

J. B.

MORGAGNI

P. P. P. P.

DE SEDIBUS ET CAUSIS

MORBORUM

PER ANATOMEN INDAGATIS

LIBRI QUINQUE.

LIBER TERTIUS.

IN QUO AGITUR DE MORBIS VENTRIS.

EX LATINA ANT. G. DEMONVILLE TYPOGRAPHIA.

J. B.

MORGAGNI

P. P. P. P.

DE SEDIBUS ET CAUSIS

MORBORUM

PER ANATOMEN INDAGATIS

LIBRI QUINQUE

IN QUIBUS CONTINENTUR DISSECTIONES ET ANIMADVERSIONES PROPEMODUM INNUMERÆ, MEDICIS, CHIRURGIS, ANATOMICIS PROFUTURÆ.

NONA EDITIO

AUCTORIS VITA ET TRIPLICI RERUM NOMINUMQUE INDICE ILLUSTRATA;
CURANTIBUS F. CHAUSSIER FACULTATIS MEDICÆ
PARISIENSIS PROFESSORE,
ET N. P. ADELON EJUSD. FACULT. DOCT. MEDICO.

TOMUS QUARTUS.

LUTETIÆ,

APUD M. C. COMPÈRE JUNIOREM, BIBLIOPOLAM,
MEDICÆ SCHOLÆ VICO.

M DCCC XXI.

AMPLISSIMO VIRO

PETRO SENAC

POTENTISSIMI GALLIARUM REGIS ARCHIATRO MERITISSIMO

JOANNES BAPTISTA MORGAGNUS, S. P. D.

CUM *regiæ isti Scientiarum Academiæ, anno 1731, placitum fuerit (id quod, vir amplissime, qui vel ante id tempus magno tuo merito jam eras ex eo illustri cœtu, minime ignoras) ut me honorem tantum non modo non sperantem, sed ne cogitantem quidem, Regi maximo proponeret quem inter vos in summi anatomici Ruyschii locum substitueret, neque ego, nisi obsequiosi animi officiis, unquam potuerim eximiæ illi vestræ erga me liberalitati respondere, quippe hic assiduis occupationibus districtus meis, quas, si qui alii, hi præsertim libri testantur de Sedibus et Causis Morborum per Anatomen indagatis; nunc tandem in mentem venit ab humanitate tua petere, ut hos ipsos velles, tanquam meos veridicos excusatores, Academiæ offerendos curare. Nec dubium quidem erat, quin benigne esset auditura, si per te mitterentur, sicque ipsis daretur locus testificandi quot et quanta ab illa didicerim, et quoties experientissimorum Academicorum, quos nominatim persæpe laudo, bene meritis de*

Medica Anatome laboribus, meos illustraverim. Sed altera ex parte & primò verebar ne viderer minus verecunde facere, si primis, quas ad te darem, litteris, adeo magnis in me tuis, nullis meis in te promeritis non pro illis gratias agerem, sed ut illis alia adderes, orare auderem. Egissem vero cumulatissime vel multo antea, imo et retulissem, si voluntati par esset in me facultas, sicuti est ad gratiam habendam, quam certe, quantam maximam possum, et habeo, et semper habebo. Ea enim ultro in me contulisti, propter quæ sera posteritas (ad illam enim tuus de Cordis Structura, Actione et Morbis, immortalis perveniet Tractatus) eum hoc sæculo fuisse me credet, quem ipsemet, hujus meæ conscius mediocritatis, non esse me fateor. Dedisti, opinor, hoc nostræ, cui tantum ipse faves, Italiæ, quantum certi quidam homines adversari videntur; neque enim reapse adverso animo esse posse existimo, quos Italia, aut certe Gymnasium hoc nostrum nunquam provocaverit. Quod interea contentum erit tuo, et aliorum, tui similium, magnorum virorum, et Regiæ in primis Academiæ istius judicio honorificentissimo, neque a posteris reticendo, quæ cum lege cautum sit, ne de exteris nationibus universis plures sibi optet Socios, quam octo; binos ex uno hoc Gymnasio optavit, me benigne liberaliterque, ut dixi, meritissimo autem amicum meum summum Marchionem celeberrimum Joannem Polenum. Verum ad te ut

redeam, quanquam de Academia loquens, a te minime digressus sum; ea ipsa quæ sponte pro tua singulari humanitate tribuere mihi voluisti, ea, inquam, ipsa faciunt, ne siquid te rogem, vereri debeam ne tibi videar rogasse parum pudenter. Quin animum adderent, ut præter id quod supra exposui, alia peterem, nisi excellens tuus, de quo dicebam modo, Tractatus meas omnes ante occupasset petitiones.

Scilicet superiore extremo sæculo medicus floruit, quem si diligentem morborum observatorem fuisse inficiaremur, non minus in ipsum injusti essemus, quam ipse in Anatomen fuit, ad quædam de ea pronuncianda decurrens, quæ, evidenter a me convicta, ne illius quidem amantissimi eloquiii admiratores defendere potuerunt. Imo cum forte animadvertissent, ex præcipuo ejus pronunciato, in imperitorum animis consequi posse ut vel morbis confectorum dissectio ad morborum causas indagandas prorsus inutilis videretur; pronunciatum quidem illud esse verissimum fassi sunt, consecutionem autem esse injustissimam ostenderunt, jure utrumque, et merito. Erat enim illud pronunciatum, ut sanitatis, ita et morborum plerorumque saltem, causas esse nostris sensibus omnino inaccessas: quippe in occultis invisibilium particularum conformationibus, et nexibus, et motibus, et viribus vel motus et nexus efficientibus, positas. Quod ut verum sit, non inde tamen sequitur effecta quoque illarum causarum sensus

fugere; cadunt enim in partes manifestas, suntque eæ ipsæ quas in his deprehendimus, pravæ mutationes, evidentes internæ causæ, plerorumque morborum. Itaque non injuria adversus illum medicum, ejusque consiliarium, et quicumque cum iis diligentiorum Anatomicorum labores credunt inutiles ad medendum, idem ferme dici posse, vel ipsi illi admiratores concluserunt, quod generatim, ut commemoravi etiam alias, contra ejusmodi rerum utilissimarum contemptores juste Fontenellius vester dixerat inter ea quæ ad Regiæ Scientiarum Academiæ Historiam anno 1699, *præfatus est, et ante omnes antiquæ illius epistolæ auctor, quæ cum Hippocraticis libris circumfertur, ad Dionysium scriptæ,* unusquisque ex his quæ ipse non habet, judicat id quod in alio abundat, superfluum esse. *Quæ omnia, ut in Italia non plurimis ante annis acta, nostroque sermone edita, hic tibi memorare volui, vir doctissime, ut continuo intelligeres si quis mihi forte ex magni illius medici sententia exiguus scrupulus superfuisset, hunc penitus evulsura fuisse quæ tuis in scriptis animadverti, cum securus abditissimarum illarum causarum, quas nullo pacto assequi homines possunt, internas istas evidentes, quas in morbidis cadaveribus perspicere licet, attendis, et quæ consecutiones ex ipsis proxime fluant acerrimo judicio constituis.*

Ex iisdem quoque scriptis simul cognovi quid

respondendum aliis censeas, qui cum istas evidentes internas morborum causas per corporum dissectiones inveniri fateantur, illud objiciunt morbos tamen haud paucissimos non sanari. Neque enim semper verum esse, aiunt, quod vetustissimus auctor tradidit ejus, qui de arte, *inscriptus est, libri,* medicum, si quidem sufficiat ad cognoscendum, sufficere etiam ad sanandum, *itemque is qui inde videtur sumpsisse, M. Tullius libro* Tuscul. Quæst. 3, medicos, causa morbi inventa, curationem esse inventam putare. *Quæ utinam falsa esset objectio, nec sæpe adeo ægri, vel cognita causa, morerentur. Verumtamen nonne censores hi similes sunt priorum? Illi, quia causæ invisibiles cognosci nequeunt, frustra alias quæri contendebant; hi, quia cognita causa, non omnes morbi sanari possunt, inutilem esse causarum perquisitionem contendunt. Quæ, malum, hæc utrorumque injustitia est! Aut præsta, inquiunt, per anatomen quæ supra hominum sunt vires; aut si id non potes, cætera nihili facimus quæ potes. Hoc enim denique ii medici dicunt qui illa dicunt. Nihili igitur facient tunc etiam cum Anatome famam ipsorum tuebitur, ostendendo revera insanabilem fuisse morbum quem vituperantium malevolentia, aut inscitia falso dictitet fuisse sanabilem, aut cum morborum quorumdam vulgata signa Anatome vel dedocebit, vel dubia reddet, vel alia minus dubia indicabit, vel quæ nova, minusve sint nota, suggeret ad obscurum*

morbum, aut ad certam quamdam, inter multas, morbi causam, sedemve dignoscendam. Quæ omnia, aliaque ejuscemodi si quis forte ad curandum nihili faceret, haud scio an non ipse potius nihili esset faciendus. Quod si nihil utile ad sanandum cadaverum sectiones docerent, quæ complura ad id necessaria docent, et solum qui morbi insanabiles sint, patefacerent; non levem tamen, præter veræ diagnosis, et prædictionis honorem, afferrent utilitatem, ne ægros videlicet tot supervacuis, et fortasse noxiis remediis fatigantes, eorum obitum acceleraremus, sed contra levaremus symptomata palliativa, ut vocant, curatione, morbique incrementum, quoad liceret tardaremus, nec temere pronunciantes committeremus, ut cadaveris incisio errorem detegeret nostrum. Hæc autem cuncta, summopere gaudeo, vidisse a te, vir doctissime, confirmata, cum tui Tractatus locis aliis, tum maxima ex parte extremo capite 5, libri 4. Huc merito addo, ex dissectionibus ipsis tuis, præter cætera, monitum posse colligi pertinens ad caute prædicenda illa quæ post certos morbos deberent secundum plerumque expectationem in corporibus deprehendi. Nimirum sicuti olim præcellens Medicus Ballonius vester scite adnotavit (1), post terrifica, gravissimaque ab affecto cerebro symptomata,

(1) L. 3, Consil. 71.

magno medicorum dedecore, sæpe capita hominum morbo capitis consumptorum aperta esse, in quibus nihil commemorabile repertum est, quod mortem intentasset; quum alioquin medicus aut abscessum, aut simile quid repertum iri pronunciasset; *sic tu quoque libro 4, capite 3, in malignis febribus, et pestilentibus, verissime admones, veneni illius subtilissimi, a quo præcipites mortes sunt, in nonnullis quidem casibus visibilem effectum in visceribus occurrere; at sæpius nullum quod sub sensus cadat, ejus vestigium apparere.*

Me tuum eximium attente, ut par erat, perlegisse Tractatum, ex his intellexeris; id quod vel magis intelliges, si tibi per gravissimas occupationes otii aliquid interdum erit ad hos meos libros inspiciendos. Utinam quod ex me habent probare ita possis, ut Præfatio tua ostendit probaturum fuisse meam Inventorum Anatomicorum Historiam. A qua prescribenda plures abduxerunt me causæ; quarum non postrema fuit mihi satis cognita hinc mediocritas, atque adeo tenuitas mea; inde vero natura plerorumque hominum, qui, si alium alii præferas, aut si quid forte vel juste non ad eorum voluntatem pronuncies, continuo irascuntur, et fremunt; quapropter in his etiam libris, quibus alicubi attingo quædam ad Pathologicorum potius, quam ad Anatomicorum Inventorum Historiam, sed nonnunquam tamen ad horum quoque pertinentia, morem tueor meum, ne viventium, sicubi forte discrepo, quem-

quam nominem, ne eorum quidem a quibus nominatim provocatus esse videor, sed ita respondeam, ut, nisi se ipsi indicent, non omnes continuo intelligant. Verum præcipua causa, pro eo ac debeo, mihi fuit, quod magis quam illam Historiam, hasce crediderim morborum et dissectionum historias studiosæ nostræ, pro qua potissimum scribo, juventuti profuturas: hujus enim utilitas mihi commendata est a munificentissima, eademque omnium, ut jure ipse appellas, sapientissima Republica, cui mea, qualiscumque est, obsequentissima desudat industria. Quod reliquum est, si tua mihi humanitas id quod initio ostendi, et majorem in modum rogo, præstare voluerit, magna ad merita erga me tua, vir amplissime, fiet accessio. Vale.

D. Patavii, Prid. Kal. Septemb. A. CIↃ IↃ CCLX.

DE SEDIBUS

ET

CAUSIS MORBORUM.

AD AMICUM

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXVIII.

Quædam de Fame præter naturam, et de morte ex Inedia scribuntur: reliqua de læsa Deglutitione.

De quatuor libris, in quos Sepulchretum anatomicum divisum est, multo longissimus est tertius, qui nimirum vitia complectitur partium omnium, quæcumque peculiariter ad ventrem attinent, nec virilem modo, sed etiam muliebrem. Quo magis a me opera jam danda erit, quomodocumque potero, brevitati, si quidem velim suscepti hujus pro te laboris aliquem finem reperire. Dare autem eam operam posse videor in iis maxime argumentis quæ singula in singulis primis quatuor sectionibus proponuntur, *Inappetentia*, *Fames præternaturalis*, *Sitis morbosa*, *Deglutitio læsa*. Neque enim, si ultimum demas, ulla est a Valsalva, aut a me instituta dissectio,

quæ potissimum ad hæc attineat argumenta. Quod ne mireris, fac cogites, quam raro accidat ut aliquis moriatur, quem, nullo graviore conjuncto aut insequente morbo, dejectus ciborum appetitus aut nimia fames sitisve consumpserit. Quamobrem ubi de graviore illo egimus aut agemus morbo, si ibi ea etiam vitia simul invenies commemorata; quid opus est, ut alibi necessario dicta aut dicenda, hic inutiliter repetantur? Versa, quæso, has tres primas Sepulchreti sectiones. Languentem aut nullum appetitum cum magnis viscerum læsionibus, id est cum magnis morbis; ingentem autem sitim cum febribus, cum inflammationibus, cum hydrope, fere conjunctam videbis. Itaque Bonetus passim easdem observationes alio loco proferri ab se indicat, et nonnullæ etiam de quibus non indicatum est, alibi proferuntur. Quod minus mirandum est, quam in una eademque sectione iterari observationes easdem. In sectione enim I, haud aliæ sunt observationes III et IV quam quæ in IX observatione est § 7, et in X, § 1. Neque aliæ in III sectione observationes pariter III et IV, quam quæ in V sunt, § 7 et 3, ut una eademque est quæ observatione VII, § 2, et quæ in additamentis legitur, observatione IV, § 1; præter alias quas ipse fortassis animadvertes.

2. De II autem sectione hæc quidem non dico. Illud tamen dico, nimiam famem ipsam quoque fuisse cum graviore aliquo morbo conjunctam,

ut varia passim aut in vivis incommoda, aut in mortuorum visceribus mala commonstrant. Praeterea si certas quasdam excipias quam rarissimas, easque jam inde a primordiis inditas conformationes, puta deficientem pylorum, aut latiorem, eumdemque multo breviorem, minusque in gyros contortum intestinorum tubum; ad quas miror non esse additas duas illas adeo vulgatas, quarum alteram adventitiam vidit Ruyschius (1), alteram congenitam Dionysius (2), si illas, inquam, excipias, in plerisque aliis observationibus erit cur dubites, vera an falsa insolitæ famis causa proponatur, ut cum in liene, quasi aliquid in ventriculum immittente, ea causa quæritur (3), aut cum in ventriculi amplitudine (4), quam potius nimiæ ingestorum copiæ effectum dixeris, quam causam, non secus atque in sectione I (5), in eo qui nihil jam diu comederat, exiguam contracti ventriculi capacitatem malles effectum credere intermissæ comestionis, quam causam cur nihil ederet. Sed de liene et de ventriculi magnitudine eo magis dubitabis, cum mox appendicem legeris post observationem VII, ipsamque X observationem. Hepatis vero insolitam magnitu-

(1) Obs anat. chir. 74.
(2) Anatomie de l'homme, demonstr. 2.
(3) Obs. 4 et seq.
(4) Obs. 1 et 8.
(5) Obs. 5.

dinem (1) an famis insolitæ causam credes, sive quod ventriculum magis foveret, sive quod plus bilis separaret? an effectum, quod aucta ex copia molle viscus haud aliter ac in saginatis anseribus amplificasset? Quod si de hepate illud censes; num de pancreate quoque (2) censebis? quasi vero, quia ductu erat præditum duplici distinctoque loco intestina adeunte (id quod in aliis, etiam non famelicis, haud semel deprehensum est) ideo multo plus secerneret succi, quæ res non ex ductuum numero, qui modici esse potuerunt, sed ex visceris, quod alioquin sanum erat, ampliori si forte erat, magnitudine omnino fuerat deducenda. Denique, ut alia omittam, dicendane *erat Pica a ventriculi* σφακελῳ *exorta?* Non certe; nam lethalis hæc ventriculi dispositio, ut in muliere fuerit jam morti proxima, tum procul dubio esse non poterat, *cum carbones illi in deliciis fuerant.*

3. Sed nihilne, inquis, in tota hac sectione probas? Ego vero plura, tametsi in aliis meliorem delectum, in aliis acrius judicium desidero. Alia quoque sunt quæ non sine dubitatione aliqua accipere possim: alia contra quæ confirmare etiam possim. Vides, exempli causa, quæ de pediculis aliquot a puero icterico devoratis observatione IX proposita sunt, ut in ventriculo in

---

(1) Obs. 2.
(2) Obs. 13.

monstrosam magnitudinem et in *numerosissimam multitudinem* excreverint, ut *famem insatiabilem*, sumptum *alimentum absumendo*, intulerint. Num iisdem illi, quibus homo, gaudent alimentis? num his adaugentur felicius? num ea sedes satis idonea est, ut in ea vivant, neque potionibus obruantur, indeque simul cum iis quibus avide inhæreant, cibis ad intestina abripiantur; imo ut se se adeo propagent? Denique si in ea sede vixissent, nonne cito intolerabilem, ut in ejusmodi viscere, erosionem erosionisque sensum potius fecissent, quam famis? Sed nulla, quæ in mortuo tandem conspecta sit, memoratur erosio. Itaque non una de causa aliquanto minus incredibilis videri possit observatio quæ in scholio adjungitur, alibi autem (1) sub hoc titulo proponitur *ventriculi dolor a vesiculis, pediculis plenis, illi affixis*: quanquam eo inclinat animus, ut suspicer in utraque corpuscula, et, si mavis, animalcula conspecta esse quadantenus pediculorum similia, præsertim quando eum qui hanc alteram narrat, non affuisse ipsum constat; ille vero qui primam scripsit, diserte se affuisse non dixit; neuter autem an pediculi etiam tum viverent, ut ex motu saltem animalcula fuisse pateret. Sed quoniam non uni ex doctis amicis meis rem visam esse credibilem, postquam hæc

(1) L. hoc. 3, s. 6, ob. 38.

scripseram, animadverti; idcirco eo magis velim, ut scripta memineris non tanquam a pernegante, sed potius tanquam a dubitante. Contra, ubi in appendice, quæ scholiis observationis subjicitur, de humanis lumbricis sermo est, singulari sua magnitudine aut numero, famem rabidam afferentibus, nihil est cur hæream. Sua hi in sede suoque pabulo versantur: quod si eorum magnitudini aut certe multitudini par non sit, manifestum est animal, in quo insunt, nutrimento fraudatum suo, incredibili fame et sæpe etiam siti vexari oportere. Utramque enim inde cum alii sæpenumero, tum ipse animadverti, et præsertim in eo catello quem post illas mortuum cum diligentissime persecarem, nihil usquam morbidi invenire potui præter ingentem vermium numerum, sicuti in epistola scripsi, quæ a Vallisnerio nostro (1) olim vulgata est. Sic etiam cum Bontii observationes indicantur (2) *boulimi ac appetentiæ caninæ* dictæ mesenterii infarctus consequentium, in memoriam redeunt quæ mihi quondam narraverat Albertinus, se in quibusdam, hoc mali genere laborantibus, præcipue autem in puero adeo famelico, ut hinc sæpe caperetur animi defectionibus, reperisse glandulas, quæ in ventre sunt, tartarizatas, uti loquuntur, sic ut duritie cultri aciem eluderent. Alvi autem fluxus,

(1) Consideraz. int. alla generaz. de' vermi.

(2) Obs. 12.

et qualis, intercepto videlicet per mesenterium chyli commeatu in his fuerit an nullus fuerit, apud Bontium (1) enim leges fuisse lienteriam, pro certo non memini.

4. Dissectiones quoque illæ placent quæ extremo loco productæ sunt (2) hominum duorum quos diuturna cibi potusque abstinentia confecit, placituræ etiam magis, si quemadmodum *venas et arterias mirabiliter inanitas* ostendunt, ut *ex vena cava vix duo* aut tria *cochlearia sanguinis effluerent, ex aorta* autem *nihil*; ita alia pariter quæ adnotatione sunt digna ostenderent, puta eorum virorum annos, temperamentum, habitum, vires, abstinentiæ dies ad unum omnes, symptomata quæ mortem antecesserunt, constitutionem viscerum, et si qua alia sunt ejusmodi. Quæ diligentia perutilis fuisset præsertim in primo, quippe qui *corpore* erat *alioqui sano*, cum se per inediam interimendi consilium cepit. Nam quos aut morbus cogit aut morbi cruciatus eo adducunt ut nihil sumant, nec vivi nec mortui quidquam certi docere possunt, cum ignores videlicet quot dies ipse fortasse morbus de vita detraxerit, et quid insoliti ipsa per se inedia visceribus attulerit. Sic apud cl. Peyerum, filium dico (3), viri ac mulieris dissectiones habemus,

(1) Vid. Sepulchr. l. 3, sect. 10, obs. 1.

(2) Obs. 18, § 1 et 2.

(3) Obs. anat. 1 et 7.

quibus causa mortis inedia fuit; sed in utraque vitia ejusmodi legimus internarum partium, ut cum ad morbos hæc attinuisse agnoscamus, cætera illa quæ paulo ante commemoravimus, non magnopere desideremus. Contra, a præstantissimo Fantono (1) illorum pleraque adnotata sunt diligenter in muliere quæ ad quinquagesimum, quo obiit, diem cibum pertinacissime repudiavit. Sed cum pauxillum tamen bis sumpserit, et quod pluris faciendum est, aquæ potu, quamvis *paucissimo*, uteretur; non est cum eo viro de quo primo loco mentionem fecimus, comparanda. Aquæ enim potus quantum, humorum inopiam minuendo et acrimoniam temperando, quæ duo famelicis maxime nocent, juvare possit ad eorum vitam producendam, Redii (2) experimenta comprobant, qui plures sine ullo cibo capones servans, eorum quibus potum quoque negavit, nullum ultra nonum diem vixisse animadvertit, cum ille cui quantum aquæ voluit, præbuit, quam diebus primis sexdecim avidissime sæpissimeque bibebat, vigesimum superaverit diem. Nec facile credo, cum Pomponius Atticus (3) vitam simul cum morbo gravissimo finivit intra quintum inediæ diem, primum futurum fuisse, ut *subito febris decederet*, leviorque morbus esse inciperet,

---

(1) Dissert. anat. renov. 1.
(2) Osservaz. int. agli animali viventi, etc.
(3) Vid. ejus vitam apud Corn. Nepot.

si ut *biduum cibo*, sic potu quoque *se abstinuisset*. Cæterum breve illud Attici levamen num forte sit ex Hippocratis aphorismo 47, sect. 2 explicandum, quasi pus tunc confici desiisset, quod *per lumbos* postmodum *erupit*, an potius abstinentiæ a cibo sit tribuendum, quando Redius (1) incredibile esse affirmat, quam pulchra inveniantur viscera eorum animalium quæ fames extinxerit, arbitrium tuum esto. Ego aliud tibi Redii dictum, quod ad ea pertinet, quæ supra in hujusmodi observationibus requisivi, Valsalvæ quodam experimento confirmabo. Multum, Redius inquit(2), robur atque ætas possunt in animalibus ad famem diutius ferendam. Experimentum autem Valsalvæ ea quam requirimus, diligentia scriptum, sic habet.

5. Canis paulo postquam editus fuerat, a maternis uberibus ablatus est, omnique alimento prohibitus. Tertio inediæ die convulsivis motibus toto corpore tentari cœpit modo vehementioribus, modo remissioribus. Die quarto interiit. Ventre aperto, vesicula fellis inventa est bile abundans. Thorace recluso, pulmones in latere dextero nigerrima oblonga macula tincti: cordis auriculæ multum dilatatæ a concreto sanguine: quo et ventriculi erant pleni. Sed in omnibus quo-

---

(1) Osserv. cit.
(2) Ibid.

que sanguiferis vasis, præsertim autem in venis, quidquid erat sanguinis, erat concretum, ut nusquam inventus sit fluidus. Denique cranio exsecto cerebrum compertum est molle et flaccidum, idemque necdum satis in duas substantias distinctum, vix ut corticalis internosci posset a medullari. Utrumque auris tympanum, pellucidæ *gelatinæ* plenum; ossicula habebat exacte quidem conformata, sed membranaceam etiam tum mollitiem servantia.

6. Qui mortem præcesserant motus convulsivi eorum quadantenus similes sunt, quos Valsalva animadverterat ante mulieris illius (1) obitum quæ sex dies cibo potuque se abstinuerat. Quæ vero in mortuo catulo sunt animadversa, pleraque sunt fœtus magis quam animalis propria quod jejunium interemerit, nonnulla tamen utriusque communia, ut fellis copia, quippe vesicula a flaccido ventriculo proximove intestino haud compressa. Sed et quidquid bilis ex jecinore ad intestina defluit, eo magis in his apparet, quod assumptorum miscela non tegitur. Nec ratio solum, sed observatio quoque hoc confirmat tum in illis ferme omnibus animantibus quas fame necaverat Redius, ut ex Caldesii (2) testimonio cognoscimus, tum in hominibus inedia absumptis, quod

(1) Epist. 17, n. 25.

(2) Osserv. int. alle Tartarughe.

Peyeri (1), Fantoni (2), Halleri (3) conjunctæ observationes ostendunt. Ratio quoque indicat, quoniam ab diuturna omnis potus cibique abstinentia corporis humores acerrimi fiunt et ad putredinem tendunt, facile fore ut eorum qui inedia pereunt, cadavera gravissime oleant, quemadmodum a celeberrimo scriptore cum de hominibus, tum præsertim de canibus traditum est: quod indicium, ad alia additum, haud inutile profecto esset non solum scire aventibus an aliquos homines jejunium magis, an morbus sustulerit; verum etiam interdum, ut video, dubitantibus, an canes quidam ex inedia an ex institutis experimentis sint mortui. Sed nos hæc aliis, periculum facturis, modo relinquentes aliaque insuper prætereuntes, in eo quod promisimus, insistamus. Canes quos Redius (4) omni prohibuerat cibo et potu, quamdiu sic vixerint, ex eo intelliges quod aliqui ad triginta quatuor, aliqui ad triginta sex pervenerint dies, parvus autem catulus, nisi vigesimo quinto die se ex altissima fenestra præcipitasset, plures alios videbatur esse victurus. Verum hic ut parvus esset catulus, non erat tamen modo natus ut is qui, Valsalva observante, quartum superare non potuit diem,

(1) Obs. 7, cit. supra, ad n. 4.
(2) Diss. ibid. cit.
(3) Ad Boerh. prælect. § 98, not. a et opusc. pathol. obs. 24.
(4) Osservaz. cit. supra, ad n. 4.

Equidem miras esse posse in his rebus varietates, eo libentius fateor, quo magis tot et tam varia exempla attendo longæ inediæ, quæ ab doctissimo viro Beccario (1) et erudite producta sunt et diligenter pensitata. Illud tamen, si quam rarissimas quasdam excipias rerum et corporum constitutiones, satis cum vero consentire crediderim quod ab Hippocrate (2) traditum est, *minus* facile *adolescentes*, *omnium* autem *minime pueros* jejunium ferre, quod contra facilius ferant qui *ætatem consistentem habent*, *senes* autem *facillime*, nisi forte sint ætate confecti, ut sapienter Celsus (3) Hippocratem interpretatur, sic ejus sententiam latine reddens: *inediam facillime sustinent mediæ ætates*, *minus juvenes*, *minime pueri et senectute confecti..... maxime* vero *is cibo eget qui increscit*, quod diserte Hippocrates quoque in proximo (4) docuerat aphorismo.

7. Hippocratis autem sententiam mirifice una confirmaret historia, si ea quidem, ut perperam Cardanus (5) et Zambeccarius (6) credidere, historia esset, non poeticum Dantis (7) com-

---

(1) Vid. de Bonon. Sc. Acad. t. 2, p. 1 inter medica.
(2) Sect. 2, aph. 13.
(3) De medic. l. 1, c. 3.
(4) 14.
(5) Comment. in cit. aph. 13.
(6) Experim. circa diversa e viventib. exsecta.
(7) Infern. cant. 33.

mentum de Hugolino Comite et quatuor ejus filiis, inedia mori coactis (quod unum certum est) sic ut omnes vixerint aliquot dies, triennis autem puer quarto, reliqui aliquanto majores pueri, aut adolescentuli quinto aut sexto die, pater denique, ut constanti erat ætate, aut cruda certe viridique senectute, octavo decesserit: quæ omnia a poeta, ut erat ea tempestate doctissimus, facile secundum Hippocratis aphorismum, certe secundum veri similitudinem esse excogitata, poeta ipse, quod clari illi viri non attenderunt, satis eo loco indicat, ubi Hugolini animam hæc sibi narrantem inducit, quæ aliunde, ut diserte ait, *non posset intellexisse*, quippe quæ in tenebricosis acciderant turris penetralibus, cujus claves statim post illos inclusos, adversarii in flumen abjecerant. Quod si igitur ad multiplices Hippocraticæ sententiæ partes, ut a Celso expositæ sunt, comprobandas forte plures historias quæris, nonnullas quæ scribenti suppetunt ex Romanis commemorabo. Ægrum Pomponium Atticum supra (1) diximus die quinto inediæ mortuum. Sextius autem Baculus, ut est apud Cæsarem (2), cum ita ægrotaret, ut *diem jam V cibo caruisset*, adeo a morte procul erat, ut arma caperet hostesque arceret; quippe ætate ea, ut non ita pridem munere functus esset primipili;

(1) N. 4.
(2) De bello gall. l. 6, c. 38.

Atticus vero VII et LXX annos compleverat. Sic mirari non oportet Suetonium (1), cum Tiberium scripsit, *cibo per quatriduum abstinuisse*, non modo quid noxæ inde retulerit, non adjecisse; imo ut *confestim Ostiam descenderit*, docuisse; Tiberius enim tunc erat maxime constanti ætate. His alia ipse juniorum exempla addes: nec facile, opinor, reperies, ubi ad pueros infantesque perveneris, qui istiusmodi jejunia sic tulerint. Nec vero ex Fernelii (2) observatione mihi fœtum objicias qui mirando sane exemplo bimestre jejunium videtur pertulisse. Nam etsi mater quæ, *adstantium omnium judicio, nihil cibi potusve bimestri tempore vorasset*, tandem in extrema, qua confecta est, febre *edidit partum, quem vitæ superstitem reliquit*; tamen quotiescumque cibum potumve ad infimam usque œsophagi partem detrudebat, inde vero mox retrahebat rejiciebatque, credibile est, semper aliquam ingestorum portionem ultro citroque commeantium absorbentia oscula oris, faucium, œsophagi subiisse, sicque hanc non secus quadantenus ac alia gravida apud Hildanum (3) per solos fere clysteres nutrientes spatio sex hebdomadum una cum fœtu, servatam esse. Quin credibile etiam est, tuberculum quod ventriculi ostium claudebat,

(1) De duodecim Cæsarib. l. 3, c. 10.

(2) Pathol. l. 6, c. 1 in fin.

(3) Cent. 4, obs. 30.

ut in mortua conspectum est, in vivente, nisi forte extremo tempore, non tantum fuisse, ut orificium illud omnino obturaret; increscunt enim jugiter ejusmodi vitia, ut demum eo se extendant quo paulo ante non perveniebant.

8. Redigit in memoriam hæc Fernelii observatio quartam, in qua et ipsa est (1), Sepulchreti sectionem, de qua ita initio (2) mentionem fecimus, ut non deesse nobis indicaremus quæ ad ipsam, id est ad læsam deglutitionem attinerent. Nec deessent utique si quod in sectione quoque hac fit, imitari placeret. Videbis enim, observationem in ea IV, non nisi verbis aliquanto paucioribus differre ab XVII; idemque multo magis miraberis in XIX, collata cum ea qui proxime subjicitur XVIII. In ipsis autem Additamentis nonne altera pars observationis II, totidem verbis iterat quod satis jam fuerat sectione eadem in parte altera scholii propositum ad VIII? Nos vero ne illa quidem hic repetemus quæ in aliis epistolis ex Valsalvæ, aut nostra observatione protulimus. Sed quidquid restat, huc afferemus; cætera illa vix indicabimus. Restant autem ex Valsalva historiæ duæ. Quarum prima ad hunc modum se habet.

9. Vir annos quinquaginta natus, queri incipit de impedita deglutitione. Impedimentum pau-

---

(1) Obs. 21.

(2) N. 1.

latim augetur : vox amittitur, in deglutiendo non levis dolor; cibi portio in faucibus remanebat quæ sensim postea in os redibat, interdum, ut videbatur, corrupta : marcescit corpus, nihil exterius præter naturam conspicitur; sinistra duntaxat maxillaris interna glandula percipitur indurata. Repente, quasi suffocatus, moritur. Glandula modo memorata, dura, habebat ad latus internum materiam albuminis similem. Plures autem in pharynge, et ad summam laryngem tumores conspiciebantur, qui carcinomatis habebant naturam.

10. Juvenis quoque post consimilia morbi signa, eodem ferme pacto mortuus, ejusdem naturæ tumores ostendit, præsertim ad supremam laryngis partem, et proxima pharyngis latera. Sed tumores nonnullis in locis jam erant exulcerati, ipsamque epiglottidem ulcus perforaverat.

11. Quod ad utriusque repentinam attinet mortem, hinc confirmare poteris quod Valsalvam, hos duos fortasse spectantem, mihi dixisse alias(1) scripsi, ex gravi laryngis vitio se bis ejusmodi mortem observasse. A me quoque in virgine observata est, de qua ibidem commemoravi, et fortasse etiam in cantore præstantissimo, quem manifestum in faucibus ulcus vexabat, summam afferens difficultatem deglutiendi. Sed quoniam

(1) Epist. 22, n. 25.

id ulcus ad quas usque partes se extenderet, neque in vivo definiri, neque in mortuo quæri licuit, idcirco rem pro certa compertaque non posui, præsertim quoniam istiusmodi ulcera aliquando eo non perveniunt quo putares, eademque perveniunt quo non putares. Quod præclare ostendet casus viri, eodem mortis genere abrepti: quem casum etsi ex parte attigi in epistolis anatomicis (1), ex parte in alia quam ad te misi (2); nusquam tamen totum exposui, sed consulto huc distuli, tanquam ad læsam deglutitionem pertinentem.

12. Vir erat, cui inter deglutiendum, potionum pars redibat per nares. Huic palatum osseum erat integrum; at molle, simul cum uvula, non recens ulcus absumpserat, ad cicatricem, quantum oculis perspici poterat, jam perductum; sed qua perspici non licebat, etiam tum perstans, ut vel ea quæ screatu reddebantur, significabant. Cum his tussis aliquando, et alia ejusmodi, quamvis levia et ambigua, suspicionem movebant ulceris se se deorsum extendentis. Quam auxit subita mors suffocati instar. Pharyngis tamen inferior pars, et quæ hac intercipitur larynx, et huic subjectus arteriæ asperæ canalis erant omnino illæsa: quanquam sinistri pulmonis superiorem lobum, cum attrectarem, durum, cum secarem,

---

(1) Epist. 9, n. 9 et 10.
(2) Epist. 19, n. 50.

magna ex parte pessime corruptum offendi. Ulcus autem ad altiores pharyngis partes, et ad posteriora nasi foramina se perduxerat, ibique perstabat. Cæterum ventre aperto, jecur et intestina quibusdam locis, intimosque abdominis musculos inveni quasi ex prægressa inflammatione liventia, et graveolentia.

13. Ubi, et quo tempore id cadaver secuerim, in iis epistolis reperies, quas paulo ante (1) indicabam, ibidemque, et epistola quoque ad te XXII (2) quæ de origine, et causis attigi illius pulmonum vitii. Quæ vero ad causas modumque attinent, quo deglutitio in eo viro, aut in duobus quos a Valsalva dissectos proposui, lædebatur, adeo manifesta sunt universæ pharyngis et laryngis necessarios in deglutiendo motus non ignoranti, ut minime opus sit declarare. Huc spectant in sectione hac IV. Sepulchreti, observationes XVII, quæ in duabus sunt appendicibus quæ XX observationi subjiciuntur. Et quamvis ego cum in senibus plures, ut alias dixi, laryngis cartilagines sæpenumero osseas factas inveni (3), epiglottidem nunquam osseam deprehenderim; tamen quin minus flexilis, minusque obsequens fieri interdum possit, non dubito: quæ res alioquin ciborum magis, quam potionum degluti-

---

(1) N. 11.
(2) N. 26.
(3) Advers. I. 2, 23.

tioni videtur adversari. Potiones enim ubi ad epiglottidem pervenerunt, hinc et hinc, qua ad laryngis latera quasi sulcus est, defluunt, et ad pharyngis imum labuntur : neque tunc quidem accidit, ut laryngem subeant, nisi aut nimia copia e sulcis redundent, aut hi inflammatione et intumescentia deleantur, aut ab irritatione excitata convulsio quædam, aut impar ob resolutionem officio suo musculus aliquis facilem potionum defluxum, turbent : quorum hoc in femina principe post insultum apoplectici generis, illud vero in nobili Comite animadverti, cujus ad te alias (1) permolestam, et convulsivæ sed brevissimæ anginæ ex parte similem, affectionem prescripsi. Hic autem nolim, epiglottidis considerationem, ubi de læsa deglutitione agitur, a te superfluam credi, postquam cl. Targionius (2) in cadaver incidit viri cui, quanquam epiglottis omnino deerat, fortasse ab ulcere olim exesa; non defuerat tamen in acuto saltem, ex quo novissime interierat, morbo loquendi vis et deglutiendi sine ulla difficultate. Nam etsi arytænoidæi musculi, qui crassiores in illo erant, et validiores potuerant adeo glottidem exacte occludere, ut insolito in hominibus quidem exemplo, epiglottidis supplerent officium, sicut aliæ partes nonnunquam uvulæ, nonnunquam linguæ aut ab

(1) Epist. 14, n. 37.
(2) Prima Raccolta di osserv. med. verso il fine.

ortu, aut a morbo deficientium munus suppleverunt (1), sive accurate, dum ille viveret, observationes, et interrogationes aliud fuerant fortasse ostensuræ; cavendum certe est nobis, non quid monstrose in uno aliquo, sed quid secundum naturam in cæteris fiat, spectantibus, ne illuc decurramus, ut epiglottidem in deglutitione quasi inutilem existimemus. Non sum nescius, esse hoc tempore cl. viros, quibus adeo aliter ac aliis deglutitio explicanda videatur, ut si cum iis facias, eam quam paulo ante attigimus, discriminis quo fluida, et solita ex ore transeant in fauces, explicationem haud requiras. Mihi vero quamvis hic neque locus, neque tempus sit totam, ut res posceret, eorum sententiam considerandi, certe in ea non unum est quod accipere non possim. Nec me præterit, quod hic etiam in Sepulchreto (2) legitur, a Paulo Barbetta adnotatum, minime cum ea quæ supra exposita est, explicatione consentire. Verum si *loquelæ* simul erat *abolitio*, vitia alia fuerint necesse est, præter epiglottidis in potionum transitu laryngem *non satis claudentis* rigorem, sive *indurationem*, cui uni omnia Paulus tribuit. Quid vero præter epiglottidem in alia quadam observatione peccaret, in qua deglutitionem *tam solidorum quam liqui-*

---

(1) Eph. N. C. Dec. 3, A. 9, obs. 212, et Slevogt diss. de gurgul. § 61 et 63.

(2) Obs. 6.

dorum, impeditam fuisse lego, conjicere fortasse possem, si quod in cadavere deprehensum est, intelligerem. Deprehensa autem scribitur *epiglottis per spasmum catarrhalem versus œsophagi orificium adeo retracta, ut asperæ arteriæ orificium maxime apertum existeret, ac neque liquida, neque solida propter metum suffocationis ingeri potuerint.* Nimirum assequi non possum, quomodo epiglottide illuc versus adeo retracta, laryngis orificium esse posset maxime apertum, cum maxime opertum esse debuisset. Atque hoc fortasse modo ab auctore scriptum putassem, nisi tunc non de glutiendo sed de respirando unicæ ægrum cogitare oportuisset.

14. Quod vero, ut ad Pauli observationem redeam in Sepulchreto propositam, illa deglutitionis læsio in scholio quod continuo additur, explicanda suscipitur per *convulsos musculos hyoideos, quia tunc sursum erigitur larynx*; id clarius exponi oportebat, præsertim cum musculi qui eo possint nomine designari, et plures sint, et ex iis aliqui contrarium quoque præstent officium. Neque tamen dubium est, quin non modo os hyoides et larynx, sed et quæ ad ipsa attinent, si gravius quid forte patiantur, deglutitioni afferre possint impedimentum. Hoc enim ortum memineris a luxatis appendicibus illius ossis superioribus, ut a Valsalva (1) proditum est,

(1) De aure hum. c. 2, n. 20.

itemque a luxatis laryngis cartilaginibus, ut Boerhaavius (1) scribit ex observatione Cowperi, thyroide puto a cricoide dimota; nam librum in quo Cowperus id doceat, in manibus non habeo; quorsum an illa pertineant quæ legere potes in actis Cæsareæ academiæ (2), cogitabis; at modus tamen curationis ad Valsalvæ modum satis accedit. De musculorum autem, vel ipsius etiam æsophagi convulsione aut paralysi nihil ferme attinet dicere, quando primæ exempla in histericis persæpe occurrunt, hujus autem rarioris quidem, sed, ut paralyticæ affectiones solent, longe diuturnioris observationes haud desunt, ægris propterea aut fame absumptis, ut apud Willisium (3), Helwichium (4), alios videre licet, aut nonnunquam per alimenta, chirurgici instrumenti ope in ventriculum compulsa, duodecim, aut quatuordecim menses, alias sexdecim ipsos annos servatis, cujusmodi casuum hunc habet idem Willisius Pharmaceut. Ration. parte quidem I, sectione vero 2, cap. 1, non ut est in Sepulchreto (5), Sect. 3, cap. 3, illum autem, natura eadem vincente morbum, Jobus Basterus

---

(1) Prælect. ad instit. § 806.

(2) Tom. 6, obs. 90.

(3) Pharm. rat. p. 1, s. 1, c. 2.

(4) Eph. N. C. cent. 1 et 2, obs. 147.

(5) Sect. hac 4, in addit. obs. 2, in fin.

anno 1682, cum Stalpartio (1) idemque raro exemplo vividus senex anno 1744, cum Cæsarea Academia (2) communicavit. Et minus diuturnam quidem paralysim, an sine molesta illius instrumenti in gulam intrusione, superatam vidit Ramazzinus (3), cum ægram absque ullo prorsus cibo aut potu per clysteres nutrientes, quorum diuturniorem usum utilioremque legisse non memini, dies sex et sexaginta servasset, auxilii genus in deglutitionis, non modo ex paralysi, sed etiam ex quacumque alia causa, impedimento, semper vel quod facile, vel quod innocuum est, a medicis tentandum. Porro ad levem quamdam paralysim referendum mecum, ut opinor, existimabis, quod a cel. Heistero narratum leges in dissertatione quadam Joh. Caroli Spies (4). Scilicet vir nobilis, isque jam senex, a longo tempore hoc patiebatur, ut cum deglutire omnia posset, ultimum tamen bolum non posset, qui propterea ab uno sæpe pastu ad alterum in faucibus remaneret, donec in subsequenti deorsum protruderetur, nisi forte prius screatu aut levi tussi opitulante rejiceretur. Nimirum haud aliter id contigisse credidi, quam in senioribus urina omnis, alia aliam urgente, extruditur, donec ad

(1) Cent. post. p. 1, obs. 27.
(2) Act. tom. 8, obs. 21.
(3) Const. epidem., an. 1691, n. 22.
(4) De degl. c. 2, n. 9.

ultimas guttas ventum sit, quas infirma vis musculorum jam nequit, ut in validiore ætate, prorsus expellere. Sic etiam in illo viro priores boli insequentium pondere propellebantur, donec ultimus eo auxilio carens, a pharyngis autem musculis non satis adjutus, cogeretur subsistere.

15. Sed ut hoc, et pleraque de quibus hactenus dictum est, vitia ad pharyngem, et proximas huic partes attinebant, sic alia in œsophago ipso vicinisve ei partibus occurrunt. De convulsione, et paralysi nihil est opus iterare. Sunt autem alia duo, inter se pariter contraria, vitia, quæ difficilem possint facere deglutitionem, glandularum œsophagi ariditas (1), et œdematosa turgentia (2). Præterea exulceratur gula aliquando: cujus rei habes in Sepulchreto (3) memorabile exemplum. Et quanquam ipsum per se ulcus si dolorificum, aut saltem si amplum sit, aut prominentibus labris, cujusmodi erat a Brunero (4), hic tibi perlegendo, conspectum, deglutitionis usu prohibet; tamen vel si nihil eorum est, ulcusque ipsum ad sanitatem spectare incipit, aut ex parte etiam pervenit; existere haud raro ex eo possunt quæ obstent deglutitioni, ut caruncula, callus,

---

(1) Eph. N. C. cent. 1, append. n. 10, obs. 162.

(2) Earumd. cent. 5, obs. 59, ubi l. M. Hoffm. et Benedict. Sylvaric. citantur.

(3) In additam. ad hanc. sect. obs. 1.

(4) Gland. duoden. c. 10.

angustia, aut coalitus denique, a Francisco Sylvio (1) memoratus. Et carunculam quidem ad gulæ finem indicasse olim videtur Galenus (2), cum scripsit, *accidere aliquando, ut etiam carnosum aliquid (qualia sæpe foris videmus) in stomacho nascatur, quod vel omnino ciborum viam obstruat, vel aliquatenus impediat.* Certe autem carunculam ex sanato œsophagi ulcere subortam, vides hic in Sepulchreto (3) observatam. Gulæ autem calli etsi non omnes ab ulceribus sunt repetendi, puta ubi apud Celium (4) legitur *initia atque summitas stomachi callosa*, ut neque omnis angustia, velut illa quæ sectione hac (5) post febrem ardentem, nisi forte in ea aphthæ, aut internæ variolæ (6) fuerint, proposita est; tamen ubi ulcus præcessit, aut adhuc perstat ex parte, velut in milite (7) qui magnam in deglutiendo difficultatem, nullum autem prorsus dolorem sentiebat, *coarctationem* œsophagi, et *callositatem* erosioni, quæ in hoc simul deprehensa est, non sublatæ undique, tribuemus. Nec dubium

---

(1) Prax. med. l. 1, c. 5.
(2) De sympt. caus. l. 3, c. 2.
(3) Obs. 21.
(4) Morb. chron. l. 3, c. 2.
(5) Obs. 14.
(6) Vid. act. Hafn. t. 1, obs. 109, et Eph. N. C. dec. 2, A. 9, obs. 45.
(7) Commerc. litter. an. 1741, hebd. 25, n. 1.

est, quin eadem causa, ut angustiam, ita et coalitum possit inducere, quo nomine cum docto viro Maucharto (1) hic intelligo eam coarctationem, quæ viam aut nullam, aut vix aliquam relinquat. Et sane coalitus, quem vidit ipse (2) callosum, et vix admittentem stylum tenuem, non fuit sine ichore purulento. Verumtamen et ab aliis causis interdum coalitus fit, ut ille ex parte fortassis est factus, quarum alias infra (3) dicemus, aliæ autem ad tumores attinent in ipsis gulæ tunicis increscentes, cujusmodi observationes sectio hæc Sepulchreti (4) exhibet, additque aliam lectu dignam cl. Widmannus (5). Memorabile autem præ cæteris illud coalitus genus est quod fit per cartilaginem, cujus tria Sepulchretum profert exempla (6): tu autem duo præsertim adjunges, quorum alterum diligenter a Vallisnerio nostro (7) descriptum, alterum eruditissima insuper dissertatione (8) a cel. Trillero est illustratum. Sunt viri præstantissimi quibus id vitii *oriri videtur a potu aquæ fervidæ*, hoc

---

(1) Diss. de struma œsoph. § 18 et 22.

(2) § 11.

(3) N. 16.

(4) Obs. 22, § 1 et in addit. obs. 2.

(5) Act. N. C. tom. 6, obs. 149.

(6) Obs. 8, 9 et 20.

(7) Opere, t. 3, observ. 36.

(8) De Fame lethali ex callosa oris ventric. angustia.

ævo adeo frequenti : quod ego omnino inficias non eam. Sed mirabor tamen, cum sæpe etiam veteres, et certe cum Sinæ, suarum consuetudinum retinentissimi, potu sint usi, utanturque ferventi, non sæpius apud eos inventos esse, et inveniri qui læsa aut impedita laborent deglutitione, sed nec sæpius apud nos, imo raro adeo cartilagineum œsophagum deprehendi, ut in Italia non meminerim qui adhuc repererit præter Vallisnerium, qui tamen in eo homine, et loco et tempore id reperit, ut abs theæ, aut coffi abusu repeti posse non videatur : omitto autem Trillerum, in suo a contraria omnino causa repetiisse (1). Ut ut est, coalitum dixi per cartilaginem, quia hic quoque œsophagum a cartilagine, si non omnino obturatum, ut in Stoffelii observatione (2) at certe sic impeditum in cæteris exemplis animadverto, vix ut exiguum restaret foramen. Quid vero si cartilago non introrsum extuberaret, sed patentem naturali amplitudine viam relinqueret? Num putas illæsam futuram deglutiendi facultatem ? Mecum certe Victorius Gornia medicus experientissimus dissectionem communicavit, in Germania habitam, cadaveris celsissimi et eminentissimi Principis, cujus œsophagus exterius membraneus, interius autem erat cartilagineus,

---

(1) Ibid. § 42.
(2) 20 hic in Sepulchr.

imo stomachum versus ad pollicis latitudinem osseus. Princeps tamen ille non modo ultimo biennio quotidie duabus a prandio horis vomuerat; sed de nulla unquam in deglutiendo molestia aut difficultate conquestus fuerat. An igitur non secus ac sanguis per osseam arteriam cordis vi, et retro positarum arteriarum propellitur, cibus quoque a validioribus pharyngis musculis impelli potest per gulam non conniventem, neque explicandam, sed patulam a rigidis parietibus perpetuo servatam? Tu ergo hoc videris, simulque observatione hac ad quinque addita, quas superius memoravimus, rursus tecum reputabis, num fervidæ aquæ abusui illud sit vitium imputandum quod non linguam, non fauces, non superiorem gulæ tractum, sed infimum maxime occupasse de sex istis exemplis quatuor ostendunt. De duobus autem reliquis alterum a clavicularum regione incipiens proponit; ut unum fit in quo cum pharyngis fine œsophagi initium cartilagine occlusum legatur: quapropter Stoffelius id quod cæteri ne cogitare quidem potuissent, quærebat an ad laryngotomiæ, quam vocant, imitationem, instituere liceret pharyngotomiam, seu potius summi œsophagi incisionem per quam fistula alimentum invehens, immitteretur, certæ morti, ut ait, præferendo incertum remedium; sed simul, quod dolendum, difficile adeo et periculosum, ut omnes intelligunt qui cum obvia aspera arteria sedem comparent summi œsophagi profundam

illam, et tot musculis nervisque, et vasis insignibus stipatam.

16. Partes autem œsophago proximæ ut non uno modo possint deglutitionem impedire, vel eæ ostendunt observationes, quas cum alias prescripserimus, hic satis erit, ut promisimus, indicare. Neque enim eæ partes nocere duntaxat queunt ita comprimendo, ut via intercipiatur, quemadmodum tumefacta illa in octogenaria muliere glandula (1), aut dilatata in tubicine arteria magna (2), aut ambæ etiam facile in viro, a Valsalva adolescente dissecto (3); sed et absterrendo a deglutitione, quando via, etiam aperta, compressæ ipsæ a deglutitis alimentis, suffocationis periculum afferunt, ut dilatata aorta in femina, ab eodem secta (4), in Marchione Pauluccio (5), et in medico Ferrarinio (6). Sed ad glandulas œsophagum comprimentes ut redeam, quid thymus possit tumefactus, et Sepulchreti hæc sectio (7) indicat, et Verdriesii observatio (8) confirmat. Aliæ autem sunt glandulæ, quæ, nulla re interposita, gulam sua distentione prementes, angustiam et coalitum

---

(1) Epist. 15, n. 15.
(2) Epist. 18, n. 22.
(3) Epist. 17, n. 19.
(4) Ibid. n. 25.
(5) Ibid. n. 26.
(6) Epist. 18, n. 17.
(7) Obs. 10.
(8) Eph. N. C. cent. 8, obs. 90.

quoque efficiunt, in primis quæ dorsales appellantur: idque intelliges ex eadem sectione (1) magisque ex quibusdam tot prosectorum observationibus, quas a me in epistolis anatomicis (2) indicatas, Sepulchreto poteris adjungere, securus Maucharti (3) hæsitationis, cum eas saltem quæ ex Laurentio, et Diemerbroeckio sunt, cæteras enim satis accepit, in suis eorum exemplaribus non occurrere mirabatur, haud miraturus, si animadvertisset, cum post annum 1595, Laurentius post annum autem 1679, Diemerbroeckius sua uterque scripta recensuissent, auxissentque, par fuisse, me non illis prioribus, sed posterioribus uti editionibus, in quibus, si quæres, illa ipsa verba occurrent quæ a me ex utroque producta sunt. At Mauchartus, utpote vir non minus hic cautus quam humanus, saltem id dixit quod negari, ut puto, non potest, se in suis illis exemplaribus ea verba non reperisse. Alius autem vir, cæteroquin doctissimus, cum in Disputatione sua de fistula lacrymali inter alia quæ ex me sumpsit, in locum Aristotelis forte incidisset ex libro II, de generat. animal. c. V. a me obiter in Adversariis VI (4) prolatum, eaque, ut a me producta sunt, verba descripsisset; satis fidenter pronun-

(1) Obs. 16.
(2) Epist. 9, n. 46.
(3) Dissert. supra ad n. 15, cit. § 6.
(4) Animad. 65.

ciavit, *verba hæc loco quidem citato haud reperiri*, minime cogitans, alios aliter divisis ac sua forte essent, exemplaribus uti posse. Et ego quidem cum Sylvestro Mauro tum *communem* operum Aristotelis *in libros, et capita divisionem*, tum *communem* pariter *versionem*, vel potius ipsa Aristotelis verba secutus, sperabam, siqui vellent conferre, secundum communem divisionem quæsituros, aut, si forte ea carerent, in suis libri illius secundi editionibus locum facile in quo de fœcunditatis probationibus agitur, in eoque eadem verba, aut certe eamdem sententiam reperturos. Sententiam dixi; ne forte in verbo illo uno hæreas *colorent*; id enim Aristotelem voluisse, et ratio indicat, et medici affirmant, in iisque Niphus (1) qui centum viginti ante Mauri paraphrasin (2) annis, eumdem Aristotelis et librum et locum explanaverat. Quin imo cum græco in textu, ut par erat, verbum quo usus est Aristoteles, inspicerem χρωματίζωσι, quod *colorent, tingant, inficiant* certe significat; minime dubitavi, sic esse reddendum, et facile, errore operarum esse factum, ut in versione pro *inficiant* inepte legatur *perficiant*. Quæ interjicere hic volui, nequando ejusmodi hæsitationes, aut censuras in laudatis, nec semel excussis dissertationibus legentes, ex meo perpetuo silentio, magisque ex eorum qui

(1) Expos. in l. 2, Aristot. de generat. animal.

(2) Ejusd. l. 2, c. 5, art. 3 ad n. 11.

utramque scripserunt, auctoritate, justas illas esse existimarent. Nam quod aliquis, cujus ne nomen quidem volui quærere, sed illud tantum num forte a me, quod negarunt, provocatum se posset dicere; quod, inquam, aliquis nescio ineptus magis, an iniquus, annis superioribus mihi dictus est quiddam aliter ac summi viri, judicesque idonei censuerunt, de mea olim in quosdam libros necessaria neque inutili, scribendi ratione temere, injurioseque effutire; nunquam usque adeo ineptiam, ut sapientes homines credam quidquam expectare quod reponam: itaque ipsum, ejusque similes, siqui sunt, suis somniis, quorum illum ridiculis audio delectari interpretationibus, relinquam. Dignis autem quibus respondeam viris, si humaniter aliqua mihi objiciant (atque utinam ne multa essent quæ objici possent) libens semper, si non aliter, at modestia certe responsionis satisfaciam. Nunc ad propositum revertens, præter glandulas dorsales, a quarum turgentia Mangetum quoque coalitum gulæ vidisse, Mauchartus (1) memorat, alias esse dico, non semper anatomicis occurrentes; quanquam nec dorsales semper occurrunt; imo potius, aut saltem sæpius morbosas, quæ facere idem possent, ut quæ ab eodem Maucharto (2) propius œsophagi finem, et ad ipsum finem conspectæ

(1) Diss. cit. § 12.
(2) § 11.

sunt, facturæ erant; si magis intumuissent, ut illæ intumuerant quas Vallisnerius (1) simul cum ea in cartilaginem mutatione deprehendit. Idemque in fine ipso œsophagi factum esse a tumore sive skirrhoso, sive e dura pinguedine compacto, Boneti (2) præ cæteris, et chirurgi a Maucharto (3) laudati observationes ostendunt. Porro alia, et ea quidem in omnibus pars est, quæ infimam gulam præter modum constringens, impedimentum afferat deglutitioni. Ea pars diaphragma est, cujus inter lacertos extrema gula trajicitur. Quamobrem vides cur in servo illo, cujus diaphragma cel. Heisterus (4) *valde inflammatum* conspexit, fuerit *deglutitionis impotentia*, et cur hystericæ aliquæ mulieres in loco modo designato obicem deglutitioni oppositum sentiunt, velut illa (5) in qua id deduxi a convulsis iis ipsis diaphragmatis lacertis, quos inter foramen est infimam gulam transmittens; ea enim mulier cum cibum jam prope ventriculum detruserat, obstaculum ibi percipiebat. Id ego foramen cum in nonnullis multo brevius, ut in sene quodam bajulo (6) invenerim, in alio autem sene

(1) Obs. supra cit. ad n. 15.
(2) Sect. hac Sepulchr. obs. 22, § 2.
(3) Diss. cit. § 9.
(4) Dissert. sys. obs. med. miscell. obs. 15.
(5) Epist. 23, n. 4 et seq.
(6) Epist. 10, n. 19.

de quo alias (1) scribam, non secus atque œsophagum, qui ad eam sedem multo latior erat et rubicundior, amplissimum in latitudinem præsertim offenderim; ægre tuli, de neutro fieri me potuisse certiorem, num quid ibi molestiæ aut difficultatis in deglutiendo percepissent.

17. Præter ea quæ dicta sunt, animadverti aliam esse partem quæ gulam possit, et infimam quidem, comprimere. Ea jecur est. Cum enim in posteriore hujus margine excavatio sit, a cel. Winslowio (2) commemorata, quæ locum cedit tum spinæ, tum extremo œsophago jam in ventriculum se explicaturo; facile potest intelligi, si hepar ad eam potissimum sedem prætumidum fiat ac durum, spinæ apprimere œsophagum posse. Et video quidem in sectione hac Sepulchreti (3) inter causas læsæ deglutitionis memorari jecur, sed non hac ratione officiens: quanquam ad hanc aliquanto propius accedere videtur Ballonius (4). Vera quidem, sed in parte, longe alia ratio est, qua cl. Fantonus (5) docet, cur ingenti hepatis mole, et pondere ventriculo in umbilicalem regionem detruso, ejusque orificio superiore compresso, alimenta difficile, præsertim

(1) Epist. 37, n. 30.
(2) Expos. anat. tr. du bas-ventre, n. 259.
(3) Obs. 26, § 2.
(4) In schol. ad obs. 25.
(5) In schol. ad Patris obs. anat. med. 24.

liquida, deglutirentur. Ait enim, *æsophagi*, ita *per vim elongati*, *cavitatem evasisse angustiorem*, ipsumque compressione arctatum stomachum ingressuris cibis obstitisse. Explicationis autem hujusmodi priorem partem ad cætera addi posse censeo, ut tanto facilius intelligatur in sectionis hujus observatione I, cur miles *opisthotono correptus*, *nihil posset deglutire*. Cervice enim ad posteriora reflexa, distenditur gula, et sic quanto longior, tanto etiam angustior fit, anteriore ejus pariete ad posteriorem accedente. Idemque explicationum genus habere in parte locum potest ubi Hippocrates (1) de superveniente *colli perversione* loquitur, ut æger *vix possit devorare*.

18. Non me fugit, proferri alias posse causas læsæ deglutitionis, quarum aliquas in Sepulchreto ipso invenies. Non facile tamen inter has illam pro certo referes, quæ observatione promittitur XIII, hoc præfixo titulo *Deglutitio difficilis ob æsophagum divisum*. Hunc enim Blasius in eo puero describit quidem intra thoracem, ita divisum, ut aliquanto inferius in unum rediret, sive, ut anatomici nunc loquuntur insulam faceret. Sed de ulla deglutitionis difficultate ne unum quidem interjecit verbum; ut ea conformatio magis insolita videatur fuisse, quam noxia.

---

(1) Sect. 4, aphor. 35.

Longe aliter de illa censendum est quam egregius vir Joannes Grashuis (1) deprehendit, nempe œsophagi circa medium thoracis morbosam in saccum lateralem dilatationem, a qua subinde variantia deglutitionis pendebant symptomata, quæ nunquam sine dissectione intelligi potuissent. Litteras quamprimum, paulo fortasse longiores, expectabis, et valebis (*).

---

(1) Act. N. C. t. 6, obs. 73.

(*) Dilatatio œsophagi in saccum lateralem, quam in ultimis lineis hujus-ce Epistolæ memorat Morgagnus, est species herniæ seu ramicis, productæ membrana œsophagi interna quæ paulatim elongatur, transit inter fibras musculares hujus-ce tubi, et sic efformat extus saccum (seu appendicem), cavum, plus minusve extensum, cujus oscillum, hians intus œsophagum, recipere potest cibos et potus qui deglutiuntur. Quamvis rara sit hæc affectio, attamen illam bis inveni, et per multos annos in meis prælectionibus publicis, partem rite siccatam et præparatam auditoribus commonstravi. In hisce duobus casibus, dilatatio sacciformis sita erat in posteriore parte œsophagi, paulo infra cartilaginem cricoïdeam. Ludlow, chirurgus anglus, exemplum simile refert in *Medical Observations and Inquiries, tom.* 3, *pag.* 85. In altero casu, quem ipse non vidi, sed qui per litteras descriptus fuit, dilatatio sacciformis œsophagi lateralis et multo inferior erat. Quandoque similes in equis alterationes œsophagi reperiuntur. Harum icones dedi in Dissertatione inaugurali, quæ sub meo præsidio propugnata fuit in scholis Parisiensibus anno 1804, sub n° 252. (*Adnot. Editor.*)

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXIX.

Perpauca de singultu, et de hominum Ruminatione attinguntur. Cætera attinent ad Ventriculi dolorem.

De proximis etiam ventriculi vitiis, *singultu, concoctione læsa*, *et dolore*, etsi in Sepulchreto tres sectiones invenies, in singula singulas, noli a me totidem epistolas expectare. Duo enim priora, gravia cum sunt, ejusmodi sunt ut alterum cum febribus, inflammationibus, vulneribus aliisque ejusdemmodi, alterum cum aliis quos aut sequatur aut fecerit, majoribus morbis sicuti conjuncta reperiuntur, ita sint a nobis, easdem repetere historias nolentibus, simul cum illis proponenda. Quod tu præclare intelligere statim poteris ac duas istas sectiones inspicies quæ de ipsis conscriptæ sunt. In VI enim, quæ de concoctione læsa est, pleræque observationes quem ad morbum magis attineant, et quo loco fusius productæ fuerint, diserte indicatum leges. Ex reliquis autem quæcumque scriptæ sunt accuratius, satis per se ostendunt an alio sint referendæ. Sunt etiam aliquæ in quibus ne unum quidem de læsa concoctione verbum invenias, velut quæ sub numero VIII habetur, § 2; et quæ in additamentis

sub numero I. Quid? quod aliqua, ut quæ proxime sequitur, cum ad eos pertineat qui *concoquere, nedum continere cibum et appetere ad extremum fere vitæ potuerunt*, cur istuc relata sit, non apparet.

2. Sectionis autem V quota demum quæque observatio est, de qua ad sectionem aliam non rejiciaris? aut si aperte non rejiceris, id fieri potuisse, ne dicam debuisse, non sentias? Et tamen vel sic quoque universæ denique observationes non sunt plurimæ, quanquam aliqua (1) non semel poni videatur. Quamobrem ne præter modum brevis esset tota sectio, interjectas fuisse crediderim appendices quatuor, in quarum nulla inspectum cadaver memoratur, eamdemque ob causam dissectiones adjectas duas, quæ minus mirarer, si ubi de vomitu agitur propositæ essent, hominum ruminantium: neque id satis est; novissime ex Peyero tam longus de ruminatione sermo est additus, ut sectionem superet universam. Ne tamen hæc a me notari credas quasi omnino improbarem; fac tibi mei propositi veniat in mentem. Quin accipe nonnulla, quæ cum appendices illas de singultu, et ruminantium hominum observationes perlegerem, aliud ex alio, ut fit, succurrebant.

3. In secunda appendice cum Thomas Bartho-

(1) Confer. obs. 6, cum § 6, obs. 7.

linus inter singultus causas tumorem memoret, nervos, qui stomachum adeunt, comprimentem; *qualem*, inquit, *illi adfuisse suspicio fuit quem Patavii perpetua singultiendi molestia novimus*: in memoriam rediit Jo. Rhodii observatio (1) ad eumdem pertinens casum, quæ, ut subobscura sit, inspici tamen a te poterit. Idem Bartholinus in appendice tertia quærit, *cur sola brachii vena secta* juvaret in quodam, raro sane, quem describit singultu? Quid? si phrænica superior vena, comes, ut nosti, phrænici nervi, repente imminuta copia sanguinis, illuc quo ea vena influit, redituri, et quod consequitur, ipsa quoque parte oneris sui levata, aut socium nervum minus premebat, aut aliquid unde hic irritaretur, absorbebat? Et quando in his omnibus appendicibus mentio fit auxiliorum adversus singultum, neque externa in prima atque altera reticentur; Valsalvæ memini facile obviumque remedium in nobili Comite respondisse, lac videlicet, quo fovebat abdomen; quamdiu enim lintea lacte madebant, tamdiu singultum, ægro molestissimum, sistebant: in quo tamen nec inutilis fuerat theriaca imposita. Quod vero in scholio quodam (2) tertiam inter et quartam appendicem interjecto, adnotatum est de singultu qui cum febri cuidam, pessimis signis stipatæ, supervenisset, lethalis

---

(1) Cent. 2, obs. med. 61.

(2) Ad § 6, obs. 7.

non fuit, raræ quidem est observationis, negantibus inter cæteros duobus nobilissimis medicis Francisco Vallesio(1)et Hieronymo Mercuriale(2), sibi unquam in ejusmodi casu aliter observare contigisse, atque Hippocrati in ea muliere quæ decumbebat in foro mendacum. Quin pariter in malignis febribus quas noster describit Ramazzinus (3), quotquot fuerunt singultuosi, omnes periere, quorum uno dissecto, *ventriculus nigris notis sparsim compunctus* repertus est : quid autem in singultuosi cujusdam ventriculo deprehensum sit, disces ex cel. Halleri opusculis pathologicis (4). Ledelius (5) tamen, postquam Epiphanium Ferdinandum produxit, *Deum testantem*, singultum *in febribus malignis et ardentibus ad mortem prædicendam se nunquam decepisse*, sapienter monet, *ægrotum non* esse *derelinquendum quousque anima adest*, *quia multoties monstra fiunt in curationibus morborum*, velut in pannifice quodam ipsi accidit. Neque ei solum, sed et aliis, ut Lanzono (6), cl. Delio (7), et mihi in Foroliviensi illa Constitutione an. 1711,

(1) Comment. in Hippocr. epidem. l. 3, s. 2, ægr. 12.
(2) Prælect. Pisan. in eamd. hist. quæ ibi 26.
(3) Constit. an. 1692 et duor. seq. n. 22.
(4) Obs. 14.
(5) Eph. N. C. dec. 3, A. 7, obs. 127.
(6) Earumd. cent. 1, obs. 61.
(7) Ex act. t. 8, obs. 108.

quæ a me tibi alias (1) descripta est. Duo enim ægri quos in ea primo loco nominavi, cum hæc scriberem, adhuc vivebant; tametsi eos quicumque tunc viderat, et Garavinum præsertim, mortui quam vivi, dies jam aliquot similiores; et crebrum insuper utriusque singultum audiverat, continuo spem omnem eorum salutis abjecerat.

4. Quod vero ad homines attinet ruminantes, quorum exempla quotquot potuit, collegit Peyerus (2), et alia ad ruminationem quasi ingenitam atque connatam, alia ad excitatam a morbo retulit; singulas ad singula hæc genera idem censuit attinere observationes duas viri nobilis, et monachi, quarum utramque hic vides in Sepulchreto (3). Ambæ Patavii habitæ sunt, primæque sunt omnium; et solæ præterea quæ cum dissectione conjunctæ sint: unum hic perperam additum est, *monachum illum duo habuisse cornua.* Nam neque Rhodius (4) id scribit, in quo hallucinatur Peyerus (5), merito alioquin reprehendens Bartholinum, qui (6) addidit, et qui Bartholinum secuti sunt. Certe Fabricius ab Aquapendente (7) cum eumdem illum monachum com-

(1) Epist. 7, n. 16.
(2) Merycol. l. 1, c. 6, et l. 3, c. 3.
(3) Obs. 9, et 10.
(4) Cent. 2, obs. 59.
(5) C. 6 cit.
(6) Cent. 5, hist. anat. 61.
(7) De ventric. intest., etc. ubi de variet. ventric. in fin.

memoraret, illud minime omisisset, ut qui modo sibi *addendum omnino* putasset, nobilis illius viri ruminantis parentem corniculum in capite gessisse. Inter cæteros autem qui eam Bartholini hallucinationem descripserunt, Ettmüllerus fuit (1), qui suam alteram insuper addidit, nempe *in his ruminantibus observatum fuisse stomachum solito fibrosiorem et carnosiorem, quasi vestimento musculoso esset indutus.* Utinam sic tueri possemus, quasi stomachi nomine œsophagum intellexisset; hunc enim in illo saltem monacho revera *undequaque carnosum instar musculi* reperit Plazzonus (2), id est non modo qualem habent *omnes plane homines*, ut Peyerus(3) credi vellet; nam nisi multo magis fuisset carnosus, anatomicus haud ignobilis non id unum adnotasset, cum *reliquas universi corporis partes se recte habuisse*, pronunciavit. Sed pro Ettmüllero, si tamen ipse illa scripsit, hac uti defensione non possumus; quippe qui, ut omnia quæ eo capite præfatus erat, ostendunt, stomachi appellatione ventriculum designabat. Gravior tamen ea Bartholini hallucinatio est qua scriptum reliquit in anatome quartum renovata (4) : *quin* ventriculus *duplex fuerit* in homine *ruminante*

(1) Prax. l. 1, s. 4, c. 1.
(2) Vid. Rhod. obs. cit. 59, quæ 9 in Sepulchr.
(3) C. 6 cit.
(4) L. 1. c. 9.

apud Salmuthum et alios dubitare non licet. Quod relatum miror in Sepulchretum eo in scholio quod duabus subjectum est observationibus, contrarium docentibus, de quibus hactenus locuti sumus, præsertim cum præter has, nullam quod sciam, ruminantis hominis dissectionem, ne ex Salmutho quidem proferre posset Bartholinus, cumque insuper lepores et cuniculi ruminent, neque duos tamen ventriculos habeant.

5. Ut vero nec Valsalvæ, nec mihi unquam contigit ut ruminantes homines videremus, nedum ut eorum cadavera incideremus; ita haud raro utrique accidit, ut hominum corpora dissecaremus, quos gravis afflixerat ventriculi dolor, de quo sectionem inscribi VII supra indicavimus. Quarum observationum illas quæ in hanc magis epistolam, quam in alias convenire credidimus, continuo accipies. Et has primum tres ex Valsalva.

6. Vir sexaginta annos natus, temperamenti biliosi, a multis jam annis de ventriculi debilitate et dolore conqueri cœperat, cum circa eam regionem durities accessit, infra quam nonnulli præterea duri globuli, sed hi quidem facile mobiles, percipiebantur cum aliqua totius ventris tensione. Agitatus venter effusum intra se humorem manifestabat. Crebri erant intestinorum rugitus, crebræ flatuum eructationes. Vomitus aliquot ab assumpto cibo interjectis horis, haud semel

redibat, qui alioquin primis morbi annis raro accidebat. Homo interim parum mingebat, multum sitiebat, et de linguæ siccitate querebatur: pulsus debilis et parvus erat. Tandem multo sero per urinarias vias amandato, et detumefacto ventre, cum tamen cætera incommoda in dies magis sævirent, vomitusque mense vitæ ultimo esset quasi seri fuligine infecti et graveolentis: ut æger ipse referre diceret putridæ carnis fetorem; sensim diminutis viribus et balbutienti ore defecit. Venter libram etiam tum unam aut alteram seri continebat, aquæ similis in qua caro recens lota est. Totum omentum contractum erat in quasdam varii coloris extuberantias, quæ, ipso moto, movebantur. Ventriculus sero scatebat ejusdemmodi ac vomitu rejiciebatur: durus autem erat factus parte circiter tertia; hæc ad pilorum pertinebat, ipsumque adeo coarctaverat, vix ut transire confecta alimenta possent. Quamvis autem tota ea dura pars secta, albam intus solidamque, ex qua constabat, substantiam ostenderet; ea tamen facie qua cavum ventriculi spectabat, putridam carnem et colore et fetore omnino referebat, quibusdam sanguineis punctis distinctam.

7. Duros illos mobilesque infra regionem ventriculi globulos extuberantias fuisse vides, in quas omentum se contraxerat: duritiem autem superiorem fuisse ventriculi skirrhum, qui donec incremento suo non se extendit ad pilorum coarc-

tandum, vomitus non ita frequens accidit. Dolor quoque primis temporibus levior fuit, quippe ab skirrhi pondere duntaxat aliquo, et a repugnantia tunicarum quas obsidebat, ne cum opus esset, justa extensio ventriculi fieret, aut si fieret, ne pars earum quæ sana erat, sola omnem distensionem pati ipsa posset sine molestia. Verum ubi skirrhus et auctus est, et in cancrum tandem, huncque exulceratum, degeneravit, magis magisque dolores increscere debuerunt. Sic autem affecto ventriculo vitiataque concoctione et natura sanguinis, mirum non est, si cætera contigere, cum præsertim et durities illa ventriculi et extuberantiæ in quas se omentum huic alligatum contraxerat, libero humorum cursui obstarent. Ex his rugitus, flatus, vomitus, ascites, debilitas, mors intelliguntur.

8. Mulier quadraginta annorum, carnosa, colore subflavo, cum cæpam aceto et sale conditam, simulque panem comedisset ex castanearum farina confectum, illico de stomachi dolore queri cœpit. Quo magis magisque sæviente, tribus ab eo cibo horis, cum sudoribus frigidis lethali syncope ingruente, mortua est. Ventre ob veneni suspicionem inciso, omnia reperta sunt secundum naturam se habentia, nisi quod ventriculus majorem in modum distentus erat et nonnihil inflammatus; sanguis autem fluorem quasi naturalem servabat.

9. Et Valsalvæ quidem videbatur sic conjicien-

dum, excitata ab ejusmodi cibis incongrua effervescentia, consecutam esse tantam illam ventriculi distentionem, quæ hujus sanguifera vasa comprimendo, sanguini injecerit moram, unde inflammatio et ab hac stomachicorum nervorum irritatio, unde syncope. Verum ut de castaneis earumque inflandi vi experientia comprobet quæ Diphilus et Mnesithæus aiunt apud Ludovicum Nonnium (1); easdem tamen multis Alpinis gentibus in frequentissimo usu esse, neque idem negat et vulgo non ignoratur, imo parari etiam ex illarum farina panem, quo vescantur *ubi* ipsarum, ut Avantius quoque (2) scribit, *copia suppetit.* Num igitur cæpa ad ejusmodi panem addita, dum acrimonia sua crassas castanearum particulas incidendo, nimiam aeris copiam educit, hic nobis accusanda est? quasi vero non iidem in Alpibus rustici cæpas, ut res fert, cum eo pane manducarent. At enim mulierculæ huic, ut videtur, inassuetus et infirmior fortasse stomachus; illis vero *dura,* ut Horatius (3) loquitur, *messorum ilia.* Credo equidem hæc multo iis magis qui mulierem norant, quam nobis cognita fuisse. Unde ergo veneni suspicio, cum hæc omnia non ignorarent? Quod si mulier saltem immodica ejus cibi copia se ingurgitasset, minus de veneno

(1) Diætet. l. 1, c. 45.

(2) Not. ad Fieræ cœnam, ubi de pane non frumentaceo.

(3) Epod. 3.

suspicati essent. Vides enim in VII hac ipsa Sepulchreti sectione (1) puellum quoque ab immoderato uvarum esu *trium horarum spatio extinctum*. Sed tamen alia simul apparuit causa cur puellus sic interiret. *Ventriculus enim perforatus copiosum ichorem viridem continebat, qui procul-dubio*, inquit observationis scriptor Rhodius, *erat bilis æruginosa*, cujus ingens erat acrimonia. Quid ergo est? In hac etiam muliere peculiare aliud aliquid, quanquam sub oculos non cecidit, subfuisse omnino crediderim, ut disposita jam esset, si modo causa accederet aliqua, velut insolitus cibus iste et flatulentus, disposita, inquam, ita esset, ut quod inde tot alii minime solent, ipsa pateretur, sive illud in iis esset succis quos in ventriculo is cibus invenit, sive in nervis quoque exquisitiore sensu præditis ad irritationem suscipiendam, et alio, id est ad cor potissimum, cui iidem ac ventriculo nervi inserviunt, transferendam. Sic igitur, aut ad hunc fere modum intelliges quod Valsalva conjiciebat: quanquam pravæ dispositionis in hac mulieri vix indicium aliquod habemus ex colore cutis subflavo. In duabus certe aliis feminis, quas post cucurbitæ comestionem sive *cæpatæ, piperatæ et in clibano assatæ*, mox epota frigida, sive *in lacte coctæ atque pipere bene conditæ*, mox bibita

(1) Obs. 7.

cerevisia frigida acidulaque, cita mors abstulit; in iis, inquam, mala dispositio magis patebat, cum alteri menstruorum trimestris esset suppressio, alteri præter septuagenariam ætatem, diuturna ventriculi debilitas viriumque imbecillitas. Sed nimirum graviora quoque in alterius cadavere ante sectionem, et in utriusque aut saltem in alterius ventriculo per sectionem Christophorus Seligerus (1), et Michael Ernestus Ettmüllerus (2) adnotarunt.

10. Bononiensis Patricius, unum supra sexagesimum annum agens, cum multos jam annos modo hemicrania, modo arthritide interdum vaga, alias, fixa modo renum calculis esset vexatus, novissime arthritide corripitur in manu dextera sine ullo tumore, dolore autem miti, et qui mox sentiendi vi hebetiore facta, vix percipitur. Sana omnino fit manus; sed interea ren dexter dolet. Hic quoque dolor, inani sæpius, recurrente vomitione sedatur: at, cessante vomitu, arthritis dexterum pariter inferiorem artum prehendit, ægrumque ad suram, et ad cruris tarsique articulum valde torquet. Uno aut altero interjecto die, is totus extremus pes sentiendi, movendique facultate omnino privatur. Postridie tamen resoluto pedi aliquis redit doloris sensus, ægro autem bonus et animus, et pulsus, qui intermittens

(1) Eph. N. C. dec. 2, A. 1, obs. 139.

(2) Earumd. cent. 9, obs. 66.

alias, et inæqualis plerumque erat in brachio dextero. Tandem pridie quam moreretur, cibum rejicit aquosa materia permistum, levemque dolorem cum pulsatione, atque ardore, ad stomachi regionem persentit. Paulo post humorem flavum bis evomit. Insecuta nocte parum dormit. Mane humili voce de tribus quæ a morbi initio assidue molesta fuerant, valde conqueritur, siti, pravo oris sapore, amisso appetitu : et febris, quæ aliquoties se se ante ex pulsu tantummodo prodiderat, manifesta fit. Stomachi autem dolore et pulsatione perstantibus cum ingenti ad dorsum calore, pulsus, qui vespere jam erat languidus, ex multa sanguinis dejectione aboletur. Sanguini erat admista materia gravissime olens, et quæ liquatæ picis instar, immissum bacillum, si retraheres, sequebatur. Interea pes multum dolet; reique sensus per crus ascendentis habetur, sensusque postmodum quasi ponderis in imo ventris. In brachio autem dextero movendi vis sensim deficit, liventibus unguibus : idque brachium mox plane paralyticum redditur. Non paucis ante mortem horis crebri ad præcordia tremores percipiuntur. Postremo sanguinis dejectione redeunte, ejusdemque materiæ vomitu fortasse imminente, ut nausea, et similis ex ore quasi fæcum graveolentia indicabant, æger suffocari se dicens, post sextam et trigesimam a stomachi dolore ineunte horam decedit. Abdomine diducto, omnis intestinorum substantia invenitur a ventriculo

usque ad recti finem dira inflammatione occupata, ut ne minima quidem eorum pars illæsa relinqueretur. Intestinis autem materia sanguinolenta, dejectæ similis, continebatur. Ventriculus et renes sani erant. In thorace, posteriora pulmonum, sinistri præsertim leviter erant inflammata. In pericardio mediocris aquæ copia. In corde polyposæ concretiones nullæ.

11. Hippocratis aphorismus (1) *Quibus ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus, sive alio quovis modo extenuatis, atra bilis, sive uti sanguis niger infra exierit, postridie moriuntur*, nisi quod paulo citius videtur expletus, vel magis quadrat in hunc casum, quam in eum ad quem a Ballonio, ut hic vides in Sepulchreto (2), traductus est. Ejus enim æger, quem dolores pariter ad ventriculi regionem vexarant, pridie quam e vita excederet, *atrabilarium* quidem *excrevit sanguinem*, sed *per os*. Cæterum nec Ballonius quidquam vitii in ipso ventriculo, et Valsalva hunc sanum proposuit. Uterque prope ventriculum illa indicavit, unde hic simul affici posset. Pulsatio autem quæ a Valsalva adnotata est, facile et restitantis sanguinis in proximorum intestinorum parietibus, effectus erat, et ejusdem exitus causa in eorum cavum. Urgendo enim usque et usque, aliqua demum ex infarctis vasculis ruperit. Quo trahi fortasse potest, ut ad Hippocratem re-

(1) 23, § 4.
(2) Obs. 19.

deamus; pars quædam ejus prædictionis (1): *circa ventrem palpitationes....... sanguinis eruptionem significant.* Utcumque hæc sunt, illud certum est, pene omnem vim tam longi et tam varii morbi, in vasa denique intestinorum repente incubuisse, et conjunctum per vasa, imo continuatum per substantiam ipsam ventriculum in consensum rapuisse. Sic in alio videbis in consensum tractum qui toto morbi tempore nigra dejecerat, itemque in alio, in quo intestinorum superna pars livescebat. Historias habes has duas in superiore sectione V (2), quæ ad singultum attinet. Haberesque facile in hac quoque tertiam (3) ubi intestina omnia ex inflammatione valde rubentia proponuntur, si ut dissectio, ita morbus indicaretur, sine quo illam, et fortasse alias, miror quomodo inter cæteras, quæ de ventriculi dolore sunt, relatas legamus. Certe autem in Cæsareæ academiæ voluminibus (4) tum laborantis ventriculi in vivis, tum non hujus, sed intestinorum aut inflammationis, aut malæ constitutionis haud unam in mortuis observationem reperies. Sed de ea potius quæ modo ex Valsalva descripta est, si forte illud quæras, cur intestina ipsa, tam graviter affecta, dolore igitur

(1) Prædict. l. 1, n. 20.
(2) Obs. 1 et 6.
(3) Obs. 50.
(4) Dec. 3, A. 9, obs. 222, et act. t. 2, obs. 108, 2 loco.

non cruciarentur, quo consentiens ventriculus tentabatur; a veri similitudine non longe abhorrebo, si quo in homine tam crebro, tam facile tot nervi resolvebantur, in eodem conjiciam eos quoque nervos resolutos fuisse qui ad intestina pertinebant. Jam vero huc quasdam ex nostris etiam, ut promisimus, observationibus adscribamus.

12. Femina annorum ad quadraginta, quæ salsa plerumque comedere, vino autem generoso uti consueverat, a plurimis jam annis obnoxia erat ventriculi doloribus, quos dejectus ciborum appetitus et nausea, mox etiam iteratæ sanguinis vomitiones cum febre continua, vigiliis, siti sequebantur. Et quamvis contrectatus venter nihil usquam duri observandum præberet ab regione tamen ventriculi etiam tum cum gravior aberat dolor, vel nulla pressione adhibita, molestus aliquis subinde sensus non aberat. Querebatur etiam de lumbis; sed tunc solum cum aut aliquem majorem solito laborem ferebat, aut onus attollebat. Accesserat insuper aliquando capitis dolor pertinacissimus. Adversus omnia, quæ memorata sunt, ventriculi incommoda, quotiescumque gravius recurrebant, levamen semper attulerat sanguinis missio : valde etiam profuerant copiosæ potiones, aquæ in qua nihil nisi panis bulliret : ab diuturno autem lactis usu non semel convalescere visa est, animumque addebat sanguis qui semper singulis mensibus per uterum ad mortis

usque tempus respondit. Hæc lente ad hunc modum advenit. Non ita pridem supra claviculas qua externa jugularis vena decurrit, tumor utrinque apparuerat durus, dolorem creans, nec remediis cedens, ita ut in dies augesceret, et respirationem jam difficilem redderet. Huc accessit febris assidua, vespere increscens, quacum aliquando rigor aliquis adnotatus est. Caput dolere querebatur, præter stomachum, qui perpetuo dolorem faciebat: quocum tamen nunquam hoc tempore sanguinis vomitus fuit. Assidue sitis molesta erat, et sensus maxime in ore amaritudinis, ex quo novissimis diebus gravis existebat nidor; pus autem, quod animadversum fuerit, nunquam exiit. Per hæc diutius vitam traxit, quam pulsus, ex parvis et imbecillis minores sæpe et infirmiores facti, promittere videbantur, præsertim cum ultimis diebus quindecim nil nisi jus et vini pauxillum sumeret, nullum præterea alimenti genus, nedum remedii, jam ferens.

Cadaver macilentum in gymnasium illatum est, ubi cum anatomen docerem, februario mense anno 1744, et jam virilia demonstrassem, muliebria ex ordine requirebantur. Ventre igitur aperto, omentum vidi sursum revolutum et extensum, ut statim in oculos incurreret transversus coli intestini tractus qui infra ventriculum esse solet, hic autem erat infra umbilicum. Quam in sedem etsi non omnino detrudi, tamen quadantenus urgeri potuisse a ventriculo videbatur

quippe cujus fundi sinistra pars inferius quam solita sit, descendebat. Erat autem ventriculus vel exterius lividus non modica præsertim ex parte, idemque crassioribus et durioribus tunicis, nisi qua jam fracidæ adeo erant factæ, ut tangendo rumperentur, effunderentque materiam cinereo colore et gravissime olentem, quæ pulticulæ instar fluidioris, ventriculi cavo continebatur. In hoc eruperat ex ventriculi pariete posteriore, præter modum crasso, magnum ad tractum et introrsum tumente, ibique inæquali, fœdo, fracido, gangrænoso, et eodem quo materia illa, colore lurido, ut pessimi generis tumorem, aut abscessum ibi fuisse disruptum constaret: sanus erat pylorus, et intestina omnia, ex quibus colon fuit, ut par erat post longam cibi abstinentiam, ab initio ad finem usque contractum. Lien quoque sanus, nisi quod proportione erat major, intusque pallidulus. Sed jecinoris pars dextera albos aliquot ostendebat skirrhos subrotundos instar mediocrium uvæ acinorum. Erant ii disjecti per superficiem sic ut ex parte intra visceris substantiam conderentur; sed aliquem vidi, jecur incidens, penitus conditum, cæteris prioribus similem. Bilis multa fuit in sua vesicula et valde flava, quo colore viciniam infecerat. Renis sinistri posterior facies lineam obliquam habebat longam, et subalbam ex substantia quasi tendinea, quam alte, cum renem secarem, productam perspexi, ut ad tubulos perveniret, quibus pa-

pillæ excipiuntur. Credidisses facile antiquam vulneris cicatricem; adeo erat hujus similis: verum nusquam apparebat quærenti in proxima adiposa tunica, et musculis ventris læsionis indicium. Parvus humilisque uterus, et dextrorsum valde inclinatus, eique lateri multo vicinior quam sinistro. Sed et ab illo brevius, quam ab hoc latere rotundum erat ligamentum. Uteri cervix, et magis osculum, qualia in virginibus fere inveniuntur; ita erat illa introrsum extantibus obliquis lacertis, hoc vero foramine angusto, et rotundo. Neque hymenis annulus, quamvis valde humilis, deerat, nullumque ruptionis ostendebat vestigium. Nihil tamen post illum subrotundarum caruncularum, et paucæ omnino, levesque in vagina rugæ, et cutis, quam ad imum abdomen animadverteram, quasi ex subalbo maculosam, cum iis quæ dixi, non satis consentiebant. Testes pro ætate, et mole uteri, magni, anfractuosi exterius; intus autem sinister quidem parvas inanes cellulas, crassiuscula alba membrana comprehensas, alter vero in cellula non paulo majori nigrum semiconcretum sanguinem continebat. Tubarum dextera ad testem pervia, cætera occlusa; contra, sinistra ad uterum duntaxat aperta. Mirum in cadavere macilento, nisi muliebre esset, pinguedinem in mesaræo fuisse non modicam, neque in omento defuisse, in dorso autem et artubus inter musculos, qui eleganter rubebant, multo plus pinguedinis quam voluissent,

eos qui appararunt, invenisse. Sub ea flava pinguedine qua mesaræum lumborum vertebras, et his adhærentes operiebat magnorum vasorum truncos, latebant glandulæ valde amplificatæ, arcteque adeo iis truncis annexæ, ut non sine magno labore separari potuerint. Erant eæ omnes glandulæ intus albæ, non prædurae, sed purulento ichore scatentes. Cæteræ per mesaræum non tumebant. At prope ventriculum unam ex lymphaticis animadverti crassiorem factam et duriorem, eaque erat colore lurido. Pancreas quoque tunc vidi crassius totum, et simul aridulum ac duriusculum factum, si quamdam ejus partem excipias, quæ excreverat in albam, et propemodum thymi similem substantiam. Thoracem recludentes, primum omnium duas infimas jugulares glandulas vidimus albicantes, et ad duos saltem transversos digitos in omnem dimensionem amplificatas. Hæ tumorem illum de quo dictum est, utrinque faciebant durum; nam duræ ipsæ quoque inventæ sunt; licet intus purulentum ichorem, cujus pars effluxit dum claviculæ, sub quibus, et proximo sterno subibant illæ, detraherentur. Erant his similes colore, duritie, et ichore glandulæ reliquæ jugulares. Hæ tamen multo minus excreverant. Axillares vero nec creverant, nec ullam aliam passæ erant mutationem. Contra, quæ ad primam locatæ sunt divisionem asperæ arteriæ, ex nigris albæ; ex parvisque factæ erant mediocribus uvæ acinis haud minores,

firmiores præterea, et eodem quo tot alias glandulas dixi, purulento ichore scatentes. Sana tamen vel ad jugulum arteria aspera, ut totus pariter ab imo ad summum œsophagus. Neque in pulmonibus qui erant aere turgiduli, quidquam vitii animadversum est : neque in corde, si tubercula exciperes subrotunda, depressa, ex duriuscula compactaque substantia, crebra adeo ut fere contingerent inter se, quæ totis limbis insidebant mitralium valvularum ; in una autem semilunarium quamdam, quæ accreverat, quasi squamulam, necdum tamen osseam. Cerebrum denique non modo non laxum, sed ad durum vergens, secundum naturam se habuit, nisi quod in lateralibus ventriculis copia erat aliqua pellucidæ aquæ, et plexus choroides pallebant. Pinealis autem glandula fuit aliquanto magis quam soleat, et firma, et globosa et magis ad album inclinabat. Quod, tametsi ipsam nunc plerique pro glandula non habeant, placuit tamen non omittere in eo corpore in quo tot glandulas vitiosas animadvertimus.

13. Animadversio eadem facit, ut initium diuturni, et qui mulierem tandem confecit, morbi in aliqua fuisse ventriculi glandula suspicemur, sensim aucta, et duriore, ac tumore suo obstaculum sanguini afferente, ut ex dilatatis propterea vicinis vasculis non semel erumperet, in femina præsertim quæ generoso vino et salsis cibis abuteretur. Qua intemperantia posteaquam glandulæ non moles duntaxat, et extensio paulatim adaucta

est magis, magisque; sed et humoris inclusi natura pejor est facta, demum purulenta corruptio accessit, unde priusquam dehisceret tumor, tantum pravi ichoris in venulas, et in vasa lymphatica se conjecerat, ut aliæ atque aliæ glandulæ eadem labe inficerentur. Si diutius mulier vixisset, quid pancreati, quid skirrhis hepaticis accidere posset, non difficile est conjectura prospicere. Quod autem in vesicula multa esset bilis, mirum non est, ut superiore epistola (1) scripsimus, ubi diutius in ventriculo, proximisque intestinis nihil fuit, quod hæc distendendo, illam comprimeret. Quod vero bilis colore tincta vicinia esset; id sæpe adeo in cadaveribus occurrit, ut de noxa inde repetenda aliquanto magis pronum sit scholium extremum sequi, in sectione hac Sepulchreti adscriptum observationi XVI, quam ipsam observationem hic præsertim ubi tanta passim certarum læsionum copia est. Cæterum si forte alia cupis tumorum aut abscessuum in ventriculo exempla, præter ea quæ in hac, et proxima VIII Sepulchreti sectione occurrunt; habebis quæ addas ex Cæsareæ academiæ monumentis (2), ex aliisque præterea, et nominatim Friderici Hoffmanni (3) voluminibus.

(1) N. 6.

(2) Dec. 3, A 5, obs. 175, et A 7, obs. 142, et cent. 3, obs. 13.

(3) Medic. rat. tom. 3, § 1, c. 7, § 26.

14. Anicula aliquot jam menses in hoc nosocomio decumbebat tumoris causa abdomen attollentis ad umbilicum, et infra, sed dextrorsum magis. Quamobrem in sinistrum latus cubare non poterat. Magnus erat tumor, eoque major videbatur, quod hypochondria, et pleræque aliæ ventris partes plurimum ob maciem subsidebant, universum quidem corpus obtinentem, sed magis sinistrum latus, an quod mulier semper in dexterum decumbebat? Si tumorem, manibus interceptum, huc illuc ageres; sic satis mobilem percipiebas. Nihil autem fere dolebat. Contra, querela erat perpetua de molesto quodam in ventriculo sensu. Quas ob causas non deerant qui conjicerent, in omento esse tumorem qui ventriculum deorsum traheret, eoque male efficeret. Cum molesto illo ventriculi sensu vomendi interdum voluntas fuerat, non vomitus. Nunc autem erat præterea assidua quædam febris, quæ cum cæteris, de quibus dictum est, omnibus, ad extremum usque perstitit, id est, ad octobris medium anni 1735.

Ventre adaperto, manifestum fuit tumorem esse in ovario dextero: quod in cellulas excreverat, materia plenas molli quidem nec tamen fluida, colore autem ex cinereo flavescente, odore non gravi. Tumorem augebat adnata proxima tuba, ipsa quoque multo amplior et crassior facta; cum uterus et quæ ad ipsum attinent reliqua parva essent et sana. Alligatus erat tumor

ad contiguum pelvis latus, ex parte autem quadam ad proxima etiam intestina sic ut cum his moveri quadantenus posset. Ex inflammatione intestina livebant : nec male olebant tamen, ut nec ventriculus, quem ad me attulit is qui cadaver secuit, et cætera quæ hactenus scripta sunt, diligenter narravit Mediavia noster. Causa afferendi fuit, ut dubitationem quamdam ipsi eximerem postquam ventriculum perlustrassem. Erat hic contractus, facie interiore passim hic illic inflammatus, in ipsoque jugi medio habebat ulcus circuli ferme ambitu, cujus diameter aliquanto erat brevior tribus digitis transversis, profunditate exigua, quippe cum crebræ in eo apparerent lenticulares glandulæ mediocri magnitudine, et adeo manifestæ, ut per osculum quod in earum centro conspiciebatur, setam immiserim. Labris tamen paulo crassiusculis ejusmodi ulcus cingebatur : et crassa erat facta, dura, et magis quam alibi etiam illa ventriculi substantia toto eo spatio quod ulceri exterius respondebat. Cum autem esset in medio fere ulcere ventriculus penitus perforatus ; ex me quærebat Mediavia num censerem potuisse forte id foramen per incuriam cultro fieri, dum ventriculus eximebatur ; nihil enim vel diligenti perquisitione repertum esse affirmabat in ventre, præter aliquid seri in ima pelvi, quod fortasse ex ventriculo dici posset effusum, cum tamen in muliere perpetuo decumbente multum videretur ef-

fundi debuisse. Ego vero etsi minus verisimile existimabam, si cultro lædi fortuito ventriculus debuisset, in ea potissimum sede læsum esse quæ medio ulceri responderet, nec forma et magnitudo foraminis, quod capax erat propemodum apicis minimi digiti, eæ viderentur quæ facile ad cultelli mucronem aut aciem referri possent; tamen ut ipsi mihique simul verum dignoscere cupientibus satisfacerem, iterum ac tertio foraminis oras accurate inspexi. Quas cum viderem non modo callosas sed inæquales, et quo magis extrorsum foramen pergebat, eo minorem ambitum complectentes, quæ duo certe ab exterioribus introrsum illapsus culter minime facere potuisset; non huic sed morbo imputandum esse foramen censui. Nam quod nihil effusum esset in ventrem, inde fieri potuisse quod paulatim quidem extenuata esset membranula extima, nec tamen penitus nisi extremo tempore erosa demum atque pertusa, cum videlicet moribundæ mulieris contractus et corrugatus ventriculus nihil haberet quod effunderet.

15. Incidi postea in observationem Mercklini, quam hic quoque in Sepulchretum (1) relatam invenies; foraminis videlicet quod facile pollicis extremum admitteret, in elatiori pariter ventriculi sede, ad quam a multis jam annis continuus

(1) Obs. 48.

fuerat dolor aliquis, non magnus quidem, sed tamen satis molestus. Id foramen ab illo quoque docto viro creditum est post antiquam erosionem apertum esse duntaxat novissimo vitæ tempore; censebat enim hanc diu protrahi non potuisse, si ut quædam pridie comesta in ventrem effusa animadvertit, sic alia etiam antea fuissent effusa. Sic pariter multo recentiorem observationem explicabis, quæ in commentariis legitur inclitæ sc. academiæ imp. Petropolitanæ (1), scissuræ ventriculi per quam nihil in ventrem effluxerat, et quam tamen cultro suo factam esse sincerus expertusque prosector sacramento pernegabat; erat autem is quoque ventriculus manifeste erosus, præsertim in parte quæ fundo opposita est, hominisque fuerat exacte referentis speciem phthisici, quem vomitus fere assiduus, nulla arte sedandus, necaverat. Sed neque a Tysone (2) (qui humanis etiam in ventriculis perforationem ter dicitur invenisse) eadem in Marsupiali Americano deprehensa, quidquam effusi in ventris cavum repertum est. Non hic eas memoro perforationes e quibus nihil defluere in ventrem poterat vel quod in agglutinatum ventriculo intestinum colon pertinerent (3), vel

(1) Tom. 7.

(2) Vid. Act. erud. Lips. suppl. tom. 3, s. 4.

(3) Sepulchr. s. hac. 7, obs. 13, s. 1, et Brunner. gland. duoden, c. 9, et Haller. opusc. pathol. obs. 23.

quod ab adnata jecinoris parte obturarentur (1). Illas quoque prætereo in quibus effusio fuerit an non fuerit, minime lego (2). Cum effusione vero mortem aut citissimam conjunctam (3) video, aut certe post perpaucos dies non raro subsequentem (4), si a morbi gravioris facti die, perforationis dies numeremus, velut in lectu sane digna observatione cl. Baronii (5); qui tametsi octavo die mortem consecutam refert, admonet tamen in summa anteriore ventriculi parte foramen fuisse, ut perdifficile fuerit potiones in ventrem effundi, nisi tandem interjecto tempore, et in quibusdam ægri motibus. Dixi autem non raro propterea quod etiam quasdam extare scio perforati ventriculi observationes in quibus aut illud non liqueat (6) aut contrarium potius apparere videatur (7). Sed hæc tu conferes et perpendes.

16. Quæ etsi aut omnia aut pleraque in ventri-

---

(1) Sect. ead. 7, obs. 5 secunda, et in addit. obs. 3, et Eph. N. C. cent. 3, obs. 13.

(2) In Schol. ad obs. 3, modo cit. primo, et tertio loco, et sect. ead. obs. 7, § 1.

(3) Eph. N. C. cent. 5, obs. 43.

(4) Earumd. cent. 3 et 5, obs. 120, et Sepulchr. l. 3, s. 21, obs. 25.

(5) Mémoir. présent. à l'Acad. Roy. des Sciences, t. 1.

(6) Sepulchr. l. 3, s. 8, obs. 14.

(7) Eph. N. C. dec. 3, A. 9, obs. 91, et cent. 1 et 2, obs. 151.

culo deprehensa foramina ad ulcera pertinent, quæ citius aut serius cunctas ejus tunicas pervaserunt; hic tamen habes in Sepulchreto (1) plures alias ejusdem visceris tum intus, tum extra ulcerati observationes, tametsi quædam repetuntur, ut V posterior; (idem enim numerus V per incuriam bis ponitur in XLIII, § 4; et VI in XXVII, § 2). Sed cum repetitiones sint etiam aliarum ad alia ventriculi vitia attinentium, ut ejus quæ in XXVI, § 5 est, in XXIV; nulla est quæ excusatione dignior sit, quam ubi XX iterata est in additamentis sub numero II. Quis enim ea quæ Blancardus tanquam in *cive* suæ *civitatis* Amstelodamensis observata proponit, eadem esse suspicaretur quæ Riverius in aurifabro Monspeliensi jam proposuerat; nisi qui Blancardi in historiis transformandis ingenium edoctus, cum similia ab Riverio tradita esse meminisset, utramque inter se observationem conferret, nec similem modo, sed unam eamdemque prorsus esse evidentissime deprehenderet? Verum ut ad eas quæ ad ulcera spectant, redeamus; inter cæteras digna est quæ legatur XLVIII, quæ si ante centum viginti annos extare potuisset, fecisset, ut opinor, ne tam facile, ut de aliis taceam, a Gesnero ederetur quæ hic est XXXVI, de lacertis videlicet ac serpentibus intra viscera obor-

(1) Adde et seq. VIII sectionem.

tis, et per sævissimos dolores *circiter tria hominum millia*, si Superis placet, enecantibus. Namque, ut Vallisnerii nostri (1) rationes et monita prætereamus, quæ utinam ab pluribus eorum qui ejusdem generis observationes postea tradere sine ulla dubitatione perrexerunt, lecta fuissent atque perpensa; certe in ea quoque XLVIII quam modo laudabamus, historia vir ab Hartmanno describitur, qui lacertam sibi in ventriculo inesse firme adeo credebat, ut ejus formam delineare non dubitaret, alius autem apud Lucam Antonium Portium (2) se ibidem ranam habere asseverabat, coaxantem aliquando, et in aquis, si quas ipse potasset, natantem; et, ne multis, apud Brunnerum (3) mulier propter stomachi morsus aliaque, vivum animal in ventre alere credebatur. Hæc tamen pro eo animali, et ille pro rana, et primus pro lacerta, ventriculi tumores et plerosque exulceratos habuerunt. Fac igitur ad Sepulchretum addas duas ex his tribus recentiores historias, cum suis quamque et signis et dissectionibus. Sunt autem cum aliæ aliquæ addendæ ex minus recentibus, ut puta quam apud Freherum (4) legeris de famigeratissimo cardinali Baronio, quem tria ulcera in ore ventriculi

(1) Consideraz. int. alla generaz. de' Vermi.

(2) Vid. act. Lips. an. 1704, m. septembr.

(3) Gland. duod. c. 9.

(4) Theatr. viror. erud. clar. p. 1, s. 2.

per insuperabilem nauseam absumpserunt; tum, ex recentioribus præsertim, plures, ut Brunneri altera (1) cum ulceroso tumore, ut Basteri (2) generatim non ita dissimilis, ut præcl. Planci(3) duæ, callosi ulceris utraque; item aliæ, in hisque illustris Halleri quædam; nam præter illam skirrhosi ex aceti abusu ventriculi (4), binas habet alias, quarum altera (5) in eo tubercula proponit plura, puris plena, altera (6) ventriculum skirrhis et abscessibus inter membranas deformissimum qua colo intestino adhærebat, quocum per ulcerosam patentem viam communicabat. Quas omnes observationes attente relegens, ab illa Hermanni initio ducto, additaque insuper alia cl. Goritzii (7) facile animadvertes, perpaucas omnino esse in quibus læsio non esset aut in pyloro aut prope pylorum; ut hac quoque de causa Frid. Hoffmanni (8) sententia plerumque saltem a vero non abhorrere videri possit, scilicet pylorum potius et primario affici in cardialgia, præsertim cum in proxima quoque Sepul-

---

(1) C. 9, cit.
(2) Act. N. C. tom. 8, obs. 16.
(3) Epist. ad put. an. 1726, et Epist. ad eumd. de monstr.
(4) Opusc. pathol. obs. 21.
(5) Ibid. obs. 22.
(6) Ibid. obs. 23.
(7) Eph. N. C. cent. 8, obs. 20.
(8) Vid. Commerc. litter., an. 1731, spec. 44 in fin.

chreti sectione VIII (1) juxta illud orificium ventriculus intus exesus, in hac autem (2) orificium ipsum et exterius valde tumens legatur, nec sine fomicis albo pure refertis, interius autem skirrhosum, et induratis albicantibus glandulis magis quam ventriculi pars reliqua, obsessum. Porro autem cum in laudatis Hermanni et Basteri observationibus ita cum pylori ulceribus excrescentias ejusdem sive glandulosas, sive fungosas conjunctas videris, ut hæ quidem credi possint ex ulcerata pylori substantia procrevisse; facile quæres, num excrescentiæ quoque cæteræ, quas alii nosque ipsi tum ad eam, tum ad alias ventriculi partes aliquando conspeximus, sint ex aliquo ejus ulcere prognatæ omnes existimandæ? Vides enim, exempli causa, in Additamentis ad hanc sectionem (3) a Paulino observatas in ventriculo *verrucas* duas circa sinistrum orificium *cum radice* sua *firmiter annatas*, alteram minoris pomi, alteram grandioris avellanæ magnitudine, nullam autem ulceris unde existerent, mentionem fieri; quamvis antea massa, glandem æquans, multo cum sanguine fuisset per vomitum rejecta : et sane cutis verrucas videre soliti sumus sine ulcere. De ventriculi autem verrucis quæ medici Arabes scripserunt, leges apud Mar-

(1) Obs. 4.
(2) In addit. obs. 6.
(3) Obs. 5.

cellum Donatum (1), et ex parte etiam habes in scholio ad appendicem quæ a Boneto subjicitur observationi XIII hujus sectionis : quanquam verruca quæ ibi ex Avenzoare commemoratur, cum pomi esset magnitudine; non facile intelligitur quomodo ex ventriculo egredi, et per tenuia intestina ejici in crassa potuerit; ut proclive sit suspicari, non in ventriculo, sed in ea parte coli (2) enatam quæ ventriculi fundum contingit, præsertim cum vomitus nunquam, sed dejectiones semper, modo varii coloris, modo sanguineæ in illo ægro memorentur.

17. Quoniam vero quæ Arabes verrucas nominarunt, ea si non polypi intestinorum aut ventriculi (cujus ferme generis fuisse crediderim molem istam carneam, quæ post complures sanguinis vomitiones rejecta describitur in appendice de qua modo indicatum est) carneæ excrescentiæ, ut verrucæ etiam Paulini esse potuerunt, quæ pendulas ex radice verrucas quadantenus imitarentur; si ipsas quoque exulcerationi cuidam aut erosioni suam debuisse originem velis, non repugnabo. Sed potius quæram idemne de quibusdam aliis sis crediturus, ut puta de illa non parva glandulosa caruncula per oblongum petiolum ventriculo affixa, prope annulum py-

(1) De med. hist. mir. l. 3, c. 5.

(2) Vid. etiam. Epist. 31, n. 21.

lori, quam epistola XVI (1) a me tibi descriptam, poteris cum ea conferre quæ ex Prævotio nostro in Sepulchreto (2) proponitur ad eamdem ventriculi sedem annexa per oblongam membranam, meæque in eo etiam similes, ut opinor, quod fuisset innoxia. Cum enim sic de ipsa scribatur, *hoc corpore in pylorum incidente, facile chyli exitus omnino præpediri, et varia symptomata oriri potuissent;* non ille igitur præpeditus fuisse dicitur, aut hæc orta, ut minime appareat, cur ei observationi hic titulus præfigatur *tabes a glandula pyloro adnata.* Mihi quidem istiusmodi excrescentiæ, et quæ ex cute pendula in quibusdam spectantur ac inter nævos maternos referuntur, originem videntur non valde habere dissimilem neque ad ulcera pertinentem. Nec tamen negaverim posse facile, ut nævos illos ab advenientibus injuriis abrumpi et exulcerari. Sic in uno aut altero, et præsertim in sene quem tibi alias (3) inter eos describam qui ex ictu capitis mortui sunt, vidi a pylori annulo pendere laciniam quamdam membraneo-nerveam, laceram, ut majorem olim fuisse non dubitares, neque extremo limbo adhuc omnino sanam. Sunt etiam aliæ a me in eodem annulo animadversæ, non pendulæ, sed sessiles quasi verrucæ, ut in

---

(1) N. 36.
(2) L. 2, s. 7, obs. 138.
(3) Epist. 52, n. 8.

bajulo quem ex tecto delapsum fractis pene omnibus costis alias (1) proponam, itemque in sene de quo mentionem injiciam (2) cum in gonorrhœæ tractatione, vitia attingam prostatæ glandulæ. In utroque enim illi insidebant annulo bina subrotunda corpuscula ciceris magnitudine, in primo sublivida, in altero rubentia, substantia in utroque glandulosa. Quin etiam in altero sua singula subobscure ostendebant foraminula, quæ majora et luculentiora videre licebat in proximis glandulis lenticularibus. Has enim habebat is homo amplificatas in continuato pylori antro, per quod duæ tresve ducebantur in longitudinem extantes lineæ ad duo illa subrotunda corpuscula desinentes : iis autem lineis singulis binæ vel ternæ insidebant glandulæ, intervallo aliquo disjunctæ. Revocant hæ lenticulares ventriculi glandulæ mihi in memoriam observationem earum aliam, huc maxime attinentem, quippe non in viro habitam in quo nulla, quod scirem, ut in modo memoratis, laborantis ventriculi extitissent indicia, sed qui brevibus quidem, sed acerbissimis ejus doloribus confectus est.

18. Viro annos nato ad quadraginta, lacertoso et gravibus distento cogitationibus, ante dies aliquot cœperat caput dolere, et sensus ardoris esse in mingendo, cum post cœnam, in qua neque

(1) Epist. 53, n. 37.
(2) Epist. 44, n. 19.

nimium, nec insulabris quidquam sumpserat, sævis est doloribus in regione ventriculi correptus. Dolor capitis perstabat. Dolores ventriculi augebantur. Per alvum et per os multa viridis materia ejiciebatur. Per hæc, ineunte die tertio decessit circa medium sextilem anni 1707, Venetiis. Ventriculi aperti pars dextera sana erat : in eaque confertissimas lenticulares glandulas cum doctissimis amicis spectavi ita uti in III Adversariis (1) scriptum est. Sinistra in fundo multis erat maculis sanguineis, et his vividis, distincta : quas inter, aliquot fœda ferruginea crustula obduci incipientes, rem ab inflammatione ad gangrænam vergere ostendebant. Ab eadem parte qua nullæ erant maculæ, et sana interior tunica videbatur, nullo negotio sanguinem exprimebam. Duodenum, et reliqua intestina vel interius spectata nihil morbidi habuerunt. Bilis vesicula duorum aut trium digitorum intervallo ab infimo fundo se contrahebat, et rursus, antequam in meatum desineret cysticum, dilatabatur sic ut in duas videri posset divisa. Thoracis parietibus omnibus pulmones per se adhærebant, mediastino quoque ad eumdem modum annexi ; sani tamen, nam quod posterior eorum pars rubebat, eodem pariter colore dorsum, et posteriora brachiorum infecta erant. Neque in corde neque in auriculis

(1) Animad. 4.

quidquam sanguinis. In cæteris, quas, cerebro excepto, inspeximus, partibus nihil adnotatione dignum fuit.

19. Nullum ab hoc viro in vivendi norma grave peccatum admissum fuerat, ut ab illo cujus ventriculum inflammatum, maculisque nigris obsitum vidit cl. Koehlerus (1): nulla erat prorsus aut incongrui medicamenti, ut apud Klaunigium (2), aut, sicuti non semel in hac Sepulchreti sectione, veneni seu fraude, seu casu ingesti suspicio. Imo quædam, ut animadvertere potuisti, præcesserant quæ sanguinis acrimoniam indicarent. Tamen si quid forte miraris, magis miraberis in muliere, cujus historiam a me tibi alias(3) promissam, jam accipe.

20. Paupercula rusticana femina, annorum, ut videbatur, circiter quinquaginta, obnoxia erat per intervalla difficultati respirationis, cum angustiæ sensu, et pulsu duro conjunctæ, magnaque arteriarum omnium agitatione, ut harum alternus motus sub oculos caderet in ipsis manibus, non modo in collo, atque temporibus. Ubi respiratio angebat, nosocomium hoc adibat, missoque multo sanguine, qui erat duriusculus, liberabatur. Sic annos quatuor vixerat, cum domi ventriculi doloribus correpta, ibi intra horas

(1) Commerc. litter. an. 1743, hebd. 5, n. 2.

(2) Eph. N. C. cent. 3 et 4. obs. 145.

(3) Epist. 14, n. 35.

viginti quatuor mortua est. Cadaver nobis ad anatomen publice tradendam anno 1737 ante januarii finem concessum est. Omnia ordine rimantibus, hæc in ventre visa sunt digna quæ adnotarentur. Ventriculus magnus, et semiplenus, cum ipso aperto inspectoque, mirum esset non omnia per vomitum fuisse rejecta. Erat enim pluribus ac variis erosionibus exulceratus, recentibus, ut videbantur, sed jam affectis nigredine gangrænosa. Earum aliæ ad jugum erant creberrimæ et perminutæ, cujusmodi in proxima quoque duodeni intestini parte conspiciebantur: majores aliæ per fundum disjectæ, magisque ubi ventriculus ab œsophagi fine expandere se incipiebat; nec œsophagus ipse carebat ejusdemmodi erosionibus; ut ab ingestis, quæ qualia fuissent, neque constabat; neque ex ea quæ in ventriculo restabat, materia judicari satis poterat, illatæ esse viderentur. Lien æquo aliquanto major et laxior, maxima ex parte diaphragmati, ex aliqua ventriculo agglutinatus, an ob hujus magnitudinem? Uterus sinistrorsum valde inclinatus; itaque sinistrum quoque teres ejus vinculum brevius dextero. Alteri uterinæ cervicis lateri intus suo retuso vertice adhærebat membrana pyramidis forma, parva, crassiuscula, alba, quam reliquias esse censui hydatidis, aqua olim distentæ. Vesica urinaria ab osculis usque ureterum sanguifera vascula ostendebat adeo suo rubore conspicua, ut quamvis essent perminuta, eorum

inter se communicationes haud melius perspici potuissent, si injecta rubicunda cera fuissent repleta. Sic conferta utrinque in urethram pertinebant, cujus interiorem faciem conferta vel magis, eoque non ita pulchra, occupabant. In mesaræi dissectione, quod pinguedine, eaque optimæ notæ, ut cæteræ partes, plus quam a primo credidisses, abundabat, glandulas vidi sanas quidem, sed justo majores, cum plures earum fabis essent vel grandioribus pares. Mesentericæ arteriæ superioris initium cœliacæ quoque commune erat. Coronaria ventriculi diametro erat longe ampliore quam soleat. Vena autem cava, dum supra itemque infra jecur, quemadmodum in theatris anatomicis fieri est solitum, incideretur, ne guttam quidem effudit sanguinis. Thoracis utrumque cavum habuit aliquantum aquæ, nullo colore infectæ, pulmones autem aere turgidos et pleuræ a tergo et ab lateribus annexos. In corde et jugularibus venis, in quibus plus sanguinis fuit, quam in venis inferioribus, aliquid polyposi, cordis parietes a sinistris evidenter crassiores quam par esset, cum a dextris viderentur æquo tenuiores. Nulla tamen ventriculorum, aut venarum, aut arteriæ pulmonaris dilatatio, aut trunci denique arteriæ magnæ. Erat quidem in hujus valvulis aliquid subduri, in ipsoque trunco tum prope cor, tum alibi passim initia futuræ olim in os mutationis, flavo duntaxat quodam colore indicata, quin etiam dura

jam facta paulo supra diaphragma, ubi ampliora erant, et magis extantia: sed justa erat truncus ubique diametro. Non sic in ramis omnibus hæc se habebat. Nam præter coronariam illam de qua dictum est, cum arterias carotides inter se compararem, evidenter major latitudo occurrebat sinistræ, quam dexteræ. Cumque illa, vix sesquipollicis ab origine spatio emenso, in duos, insolito exemplo, divideretur ramos, sub ea divisione aliquanto magis se dilatabat, quam in plerisque arteriæ soleant ad suas partitiones: idemque ad subclaviæ utriusque divisionem primam in majores ramos animadverti.

Cranio denique circumsecto, die a mulieris obitu duodetrigesimo, cerebrum non modo sine ulla noxa, sed neque fetens, neque pejus cæteris quæ simul dissecuimus, longe recentioribus, inventum est.

21. Habes in crassitudine æquo majori sinistrorum cordis parietum causæ illius partem quæ violentius agitabat arterias, in harum autem nonnullis dilatationibus, pluribusque mutationis in os initiis effectus ejusdem agitationis: quæ omnia cum iis conferas quæ alias (1) scripsimus de spuriis, ut Lancisius vocabat, aneurysmatibus. Habes præterea quod ad propositum in primis attinet, acerbissimi doloris ventriculi causas in hujus erosionibus. Quarum non ita dissimiles cum brevi

(1) Epist. 24, n. 35 et seq.

post tempore in ebrii quoque, epistola XIV (1), descripti ventriculo invenerim; ut illa mittam quæ paulo ante (2) in Veneto illo viro a me conspecta proposui; animi pendeo, num omnes ingestis nescio quibus, an succis veneficis imputem intus genitis. Quod etsi in aliqua velim facere historiarum harum, minus in ultima posse videor, in qua via quoque ad ventriculum, gula, iisdem erosionibus affecta erat. Sed de observatis per anatomen, venenorum in ventriculo effectibus cum ipse malim suo loco semel agere, quam ibi, atque hic, ut in Sepulchreto factum video; propterea illuc (3) rejiciam quæ huc addere supersedeo, ut pari de causa alio differam quæ ad dolorem ventriculi spectant ex consensu cum aliis partibus et nominatim cum renibus.

22. De iis autem ventriculi doloribus, qui neque a veneno sunt, neque a causis fiunt extra illum hærentibus, si quæ ad ea, quæ supra legisti, adjungere forte cupis, adjungas in primis, censeo, observationem illustris viri Heisteri (4), qua cardialgiam vehementissimam describit a magno acervo lumbricorum illatam, qui ventriculum circa sinistrum orificium, ubi hærentes invenit, ita læserant, ut sanguinolentus esset, et quasi

(1) N. 34.
(2) N. 18.
(3) Epist. 59, n. præsertim 21.
(4) Eph. N. C. cent. 5, obs. 86.

erosus : idque in adulta muliere; non in pueris, in quibus minus est mirum, a Boneto et Saxonia nostro, ut in hac habes Sepulchreti sectione (1) haud dissimilia fuisse deprehensa. Quamvis autem sectione eadem complura proponantur exempla (2) doloris ventriculi a calculis in ipso concretis; tamen nova ex Lanzono (3), ex Contulo (4), ex aliis adjicias licet. Vale.

---

(1) Obs. 14.
(2) Obs 29, 31 et 32.
(3) Act. N. C. tom. 1, obs. 64.
(4) De Lapidibus, prodagra et cæt. c. 9.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXX.

De Vomitu verba fiunt.

CUM ventriculi dolore, de quo superioribus litteris scriptum est, sæpenumero conjungitur Vomitus, de quo hic scribendum. Animadvertere id poteris cum illas relegens, tum sectionem VIII Sepulchreti pervolvens, et cum VII conferens. Invenies enim observationes plurimas, in quibus uterque illorum proponitur, nec paucas, quæ in utraque pariter sectione exhibentur. Nos vero nostrum tuebimur institutum, nec quas alibi aut protulimus, aut sumus prolaturi, earum ullam hic producemus. Selegimus igitur ex omnibus Valsalvæ, duas, alteram ad diuturnum, alteram ad brevem, utramque ad funestum vomitum attinentes. Quarum hæc prima est.

2. Vir annorum circiter quinquaginta quatuor, jam ante quinque, aut sex menses nonnihil emaciari toto corpore inceperat, cum ineunte mense augusto anni 1689, molestus accessit vomitus materiæ quæ aquam, fuligine infectam, referebat. Ejusdemmodi materia interdum eodem tempore, interdum absente vomitu etiam per alvum, nec tamen semper, dejiciebatur. Interea vix ullus in ventriculi regione percipiebatur dolor. Sed cum

medicus sal absinthii dedisset, eas stomacho molestias creavit, ut nunquam postea datum sit. Tandem sæviente vomitu cum ejusdem materiæ excretione, languidis sensim factis pulsibus consecuta mors est idibus novembris. Cadaveris omnes articuli flexiles erant: quod in aliis haud ita crebro occurrit. In ventriculo pylorum versus, tumor erat cancrosus exulceratus, hicque fieri visus est ex glandularum congerie, quæ pressæ, humorem premebant similem humani seminis. Ventriculus autem tres libras materiæ continebat ejusdem ferme naturæ ac quæ vomitu ejiciebatur. Inter ventriculum et lienem, erant duo glandulosa corpuscula fabæ magnitudine, colore, et substantia non multum absimilia tumori qui in ventriculo descriptus est. Hæc in ventre. In thorace autem pulmo dexter nonnihil a tergo inflammatus: ex omni autem utriusque incisi pulmonis parte serum prodibat. A cordis ventriculo dextero polyposæ concretiones in pulmonarem arteriam pertinebant, minor ab sinistro in venam ejusdem nominis.

3. Si compares inter se tumores ventriculi duos, hunc et quem pariter ex Valsalva descripsimus epistola superiore (1), quorum utrumque in brevibus suarum observationum indicibus, cancri nomine designavit, et conjunctum vomitum ha-

---

(1) N. 6.

buisse scripsit, quasi aquæ fuligine infectæ: miraberis fortasse, cur sævos ille, hic leves adeo afferret dolores, et cur hic cum pressus humorem daret non fuliginosum; hoc tamen colore tantam humoris copiam tingeret. Verum nigerrima rejici ab iis quoque in quibus nullus hujus generis tumor est, tum ex aliis observationibus, tum ex aliqua earum intelliges quæ infra proferentur; ut minime necesse sit, illiusmodi colores a cancris deducere, in ventriculo exulceratis. Discrimen autem illud dolorum nisi ab humoribus repetas in primo ægro magis, quippe seniore et bilioso temperamento, quam in hoc, irritantibus, qui tamen, addito sale absinthii, lacessentes adeo facti sunt; conjicies, leves dolores non secus atque in illo, primum quidem fuisse, verum postea quam per sal absinthii sic irritatus tumor est, ut demum exulceraretur, multo acerbiores et factos esse, et ad finem usque perstitisse.

4. Vir nobilissimus, annos natus duos et quadraginta, cum ex Germania in Italiam venisset, paucis post mensibus Bononiæ in febrem incidit tertianam duplicem, mitioribus, in primis quidem accessionibus, stipatam symptomatibus; sed in quarta vehementissime affligentem. Nam frigus quod vigesima hora invaserat, vix tertia noctis hora remittebat: molestissima erat sitis, lingua aspera, difficilis respiratio, lassitudo, pulsus parvus ac debilis, dolor et plenitudinis sensus

in ventriculo, auxietas denique, et inquietudo tanta vix ut paulisper in eadem lecti parte consisteret. Hæc omnia non nisi postquam, magis sæviente calore, stillatarum aquarum potio tandem concessa est, mitiora sunt facta; sed paulo duntaxat, et breve ad tempus. Nam paulo post omnia, magis exacerbata, totam illam noctem vexarunt. Diluculo vomitum instare sensit: nec tamen vel digitis sæpius sibi in fauces immissis vomitionem primum ciere poterat; mox tamen materiam ejecit ad libras quatuor colore aquæ similem in qua *coccolata* soluta sit. Innatabant quædam quasi membranarum portiones ejusdem prorsus coloris: odor autem erat qualem sæpe solent febricitantium corpora exhalare. Ab hoc vomitu etsi ventriculi affectio paululum remissa videbatur; reliqua tamen non modo perstabant, sed vel acrius torquebant incommoda. Mane secta vena sanguinem medicus detraxit; is in primo vasculo concrementum æquo mollius, tenuem in summo crustam, lacteum serum ostendit, sed in altero minus ea omnia ab naturæ norma recedentia. Hoc, aliisque præsidiis in usum tractis, iterum paucas post horas tantumdem ferme ejectum per vomitum est descriptæ materiæ: quod paulo post iterum iterumque accidit, ut quæ eo die sic reddita sunt, sexdecim circiter libras æquaverint universa. Insecuta nocte, eadem sæviebant symptomata, accedente insuper sinistri brachii tremore; qui,

præcedente delirio, sæpius recurrens, præsertim dum aeri brachium exponebatur: mane in paroxysmum quasi epilepticum degeneravit, quo non brachium modo, sed et os, oculi, femur quoque sinistrum immanissime convellebantur. Hæc longo horarum spatio perdurarunt: tandem paralysis illud corripuit brachium. Redire nihilominus pergebant epileptici insultus tam crebro ut intra horam plus viginti numerarentur. Interea crebriores quoque erant vomitiones et materiæ quidem porracei coloris, in qua fragmenta quasi membranularum innatabant. Singultus insuper, qui post memoratam paralysim circa meridiem inceperat, jam vehementius torquebat. Et licet omnia nonnihil a prandio sedata viderentur, tamen cum advesperasceret, graviora fiebant; ut pulsu et viribus magis magisque tota nocte fatiscentibus, cum æger nunc modicis vomitionibus, nunc delirio et singultu, sæpius autem diris, quamvis brevioribus, spasmodicis insultibus vexaretur, mane duodecima hora deficeret. Abdomen erat tumidum, ut intestina quoque. Hæc, et ventriculus, qua facie anteriora spectabant, eodem illo erant colore infecta quo materiam diximus fuisse quæ vomitu ejiciebatur. Ventriculus intus inflammatus, minimis quibusque vasculis multum sanguine turgentibus. Bilis vesicula etsi inanis erat, turgida tamen, aere videlicet, conspiciebatur. In thorace pulmo dexter arcte adhærebat ad pleuram: ipseque, et sinister nigro

erant colore tincti, et ichorosa materia pleni. In dextero cordis ventriculo tenuis polyposa concretio fuit.

5. Exitium quod indicaverat quarta, huic viro dies attulit septima. Quod si priusquam tanta vis morbi ventriculo incubuisset, ex indiciis quibusdam priorum dierum quid immineret suspicatus medicus, quicumque is fuit, maturo atque apto corticis Peruviani usu occurrere potuisset; fortasse ægrotantem servasset. Verum contigere hæc, quantum ex superiore etiam observatione conjicio, eo tempore quo necdum febrifugo cortice uti audebant ratione illa qua nunc consuevimus, et qua primus Bononiæ, annis post paucis, feliciter usus est ingeniosissimus medicus Dominicus Guilielminus in generosissimo viro ex gente Malvezia, quem proxima alioquin exacerbatio perniciosæ febris, ut aliis acciderat, interemisset. Cæterum unde porracea tinctura esset qua rejectus humor inficiebatur, inanis vesicula fellea ostendit. Sed alii in ventriculo et intestinis succi cum bile convenerunt etiam antea, cum longe alio colore tincta rejiciebantur. Utro autem horum colorum ea viscera tincta essent, cum satis Valsalva suis in schedis non aperuerit; nec mihi diserte in historia licuit indicare.

6. Jam vero accipe historias alias, in duo pariter genera divisas, vomitionum aut ad diuturnas aut ad breves attinentium. Ex illis autem prima esto quæ exemplum profert vomitus quo

diuturniores non multi reperiuntur : eademque est quam tibi, cum de palpitatione cordis scriberem (1), a me peculiariter promissam memini.

7. Nobilis matrona Patavina, quæ ab ortu usque sæpe adeo lac rejiciebat, ut nutrix victuram desperaret, adulta nihilominus, nupta, et jam plurium liberorum parens, cum quartum annum ageret et trigesimum, cœpit in puerperio sæpius vomitu laborare, a quo duobus post mensibus se liberam fore in posterum credidit, cum globum rejecisset quemdam, diametro duos pollices superantem, materiæ tunc mollioris, sed quæ mox aeri exposita, durissima post triduum inventa est. Verum spei non respondit eventus. Vomitio perstitit, et quamvis a pluribus medicis diu multumque modo leniter, alias vehementius oppugnata; ad mortem usque, id est viginti quatuor ipsos annos perduravit. Redibat quotidie duabus a prandio horis. A cœna non redibat, nisi postridie mane. Et licet alimenti genera mutarentur, semper recurrebat ad eumdem modum, materiamque semper ejiciebat subalbam, crassam, ductilem. Quam si mulier conaretur retinere, magnas in ventriculi regione patiebatur molestias donec redderet; reddebat autem non sine conatibus : sed a vomitu omnia sedabantur. Alvus

(1) Epist. 23, n. 21 in fin.

ihil, nisi sollicitata, egerebat: quod jam diu no, sine ægræ noxa, obtineri poterat remedio, ilulis, ut Venetiis vocant, S. Fuscæ, quarum erpaucæ, noctu retentæ, mane leniter, ut so- ent, alvum solvebant, sed nihil fere præter quosa dejicientem. *Coccolata* quoque retine- atur, et ventriculum juvabat. Hujus regionem i manu explorares, nihil ibi ut neque in reliquo entre, percipiebas quod esset præter naturam. d ea quæ narravimus, accesserat biennio ante bitum pulsus intermissio. Matrona tamen solita itæ munia domi forisque obire non destitit, do- ec minus bene se habere sentiens, et debilior acta, novissimum vitæ mensem in lecto exigere oacta est. Ibi cum omnia, et in his *coccolata* uoque, nauseosa jam essent, febris animadver- a est quæ horis pomeridianis quotidie, vix ali- ua tamen pulsus facta mutatione increscebat, octuque calorem augebat. Pulsus erat potius nagnus, sed, ut solebat, intermittens. Cum ropter alvi duritiem medicum exorasset, ne bstaret sibi consuetis pilulis uti cupienti; im- nanis oborta est cordis palpitatio : quæ etsi pau- is unciis sanguinis e brachio detractis, ferme tatim sedata est; mox tamen iterum ingraves- ens totidem e pede coegit detrahere, unde rur- us imminuta est, non sic tamen, ut postea in inistrum latus cubare sineret. Nulla misso san- uini crusta insidebat. Dies post aliquot, duritia lvi rursus urgente, lene clysma palpitationem

incitavit. Cum adversus hanc externa remedia nihil prodessent, interna autem ab ægra quæ alimenta vix aliqua et invita sumeret, pauca omnino admitterentur, in quibus stillata cerasorum, aut melissæ aqua et compositionum castoreum habentium nonnihil, quibus semel opii granum adjunctum est; nec quidquam esset quod aut vomitum averteret aut palpitationem sedaret; postremis quinque diebus pulsu infirmissimo, perexili et formicante facto, palpitatione autem persistente, alvus sponte soluta est vel nimium; ut sæpe, et multa etiam dura ejiceret. Itaque perstantibus cæteris, et paulatim extremis corporis frigescentibus, vivendi finem fecit matrona optima, et ob id etiam vita multo longiori digna, quod mandavit moriens, id quod perpaucæ mulieres facerent, ut diuturni sui vomitus causa per anatomen quæreretur, si forte illa inventa, auxilium ferri posset filiis, in quibus erat quæ jam vomitionibus tentari inciperet, adversus hæreditarium morbum; eodem enim quo ipsa vomendi incommodo, mater quoque, jam ante plures annos extincta, laboraverat. Itaque cum a me petiisset nobilissimæ familiæ nomine collega meus ornatissimus Vallisnerius filius, ut dissectioni præesse vellem, cumque a medico spectatissimo qui annos postremos duodecim miti, ut decebat, curationis genere matronæ affuerat, Petro de Marchettis, Petri equitis nepote, ea omnia quæ hactenus scripta sunt, accepissem; coram ipso

aliisque medicis, in quibus cl. vir fuit, auditor olim meus, Dominicus Militia, dissectionem accurate instituendam curavi sub noctem ejus diei, quo die mane ægra decesserat, VI idus aprilis anni 1744. Cadaver macilentum erat, nec tamen plurimum, et sine artuum œdemate.

Venter aquam habuit subflavam non paucam: omentum pauca pinguedine instructum, magnam intestinorum partem obtegens, annexumque ad peritonæum latere sinistro : ventriculum contractum, et ubi accedere incipiebat ad pylori antrum, ibi contractum magis, ut in duos quadantenus esset divisus, parietibus et colore, si exterius aspiceres, secundum naturam, sed facie interiore quasi ab inflammatione rubentem. Inerat pars aquæ an jusculi novissime sumpti, cum quibusdam crassioribus portionibus viscidæ illius materiæ quæ vomitu ejici consueverat. In pyloro ipso et duodeno intestino nihil morbidi præter internæ faciei colorem, ejus similem qui in ventriculo dictus est. Pancreas justa alioquin magnitudine, quantum quantum erat, adeo candidum fuit; lobulis autem, cum dissecari jussissem, distinctis adeo et exsuccis, ut si aliquanto duriores fuissent, erant enim duriusculi, non modo ad skirrhi naturam accedere, sed in skirrhum jam prorsus conversum pancreas esse pronunciassem. Lien et jecur interius sana, etsi ille exteriore tota facie, hoc inferiore a dextris pallebant. Sed fellis vesicula parietibus cunctis tam crassis

erat, ut nunquam sic vidisse meminerim: itaque etsi bile erat plena, quippe in ea quæ tot dies tam pauca sumpsisset, eaque bilis nigra erat adeo, ut interiorem vesiculæ faciem atro colore infecisset; facies tamen ejusdem exterior albicabat. Ob illam quam modo attigi, causam, ut ventriculus fuerat, sic intestina omnia, et tenuia præsertim, valde erant contracta, ut ea etiam quæ nuperrime præcesserat, nimia alvi evacuatio requirebat. Una ex omnibus intestinis appendicula vermiformis paulo erat turgidior: eademque exterius rubebat. In mesenterio et reliquis ventris partibus nihil non secundam naturam animadvertimus.

In thorace autem utrinque erat aqua, nec pauca, nec parum sanguinolenta. Utrinque pariter pulmones, alioquin sani, per crebra, crassa, longiuscula membranea filamenta ad latera alligabantur. Pericardium arctissime adhærebat omni cordis superficiei et auriculæ dexteræ, et magnorum vasorum ad cor pertinentium. Cor tamen justa fuit tum parietum crassitudine, tum capacitate ventriculorum. Quorum uterque plenus erat pariter sanguinis, qualis ex incisa quoque vena cava multus extitit, atri, et magna ex parte in grumos coacti, sine ulla vel minima polyposa concretione. Valvulæ quæ cordis orificiis venosis præficiuntur, etsi albicare visæ sunt. non duriores tamen fuerunt. Ex reliquis autem eæ quæ ad initium appositæ sunt arteriæ aortæ, summos

limbos et crassiores, et cartilaginea duritia habuerunt. Arteria ipsa bene intus extraque constituta: neque ulla omnino præter ea quæ dicta sunt, in thorace vitia apparuerunt. Caput cur attingeremus, causæ nihil fuit.

8. Quæ vitia in pericardio et corde reperta sunt, quatenus ad palpitationem et intermittentem pulsum attineant, aliis a me locis (1) est indicatum. Quæ vero in fellis vesicula et pancreate, illa ad vomitum spectare existimo. Crederem fortasse illam etiam ventriculi contractionem, per quam in duos quadantenus videbatur divisus, nisi eamdem tibi structuram in duabus aliis mulieribus (2) descripsissem, quarum neutra vomitioni obnoxia fuerat, ut neque femina princeps, neque aliæ præterea (3) in quibus ita se ventriculum habuisse memini. Mihi enim forte accidit ut conformationem istam cum vidi, in mulieribus sicuti et Valsalva (4) viderem: unde suspicari cœpissem, an hæc quoque annumeranda esset, detrimentis cæteris quæ sibi illæ creant per constrictos ad summum ventris thoraces duros, et quæ duriora his addunt ad umbilicum ferme producta, nisi animadvertissem in cujusquemodi sortis feminis illam fuisse, nec in

(1) Epist. 23, n. 21 et 23 et alibi.
(2) Epist. 16, n. 38, et Epist. 26, n. 31.
(3) Epist. 37, n. 28.
(4) Epist. 36, n. 2.

feminis solum, sed et in viris ab Riolano (1) et a celeberrimis auctoribus Heistero (2) et Fontono (3) esse deprehensam. Horum autem nemo, ut neque cl. viri Peschius (4) et Amyandus (5) qui in feminis viderunt, ullam cum possent, et aliqui, si ita accidisset, etiam deberent, ullam, inquam, de vomitu in iis viris feminisve mentionem injiciunt. Quod si in VIII hac Sepulchreti sectione observationem (6) invenies Blasii, qui ventriculum duplicem offendit in viro, creberrimis vomitionibus diu vexato, has illum videbis non ab ea duplicitate, sed a magna angustia repetere ejus foraminis per quod alter ventriculus cum altero communicabat: cujusmodi angustia in iis quas ego observavi, nunquam fuit. Quid? quod si observationem illam apud Blasium (7) legas, conjunctam cum altera animadvertes ejusdem generis, in qua etsi angustia inter ventriculum utrumque non modo magna, sed *maxima* et *summa* fuit, homo tamen, nisi quod valde famelicus, erat *bene sanus*, et quod consequitur, vomitionibus haud obnoxius. Quod si nihilomi-

(1) Anthropogr. l. 2, c. 20.
(2) Diss. syst. obs. med. miscell. obs. 6.
(3) De observ. med. et anat. Epist. 3.
(4) Syllog. anat. obs. § 84.
(5) Vid. Commerc. litter. an. 1734. hebd. 25 in fin.
(6) N. 26.
(7) P. 4, obs. med. 9.

nus in proposita matrona istam ventriculi structuram ipsam quoque aliquid ad vomendum fecisse malueris, quippe a primordiis facile junctam cum prava illa vesiculæ et pancreatis dispositione, quæ, crescente ætate manifestior facta vomitum induxerit insanabilem, non pertinaciter repugnabo. Certe autem crassitudo tanta in vesiculæ tunicis minus obsequentem hanc reddebat ventriculi primorumve intestinorum pressioni, ut fortasse non satis ex ea bilis, quæ erat insuper adeo vitiosa, exprimeretur. Pancreas vero exsuccum, et ad skirrhi naturam vergens, quanto minus succi minusque ad suos usus apti secerneret, facile potes existimare simulque colligere, quam imperfecta ob utriusque illius humoris defectum ac vitium in duodeno intestino fieret chyli elaboratio, quantumque ibi restitaret crassi viscidique, et ejus intestini tunicas in diurnis præsertim corporis agitationibus sic irritantis, ut in motum denique inversum cieret. Quo si tibi liceat addere structuram illam ventriculi minus fortasse idoneam ad alimenta, si non conficienda, at satis expedite in id intestinum compellenda; tanto erit proclivius causas intelligere vomitus istius tam diuturni.

9. Verum ut de una earum duntaxat, id est de pancreatis vitio, brevitatis gratia, verba faciamus, videsis hic in Sepulchreto non modo observationem LIII, et quæ sequuntur, sed alias etiam cum supra, tum præsertim infra sub

num. LVII (1) et LVIII (2) aliisque indicātas; et cum pancreatis vitiis conjunctum vomitum reperies. Equidem ex iis non sum qui morbos, nescio quos, et vomitus vel sanguinis *a solo pancreate* deducendos arbitrabantur (3): imo hoc viscus nec raro sine vomitu male affectum fateor a me ab aliisque deprehensum. Ejusdem tamen morbos a vomitionibus non sejunctos et me conspexisse, et ab aliis sæpe conspectos audivisse, negare non possum. Sed meis quidem observationibus erit alibi opportunior locus. Hic vero nonnullas aliorum commemorabo. Et primum accepi a Malpighii assecla, præceptore meo, docto, cum viveret, Bononiæ medico, Jacobo Sandrio, plures sibi adnotatas esse dissectiones eorum qui vomitionibus obnoxii fuerant, humoris præsertim colore *tabaccum* referentis; in iis autem omnibus male pancreas habuisse. Heraclitus autem Manfredius, is quem tibi alias merito laudavi, cum ex patria, in quam ad menses aliquot secesseram, Bononiam rediissem anno, opinor, 1704, hanc suam mihi narravit observationem quam hic tecum magis quia ad susceptum de pancreate sermonem, quam ad ordinem promissum attinet, communicabo.

10. Vir robustus, nulla manifesta causa præce-

---

(1) § 5 et 7.
(2) § 2 et 4.
(3) Vid. ibid. obs. 74 in fin.

dente, conatu vomendi assiduo angebatur, sed præter remedia et alimenta, quorum retinere nullum poterat, pauca, et raro, et hæc aquea ac fere amara evomebat. Ad hæc torquebatur magna siti, crebris quibusdam animi defectionibus et dolore præsertim non secus ac si a canibus discerperetur ad communes fines thoracis et ventris: quem si tangeres, duri aut renitentis percipere nihil posses. Cum his, humilique pulsu, intra undecimum circiter diem est mortuus. Ventre aperto, jecur maximum conspectum est, sed sanum. Sana quoque intestina et ventriculus. Et mesenterium quidem non sine aliqua obstructione. Sed pancreas æquo majus totumque et tuberculis subrotundis, neque exiguis, inæquale, et duritie ad cartilagineam accedente.

In thorace multum, in pericardio autem plurimum aquæ, ejus similis in qua caro recens lota est. Cor valde parvum: in ejusque auricula dextera quidpiam albicantis polyposæ concretionis.

11. Cur tumores pancreatis, nisi forte et ipsi maximi sint, et ægri valde macilenti, difficillime tactu percipi queant, retrusa visceris sedes facit, et quidquid manui se interponit, præsertim vero turgens flatibus ventriculus aut jecur, ut in hoc viro, ampla et dilatata magnitudine. Qua in difficultate quibus aliis signis uti liceat, cum indicaret Riverius (1), in iis petenda a proximi ventri-

(1) Prax. med. l. 13, c. 4.

culi dolore aliisque symptomatibus non omisit. Cæterum pancreas multifariam potest vomitum concitare, ut cum ventriculum contiguum, qui sensu præsertim sit exquisitiore, duritie aut asperitate irritat sua, aut adaucta etiam magnitudine obstat, ne satis possit dilatari. Assumptorum enim omnium vomitus impeditam ventriculi dilatationem consequitur, sive ipse dilatari se non patiatur; quippe crassis skirrhosisque factis ejus tunicis, ut in cel. virorum observationibus Laubii (1) et Halleri (2): sive, nam perinde se res habet, opposita sint obstacula ejus dilatationi, velut ingentia steatomata, quæ juxta ventriculum conspexit cl. Verdriesius (3), aut maximum illud corpus, quod ibi pariter in duabus feminis inventum, descriptum leges apud præstantissimum Heisterum (4). Obstacula autem esse posse etiam ipsa ventriculo contigua viscera, si præter modum tumida et dura fiant, annis superioribus comprobavit immaturus interitus doctissimi amicissimique Archiatri, cujus insanabilem vomitum fuisse accepimus, ab jecinore et pancreate, quæ sua et mole et duritie interceptum ventriculum comprimebant. Sed pancreas, ut de eo potissimum loqui pergamus, præsertim

(1) Eph. N. C. cent. 7, obs. 41.
(2) Opusc. pathol. obs. 21.
(3) Eph. cit. cent. 6, obs. 16.
(4) Epist. de pilis, ossib. p. n.

cum facile adeo sit quæ de eo dicuntur, ad jecur quoque transferre; tunc etiam provocare vomitum potest, cum eum secernit succum qui aut acrimonia molestus sit duodeno intestino, aut inertia, aliove quopiam vitio faciat, ut in eo intestino male absoluta alimentorum confectio relinquat ibi quæ sint incommoda aut denique paucitate impar sit cæteris usibus, et in his illi quo fellis simul influentis, præsertim acrioris, vim temperat, ne acrius afficiat eas tunicas motumque invertat: qua de re consulere etiam poteris Frid. Hoffmannum (1), censentem istam ipsam fuisse causam, cur uno eodemque osculo et bilis et pancreaticus succus intestinum illud adire soleant, et cur Brunneri canes, dempto pancreate, vomitibus biliosis finem vivendi fecerint. Itaque ubi humanum pancreas eo redactum est, ut nihil prorsus humoris separet; quanto facilius sequi illa possint quæ diximus, præclare vides. Sed et aliter induci a pancreate vomitio potest, ut si memoratum intestinum, ad quod latiori extremo se pancreas affigit, sua asperitate et duritie aut aucta magnitudine ad eumdem modum irritet aut premat ad quem de ventriculo indicatum est. Secundum hæc aut alia ejusoemodi, licebit tibi plerasque omnes, huc attinentes, historias explicare, multoque illas magis, quæ si-

(1) Diss. de pancreat. morb. § 4.

mul pancreatis, simul duodeni intestini vitium conjunctum habeant, velut hanc quam continuo subjiciam ab exercitatissimo prosectore Mediavia nostro sub initium octobris habitam anni 1733, et mecum ab eo usque tempore communicatam.

12. Monachum, genere et moribus nobilem, ex sacra Capuccinorum, ut vocant, familia, multiplex morbus, hydrops præsertim, vomitusque confecerant annum agentem trigesimum tertium. Cadaveris universæ cuti aquæ aliquid suberat, itaque et pedes œdemate tumebant aliquantum. Venter autem nec valde tumebat, nec plus aquæ intus habuit quam libras circiter duas. Jecur et lien æquo majora : illud præterea subalbum, lobulis conspicuis, durum. In ventriculo nihil adnotatione dignum fuit, si plexum excipias digitos latum ad duos, longum ad quatuor, ex glandulis confertissimis, lente quidem minoribus, sed manifesto osculo præditis : is plexus erat in ventriculi fundo prope antrum pylori. Digiti autem intervallo infra pylorum, duodenum intestinum nigricabat, et paulo inferius skirrhosum erat. Pancreas quoque durius fuit. In thoracis utroque cavo aqua non pauca. Pulmones contracti. Cor sine concretionibus polyposis : et ejus valvularum aliqua non sine ossea portione. Ossis autem olim futuri initia in facie interiore apparebant arteriæ magnæ ab ramis superioribus usque ad emulgentes. Ea arteria, in procero alioquin corpore, vix digitum crassitudine supe-

rabat: erantque cætera sanguifera vasa ipsa quoque proportione angustiora.

13. Ut hæc vasorum, in ejusmodi præsertim corpore, magna angustia initium fortasse fuerat morborum omnium, ita pancreatis magisque duodeni intestini duritiem vomitionum fuisse causam non dubito. Sive enim id intestinum a compressione stringatur, ut olim animadvertit Riolanus, quem hic in Sepulchreto laudatum videbis (1), sive ob skirrhosas tunicas se minime possit constringere, oppositas hasce causas idem effectus sequitur, ut illapsura ex ventriculo cum minus facile aut excipiantur, aut ulterius promoveantur, nempe in ventriculo restent pleraque, ibique corrupta aut mora ipsa gravia et molesta impellant ad vomitum: cujus rei luculentum exemplum etiam protulit cl. Molinellius (2). Idem contingat necesse est, cum pylorus vitiis afficitur ejusdemmodi. Plurima autem hic in Sepulchreto habes exempla, ut observatione XI et XVII, et plerisque aliis insequentibus ferme usque ad XXVI, et rursus in LVI, § 13; in Additamentis autem observatione I et VIII; quin etiam alibi, ut libro I, sectione IX, observatione non solum XXXIV, sed insuper, si *subversiones* illas attendas XXXIII. Inter illas autem quas sectio-

(1) Schol. ad obs. 23.

(2) Comment. de Bonon. Sc. Acad. tom. 2, p. 1 inter medica obs. 1.

ne VII hac leges, cum ad observationem perveneris XXI, non ita dissimilem alterius quæ a Joanne Bohnio (1) est, in illaque vomitionem ciborum omnium, et mortem denique intra decimum diem consecutas, invenies pylori occlusionem a nummo devorato exiguo argenteo; veniet procul dubio in mentem nummi illius argentei tanto majoris, quem solers chirurgus *du Luc* (2) inde atque adeo extra corpus cum aliis auxiliis tum hydrargyri præsertim et pondere urgentis et *amalgamatione*, ut chimici loquuntur, imminuentis feliciter deturbavit, cum jam lævi ad pylorum dolores incepissent cum vomendi voluntate. Sed ne longius ab iis pylori impedimentis quæ non casus sed morbus facit, abeamus; præter observationes illas quas in Sepulchreto indicavimus, aliæ sunt nec paucæ quas adjicias, ut quæ in voluminibus extant Cæsareæ academiæ (3), in Actis eruditorum Lipsiensibus (4), in Commercio litterario (5), et si quæ præterea aliæ sunt inter multas ab eruditissimo Trillero commemoratas (6). Ex quibus omnibus observationibus re-

(1) Eph. N. C. cent. 3 et 4, obs. 121 in schol.

(2) Hist. de l'Acad. Roy. des Sc., an. 1740, obs. anat. 4.

(3) Cent. 7, obs. 87, et cent. 8, obs. 20, et cent. 10, obs. 10, et act. tom. 4, obs. 107 et 135, et t. 6, obs. 151.

(4) An. 1711, M. sept. ex Dionis dissert.

(5) An. 1743, hebd. 16, n. 2 cum hebd. 17, n. 2.

(6) Dissert. de fame lethali, etc. § 29.

peries aliquot simul ea confirmantes quæ paulo ante attigimus, cum de pancreate et duodeno intestino diceremus, et nonnullas etiam ad epistolas nuper ad te missas attinentes. Hujus generis sunt duæ quoque cl. Fantoni (1) hic neutiquam prætermittendæ. Nec denique nobis desunt, quamvis non ita mirabiles, ut ejus secunda est, quædam aliæ: quarum unam cum epistola superiore scripserimus (2), non hic iterabimus: alteram autem, quam in episcopo Brixiensium habuimus, ad eas differimus quæ spectant ad ventris tumores (3): tertiam, nobiscum ab laudato alibi Mariano communicatam, in qua calculi et callus arcte adeo pylorum obturabant, ut ne a mercurio quidem pervadi potuerit, cum absolutam acceperimus, ad te mittemus. Una est quæ non incommode proferri hic possit, Bononiæ habita, anno 1703, sub initium decembris, consulto autem ad hunc locum servata, cum alio etiam ex parte aliqua convenisset, ut ex pulsuum obscuritate intelliges conjuncta cum summa fibrarum cordis laxitate.

14. Sacerdoti ex inclyto ordine S. Augustini, cujus nomen inter sacros oratores non erat obscurum, aliquot annos nato supra quadraginta,

---

(1) De obs. med. et anat. Epist. 2 et 3.

(2) N. 6.

(3) Epist. 39, n. 21 et seq.

post studia, itinera, labores alios cœperat no
ita multis ante mensibus tensio quædam percip
ad dexterum hypochondrium. Accessit deind
frequens vomitus quarta a sumpto cibo hora. Ali
deinceps addita sunt. Novissimis denique mork
hebdomadis ita res se habebant: in ventre mag
na duritie, in dextero autem hypochondrio ma
xima; sed nullus, si premeres, dolor, qui contr
per se oriebatur, et acerbus quidem, in alter
hypochondrio hora confectionis ciborum. Reji
ciebatur humor aliquando colore infectus quas
tabacci, alias multo magis fusco atque atro, alia
vario et maxima ex parte ab his diverso : ne
deerant qui dicerent se non mucosa tantum, u
alii, sed et quædam quasi ramenta membranu
larum in eo humore animadvertisse. Hi ob han
etiam causam ab resina terebinthina non esse te
mere discedendum aiebant, quæ una ab stoma
cho retinebatur, cum remedia cætera rejiceren-
tur. Pilulas autem improbabant, aloem, gumm
ammoniacum et tartarum, ut vocant, vitriola-
tum habentes, quas alter medicus proponebat
æger autem in dejectionibus, ut plerique solent
magnam spem ponens, præoptabat. His igitur
sumptis, immanes secutæ sunt vomitiones, atque
inde ex malis res fieri multo deteriores cœpe-
runt. Nam pulsus obscurus antea, obscurissi-
mus factus, febris lipyriæ similis, urinæ velut
ictericorum. Itaque intra paucos dies, pedibus
œdemate nonnihil tumentibus, pulsu jam nullo,

sine gravi spirandi difficultate, ullave mentis perturbatione, æger vivendi finem fecit.

Abdomine diducto, jecur longe maximum inventum est, steatomatibus plenum, et substantia his interjecta, thymi excocti instar, alba et lobulosa, sed dura. In fellis vesicula cum livida bile novem calculi, alii alia forma, qui omnes primum ad viridem colorem vergentes, postquam siccati sunt, flavescebant. Lien perpusillus, ut nummi argentei quem scutum vocant, magnitudinem non superaret. Pancreas extenuatum adeo, ut deesse a primo videretur. Ventriculus intus fuit nigris maculis distinctus: flaccidus alibi, sed in pyloro callosus, ut cedere opportune, et satis dilatari non posset. Thoracis quoque viscera flaccida et laxa; ut cordis caro, si distraheres, facillime sequeretur. Præter hæc, nihil animadversum est morbidi, ut ne humoris quidem esset in thorace aut ventre effusi quidquam.

15. Sive lien a primordiis usque, ut credibilius fortasse est, huic sacerdoti exiguus obtigit, sive per hepaticam arteriam aversus a splenica in amplificatum jecur sanguinis cursus lieni simul et pancreati extenuationem attulit, sive hanc demum magis magisque præter omnem modum adaucta hepatis moles, durities, pondus induxerunt; vides utique, nec satis auxilii ad bilis secretionem ab ejusmodi liene hepar, neque satis succi ad bilem contemperandam a tali pancreate duodenum intestinum habere potuisse. Mutata

igitur cum ob eam causam, tum magis ob jecinoris vitia, bilis natura, quod vel hujus color et concreti in vesicula calculi ostenderunt, et quod consequitur, mutato chylo et sanguine, et secretis ab hoc tum alibi, tum in ventriculo, intestinis, pancreate humoribus, minime difficile est eorum perspicere originem, quæ homini accidebrunt, præsertim vero tantæ illius quæ in rejectis apparuit colorum varietatis. Ex humoribus enim ab naturæ modo recedentibus non mirum est si colores præter naturam existant, ut neque eos varia, quippe in ejusmodi morbis et conatibus eorum tum omnium, tum singulorum secretione, mistura, mora, si modo hi, modo illi magis colores exoriantur. Mirum est potius, si quando in iis qui nullum pravarum istiusmodi secretionum indicium dedere, vomitus repente fiat succi alicujus, eo infecti colore quem minime expectares. Cujus generis observatio est quam anno 171 ad me scripsit idem, quem supra (1) nominavi doctissimus vir Manfredius. Ea vero ad breve attinet vomitus, ut continuo perspicies.

16. Faber ferrarius mane domo egreditur cum perlevi stomachi dolore. Quo postea gravissime facto, homo ex ore ejicere humorem incipiens atramenti simillimum, ante vesperam moritur. Ventriculus æque atrum, inodorum grumosum

(1) N. 9.

que humorem continebat ad libras duas. Intestini duodeni interior facies pene tota, ventriculi autem tota eodem colore infecta erat. Extima quoque hujus tunica in ea facie qua respicit diaphragma, nigerrimam habebat maculam, digitos quatuor amplam quoquoversus: mirumque erat intermedias tunicas non alio usquam colore quam *tabacci*, tinctas esse vel qua illi suberant maculæ, ut ibi non nigræ ipsæ, nigerrimo tamen utrinque colore interciperentur.

17. Macula hæc gangrænosa fortasse fuit. Nigredinem autem internam ventriculi et duodeni intestini ne gangrænosam tantummodo credam humor facit, qui sic tingere per se poterat, in ventriculo repertus et ex parte ejectus, atramenti simillimus. Quem si bilem atram fuisse putes, miraberis paulo minus hominis mortem, cum Hippocratici aphorismi (1) memineris, hanc illi prænunciantis, *cui protinus in recenti morbo, bilis atra vel infra vel supra se ostendit*, ut Celsi (2) versione utamur. Sed undenam tanta ista nigredo? An ab effusa in illud intestinum bile quæ per se esset nigerrima? Videre enim potes in cl. virorum Budei (3) et Scoberi (4) observationibus, fellis vesiculam magnam, eadem illa

(1) 22, s. 4.
(2) De medic. l. 2, c. 6.
(3) Eph. N. C. cent. 1 et 2, obs. 105.
(4) Earumd. cent. 3 et 4 in append. n. 12, c. 1.

materia nigricante turgidam, quam ægri vomitu ejiciebant. An bilis cum antea esset subnigra, ab admistis in eo intestino certis quibusdam aliis humoribus, tanto nigrior facta est? An atri aliquid etiam a sanguine accessit, ex erosis in gravissimo illo dolore vasculis effluente? Cave enim credas eum omnem humorem sanguinem fuisse. Nam neque cadere istiusmodi hallucinatio potest in solertem adeo, ac peritum observatorem: neque ea demum fuisset effusi sanguinis copia, quæ tam cito posset ejusmodi virum interimere. Sane etiam Hoffmannus (1) juvenem describens a nigris vomitibus et dejectionibus mortuum, etsi in ventriculo disrupta apparuerunt sanguifera vasa, non tamen a sanguinis effusione, quippe quæ vel major tam cito non occidat, sed a sanguinis putredine, cerebrum inficiente, mortem deduxit: secuta autem hæc erat non, ut in nostro, intra paucas, sed intra viginti quatuor horas, neque inodora, sed intolerabili fetore tum ejecta, tum in ventriculo reperta materia fuerat. Nec matrona Budæi, nec mercator Schoberi, quamvis multo citius hic, quam illa, interiit, celeri adeo ac is de quo loquor, faber, letho abrepti sunt, et tamen corrupta et fetida ejecerant, eaque copia ut sanguinis parum in vasis restaret. Sed qualis, dum viverent, hic fuisset, tum prægressa, tum

(1) Medic. rat. t. 4, p. 2, s. 1, c. 3, obs. 2.

internæ in mortuis gangrænæ, aliaque ostenderunt. De ejusmodi autem sanguine, humorem nigrum, quem veteres atram bilem vocabant, aut præ cæteris augente, aut in ipsum degenerante legere poteris quæ doctissimi Archiatri duo scripsere, nempe laudatus Schoberus (1), et multo fusius ac luculentius illustris Swietenius (2). Et nomine tenus ab iis differre credes Hoffmannum, cum juvenis de quo dictum est, et mox feminæ(3) casum dissectionemque attente legeris. Nigras enim utriusque vomitiones et dejectiones ex sanguine quidem, sed putrido fetidoque deducit, explicatque juvenis citiorem mortem *eodem modo ac* eorum *qui sphacelo partium tantum externarum afficiuntur;* infectis enim ab ejusmodi sanguine cerebri nervorumque spiritibus, *vitam cum viribus subito perdunt.* At si quis alius, is certe pessimus et perniciosus, quocumque appellemus nomine, in fabro humor, aut ea potius humorum mistura fuit, et cum veneno ingenito comparanda. Neque enim quivis niger succus tantos inferre stomacho cruciatus potest, neque tam præcipiti letho abripere : quod ex superiore quoque cognosces Sepulchreti sectione VII, cum post dolorem ventriculi hunc inventum leges

---

(1) Append. cit. c. 2, § 5 et 6.

(2) Comment. in Boerh. aphor. §. 1091 et seq. passim.

(3) C. 3, cit. obs. 3.

nigro succo ex dimidio plenum (1) aut in ejus fundo *atramento similem materiam* (2) aliave ejusdemmodi.

18. Injecta sanguinei vomitus et veneni mentione, fortasse ex me quæres, cur exempla proferam nulla vomitus veri sanguinis, neque ulla ejus qui pleraque hausta, aut devorata venena consequitur; cum præsertim in VIII hac Sepulchreti sectione, tot utroque ex genere producantur? Sed venenorum effectus quo differam in extremis ferme superioribus litteris (3) indicatum est. Vomitus autem sanguinei observationes præter illam quæ iisdem litteris (4) est proposita, restant quidem aliæ, sed commodiorem aliis in epistolis locum habituræ. Ibi fortasse quid de pluribus sentiendum sit non silebimus, quæ in sectione hac sanguinem vomitu rejectum ab liene deducunt. Nam quæ a pulmonibus repetunt (5), illæ saltem cum ea confessione proponuntur, unde intelligatur in hanc sectionem non convenisse: quæ tamen confessio ibi desideratur ubi puris vomitus ex ingenti derivatus est pulmonis vomica (6). Est contra, ubi qui vo-

(1) Obs. 23.
(2) Obs. 26, § 1.
(3) N. 21.
(4) N. 12.
(5) Obs. 75, § 1 et 2.
(6) Obs. 65.

mitus verus fuit, ut similes circa idem tempus dejectiones ostendebant, sanguinis videlicet, *cum frustulis carnosis*, id est polyposis, repetitur, si superis placet, *ex corde per pulmones et asperam arteriam!* (1) nempe quia cor *repletum* inventum est *materia tali* qualis vomitu ejecta fuerat. Nec vero expectabis, ut opinor, in hac epistola eas a me observationes, quæ etsi vomitum conjunctum habent, proprie tamen aut ad iliacam passionem spectant et ad hernias quas vocant *incarceratas*, aut ad vulnera certarum partium, ipsiusque in primis ventriculi, aut ad morbos alios quorumdam viscerum quibuscum ventriculus consentit. Nimirum ejusmodi omnes observationes quo sint a nobis differendæ praeclare intelligis: quin etiam plerasque de hoc genere ita in hac sectione produci animadvertes, ut ad alias in quibus fusius conscriptæ sunt, diserte rejiciamur. Sed ad satis magnum harum numerum aliæ insuper accedunt, quæ bis in hac ponuntur sectione: quod intelliges, XXIX comparando cum LIX §. 5; XXXVIII cum XLIII §. 1; LVII §. 9, cum VI earum quæ in additamentis leguntur, et fortassis alias. Idemque de scholiis dictum puta, in quibus eadem iterantur, ut ostendent quæ I et quæ III observationi subjiciuntur, cum iis collata quæ XIII, et quæ item V, et aliis fortasse adjecta sunt.

---

(1) In Additam. obs. 10.

19. Cum I illam quam modo commemoravi observationem relegerem, et quæ de rejectis polyposis frustis, et quæ de vomitu sunt morbo consequente partium cum ventriculo consentientium, redii in memoriam quarumdam rerum quas si huc addam, legas fortasse non invitus. Willisius igitur in ea observatione affirmat, *si bilis constans suffusio in partibus vicinis, aut contiguis* ventriculo, *accidat*; quia tunica hujus extima propterea multum ac crebro irritatur, *frequentem vomitionem excitari*, idque se *in pluribus post obitum dissectis observavisse.* Quæ ego non modo a præstantissimo viro conspecta credo, sed etiam fateor, eam aliquando esse fellis acrimoniam, et irritandi, ac penetrandi vim posse, ut vomitus inde fortassis accidat in hominibus præsertim exquisitiore sensu præditis, et si bilis tinctura late se expandat, et ad ventriculi interiora pervadat: quod Platerus, ut in superiore VII sectione (1) est, in iis maxime animadvertit *quibus viventibus perpetui ventriculi ardores molesti erant.* Non una tamen causa est quæ me ab assensu nonnihil tardet. Nam primum dubito, num viciniam inficientes bilis particulæ, vivo adhuc homine, e vesicula elabantur, an post mortem duntaxat, cum tunicarum vis se remittit, et quæ inter fibras et fibras sunt, interstitia laxan-

(1) Obs. 16.

tur. Deinde sæpe adeo, quod proximis quoque litteris(1) scripsi, vesiculæ vicinas partes in cadaveribus flavere conspicimus, ut inde non peculiares quorumdam noxæ, sed plerisque, dum viverent, communes repetendæ esse viderentur. Denique nisi constet, id autem non constat, cum eam ibi tincturam animadverterunt egregii viri, nihil aliud in iis corporibus fuisse, cui aut ardoris sensus, aut vomitus posset imputari; dubitare fas est, num ei causæ hi sint effectus adscribendi. Exemplum justæ hujus dubitationis in catella dabo quam juvenis Bononiæ persecui. Huc enim attinet maxime, et observationes in canibus quoque habitas, tum alibi haud raro proferri video in Sepulchreto, tum in hac ipsa etiam sectione (2).

20. Catella junior post magnos vomitus repente erat mortua. Pylori antrum qua bilis vesiculam contingebat, flavedine infectum reperi, quæ ab exterioribus ad interiora pervaserat, in tunica tamen subsistens intima, ut materia quæ ventriculo continebatur, ovi albumen referret etiam colore. Dum quæro sitne aliud adnotatione dignum, flavam pariter esse video in diaphragmate centri ejus tendinei partem, quod cum pertenue sit, ea præsertim ætate, flavedinem in thoracis cavum transmiserat sic ut contigua aliqua parti-

(1) N. 13.
(2) Obs. 68.

A multis, et in his ab nonnullis rei herbariæ peritis, priusquam crebra contrectatione decresceret, et prope friabilis fieret, cum diligenter inspecta esset; nemo omnium fuit qui cujus esset generis diceret. Cæterum virgo, illa ejecta, nullam postea ventriculi molestiam sensit; quin colorem et corpus, cum hæc ad me multis post diebus scriberentur, jam manifesto reparabat. Ex me autem quærebatur, quid de inaudito hoc vomitus genere sentirem. Nec vero erat, cur hic cogitarem idem forte potuisse accidere quod in quorumdam observationibus, ut puta Lentilii (1), qui vidisse se ait, *vomitu rejectas lactucas, cum floribus nasturtii indici, borraginis, rosarum, colore suo parum aut nihil immutatis, quos ante dies quatuordecim et ultra* mulier illustrissima *comederat.* Ut enim cætera prætermittam, ea virgo ab herbarum esu et ab acetariis natura abhorrebat. Alterutrum igitur relinquebatur, ut herbiformem aut excrescentiam, aut polypum e ventriculo ejecisset. Hujus præcedentia incommoda, et immanes in emovendo conatus, et ejecti corporis sanguinolentæ striæ, et albus color; nam quidquid viridis erat, id a bile induci potuerat cum acidis succis commista; ea, inquam, omnia conjecturam alterutram confirmare videbantur: utram autem sequi præstaret, id vero

(1) Vid. append. ad A. 1, dec. 3, Eph. N. C. in parall. ad obs. 92.

aut novæ quædam stomachi molestiæ aut nullæ, ut tunc quidem se res habebant, esse a me quidem putabantur indicaturæ. Huc igitur summa rediit eorum quæ consulenti statim rescripsi: neque postea quidquam audivi amplius de hac virgine.

22. Utilius tibi fortasse erit quod ultimo adjiciam loco de vomitu ad partium morbos spectante quibuscum ventriculus consentit. Id ne, ut cætera, ad morbos differam earum partium, hoc unum facit quod nulla est quam adjiciam cadaveris dissectio. Collega fuit noster vir nobilissimus, celebris scriptoris nepos, et sua ipse quoque laude dignus. Qui cum annos esset natus ad sexaginta, vomitibus cœpit vexari crebris et permolestis, quamvis uno interdum die quiescentibus. Rejecta peculiare nihil habebant. Medici pro viri dignitate aderant tres qui tunc peritiores existimabantur, et facile erant; certe erant seniores. Hi cum mali sedem in ventriculo esse non dubitarent, quæ ad sanandum hunc facerent, et plurima et varia, et diu satis adhibuerunt; sed incassum omnia; donec æger, macilentior jam factus, remediorum pertæsus, consilium per se cœpit hæc cuncta abjiciendi, et rus secedendi. Unde, neque ita multo post, in urbem regressus, ecce tibi magno sine causa frigore toto corpore sub noctem corripitur, eaque ipsa nocte multum cum urina sanguinem reddit. Hunc eadem via mox consequitur multum puris. Itaque sangui-

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXXI.

De Alvi Profluviis agitur incruentis, et cruentis.

Quæ in Sepulchreto anatomico sunt in sectiones quatuor distributa, *cholera morbus, alvi profluvia incruenta, dysenteria et excrementa alvi præter naturam*, ea omnia malumus his unis litteris complecti. Nostri autem hujus consilii sic causas accipe. Primum, cholera *commune stomachi atque intestinorum vitium videri potest*, ut recte ait Corn. Celsus (1); *nam simul et dejectio et vomitus est.* Nos autem de stomachi vitiis agentes, aut de intestinorum acturi, non possumus in istud utrisque simul commune vitium non incurrisse aut incurrere; ut minime necesse sit hic seorsum de eo verba facere, perpauca præsertim; nam Bonetus ipse, qui sectionem de eodem IX conscripsit, vix tres paginas, quarum multo maximam partem scholia faciunt, interjecta complevit. Deinde nihil, ut nosti, iterare nos volumus. Ipse vero longe aliud consilium secutus, adeo non dubitavit iisdem quoque hic uti quas alibi habet, observationibus, ut vel in sectione ista brevissima aliquam earum posuerit, sectionem autem XII

(1) De medic. l. 4, c. 11.

non modo pluribus earumdem, ut duas reliquas, resperserit, sed pene totam ex iis concinnaverit. Huc accedunt scholiorum partes non solum in diversis sectionibus repetitæ, ut quod ex Graafio in X (1) exhibetur, in XII (2) repetatur, sed in una etiam eademque sectione, ut puta cum in X et quæ ex Willisio, et quæ ex Ballonio observationi VII subjiciuntur, illa in appendice (3) quæ observationem sequitur XXVIII, hæc vero huic ipsi observationi continuo adscribantur. Præterea, ne ab eadem sectione X recedamus, tot sunt quæ de sanguinis transfusione et de chirurgia, ut vocant, infusoria adjecta sunt ad observationem VI, ut superent totam sectionem IX. Denique ad dysenteriam, de qua inscripta est XI sectio, illæ profecto non attinent sanguineæ dejectiones quæ vulnus cito consequuntur inflictum ventriculo aut jecinori. Binas tamen allatas huc video sub num. XXV istiusmodi observationes. Quorum cum mihi imitari nihil liceat, propterea nec tanta esse rerum copia potest, ut nequeat una epistola comprehendi. Alvi igitur profluvia in ea quæ incruenta sunt, et in ea quæ cruenta dividens; de primis duas continuo proferam Valsalvæ observationes.

2. Adolescens, cui toto vitæ spatio vel cum egregie valeret, lubrica alvus fuerat, ad vigesi-

(1) Ad obs. 25.
(2) Ad obs. 15.
(3) § 2.

mum accedebat annum, cum in tormina et crebras sanguinis dejectiones, id est in dysenteriam incidit. Hæc post duodecim aut quindecim dies in flavam diarrhœam, sine torminibus, mutata est: quæ cum remediorum ope nonnihil remissa videretur, febris tertiana simplex accessit, quæ intra mensem finiebatur. Dejectione persistente, improviso acuta febre correptus est, quæ manifestas accessiones habebat. Pulsus erant frequentes, celeres, molles, parvi, debiles. His se addidit mentis stupor; non levis surditas, peculiaris quædam intumescentia anterioris sinistræ partis thoracis. Ita obiit circa diem ab acuti morbi initio XIV; cujus morbi tempore qualia essent quæ dejiceret, assidentes non adnotarunt. Venter, etsi nullo modo tumere videbatur, tamen multum continebat saniosi ichoris, qui ex intestinis prodibat, pluribus in locis ad quemdam tractum perforatis. Is tractus ilei finem et proximum insuper colon, ad duorum palmorum longitudinem comprehendebat. Erant ibi hæc intestina erosa, exulcerata, et facie interiore etiam gangræna affecta, ut facilius perforari potuisse intelligeres. Prope hunc tractum nonnullæ mesenterii glandulæ excreverant in tumorem, in quo ichor non absimilis ejus qui in ventris cavum eruperat: ipsa autem tumoris substantia mollis ac flaccida erat, et ad corruptionem inclinare videbatur. Lien triplo major quam secundum naturam. Thoracis cutis et musculi, qua intumes-

centia erat, cum secarentur, multum seri emittebant, præsertim ad sterni superius latus: inde enim a finibus pectoralis musculi et subclavii serum, quasi rivulorum in modum scaturiebat. Cæterum pulmones sani. Intra pericardium, serum, aquæ simile in qua caro recens lota est. Cor, si tangeres, molle adeo laxumque inveniebas, ut non musculosum sed membraneum videretur. In ejus ventriculis sanguis fluidus atque ita spumosus, ut agitatum tonsorum lixivium referret. Sed et omnes venæ tantam concludebant aeris copiam, ut tametsi paucum sanguinem continerent, valde tamen essent turgidæ, in primis ramus quidam major earum venarum quæ attinent ad lienem; ille enim ramus cum magis dilatari non posse videretur, vix ullum sanguinis vestigium servabat. Intra cranium paululum seri inventum est: cerebrum ipsum nullum usquam læsionis ostendit indicium.

3. Magna vis putredinis, ut a posterioribus incipiamus, ad priora illa statim reversuri, in hoc cadavere apparuit ex tanta aeris qui se evolverat, copia. Summa cordis laxitas cum parvis illis ac debilibus pulsibus conveniebat. Lienem magnum haud raro alias post non breves easdemque multiplices febres fuisse adnotavimus. Sed, ut missis aliis, ad ea veniamus quorum potissimum gratia hanc tibi hoc loco observationem retulimus; vides primum, quanto demum steterit ei adolescenti alvum perpetuo lubricam habuisse,

id est non jam moderate humidam; neque enim Hippocratis aphorismum (1) ignoramus; sed æquo demum et facile etiam ab incongrua vivendi norma, humidiorem effectam. In laxa itaque intestina is ab redundantibus vitiosisque humoribus factus est impetus, ut ferendo paria non fuerint. Dysenteria primum vexata fuerant. Hæc exulcerationum, ut videtur, reliquit initia, minus animadversa, quia tum intestina jam magis laxata, doloribus non ita acriter percellebantur, tum saniosus ichor a flavo occulebatur, quod successerat, alvi profluvio. Hoc autem successerat, relata in sanguinem ex intestinis vitiatæ in ipsis vel magis, deterioris materiæ parte. Qua reduce iterum in intestina simul cum bile aliisque succis, quorum conceptacula et sedes hæc irritabat admista, non profluvium modo servabatur, sed et erosiones augebantur; ut infirmissima demum ubi erant hæ facta intestina et gangræna prehenderentur, et pessimo ichore pertunderentur. Relatam autem, ut paulo ante dicebam, in sanguinem pravam illam materiam non tam consecutæ febres, quam proximus exulcerato intestinorum tractui mesenterii tumor ostendit. Mali enim ichores, cum ex eo tractu ad vicinas glandulas per chyliferos ductus assidue traducerentur, earum denique intimam structuram depravarunt, ut sibi intercepto transitu,

(1) 53, s. 2.

am in iis manifesto subsisterent, easdemque in tumorem attollerent.

4. Hinc autem causa accedebat alia, quæ profluvium augeret, videlicet restitantes in canali intestinorum ichores illi, qui antea per vias, nunc interclusas, efferebantur. Cujusmodi causa cum in plerisque est earum viarum, non modo auget alvi profluvia, sed facit, illudque in primis quod appellant cœliacum: quocum vide ne cœliacum, qui a Celso (1) describitur, morbum confundas. In hoc enim *alvus nihil reddit;* in illo autem ipse quoque chylus profluit; permistus nimirum cum recrementis, ut cinereo ferme colore sint ea quæ egeruntur, non candida, ut putant qui chylum minime animadvertunt, non nisi intra sua vascula, secretum haberi a cæteris inutilibus alimentorum partibus. Nec qui alba egeri se vidisse scripserunt, aliud significarunt quam albicantia, si videlicet cum recrementis naturalibus conferrentur, aut si alba voluerunt, vel pus illud fuit, vel puris similis mucus, vel res alia ejusmodi; ut puta si quis non tam cœliacus quam lientericus, ingestum lac dejiceret non mutatum. Neque enim ut in cœliaco, ita in lienterico profluvio conficiuntur alimenta, sive inepti sint ad id quibus confici deberent, succi, sive accepta præpropero motu ejiciat ventriculus, sive laxus

(1) L. 4, c. 12.

6. Diarrhœa cum tussi et narium pruritu conjuncta, lumbricorum in hoc puello suspicionem movere poterat: qui nulli tamen sunt deprehensi. Sed gingivarum pruritus reapse dentitionem significabat. Sic enim is qui hæc vidit, Valsalva censuit cum observationem hanc in suo parvo indice sic designavit, *diarrhœa cum dentitione difficili atque convulsivis motibus*. Dentitio autem quam facile convulsiones excitet, neque ignotum est, et nos alias (1) duobus ad te scriptis funestis infantum casibus confirmavimus; simul indicantes ubi ostenderimus, qua ratione alvi fluxus etiam moveat, et qua hi, si intra modum sint, convulsiones arceant. Hinc intelligis, eosdem fluxus, qui semper alioquin non sine periculo repente ex toto subsistunt, quanto majori subsistant eo tempore. Quod si quæ dejiciuntur, sint insuper deterrima; ea vero cohibita, non mortem solum, sed celerrimam, acerbissimam possunt afferre. Hic autem maligna atque exitiali fuisse natura, et eorum color, et singultus, et quicumque is fuit in pinguedinis particulis motus, insolitus adeo ut paucis præter Valsalvam id crederem, satis superque commonstrant. Sed ut de colore tantum dicam, noli credere, quia sanguineæ tincturæ nigerrimus ille successit egestorum color, nihil hæc fuisse nisi

(1) Epist. 9, n. 4, et Epist. 10, n. 9.

sanguinem. Neque enim is erat Valsalva, qui aut ejectum aut residuum in mortui intestinis sanguinem, si quidem sanguis fuisset, facile agnoscere nesciret. Igitur aut tinctura illa quæ sanguinea a mulierculis credita est, aliqua pessimi humoris portio fuit, tunc primum erumpere, et quæ intestinis antea continebantur, inficere incipientis, aut si revera sanguinea fuit, ex vasculis quibusdam stillavit quæ deterrimi humoris acrior quædam pars eroserat. Is autem humor recens, additis sive in cysti fellea, sive in cavo intestinorum succis aliis, qui cujus generis esse potuerint, Graafii experimentum, in Sepulchreto quoque (1) descriptum, quadantenus indicabit, nigerrimum illum colorem adscivit, et pessimam veterum bilem atram perniciosis effectibus repræsentavit. Quam acerbam et celerem mortem illi quoque Fabro ferrario attulerit, de quo proxima epistola (2) scriptum est, certe meministi. Nonnunquam tamen, sed perraro et difficillime accidit, ut aliquis servetur. Quod in altero fabro ferrario cum videre mihi contigerit anno 1710, summa ejus observationis capita huc tibi adscribere non gravabor.

7. Gracilis, sed ætate et viribus validus juvenis, nec arte minus sua, quam temperatura adustus,

---

(1) Ad obs. 15, sect. 12.
(2) N. 16.

hæmorrhagiis per nares obnoxius, cum diutius iis caruisset, primo vere febri mali moris prehensus fuerat. Primarii in mea patria viri qui fabrum hunc ingeniosissimum diligebant, a me petierunt, ut vellem me socium addere seniori, id non abnuenti, illius medico. Petendi causa fuit res in angustum redacta. Ad cætera enim accesserat eo die tantus sanguinis e naribus cursus, ut cum intra horas quinque ad libras septem effluxisset, neque ulla hactenus arte tardari posset; vires jam hominem, ipsique propemodum pulsus deficerent. Data communiter ab utroque nostrum opera est, ut his omnibus occurreretur. Sed vix sanguis subsistere inceperat, cum id accidit quod metuebamus, ne exacerbata, uti sub meridiem fieri consueverat, febris sanguinis fluxum renovaret. Dum rursus opem ferimus, ecce tibi, nigræ dejectiones incipiunt. Quas cum proclive esset credere partem esse sanguinis, quæ per posteriora narium foramina in fauces et stomachum defluxisset; negabat æger quidquam sibi perceptum sanguinis in gulam ex faucibus descendentis : idque confirmabant ea quæ interim per vomitum forte rejecerat, in quibus sanguinei aut atri nihil fuerat. Tunc vero inspectis linteis omnibus quibus dejecta exceperant, cum atrum quidem at sanguineum nusquam colorem cernerem; non modo vulgatarum Hippocratis prædictionum venit in mentem, sed

juvenis illius apud Ballonium (1), qui nostri
lmodum simili casu cum post nimiam per na-
s hæmorrhagiam , dejecisset nigricantia ; deci-
o septimo interiit febris die. Eoque major erat
etus, quod cum Ballonius in suo nihilominus
ıspicaretur, sanguinem in ventriculum e fau-
bus defluxisse ; in nostro minus id licebat, ut
ximus, eoque minus quo magis omnia per-
ndebamus. Cum enim veteres medici, quibus-
ım facit Sennertus (2), nigras dejectiones in eas
vidant quæ sunt ex sanguine, et quæ ex hu-
ore melancholico naturali, et quæ demum ex
a bile ; duasque primas minori cum periculo
ıe doceant, ultimas vero omnium pessimas
æ videlicet *nigræ* sint, *splendentes atque acres*,
errimæ erant certe quas nos videbamus, eæ-
nque splendidæ atque, ut æger querebatur,
ım acres. Insecuta nocte eadem egessit, nisi
od fluida erant paulo minus. Postea vero non
plius talia : sed lac quod clysteribus injicieba-
, primum quidem colore *tabacci* infectum
didit, proximis autem diebus ex fusco sub-
rum : nihil autem quod non gravissimo esset
ore. Verum quanquam hæc ita se omnia ha-
ere ; Dei tamen benignitate evasit æger, pris-
a omnino sanitate restituta ; sed non ante
m vigesimum quartum a nigris dejectionibus,

1) L. 1, consil. 98.
2) Medic. pract. l. 3, p. 2, s. 2, c. 10.

quæ sexto circiter contigerant febris die, nec sine multis, variis, gravibus incommodis, quibus post illas est conflictatus. In iis fuere ventris dolores, sitis, lingua aspera, nigra, et, quamvis sæpe biberet, arida; dum biberet autem, sonus quasi potionem in profundum dejiceret, vox rauca et humilis, manuum tremores et tendinum subsultus in carpis, pulsuum inconstantia; sæpe autem parvitas, et magna, si premeres, infirmitas, nonnunquam summa, et vix explicanda inæqualitas, frequentia autem semper, maxime vero cum febris, id quod sæpenumero accidit, vehementius urgebat, respiratio varia, ut aliquando alta fuerit, aliquando etiam non sine difficultate; somnus primum laborem faciens, deinde nimia et prope assidua dormitatio, sopor etiam palpebris concidentibus, et oculis tamen non omnino opertis, nonnunquam mens haud satis constans; tarditas in respondendo et difficultas in conformandis vocibus, et oblivio monendi, cum alvus aut vesica erant exoneranda, auditus gravitas, supinus decubitus, quasi sublata eo tempore se in latus convertendi facultate, quando alias musculorum vires et promptitudo ad alimenta capienda majores plerumque in toto hoc morbo fuere, quam ejus gravitas, et ea quæ memoravimus, sinere posse videbantur. Quorum cum plura et pessima omnium præsertim, non semel nec breve ad tempus simul se ostenderent; diu fecerunt, ut nos quidem metui esse-

mus, quam spei, propriores; cæteri vero, quicumque ægrotantem videbant, jam desperatum pronunciarent. Nihil vero æque adjuvisse nobis visum est, atque urinæ, quæ ubertim profluxerunt; nam sudores pauci et rari, neque unquam toto corpore apparuerunt, alvus autem nec multa, nec quæ prodesse possent, fere egessit, quanquam in his aliquis interdum lumbricus est animadversus.

8. Sed nigræ istiusmodi dejectiones pessimæ sunt non tam copia quam effectibus sæpenumero; significatione autem causæ, deterrimi videlicet humoris, semper. Aliæ vero pariter incruentæ, ut flavæ, virides, aqueæ, aliæve hujusmodi interdum non doloribus tantum, sed et copia ipsa exitiales sunt. Hæ autem omnes plerumque originem debent irritamento cuipiam intestina vellicanti, undecumque in ipsa descenderit: perinde enim ut a medicamentis violentissime purgantibus immodicam humoris copiam dejici videmus, ita ab ingenito aut demisso illuc ex arteriis succo aliquo stimulante, idem contingere, credendum est. Nam præter pancreas, jecur, et hujus vesiculam, exiguæ quidem, sed propter amplissimam intestinorum superficiem innumeræ viæ sunt per quas in hæc quidpiam insoliti ex sanguine venire possit. Eædemque innumerabiles viæ, ubi diu atque acrius intestina incessantur, seri incredibilem vim convehunt. Neque enim cum vulgo putandum est, quidquid flavi

aut viridis humoris egeritur, id omne esse bilem, præsertim postquam ex Diemerbroeckii experimento, quod in Sepulchreto etiam habes (1), satis intelligi licet, quantillo bilis quantum aquæ tingatur. Nec quod tormina tunc affligant, id copiæ imputare admistæ bilis necesse est; quando diarrhœas *aquosas et fere limpidas* Willisius (2) descripsit, quas tamen ob adjuncta *ventris tormina* dysenterias maluit appellare. Et illæ quidem Londini, autumno præsertim anni 1670, plures, pridie sanos et valde robustos, adortæ, intra XII horas eo redigebant, ut jam jam morituri viderentur, non ob maximam egesti humoris copiam; nam *tanta*, inquit, *meri sanguinis effusio non id parere* potuisset. Contra autem copia ipsa immanis dejecti seri tum mulieri de qua narrat Marcellus Donatus (3), statim attulit animi defectionem, tum notarium de quo Poterius (4) ad mortem propemodum perduxit; neuter enim auctor de doloribus quidquam memorat; sed ille *tantam aquæ claræ quantitatem*, ait, *unica excretione expulsam, ut subjectum vas multæ capacitatis repleverit; hic* vero *per integrum diem supra 40 libras materiæ serosæ ejectas.* Neque tamen aliquid irritamenti in his fuisse ne-

(1) In fin schol. ad obs. 3, § 1, sect. 9.
(2) Pharmac. ration. s. 3, c. 3.
(3) De med. Hist. mir. l. 4, c. 20.
(4) Observ. cent. 2, c. 62.

ιverim, cum seri in sanguine redundantia et iqua fortasse intestinorum laxitate conjunctum. oc tantum aio, neque dolores videri fuisse ea cerbitate quæ commemoratione digna esset, neue post effusam tam cito seri tantam copiam uidquam præterea requiri, ut ea quæ utrique cciderunt, intelligantur; tam cito enim vasa anguifera se contrahere non possunt, ut adeo nminutum sanguinem arctæ contingant quanım opus est ut justum in motum agatur, orbaıs præsertim magna ex parte humore suo; ideoue magis resistens, ne quid dicam de ejusdem umoris necessitate, ut prompte ac rite ea secerıantur a sanguine, sine quibus vita stare non otest, nec quæram pejusne igitur sit, ubi de inenti et celeri e vasis effusione agatur, serum soum; an ipsum quoque sanguinem simul exiisse; nam etsi citius ac facilius reparabile serum est; sanguis tamen qui non sine seri necessaria portione in vasis restet, neque secretionibus ineptus est, nec magis quam antea resistit causis in motum adigentibus.

9. Atque utinam mihi hæc potius disputando agitare, quam ulla ex parte unquam contigisset experiri. Sed anno 1733, dum permotus, ut par erat, litteris amplissimi cardinalis Annibalis Albani, consilii cujusdam medici causa, Forolivio Pisaurum et Pisauro Forolivium mutatis ad celeritatem equis eo et redeo, alvi fluxu aqueo corripior tanto, ut intra horas duodecim egesse-

rim libras, minimum, sexdecim aquæ propemodum limpidæ. Leves erant dolores, non creberrimæ, sed magnæ egestiones : quæ nescio quem habituræ fuissent finem, nisi me quædam molesta nauseola admonuisset, ut tepido jure hausto experirer vomitionis auxilium. Quæ, etsi ad eam minime natura proclivis sum, prompte adeo feliciterque successit, ut subviridi rejecto corpusculo, quod parvum coctæ herbæ folium videbatur, simul nausea, simul alvi fluxus omnino conquieverint. Sed verumne folium esset, et, si erat, quando aut ubi comedissem, invenire non poteram, nisi forte in via, cum quidpiam, dum equi mutabantur, cito, ut fit, in diversorio caperem, illud quidquid erat, non animadversum devoravi. Quanto autem in periculo fuerim, tunc magis intellexi ubi postridie mihi corpus vidi et faciem præsertim ac manus haud secus subsedisse, quam ab diuturno gravissimoque morbo, tantam vero oris et faucium ariditatem sensi, ut quamvis identidem colluerem, nihil proficerem; aquam autem qua ejus rei gratia usus essem, cum ex ore in pelvim ejicerem, subnigram in ipso ore factam spectarem. Hæc autem et lassitudo duos tresve dies ita durarunt, ut sensim minuerentur. Sed dejectus ciborum cujusquemodi, et, quod in tanta ariditate magis mireris, etiam potionum appetitus perstiterunt aliquanto diutius, donec assus piscis et vini quoddam genus suapte natura subamarum ab stomacho appeti

et bene ferri cœpta sunt. Quæ volui omnia minute persequi et ad te scribere, quippe non ab alio accepta aut in alio animadversa, sed a me in me ipso percepta, eaque, si cuncta diligenter contuleris, apud eos qui de diarrhœis scripsere, minus obvia, ne Carolo quidem Pisone excepto, qui *perfectam hujus diarrhϾ* (aquosæ) *descriptionem* dicitur *dedisse* (1). Ut enim totum quod simul citatur, caput perlegas *de diarrhœa serosa* inscriptum (2), casum quem cum meo compares, non reperies.

10. Cujus si forte causas quæris, primariam in ventriculo fuisse vides : nec dubita quin possit ab irritamento, ventriculum afficiente, motus et irritatio, unde seri expressio est, ad intestina propagari. Inspice præ cæteris Jo. Riolani, parentem dico, observationem, quam hic etiam habes in Sepulchreto (3) : matronam videbis intra horas circiter quatuordecim extinctam dejectionibus *similibus aquæ albæ, chylosæ quidem, sed liquidæ* ea copia ut *impleret magnam pelvim quoties dejiciebat;* causam autem hanc esse repertam, *ventriculum in suo fundo ulceratum.* Sed undenam tanta aquæ copia ? Quod ad meum quidem attinet casum, hoc primum dicam, ea

(1) Vid. commerc. litter. an. 1734, hebd. 42 post. num. III.

(2) Observ. de prætervis. hacten. morbis ab aqua ortis, sect. 4, c. 1.

(3) Sect. 10, obs. 18.

proxima æstate usum esse me ad temperanda generosa illa vina, quorum duntaxat copia est in mea patria eo tempore, majori quam pro consuetudine, aquæ portione, cujus pars aliqua, etsi cum eo fluxu correptus sum, egregie valere mihi et aliis videbar, fortasse aliquanto plus quam opus esset, in meis substitisse humoribus poterat. Deinde iis qui ante biduum præcesserant, tribus diebus, eoque ipso quo fluxus cœpit, magnos fuisse imbres et prope assiduos, ut multum aquæ ex pluvio aere combibere pulmonibus, et toto corpore potuerim. Denique id mihi accidisse ineunte octobri; vidisti autem, aquosa profluvia, a Willisio descripta (1), et videre poteris quod a Poterio descriptum indicavi (2) autumno contigisse, et prope idem anni tempus, illud etiam quod a Marcello Donato (3), nec alio tria prima quæ a Pisone (4) memorantur. Scilicet cum refrigerari aer incipit, is aqueus humor qui per æstivos calores e corporibus cum per sudores, tum per inconspicuam perspirationem ubertim manabat, retinetur jam, et ad eum additur quo certis de causis certorum hominum corpora tunc magis abundant, ut minime mirandum sit, ubi accedat intestinorum irritamentum, ut in me

(1) Supra, n. 8.
(2) Ibid.
(3) Ibid.
(4) C. 1, ibid. cit. n. 9.

accessit cum magna præterea ob celerrimum itum et reditum, nec via brevi corporis et humorum concussione, minime, inquam, sit mirandum, si nonnunquam accidat quod tunc mihi.

11. Quod si pluribus, quas attigi, causis non contentus, aliam insuper aliquam inquirendam putas: satius id erit, quam si in illarum una, tempore videlicet autumnali, acquiesceres. Idem enim tempus, idem annus, eadem Londinensis civitas incruenta quidem, et conjuncta cum torminibus, alvi profluvia grassantia per populum habuere; sed adeo tamen discrepantia, ut si Willisii (1), et Sydenhamii (2) descriptiones inter se conferas: mireris plurimum, cum profluvia uterque proponat quæ, autumno anni 1670, Londinensem populum vexavere, alterum *aquòsa*, alterum *mucosa* describere; neque illum aliqua saltem mucosa, hunc aquosa commemorare. Quid ergo est? Equidem crediderim, in urbe, siqua alia, tum amplissima, tum frequentissima utrique accidisse, ut nulla fere alia profluvia viderit, quam quæ descripsit. Discrimen autem inde fuisse, quod ut in variis magnæ urbis partibus varia esse aeris constitutio, ac mistura potest, et variæ hominum artes, aliaque ejuscemodi, ita alia hominum corpora sero abundaverint magis fluido, alia autem magis lento, ac

(1) Vid. c. cit. supra, ad n. 8.

(2) Obs. med. circa morb. acut. sect. 4, c. 3.

mucoso, ut licet commune esset omnibus ad intestina irritamentum, idem tamen haud esset quod in omnibus exprimeretur.

Quod si mucus, aut serum colore etiam subinde aliquo infecta egerantur, sive hunc bilis addat, sive ita per se prodeant; plures jam diu sunt medici, qui Anglorum illorum exemplum secuti, modo crebræ, nec sine acerbis torminibus sint dejectiones, minime dubitent profluvia ejusmodi, quamvis incruenta, dysenterias appellare. Sic memini, cum Bononiæ olim degerem, epidemica istiusmodi profluvia quæ Mutinæ grassabantur, fuisse a Mutinensibus medicis dysenterias vocitata in litteris quas dabant ad Bononienses, his illam appellationem haud improbantibus. Quales præ cæteris litteras apud Albertinum legebam, missas ab eo quem tibi alias (1) laudavi, Jo. Francisco Bernardonio, in iisque inter alias historiam hic minime prætermittendam, quippe cum dissectione conjunctam. Cum enim ob eadem, quæ in dysentericis, tormina, suspicio orta esset sanguinis sub aliis coloribus delitescentis, Bernardonius per anatomen voluit eam aut tollere, aut comprobare. Rem autem, ut præsens quoque mihi postea confirmabat, ad hunc modum invenit.

12. Sacerdos, alvi profluvio laborans, varios

(1) Epist. 23, n. 2.

um acerrimis intestinorum doloribus humores :gerebat, in quibus tamen nec sanguinei, nec urulenti apparuit quidquam. Is decimo tertio biit morbi die. Intestina omnia diligenter, nec emel, intus perlustrata, nusquam erosionem ul-am, nedum exulcerationem, ostenderunt. Imo, quod mirabilius visum est, illo quo obliniuntur, nuco, uti vocant, non carebant.

13. Sed num sic pariter in cruentis dysenteriis? Cruentas enim hic dicam, ut ab incruentis secernam, de quibus proxime dictum est; dysenterias alibi, et mox quoque sine alterius vocis adjunctione eas appellaturus, ut Græci solebant medici, quæ sunt cruentæ, *tormina* antiqui Latini medici vocitare consueverant. Utrumque ex Celso (1) in primis est notum. Hic vero non dubitat, in dysenteria *intus intestina exulcerari* cruoremque ex his *modo cum quibusdam quasi mucosis excerni, interdum simul quædam carnosa descendere*, vetustiores medicos, et in iis Hippocratem (2) secutus, qui tamen *velut carunculas* dixerat. Et sæpe quidem exulcerantur intestina: non tamen semper. Quorum utrumque ostendendum est. Sunt enim primum nonnulli, quales audivit etiam cl. Fantonus (3), qui vix unquam id fieri aiunt. Quibus ut ipse proprias ob-

(1) De medic. l. 4, c. 15, in princ.

(2) Sect. 4, aphor. 26.

(3) De observ. med. et anat. Epist. 4.

servationes opposuit duas, sic tu alias addes tum ex sectione hac XI Sepulcreti, tum aliunde petitas; et nominatim ex Brunneri commentario (1). Hic enim in dysenterica oscula glandularum duodeni intestini *arrosa* vidit: quin et in aliis diuturno alvi fluxu laborantibus *ulcera seu cancrosa* intestinorum conspexit (2), in alio autem (3) quem fluxus cœliacus, et in alio (4) quem lienteria male habuerat, *ulcerosam* in hoc coli intestini *dispositionem*, in illo per totum intestinorum tractum *ultra sexaginta* numeravit *ulcuscula*: quæ commemorare hic volui simul ut nosceres quæ causæ interdum accedant, ut irritatis ubi ulcera sunt, intestinis contactu eorum quæ illac transeunt, tanto citius hæc propellantur, chylo nec perfecto, nec extracto, simul autem ut intelligeres, si in hujusmodi fluxibus intestina ulceribus interdum corripiuntur, quanto facilius corripi iisdem possint ubi dolorum acerbitas indicat tanto majorem esse acrimoniam, nempe in dysenteria. A qua ne recedere videamur, duas attende Valsalvæ observationes, id est non eam modo quæ supra (5) descripta est, adolescentis in quo post dysenteriam diar-

(1) In Pancr. secund. c. 7.
(2) C. 10.
(3) C 7.
(4) Exercit. de glandulis in duodeno, § 6.
(5) N. 2.

rhœa sine torminibus succedente, ultimam partem ilei intestini, et primam coli invenit exulceratas; sed et hanc quam protinus subjiciemus.

14. Vir annos triginta natus, dysenteria corripitur. Diu hæc durat donec accedit sanguinis sputum, et mors.

In ventre tenuia quidem intestina illæsa reperta sunt: at crassa nonnullis in locis atro colore infecta, glandulisque aliis penitus erosis, reliquis omnibus cruento humore in ipso excretorio osculo imbutis. In hepatis vesicula pauca bilis. In thoracis cavo inferiora versus non parum sanguinis effusi. Ad inferiora quoque pulmones infarcti erant, arcteque adhærebant suis lateribus pleuræ, quæ et ipsa evidenter læsa. Ventriculus dexter cordis polyposam concretionem habebat.

15. Quæ in thorace spectata sunt, alio attinent. Quæ autem in ventre, sunt hujus loci. Sed quoniam ea quæ de intestinorum glandulis Valsalva adnotavit, cum iis consentiunt tum quæ in sectione hac Sepulchreti (1) videbis ex Peyero produci, tum quæ in prima vidisti ex paulo ante (2) indicatis Brunneri observationibus; id tantum quod de pauca in cysti bile, Spigelio adversaretur, si hic, quod aliqui docti viri aiunt, cystim *magnam dysentericis* esse pronunciasset, cum

(1) Schol. ad obs. 4.
(2) [illegible]

sæpe duntaxat se vidisse tradiderit (1). Quod, si totam hanc sectionem excutiamus, ab aliis semel observatum videbimus. Unus enim Cummenus (2) in femina *folliculum fellis maximum et bile repletissimum* animadvertit. Nam Bontius (3), et Lamonjerius (4) distentum quidem invenerunt; sed hic pure, ille *albo* humore *instar pultis ex amylo*, ut *bilis ne vestigium* quidem *relictum esset;* cum Spigelius a *copia bilis qua impleatur*, adeo grandem indicaverit. Sed Franciscus Platerus (5) non modo bile non distentum, ut neque alii videntur, qui silent, sed *plane vacuum* invenit. Porro æger Plateri, ulcerata habuit intestina post *dierum aliquot* dysenteriam; ne forte putes, non nisi in diuturna hoc accidere. Innumera autem erant ulcuscula, quippe in toto ileo intestino, eaque *trium digitorum latitudine* inter se distantia, ut conferri hæc quadantenus possint cum observatione cl. Bassii (6), qui post dysenteriam idem intestinum distinctum vidit ulceribus *ad distantiam pene transversi digiti, nonnunquam pollicaris articuli uno fere tractu seu serie procedentibus*, quemadmodum pictura quoque (7)

(1) De hum. corp. fabr. l. 8, c. 13.
(2) Obs. 1.
(3) Obs. 6.
(4) Obs. 19.
(5) In addit. obs. 3.
(6) Obs. anat. chir. med. dec. 3, obs. 7.
(7) Tab. XI, fig. 1,

expressit; nisi quod jejunum magis, quam ileum videtur repræsentare, descriptionem confirmante; in qua eadem quæ paulo ante indicavimus, Peyeri placita comprobantur verisimili conjectura, quod cum illius dicti glandulosi plexus deessent, horum autem sedes singulas occupare viderentur singula ulcera, credibile fieret, initia erosionum in iisdem plexibus qui tandem omnino consumpti essent, extitisse. Quin Bunnerus in ea observatione (1) in qua plus sexaginta numeravit ulcuscula, *non alibi* hæc, *quam in ipsis plexibus, sedem habuisse* testatus est. Sane autem in alvi fluxibus per has potissimum, aut alias glandulas irruere humores in intestina, ipsarum etiam magnitudo ostendit, ut in aliis quibuslibet dum plus secernunt, adaucta. Ita in quo post diuturnum alvi fluxum idem Brunnerus (2) circa finem jejuni intestini ulcera deprehendit, non modo ibi pariter *tubera* vidit *glandulosa*, sed et intestinorum tunicam interiorem crassam factam, et quæ *a principio usque ad exitum tota quanta glandulosa, glandulisque luxurians videretur.* Et de suis duodeni glandulis (3) *solent*, inquit, *crassiores esse in iis qui ex morbo intestinorum, diarrhœa aut dysenteria moriuntur*, easdemque *indu-*

---

(1) Supra, ad n. 13.

(2) C. 7, ibid. cit.

(3) In ear. demonstratione anatomica.

ruisse etiam, ait (1) in dysenterica illa in qua earum oscula *arrosa* vidisse diximus.

16. Cæterum hæc ultima Brunneri observatio, et duæ quas paulo ante (2) ex Platero, et Bassio retulimus, et pars illius quæ sub initium hujus epistolæ (3) ex Valsalva proposita est, vel solæ satis ostendunt, præpropere scriptum esse a Panarolo, sicuti hic in Sepulchreto (4) habes; *in superioribus* dysentericorum *intestinis non posse fieri excoriationem et corrosionem, ut accidit in crassis, præcipueque in colo.* Video quidem in plerisque observationibus, quas inter duæ illæ etiam sunt cl. Fantoni (5), sic esse repertum, et facile Panarolo crediderim, sic pariter *in sectione* fuisse *quamplurimorum* quos indicat: ejus quoque rationi astipulabor humorem corrodentem in tenuibus intestinis facillime fluere; in colo autem ob cellulas restitare: quin etiam addiderim, in tenuibus sæpe chyli, sæpius remediorum aquea et mucilaginosa portione admista temperari; in crassa autem intestina, postquam illa secessit maxima ex parte in vasa chylifera, tunc ipsum descendere. Hæc, inquam, omnia et video, et fateor. Attamen, ut rationes alias omittam

(1) Ibid.
(2) N. 15.
(3) N. 2.
(4) Obs. 15.
(5) Supra, n. 13.

quibus oppositum interdum accidere posse ostenderem; nulla non dico rationum vis, sed ne observationum quidem tanta multitudo esse potest, qua id quod reapse aliquando conspectum est, fieri non posse, evincatur.

17. Sed sive in tenuibus, sive in crassis intestinis sint ulcera; satis ex his cunctis observationibus apparet, in iis dysentericis in quibus habitæ sunt, exulcerata fuisse intestina. Num vero in iis quoque dysentericis in quorum non liceat dissectionem instituere, ideo exulcerata credenda sint, quod cum cruore quædam quasi mucosa, ut ait Celsus (1), et carnosa interdum egesserint, operæ pretium est diligentius considerare. Et olim quidem non dubitabant, quin ab ipso hujus morbi initio corpora quædam pinguia excernerentur, quæ intimam esse pinguedinem intestinorum censebant. Quorum errorem illi rejecerunt qui non ad intimam, sed ad extimam intestinorum faciem pinguedinem esse demonstrarunt, et cum ipsis Casparus Hoffmannus (2), qui etiam alvo egestum quoddam corpus albicans, quod exsiccatum afferebatur, pro pinguedine perperam haberi ostendit, quia flammam, ad quam admovebatur, nullo modo conciperet, fumumque prorsus inodorum emitteret. Nunc autem quæ indidem egesta, facto hujusmodi periculo revera

(1) Supra, n. 13.
(2) Apolog. pro gal. l. 2, s. 4, c. 122.

adiposa deprehenderunt Tulpius (1), ac Stalpartius (2), non desunt viri docti qui *procul dubio* provenisse doceant ex ea pinguedine quæ in cellulosa est exteriore intestinorum tunica. Mihi vero ubi nulla, ut in iis casibus, aut tabificæ colliquationis suspicio sit, aut profundæ intestinorum exulcerationis; minus displicebit cum Stalpartio, et quem hic citat (3), Riverio ejusmodi pingues dejectiones a pinguibus largius devoratis, neque confectis, repetere; tunc a cellulosa illa usque tunica repetiturus, cum ulcera esse agnoscam quæ pinguedini aditum in cavum intestinorum aperiant, si modo hæc in puris tunc, aut ichoris modum non prodeat. Sed quia multo rarius, ac tardius in dysenteria intestina exulcerantur, quam alba ista quæ pinguedo credebatur, materia appareat; quid igitur ipsam esse, aut unde dicemus? Nimirum mucosam, ut Celsus quoque, sicut paulo ante dictum est, appellavit, et vocitant recentiores, si minus crassa sit, aut si magis etiam polyposam. Scilicet ut irritatæ vesicæ glandulæ, sic glandulæ quoque intestinorum plus secernunt humoris sui, eumque non qualem solent, cum recte valent. Itaque mucosa, et albida utrobique apparet materia. Quod si insuper ea in sanguine dispositio sit, ut facile in

(1) Obs. med. l. 3, c. 18.

(2) Cent. 1, obs. 61.

(3) In schol. ibid.

polypos coalescat; erit ille humor magis ad concrescendum pronus, eoque magis ubi ejusmodi sanguis, in cavum intestinorum aut exsudans, aut effusus, ad illum se addiderit. Sic enim dum sanguinis pars in coli intestini cellulis restitabit, secedente aquea, et subsidente rubra portione, eæ quæ relinquentur sanguinis, ut vocant, fibræ facile poterunt in concretiones polyposas compingi, quæ sua albedine, ut toties olim in corde, aut vasis fucum fecerunt, et pro pinguedine acceptæ sunt, ita mox cum recrementis detrusæ, hic quoque pro pinguedine haberi poterunt.

18. Alterutra igitur, vel utraque, vel aliqua etiam ratione alia ex iis quas indicavit Lancisius (1), poterit pro varia ægrotantium constitutione, et pro varia morbi natura, et tempore, ac loco denique, et modo quo lentæ retineantur disponanturque materiæ, non solum origo intelligi pinguium istorum, ut videbantur corporum, sed et ramentorum, imo et grandium quæ egeri dictæ sunt, membranarum, facillime autem quorumdam ex illis aliis corporibus quæ carnosa a Celso sunt appellata, si videlicet non tota rubra sanguinis portio sit ex ejus albis coalescentibus fibris expressa. Unde etiam intelligas licet, quam caute uti oporteat illa Hippocratis (2) prædic-

(1) Diss. de tripl. intest. polypo.
(2) S. 4, aph. 26.

tione : *A dysenteria habito si veluti carunculæ exeant, lethale* : nec sane is qui de polypis præclare egerat, illud prætervidit doctissimus Pasta (1). Cæterum quam nunc mucosam, aut polyposam materiam dicimus, eam majores pituitosam fere, ac viscidam vocitare consueverant, et aliqui in his etiam quæ hic explicamus, agnoscere. Sic, ne multo vetustissimos quæram, animadverto, Jacobum Berengarium (2) hæc scripsisse : *et ego vidi in intestinis meis generare coria ex flegmate, et carnem flegmaticam aliqualiter rubeam ad quantitatem notabilis nucis*. Nec aliam Fernelius (3) materiam credidit firmi illius corporis, medioque ductu pertusi, quod pedis longitudine egessit Caroli V Imperatoris legatus, sic pristinæ valetudini restitutus. De Gabucino et Platero sileo, quorum sententiam commemoravit Sennertus (4), nec Lancisius ignoravit, cum utrumque ultro fassus est (5) ante se tænias intestinorum quasdam vermes non esse docuisse. Ipsum autem Sennertum (6) vel magis laudo, quod ejectas a dysentericis qui convalescant, membranas *mucosum* esse *excrementum* cen-

---

(1) In not. ad hunc aphor.
(2) Super. anat. mundin. comm. 7.
(3) Pathol. l. 6, c. 9.
(4) Medic. pract. l. 3, p. 2, s. 2, c. 7, qu. 3.
(5) Diss. cit. Epist. 2, ad Bianciard.
(6) Qu. cit.

uod in intestinis hanc formam accipiat: iecessarium esse, ut ipsum seu sua, seu ais admisti forma semper excernatur; sed liam induere; nam *videmus quotidie, in- ibras sanguinis in aquam calidam effusas re.* Vides, ut propius ad id accesserit quod liserte anno demum 1685 indicabit Zolli- (1), cum videlicet de iis polypis verba , qui extra alveos sanguinis reperiuntur, lis de polypo tunc reperto a Sponio in enali, *quo forte*, ait, *etiam referri posset io illa pituitosa, quam Justus Lipsius per intestinorum forma, et illa ipsa esse au- excrevit.* Quod ipsum denique disertis- nec dubitantis in modum, præclare ac riam illustravit et confirmavit Lancisius. Apparet igitur posse in dysenteria pinguia iem corpora, et carnosa et membranea s dejici, nullo ulcere intestina afficiente: iam Sennertus (2) neget se et Cratonem *menta et membranas quas describunt alii, potuisse*, etiam ubi essent ulcera. Hæc uerant certe in iis quorum ipsi minus cre- videbantur sanationes a Meichsnero (3) et a propositæ. Illius enim æger cum pure xcreverat membranas *spithamæ longitu-*

ss. de polypo cord. § 6.
n. cit.
ud Schenck. obs. med. l. 3, ubi de dysent. cur. obs. 4.

dine; hujus autem ægra *ulnæ longitudine* membranam ex recto intestino exulcerato. Equidem in Pantheo, quod citat Sennertus, quid Saxoniæ nomine editum sit (1) minus attendendum crediderim, post justas hujus de Panthei editore Uffenbachio querelas (2), præsertim cum in prælectionibus Saxoniæ practicis, quæ hic postea editæ sunt, nihil a me quidem istiusmodi reperiatur, sed hoc tantum (3); quod et ipsum Sennerto displicet, Saxoniam *quatuor vidisse dysentericos in quibus in dies excernebantur portiones intestini tam magnæ, ut sæpe excederent mensuram trium vel quatuor digitorum;* ex quibus duæ mulieres sanatæ sunt. Harumque una fortasse fuit, quam sibi Patavii a præceptore Saxonia Casparus Hoffmannus (4) scribit ostensam, quæ in dysenteria excreverat *partem intestini palmum longam,* videlicet, ut opinor, si universæ illæ excretæ portiones conjunctæ intelligerentur. Illud tamen ibi egregie fecit Sennertus quod ultro fassus est, *multa fieri posse quæ* ipse *non vidisset.* Sane si perpauci anni additi essent ejus vitæ, Tulpii (5) legisset observationem, qui ab acribus intestinorum torminibus eorumque exul-

(1) Panth. l. 3, c. 23, ut citat. Sennert.
(2) Vid. Saxon. præf. ad libros 3 de pulsib.
(3) P. 2, c. 19.
(4) C. 122. cit. supra ad n. 17.
(5) Obs. med. l. 3, c. 17.

:eratione accidisse vidit, ut tota intestini recti nterior membrana ita ex hoc prodiret, ut inde pendula ab ipso et pluribus medicis duos tresve dies spectari potuerit, prohibente illius firma ad podicem adhæsione celeriorem delapsum. Sed et mihi hic obtigit kalendis juniis anni 1729, ut ob consimilem casum enixe rogarer ut Hebræum mercatorem, Jacobum *del Vecchio*, consilio juvarem meo. Huic in febris malignæ declinatione dolor ad rectum intestinum molestissimus obortus erat cum ponderis et impedimenti sensu : et denique cum sanguine exire nuper ex ano inceperat, quam inde pendentem conspexi, crassa quædam, ut videbatur, membrana, ad sex digitos transversos longa, pollice latior, colore ex cinereo livida, ut gangræna tentatæ membranæ solent : neque excidebat tamen, quippe intra in:estinum continuata, eique annexa, quantum nimadvertere chirurgus poterat, lenissime ex›lorans ; nam etsi ab ejus exitu dolor factus erat nitior; sanguis tamen subinde prodibat, febris ıntem ea hora major erat quam mane fuerat. Itaue iis quæ visa sunt convenire, cum seniore ɛgri medico tunc constitutis, discessi. Hic autem nsecutis diebus certiorem me fecit, excidisse nembranam, per sphincteris potius constrictioıem, ut videbatur, abruptam quam integram : ıanguinem iterum et pravum ichorem exiisse; ıingultum, qui omnes perterreret, accessisse. Sibi tamen aliquam propterea spem superesse,

quod meminisset ægri patrem, cui jam grandævo, similis, sed brevior, membrana e podice exciderat, se medente, evasisse, cum hoc quidem ut recrementa continere postea non potuerit: hunc autem filium, etsi in parente neque maligna febris præcesserat, neque singultus accesserat, annum tamen vix agere quadragesimum quintum. Nec spes fefellit probabilem illum medicum, cognomento *Marina*, quocum item statutis iis quæ, ut res tunc se habebant, ad priora addi possent, factum est ut pure dejecto nec pauco, ægrum extra lectum viderim pridie nonas julias, jam vires et corporis habitum coloremque manifesto reparantem, nec fæces modo, sed et ea quæ injiciebantur, retinentem. Dolor quidem aliquis tum etiam erat; sed is plane levior, neque in ea ipsa sede amplius, in qua antea fuerat molestissimus. Itaque hic etiam, ut æger Tulpii atque alii quos, brevitatis gratia, sciens prætereo, sanatus est, atque adeo sanus adhuc vivebat, cum hanc historiam ex scripto dictarem sub finem anni 1747 (1).

20. Etsi vero hos evasisse constat; tamen si ex me quæras an æque constet veras membranas dejecisse, facile negabo. Neque enim video satis earum naturam quæsitam esse, quod fortasse, ut mihi, ita aliis quoque non licuit in cor-

(1) Imo vid. etiam Epist. 65, n. 6.

is fracidisque corporibus. Video autem, a ubi ulcerata intestina sint, imo ibi facilius posas formari posse concretiones, sive terequales trium aut quatuor palmorum longi- ne se vidisse a dysentericis excretas, affirt Lancisius (1), sive planas membranæ forqualem unum ferme palmum longam, egesa matrona conspexit ulcere intestini recti rante; ejusdemque esse generis suspicatus ir cl. Joseph Ant. Pujatus (2). Sed priores ut constare nego fuisse membranas, sic tare nego non fuisse, easque præsertim quæ tino magis adhærere, quam polypi soleant, sunt. Atque ut meam tibi opinionem ape-; credo posse interioris tunicæ intestinorum m aliquam morbi vi separari atque excidere, aliter ac sæpe videmus idem contingere a diorum alimentorum contactu ei membra- qua oris partes convestiuntur. Quod certe ne ulla, nedum sine plurima sanguinis effu-, sine convulsionibus aliisque perniciosis umodis quæ timent nonnulli ab innumeris ulis nervulisque ad intimam tunicam intesum pertinentibus, si quidem hæc separari atur; cum tamen ad intimam quoque oris cam maximus pertineat vasculorum numeet nervulorum. Nec dicas, eam quæ tunc in

---

(1) Diss. cit. Epist. 1, ad Bianciard.

(2) Dec. medic. obs. n. 6, obs. 1.

ore abscedit, membranulam cuticulæ esse con tinuationem, aut certe ei proportione respon dere. Nam idem qui in prolabiis et buccis hanc *epitheliam* vocavit, ejus similem *epitheliam* in gula quoque, stomacho et intestinis ostendit Ruyschius (1); itaque me, si de alia parte nolis, de hac saltem loqui credito, quam humorum acrimonia, aut post inflammationem superficiaria gangræna ab reliqua interioris tunicæ parte solvat, et recrementis secum abripiendam et devolvendam relinquat. At enim aliquando membranæ dejiciuntur, inquies, ut Saxonia (2) loquitur, *satis crassæ;* cuticula autem est tenuis. Utique, nisi humore plurimo imbuatur, hinc enim fieri censuit cl. Fantonus (3), ut sæpe eam videmus ex *vesicantium* usu *crassescere* adeo, ut inde in plures laminas esse divisibilem, aut constare ex spongiosa substantia conjecerit. Quod si rem ne sic quidem satis a me explicari contendas, at tu vicissim mihi explica Benevoli chirurgi experientissimi observationem (4) detracti ex ano canalis membranei, longi digitos transversos ad sex, lati quantum solet intestinum rectum, crassi autem adeo, ut ani sphincter aut totus aut pene totus cum eo canali excidisse videretur: e

(1) Thes. anat. 7, n. 40.
(2) C. 19 supra ad n. 19 cit.
(3) Anat. corp. hum. diss. 2.
(4) 18 delle Quaranta.

sane cum ad intestini ulcus, et cætera quæ ab eo pendebant incommoda, tum ad assiduam, quæ ab illius canalis exitu relicta fuerat, retinendorum excrementorum impotentiam, medicis et chirurgicis præsidiis tollendam, anno propemodum opus fuit. Qua igitur ratione tam crassam intestini partem, salva vita, excidere potuisse intelliges, eadem intelliges multo facilius, qui tanto minus crassa interior tunica nonnunquam exciderit. Si hoc autem vel in iis qui evaserunt, facile agnoscis; quanto in illis magis qui perierunt? Et vero si militi affuisses de quo Bontius, aut ægris illis de quibus Sylvius in hac XI loquitur Sepulchreti sectione (1), et membranas quas facile in lethali dysenterico fluxu egerebant, vera esse interioris tunicæ frusta dixisses; num incisis eorum cadaveribus, te tui dicti pœnituisset? minime gentium. Cum Sylvio enim *abrasam hinc inde* eam tunicam, cum Bontio autem *plane abrasam*, invenisses. Num undique? Quod satis diserte Bontius non dicit, Piccolhominus (2) dicit in observatione, quæ quocumque modo intelligatur, digna erat certe quæ in Sepulchretum referretur. In *dysenterico* enim *immaniter cruciato*, *qui primo cibos capiens levi quodam horrore quatiebatur*, vidit *totam et ventriculi et intestinorum tunicam interiorem, a summo ad imum*

(1) Obs. 6 et 16.

(2) L. 2, anat. prælect. 15.

(*mirum visu, auditu et creditu*) *abrasam; quod* autem *reliquum erat et apparebat, carnosum videbatur*, inquit, *ab ore ventriculi ad podicem usque, ut diceres esse veluti fasciam latam totam carnosam, ventriculum item tanquam vesicam quamdam totam carnosam.* Sed de hac observatione, in qua, ut ea quæ mox subjicit ostendunt, carnearum fibrarum inflammationem auctor ipse agnoscebat, infra quoque (1) mentio fiet.

21. Nunc quando satis superque ostensum est quæ a dysentericis ejiciuntur membranæ forma, sæpe falsas, nonnunquam veras esse membranas, nec nisi cum veræ deprehenduntur, intestina exulcerata significare; eadem proportione ostendendum esset de iis pariter quæ ad speciem carnosa egeruntur, nisi jam supra (2) satis esset indicatum, quomodo polypi hæc quoque referre possint absque ulla intestinorum exulceratione. Unum igitur commonstrandum relinquitur, non semper ex falsa carne ea corpora omnino compingi, cumque id ex eorum constabit examine, ulcus aliquod intestinorum esse ponendum, si modo in ventriculo indicium ulceris nullum sit: quod ob verrucas illas, ut Arabes vocabant, excipio, de quibus epistola scriptum est XXIX (3).

(1) N. 26.
(2) N. 17 et 18.
(3) N. 16 et 17.

Ibi autem etsi carneas excrescentias esse posse diximus sine exulceratione; cum abrumpuntur tamen et excidunt, ulcus fieri debere in eo unde abruptæ sunt, loco, id vero neque negavimus, et per se manifestum est. Porro tunc ita de ventriculo verba faciebamus, ut eadem transferri posse ad intestina appareret, imo quamdam Avenzoaris verrucam ob magnitudinem quam in ventriculo, si epigastrium tangeres, habere videbatur, non in isto, sed in attiguo potius colo natam esse suspicabamur. Quam suspicionem juvat hic exemplis ejusdem in universum generis ita confirmare, ut simul denique id quod proposuimus, ostendamus. Jo. Baptista Cortesius(1) locum Galeni proferens ex quo intelligatur non modo indurata stercora, sed et *moles alicujus corporis præter naturam in intestinis existentes*, jam ab eo recensitas fuisse inter causas quæ alvum obstruant. Galenicum dogma hac sua observatione confirmavit, habita in cadavere Comitis de Caldarinis patricii Bononiensis. Scilicet *in cavitate coli intestini reperta fuit ingens portio carnis, quæ sua mole erat impedimento, quominus excrementa descendere possent, et ex hujusmodi morbo malæ intestinorum compositionis interemptus est.* Quam ego causam *maximæ*, ut ipse ait, *considerationis* hic tibi volui auctoris verbis

(1) Miscell. med. dec. 4, c. 8.

ob id etiam describere, quod in eorum catalogo quorum observationes in Sepulchretum sunt relatæ, ut Piccolhomini ita et Cortesii nomen frustra quæsivi: itaque nec observatio hæc in sectione XIII quæ *de adstrictione alvi* inscribitur, usquam invenitur; sed ejus loco alia quædam (1) memoratur Willisii, quasi constaret, *excrescentias quasdam carneas*, quæ *intestinis majoribus instar auricularum muris adnascebantur plurimæ ex utroque intestinorum coli et recti latere ad certa quasi stadia instar ramorum arboris gemellæ prodeuntes*, quasi, inquam, constaret, non exterius has, ut mihi quidem videtur fuisse, nec fortasse aliud quam adiposas coli rectique appendiculas, in quibus, absumpta pinguedine, sanguifera vascula ruberent; in tabido enim viro hæc observabat Willisius, qui *simile quiddam in alio tabido* conspexisse se ait. Sed perinde ac si certum esset, interiora tenuisse, et sic alvi adstrictionem fecisse, casus puelli in scholio subjicitur, qui egesta massa carnea ingenti et notam servante qua intestinis adhæserat, a pertinace alvi obstructione liber evaserat. Tu vero aut Willisio inspecto, aut alio Sepulchreti libro (2) in quo fusius viri ejus historia proposita est, cum ea quæ dixi recognosces, tum illud in primis intelliges, qui *spuria paralysi* teneretur *totius*

(1) Obs. 1, § 4.
(2) I sect. 13, obs. 1.

corporis membra quævis occupante, ut nullam fere se movendi facultatem haberet, in illo alias præterea causas alvi, nisi irritaretur, adstrictæ, magnopere non fuisse quærendas. Verum ut ad excrescentias quæ certe in cavo essent intestini coli redeamus; præter *carnosam* illam, quam in Sepulchreto frustra quærimus, *intestinum colon intercipientem*, ab Joanne Rhodio (1) in monacho adnotatam, qui *colicis doloribus cum vomitu chyli vexatus*, *clysteres sine excrementis reddebat;* unius, sed maxime huc attinentis, exemplum est in altera de duabus illis cl. Fantoni observationibus quas supra (2) tantummodo nominavimus. In viro quem gravis dysenteria tandem interfecerat, *non procul a cæco ulceratum colon* invenit, *unde purulentus et sanguine permistus humor manabat; ibique præterea carnosum, crassum et rotundum corpus, transversos fere octo digitos longum, quod tenui principio exortum, eoque uno tanquam pediculo alligatum ulcerosæ tunicæ, cæterum in tubo intestinali pendulum non modicam ejus partem occupabat: magnum*, inquit, *intestini polypum diceres; id enim totum corpus libræ unius medicæ pondus superabat.* Excrescentiam hanc cum ulcere, et facile, ut in longa dysenteria, ab ulcere fuisse vides; nec dici ideo magnum polypum potuisse,

(1) Act. Hafn. vol. 4, p. 1, pag. 86.
(2) N. 13 et 16.

quod polyporum de quibus supra dictum est, naturam haberet, sed quia nasi polypum, a cujus similitudine sunt illi appellati, non figura modo referret, sed natura quoque; hanc enim solers ille cautusque anatomicus *carnosam* pronunciavit.

22. Nec tamen dubito quin excrescentiæ intestinorum interdum possint ex utraque natura constare, ut si carneis fimbriis et inæqualibus, impolitisque superficiebus adhærere incipiant viscidæ puris, aut succi intestinorum, aut sanguinis effusi particulæ : hisque aliæ deinceps, aliæque, ut radix et nucleus ex vera sint carne, circumjectum autem adjunctumque molis corpus, hujusque appendices ex non vera. Consultus sum, anno 1736, pro nobili viro, qui post sæpe repetitas sanguinis dejectiones, mox cum bilioso alvi fluxu, et assidua, primum levi, deinde acuta febre conjunctas, cum hæc et gravia ejus symptomata ab remediorum maxime convenientium usu nihil remitterent, imo illud eorum quod erat præ ceteris grave, nempe ventris dolor, ex acerbo repente factum esset acerbissimum, post multum sanguinem egesserat. Chirurgi manu adjuvante, corpus quoddam longitudine propemodum palmi unius et semis, crassitudine autem et figura aliis in partibus alia. In summo enim informe caput referebat quasi ranæ grandioris, ore hiante; reliquum corpus exterius ferme teres, intus cavum, erat transversos duos

digitos crassum donec paulatim gracilescendo in caudam desineret, semipalmum longam et prope extremum bifidam. Qui memineris, quid in extrema ferme censuerim epistola superiore (1) de ranis, bufonibus, lacertis ano ejectis, facile existimabis quid crederem cum ea legerem quæ modo referebam: nec vero occasio hic ulla erat suspicandi quod de molitore quodam (2) scriptum leges, cujus dissectio ob recrementa semper chylosa per sesquiannum egesta, digna alioquin est quæ inspiciatur, et cum iis quæ de cœliaco fluxu supra (3) attigimus, pro veri studio conferatur. Dicebatur autem per dormientis os bufo irrepsisse, multumque intus nocuisse, donec per alvum deturbatus est obesus et mortuus: quem utinam præcl. observationis auctor teterrimo noxioque fetore minime prohibitus esset per se attente inspectare et scalpelli ope examinare. Certe autem quod ad nostrum attinet, doctus quoque medicus a quo consulebar, spretis vulgaribus opinationibus, ad Lancisianos polypos ejusmodi corpus attinere arbitrabatur. Attamen cum præter fibrosa exteriora ligamenta, per quæ intestino videbatur annexum fuisse, mollem et distractilem substantiam atri fere coloris describeret ex qua constabat, eamque ex sat validis

(1) N. 21.
(2) Eph. N. C. cent. 3 et 4. obs. 163.
(3) N. 4.

fibris quibus variæ glandulæ interjicerentur compactam; cum sanguinem qui antea effluxerat, nec semel ad libras, eo detracto corpore, desiisse memoraret, purulentas autem albicantes, subcinereas; gravissime olentes successisse materias, quæ recrementorum exitum modo præcedebant, modo sequebantur, et maximo semper cum dolore, hasque et acutam febrem perstitisse donec vulnerariis datis remediis, quæ deinde balsamica exceperunt, ipsæ et incommoda reliqua primum minuerentur et denique tollerentur; ut nulla a me ferme, nisi quæ ad præservandum facerent, æger (qui multos postea annos vixit) postularet; eo inclinavi animum, ut conjicerem, initium et radices istius corporis excrescentias fuisse prope extremum intestini coli obortas. Hanc enim sedem dolor ille acerbissimus indicabat, qui nimirum ubi colon priusquam in rectum desinat, quosdam solet habere flexus, infra umbilicum incipiebat, illinc autem mesocoli adhæsiones secutus, ad dorsum usque extendebatur. Eas igitur radices, cum erodi, exulcerari, abrumpi cœperunt, sanguinem effudisse; cum vero profundius et circumcirca, dolorem insuper et cætera crevisse: interea autem sanguinis destillantis fibrosas aliasque viscidiores partes excrescentiis adhæsisse easque auxisse, conjunxisse, in eamque speciem qua penitus denique avulsæ exierunt, conformasse. Quoniam tamen ex ejusmodi corporibus quæ per anum

ejecta legi, vix unius modo venit in mentem, a Peyero (1) memorati, quod *vasis sanguineis* fuerit *præditum;* sicuti ubi aliquod his præditum vasis præclare videam, pro certo ad excrescentias referendum esse pronunciabo; sic contra, probe conscius quam facile a polyposis concretionibus fieri fucus, et imponi multifariam possit, non nisi suspicando et conjiciendo, aliquid ejusmodi, de reliquis respondebo, quæ aut veris illis vasis careant, aut cauti experientisque chirurgi judicio pro certissimis excrescentiis non agnoscantur. Sic Valsalvæ olim credidi, cum mecum sanguineos ichores inspiciens a dysenterico desperato egestos, in iisque frustulum quoddam, si colori duntaxat crederes, nihil nisi grumum sanguinis repræsentans, ille ubi perattente examinavit penitusque perspexit, pro ulcerati intestini excrescente particula sine ulla dubitatione agnovit. Sic etiam viro peritissimo Molinellio (2) credidissem, si cavum corpus, spithamam longum, quod homo diu multumque dysenteria cruciatus, ipse sibi ex ano eduxerat, ex *fungosa ulcerum carne* esse pronunciasset, id quod, ut est prudens in primis cautusque, minime voluit, sed ei carni *haud absimile* tantum dixit. Neque aliud spectavit fortasse cl. Stru-

(1) Exercit. I, de gland. intestin. circa finem.

(2) Vid. Comment. de Bonon. Sc. Acad., tom. 2, p. 1, inter medica obs. 2.

vius (1), qui cum æque longam et pollicem latam *membranoso-carneam*, ut diserte ait, *quamdam massam* cum *multa pinguedine intertexta*, fortissimo nisu indidem detrusam proponeret; dubitationem, ut opinor, ostendere voluit suam, hunc observationi titulum præfigendo *de massa polyposa per alvum excreta* : et præcesserant tamen ea quæ non secus ac dysenteria potuerant excrescentiæ carneæ justam suspicionem movere.

23. Dum hactenus ostenderem posse in dysenteria egeri cum sanguine adiposa, membranea, carnosa corpora, nec intestina tamen esse exulcerata, propterea quod ea corpora sæpenumero non sunt reapse quæ videntur; subinde veritus sum ne forte ipse mirareris, non videre me, vel solum sanguinis exitum satis indicare erosa, aut rupta ejus vasa; ut exulceratio aut jam facta aut inchoata saltem, necessario sit agnoscenda. Verum si forte miratus es, mirari continuo desines, cum hæc quæ paucis perstringam, attenderis. Est cl. Wagneri observatio (2), in qua cum alia in dysentericæ visceribus a se conspecta proponit, in hisque illud pro Spigelio adnotandum (3), *vesicam bilis* fuisse *turgidam*, tum hoc præsertim, nihil usquam intestina ha-

(1) Act. N. Cur. t. 1, obs. 195.

(2) Eph. N. C. cent. 1 et 2, obs. 171.

(3) Vid. supra, n. 15.

buisse vitii, nisi quod cuncta pariter *tenuia et crassa omni humore mucoso destituebantur*, et rectum erat gangrænosum. Quod si ullum in ipsis adnotasset ulcusculum, tum vias sanguinis quem ægra dejecerat, quærere non debuisset in extremis ipsis venarum osculis; quippe quas skirrhosæ in mesenterio glandulæ spasmique constrinxissent, ut sanguis *immediate* per ea oscula intestina *regurgitaret* non secus ac cœruleus in easdem venas injectus humor, *cærulei sudoris indicium* tunc ipsi exhibuit intra intestina *manifestissimum.* Præterea est observatio Whartoni, a Glissonio proposita in Tractatu de ventriculo et intestinis, quæ cum aliquanto aliter in Sepulchreto (1) ex Tractatu eodem describatur, nullo certo hujus indicato loco; si a te legetur cap. 23, n. 11, ostendet, post *enormem* a pharmaco sanguinis vomitum, *nullam in ventriculo*, qui nonnihil sanguinis vel post mortem continebat, *comparuisse venam sive ruptam, sive exesam*, sed *dorso cultri interiore tunica detersa*, tunc *innumera sanguinis punctula in superficie detersa sensim comparuisse.* Num vero detersione istiusmodi, ut censet Glissonius, quasi cuticula quædam abrasa fuerit, neque aliter in vivente pharmacum egerit, cum ipsa quoque interior tunica non secus ac cutis derasa cu-

(1) L. 3, s. 8, obs. 7, in additam.

ticula cruenta cerneretur; an potius sanguinis copia quam pharmaci violentia acciverat, dilatatæ extremæ arteriolarum viæ et sanguinem paulo ante effuderint, et tunc dorso cultri quidquid sanguinis habebant reliquum, exprimente, protulerint, malim te ex iis quæ Boerhaavius (1) non uno loco de anastomosi scripsit existimare quam ipse dicere. Exempla attende quæ ibi profert, et alibi etiam, ut puta cum de retento menstruo sanguine per alias vias emisso verba faciens, (2) *vidi*, inquit, *hujusmodi hæmoptoen, quæ in consuetudinem abierat, ut sanguis floridus singulis mensibus absque detrimento sanitatis, cum levi tussicula excrearetur. Vidi ubi evomebatur sanguis : vidi per alvum deponi et per sudorem.* Confer insuper exempla alia, quæ bene multa addit ad singula ista eruditissimus Hallerus (3) : et in quocumque inventis id factum *absque detrimento sanitatis*, absque exulceratione pariter factum credito non secus atque cum per sudorem sanguis exibat, cutem ibi integerrimam visurus fuisses, neque aliud in hac detersa, quam *innumera illa sanguinis punctula* quæ in detersa ventriculi interiore tunica conspexit Whartonus. Transfer hæc a ventriculo ad intestina, et sine horum exulceratione, sanguinis fluxum intelli-

---

(1) Prælect. ad instit. § 707, 775, 814, etc.

(2) Ad § 667.

(3) In not. ad cit. modo §.

ges. Aut si adhuc nonnihil hæres, sepone jam observationem istam Whartoni, et præter exempla quæ dicta sunt, fac tibi sanguinis fluentis e naribus veniat in mentem. Num ruptæ semper aut exesæ venæ arteriæve? num exulcerata semper narium tunica? Si illæ ruptæ aut exesæ, qui fit ut sanguis sæpe nullo prorsus remedio adhibito, per se subsistat; si hæc exulcerata, quomodo nihil, non dico puris, sed ne doloris quidem consequitur? Nunc quod in narium tunica fieri intelligis, idem cogita fieri posse in tunica intima intestinorum, præsertim cum injecti per arterias humores facile adeo per utramque tunicam in narium caveas et intestinorum trajiciantur (1). Pone igitur auctam sanguinis copiam, auctum impetum, latiores autem factas in iis præcipue qui natura laxas antea haberent, arteriarum ad intima intestinorum ultimas vias aut resolutione quadam aut causa alia aliqua, ut puta nimia in alvi profluviis humectatione: nec difficile cum Boerhaavio sanguinem illinc effluere per anastomosin intelliges.

24. Vide autem, ne unum duntaxat, sed plura simul eorum ponas quæ dicta sunt. Nam cum Boerhaavius sic docet (2) *quando sanguis per portarum venam, ejusque ramos nequit transire, tunc ipse purus sanguis per anastomosin ex vasis*

(1) Vid. not. Haller. ad § 497 earumd. prælect.

(2) Ad § cit. 814.

mesentericis effundi potest: nisi hæc continuo adderet, *quorum oscula dilatata sunt*: dubitare aliquis posset, qui Ortlobium (1) legisset, constricta vinculo in vivis canibus illa vena, *sanguinem ad intestina sincerum prorumpere, nunquam* se *observare potuisse, quamvis tota intestinorum tunica coccineo quasi colore imbueretur.* Nimirum in sanis iis canibus vasorum oscula non erant dilatata. Erant autem vel maxime ob circumjectarum fibrarum laxitatem in Comitis illius de quo ibidem loquitur Ortlobius, *intestinis sphacelatis*; in his enim *venas mesaraicas orificiis apertis, sanguine grumefacto, quasi cera refertis, hiasse*, vidit. Hæc autem attigi propterea quod *aliquando* in dysenteria *vera inflammatio adest, et funesta gangræna sequitur*, ut paulo post illa quæ retulimus, scripsit Boerhaavius (2). Et sane vera scripsisse ostendunt in sectione hac Sepulchreti XI complurium observationes (3). Valsalvæ autem præter eam, quæ superius (4) allata est, hæc quoque altera confirmat.

25. Mulier ex dysenteria moritur. Intestina reperiuntur inflammata. Huic mulieri ren sinister omnino deerat; supplebat autem dexter, duplo quam secundum naturam major, duplici pelvi,

(1) Hist. part. et œcon. hom. diss. 8, § 7.
(2) Ad § 815,
(3) 3, 9, 19, § 1 et 2.
(4) N. 14.

ac duplici uretere instructus. Ureter autem uterque ad dexteram tendebant vesicæ partem.

26. Sepositis iis quæ a primordiis fuisse intelligis, ad dysenteriam attinet intestinorum inflammatio. Revoca nunc ad memoriam, et cum hac observatione, aliisque conjunge quam ex Piccolhomino supra (1) descripsi. In ea namque sive abrasio tanta fuit, quæ observatori ipsi usque adeo mira visa est, sive potius cum abrasione, si vis, non modica, inflammatio ejusmodi, ut quemadmodum in Ortlobii canibus (2), tota intestinorum tunica multum ruberet; certe Piccolhominus quoque inflammationem agnovit. Cum autem hæc esse non possit quin sanguinis transitus per illos venæ portarum ramos impeditus intelligatur; quid hinc consequi posse diximus (3), si aliquid aliud accedat, jam nosti, vel prius quam intestina, impetu sanguinis adhuc persistente, vergere incipiant in gangrænosam laxitatem. Sic Brunnerus (4) in milite quem diarrhœa laborantem supervenientes sævissimæ convulsiones occiderant, simul per totum intestinorum, tenuium præsertim, tractum, insignem qua nec ventriculus carebat, inflammationem, simul in hoc grumos sanguinis, in illis mucum

(1) N. 20.
(2) Supra, n. 24.
(3) Ibid.
(4) Exercit. de gland. Duoden. § 4.

rubicundum deprehendit, indicio manifestissimo, diarrhœam jam incepisse in dysenteriam degenerare, quamvis nihil adhuc gangrænosi in iis visceribus appareret. Facile autem in gangrænam, atque adeo, ut dixi, in sphacelum transire potest intestinorum inflammatio : unde factum fortasse est quod adolescenti mihi medicus exercitatissimus narrabat, sibi aliquando accidisse, ut in dysentericis, postremis ante mortem diebus, febris abiisse videretur, ut si cætera non attendisset signa, turpiter falli potuisset. Verum de intestinorum morbo fallacissimo, sphacelo erit alias (1) opportunior scribendi locus. Nunc de membranis dejectis sive cum sanguine, aut pure, sive absque his, sive in dysenteria, sive extra ipsam aliquid ad ea quæ scripsimus supra, addendum est. Desideravimus certe, nonnullarum naturam diligentius examinari potuisse. Lentilius (2) puta quodnam esset intestinum egregie statuit, unde membranæ provenirent quæ per intervalla cum vel sine cruore plures, paucioresve per alvum secederent. Quod autem has censuit valvulas esse conniventes, liberum cuique est credere, aut non credere; imo vel hoc ipsum, fuisse membranas. Ut enim ab ægra, quantum apparet, ille aberat, nihil aliud videre potuit, nisi eas fuisse *diversæ magnitudinis*, *et*

(1) Epist. 35.

(2) Eph. N.C. dec. 3, A. 3, in append. n. 6, ad obs. 68.

quæ siccatæ pelliculas e vesica suilla retorrida mentirentur. At. Jo. Mauricius Hoffmannus (1) cum ab alia excretas attentius examinaret, quas pro intima tunica intestinorum alii acceperant, mucum esse agnovit viscidiorem *supra valvulas conniventes coagulatum, et in speciem membranæ condensatum :* neque ab eo discrepat, Actor. N. C. volumine V. (2), cl. Treylingii judicium de examinata ab ipso quasi membranacea vagina quadam ab rustica dejecta, *quamvis figuram intestini coli cum valvulis conniventibus adæquaret.* Contra, in alio Apinus (3) minime dubitavit quin egestæ membranæ essent frusta intimæ tunicæ intestinorum : et plura quidem vel ex earum inspectione protulit cur id crederetur : quanquam illud quod primo loco posuit fuisse *tubulosa forma exactissime prædita*s, tum ea quæ modo laudata est, tum observatio quoque infirmat cl. Verdriesii (4), qui alio in viro penitus contemplatus, non aliud esse quam *fistulosam pituitam* manifestissime deprehendit, quæ *concrescens, ad continentis intestini figuram se accommodaverat.* Sed num dicemus, inquies, idem accidisse intra cœcum intestinum, quod olim

(1) Dec. ead. A. 9 et 10, obs. 60.

(2) Obs. 126.

(3) Dec. cit. A 9 et 10, obs. 179.

(4) Ephem. earumd. cent. 1, obs. 90.

Beckerus (1) pene affirmabat se vidisse dejectum, quippe *corpus membranosum digiti majoris longitudinem et latitudinem adæquans, patulum et erosum ab una, ab altera vero parte clausum?* Hæc enim continuo subjecit, *triplici tunica, tenui, carnosa, ac rugosa constans.* Imo quid dicemus, aio ego ad tres alias observationes, in quibus non vermiformis appendix quæ a latere est videlicet, sed ipsius intestinorum tubi non brevis pars per anum ejecta proponitur? Utinam Georgio Franco (2); nam ejus æger, non, ut Beckeri aliorumque, superstes fuit, sed paucis ab ejusmodi egestione horis decessit, permissum fuisset in cadavere sedem recognoscere, unde *integra tenuis intestini pars, spithamæ longitudine et ultra cum annexa mesenterii adhuc portione*, avulsa esset, quam ipse ob conniventes, quibus intus prædita erat, valvulas, ex jejuno esse suspicabatur: quanquam si hujusmodi avulsio miranda est, coalitus est longe magis mirandus, quem inter eas intestini partes, unde intermedia portio avulsa est, concipere oportet in duobus aliis ægris quorum neuter, si ex intestinis apertus aditus in ventris cavum relictus esset, superstes esse potuisset. Verum Jo. Petrus Albrecht (3) et Andreas Westphal (4) cum eorum

(1) Earumd. dec. 1, A. 4, obs, 68.

(2) Earumd. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 177.

(3) Dec. ead. A. 3, obs. 129.

(4) Disput. quæ partem intest. jejuni, etc.

historias protulerunt, ingeniose excogitarunt præcessisse intussusceptionem, sive prolapsum inversæ superioris intestini partis intra proximam sequentem sic ut per inflammationem, et gangrænam abruptio prolapsæ partis non ante contigerit, quam aliqua esset in abruptionis loco inter excipiens, exceptumque intestinum conglutinatio. Nam quod ea quæ dejecta est, vera fuerit intestini portio, etsi *non pauci*, quod ad primam attinet observationem, *dubitarunt*, Bruchmannus autem et Hoffmannus, quod ad secundam aut intestini duntaxat tunicam, aut mucum tunicæ similem, crediderunt; tamen nec primæ testes defuerunt, et docti alii viri, in primisque magnificus ordo medicorum Gryphiswaldensium, ad quos missum fuisse dicitur examinandum quod in secunda egestum est, pro hujus veritate pronunciarunt. Unum animadverti quod excogitatæ intussusceptioni in neutra satis respondere videri possit. Nam valvulæ, ut in inverso, quemadmodum ponunt, intestino non *interiori* in facie, sed in exteriori occurrere debuissent, neque *exterius* adhærens omenti, aut mesenterii quædam portio, sed interius: quanquam dici potest, non ut tunc erant eæ facies, sed ut ante secundum naturam fuerant, esse indicatas, aut intestinum ex inverso fuisse in statum pristinum revolutum sive dum per reliquum ad anum usque canalem, inter acerbissimos dolores multifariam se agitantem, devolveretur,

sive dum per ani angustias exiret, sive tandem postquam exierat, per manus ipsas examinantium. Utcumque id est, ubi cuncta perlegeris, quidquid hisce observationibus dandum existimaveris: per me enim tibi liberum est sive cum accipientibus, sive cum dubitantibus, sive cum aliquid concedentibus facere; minus, opinor, miraberis, si quos dysentericos vel postquam veras ex intestinis aut membranas, aut caruncùlas egesserint, posthac audiveris evasisse.

27. Etsi de dysenteria multo plura scripsi, quam initio constitueram, tamen priusquam finem facio, aliquid placet addere de tenesmo, non ut in Sepulchreto (1) hic fieri video, ab aliis causis, de quibus alibi dicetur, sed ab dysenteria duntaxat illato. Credo equidem in hujusce fluxus fine, in quo intestinum rectum ad egerendum irritatur, sæpe in vitio ejusdem intestini non consistere, sed ab reliquiis provenire acrium mucorum, et sanguinis, si hujus præsertim obsoletus in mucis sit color, in cellulis proximi intestini coli restitantibus, ab iisque paulatim, et identidem per rectum ad partem hujus imam, et irritationis minus patientem demissis. Mirum dictu est, quam diu quædam, non pauca etiam, nec per se viscida, in coli cellulis substitisse videantur. Quæsitum est ex me, anno 1744, docti

(1) Obs. 29 et seq.

atque ingenui medici nomine, ubinam censerem, comesta pisa quinque ipsos menses in hominis ventre morari potuisse? Affirmabat enim sua in civitate virum esse qui cum junio mense multum, ac sæpius illa edisset, correptus octobri dysenteria et singultu, non ante sanari potuerit, quam, decembri ineunte, pisa ad duas libras dejecit integra, adeo ut a pluribus mirantibus medicis plura sint eorum servata. Idem autem ejus viri patri olim, sed ad pauciores menses, accidisse narrabant. Respondi, si hæc vera essent, neque enim rem in ea civitate, multis testantibus, pervulgatam, negare honeste poteram, præsertim qui multo difficiliora creditu apud idoneos auctores legissem; et si duobus illis hominibus eadem esset quæ cæteris, ventriculi et intestinorum structura; non videre me ubi minus difficile hærere illa potuissent, quam in coli intestini cellulas complures dispertita: conjuncta enim viam ejus intestini, nedum tenuium, obstruxissent, ventriculo autem oneri gravissimo, et molestissimo fuissent; quippe ad id pondus, nec mansa, ut res ostendebat, nec satis fortasse antea cocta, nec ex viridibus et tenerioribus, sed ex flavescentibus jam et durescentibus. Esse forsitan iis hominibus illas cellulas natura aliquanto ampliores, et laxioribus fibris, sed certe propemodum iis esse in tubo intestinorum viscidissimas tenacissimasque materias, ut pote qui parum adeo cibos mandere consuessent; per eas

igitur irretita pisa, et quasi agglutinata ad cellularum parietes, tamdiu substitisse, donec dysenteriæ torminibus, et dejiciendi conatibus deturbarentur.

28. Verum etsi in tenesmo illo explicando qui dysenteriam excipit, sæpe, quemadmodum vidisti, cum Sydenhamio (1) ita faciam, ut ulcus in recto intestino minime agnoscam; noli tamen credere me ejus dogmati sic adhærere, ut interdum non verear ne ulcus, aut aliud ibi grave vitium dysenteriam consequatur, jam usque ab adolescentia edoctus exitu cujusdam post dysenteriam in illo intestino doloris, de cujus causa alia alii meorum præceptorum sententia fuerat. Cum enim in femina primaria post dies circiter quindecim per se desiisset dysenteria, quereretur autem illa de infimi intestini dolore, semper quidem cum recrementa egereret, sed tamen subinde etiam punctionibus quibusdam molesto; credebat alter hunc esse, ut in delicata muliere, ab levi duntaxat intimæ tunicæ abrasione; alter autem, id est Albertinus, qui animadverteret, cum eo dolore conjungi præter febrem, assiduum ponderis sensum, non sine quodam ad femora, imosque lumbos consensu, tenesmum autem nullum, aut fere nullum; gravius aliquid verebatur, donec aucta febri cum rigore, aperte

(1) Obs. med. circa morb. acut. s. 4, c. 3.

jam abscessus manifestationem prædixit. Quam prædictionem cito comprobavit exitus, dejecto pure ad uncias duas, et eo qui dissenserat, ut senex erat ingenuus, non fatente modo, sed, id quod pauci faciunt, veram alterius prædictionem laudante. De graviori autem, et minus in vulgus noto ejusdem intestini vitio sermonem injiciendi occasio dabitur litteris proximis (1). Vale.

---

(1) N. 6 et seq.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXXII.

Sermo est de Alvi Adstrictione, et de Hæmorrhoidibus.

Contrarium illi de quo nuper ad te scripsimus, vitium *alvi adstrictionis* in multis quidem animadvertimus, tum sine manifesto valetudinis detrimento, etsi ad hebdomadas, atque adeo (quod et cl. Zevianus noster (1) adnotavit) ad mensem nonnulli dejicere solerent nihil; tum (idque sæpius) cum evidenti læsione, quam mors ipsa consequeretur, sociatum. Tamen ejus vitii observationem, cum dissectione conjunctam, vix unam habemus, quam hic tibi describamus; nam cæteras, quippe vomitionibus, volvulo, aliisque ejusmodi affectibus adjunctas, ab his sejungere non est visum. Quod si in Sepulchreto quoque factum esset, ad multo minorem numerum hujus XIII sectionis observationes redirent. Videbis enim ad plerasque adnotatum, quanam in sectione alia legendum id sit quod ab iisdem avulsum est. Sed et alias esse, ad quas idem fuerat adnotandum, tres duntaxat quas inspicias, paginæ præclare demonstrabunt, 193, 197, 203.

(1) De flato, etc., l. 2, c. 11.

Lege enim in prima, observationis III, § 2. Credes huc unice attinere. Sed continuo § 2 indicium dabit, idem ibi esse bis positum, et quod utrobique deest, alibi quærendum, id est hujus III libri sectione VIII, observ. XV. Similem repetitionem indicabit in altera illa pagina observationis IX, § 2, cum § 8 collatus; neque enim quia in hoc, turpi errore, typographus scripsit *a latere sinistro sub regione hepatis!* res non eadem est quæ in illo bene scribitur *in latere dextro*, quod perspicue ostendet tibi quæ ibi designatur proxima sectio XIV paulo fusius hanc historiam proponens observ. VIII, § 1. Tertia demum pagina quid iteretur et quid nihilominus omittatur, continuo significabit, ubi observationis XII, § 9 cum § 3 comparaveris, utrumque autem cum indicata ab hoc sectione VII ubi rem fuse descriptam leges observ. XXXIII. Sed repetitiones has, adeo inter se vicinas, monstrasse satis esto. Ex magis dissitis, quas tibi inquirendas relinquo, unam prætermittere non possum, difficilius ob solitum Blancardi fucum agnoscendam. Legas, quæso, observationis I § 6, et quæ de sutore narravit Formius, conferas cum iis quæ in Additamentis, observ. III, de bajulo scripsit Blancardus: eamdem utrobique rem esse intelliges; sed Formii sutorem, ne facile agnosceretur, in bajulum a Blancardo mutatum. Cujus talia artificia si ad te scribens, sæpius retego, ideo facio ut assensum sustineas cum apud doc-

mirum est non quæsitum quid accidisset isti eidem *puellæ hebræi*, *Theutonici dicti*, quam clauso podice natam Mercurialis *in hac urbe* viderat fæces *per vulvam emittentem*, et nihilominus contra atque *dubitari* a quibusdam poterat *superviventem*. Verum cum minime ignoraret Rhodius ex simili et æque celebri Benivenii (1) observatione, puellam alteram non ultra sextum decimum annum vixisse; facile crediderit hæbræam quoque istam non plurimis postquam Mercurialis viderat annis (viderat autem ante annum 1583) mortem obiisse fortasse eamdem, ex intestinorum cruciatu videlicet induratis puta, et crassioribus aliquando factis recrementis quam ut via non naturali prodire possent, nec idonea fortasse ut emollientes lubricantesque clysteres commode transmitteret ad intestina. Sed sive in puella Benivenii id facilius accidit, quod non nisi octavo quoque die alvum exonerabat, sive hebræa Patavina felicior fuit; certe, si Rhodius quæsivisset, vivere etiam tum anno exacto septuagesimo (non modo ut Herbomensis quædam (2) vigesimo) deprehendisset : quin etiam fuit Rhodio superstes annos multos, ut quæ, raro vel in sanissimis exemplo, centum ipsos annos vixit, sicut mihi testabatur is qui illi anui nonnunquam fuerat medicus, Isaacus Cantarinus,

(1) De addit. morbor. caus. etc. c. 86.

(2) Eph. N. C. dec. 2, A. 10, obs. 75.

:um de Mercuriale, ut erat doctus senex, me- :um forte verba faceret, anno 1719. Semper au- em suum illa pertulerat malum, probe memor :onsilii quod parens acceperat a Mercuriale. Et ane ubi alia via ab natura ipsa aperta est per [uam satis amandare liceat recrementa; incom- noditas præferenda est multis variisque pericu- is, quæ, nisi necessitas ipsa cogat, minime sunt le prudentis quidem hominis consilio subeunda. Iam nisi podicis foramen membrana duntaxat pertum esse intelligatur, ut facili tutaque inci- ione parari exitus possit urgentibus desuper ex- rementis, quemadmodum in puello, quem cl. Saverus descripsit (1), potuisse ostendit anatome, emere instituta sectio accelerabit haud raro in- antis mortem, et infamia horrendum faciet auxi- ium, pluribus, si prudenter adhibeatur, profu- urum. Quid enim? si rectum intestinum, quan- :um quantum est, nullum habeat meatum, sed nstar funis solidum sit, ut hic in Sepulchreto, XI proponit observatio (2), aut si, ut alia aliorum vitiorum omittam exempla, si, inquam, totum illud desit intestinum, cujus rei ibidem (3) re- peries observationem. Nonne incisionis idem est exitus quem ibi leges, aut apud Schenckium (4),

(1) Act. eorumd. t. 4, obs. 147.
(2) § 4.
(3) § 17.
(4) Obs. medic. l. 3 ubi de intest. recto, obs. 6.

cum in Sichardi pharmacopolæ puella sectionem quidem aggressus est chirurgus, sed *rectum intestinum minime invenit?* ut neque ille alter qui perforavit *ad longitudinem fere minimi digiti* in uno videlicet de duobus infantibus quos carentes toto illo intestino vidit Ruyschius (1). Nec vero hujusmodi exempla quam rarissima sunt, cum etiam cel. vir Heisterus (2) semel atque iterum sibi visa confirmaverit, unumque (3) plane descripserit : nec deest præterea quod alibi legas, quamvis obiter a cl. Hoyero (4) memoratum. Quin aliquando illud quoque accidit quod decipere facilius possit, nempe ut recti intestini pars infima non desit, quæ immisso per anum digito ad spatium perbreve satis patens, spem faciat felicis incisionis, quasi nihil nisi interjecta aliqua membrana communicationem intercluderet cum superiore intestini parte, et tamen pars hæc reliqua nusquam sit; sed rectum alterum sit intestinum quod fæcibus plenum, longius ab ano ad summum sacrum os se inflectat, occlusumque ibi et firmiter concrescens finiatur, quemadmodum a cl. Petro Christophoro Wagnero (5) conspectum est. Equidem chirurgum non sem-

(1) Advers. anat. dec. 2, c. 10.
(2) Inst. chirurg. p. 2, s. 5, c. 163, n. 1.
(3) Eph. N. C. cent. 3 et 4, obs. 193.
(4) Earumd. cent. 6, obs. 59.
(5) Commerc. litter. an. 1735, hebd. 46, n. 4.

per culpaverim, si recens natus postridie quam sectus est, intereat, ut ille cujus duo fraterculi ipsi quoque imperforato podice nati fuerant (1). Ut enim tot alios, eodem vitio affectos, vixisse legi septem, decem, duodecim pluresve dies; sic etiam legi, aliquos, cætera sanos, nulla pariter sectione vexatos, triduum non superasse. Verumtamen nisi per anatomen constet, chirurgi opus mortis causam non attulisse; omnem accelerati interitus suspicionem non effugiet is præsertim qui non cunctis rite perpensis, præceps, quasi ad minime periculosum auxilium, ad sectionem decucurrerit. Quamobrem cum via alia, quamvis incommoda, satis patet, non constat autem rectum intestinum ad interfemineum usque sic descendere, ut cute, aut membrana non crassissima ejus canalis operiatur; non est ibi per sectionem quærendum quod fortasse in supremam, exempli causa, vaginæ partem finitur. Nam nisi eo usque perveniat incisio, nihil efficitur; si vero eo usque perveniat, præter hæmorrhagiæ aut nervorum distentionis periculum, duo alia restant, ne via, ab natura in vaginam aperta, nihilominus claudi prorsus non possit, itemque ne altera ab arte patefacta, propter sphincteris defectum, incommodum non tollat, sed duplicet.

4. Quod si nullus omnino exitus pateat alvi

---

(1) Eph. cit. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 282.

fæcibus, certæ infantis morti anceps curatio est præferenda. Neque enim ita a natura cum cæteris animantibus actum est, ut cum insecto illo quod a Gallis dicitur *Formica-leo*, cui, secundum, observationes historici insectorum incomparabilis, Reaumurii (1), nec podex est, nec sensibilia alvi excrementa. Quod si vacca, de qua Aristoteles(2) ea quæ acceperat memoriæ tradidit, clauso podice fuit Perinthii, *cui cibi excrementum extenuatum, per vesicam transmittebatur, dissectusque anus denuo propere coalescebat, nec resecando evincere vitium poterant;* nempe ultimum intestinum fortasse, ut ego suspicor, in vesicam desinebat; inutiles autem sectiones ea quæ paulo ante dixi, aut de perveniendi illuc quo opus est, aut de viæ ab natura apertæ occludendæ difficultate confirmant. Neque alia mihi suspicio olim fuit, cum Bononiæ esse virginem audivi, quæ nihil per intestina, sed omnia, dissoluta lotio, redderet per vesicam. In quam non semel illud intestinum se inseruisse, tres, quas in Sepulchreto (3) conjunctas habes, observationes testantur, aut certe duæ, si tertia eadem ac prima est, quod citata in illa sectio hæc XII (4) videtur indicare. Quod si nemo eorum qui in his describuntur,

(1) Mémoir. pour l'Hist. des Insect., tom. 6, mém. 10.
(2) De generat. animal. l. 4, c. 4 in fin.
(3) L. 3, s. XI, obs. 24, § 1, 2, 3.
(4) Vid. obs. XI, § 6.

infantum superstes fuit; causa fortasse rejicienda est, si minus in arctam nimis inter rectum intestinum et vesicam communicationem, qualis a cl. Sandenio (1) delineata proponitur, at in angustiam, longitudinem, flexus urethræ virilis, imparis propterea crassissimo, ob admista intestinorum excrementa, lotio diutius emittendo (2). Ut ut est; quotiescumque constat nullum exitum patere alvi fæcibus, non est cunctandum donec hæ retentæ infantem gravius lædere incipiant, eoque ipso curationi minus opportunum reddere, sed ancipiti hujus exitu omnibus indicato, necessario audendum est; semper tamen caute ac perite audendum, ne forte ab anatomes ignaro vesica aut in fœmellis vagina convulneretur, præsertim ubi altius ferrum adigendum est. Nam præter crassissimam membranam, spongiosa interdum caro et adeps ad duos digitos interjecta esse potest, ut ex Sepulchreto (3) intelliges; imo aliquando, ut ibidem (4) leges, ad *duos auricularis digiti articulos* mediocris viri, intimus coalitus ascendit, et puer tamen *exigua* in perforando *cruentatione* et congrua succedente curatione servatus est, ut ex longe alio morbo *aniculus* demum, ut videtur, interiret,

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 194.
(2) Vid tamen Epist. 65, n. 6.
(3) Obs. cit. XI, § 14.
(4) Ibid. in schol. ad § 4.

quod ex perlecto alibi (1) qui male ibi omittitur, ejus observationis fine cognosces. Quarto autem jam anno, et fortasse adhuc vivere, intelliges alterum quem per incisionem, *articulo pollicis* longiorem, sanavit supra laudatus Hoyerus (2): ut illum prætercam quem servari potuisse ostendit cl. Huberus (3), si *carneo-pinguedinosam* massam, quam in mortuo conspexit, jam in vivo *ad duos fere digitos latos* ferro incisam infantis pater sivisset paulo altius perfodi; sic enim in cavum proxime desinentis intestini perventum esset.

5. Verum ut hoc vitii genus aliquando, etiam cum vix sperabilis videtur curatio, sanari potest; sic insanabilia sunt plura, uti cum occlusio aut adstrictio est in aliquo superiore intestino, cujus rei tum hic in Sepulchreto, tum alibi a me quoque habebis exempla. Quibus adjicies non modo indicatam superiore epistola (4) carneam magnam excrescentiam, intra colon a Cortesio repertam, sed et annulum ex glandulis skirrhosum, quem ibidem præcl. Haasius (5) deprehendit, vix tenui stylo patentem itemque ejusdem intestini callum ferme cartilagineum, quem ejus

(1) Eph. N. C. dec. 1, A. 3, obs. 257.

(2) Obs. 59, cit. supra, ad n. 3.

(3) Act. N. C. t. 8, obs. 24.

(4) N. 21.

(5) Commerc. litter. A. 1742, hebd. 45, n. 2.

cavum valde coarctantem ex fratris observatione proposuit cl. Christianus Wenckerus (1), tum coli antequam ad rectum accederet, magnam partem contractis adeo tunicis, ut mirum non fuerit fæces descendere non potuisse, qualem adnotavit Laubius (2); et multo magis idem vitium, simul ad majorem recti partem extensum, quale vir alter, dum viveret experientissimus Waltherus (3) conspexit. Et ne ab hoc ultimo intestino recedamus, sæpe in ipso insanabilis coarctationis causa est externa compressio. Ita in sectionis hujus Sepulchreti observatione XI (4), tumor quidam velut glandulosus, utrinque recti superiorem partem comprimens, a quonam bene internosci, nedum curari, potuisset? A tumore autem ejusmodi potius quam a sumptis *pharmacis quibusdam calidissimis* (5), quæ non secus ac ignis membranas solet, arefacerent et contraherent intestinum, hujus coalitum deducendum fuisse non dubito; si modo coalitus erat in recto, cum cereæ candelæ *portio ad cubitalem longitudinem* intromissa est, ut ait Donatus, quod nisi candela inflexa retracta est, aut nisi intestina erant aliter ac solent disposita, non video quo-

---

(1) Dissert. syst. virgin. ventric. perforatum, § 5.
(2) Eph. N. C. cent. 7, obs. 41.
(3) Dissert. de intestinor. angustia, § 20.
(4) § 2.
(5) Vid. schol. subject.

modo ullo in homine fieri potuerit. Sed coalitum, ubi is fuerit, inde potius fuisse unde diximus, repetendum, altera ejusdem coalitus indicabit historia, ex Tulpio huc (1) relata. Scilicet hic vidit a duobus vesicæ calculis depressum adeo illud de quo loquimur, intestinum, *ut coarctatum produxerit plurima membranosa filamenta, intertexentia tam arcte interiorem ipsius fistulam, ut nihil excretorum potuerit amplius transmittere*, qua plane ratione conspexerat alias (2), *similia filamenta obstruxisse gulam, a carcinomate coarctatam*. Sed et hic recti intestini coalitus erat non una de causa insanabilis, ut perlecta apud Tulpium ipsum (3) illa observatione cognosces. Porro vel sine parietum nexu arctatum rectum intestinum quantum alvi exonerationi obstiterit, aliæ, quas ad Sepulchretum adjunges, docebunt observationes, ut Riedlini (4) qui in mortuo ex alvi obstructione *massam* invenit *carnosam partim, partim glandulosam*, pugno majorem, intestinum prope vesicam urinariam comprimentem, in quo etiam *excrescentiæ carneæ* erant plures : ut Jannelli et Lancisii (5);

---

(1) Obs. 14, § 5.

(2) Vid. ejus observ. medic. l. 3, c. 2 in fin.

(3) C. cit.

(4) Vid. act. erud. Lips. M. Jul. ubi ejus curæ med. referuntur.

(5) Eph. N. C. cent. 10 in append. n. 4.

qui matronæ insuperabilem alvi adstrictionem inductam videre a coli ima præsertim parte ita dilatata et gravi, ut rectum versus urgeret uterum, illudque in angustias redigeret: denique ut cl. Hasenestii (1), qui plurimas adiposas appendices ad recti latera exterius pendentes et pyri minoris figuram referentes, non alvi quidem obstructionem, quippe molles attulisse, sed ejus tamen exonerationi *multum obfuisse* animadvertit.

6. Est præterea ejusdem intestini aliud vitium, de quo nullam in sectione hac Sepulchreti video fieri mentionem. Ruyschius in observationibus anatomico-chirurgicis (2), itemque in Adversariis (3) describit nomine *skirrhosæ intestini recti incrassationis*, *et miræ coarctationis*, tunicis videlicet, pollicis crassitiem ferme superantibus, et adeo induratis, ut anceps hæserit carneæ, an cartilagineæ essent dicendæ; cavo autem ad eam angustiam redacto, ut vix tenue specillum immitti nonnunquam posset, nec nisi summis conatibus recrementa extrudi, eaque aut guttatim, aut culmo gramineo vix crassiora. Hunc affectum *raro obvenire*, ait, eoque *paucis innotuisse*: nec sane apparet ab eo visum esse in pluribus, quam duobus; ut inter ea numeraverit quæ a

(1) Commerc. litter. A. 1740, hebd. 30, n. 1.

(2) Obs. 95 et 96.

(3) Dec. 2. c. 10.

Bidloo nunquam conspecta existimabat (1). Ego Valsalvam accersitum Faventiam memini, me comitante, ad amplissimum virum, quem eadem signa eodem teneri morbo, aut certe qui ad hunc propius accederet, demonstrabant. Qualem et in aliis antea, mihi dicebat a se observatum, per anatomen quoque, ut puto; nam in ejus dissectionibus nihil ejusmodi inveni; sed tantum in aliis chartis quidquid ad ægros attinet duos quos annis aliquot post vidit, ut consilia pro iis scripta demonstrant. In utroque eorum difficultatem, et dolorem in egerendo ad glandulas refert in recto intestino crassiores factas, et in parte exulceratas, ex iisque in altero illorum tumorem, annuli instar circumcirca prominentem intra intestinum percipi scribit, tribus circiter supra imum podicem digitis. Ipse quoque superiore æstate consultus sum pro nobili matrona, cui plures jam menses alvi fæces non nisi in modum institarum compressas dejicienti, et nullo, nisi hæmorrhoidum vitio se laborare existimanti, inventum nuper fuerat intestinum circum superiorem partem sphincteris ani undique ad spatium duorum digitorum tumens, arctumque adeo, ut digiti apex sine vi et molestia immitti non posset. Huic cum tumores antea fuissent alii ad inguinum et axillarum glandulas, et pustulæ, atque exulcera-

---

(1) Resp. ad Bidl.

tiones, cumque etiam totum pus, quamvis non multum, ante fæces dejiceretur; idem facile quod Valsalva in illis ægris digito perceperat, in hac quoque esse censui, et quærentibus rescripsi, præsertim cum me meæ quoque nonnullæ observationes moverent. Quarum quæ simul cum dissectione a me adhuc servata est, eo libentius ad te scribetur, quod affectum hunc, aut certe ejus satis similem, *inter rariores*, *merito* describi quidem in Commercio Litterario (1) video, quantum in vivente observari potuit; sed ægri, ex passione iliaca alibi mortui (2), nullam anatomicam inspectionem reperio. Et quamvis alio in libro (3) legam, fuisse in puello *intestini recti eam labem, qualem Ruyschius Observationum Anatomicarum obs.* 95. *et* 96. *duplici specimine refert, scilicet ad sphincterem tendens magna skirrhositate circumcirca obriguisse*: tamen cum idem vitii genus, commune fuisse reliquis etiam intestinis animadverto, tum illud præsertim, *alvum ab initio segnem*, *temporis autem progressu admodum lubricam*, *et cibos crudos vix ingestos sine ullo sensu ut plurimum egerentem*. Itaque meam observationem subjicio, quæ ad hunc modum se habuit.

7. Femina annos nata plus quinquaginta, ex

---

(1) A. 1742, hebd. 35, § 3, n. 1.
(2) A. 1744, hebd. 2, § 3, n. 2.
(3) Act. N. C. tom. 2, obs. 65.

affectione, ut ipsa aiebat, hæmorroidum inciderat jam ante triennium in multo gravius intestini recti vitium, propter quod denique excepta est in Bononiense incurabilium nosocomium circa anni finem 1704. Hanc Valsalva feminam cum duntaxat interrogasset, ne digito quidem ad explorandum immisso, statim desperato morbo teneri pronunciavit; et ad me, qui proximus aderam, conversus, hoc ejus simile vitii genus est, inquit, quod mensibus superioribus Faventiæ, cum mecum esses, deprehendi (1); nempe hic quoque rectum intestinum circumcirca tumor intus occupat glandulosus. Hæc autem mulier etsi cum aliis morbi hujus indiciis, nullum percipiebat dolorem; multum tamen fetidæ, et tenuis, et crassioris materiæ egerebat. Itaque ad summam maciem adducta, intra unum aut alterum ex quo advenerat, mensem post febres, cum frigore ingruentes, mortua est. Intestinum rectum secundum longitudinem incisum, et explicatum cum ipse inspicerem, sic reperiebam. Sex septemve supra anum transversis digitis incipiebat durius, et crassius fieri, et in conferta corpora, figura et magnitudine maximarum fabarum, introrsum undique extuberare. Levi erant singula superficie, substantia autem solida et compacta. Durities ac crassitudo intestini, et

(1) Vid. n. proximo superiore.

moles corporum eorum quæ nihil magis quam conglobatas glandulas colore quoque referebant, eo magis augebantur quo magis descendebatur. Infima tamen pars intestini quanta transverso digito operiri potuisset, cum sana esset, ab ipso demum extremo ano pendebant excrescentiæ duæ, eratque circum anum cutis leviter exulcerata.

8. Nunc ut intelligas, Valsalvæ et nostras observationes minus quam a primo fortasse apparet, ab Ruyschianis differre, comparando invenies, ægrum quoque Ruyschii primum (1) alvi fæces cum *ichorosa et purulenta materia* excrevisse; alterius autem (2) morbum a quibusdam medicis creditum *hæmorrhoides esse:* quorum utrumque in plerisque etiam accidit ægrotantium nostrorum. Quin credo, inter causas cæteras, quare hoc vitium, quamvis fortasse non ita rarum, paucioribus innotuerit, nec fere nisi serius, immisso tandem digito, agnoscatur præcipuam illam esse, quod ægri et medici nihil plerumque subesse mali, nisi hæmorrhoidum, arbitrentur. Itaque in illo altero Ruyschii casu eas esse per incisiones auferendas statuerunt, idque etiam incassum, ut necesse erat, tentatum est. Et sane si vel ejusmodi esset id, quod descripsimus, morbi genus, ut chirurgi ferro

(1) Obs. ibid. cit. 95.
(2) Obs. 96.

adimi posset; ipsa tamen, sicut ab Ruyschio, et a nobis conspecta est, sæpe altissima morbi sedes nullum ei curationi locum relinqueret. Non me quidem fugit vetusta illa quæ inter Hippocratis libros circumfertur, sententia (1): *rectum intestinum et secans et resecans, et consuens et urens, et putrefaciens, etiamsi gravissima hæc esse videantur, nihil læseris.* Sed neque illud fugit, hoc dogma a peritissimis chirurgis ad eam ferme intestini partem referri, a cujus profundiore incisione plerique olim, ne sphincterem ani discinderent, ejusque in perpetuum tollerent vim et officium, abstinebant. Quem metum nisi aliorum observationes magna ex parte sustulissent, possem tibi confirmare, audivisse me Valsalvam cum diceret se, periculo facto in canibus, deprehendisse sphincterem illum, quanta quanta erat, crassitudine dissectum, iterum suas recuperasse vires, suoque munere, quamvis non ita valenter ac antea, functum esse; idemque in homine, occasione data, animadvertisse. Quin etiam in scheda ejus quadam, post id tempus scripta, hæc legi, persanatum ab eo esse virum anno 1708, cui abscessus, et huic adveniens gangræna partem alterius natis corroserat cum tota ea sphincteris portione quæ illi respondebat, ut fæces præter voluntatem redderet: hunc igitur,

(1) I. de hæmorrhoid. n. 1.

ad vitæ extremum adductum, evasisse, et ulcere perfecte conglutinato, sphincterem in pristinum statum rediisse. Verum etsi hæc vera sunt, tamen quo magis a sphinctere altius recesseris, eo periculosior incisio accidet, sive crassiore aliquo sanguifero vase læso, sanguinis effluxum coercere non possis, sive nervum pungas, unde lethalis is dolor, quem observavit Fabricius noster (1), videtur provenisse, sive etiam neutro vulnerato, intestinum duntaxat perfores, sicque fæcibus exitum aperias in ventris cavum: quæ pericula in cæcis atque abditis incisionibus vitare quis possit?

9. Ob has igitur, aliasque causas satis per se manifestas cum efficaci curationi non sit locus, relinquitur ut, cum Ruyschio (2) et Valsalva, quam *palliativam* appellitant, necessario amplectamur. Laudabat ille emollientia, et dolorem lenientia enemata. Nec improbabat alter, nisi continuo refluerent: quamobrem modicas injectiones potius, et insessus commendabat, addito etiam quoad æger sine molestia perferre posset, apto, et perforatis lateribus tubulo, per quem humorem illum in quo insideret, ad morbi ipsam sedem admitteret, admissumque interea dum insessu uteretur, servaret. Humorem autem varium pro varia morbi constitutione laudabat,

(1) De chirur. oper. c. de an. fist. in fin.
(2) Obs. cit. 96 in fin.

modo calcis, quam vocant, aquam, plus minusve, at semper dilutam; modo thermalem illam quæ supra Bononiam est, diciturque porrectæ veteris, quam interdum quoque potui dabat; alias, cum exulcerationem minime adjunctam esse censebat, communem aquam, incoctis quæ magis ex usu futura crederet, medicabat. Sic varia etiam assumenda præbebat, in his resinam terebinthinam, cui aqua superbiberetur medicata herbis vulnerariis (quacum aliquando resinam illam, vitello ovi solutam, commiscebat, et ad injectiones utebatur) nonnunquam autem, cum anni tempus esset calidius, resina omissa, aquam in qua eædem, aut aliæ pro re nata incoctæ essent herbæ, sed pro aquæ copia pauciores, ut quam largissimus prope instar thermalium aquarum esse posset earum usus, bibi volebat; hyeme vero vinum, in mensa quidem, idque domesticum, in quo, autumni tempore, cum in dolio ferveret, radices, ligna, folia, quæ magis convenire crederet, fuissent macerata. Utriusque ego consilia, et exempla hactenus secutus sum, ut alia aliis magis commendans, fere quæ adversantur lui venereæ admiscerem, ut pote quam ejusmodi affectus præcedere plerumque solitam animadverti, multoque minus omitterem quæ in duris tumoribus resolvendis magnam interdum tulisse opem cognovi. His enim sæpius quam iis quæ proprie emolliunt, utendum credo, ne forte nimium laxatis fibris,

partes ingruenti materiæ cedant, et tumor increscat, omnemque exitum fæcibus intercludat: itemque dandam quidem operam, ut hæ molles sint, ne duræ crassæque sibi ipsæ angustiorem jam viam obstruant, aut, si transeant, nimia vi in tumorem facta dolores moveant, et ulcera, siqua sint, augeant; nec tamen ad illud obtinendum, ob has ipsas causas, utendum pharmacis quæ aut ipsa acria sint, aut acres, multosque humores illûc versus concieant.

10. Alvi adstrictionem, de qua breves has ad te litteras scripsi, duo consequuntur morbi, alter sæpius, id est hæmorrhoidum affectio, alter haud ita raro, id est ani prolapsus. De hoc, credo quod scires nullam esse in Sepulchreto sectionem, jam pridem longum consilium quoddam flagitasti, quod a me scriptum inaudiveras, ego vero, quale idcumque est, mittam epistola proxima. De hæmorrhoidum autem affectione sectio quidem extat in Sepulchreto (1); sed brevis adeo, ut si scholia demas, vix dimidium paginæ impleat. Quaproter malumus de hæmorrhoidibus nonnulla huc addere, quam cum eo pervenerimus, epistolam scribere, præsertim cum dissectiones quæ ad earum morbos proprie attineant, neque inter Valsalvæ observationes, neque inter nostras ferme inveniamus. Quod igitur duram al-

(1) L. hujus 3, sec. 15.

vum sæpe, ut paulo ante dictum est, consequantur hæmorrhoides, neque dubium est, et a Boerhaavio (1) sic explicatur, quod in nixibus ad egerendum necessariis *comprimuntur intestina, sanguis arteriosus promovetur, venosus retardatur, adeoque stagnat in vasis intestini recti, putrescit, sicque dispositionem ad hæmorrhoides inducit.* Non sum nescius, ob alias etiam causas stagnare sanguinem in venis ejusdem intestini. Cum enim harum intimæ ad portarum denique truncum pertineant; si forte accidat, ut eæ sive in via, sive in termino, aut hic circumjectarum partium convulsione, distentione, obstructione diutius stringantur, premanturve; proclive est intelligere, sanguinem facile iis in venis remoraturum: Sic mesenterio convulso, sic intestinis flatuum copia nimis tumentibus, sic obstructo jecinore, id non difficulter fieri posse. Quo spectat Vesalii observatio, quæ prima, eademque præcipua est de tribus quæ in perbrevi illa, quam paulo ante indicavimus, sectione leguntur. Neque enim in eo qui sanguinis ex hæmorrhoidibus fluxu per intervalla laboraverat, lien solus durior fuit, ut fortasse credes quintum libri III. de fabrica corporis humani caput inspiciens, quo ex uno ea observatio in Sepulchreto descripta est; sed et *jecur fuit mira duritie,* quod ex XV capite cog-

(1) Prælect. in inst. § 774 in fin.

nosces libri V, ubi Vesalius paulo minus presse eumdem casum proposuit, veramque simul quam iis temporibus ille non poterat, ex parte saltem causam intelliges, cur interna hæmorrhoidalis vena *sub coli intestini fine, et tota recti longitudine pollicis fere crassitiem æquaret.* Nimirum haud satis facile erat, sanguinem per jecur ejusmodi transire. Sed cur igitur, inquis, non substitit in aliis pariter venis ad portarum truncum pertinentibus? Nempe ob hoc dixi, te causam illam ex parte, saltem esse continuo assecuturum. Adde igitur, ut alia omittam, maximam, quæ inter cæteras illas venas huic uni peculiaris est, longitudinem, ut multo ex hac quam ex illis, difficilius sit sanguinem promoveri sursum, præsertim ut humani corporis requirit situs, quæ una haud dubie ex causis est, quare alia animantia hæmorrhoidibus non sint obnoxia. Quod si quibus in corporibus expedito sursum sanguinis motui quodpiam est impedimentum, in iis quæras, cur in tibiis potissimum venæ in varices se dilatent, eamdem præcipue invenies causam quam hæmorrhoidibus assignamus. Hæmorrhoides autem *nihil aliud esse quam varices venarum ani*, diserte vel in Sepulchreto (1) habes docentem Walæum: idemque alio loco leges confirmantem Boerhaavium (2), ubi aliquanto

(1) In Schol. ad 1, obs. sect. cit.

(2) Prælect. cit. ad § 112.

fusius, nec ulla putredinis injecta mentione, eadem quæ paulo ante ex eo retulimus, declaraverat. Quantum autem eæ venæ se expandant, in viro quodam (1) animadverti bono corporis habitu, et ad plenum accedente, quem ex vulnere sub axilla mortuum Bononiæ secui anno 1706. Huic extremum intestinum, quod hæmorrhoidibus obnoxium fuisse apparebat, cum esset intus varicosis venarum nodis inæquale; majorem ex his perattente inspiciens, miratus sum, cum ipso qui non modico alioquin distendebatur sanguinis grumo, non nisi tenuissima sanguifera vascula communicare, ut evidens esset, aliquam perexilem venam in eam fuisse amplitudinem dilatatam.

11. Ne igitur hæc contingant, quæ aut sine acerbis plerumque, et præsertim in egerendo, cruciatibus minime fieri notum est, si quidem varices isti turgeant, nec rumpantur : aut sine profluvio sanguinis, si rumpantur, immodico interdum, et ea post se relinquente quæ hæmorrhoides non magnopere esse optandas, satis superque docuerunt; primum plenitudo vitanda est ; neque enim ut mulieribus in quibus necessarium id erat, ita viris apparatæ ab natura viæ sunt, per quas opportune sanguis minuatur; sed a morbo aperiantur, oportet tunc, aliquando sa-

(1) De hoc vid. Epist. 44, n. 22.

lutari, sæpe autem periculoso, semper incommodo. Deinde illa fugienda sunt quæ alvum præduram faciunt; nec ea tantum dico quæ perminuta oscula adstringendo glandularum, intestina, et quæ his continentur, humectantium, non satis humoris prodire sinunt, styptica videlicet atque acerba crebrius, aut largius ingesta; sed consuetudinem etiam dico multo parcius edendi, et præsertim bibendi, quam ferre possit natura. Sic in Sarpii vita legimus, cum ipse junior parcissime ederet, nihil autem vel plures ad dies biberet, in diuturnam alvi adstrictionem incidisse, qua non modo ante triduum fere, interdum ante dies septem nihil dejiceret, verum ut ejiceret tandem, iis uti nixibus cogeretur, unde multos, ob hæmorrhoides, dolores et molestum ani prolapsum pertulit annos plurimos. Quod si is quæ diximus, aliisque ejuscemodi vitatis, nihilominus æquo durior esse alvus pergat, neque usus crebrior adjuvet mollientium ciborum; nulli illi subsidium illud postpones, ne hæmorrhoides ob nixus oriantur, quo claros medicos uti video, ne ortæ sint adeo inter nitendum molestæ. Injiciunt hi ante dejectionem unciam lenis cujuspiam olei, in primisque seminum lini: quo nos quoque cum duriora recrementa mollienda sunt, imumque intestinum lubricandum, sæpe uti ac feliciter consuevimus eodem fere pondere, aut certe non multo majori, ne continuo refluat, imo ut diutius retineatur: quanquam sic olivarum

quoque oleum interdum præscripsimus ab eo usque tempore ex quo narrabat Ramazzinus, in puerpera matrona septem jam dies nil dejiciente, cum multa, ac varia nihil proficerent, rediisse in memoriam quod legisse dicebat, si recte memini, apud Martinum Rulandum, ut binas horis singulis uncias communis olei injiciendas curaret, eaque ratione alvum solvisse.

12. Matrona hæc ad memoriam redigit, quod ab illustri alia femina remedium adhiberi audivi, quæ tumentibus hæmorrhoidibus a longo jam tempore vexabatur. Quas, ut me consulendi causa huc venerat, cum ostendisset, ipse autem quærerem, qua ratione tumentes adeo reponere sine intolerabili molestia posset; continuo respondit, se multa et varia expertam, nihil utilius invenisse pinguedine quæ circa renes sit canis rufi. Ea igitur rite præparata inungere se egressas inter dejiciendum hæmorrhoides; eaque ratione aut sine dolore, aut certe cum multo leviore, jam diu reponere ex quo ab aliis qui periculum antea fecerant, id secum pro arcano fuerat communicatum. Equidem canis pinguedine interius, non modo exterius, usos interdum medicos, antea noveram: ad eum autem usum, et ex certi canis certa parte acceptam, non videor meminisse. Longe facilius causa agnosci potest utilitatis duorum quæ dicam; sunt enim magis, quamvis non eumdem ad morbum, aut non eumdem ad modum, plerisque saltem usitata. Nempe Al-

bertinum vidi tumentium hæmorrhoidum cruciatus in Procere quodam lenire admotis cucurbitarum interaneis, aut injecta aqua in qua hæc fuerant decocta. A Procere autem altero generosissimo atque amplissimo, quippe Proregis munere nuper functo, cum medica a me pro sibi carissimis consilia quæreret, injecto forte de hæmorrhoidibus sermone, accepi, ipsi quidem in harum doloribus ita prodesse linteola, subinde admota, quæ maderent tepida in qua lini semina, et concisæ radices althææ decocta essent ad tertias, ut cruciatus non modo sedarent, verum etiam, si statim atque hi inciperent, admoverentur, increscere hæmorrhoidum tumorem non sinerent, nec, quod consequitur, disrumpi, et sanguinis profluvium fieri. Ubi autem hoc nimis urgeret, Valsalva, ut ad medicos redeam, tria præ cæteris laudabat, a quibus videlicet acciderat ut mirabiles effectus videret: primum, theriaca recenti pondere sex circiter drachmarum, admistis quatuor aut sex etiam in magno fluxu opii gránis, regionem umbilicalem linire. Alterum, vitriolum in calcem redactum, quod chymici appelant *colcothar*, parti unde sanguis profluit, adhibere.

Tertium curare, ut æger imum intestinum extrorsum premat, si forte, ut nonnunquam accidit, apertum vasis sanguiferi foramen in conspectum veniat: tunc autem vitrioli frustulum sicut hæmatitem pictores solent, in extrema quapiam fistula aptatum, ei foramini tantisper appri-

mere, dum crustam inducat. Hoc autem quo proponebat, ordine aliud post aliud adhiberi volebat, ubi nimirum priora non respondissent.

13. Et quoniam non de novis remediis hic agitur, aut de inusitatis curandi rationibus, sed de iis quæ efficacia ex ipso illustrium ægrotantium, aut gravium medicorum testimonio comperta sunt, in primisque de Valsalvæ nostri consuetudine; hanc tibi pernoscere cupienti illud quoque adjiciam : si forte in hominem incidisset, chirurgicam opem non temere flagitantem, ne immodico in posterum cursui sanguinis per hæmorrhoides obnoxius esset; non secuturum fuisse, nisi forte in recenti morbo et curandi quidem ratione alia, non, inquam, secuturum fuisse auctorem libelli *de Hæmorrhoidibus* inscripti (1), *oportere* docentem *nullam hæmorrhoidem sine ustione sinere*, *sed omnes exurere*; sed auctorem potius sectionis VI aphorismorum(2) admonentem, *a diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si una non servetur, periculum esse aquam intercutem, vel tabem advenire.* Hoc enim vel in ulcerum ani curatione diligenter cavebat. Sic quemdam qui sexdecim jam annos iis ulceribus laboraverat, cum mihi octavo a curatione anno satis bene etiam tum valentem ostenderet; unum enim ulcus, inquit, idque minus quam cætera moles-

(1) N. 1.
(2) Aphor. 12.

tum, consulto intactum reliqui. Hæmorrhoides autem, an ulcera essent quæ primarios duos equites male haberent, cum in controversia foret; memini continuo ipsum in utroque ulcera esse ostendisse. In altero enim cum digitum altius immisisset, certam indicavit cæteris sedem ulceris, in cujus videlicet orificium digiti apex exceptus, annulo quasi quodam constringi videretur; sic enim sæpe recti intestini ac vaginæ ulcera se habere, ut os angustius in capaciorem sinum se dilatet. In altero, ne digito quidam immisso, tum ulcus esse, tum non ita altum esse ostendit; erant enim inter alios quidam censentes, id quod excerneretur, mucum esse a glandulis recti intestini etiam altioribus expressum. Quos facile convicit ipso ægri testimonio, qui, cum fateretur, id sibi jugiter effluere, consequebatur ejus materiæ scaturigines supra sphincterem non esse. Ea autem materia cum purulenta a Valsalva ipso, cujus in ejusmodi præsertim re spectatissimum erat judicium, procul dubio pronunciaretur atque adeo ostenderetur, jam nulla relinquebatur dubitatio, quin ab ulcere esset deducenda. Tanto autem pluris illud ejus judicium faciebant, quod nemini erat obscurum, præclare ipsum, si quis alius nota ea habere atque perspecta quæ in scholiis quoque commemorantur ad observationem illam (1) I,

(1) Supra, ad n. 10.

sect. XV, de mucosis quibusdam et subalbis sordibus, e podice interdum prodeuntibus, quæ ut nonnullis pro pure imposuerint, a medicis tamen doctissimis agnitæ sunt non secus ab hæmorrhoidalibus venis excerni, quam sæpe albus fluor (quæ comparatio erat Plateri, in iisdem scholiis laudati) ab uteri vasis absque ulla ulceris suspicione excernatur. Quod a te facile eadem ratione explicabitur qua ejusmodi uterinum fluorem a nobis in IV Adversariis (1) explicatum videbis; nimirum si, qui vasorum hiatus effundebant sanguinem, cum magis patebant, eosdem, non prorsus, sed magis tamen adstrictos, sinere intelligas, non sanguinem amplius, sed ejus duntaxat serum, viscidum per se in quibusdam aut mora mucosum factum sensim destillare, aut a recrementis expressum transire. Hæc habui quæ de hæmorrhoidibus adjungerem. Vale.

---

(1) Animad. 27.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXXIII.

Agitur de Recti Intestini Prolapsu.

De prolapsu recti intestini non modo nulla in Sepulchreto anatomico sectio est; sed ne ullæ quidem usquam extant, quantum ipse in præsentia memini anatomicæ observationes. Quibus, tanquam firmis fundamentis cum inniti soleat quidquid solidi circa plerorumque morborum internas origines et continentes causas medici ratiocinantur; propterea haud mirum est de eo morbo necdum prodiisse, aut certe meas ad manus pervenisse tractatum, qualem de nonnullis vel rarioribus levioribusve vitiis habemus, qui satis videlicet prælucere et minuere laborem possit his quibus super illo prolapsu verba sint non temere inconsultoque facienda. Quo nos tractatu carere nunquam magis intellexi, quam cum illud a me consilium quæsitum est, cujus exemplum tibi jam diu petenti, cum his litteris me sum pollicitus esse missurum. Mitto autem quale tum fudi, nisi quod hic tibi latine reddidi. Quæ vero sic, ut consilia, aut statim fere, aut intra perpaucos dies ab ægrotantium amicis flagitata, a me quidem funduntur, nullam scio habere gratiam posse, nisi celeritatis. Quamobrem nemi-

ni præterquam iis pro quibus sunt illorum copiam facio ; ab iisque exierint necesse est, quæ te legisse plurima scribis meorum consiliorum exempla ; nisi forte quædam, sicut interdum accidisse perspexi, mihi temere a describentibus supposita sint. Quanquam autem neque hoc satis probem quod hic habebis, imo aliud aliquod libentius fuissem missurus; hoc tamen, si non inservire poterit, ut quæ consilia reverà sint a me internoscas, indicabit saltem plerasque ex iis rebus quas de hoc morbo vellem ab anatomicis fuisse quæsitas. Scriptum erat igitur in hanc sententiam.

2. Utinam quantum evidens morbus est, et causa quæ morbum auxit generosi et doctissimi viri, tantum mihi notæ essent internæ causæ, a quibus initio ille est factus, et a quibus adhuc servatur, et quod multo plus interest, quæ magis efficaces rationes sint ejusdem bene curandi. Morbus quidem prolapsus est recti intestini: causa autem qua auctus est, nimii ac diuturni egerendi conatus. Sed quo ab his modo auctus fuerit, unde, et quod initium habuerit, et quibus a causis adhuc servetur, sive, ut loquuntur medici, contineatur; hæc vero omnia in tanto præsertim temporum et locorum intervallo mihi subjicere est difficillimum, scire autem propemodum impossibile. Quod si quis esset qui symptomata et crises observare potuisset pertinacis illius molestæque febris, cui successit initium

morbi hujus; et tunc et cum postea auctus est, et hoc quoque tempore diligenter perspicere, quale sit superius et inferius extremum tubi prodeuntis, et quæ hujus sit *consistentia*; illi forte minus difficile esset veras morbi causas conjicere.

3. Hæ, si vel *conjunctarum* duntaxat genus spectetur, multæ esse possunt, multumque inter se discrepantes. Eruditissimus civis meus Hieronymus Mercurialis (1), et Ambrosius Paræus (2) unam præcipue afferunt, nimirum sphincteris ani relaxationem, quæ intestinum exire sinat. Sed neque medica experientia patitur, ut facile assentiar, quippe ea edoctus ne veræ quidem sphincteris illius paralysi statim succedere solitum esse intestini exitum, sed tempore demum interposito: et in nostro præsertim ægro intelligo, quam robustus adhuc is musculus sit, utque alii omni etiam violento resistat motui. Joannes autem Riolanus (3), parentem dico, ad sphincteris relaxationem, levatorum quoque ani relaxationem adjungit: hancque pars magna medicorum agnoscit. Ego vero sitne hæc et ab initio fuerit in hoc casu, neque audacter negare velim, neque pro certo affirmare possim. Hoc tantum aio, si forte etiam sit, certe amplius solam non esse. Ex

(1) De morb. puer. l. 1, c. 10.
(2) Oper. chirurg. l. 7, c. 18.
(3) Meth. med. sect. 3, ubi de Ileosi.

anatome enim scio, intestini partem quæ extra podicem restare possit ob hanc tantum causam quod ab iis musculis non relevetur, esse infimam et paucorum digitorum; non eam quæ supra hanc est, et octo aut decem circiter digitos longa, imo sexdecim aut viginti, si duplicata, ut est se extrorsum invertendo, spectetur.

4. Alias igitur causas hic cogitare necesse est, illamque inter cæteras quæ ab docto medico consulente attingitur, id est intestini divulsionem a mesocolo, aut aliam aliquam causam quæ eodem redeat, et facilior sit, ut puta relaxationem sensim factam, ultimæ ejus mesocoli partis, quæ vinculi loco est tum recto, tum proximo illi in quem hoc desinit, flexuoso et mobili tractui intestini coli. Non me fugit recentissimis quibusdam medicinæ magistris verisimile non videri, totum intestini corpus prodire, spectantibus hujus vinculorum firmitudinem arctumque nexum cum uteri vagina in feminis, cum vesicæ autem collo et vicinis partibus in viris, et observationem præterea, quam ex Cowpero (1) proferunt, hominis, qui post diuturnum ani prolapsum, hujusque tandem ex nimia intemperantia sphacelum, cum propendentium corruptarum partium exstirpationem sustinuisset, non modo pristinam recuperavit valetudinem, sed etiam ab

---

(1) Anat. of hum. 601, t. 39, f. 7.

ani prolapsu immunis omnino vixit. Credunt itaque ipsi, et cl. Junckerus (1), non totum intestini corpus, sed internam duntaxat tunicam relaxatam, et crassam factam se se invertere atque exire: quibus illud favere non negaverim, quod ad eumdem hunc modum accidere in uteri, id est in vaginæ frequentioribus prolapsibus creditur, quos multi cum raris utique ipsius uteri prolapsibus male confundunt. Verum etsi neque id me præterit, nec quantum membranæ possint relaxatæ et humore imbutæ longiores fieri et crassiores; tamen cum relego quod se in quibusdam vidisse scribit Fabricius noster ab Aquapendente (2), ani videlicet *procidentiam ita longam ut cubiti mensuram æquaret, atque ita crassum ut ambos cubitos simul junctos metiretur;* (qui locus exciderat forte Junckero (3), cum a Muralto (4) memoratum, pari longitudine prolapsum *fidem fere superare* censuit). Cum igitur talia relego, eo mihi in certis quibusdam casibus inclinare videtur animus, ut credam cum viro cl. Polycarpo Schachero (5), neque prima illa, neque secunda hac ratione rem accidere, sed tertia potius quæ ab ipso proposita est. Scilicet

(1) Consp. medic. tab. 110.
(2) De chir. oper. c. de ani procid.
(3) Tab. cit.
(4) Eph. N. C. dec. 2, A. 1, obs. 113, in schol.
(5) Disp. de morb. a situ intest. p. n. c. 2, § 3.

immota infima recti intestini parte, quam firme adeo cum vicinis connexam diximus, superiorem hac partem reliquam intra eam cum recrementis prolabi, inversamque extra anum prodire. Satis enim est mesocolon ibi relaxari, ubi rectum continet; aut, si prolapsus longior sit, ibi præterea, ubi ad proximum illum pertinet mobilem et flexuosum coli tractum, qui sicuti aliis longior contigit, aliis brevior, ut in Adversariis III (1) diximus; ita plus minusve extendi et descendere potest, et rectum prolabi sinere. Quod si ne additamentum quidem hoc meum satis esset, tum vero de alio insuper cogitarem, ut si præter illas tres superiores quarta proponi posset ratio, secundum quam et id fieret quod modo in tertia diximus, et præterea interna tunica, ut in secunda dictum est, relaxata et inversa procidens, per infimum exeuntis intestini extremum prodiret, ipsumque, se addendo, longius faceret.

5. Non est quidem meæ consuetudinis longiore oratione uti in theoretica medicorum consiliorum parte; neque enim ignoro ægrorum plerosque esse empiricorum similes, non dubitantium, ut ait Celsus (2), *has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere, quia non interest quid morbum faciat, sed quid tollat.* Hic tamen

(1) Animad. 6.

(2) De medic. in præf.

aliter mihi agendum existimavi, non modo quia doctissimus is æger est qui consilium requirit meum, verum etiam quia tametsi quædam animadversiones, quas ex iis deducam quæ hactenus dixi, non ostensuræ essent adversus empiricorum opinationem eorum quæ dixi, utilitatem; certe cum prolapsus de quo loquor, cum una possit, aut cum altera aut cum pluribus ex variis quas attigi causis esse conjunctus, mihi autem ob ea quæ initio (1) sunt indicata, non liceat sine maxima difficultate, et quod consequitur, sine maximo errandi periculo, quacum illarum reapse conjunctus sit, definire; oportet item ut per quamdam *inductionem*, id quod scio, colligam, sive una, sive altera, seu plures hic sint earum causarum, veri semper essemile, ut in relaxatione quadam consistat, et hac quidem, sicut ejus ostendit effectus, viginti hinc annis, eoque amplius inchoata, paulatim autem postea adaucta.

6. Ex quo ut indicatio existit relaxatis partibus restituendi primum illum justæ arctitudinis modum, nexum, situm, vigorem; ita nemo est vel leviter in re medica versatus, qui non continuo intelligat, difficillimum, ne dicam impossibile esse id assequi. Quod si, ut generatim Galenus docuit (2), sedis vitia et affectus *difficilem cu-*

(1) N. 2.

(2) De comp. medic. sec. loc. 9, c. 6.

ram accipiunt; quæ causa fortasse fuit, cur quidam olim medici in eorum duntaxat curatione suum omne studium locarent (1); quanto difficilius hoc poterit contumax adeo, et vetustum sanari? Multo quidem majorum prolapsuum, velut is erat quem ex Muralto commemoravi (2), sanationem legisse memini. At antiquorum, et qui a viginti jam annis affligerent, certe non memini. Itaque satis nobis hic esse deberet, si cum tolli relaxatio nequeat; palliativa saltem, ut vocant, curatione aut prohiberetur, aut minor et levius ferendus redderetur quotidianus illius effectus, qui gravis est adeo cum propter molestiam, tum quia morbum auget, tum etiam quia in summum aliquando periculum potest adducere, vel nimis aucto eo quod procidit, vel serius reposito, vel ab aeris injuriis vitiato, vel denique minus cohibito a sphinctere, qui temporis decursu relaxari potest, tunc præcipue cum fractum ætatis robur minus huic relaxationi poterit, et ei quæ jam adest, ne magis augeatur, obsistere.

7. Sed quemadmodum ad hanc tollendam frustra adhibita esse intelligo, medicamenta quæque validiora sic pariter video, adversus relaxationis effectum in palliativa curatione incassum tracta fuisse in usum instrumenta multa et va-

(1) Vid. l. Gal. adscr. de partib. art. med. c. 2.
(2) N. 4.

ria, ideoque alia a me requiri, illiusque in primis descriptionem, quod fuisse olim dicitur a monacho ingeniosissimo Paulo Sarpio excogitatum. Ego autem vereor ne ad ista quæ jam sunt adhibita, ea tandem referri possint omnia; si quod præcipuum est, spectemus; quæ mihi quidem cognita sunt, interque hæc illud quoque Sarpianum, quando ejus nullam descriptionem invenio præter hanc quæ apud Rhodium (1) legitur, *hæmorrhoides in suum repositæ locum, ne denuo procidant, annulo ferreo dextre cohibeantur : quem summi ingenii viro Paulo Servitæ Veneto plures magno commodo acceptum referunt. Annulum vero aluta utrinque continet, quæ perinæum et clunes versus, fasciis quatuor ejus capitibus adsutis, lineo cingulo innexis firmatur*. Ad annulos igitur, jam in usum tractos, instrumentum Sarpii attinet : ad eumdemque, iedum ad *tabulas* Hippocratis (2) *angustissimas* d redit quod ab Riolano (3) duobusque aliis Gallis Blegnyo (4) et Dionisio (5), et ante hunc etiam a Muralto (6) laudatur, nimirum tabula, foramine pertusa ejusmodi, ut egerentis intesti-

(1) Cent. 2, obs. med. 94.
(2) De fistul. n. 4.
(3) Sect. cit. supra, ad n. 3.
(4) L'Art. de guérir les hernies, p. 2, s. 2, c. 8.
(5) Cours d'opér. de chir. dém. 4.
(6) Schol. cit. supra, ad n. 4.

num transire ne sinat: quam tabulam Muraltus vestiri jubebat panno cæruleo ex *indigo*, non *terræ Madagascar*, sed *insularum Antillidum*. Eodemque tandem recidit quod, nullo instrumento adhibito, suadebat Paræus (1) scribens, *rectus stansque si alvum exonerare possit, nunquam egerendi contentione intestinum exclusum iri*. Verum cum æger, nobis propositus, exonerare alvum nequeat, nisi, omni artificio amoto, intestinum exire sinat; terere mihi tempus videar, si alia ejusdemmodi excogitare coner, nec potius causam quæram, cur inutilis hic usus sit ejusdem modi instrumentorum, ut hac causa cognita, aut solertis chirurgi alicujus excitetur ingenium ad longe aliud quod utile esse possit inveniendum, aut si hoc omnino fieri non posse intelligatur, pars affecta nullis in posterum instrumentis vexetur.

8. Et primum credibile sane hic non est, ideo exire intestinum necessario esse sinendum, quod recrementa minus crassa et dura transire nequeant per instrumenta illa quæ sunt memorata; id enim si esset, jam pridem fuisset provisum, et ne accideret, opportuna aut vivendi norma aut modici aptique humoris injectione perfectum. Itaque relinquitur ut totius intestini aut internæ ejus tunicæ relaxationem tantam esse credamus,

(1) Cap. cit. supra, ad n. 3.

ut illud aut hæc, detrudentibus excrementis, descendens, multis magnisque rugis, quarum aliæ aliis imponantur, valvulæ instar efformet, quotiescumque artificio præsertim aliquo cohibitum, se prorsus extendere et explicare non queat, sicque apertum recrementis exitum dare. Quod si est, omnia ejusmodi artificia sunt removenda, per quæ cum ea intestini pars inter desuper adactas fæces et instrumentum comprimatur, nulla inde sperari utilitas, imo vel major noxa timeri aliquando potest. Illorum loco novum quoddam requireretur instrumentum, quod non solum exterius, ut illa, infimam sustineret intestini partem, sed simul eo perveniret, ut fulcire interius ac opportune dilatare posset parietes relaxatos, ne rugarum et valvularum instar, se ante fæces invertendo, his, cum exituræ sunt, intercluderent viam. Oporteret hoc instrumentum esse ejusmodi, ut facile immitti posset, atque intra modum dilatari statim ac inciperet naturalis necessitas poscere, neque ullum sive lateribus, sive præsertim summa sui parte intestino læsionis periculum afferret: ad quod avertendum summa quæque illius partium, priusquam immitteretur, molli aliquo ac recenti convestiri posset parvi animalis intestino. Notum speculorum, quæ vocant, artificium, quibus chirurgi utuntur ad vaginam uteri, ipsumque adeo rectum intestinum dilatandum, posset fortasse prudenti ac solerti instrumentorum excogitatori

facilius suppeditare multo meliorem minusque incommodam ideam hujus instrumenti quo satis esset extensam servare eam intestini partem quæ facile dilatatur, illam videlicet quæ est supra sphincterem; per hunc autem qui magis dilatationi resistit, non plus viæ apertum relinquere quam quod transituris mollibus et quasi fluidis excrementis sufficeret; talia enim ut sint, per vivendi normam, uti dicemus, nihilominus curandum est. Sed cum probe sciam machinarum plerasque, ubi ad usum trahuntur, spei et cogitationi minus respondere solitas esse, in hoc autem speciatim casu præclare videam quæ oriri detrimenta possent non modo si inexperta manus instrumentum immitteret ac dilataret, verum etiam ex ipsa frequenti immissione ac dilatatione, atque adeo ab ipso intestini, dum fæces expellerentur, motu et compressione, cumque tandem ne illud quidem scire pro certo queam, relaxationem haud altius incipere quam quo pervenire instrumentum possit, profiteor, de hoc me non alia mente sermonem instituisse, nisi ut alios ad commodiorem aliquam facilioremque ideam quærendam excitarem; quam si tuto, et sine ullius periculi suspicione ad usum deduci posse constaret: tum vero experimentum ejus capere, neque ab re profecto, neque inutile fortasse foret.

9. Quando autem, id quod propter modo indicatas causas plurimum vereor, pro explorato

haberent omnes, in palliativa curatione nullum hic restare cuivis instrumento locum; tunc nihil negotii medicinæ relinqueretur, nisi ut videret num forte in curationibus quæ ad tollendam istam relaxationem jam pridem institutæ sunt, prætermissum fuisset remedium ullum, quo, si non vinci, at aliqua saltem ex parte imminui morbus posset.

10. Ex chirurgia quidem multa olim adversus hunc morbum trahebant auxilia. Laudabat Riolanus (1) cucurbitulas duas, singulas ad latera singula imi sacri ossis admotas, sive ad clunes, ut memorat Schacherus (2), inde aliquid commodi tunc expectans, cum princeps mali causa hæret in languidis ani musculis. Ego non multo plus hinc spero, quam a cauteriis duobus ad infimam spinam adhibitis, quæ, Arabum asseclas secutus, Mercurialis (3) proposuit, Marcus autem Aurelius Severinus (4) confirmavit, nisi in eo forte adhibenda essent, cujus habitus longe alius esset ac ægri nostri, et prolapsus ab nimia humoris copia aut factus aut servatus. Quod vero ad famosum auxilium attinet antiqui illius chirurgi Leonidæ, quem vir cl. Daniel Cleri-

(1) Sect. cit. supra ad n. 3.

(2) § 9, cap. cit. supra ad n. 4.

(3) Cap. cit. supra ad n. 3.

(4) De effic. med. l. 2, p. 1, c. 50.

cus (1) eumdem credit ac Leonidem medicum Episyntheticum, a Cælio Aureliano (2) memoratum; nec varia aliorum judicia omittam, nec meum reticebo. Igitur cum diæta nihil profecisset, neque medicamenta contulissent, malo jam inveterato, censebat Leonida, et necessarium esse, et minime periculosum externam sedis partem extremam cauteriis aliquot inurere; sic enim cicatrice solida succedente anum in ambitu constringi et prolapsum tolli. Apud Aetium (3), qui hanc aliasque Leonidæ nobis curationes servavit, legi hæc aliquanto distinctius potest: quam Fabricius quoque ab Aquapendente (4) et Riolanus (5) commemorarunt. Severinus (6) autem non modo ipsam memorat; non modo suis multis observationibus confirmat, ignem huic parti, in aliis morbis tamen adhibitum sibi feliciter cessisse; sed ignavos medicos vocat, per quos ipsi non licuit eodem ignis præsidio virum curare ex equestri Surgentiorum familia, cujus prolapsus, ut ægri nostri, vicennalis erat, nullamque pariter ex omnigenis medicamentis opem retulerat. Contra, Nicolaus Blegnyus (7) ejusmodi curatio-

(1) Hist. de la medec. p. 2, l. 4, s. 2, c. 1.
(2) Acut. pass. l. 2, c. 1.
(3) Medic. tetrab. l. 4, serm. 2, c. 8.
(4) C. cit. supra ad n. 4.
(5) Sect. cit.
(6) Part. cit. c. 95.
(7) Cap. cit. supra ad n. 7.

nem abjicit, ut non minus molestam quam nostris temporibus inusitatam. Petrus autem Dionisius (1) a se unquam negat esse visam, ejus auctores crudeles vocat, ipsam vero vel audientibus horribilem : creditque, si quis forte esset qui eam tentare vellet, neminem fore qui non adversaretur, idque merito propterea quod sine illa sanari possunt hæc mala : quanquam hoc qua ratione probare ipse posset, non apparet, quando nullum proponit auxilium quod sanando huic nostro par esse videatur. Mihi vero minime necesse hic est aut ignavis Severini aut crudelibus Dionisii astipulari. Nam etsi non nego Leonidæ curationem esse posse utilem in humili et parva relaxatione, idque observatione Cowperi, quæ supra (2) indicata est, quadantenus confirmari; in relaxatione tamen hac nostra, quæ tanta est, et tanto altius videtur incipere, multum vereor ut satis atque adeo ut quidquam omnino esset profutura.

11. Interea melioribus me judicibus ulteriore examine relicto harum curationum quibus chirurgi olim utebantur, ad considerandum transeo instrumentum recentius, cujus usum pluribus in prolapsibus fuisse proficuum auctor testatur. Is Blegnyus est(3), quem paulo ante memorabam, vir sane

(1) Demonstr. ibid. cit.
(2) N. 4.
(3) Cap. paulo ante indic.

ingeniosus. Accipiebat hic galli Indici ingluviem, ejusque orificium arcte ad extremum alterum brevis tenuisque argentei tubuli circumligabat; per alterum autem extremum, bacillum, in summo obtusum, immittebat ad fundum usque ingluviei illius, sicque hanc primum, tum deinde tubuli justam partem, adstringentibus remediis illitam, in podicem inducebat; partem reliquam extra servabat ita factam, ut cum bacillum detraxisset, hujusque loco extremam fistulam parvorum folium in eamdem tubuli partem inseruisset, atque aeris tantum intrusisset quantum implendæ ingluviei satis esset, redire aer priusquam æger vellet, non posset; itaque retentus partes relaxatas fulciret, efficeretque, subinde ac diu repetito usu, ut eæ pristinum situm vigoremque, quoad ejus fieri posset, recuperarent. Sed instrumenti hujus accuratam descriptionem ac delineationem, firmandique modum apud auctorem videre præstat. Equidem Dionisio (1) facile in eo assentior, quod neque incommodo careat instrumentum hoc, neque usum præstet retinendi in sua sede intestinum eo tempore quo maxime opus esset, id est cum alvus exoneratur, quandoquidem eximi tunc debet, et mox, reposito intestino, reponi. Illud tamen nego eumdem, ut ipse ait, præstare effectum quem fasciæ, et

---

(1) Demonstr. paulo supra indic.

cætera exterius adhibita. Quin, excepto incommodo non adeo gravi, et quod manu opus est cauta ad instrumenti repositionem, non prorsus inutile hoc crediderim inter initia præsertim hujusmodi relaxationum. Cogitari etiam posset, an pro ingluvie illa, intestino uti præstaret molli ac tenuibus tunicis prædito bruti alicujus, ea longitudine et latitudine qua liceret, ac opus esset, arcte intus clauso ad superius extremum, illito autem exterius eo remedio quod post alvi exonerationem infra (1) commendabo: quod intestinum ubi sic satis immissum esset, injecto mox aere aut etiam interdum humore aliquo, ab re non alieno, penitus distendi posset, aut certe hactenus, ut dejiciendi cupiditatem non moveret. Non hoc facilius simulque innocentius invenire auxilium proclive fortasse est ad reponendam retinendamque in nativa sede relaxatam tunicam, ipsumve intestinum, ut hac ratione levamen illius vinculis afferatur, unde quantum possunt, se restituant viresque recipiant. Cæterum sicut inter initia, ut dixi, aliquid utilitatis inde sperari posse crederem, et plus certe quam a turundis, quas alii eadem spe adhibent, remediis corroborantibus imbutas et illitas; sic quantum expectari indidem posset in morbo inveterato, non videre me fateor.

(1) N. 13.

12. Quod ad pharmaceuticen attinet, tanto me decet esse breviorem, quanto consulentis medici litteris certior fio, usurpata jam fuisse remedia, quæ poterant, omnia de genere glutinantium, vulnerariorum, adstringentium, et nervos juvantium, et quanto pleniores ejusmodi remediis video omnes medicorum et chirurgorum libros. Quamvis autem iisdem litteris commemorari tantum videam fotus, semicupia, injectiones, cerata, suffitus, aliasque ejuscemodi formas, exteriorum omnes remediorum; non tamen dubito quin simul in usum venerint quæ iis respondent interiora. Equidem præclare intelligo quod his præsidiis obtineri hactenus non potuit, id multo minus in posterum esse sperandum, cum factus interea sit gravior morbus, magisque ejus causæ sint confirmatæ. Verumtamen donec ætas et robur vigent, repetenda fortasse esset, certe repetita caute prudenterque nihil noceret, diuturna et valida curatio. In qua optima quæque corroborantia medicamenta propinarentur, quæ potius tamen ex iis essent quæ nervos juvant quam quæ adstringendi vi pollent; his enim adstricta alvus majoribus ac pluribus ad egerendum nixibus opus haberet, quibus magis magisque augeretur morbus. Quam etiam ob causam abjicienda omnino illa sunt quæ purgantia nuncupantur; ad læsam enim partem ducunt, in eaque permolesta et noxia relinquunt irritamenta. Quod si alvum solvere necesse sit, iis quæ

mox in diæta memorabuntur, aut eorum consimilibus plane innocuis utendum est. Ex illis autem remediis quæ exterius adhibentur, summopere mihi placerent, si formam spectes, semicupia atque injectiones, si materiam, thermarum aquas corroborantes.

13. Diætetica restat, cujus rectus usus omnino necessarius est, cum et vires adjuvet præsidiorum quæ a chirurgia et pharmacia desumuntur; tum etiam quia, si hæc aut nequaquam aut frustra repetantur, nulla præter illam jam ratio superest, qua, et facilius quidem, innocentius, frequentius, curare possimus, ut minus moleste saltem minorique cum periculo feratur morbus. Victum proponit Mercurialis (1), qui siccandi vim habeat: nec dubium est quin is victus faciat ad roborandum. Verum si recte perpendantur gravia et crebra detrimenta quæ ab alvi fæcibus provenirent ea victus ratione induratis; facile videbitur esse a nobis, præsertim postquam repetita fuissent, incassum medicamenta corroborantia, victui qui siccandi vim habeat, eum qui humectandi vi polleat, anteponendum; qui nempe victus simul excrementa mollia servaret, simul eorum acrimoniam corrigeret. Medicus cautissimus Franciscus Redius (2) in consilio adversus dolorem et fluxum hæmorrhoidum, cum intes-

(1) Cap. cit. supra ad n. 3.

(2) Opere dell' ult. ediz. t. 4 verso in fine.

tini prolapsu in alvi exoneratione conjunctum, jubebat mane bibi ad selibram jus carnis non salitum, in quo bulliissent satis multæ violæ martiæ, et postquam hæ non nisi siccatæ haberi possent, earum loco aut cichorea, aut borrago, aut buglossa, aut sonchus, aut prunus recens siccusve, appianum malum aut ejusmodi aliud. Seri usum commendabat depurati edulcatique *julapio* sive ex *tinctura* violarum martiarum, sive ex appianis malis. Usum quoque lactis asinini aut caprini laudabat. In prandio cœnaque inter alios cibos pultem semper, sed hanc simplicem et jure plurimum abundantem, in qua poma bulliissent, aut herbæ aliquæ ex iis quæ supra dictæ sunt, interdum hordei quoque aut orizæ aliquid. Carnes elixas sæpius malebat quam assas. Omissisque aromatibus et mero, prandium cœnamque semper claudi cocto pomo vel pyro, aquam superbibendo ad uncias tres, *julapio* ex cortice citrei mali edulcatam. Ab his quæ ex Redii consilio retuli, non multum recederem in hoc casu, aut tantum duntaxat quantum satis esset, ne alvus nimis forte lubrica fieret. Quod si Rediana ista vivendi ratio non sufficeret, sufficere autem diuturno usu deberet, alvo hactenus molli reddendæ, ut ad eam exonerandam neque nixibus opus esset, nec longa mora; tunc vero ne in eo quidem Redium imitari displiceret, ut interdum pulpæ cassiæ drachmas darem binas, mane ante jus de quo dixi, sumendas, to-

idemque iterum paulo ante cœnam, si necdum quidquam egissent priores duæ. Si vero nihilominus dura et sicca recrementa fieri pergerent; non ea per nixus et conatus, sed ope enematum excludenda esse cênserem. Hæc autem selibræ pondo haud amplius quo facilius retineri possent ad justum tempus, ex solo autem carnis jure aut ex emulsione, ut appellant, hordei aut orizæ quæ semiusta antea, et cocta essent, et id quoque ad Redii imitationem. Qui denique multis effert laudibus unguentum quoddam (*manteca* vocitatur) flavum ex rosis, quale a Seplasiariis conficiebatur Magni Etruriæ Ducis, affirmans, prolapsum intestinum multo facilius citiusque reponi, si ejus extremum liniatur unguento illo, quo præterquam quod dolor leniri, humorum autem acrimonia retundi poterit, inquit, læsa ac debilitata pars non parum corroborari. Cæterum intestini repositionem minus difficilem reddent præscripta vivendi ratio et in cibo parcitas. Sic enim neque in proximo coli tractu copia excrementorum cumulabitur, quæ res illi obstare solet repositioni, nec sanguis gignetur qui aut redundantia sua, aut vitio alio infirmam partem faciat crassiorem. Quod cum accidere etiam queat violentis motibus et exercitationibus : has quoque omittere oportebit, nec minus; ut paucis complectar omnia, quidquid longo adeo tot annorum spatio, multo experientia ipsa melius

quam possit, medici cujusve consilium, noxium esse demonstraverit.

14. Hæc, multis ac variis occupationibus studiisque distentus, habui quæ in difficillimo casu animadverterem ac responderem, optans ab nobili eruditoque, pro quo scripta sunt, viro, ut qualiacumque sint, grata habeat; ab experientissimo autem qui me consuluit, medico, ut iis hactenus utatur quoad pro sua prudentia rebusque circumstantibus licere credet, ab Deo tandem immortali, ut quidquid decretum actumque fuerit, propitius fortunet.

15. Habes Consilium quale tum scripsi, anno videlicet 1725, postridie idus sextiles. In quo præter ipsam prolixitudinem, alia quoque sunt quæ ne mihi quidem nunc satis placeant. Verum in res incidens minus tractatas, neque hæc, neque illam vitare potui. Atque utinam ab eo tempore extitisset aliquis, cujus anatomicæ observationes optatam huc attulissent lucem! Sed eæ, ut Schacherum, doctissimum virum (1), et me tunc latebant, sic adhuc latent. Quæ autem in cadaveribus quærenda sint, eorum præsertim quorum intestinum procidere consueverit ad miram longitudinem, Consilium tibi indicabit nostrum, nec tamen fortasse omnia. Quis enim sciat num aliquando aut nimio humore laxata,

(1) § 3, cit. supra ad n. 4.

aut congestorum recrementorum copia, aut violentis diuturnisque in egerendo nixibus distracta ac divulsa ea vincula quæ ex supremo recto in proximum colon ducuntur, fasciolas tres referentia, non ita sinant tum aliquot ex ultimis coli cellulis tum plurimas ex iis quæ intra has sunt, transversis rugis extendi, ut prolapsi intestini longitudo augeatur. Videndum igitur erit, ubi illiusmodi cadavera, quæ adhuc desidero, incidenda obvenient, quomodo illa etiam vincula, illæque cellulæ se habeant, aut si utraque persistant, an interiores saltem rugæ magna ex parte sint explicatæ ac deletæ, quæ res una maxime interiorem tunicam in qua illæ sunt, deorsum extendi sineret, trahente videlicet continuata interiore tunica recti intestini, quam se invertere et sic prodire, secuti recentes in primis rei medicæ scriptores, in Consilio (1) posuimus. Quæ tamen ipsa inversio quatenus fieri ignoscique possit, nunc in iisdem cadaveribus pariter quærendum censemus. Neque enim hic, ut alibi (2), agitur de parte duntaxat aliqua, eaque cum quadam quasi cuticula quæ abscedat, comparanda, sed de tota ipsa interiore intestini recti tunica, quam a musculosa sic dissolvi, ut tamen non emoriatur, nec gravissima habeat conjuncta symptomata, difficile est creditu apud

(1) N. eod.
(2) Epist. 31, n. 20.

eos qui innumeras, mitto fibrillas et nervulos, arteriolas tantummodo ac venulas, utramque tunicam jungentes, animadverterint. Hæc igitur vascula an adeo laxari sensim extendique possint, ut magnæ præsertim inversiones tunicæ interioris requirunt, quas non pauci hic fieri censent; an tumorum exemplum, in quibus constat immanem accidere vasorum extensionem, hic locum habeat, ubi crassescere quidem interior tunica dicitur, sed flexilis tamen plerumque, et apta ad repositionem servari; an denique inversiones hæ, quæ non secus in recto intestino ac in vagina uteri proponi solent, cum re ipsa et quatenus conveniant, non aliunde certius quam ex accuratiori cadaverum incisione addiscetur. Nec vero in magnis præsertim civitatibus rarissima esse potest ejusmodi cadaverum dissecandorum occasio. Non paucis enim hic morbus funestus est, inflammatione videlicet gangrænaque intestinum corripientibus, cujus repositio negligenter nimis dilata sit. Sed in iis etiam quos aliud mortis genus sustulerit, aliquando accidit, ut quædam se offerant quorum ad hanc rem utile esse possit examen, sive recti intestini prolapsui obnoxii fuerint, sive quacumque ex causa, ut in milite quodam gregario (1) *coli in intestinum rectum prolapsus, seu devolutio* occurrat, quæ

(1) Act. N. C. tom. 2, obs. 103.

in illo quidem *ad spithamæ longitudinem* fuit. Non rectum autem duntaxat, verum etiam colon ipsum procidere, non dubitavit Salmuthus (1), cum lactentis puelli observationi (2) qui in gravioribus epilepsiæ paroxysmis intestina extrudebat *satis magna longitudine*, hunc titulum fecerit *procidentia intestini coli ex epilepsia*. Atque utinam persecuisset puellam (3), annos natam circiter quatuordecim, cui ex neglecto acriore tenesmo *totum tandem intestinum rectum cum parte coli ad longitudinem spithamarum duarum, et amplius fuit protrusum*. Cum enim satis restitui in suam sedem non posset, gangræna autem recti extremum jam occupasset, mortua est, ipso mirante, quomodo tanta intestinorum portio excidere e mesenterio potuisset. Quod si plura et varia cadavera diligenter persecari tandem potuerint sive eorum qui ex prolapsu tunc primum aut non semel antea perlato interierint, sive eorum qui cum eidem et ad magnam quidem longitudinem (4) sensim adaucto obnoxii essent, aliique alio inde incommodi et molestiæ modo affecti, ex quocumque morbo decesserint; non dubium est quin proclivius futurum sit de

(1) Obs. medic. cent. I.

(2) 31.

(3) Obs. 30.

(4) Vid. Epist. 65, n. 6.

illius causis et curatione consulentibus respondere.

16. Sed me casus tunc propositi conditiones sicuti in theoretica parte ad quædam minus fortasse verisimilia adduxerunt, ita in parte etiam reliqua impulerunt facile ad nonnulla quæ optari queant potius quam fieri. Quod si ægrum non ea peculiaris necessitas tenuisset, ut artificia amoveret omnia, et procidere intestinum sineret si quidem recrementa vellet ejicere; non defuissent auxilia quæ proponerem, ut cum ea ejicerentur, in sua illud sede perstaret. Erat primum Sarpii annulus : quo de annulo præter ea quæ retuli supra (1) ex Joanne Rhodio, hæc etiam in Sarpii vita legisse memini; cum ipse hoc morbo diu laborasset, plura autem subinde, sed frustra omnia tentasset, quærere demum instrumentum aliquod cœpisse, quo intestinum contineret; itaque post multa unum denique invenisse ad id aptum adeo, ut tametsi ad finem usque vitæ morbum pertulerit, nullius tamen actionis propterea impedimentum senserit, haud secus ac si illo careret morbo, idemque ita facile et prompti usus, ut aliis pariter quibuscum ipsum communicaverat, eadem præstiterit. Quod si vita illa ob auctoris (quicumque is nunc ab laudando alibi summo viro fuisse credatur) si ob auctoris,

(1) N. 7.

inquam, aut veram quarumdam rerum aut versute simulatam inscitiam, ut in epist. anatom.(1) haud aliter illa uti voluerim, nisi refellendi gratia per ipsam, ut loquuntur, *ad hominem* qui illam objecerant; si forte igitur hac quoque in re suspecta esset, alterum non defuisset instrumentum, quod a Valsalva nostro videram in quodam consilio memorari. Scilicet cum æger ad exonerandum ventrem sellam peteret, præsto esset hujus operculum in medio perforatum, ibique firmiter tubo instructum plumbeo, cera exterius et in summa ora circumlito, non latiore duabus tertiis unciæ Bononiensis partibus, et longo quidem uncias circiter duas, sed non ultra semunciam intra podicem admittendo, nec sine cauti chirurgi ope, cum prima ejus fierent experimenta, ut si feliciter cederent, neque in tubi dimensionibus aliquid esset variandum, hac ratione ejici excrementa possent, nec tamen intestinum emitti. At si neutrum instrumentum spei respondisset, intelligis enim vel ex iis quæ in Consilio attigimus, quæ noxæ possent, nedum quæ molestiæ interdum ex ejusmodi præsidiis existere; alia erant præterea quæ possent excogitari. Vides enim, exempli causa, qualem clarus Bassius (2) invenerit annulum, qui *nullum fæcibus egerendis ponens obstaculum*, facile, uti scri-

(1) 15 n. 68.
(2) Dec. 1, obs. 4.

bit; et gestetur, et postquam morbum sustulit, extrahatur; sustulisse enim, ait, vel diuturnum, brevi, atque adeo intra menses duos. Sed de prolapsu recti intestini hæc attigisse satis sit. Proximis litteris ad alios morbos pergemus. Vale.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXXIV.

Sermo est de Intestinorum Dolore.

rsi pars maxima observationum, ex quibus tio constat XIV tertii libri Sepulchreti anato- :i, ad dolores spectat intestinorum; tamen ltæ etiam in ea sunt quæ ad alia ventris atti- at viscera, ex utrisque autem nonnullæ in qui- s non internæ, sed extrinsecus accidentes sæ, ut ictus et vulnera dolorem fecerunt. od mihi exemplum sequi non placet, ut qui rum ventris partium dolores alibi suo quem- : loco tibi aut proposui aut sum propositurus, le ictibus ac vulneribus seorsum pariter scrip- us. Molestus autem repetitionibus esse nolo: e adeo non vitantur in Sepulchreto, ut in hac ı sectione bis positas offendamus observatio- plures (1), in Additamentis autem ad eam- ı, non agnito Blancardi fuco, tres sub hujus nine repetitas XV, XVI et XXIII, quarum : postremæ in sectione ipsa (2) jam fuerant,

) Confer. obs. 1, § 2, et obs. 20, § 14; obs. 1, § 13, et 24, § 2; obs. 1, § 14, et obs. 19, § 4; obs. 2, § 1 et 2; 5, § 2, et schol. ad § 8; obs. 19, obs. 8, § 11, et obs. 14, obs. 28 et obs. 30, § 4.

) Obs. 20, § 12, obs. 3.

ut prima in præcedente sectione VIII (1), veris auctoribus adscriptis, propositæ. Sed neque in eo mihi satis placet Sepulchreti auctorem imitari, ut observationes in eas dividam quæ ad colicum dolorem attineant, et quæ ad iliacum; non quod omnino improbem hanc divisionem; quanquam Diocles Carystius, ut Celsus (2) docet, non tenuioris, sed plenioris intestini morbum εἰλεὸν nominabat, Alexander autem Trallianus, ut apud Salium (3) est, *non aliud esse ileon* censuit, *quam colici affectus intensionem ac incrementum*, et Salius (4) in utroque illorum intestinorum esse posse ilei primariam sedem et causam ostendit; sed quia non adeo facile est, ut multi putant, dolores internoscere utriusque intestini, nec, quod consequitur, per animadversa in ægris signa satis luculente hujusmodi observationes dividere.

2. Nam quod dolores dicuntur esse acerbiores iliaci quam colici, et facile etiam sunt, seu vasorum copia id fieri censeas; ob quam multo quoque sæpius tenuia intestina quam crassa, inflammata reperiantur, sive potius nervorum numero, præsertim si villi quibus prima usque adeo abundant, ad papillarum genus sunt refe-

(1) In Additam. obs. 5.
(2) De medic. l. 4, c. 13.
(3) De affect. partic. c. 11.
(4) Ibid.

rendi; certe quidem alius alio doloris impatientior est, et alia in alio, ac magis minusque gravis doloris causa; ut minime proclive sit, uter revera majori torqueatur cruciatu statuere : unde etiam fortasse fuit cur Galenus, cujus adversos inter se locos conciliare studet Ballonius, sicut in Sepulchreti sectione hac (1) vides, alibi iliacos, alibi colicos vehementissimos esse scripserit. De vomitu autem, quem in illis magis violentum atque assiduum esse docuit, recte in Sepulchreto (2) eos colicos dolores excipi invenies, quorum sedes sit in eo coli tractu qui ventriculi fundum contingit. Et ne longius ab Sepulchreto te abducam, ex eodem (3) pariter admoneri poteris, quam sæpe exceptionibus obnoxium, et propterea fallax illud quoque signum sit : quod videtur alioquin præcipuum, quippe a sedibus ipsis petitum tenuioris pleniorisque intestini. Francisci enim Sylvii verba reperies docentis, *sæpe ad umbilicum usque et quandoque usque ad vesicam insigni anfractu per medium abdomen volvi colon.* Quod si verum est, cum suum hoc locum deserat, tenuium autem intestinorum occupet; intelligis plane quam falli possit, is qui sedibus hac in re plurimum tribuat. Nimirum non illi solum tunc decipientur quos redarguit

(1) Schol. ad § 5, obs. 5.
(2) Schol. ad § 2, obs. 25 in fin.
(3) Schol. ad obs. 41.

Sylvius; verum ii præterea qui Sylvium sequantur. Cum enim ea coli pars quæ subesse in transversum ventriculo solet, non ibi fuerit, sed deorsum adeo se incurvaverit; tunc errabunt certe qui idcirco eam dolore correptam esse negent, quod ventris superiora transversus, cinguli instar, dolor non torqueat; sed et illi hallucinabuntur qui in ventris *ambitu ac circumferentia exortum dolorem vere colicum dicendum* esse cum Sylvio credant; nam dolor qui tunc in superiore ventris ambitu exoriatur, in colo quod illinc absit, esse non poterit.

3. Verum autem id esse quod colo sæpe accidere Sylvius admonuit, non paucæ, tum Valsalvæ, tum nostræ, tibi aut jam propositæ aut proponendæ observationes confirmabunt: quanquam non omnia in quibus id vidimus, corpora in his epistolis commemorandi occasionem habebimus : diu enim est ex quo id cœpimus animadvertere vel priusquam in eum incidissemus Sylvii locum, ut II nostra Adversaria (1) ostendunt. Sed in III quoque Adversariis (2) aliam infimi coli sedis varietatem adnotavimus, hic minime prætermittendam; quamvis ibi pariter ob eamdem causam eos more nostro laudare non potuimus qui ante nos illam animadverterant,

(1) Animad. 2.

(2) Animad. 6.

Spigelium(1) et Riolanum (2); quibus tamen contra ac Valsalvæ et nobis videtur sæpius colon occurrisse valde in fine flexuosum, rarius ductu simpliciore. Verum utcumque id est, cum ii flexus in quibusdam non modo versus inguen dexterum colon extendant; sed interdum, ut vidimus, ad umbilicalem regionem attollant flatibus præsertim turgidum; hinc certe apparet, quam facile dolor qui in eo sit, temere tunc ad tenue intestinum, cujus illæ sunt sedes, referri possit. Hoc igitur varietatum utrumque genus minime infrequens est sive a primordiis, sive a morbo etiam, quod Riolani (3) verba subindicant: *vidi*, inquit, *colum intestinum inter jecur et splenem non directe protensum, sed in S. Romani modum inflexum, et ad umbilicum usque* PROLAPSUM: Spigelius autem (4) vel clarius et magis universe scribens, idem intestinum, ait, *præter naturam in colicis doloribus, dum flatibus distenditur, e sua sede naturali abire.* Quod si ob hanc causam accidisse velis, ut in apoplectica muliere (5) quæ iis fuerat doloribus obnoxia, colon invenerim non modo cum paucis rarisque cellulis, sed etiam amplioribus quam soleat,

(1) De hum. corp. fabr. l. 8, c. 5.
(2) Anthropogr. l. 2, c. 14.
(3) Ibid.
(4) C. cit.
(5) Epist. 3, n. 2.

gyris extremam sui partem umbilicum versus contorquens, non repugnabo, præsertim cum Franciscum Sylvium intelligam ex observatione quæ in Sepulchreti sectione hac est XV; fusius autem descripta legitur in IX sectione libri I, ubi est XLVIII; intelligam, inquam, iisdem cruciatibus laborasse aliam feminam censuisse, non tam quia omentum *non omnia* intestina tegens, aut hæc *nonnihil* loco mota adnotasset, (hoc enim haud raro, illud vero sæpissime occurrit) quam, nisi plurimum fallor, quia utrumque paulo ante expositum varietatum genus in eadem femina, ut videre poteris, deprehenderat. Quod si ob ejusmodi tantum causam sedes mutarentur intestini coli, esset tamen errandi periculum eo magis timendum, quod illis de sedibus in iis potissimum sermo sit qui ei solent esse causæ obnoxii. Verum in iis etiam quorum est ventriculus amplior aut jecur grandius, transversa illa coli pars quæ his subjicitur visceribus, tanto inferior est quanto hæc majora. Huc causæ accedunt quæ ventriculum deprimunt, et cum eo colon, ut in Veneto juvene accidisse vidimus (1) ex abnormi spinæ inflexione. Sed præter morbos, constitutiones quoque sunt corporum secundum naturam, in quorum aliis aliæ sunt coli sedes. Nam etiam ab ortu, ut paulo ante indicatum est, aliter

(1) Epist. 4, n. 16.

potest esse locatum, et gravidis aucto utero ultimis mensibus transversa illa coli pars altior est, sicuti Spigelius (1) animadvertit.

4. Quæ cum ita sint, cumque ex his satis appareat quamobrem dolorum quibus intestina torquentur, observationes non ita dividam, ut alias ad iliacos, alias ad colicos referam; qua malim divisione uti indicandum est. Primum igitur eas afferam in quibus dolores erant a causa non extrinsecus quidem adveniente, sed tamen sub oculos cadente; deinde vero illas in quibus causa omnino intra corpus latebat. Prioris autem generis has duas ex Valsalva accipe.

5. Vir quadraginta annos natus, sanguineo-biliosi temperamenti, qui levem aliquando ad inguina herniam patiebatur, a carduorum esu in iliacam incidit passionem. Levis quidem ad inguina apparet tumor: ibi tamen ullo se torqueri dolore æger negat; in ventre fatetur ob fæcum retentionem valde indurato. Remediis irritis, die morbi septimo lethali vomitioni succumbit.

Ventre aperto, intestina aere turgida conspecta sunt, et ad eam partem livida ac nigra qua se haud ita procul a cœco duplicabant, et cum annexa mesenterii portione, quæ quasi carnea videbatur, in herniæ sacculum immittebant, digitos quatuor longum, orificio autem angustiore, ut per hoc redire non possent in ventrem post-

(1) C. cit.

quam ab illapsa materia distenta fuerant. Erat hic sacculus in dextero inguine, ex peritonæo quidem factus producto et dilatato, sed non ex hujus processu, ut plures olim crediderunt, qui vas semen deferens vasaque spermatica comitatur; imo huic processui et his vasis, sanguine valde tumentibus, ab anteriore parte incumbebat: eratque intus, ut intercepta intestini portio, colore nigricante, sive potius ex atro viridi infectus, quasi a vitriolo tinctus esset. In sinistro autem inguine alter erat sacculus, ejus quem descripsi simillimus, nisi quod eam ex qua fiebat membranam et fibras, et vasa colore ac cæteris conditionibus habebat a naturalibus non discrepantia. In thorace sana omnia. Erant tamen cum grumoso sanguine polyposæ concretiones subluteæ, major in dextero, minor in sinistro cordis ventriculo; sed neutra extra ventriculos se producebat.

6. Manifesta erat causa doloris hujus videlicet *incarcerata*, ut loquuntur, hernia. De qua in his litteris crebra quidem erit commemoratio; sed tantum quatenus compressa intestini parte, hujus et proximæ sanguifera vasa strangulat; ex quo ut dolor, inflammatio, sphacelus fiant, non necesse est explicare. Cætera de herniis et de portione peritonæi quæ comitatur vasa spermatica, alibi (1) attingemus. De iliaca autem pas-

(1) Epist. 43, n. 6 et 7.

sione scribetur subinde in hac epistola quantum proposito erit satis. Jam vero facile intelligis, cum ea oritur, ut plerumque, ob interceptum intestinum, tunc acervata supra interceptionem materia distendi intestina superiora, ab hac autem distentione alteram existere doloris causam, quam auget ipsa quoque acervatæ materiæ corruptio ex mora. Verum unde factum esse dicemus, ut in proposita historia ibi æger dolorem esse negaret, ubi vitium erat maximum? an quod nulla inflammatione prævia, sphacelus interceptum occupasset intestinum? Id autem an fieri possit, alias (1) videbimus. An potius quia cum æger illud negabat, jam inflammatio degenerasset in sphacelum? Sunt enim alia quoque in ea historia, ut a Valsalva scripta est, quæ non accuratissime mandatam chartis fuisse indicent. Sed neque in proxima ullam doloris mentionem injecit, qui tamen num abesse potuerit, satis ipsa per se monstrabit.

7. Vir annum agens quinquagesimum, laborans enterocele, ardenti febre corripitur, et nonnullos post dies vomitione humorum, qui fuligine infecti videbantur. Urinam primum difficile, deinde nullo modo reddit. Catheter a chirurgo incassum immittitur; namque ubi prope vesicam pervenit, in obicem incidit. Itaque his

(1) Epist. 35, n. 19 et seq.

vexantibus incommodis, æger moritur. Ventre ac scroto dissectis, intestina in hoc illapsa, inflammatione affecta inveniuntur: et quanquam nulla in ipsis esset exulceratio; tamen paululum saniosi seri in eorum interstitiis conspicitur. Indicium quoque saniosi ejusmodi humoris in ventris pelvi animadvertitur. Vesica erat urinæ plena; quamvis nullam intus haberet læsionem. Obex autem qui prope vesicam chirurgo se obtulerat, nihil erat aliud quam unum ex foraminibus per quæ semen egreditur, sic dilatatum, ut in ipsum extremus catheter se conjecerit: idem enim specillo quoque accidit, per apertam ex parte mortui urethram ad rem explorandam immisso.

8. An id foramen sinus fuit potius, in seminali caruncula a me postea descriptus, in eo homine præter modum amplificatus? Nam si alter fuisset ex seminis ductibus, hujus fluxu videtur homo laborare debuisse. Certe autem ejus orificium sinus nunc minus, nunc majus occurrit, quod a cl. quoque viro Henrico Bassio (1) adnotatum est. Sed mihi ex quo sinum anno 1719 vulgavi(2), quotannis in theatro, nec uno interdum in cadavere, ostendenti, nunquam amplius obtigit, quod nunc meminerim, ut seminis ullum ductum qui in illum influeret, deprehenderem; multo autem minus ut videretur, quemadmodum

(1) Dec. 1, obs. anat. 5, §. 9.

(2) Advers. 4, animad. 3.

ipsi, *hicce hiatus esse aliquando levis incisura, seu sulcus post flaccescentiam harum partium demum apparens.* Num vero, quemadmodum sinus ille, ita quoque caruncula intra quam est, amplificata esset, sicque et sinus orificium tenuiori fortasse catheteri objicere, et urinæ suppressionem facere posset, tametsi verisimile est, tamen cum Valsalva nihil præterea addiderit, eo libentius in medio relinquam, quod, ut causam præteream a Walthero (1) memoratam, graviter affectis vicinis partibus, adeo non insolitum est vesicam in consensum trahi, lotiumque non expellere, ut Sennertus (2) inter signa inflammatorum intestinorum hoc recensuerit: quin etiam olim Cælius Aurelianus (3) inter cætera ileon comitantia mala *vesicæ et officii ventris perfectam abstinentiam* posuit. Verum de suppressione urinæ alibi. Nunc istis duabus Valsalvæ observationibus aliquot ex nostris subjiciamus.

9. Juveni agricolæ cum ante annos septem intestinum delapsum esset in scrotum dexterum, hinc autem in suam sedem repositum, subligaculi ope retentum, nullam, donec hujus non omissus est usus, attulerat noxam. Omisso autem denique, accidit ut cum duos jam circiter menses teneretur intermittentibus febribus, et se

---

(1) Dissert. de Collo viril. vesicæ, etc. § 3.

(2) Medic. pract. l. 3, p. 2, s. 1, c. 3.

(3) Acut. pass. l. 3, c. 17.

nuper laganis aliisque ejusmodi crassis ex subacta farina eduliis implesset, intestinum eodem relaberetur. Ex eo die, qui fuit pridie kal. novembres anni 1705, vomitione corripi cœpit amaræ materiæ. Huc die morbi quarta singultus accessit, et scroti dolor. Hunc imposita mataxa, calente lixivio imbuta, levare visa est. Sed cum vomitus et singultus perstarent, et ventris insuper dolores ac sitis affligerent, illatus est die sexta in Bononiense nosocomium S. Mariæ de morte. Ubi nec chirurgi manus quidquam profuit, et medici auxilia vix levamen aliquod attulere. Singultus enim sublatus est, aut vomitus quoque, sed hic breve ad tempus cum emplastrum quod vocant de crusta panis, regioni stomachi fuisset adhibitum, enema autem injectum ex oleis seminum lini et *violato*. Die septima primum vidi. Dolor in scroto erat levior. Pulsus minus quam heri fuisse audiveram, frequens: sed humilior et infirmior quam ejusmodi juveni conveniret. Sitis perstabat. Neque alvus, nisi injectis quæ dicta sunt oleis, fæces reddebat. Quin cum hodie enemate usi essent ex carminativa, ut vocant, decoctione, cui despumatum mel additum cum drachmis duabus electuarii quod dicunt benedictam laxativam; vomitus rediit amarorum, in quibus teres lumbricus; injecta vero vix tandem multas post horas reddita sunt. Die octava lumbricus alter ejectus est. Abdomen cum tensum esset, id quod etiam pridie adnotave-

ram, et sub manu resonans quasi ut in tympanite, non erat tactus vel paulo rudioris impatiens ne in epigastrio quidem, ubi quosdam quasi morsus æger sentiebat. Cum quærerem an etiam calorem? negabat. Pulsus hesterno in cæteris similis, sed tamen multo frequentior. Lingua sicca. Urinarum color saturus. Sub oculis livor, et vel sine hoc facies quæ minus placeret. Nox inquieta. Die nona omnia eadem : imo facies et pulsus pejores. Hi enim vel magis erant frequentes : cum autem premeres, minus resistebant aut nihil. Illa ad eam accedebat quam vocant Hippocratiam (*). Et cum anxius superioribus diebus æger esset, ac voce flebili, et corporis membrorumque situm mutaret identidem; hæc cuncta magis animadvertisses hac die. Nam præter dolorem in toto ventre assidue perstantem, morsuum sensus per intervalla hic illic recurrebat cum ubique, tum in epigastrio præsertim. Nullus erat, nam quæsivi, pulsans dolor, nulla usquam pulsatio. Nec dolor quem in scroto aut proxima ventris parte sentiebat, erat his ultimis diebus præcipuus. Cæterum cum pulsum tentarem, siccam quidem et asperam cutem, nec tamen æquo calidiorem animadvertebam. Cibo sumpto, meliusculе habebat. Levari quoque se dicebat; enemate illo ex oleis, et pridie, cum inditum esset, confirmaverat. Hac autem die cum alterum in-

(*) Hic aspectus faciei rectius diceretur *cadaverosus*, seu νεκρώδης, ut ipse dicit Hippocrates. (*Adnotatio editor.*)

jectum esset ex jure, in quo semina coriandri bullierant, et saccharo, dum redderet, cibum vomuit. Sub vesperam dormivit. Postmodum ut se haberet interrogatus, in epigastrio nescio quid pulsare, et aliquem in ventre esse caloris sensum, respondit. Interea vomitus fluidioris quam hactenus, materiæ hujusque subflavæ per intervalla vexabat. Quo totam noctem, et cæteris quæ dicta sunt persistentibus, mane, die morbi decima, vivere desiit.

Venter magnam vim effusam habuit ejusdem quæ vomitu rejiciebatur, materiæ; eademque et ventriculus et tenuia ad herniam usque intestina valde erant distenta: in eoque universo tractu unus, haud amplius, lumbricus fuit duorum similis qui inter vomendum ejecti fuerant. Crassa autem intestina erant vacua et alba, et sana. Sanus quoque ventriculus. Sed proximum huic intestinum qua bilarium et pancreaticam ductum excipit, ibi ad sex circiter digitos, erat adeo ex inflammatione lividum, ut jam gangrænam oleret. Levior inflammatio, et nondum livescens, hic illic tenebat jejunum, et ilei partem multo maximam. Reliqua enim pars, quæ propius videlicet accedebat ad colon, gangræna potius quam inflammatione occupabatur, quemadmodum herniæ ostendet descriptio. Erat sacculus pyri forma, ex tunica factus non minus crassa et firma quam arteria pulmonaris. Is non scroto solum et darto, sed et cremastere musculo, eaque cui hic incumbit membrana, communiter

cum teste, et vasis ad hunc pertinentibus operiebatur. Testis autem sacculo suberat, vasa ab interno latere exterius adhærebant, et prope orificium sacculi, non per hoc ipsum, ventrem adibant. Erat id orificium annuli instar crassioris quem peritonæum, et circumjectus tendo efformabant, admittebatque præter ileum intestinum et annexi huic mesenterii particulam; omentum quoque cujus propterea nullam ferme partem videram, quæ a sinistris intestina obtegeret, quia dextrorsum erat ad herniam tractum: nec modo ad sacculi fundum perveniebat, sed inde in teres corpus se conformans, quod nisi incidissem, ex compressa omenti substantia factum esse non cognovissem, sursum redibat, et ad ileum interceptum, haud procul ab orificio sacculi, se annectebat. Ad sacculum autem quidquid in eo omenti erat, annexum passim inveni per interjectum quoddam corpus rubens et flaccidum, ut facile posset ab omento et sacculo separari, nec aliud quam membraneæ cellulæ esse videretur, seri et sanguinis pleuæ. Ileum vero nec sacculo annexum erat, neque ad ejus fundum perveniebat; sed paulo infra orificium, in arcus modum se curvans, eadem qua venerat, orificii viâ redibat in ventrem; ut, si explicares, non plus ex eo intestino quam ad quatuor aut quinque digitos interceptum esse invenires. Id omne gangrænа affectum nigricabat; sed multo ibi magis ubi in orificio sacculi constringebatur: cujus orificii

annulus non minus niger ac fetens erat, quemadmodum et proxima superior ilei pars; imo hæc adeo fracida erat, ut distendentis humoris vim ferre non potuerit, sed foramine pervia non ita parvo, illac in ventris cavum effuderit. Ex reliquis ejus visceribus, quæ, ut intestina, non parum adhuc calebant, cum XIII a morte hora cadaver incisum est, jecur quoque vitium contraxerat; in limbo enim erat nigrum, in cava autem facie, cum cysti, quæ mediocris erat, subnigrum. In thorace sana omnia, tametsi in dextero cordis ventriculo polyposa fuit concretio subflava et mollis, quæ inde albidas appendices suas in venas usque jugulares extendebat.

10. De multis quæ adnotari huc possent, quædam infra opportunius, nonnulla etiam attingemus, statim ac observationem alteram adscripserimus, quam mensibus circiter quatuor post priorem in eodem nosocomio habuimus.

11. Mulier annos nata plus quinquaginta, quæ duos jam et triginta, hernias pertulerat binas, a sinistris ambas, alteram ad umbilicum, alteram ad pubem, cum forte ab loco non ita alto cecidisset, nihil inde mali, nisi contusionem retulerat ad alterius scapulæ et humeri fines. A qua cum facile convalesceret, cœpit interea jam aliquot a casu diebus adstrictam alvum habere, et paulo post fluidam subflavam materiam evomere, idem quod recrementa alvi solent, omnino olentem. Vomitus cum alias, tum præsertim duabus

aut tribus postquam cibus sumptus fuerat horis ingruebat. Pulsus nec frequens, nec digitorum pressioni minime resistens, parvus erat valde, præcipue a vomitu, minorque fiebat in dies. Cum enemata nihil proficerent, bis datus est mercurius ad drachmas duas, primum frustra, secundo autem eo cum effectu, ut alvus ter solveretur, semel quidem atque iterum solidis recrementis dejectis, tertio autem fluidis. Nec detrimentum afferri eo remedio visum est. Mulier tamen hora circiter duodecima ex quo mercurium secundo sumpserat, mortua est, quarta an quinta postquam vomitus inceperat, die, semi hora autem ex quo novissime vomuerat; cum toto morbi tempore neque manifesta febri, neque convulsione laborasset, dolores autem ventris moderate adeo tulisset, ut de his nihil habeam adnotatum.

Abdomine inciso ac diducto, odor gravis extitit. Jejunum intestinum et ilei proxima pars eadem quæ vomitu ejiciebatur, materia tota erant distenta. Ilei autem pars reliqua et crassa contracta. Jejunum quibusdam in locis distinctum secundum longitudinem striis vividius rubentibus, in cæteris rubebat ex fusco, ut ileum quoque ferme ubique. Sed hoc non ita procul ab jejuno multo gravius affectum invenimus ad digitos tres aut quatuor; quam videlicet sui partem cum annexo mesenterio in herniæ inferioris sacculum immittebat curvatum in arcus modum. Hæc enim

etsi neque ad sacculum, neque ad hujus orificium, quod referebat annulum quasi quemdam, alligabatur, gangræna tamen correpta, ex sanguineo colore nigricabat, seroque cruento diffluebat. Nullum autem intestinum, sed pars omenti duntaxat, superiorem herniam subibat, quæ exterius inspecta, in duos erat quasi monticulos distincta; interius autem uno ex sacculo fiebat, in quem se laxaverat peritonæum. Præter intestina, cum cætera ventris viscera inspiceremus, thoracem enim et caput non reseravimus, hepar duriusculum, lienem laxum, et quibusdam tantum locis exterius lividum animadvertimus. Uteri vincula nigricabant : ipse autem valde parvus et tenuibus parietibus. Quibus incisis, apparuit eorum substantia in medio livens adeo, ut ad gangrænam inclinare videretur. Cum uterum paulo inferius quam soleat, locatum animadvertissem, subiit vaginam inspicere, ut quantum in hanc procideret, perspectum haberem. Accidit autem, ut labiis vix diductis, et vaginæ orificio detecto, per hoc propendens appareret quoddam corpus quod a primo accipere aliquis pro uteri osculo potuisset. Verum cum haud ita inferius positum uterum modo vidissem, ut si vel maximus esset, pervenire illuc posset; ipsum cum vagina protinus e cadavere detractum persecui, invenique adeo crassius factum glandulosum urethræ corpus, et vaginam, laxam alioquin, rugisque omnibus carentem, deorsum trahens, ut extremo

suo quod urethræ orificio pertusum est, propendens osculum uteri mentiri posset, minusque perito chirurgo, nedum obstetrici, facile imponere.

12. Sed hæc ultima alio attinent. Quæ huc spectant, nunc attendamus. Quod femina ista de ventris doloribus vix quereretur, eademque sine febre esset, num inde repeti posse credis, quod *ileos* in ea fieret *ratione abolitæ virtutis expultricis*, ut Salius (1) loquitur, sive ab *atonia* ob *nervos intestinorum obstructos*, ut Ruyschius(2)? Ille certe fieri tunc, ait, *nullo præsenti dolore;* hic vero non dubitabat quin ob eam causam in muliere quadam *sine notabili dolore et sine febre* fuisset.

Verum ne quæramus nunc quod infra (3) videbimus, num intestinis ita se habentibus, materiæ ex his in ventriculum retrudi et compelli possint, ut vomitu rejiciantur, et ne signa cætera istius constitutionis quæ Salius enumerat, num fuerint in descripta a nobis femina, disquiramus, profecto neque Salius, neque Ruyschius tunc inflammationem esse putant intestinorum; sed hanc seorsum uterque memorat, et primus diserte in eadem *febrem* ponit, *et una cum ea dolores vehementes*, *et qui multum ægros distorqueant.* Num igitur in hac femina in qua intestinorum fuisse inflammationem manifestum est, simul erat eorum atonia? Verum nullam ex tot

(1) C. cit. supra ad n. 1.
(2) Obs. anat. chir. 91.
(3) N. 30.

hujus causis quas Salius commemorat, præcessisse constabat. Sed de febre an inflammatis intestinis, abesse nonnunquam possit, rursus erit alibi (1) videndi locus.

13. Jam vero si quæ inflammationem consequuntur propositis duabus historiis spectemus, proclive erit intelligere quam festinare oporteat occurrere volentes huic morbo, et quæ auxilia, ubi jam multum processerit, suspecta habere, globos puta plumbeos et mercurium. Nam si sphacelo fracida intestina, ut in juvene illo agricola (2), ne materiæ quidem resistunt quam continent: cavendum hoc ipsum est, ne assumptis, nisi quantum necessitas cogat, illa augeatur, non modo ne rebus gravissimis deglutitis, aliam quam quæ oporteret, viam aperientes, interitum acceleremus. Quod multo ibi facilius accidit, ubi ea simul constrictio est quæ nihil, nisi reposito intestino, transire sinat. Eadem enim constrictio tum proximum superius intestinum vitiando, impar reddit distentioni et ponderi sustinendo, tum quæ illud distendant et gravent, eo ipso in loco remoratur, ubi intestinum maxime infirmum est. At enim, inquies, Hoffmannus (3) tamen in volvulo ex intercepto in bubonocele intestino feminam servavit dato ad selibram argento vivo; quanquam non desunt qui-

(1) Epist. 35, n. 20.

(2) N. 9.

(3) Medic. rat. t. 4, p. 2, s. 2, c. 4, obs. 3.

bus hic casus ferme incredibilis videatur. Mihi vero eo credibilior videtur, quod jam ante Alphonsus Khonius (1) idem mali ex intercepto in oscheocele intestino in viro sustulerat, dato eodem argento ad uncias novem. Sed quamvis gravia erant utroque in casu symptomata, minor intestini constrictio esse potuit, nec certe res adhuc ad sphacelum accesserat: ut neque in tot volvulosis accesserat quos passim legimus vel majori assumpti remedii illius pondere fuisse sanatos. De his igitur quibus firma adhuc sunt intestina, nunquam is mihi metus fuit, quippe tunc ortus cum in dissecto illo agricola quam male haberent, conspiciens, quomodo in aliis quoque, multum progresso jam morbo, infirmata esse possent, conjeci. Miratusque sum ab eo tempore ad hunc diem quo hæc relegebam, in nullum *practicæ* medicinæ scriptorem, quod meminerim, incidisse, qui cum de eo auxilii genere adversus hunc morbum, quod plerique omnes fecerunt, sermonem haberet, de justo hoc metu quidquam moneret, præter unum cujus opusculum (2) novissime legi, medicum eximium Meadium, serio admonentem; *non diu* in ileo argenti vivi usum, si nihil cætera proficiant, *tardare oportere; quoniam metus est, ne, quod non raro fit, inflammationi superveniat gangræ-*

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 9, obs. 79.
(2) Monita medica, c. 7, s. 2.

na, qua corruptis intestini tunicis, in abdomen effunditur ponderosum metallum. Non puto autem a te nobis objectum iri cl. Wahrendorffii (1) observationem, quæ ileosum proponit, cui selibra mercurii data in colon usque pervaserat, neque tamen fracidum ventriculum aut duodenum intestinum sphacelo contaminatum perruperat. Cum enim æger *post triduum* ab hausto mercurio decesserit, facile intelligis eo spatio temporis inflammatione quæ in jejuno et ileo adhuc erat in duodeno et ventriculo, in sphacelum qui antea non esset, degenerare potuisse. Nec valde absimili responsione usurum te credam, si quis Schrockium (2) objiciat; qui in diuturna alvi obstructione, libras argenti vivi circiter duas, ad initium et finem ilei intestini deprehendit, et in minutissimas disjectum particulas adhæsisse vidit ilei tunicis, neque has perforasse, etsi intestina non inflammata quidem, sed infirmata essent adeo, ut paulo durius contrectata *aliquibus in locis* rumperentur. Dies enim inter ultimam remedii exhibitionem et mortem intercesserant plus viginti, ut distenta aere et fæcibus intestina fracescere extremo demum potuerint tempore, neque constat an ita fracida essent ad ea quoque loca, in quibus substiterat argentum vivum.

---

(1) Act. N. C. t. 3, obs. 131, ante fin.

(2) Eorumd. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 299.

14. Quæres fortasse, cur ægris a me descriptis repositum non sit intestinum? et cur non reposito, in nonnullis tamen materiæ pars a tenuibus ac crassa transierit? Quod ad primum attinet, puta alios serius quam oportuisset, in nosocomia esse delatos, alios tempestive quidem, sed eo tempore cum fere omnes in plerisque Italiæ civitatibus chirurgi necdum satis auderent ferro uti ad reserandas angustias, intestini repositionem aliter prohibentes. Quod vero has materiæ pars in nonnullis trajecerit, primum animadvertas velim, quæ per clysteres educta diximus (1), jam antequam intestinum constringeretur, infra constrictionis locum fuisse; posse autem in volvulosis non modo artis, sed etiam naturæ ope quæ infra eum locum sint, educi, et ratione et experientia cum sua, tum Hippocratis (2) in muliere quæ cubabat apud Tisamenum, adversus communem eo tempore doctrinam confirmavit Salius (3), nisi quod id accidere, ait, dum fit morbus, non vero dum factus est. Sed in proposita a nobis (4) femina id contigisse in fine lethalis morbi manifestum est, nec ea tantum quæ infra constrictum intestinum essent, semel atque iterum fuisse dejecta, sed denique etiam

(1) N. 9.
(2) Epidem. l. 3, s. 2.
(3) C. cit. supra ad n. 1.
(4) N. 11.

eorum fortasse partem quæ supra, præsertim autem mercurium; nisi forte existimas, hujus et simplicis, et sine ullo dejectorio remedio, et dosi perexigua dati, eas fuisse vires, ut per intestini interceptos parietes, necdum quidem sphacelo, sed gangræna tamen correptos propagare potuerint nescio quam irritationem. Quod cum facile credi nequeat, verisimilius videbitur minus arcte in hac femina quam in juvene agricola (1), constrictum fuisse intestinum, ut mercurii pondus, mutatione situs corporis et vomitus coagitatione ac pressione adjutum, potuerit brevem illum intestini tractum emetiri, et ea deinceps quæ infra erant, sanis adjuvantibus, ad exitum promovere. Sed et quodpiam ex iis exemplis proferre juvat in quibus aliquid dejici toto morbi tempore non est desitum.

15. Maria, uxor Antonii Franciscati, aurigæ Patavini, (fecit enim rarissimus, quem in illius arteria pulmonari offendi, valvularum numerus, ut nomen et cætera quæ ad eamdem attinerent, diligenter perquirerem) annos nata undequadraginta, mediocri corporis habitu, colore non malo multoque minus icterico, plurium viventium liberorum parens, quorum ultimum jam sex menses lactaverat, cum morbo hoc novissimo correpta est, nulli unquam alio obnoxia, si par-

(1) N. 9.

vam herniam excipias, unde hic demum originem habuit, cruralem, id est femoralem, ex qua cum per se reponere consuevisset quidquid illud erat quod e ventre illabebatur; nunc autem aliquot jam dies conata, non posset, febri et vomitu, et cæteris quæ accedere solent afflicta est, nisi quod aliquid tamen dejicere semper potuit. Serius quam opus fuisset, in hoc est denique nosocomium illata, ubi cito morituræ similis, vitam traxit complures dies, quorum ultimis se habere meliuscule videri poterat, et ab enematibus injectis levari, donec XII kal. decembris anni 1740 mortua est. Ventre postridie adaperto, simulque herniæ sacculo retecto, crasso, et in plures quasi tunicarum laminas non difficillime dividendo, animadversus hic est a terete quidem ligamento uteri omnino sejunctus, ad cruralia autem vasa quibus a latere interno adjacebat, annexus; neque angusto esse orificio; sed angustias omnes ab imposito infimo esse limbo musculi abdominis obliqui externi, quem limbum vocant ligamentum Poupartii, vel potius Fallopii; cum revera tendo sit musculi illius (1), qua in re mecum faciunt solertissimi viri, in his Heisterus (2), et, si attente legas, etiam Platnerus (2). Sub eo igitur limbo intercipiebatur pars aliqua

(1) Advers. anat. 3, animad. 1.

(2) Compend. anat. not. 4.

(3) Instit. chir. § 793.

proximi coli intestini, sic tamen, ut per hoc via satis pervia restaret, paries tantum intercluderetur qui sacculi orificium spectaverat. Is paries, cum sacculo cohærens, erat niger et fracidus : proxima extra sacculum intestini pars viridis. Virebant quoque, et grave olebant plerisque in locis interiores ventris parietes. In hujus tamen visceribus nihil morbidi adnotavi, nisi in hepatis vesicula quæ æquo aliquanto major, cum bile non atri coloris, sexdecim calculos habebat vix dispari inter se magnitudine, parvos quidem omnes, nec tamen minimos, superficie autem flava, et ex pluribus faciebus planis confecta. Quorum unum, ita ut erat, humidum cum flammæ admovissem, comburi non sine scintillis, ac liquari vidi, flammam vero alere non vidi. Corpus reliquum cum diligenter eodem et insequentibus diebus persecaremus, erant enim cætera viscera idonea et ad observandum et ad docendum, musculique omnes egregie rubebant, nihil usquam se obtulit nobis quod ad hunc locum attineat, nisi forte in cerebri medullari substantia crebra puncta sanguinea, et quæ horum causa erat sanguinis multitudo, sicut eo distentæ vena utraque cava, et venæ influentes, præsertim azygos, significabant; sinister autem pulmo totus hinc pleuræ, inde mediastino annexus, et denique thyroidæa glandula aliquanto crassior quam par esset : cum plura alioquin occurrerent non indigna quæ alibi memorentur. Ex quibus illud

unum hic minime præteribo, quod antea non modo non videram, sed neque audiveram aut legeram a quoquam visum, ut neque postea ab exteris viris eruditissimis, humaniter me invisentibus, audivi. Quæ videlicet causa fuit, cur meas quasdam observationes cl. Morando (1) quam paucissimis, ut fit, verbis indicans, cæteras quippe alias a me ab aliisve etiam habitas diserte prætermittens, hanc unam exciperem. Scilicet in femina quæ nulli morbo ad circumitionem sanguinis attinenti obnoxia, ad eam quam supra dixi, ætatem pervenerat; et cujus cordis adjectorumque vasorum particulæ quæque, a me accurate perspectæ, nihil vitii, nihil præter consuetudinem habuerant, in ostio arteriæ pulmonaris, trium valvularum loco, quatuor deprehendi, et frequentissimæ, quæ aderat, doctorum virorum et juvenum studiosorum coronæ demonstravi, cæterarum quæ ibi spectari solent, consimiles; nisi quod una secundum omnes dimensiones erat, nec paulo major; quemadmodum huc veniens, nam etiamnum in apto humore asservo, aliquando conspicies: ea sedem inter cæteras anteriorem ac sinisteriorem obtinebat. Verum, cum hæc recenserem, gavisus sum hanc observationem rarissimam quidem, sed non unicam, a me supra dictam fuisse. Nam tandem inter tot illas ac va-

(1) Hist. de l'Acad. Roy. des Sc. an. 1741, obs. anat. 7.

rias, quas cum præceptore Cassebohmio habitas edidit cl. Jo. Zacharias Petsche, (1) in quamdam incidi alterius feminæ, cujus *arteria pulmonalis quatuor valvulas habebat, nempe tres majores, quartam vero minorem.* Ejus aortam feminæ duos, haud amplius, ramos sursum misisse legimus; sed quot annos, et num sana vixerit, et quo ex morbo decesserit, non est additum.

16. Nunc rem alibi quam in corde, ubi natura sibi adeo constare solet, non magnopere attendendam relinquens, ad herniam redeo parvam quidem, sed lethalem. Et sane quanto ab ægris ob parvitatem magis herniæ negliguntur, tanto sæpe fiunt demum periculosiores, ut illa fuit cujus sacculus *vix extremitatem digiti indicis recipiebat* (2). Cum sacculo enim exiguo facilius conglutinatur, arctiusque in eo constringitur intestinum. Accedit ob neglectam parvitatem, ægrorum, silentium, tunc etiam cum ventris doloribus torqueri incipiunt; ut scite cel. Werlhofius (3) medentes admoneat, *ne prætermittant in colicis pathematibus inquirere in hernias, quæ sæpe vel exiguæ sunt, et ab ægrotis insuper habentur, vel pudore occultantur;* et sibi certe, quamvis iterum iterumque inquirenti, accidisse non semel refert, ut id ægrotantes ad extremum fere usque

(1) Dissert. qua Sylloge anat. obs. ete. § 47.

(2) Vid. act. Lips. suppl. t. 1, s. 12 in relat. libelli Launay.

(3) Commerc. litter. an. 1735. hebd. 1 n. 3.

inficiarentur. Mihi vero in æque pio ac nobili doctoque juvene, nunc autem amplissimo viro accidit, ut cum a cæteris medicis et a me pariter quo magis inquirebatur, eo minus ulla deprehendi posset causa recurrentium identidem ventris dolorum, accidit, inquam, ut ex hac ipsa cæterarum causarum absentia suspicarer, eam qua de agimus, forte subesse. Quam suspicionem minime vanam esse cognovi, interrogans an forte juvaret supinus corporis situs. Affirmante enim ægro, et tumore, quem ipse ob parvitatem ne animadverterat quidem, reperto, moxque intestino suam in sedem reposito, in eaque constanter servato, nulli amplius redierunt dolores. Sed hi molesti potius quam graves fuerant. Colicos autem, ut dicere inceperamus, ab herniis sæpe dolores fieri, cum frequens experientia ostendit, tum femina confirmat a præcl. Weissio (1) dissecta, iis doloribus sæpe vexata ob herniam in eadem sede in qua nostræ quoque mulieri fuisse diximus, sed non coli modo, verum etiam ilei portionem, omentique concludentem, fellis pariter vesicula calculis, sed multo pluribus, onusta quam in muliere a nobis descripta. Cujus herniam raram, ut ait Littrius (2), vocare possumus, si cum frequentissimis quas tenuia faciunt intestina, comparetur. Describit

(1) Commerc. litter. an. 1745, hebd. 24, n. 1.

(2) Mém. de l'Acad. Roy. des Sciences, an. 1714.

ipse in nobili femina huic nostræ similem, sive id spectes quod in mortua secando invenit, sive dejiciendi facultatem quam in vivente observaverat. Sedes duntaxat altior fuit. Memoratur altera ejusdem generis apud Palfinium (1), qui istam Littrii, istam, inquam, anni 1714, non videtur legisse. Legerat autem Hildani (2) observationem, quam auctor ipse cum attentius perpendisset, ad eumdem ac Littrius, modum explicaverat (3) : imo aliam, etiam Parisiis jam anno 1671 sic explicasse invenio Bienaisium, ut is qui aderat, insequente anno scriptis tradidit J. H. Lavaterus (4). Cur enim bubonocele laborans ægra *excrementa liquida toto compressionis tempore (ad diem usque septimum) per alvum dejecisset*, ejus *rei*, inquit, *causam* laudatus *operator intestinum ex parte constrictum reperit.* Sed et Ballonium (5) animadverti, cum scripsit, *in inguen prolapsa cæci intestini apophysi*, etsi hæc computrescat, *non esse necesse ea sequi symptomata, quæ consequi solent in aliorum aut tenuiorum aut crassorum intestinorum affectu*, cum hæc, inquam, scripsit, non obscure indicasse, sive ex crassis, sive ex tenuibus intestinis

(1) Anat. du corps hum. tr. 1, ch. 8.
(2) Cent. 1, obs. chir. 55.
(3) Cent. 6, in obs. 71.
(4) Diss. de intestinor. compress. thes. 6.
(5) L. 1, consil. med. 103.

propendens pars quæpiam instar appendicis illius, in hernia aliqua intercipiatur, posse alvum respondere secus ac cum totus intercipitur intestini cujuspiam tubus. Esse autem interdum præter naturalem illam, alias aliquas appendices, quas et diverticula vocant, herniæque sacculum subire certum est, sive illæ sensim præter naturam producantur, sive a prima origine quibusdam corporibus sint datæ. Cave enim credas esse omnes præter naturam, præsertim vero ex intestini latere in herniæ sacculum prolapso omnes fuisse efformatas; nam interdum, ut infra (1) dicetur, ad ea pertinent intestina quæ ab sedibus absunt in quibus herniæ contingunt. Itaque cum Littrio (2) et Meryo (3) censebis quidem eas appendices quas ipsi viderunt, illo fuisse modo formatas aut certe auctas : quin si tres illas, quas Schrokius (4) vidit in adolescentulo ventris doloribus, sed non ob hernias, quæ nusquam erant, sæpius cruciato, eas quoque a morbosa aliqua causa ortas adauctasve esse volueris; non multum fortasse adversabor. At si alias quasdam, ut puta quæ a Weitbrechto (5) in muliere describitur, fibris eodem modo ac in aliis

(1) N. 17.
(2) Mém. de l'Acad. Roy. des Sciences, an. 1700.
(3) Mém. an. 1701, obs. 1.
(4) Eph. N. C. cent. 8, obs. 1.
(5) Comment. Acad. imp. Petropol. tom. 4,

intestinis, conspicuis prædita, non a prima origine fuisse dicas: certe non potero adstipulari. Hujus autem generis illam fuisse non dubito, quam in vetula deprehendi; quippe eadem parietum substantia et crassitudine ex ileo, qua propius colo erat quam jejuno, ad perpendiculum pendentem: quæ addas velim ad brevissimam ipsius in Adversariis (1) descriptionem, quando Hunauldius (2) aliam a se visam describens, id cupiit minime prætermitti. Neque alterius generis fortasse erat quam in Lanario (3) vidi, ab illa in his discrepantem, quod brevior erat, et hemisphærica, et contra mesenterii insertionem posita ubi ileum se ita flectebat, ut angulum faceret, vel abscisso mesenterio perstantem; in illa enim ipsa prominentia anguli extuberabat haud aliter, si positum duntaxat spectes, ac quæ ab Ruyschio est in musæo anatomico (4) delineata. Quas præterea vidi, descriptas non habeo; perpaucas autem omnino vidi, cum tot cadaverum intestina examinaverim.

17. Hinc fit ut quo magis considero, eo magis censeam Ruyschii verba in thesauro VII (5): *ejusmodi diverticula, ut plurimum, si non sem-*

---

(1) III, animad. 5.

(2) Hist. de l'Acad. Roy. des Sc., an. 1732, obs. anat. 1.

(3) De quo Epist. 36, n. 22.

(4) Fig. 3, ad Thec. C. repos. 3, n. II.

(5) N. XV, 3.

per, in ileo occurrunt, aliter esse ac a primo videtur, accipienda; nimirum quando sunt, in eo, ut plurimum, esse intestino. Certe in eo viderunt qui a me aut nunc, aut alias (1) memorati sunt, et præter illos Henricus Meibomius (2) olim, deinde autem alii, et in his experientissimi viri Waltherus (3), et Schlichtingius (4), et cl. Bonazolius (5) nuper; ut de me in parte sileam, qui tamen, ne hoc omittam ad ipsius attinens observationes, in quibus vidi, ii maniaci non fuerant, neque in maniacis quos incidi, vidisse memini. Conspexi etiam semel atque iterum in anseribus, in uno præsertim ea latitudine, ut pro reliquiis ejus ductus haberi non posset qui olim ad vitellum attinuerat. In his quoque cum eo intestino communicabat quod ileo respondet, imo cum illa hujus parte quæ crasso intestino propior est; id quod in homine et mihi, et cæteris accidisse video qui locum quidem ilei ad quem attineret, diserte significarunt. Unde confirmatio accedit causæ a præcl. Fabricio (6) indicatæ, cur morbosæ appendices in ileo potissimum intestino contingant. Si enim quæ ad ileum ex superiori-

---

(1) Advers. III, animad. 5.
(2) Epist. de vas. palpebr.
(3) Progr. de aneur.
(4) Act. N. C. t. 6, obs. 20.
(5) Comment. de Bonon. Sc. Acad. t. 2, p. 1 inter anatom.
(6) Progr. Helmstad. editum, jan. 1750.

bus intestinis descendunt, ob maximam chyli partem in vasa lactea jam dimissam, eam *spissiorem consistentiam* nancisci incipiunt, quæ tenues urgere tunicas possit atque distendere; ea certe erit spissior quo magis per ileum progressa fuerint, sicque plus chyli et reliquæ fluidioris partis dimiserint. Itaque diverticulum, quod et ipse vidit, ad duos, haud amplius, palmos a fine ilei distabat. Quid ergo est, inquis, cur ita Ruyschium intelligamus quasi nonnunquam ad aliud quoque intestinum diverticula pertinerent? Scilicet cum meas relego observationes, aliquid illi aliquando accidisse, credo non absimiliter ac mihi accidit qui in recto semel, iterum in duodeno ejusmodi quidpiam vidi. In recto quidem, ut in Adversariis (1) propositum est; in duodeno autem viri apoplectici duobus ferme digitis infra pylorum cellulam, non multum extuberantem, sed orificio digitum admittente, nulla cinctam tunica præter extimam, sic tamen ut nullum omnino sive præsentis, sive præteritæ exulcerationis ibi, aut in ventriculo totove intestinorum tubo extaret indicium. Sed cum diverticula hæc, quando sunt, ileo, ut diximus plerumque obtingant, longissimo omnium intestino ibique locato ubi herniæ fieri sæpius solent: non mirum est, si ex ileo potissimum

(1) Animad. cit. 5 in fin.

hernias subeant. Tunc autem contingere posse, ut nulla sequantur herniæ symptomata, Ruyschius censuit (1). Littrius autem antea (2) diserte locuerat, ejusmodi herniæ cuncta symptomata lentius se prodere et minus violenta esse quam in herniis cæteris in quibus totus strangulatur intestini tubus, in primis autem hinc internosci, quod nunquam dejectio impeditur. Addit alia, in quibus hoc etiam, abdomen neque tumere, neque tendi, neque flatibus oppleri, ut in herniis communibus. Quæ etsi rationi, ob liberam tunc intestinorum viam, esse videntur consentanea, et approbatione sunt Palfinii (3), aliorumque non immerito confirmata; tamen ut intelligas nihil bene adeo esse in re medica constitutum, ut nonnunquam fallere non possit: observationem huc addam meam, in Adversariis (4) indicatam quidem, sed non perscriptam, ex qua apparebit, quanto aliter res in ægro se habuerit, cujus hernia sic intestini partem intercipiebat, ut per hoc tamen apertam relinqueret viam.

18. Bajulus Bononiensis, assiduis laboribus fractus, ut cum quinquagesimum annum ageret, multo senior appareret, herniam habebat ad inguen dexterum, digiti pollicis magnitudine,

(1) N. 3. cit.
(2) Mém. de l'Acad. Roy. des Sc., an. 1700.
(3) C. cit. supra, ad n. 17.
(4) Animad. ibid. cit.

quæ aliquando evanescere videbatur. Is circa medium martium anni 1706, nulla prævia causa, nisi forte quod post mediocres tempestates repente ingruerat nivosa dies, ventris dolore prehensus est, vago quidem, sed acerbo, quasi a canibus, sic enim aiebat, morderetur. Qui dolor etsi, ventri nescio qua inunctione adhibita, remittere visus est; recruduit tamen, nec unquam postea est imminutus. Ob hunc cum in nosocomium illatus esset S. Mariæ de morte sexto jam morbi die, non calentibus quidem carnibus, nec pulsu valde frequenti, sed parvo tamen, et qui prementibus digitis parum resisteret, eosque inæquali ictuum vi percuteret, toto abdomine tympani instar distento, magis autem infra hypochondrium dexterum, ubi quædam quasi coli intestini cellulæ manu percipi videbantur, hernia autem duriore facta, quamvis negaret præcipuam in ea esse doloris sedem. Cibum vomebat. A quatuor jam diebus dejicere nihil poterat. Flatus ipsos frustra egerere conabatur. Datum est oleum e dulcibus amygdalis recens expressum; e seminibus autem lini injectum clystere ad uncias decem. Hoc quale injectum est reddidit; illud vero evomuit, conquestusque est se ab eo turbatum atque agitatum. Quærentibus quid os saperet, toxicum, inquit. Multum sitiebat. Vomitus perstabat. Diebus singulis insequentibus septimo et octavo singula enemata injecta sunt, alterum compositum cum *benedicta*

laxativa, alterum ex lacte et vitello ovi; sed nihilo plus præstiterunt quam illud prius. Cum recrementorum nihil unquam dejiceretur, et cætera quæ sunt dicta manerent, pulsus autem, quamvis post diem sextum non amplius inæqualis, debilior ac minor fieret sic, ut die nono mane percipere vix possemus, et jam cute corrugata, frigescente corpore, æger neque palpebras attollere valeret, et vix amplius loqui, petiit tamen vinum, paulatimque deficiens, proxima tandem nocte placide obiit.

Cadaver squallidum et siccum, cute rigida, nec sine scabie aliqua, insequenti nocte dissecuimus. Ex aperto ventre fetor qualis ex gangræna solet. Omentum in herniam usque extensum, totum ex inflammatione rubebat, si latas quasdam quasi lineas exciperes in transversum ductas. Lien aliqua ex parte morboso livore infectus erat, introrsum quoque, tametsi ad parvam altitudinem propagato. Ventriculus dextrorsum multo magis quam soleat se porrigebat, distentus totus materia subflava, nihil magis quam stercus fluidum, referente, qualis intestina etiam tenuia a ventriculo ad herniam usque impense distendebat. Quidquid autem ex ileo ad crassa usque restabat, restabat autem multum, et crassa ipsa omnia valde erant contracta atque alba; ut manifestum esset nihil per ilei partem transiisse quæ ad herniam pertinebat; quamvis non ipse intestini tubus herniæ orificium subi-

ret, sed extra hoc prætervectus, nihil aliud immitteret, nisi parietis sui portionem, in semiovalis cavitatis modum laxatam. Erat ejus cavitatis qua sensim ab intestino incipiebat, major axis trium circiter digitorum secundum intestini longitudinem; minor axis multo brevior, quippe per anteriorem intestini faciem digituli intervallo a mesenterii insertione ad inferiorem faciem se extendens. Illis ex initiis paulatim cavitas magis magisque, ut semiovalis requirit figura, se contrahebat, donec ad pollicis profunditatem in medio descenderet. Hanc igitur sive cavitatem malis, sive diverticulum appellare, hernia solam intercipiebat, non reliquum intestini tubum, simulque cum omenti extrema parte concludebat. Quorum neutrum poterat ex ipsa retrahi, quippe non modo interclusum orificio sacculi quasi nervoso, verum etiam nexibus, minus quidem validis, sed creberrimis, sacculo alligatum, intus, qua erant ii nexus, subaspero, cætera lævi. Hunc peritonæum faciebat, extrorsum laxatum prope externum latus spermaticorum vasorum : assidebant autem hinc et hinc glandulæ inguinales tumentes duæ, quarum altera, sacculo propior, albam in parte substantiam ostendit. Intestinum sacculo proximum, et multo magis intestini diverticulum ex rubro nigricabant. Illinc intestinum superiora versus, nam ad inferiora, ut dixi, album erat; magnum ad tractum ex rubro ad lividum inclinabat,

quidquid autem inde ad ventriculum usque pertinebat, ob conferta plerisque in locis evidentia sanguifera vascula plane rubebat. Idemque color mesenterium obtinebat. Thoracem quoque recludere placuit. Pulmones undique, si dexteram anteriorem excipias faciem, pleuræ, præsertim ad latera et dorsum, ubi hæc erat crassior, adhærebant, nusquam autem magis quam ad summam dexteram thoracis partem, ad quam pulmonis substantia, velut ex antiqua læsione, erat prædura; inferius autem, a dextris pariter, non paulo compactior quam soleat. Cæterum pulmones multo, ubique ferme, humore imbuti erant.

In pericardio aquæ nihil, cor autem flaccidum, et in singulis orificiis polyposas habens concretiones, ut in ventriculo etiam dextero et sinistra auricula, leviter compactas omnes et plerasque mediocres; minima enim erat quæ in illa auricula; longissima quæ in arteriam pulmonarem ejusque ramos pertinebat.

19. Non dubito quin ex me quæras, cur tametsi via per ileum intestinum restabat aperta; nihil tamen illac transiisset? Equidem plures suspicari causas possum; veram pro certo affirmare nullam possum. Erat ibi intestinum ab inflammatione maxime læsum, simulque ob sui portionem distractam atque interceptam irritatum. An ibi igitur peristalticus cessabat motus, quo materiæ ulterius promoverentur? An con-

vulsio erat aliqua per quam ea tubi pars in vivente magis quam in mortuo contracta esset? An denique hoc ipsum inflammatio præstabat, vasa et parietes magis, dum vita maneret, turgida reddendo, quæ post mortem laxata sint? Certe aliquid ad causam hanc tertiam attinens indicat Littrius (1), ubi a nobili illa femina, cujus hernia coli portionem intercludebat, conjicit, cur plura, et sæpius interdum, alias vero pauciora et rarius dejicerentur. Neque hoc objicias, in illa tamen, quamvis inflammatum esset intestinum, et hujus portio intercepta, plura semper, aut pauciora illac trajici potuisse, ut in ea quoque muliere cujus historiam proposui n. 15. Nam ut omittam alium in aliis esse posse læsionis gradum, aliamque intestinorum vim, alium sensum; certe in illis feminis de colo sermo est, in hoc autem viro de ileo, quod, ne quæram an acutioris sit sensus, angustius profecto est multis partibus quam colon; ut si vel major hujus quam illius, secundum latitudinem intercipiatur portio, amplior in colo via restet, ampliorque parietum, in quibus promovendi vis est, extensio, et cum his ligamenta illa tria, id est fasciæ musculares, quas intra ejusmodi hernias intercipi, tanto minus verisimile est quanto difficilius est, ibi laxari coli parietem, ubi earum aliqua

(1) Vid. supra, n. 16.

munitur exterius: quæ exterior sedes et magis compacta fasciarum substantia illud quoque præstare possunt, ne ipsæ facile adeo vitium contrahant. Ex his intelliges non modo cur proposita a Littrio istiusmodi herniarum diagnosis facilius possit in colo quam in ileo respondere; verum etiam cur in ipso ileo, ubi diverticuli orificium angustius sit, quale ab eodem auctore(1) delineatur, non cum ita amplum est, uti mea in bajulo proponit descriptio: facilius, inquam; neque enim præstare ausim, ubi angustius sit orificium, semper nihilominus responsuram. Atque hæc, ut nosti, ad te scripseram, cum a cl. Benevolo missum accepi librum (2) quo herniam, secundo loco, describit factam, ut ipsa cadaveris confirmavit dissectio, ab ilei appendice in scrotum se extendente. Quæ tametsi cum eo intestino per orificium communicabat in mortuo quidem non majus quam ut mediocris avellanæ æquaret diametrum; æger tamen quindecim primis morbi ejusque sævissimi, diebus nihil per alvum, omnia per vomitum, et cito quidem stercoris similia ejecerat. Præterea intestinum ileum qua parte herniæ respondebat, erat ad ulnæ dimidium colore non prorsus naturali, valde autem corrugatum et angustius; unde proclive erat conjicere, a distenta inflammataque

(1) Mém. de l'Ac. 1700.

(2) Due Relaz. chirurg.

appendice vehementer tractum, hinc inflammatione tentatum et depressum, convulsumque fuisse. Historiam hanc conjungas velim cum proposita bajuli historia; conjecturas autem, adnotatis in dissectione subnixas, ad ea adjungas quæ de causis suspicabar, cur Littrianæ ejuscemodi herniarum diagnosi res aliquando non respondeat. Quod si non appendix solum, sed ipsum quoque ileum intra herniam intercipiatur, et inflammatione gangrænaque vitietur, ut in Meryii observatione (1); manifestum est alvum tunc supprimi et cætera fieri quæ in istiusmodi ilei affectionibus accidere solent : solent, inquam; nam etsi plerisque hæc contingunt, sunt tamen quibus nec alvus quidem prorsus adstringitur, nedum recrementorum, aut his similium vomitus non fiunt, ut puta iis quos cl. viri Wolfius (2) et Cohausenius (3) descripsere, ut minus oporteat mirari quod non aliter acciderit illis quorum morbus et dissectio a cl. Storchio (4) et Bajero (5) proposita sunt, cum in hernia esset pars coli intercepta, non ilei, quod tamen erat totum cum mágno jejuni tractu in altero ea inflammatione affectum, qua colon carebat.

---

(1) Cit. supra, ad n. 16.
(2) Act. N. C. tom. 4, obs. 68.
(3) Comm. litter. an. 1742, hebd. 26, n. 2, ad 3.
(4) Act. cit. tom. 7, obs. 101.
(5) Commerc. litter. an. 1745, hebd. 40, n. 2.

20. Iis allatis indicatisve observationibus in quibus intestinorum dolores a causa erant sub oculos cadente, ad eos transeo in quibus causa penitus intra corpus latebat. Ab iis autem incipiam quæ propter vomitum et inflammationem ad eas magis accedunt, quæ hactenus descriptæ sunt. Duæ primæ ad Valsalvam spectant.

21. Vir gracilis, annorum quinquaginta, ob plures in venationibus labores, de magno ad guttur et pectus calore queri cœpit. Hic easdem deserens partes, se ad lumbos prodidit, itemque in ventre, ubi pungente adjuncto dolore hominem adeo vexabat, ut ne tactum quidem ferret. Primis ægrum diebus frigidus rigor invadebat crebrius. Diebus autem quinque aut sex ante mortem, volvulus accessit cum fæcum rejectione: qui sensim ægri vires atterendo, ad interitum perduxit circa trigesimum ab decubitu diem. Venter plenus sanie inventus est totus, quæ omentum et intestina inter se colligaverat. Erant hæc valde inflammata, ut jecur quoque et lien, quem altius sane quam jecur inflammatio occupaverat. Ren sinister sub interna membrana, non omni tamen ex parte, effusum sanguinem continebat. In omento et in limbo mesenterii, præsertim ubi cum intestino colo nectebatur, multi parvi abscessus et ulcuscula animadvertebantur.

22. Cum primum abscessus fieri cœpti sunt, incommoda non ventrem modo, sed et lumbos quo se mesenterium alligat, afficiebant. Ubi illis

suppuratio accidit, crebri hanc indicabant frigidi rigores. Effusa autem sanies ulcuscula ibi reliquit, ventrem implevit. Cum, mora acrior facta, tunicas viscerum et intestinorum præsertim irritavit; omnium inflammationem concivit, horumque præterea motum invertit. Hinc volvulus.

Tu cum virorum clarissimorum Maucharti (1) et Verdriesii (2) observationibus, non propter volvulum qui vix in una indicari videtur, sed propter ventris dolores hanc poteris comparare, præsertim cum in earum utraque mesenterii pariter abscessus fuerint, in altera aperti, ut sanie refertus esset venter, in altera clausi, intestinis autem quæ hic illic sphacelus infecerat inter se, et cum omento arcte cohærentibus.

23. Vir alter eadem qua prior ætate eodemque habitu, colore autem pallido, cum ante biennium ardenti febre correptus, ab ea denique sine ullo sensibili crisis vestigio esset liberatus; magna postmodum siti, capitis et ventriculi summa debilitate et virium languore afficiebatur. His quotidie vexatum ingens interdiu cordis oppressio invadebat, quam noctu, dum somnum capere vellet, universi corporis tremor excipiebat. Phthisi aliis medicis, Valsalvæ autem aqua intra cranium redundante laborare censebatur,

---

(1) Eph. N. C. cent. 1, obs. 14.
(2) Act. cit. tom. 1, obs. 87.

qui et ea prescripsit remedia quæ hydropicis solent esse communia. Ille vero interea multum cum combibonibus meri ingurgitans, magno ventris dolore corripitur, vago tamen, cum flatibus, cum materiæ biliosæ vomitu et cum pulsus celeritate conjuncto. Postridie mane cum dolor non modo sævior, verum etiam certa in parte fixus esset, quæ tacta, vehementer dolebat, inflammationem Valsalva veritus, secari venam imperavit. Omnibus tamen præsidiis irritis, die quarto ineunte æger moritur. In ventre sana reliqua inventa sunt; sed magna ilei intestini pars inflammata. In thorace, permagna polyposa concretio in dextero cordis ventriculo, quæ inde in venam cavam producebatur. Intra cranium tandem seri multum, quo et ventriculi cerebri erant pleni. Prægrandes erant, multoque scatebant sero glandulæ plexus choroidis; et compages cerebri laxa erat.

24. Quam periculose magnæ solvantur febres sine ulla crisi, prima hujus historiæ pars confirmat. Quam verum autem fuerit Valsalvæ utrumque judicium, quæ per dissectionem in capite et ventre comperta sunt, monstrant. Quod vero in hoc ægro, non volvulus, ut in priore, sed vomitus duntaxat fuerit, ne quæres quidem, ubi hujus sectionem cum prioris aut cum insequentis cadaveris sectione comparaveris. Quam, si recte memini, in Bononiensi Incurabilium nosocomio habuimus anno 1705.

25. Senex annos natus quatuor et septuaginta, gracilis, vinosus, ante mensem incedere sic inceperat, ut sinistro potissimum cruri incumberet. Quod domestici magis quam ipse animadverterant; nihil certe ipse de hoc dicebat, aut uspiam dolere se ostendebat. Duodeviginti post diebus dolore ventris correptus est vago, nullaque cum febre conjuncto, quem ipse, nemine consulto, theriaca sumpta expulit. Sed duodecim interjectis diebus ortus circa meridiem dolor est ad summam regionem iliacam dexteram simul gravans, simul ei similis, ut aiebat, quem mordentes afferent canes. Tumebat is locus; sed nec colorem mutaverat, et, si tangeres, mollis erat: manu autem profundius appressa, durum percipiebas. Pulsus, cæteroquin laudabilis, celer et frequens erat. Oculi intra orbitas subsidebant. Lingua sicca. Nox mala. Die morbi altera pulsus major, ut vibratus. Dolor et tumor se ad ventris medium extendebant, qui demum sinistrorsum quoque perrexerunt. Sanguis e dextero brachio missus ad uncias septem, nihil seri; crassam autem et flavam habuit crustam. Nausea erat quidem, non ea tamen, ut cibus respueretur. Alvus sine molestia exonerabatur. Nox pessima.

Die tertia pulsus humilis: ructus crebri, amari, acidi: loquela quasi a convulsione vitiata: mens subinde non constans, ut inania et nugæ, quas æger narrabat, ostendebant. Die quarta artus

identidem convellebantur, totumque corpus rigidum ad quadrantem horæ permanebat: quæ dum fierent, nulli erant pulsus: et vicissim, soluta convulsione, hi quoque redibant, et sanorum quidem in cæteris similes, sed humiles et prementibus digitis non resistentes. Postea difficili facta respiratione; etsi lingua demum erat jam humida, neque homo amplius delirabat; fæces vomuit, et paulo post ad vesperam diei ejusdem convulsus, mortuus est. Abdomine diducto, sinister jecoris lobus inventus est laxus, et sphacelo prorsus vitiatus. Ventriculus et intestina, tenuia præsertim, hic rubra, istic livida, illic nigra. Coli autem initium qua musculos contingebat, cavam ossis ilii faciem operientes, simul cum ipsis et gangræna omnino occupatum erat, et sic connexum, ut sine laceratione separari non potuerit. Illinc videbatur effusum esse quod in ventris cavo conspectum fuerat serum lividum et puri admistum, cui nempe simile intestina continebant.

26. Quod ad initium attinet historiæ hujus, a verisimilitudine non valde abhorret, natum sensim fuisse in iis qui modo memorati sunt, musculis vitium aliquod unde proximi crurales nervi dexteri comprimerentur, inde autem fuisse, cur homo sinistro magis cruri inter ambulandum incumberet. Quod ad vitium inflammatione et corruptela postea accedentibus, pessimi succi ita nervos illos vellicaverint, ut corpus universum

nihil posset. Puer autem *per os ejectis stercoribus* mortuus est. Huc adde cl. Haguenotii(1) complura in felibus et canibus experimenta : qui vinculo injecto eidem intestino, stercora vomebant. Quis a primo e crassis hæc rediisse non existimasset qui tenuia fuisse occlusa nesciret? Nempe quæ ex ventriculo detruduntur ad intestina, illius, et mox horum succis, et pancreatico, et bile admistis, pluribus autem in chyli ductus particulis amandatis, si quam in crassis deberent, eam in tenuibus, inflammatis præsertim, habere moram cogantur; eamdem in his referent, quam in illis, odoris fœditatem et stercora etiam, si quis velit, non injuria poterunt appellari, ut docuit Picolhominus (2), negans propterea necessarium esse reliquias cibi in crassa pervenire, ut stercoris acquirant naturam. Verum ut minime in hoc homines fallantur, ex hoc tamen ipso in errorem rapiuntur, cum e crassis ea redire existimant, quæ redeunt e tenuibus.

29. At enim e crassis usque intestinis provenire posse demonstrant suppositoria et clysmata ab ileosis per os ejecta. Ego vero de suppositoriis satis in Adversariis (3) dixisse videor quid sentirem, ut de clysteribus quoque. Sed quoniam horum per vomitum rejectionem legi postea

(1) Mém. de l'Acad. Roy. des Sc. A. 1713.
(2) L. 2, anat. prælect. 11.
(3) Animad. cit.

apud non ignobilem auctorem *frequenter* accidere, apud alium autem hanc eorum rejectionem sine inverso intestinorum motu nova quadam ratione explicatam; nonnulla tibi super utraque re hic addere constitui. Et quod ad primam attinet, Galenus quidem cum inverti in iliaca passione, imo et extra ipsam, intestinorum motum, non uno in libro (1) docuit, tum insuper III de symptom. causis (2) semel iterumque affirmavit, *clysteris aliquid nonnullis in ventrem* (id est ventriculum) *subiisse ita ut vomerent : præterea stercus in lethalibus ileis.* Sed ab ejus tempore usque ad ætatem Jo. Matthæi de Grado (3), id est a secundo ad decimum quintum æræ christianæ sæculum, qui id confirmarent non memini legisse. Extitit deinde sæculo decimo sexto qui id vidisse se scriberet Julius Alexandrinus (4), sed *non tam sæpe, aliquando tamen,* ut bis Jo. Francus Hildesius (5). Sæculo autem proximo, et hoc ipso non pauci utique. Legere enim potes Abelis Roscii (6) observationes tres, Danielis Sen-

(1) De nat. facult. l. 3, c. 13, et in Hipp. de vict. in acut. comm. 3, n. 33.

(2) C. 2.

(3) Apud Donat. de hist. mirab. l. 4, c. 3.

(4) Apud. Schenck. obs. med. l. 3, sub. tit. variar. rer. vomit.

(5) Ibid.

(6) Apud Hildan. cent. 6, obs. 70.

nerti (1), ut videtur, et Joannis Henrici Lavateri (2), et Lucæ Schrockii patris (3), et Joannis Meryi (4) singulorum singulas, plures autem collectorum bibliothecæ anatomicæ (5): et præterea sine iliaca aut colica passione, unam Petri Borelli (6), alteram Friderici Lossii (7), tertiam Georgii Segeri (8), quartam Gabrielis Clauderi (9), quintam denique Petri Rommelii (10); tot enim erant quarum in præsentia recordabar. Alias ipse facile invenies. Verum si vel totidem reperires, non rarissimam, opinor, clysterum per os rejectionem diceres, frequentem non diceres. Plerique enim medici, etiam exercitatissimi, nunquam viderunt: quod eorum scripta ostendunt, ubi de hisce observationibus mentio incidit, aliorum quidem testimonium, non suum, proferentium.

30. Videamus nunc qua nova ratione clysmatum per os rejectio explicata sit. Positum est in-

(1) In hac 14 Sepulchr. s. schol. ad obs. 20, § 13.

(2) Thes. 6, cit. supra ad n. 16.

(3) Eph. N. C. dec. 2, A. 5, schol. ad obs. 195.

(4) Obs. 1. cit. supra ad n. 16.

(5) Tom. 1, p. 1, in adnot. ad Peyer. Exercit. 1 de gland. intest.

(6) Cent. 1, obs. 17.

(7) Vid. Schol modo cit. in Eph. N. C.

(8) Earumd. dec. 1, A. 9, obs. 94.

(9) Earumd. dec. 2, obs. cit.

(10) Earumd. dec. 3, A. 7, obs. 39.

testina omnia in volvulo plena esse, aut ferme plena humorum tum in ipsa jugiter influentium, tum ab ægris ingestorum : esse autem ad podicem obstaculum quodpiam, illorum quidem impediens exitum, ab immittentibus autem clysmata superabile. Tunc igitur sic injecta, plenitudinem intestinorum et distentionem augentia, accedente musculorum abdominis et diaphragmatis alterna compressione, quo minor resistentia est, illuc urgeri et commista cum iis humoribus per vomitum denique extrudi. Non resistere autem Bauhini valvulam, quippe quæ, posita intestinorum omnium plenitudine, aperta servetur. Nec inverso horum motu opus esse, præsertim cum in bestiis, ob injectum ileo vinculum jam vomitu correptis, non potuerit is motus animadverti; imo ne peristalticus quidem, si quæ ad finem sunt hujus explicationis attendas, satis in vivis sanisque animantibus agnosci amplius videatur. Hæc omnia cum primum legi, etsi quædam erant quæ non facile probari posse intelligerem, tamen, quod nunquam in veri inquisitione omittendum est, id cœpi facere, ut non modo quæ contra, verum etiam quæ pro ista explicatione afferri possent, attenderem. Itaque nonnulla eorum quæ suis tum rationibus, tum experimentis confirmaverat ingeniosus auctor, animadverti meis quoque comprobari. Nam quod ad intestinorum ab obstaculo ad ventriculum usque plenitudinem spectat, hæc meis quo-

que humanorum cadaverum, quibus ipse caruisse queritur, observationibus in ejusmodi morbis comperta est, ut tibi propositæ ostendunt agricolæ (1), bajuli (2), et magna ex parte mulieris cujusdam (3) historiæ. Posita autem non tenuium modo, sed et crassorum intestinorum plenitudine, ultro apparere *impedimentum* illud videbam, quod in Adversariis (4) generatim quærendum esse indicaveram, quo impedimento *ad tempus interjecto* Bauhini valvula *rite occludi non posset;* ad tempus, inquam; nam si perpetuum sit, non intelligetur qua ratione post trajectos per illam clysteres, ad officium ipsa vel continuo redierit, ut in quibusdam ex iis casibus visum est, qui paulo ante (5) sunt indicati. In illis enim non satis faceret eorum explicatio qui in ileosis valvulam rumpi aut paralyticam fieri conjecerunt. Quam ego ultimam conjecturam ne tunc quidem habere locum credo, cum initium coli plurima congesta materia dilatatum ponitur præter modum. Nam etsi valvula ob resolutas duorum, ex quibus componitur, intestinorum carneas fibras eam, qualiscumque esset, vim amitteret se constringendi; duo tamen,

---

(1) Supra, n. 9.
(2) N. 18.
(3) N. 11.
(4) III, animad. 9.
(5) N. 29.

quæ nos addidimus, fræna ita sunt hinc et hinc in transversum per internam coli faciem locata (1) ut admirabili usu quanto magis hoc dilatatur, tanto ipsa magis rimam valvulæ adstringant, quam utilitatem persæpe in vita præstare censeo, cum multa forte in ea coli parte materia est, musculi autem abdominis conatu magno contenduntur : quæ autem de hujus structura valvulæ, de ejusque frænis in Adversariis scripsi et pinxi, ut accipi a te non dubito; sic ea et quædam alia quæ ad me attinent, vellem ab nonnullis paulo attentius fuissent spectata : sed de his alibi. Denique, ut alia omittam, quod abdominis musculis et diaphragmati illa tribuatur actio quæ inverso motui intestinorum tribui solet, non sine ratione hoc fieri, ii possunt casus comprobare, in quibus ileon contingere ob vim expultricem abolitam, sive ob atoniam intestinorum, de Salii et Ruyschii sententia superius(2) indicatum est. Quo loco, Boerhaavii (3) quoque auctoritas produci potest, asseverantis se *in* crassis *intestinis nunquam*, *in numerosis vivorum animalium sectionibus*, *vidisse motum peristalticum*, ideoque mirantis *rejici* tamen per os *ex crassis clysmata;* hoc enim *aliquando* accidere, *testibus gravissimis viris*, non dubitabat.

---

(1) Advers. 3, fig. 1.

(2) N. 12.

(3) Prælect. ad instit. § 816 in fin.

runt, quos secutus Cicero (1) *tum astringere se se intestina, tum relaxare* sive ad terendum cibum et conficiendum, sive ad ejus depellendas reliquias diserte scripsit? Sed ne cuipiam forte ex iis quos in prope extrema ad II Adversaria præfatione designavi, hic quoque Ciceronis locus *in acerbam satis exprobrationem* a me *allegari* videatur; præstat multa quæ hic reponere liceret, negligere, et a Priscis ad Recentiores venire. Num igitur tot obliviscemur observationum non aliorum modo, sed et nostrarum in canibus, ovibus, cuniculis vivis dissectis, cum sæpe in oculos ne quærentium quidem incurrit, is motus atque adeo etiam ut præsertim in cuniculo accidit, alterne antiperistalticus. Sed in hominibus quoque fuisse alterum, aliquando utrumque perceptum, ostendere jam nihil attinet, quando exempla protulit cel. Hallerus (2): quibus tamen illud addere, si volueris, potes matronæ, immanem omphalocelem habentis, visæ a collectoribus Bibliothecæ anatomicæ (3). Idemque Hallerus (4) vel antequam tot ederet experimenta (5) præstitit, ne quia magno præceptori ipsius acciderat, ut nunquam, sicut dixi, in crassis intesti-

(1) L. 2 de nat. Deor.

(2) Ad Boerh. prælect. § 93, not. 6.

(3) Tom. 1, p. 1, adnot. penult. ad Warton de mesent.

(4) Ad cit. prælect. § 107, not. 3, et § 109, n. 30.

(5) De respir. p. 3.

ais videret peristalticum motum, idcirco nemini visus existimaretur; siquidem Wepferum nominatim laudavit, qui in his quoque evidenter perspexit, nec peristalticum modo, verum etiam antiperistalticum, ut cognosces ex Wepferi loco, huc pariter in Sepulchretum (1) relato.

32. Ex his quæ in utramque partem expendimus, licebit tibi intelligere, ad ea quæ in volvulo contingunt, ardua præsertim, nec satis adhuc perspicua, explicanda non facile ullam probabilem causam omnino esse abjiciendam. De causis autem quæ obstaculum faciunt materiæ per intestina descendenti, si forte ex me quæris, utrum illam celebrem olim horum contorsionem unquam invenerim, aut saltem, ut vocant, intussusceptionem, quæ vel sæpius est etiam ab recentioribus confirmata; ingenue respondebo, in neutram, sic quidem ut postea (2) explicabo, adhuc incidisse. Non tamen propterea, quod ad primam attinet, ullum ex descriptis ejus generibus suspectum mihi est, nisi quod salva mesenterii cum intestinis connexione intelligi non potest. Altera autem, sive intestini intra intestinum susceptio non modo salva mesenterii connexione intelligitur; verum etiam ob istam ipsam connexionem maxime noxia est. Cum enim intestini pars proximam subit, simul annexi mesenterii

---

(1) Schol. ad § 2, obs. 1 hujus sect.

(2) N. 34.

portio subeat necesse est. Itaque si paulo ibi diutius inhæreat, et causa aliqua constringens accedat, retardato per ejus vasa motu sanguinis, sic turgebit, ut ingressi intestini exitum, et per hujus cavum descensuræ materiæ transitum impediat; ne quid dicam de sphacelo ob circumitionem sanguinis prorsus interclusam denuum supervenienfe, ut laudatus Hallerus (1) vidit, et hominem extinguente. Eo autem magis omnia ibi constipantur, quo major intestini complicata portio in proximam se conjecit; tanta enim aliquando fuit, ut ex intestini spatio semipollicem longo educta, duos fere palmos æquaverit (2): tanto autem major subiit quo majores aut diuturniores causæ sunt, quæ subeuntem impellant, et quæ excipientem dilatent. Inter has causas plerumque est flatus; inter illas autem nonnunquam est pondus, ut in observatione eorumdem quos semel iterumque laudavimus, Bibliothecæ Collectorum (3) rara non ob id tantum, sed etiam quia in colo susceptio acciderat, in quo qui viderint, perpaucos legisse memini præter Ruyschium (4), idque, ut fatetur, semel, cum in tenuibus intestinis toties vidisset, ut sæpius nemo. Cæterum nulla frequentior causa creditur quam

(1) Strena anat. n. 9.
(2) Vid. Sepulchr. § 2, modo cit.
(3) Adnot. cit. supra ad n. 29.
(4) Advers. anat. dec. 3 et 5.

convulsivi motus; quos id posse Peyeri monstrat experimentum lacessitis non uno in loco viventis ranæ intestinis: leges illud in Sepulchreto (1). Idem confirmare mihi videntur observationes cum Peyeri ipsius (2), tum præsertim Ruyschii(3). Ille enim in puellæ ileo, in quo susceptiones tres lumbricos *alicubi* vidit *velut conglomeratos*; Ruyschius autem ipsam susceptam ilei virilis portionem *repletam vermibus circulariter positis*; iterumque *susceptionem* ejusdem intestini *verminosam* ostendit *e puero*. Intestina autem a vermibus posse vehementer lacessi manifestum est. Quin eximium medicum Heisterum (4) cum in tenuibus duodecennis pueri intestinis duplicem susceptionem invenisset, eademque intestina *lumbricis repletissima* animadverteret, *in praxi notatu dignum* existimavit, *præsertim si juniora tractamus subjecta*, passionem iliacam a lumbricis quoque oriri posse. Et hinc fortasse fuit quod susceptionum plerasque in pueris viderim adnotatas. Eorum quæ hactenus commemoravi dum quædam paulo diligentius attendo, non possum facere quin observationem huc addam meam, quam legens, si mirari forte incipias me paulo ante negasse, intestini susceptionem mihi esse

(1) Schol. ad § 8, obs. 20.
(2) § modo cit.
(3) Thes. anat. 4, n. 14, et thes. nov. n. 57.
(4) Eph. N. C. cent. 1 et 2, obs. 198, n. 3.

conspectam; at mirari desines ubi ea perpenderis quæ post observationem adscribam.

33. Virgo ad quinque et quadraginta annos nata, capite ob lapsum gravissime icto, non modo inter initia, sed semper vomuit; dies autem in hoc nosocomio vixit plus XXI, sic quidem ut sæpe jam jam moritura videretur. Venter, hujus enim duntaxat viscera, neque hæc morbi causa, inspexi, tepida etiam tum intestina habebat; tametsi non paucis a morte horis tangebam, et una certe ex quo abdomen apertum diductumque fuerat, cum aliud interea expedirem, transacta, tempore anni frigido, quippe circa medium decembrem anni 1724, tempestate autem frigidissima. Intestinorum tenuium pars flatu erat distenta, ea præsertim quæ cæco suberat, itaque hoc cum appendicula antrorsum verterat: pars reliqua non sine fetore aliquo subrubra erat. In hac susceptionem vidimus de qua loquimur non minus evidentem, imo etiam longiorem aliquanto quam ab Ruyschio est delineata (1). Sed dum qua in sede intestinorum esset, et quam arcta, aveo distinctius cognoscere, ideoque ut ab altero tenuium capite incipiam, intestina leviter, ut fit, hinc illinc dimoveo, hoc quidem præclare intellexi, illud vero dignoscere amplius non potui. Nam tenuibus cunctis ab

(1) Obs. chir. anat. fig. 74.

uno capite ad alterum, et ab hoc rursus ad illud accurate percursis, nusquam susceptio illa apparuit, et ne vestigium quidem, indicio manifestissimo, minime arctam fuisse. Tunc, quod reliquum erat, tenuia intestina aperiens, in duodeno materiam conspexi liquidis fæcibus similem; in proximo autem jejuni tractu lumbricum teretem, in eodemque tractu, et vicina duodeni parte, sanguineas hic illic maculas quibus intus utrumque, quasi ab inflammatione quæ irritationem consequi inciperet, distinguebantur. In cæteris autem intestinis ventrisque visceribus complura quidem animadverti ostendique, sed non ad morbos attinentia; si nonnulla excipias adnotata in muliebribus et in vesica, vel potius in urethra. Hac enim secundum longitudinem incisa, ex vasis sanguiferis quæ parallela per interiorem ejus faciem apparebant, nigra quædam hic illic prominere videbantur quasi corpuscula, ut a primo pro exiguis varicibus acceperim. Sed cum mane in solis lumine inspectarem, varices non esse intellexi; quin etiam num in iis vasis essent, plane dubitavi. Nam duo majora, quæ in ipsis erant communibus vesicæ et urethræ finibus, peculiaria esse vidi fusca et subrotunda corpuscula, eaque cum tangerem, dura sensi; ut calculos sui generis esse crediderim, sub intima illa tunica concretos, eamque attollentes; reliqua autem quæ infra erant, ut minora, ita minus dura nec subrotunda, ex ejusdemmodi

materia, ad eumdemque modum fieri, sed necdum esse perfecta. Cum hoc, novum fortasse, morbi genus, urethram procedente tempore coarctaturum, et jam facile nonnihil lædentem, animadvertissem; uterum secui, si forte manifestius scaturigines invenirem subalbi et crassiusculi humoris quo nimis humectatam vaginam conspexeram. Sed præter consuetudinem nihil vidi, nisi prominentem vesicularum acervum parvulum, ut ejus area ambitum unguis non excederet digiti minimi. Erat in facie anteriore caveæ ipsius uteri dexterius propiusque supremam partem ejusdem caveæ quam cervicis; ut suspicatus sim primum esse inchoamentum excrescentiæ, cujusmodi a me sæpe alias in cavo uteri descriptas legisti. Et prominentia quidem id confirmabat: sed non conveniebat natura vesicularum quæ prominentiæ faciem tegebant; erant enim ipsæ, et mucus, quem continebant, ejusdem omnino generis, et ad eumdem naturalem modum se habentis, cujus erant infra in cervice aliæ plures, olim a me verbis et pictura satis expressæ (1); non hydatides quales hic quoque non deerant ad tubas, et prope ovaria, alba, dura, strigosa. Sed vesiculas, mucum limpidum, et in fila ductilem continentes, tam alta sede quam in hac virgine collocatas, ibique in acervum

(1) Advers. anat. 1, n. 32 et tab. 3.

collectas, non nisi raro vidisse memini. Quæ si semper ad hunc modum se se habuissent, una ex magnis difficultatibus Nabothi sententiæ defuisset.

34. Verum hæc alias. Nunc ad institutum sermonem redeamus. In virgine hac vides intestini partem in proximam se conjecisse : ab hac parte fuisse flatum qui dilataret; ab illa autem lumbricum, qui lacessendo contrahere, inflammationemque ciere posset : pertinacem vomitum non defuisse, ut neque in duodeno jam materiam liquidarum fæcum similem. Hæ res omnes fecerunt, ne historiam hic prætermitterem. Gravissimus autem ictus capitis, qui per se concitare vomitum solet, in tenui intestino levior, et quæ novissime inchoata videretur inflammatio; neque aliter fortasse quam XIX epistola (1) indicata est, explicanda, præsertim vero laxa adeo susceptio, ut facillime, nulloque sui relicto vestigio evanuerit, eo me impulerunt, ut hanc neque pro vomitionum causa habuerim, neque inter eas connumerem de quibus in præsentia verba facio. Neque enim hic specto quas facile evolvendas, neque ita raro invenimus quales fuisse puto tres illas quas sine ullis volvuli signis in jejuno puellæ intestino vidit Abrahamus Vaterus (2) qualesque fortasse erant, quando nulla de iis

(1) N. 18.

(2) Progr. edito, an. 1727, M. april.

signis mentio injicitur, propositæ in eodem trium cadaverum intestino ex observatione cl. Hommelii (1), et ne longior sim, quales erant certe quæ plures et varia in sede, ut aliqua etiam ex infimo colo in summo esset recto intestino, a cel. Hallero, non in Strena anatomica, ex qua unam supra (2) laudavi, sed in Opusculis anatomicis (3) descriptæ sunt. Quin etiam nonnullæ occurrunt non æque facilis evolutionis, ut quæ a cl. Jo. Phil. Burgravio (4) *satis arcta* reperta est, nullo tamen, quod memoret, conjuncto signo iliacæ passionis, an quod nulla accesserat inflammatio? quanquam hæc neque ad alteram accesserat ab eodem (5) conspectam, et fuerant tamen saltem quædam tormina, et vomitus remediorum, an, quod duplo altius in hac altera se se immiserat intestinum? Sed neque Hartmannus (6) parum alte intrusum, idque tribus locis intestinum deprehendit, neque ex iis omnibus æque facile educendum, quin ibi *exterius turgidulum et sanguinolentum, tum oris etiam in extracta* portione *manente vestigio luculento*, nec lumbricus deerat prælongus in iisdem tenuibus

(1) Commerc. litter. A. 1743, hebd. 42 in fin.
(2) N. 32.
(3) Obs. 27.
(4) Act. N. C. tom. 7, obs. 3.
(5) Eorumd. t. 5, obs. 80.
(6) Eph. N. C. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 207.

intestinis: nulla tamen volvuli memorat indicia; imo *alvum suum officium fecisse* adnotat, *nimirum* quia *non prorsus omnem viam* susceptiones *obstruxerant.* Multo quoque longiorem, quippe ultra pedem geometricum, jejuni intestini portionem in proximam sui partem et illapsam, et *multum* ibi *coarctatam et compressam*, et *livido colore tetram* invenit Jo. Guil. Widmannus (1) post dolores quidem acerbissimos et vomitus fere continuos, nec tamen fæcibus similium, neque cum alvi, quod aiat, suppressione; nempe quia illapsa ea portio, quamvis anguste, etiamtum *pervia* reperta est. Itaque multo magis pervias binas illas susceptiones, non modo breviores minusque compressas fuisse crediderim, quas in ileo intestino cum incipiente gangræna offendit vir cl. Jo. Rod. Zuingerus (2), alioquin notas aliquas, si præcessissent, iliacæ passionis non omissurus: contra autem minus pervias totidem fuisse quas ibidem reperit Valentinus (3), eadem quæ Widmannus signa referens, nec dubitans quin stercoreus vomitus, si diutius vixisset puellus, accessurus fuisset: quem accessisse in altero intelliges, descripto ab Hoffmanno (4), susceptione quæ in eodem intestino erat, simul

(1) Earumd. cent. 6, obs. 89.
(2) Earumd. cent. 7, obs. 83.
(3) Earumd. cent. 3, obs. 1.
(4) Medic. rat. tom. 4, p. 2, s. 2, c. 4, obs. 4.

flatibus, superiora intestina distendentibus, simul putrido humori viam intercludente, qui eodem ac per vomitus ejiciebatur, colore, in ventriculo conspectus est. Ad has observationem præsertim addes cl. Weissii (1), qui in mortua post atroces ventris dolores, cum pertinaci alvi obstructione, et tandem cum volvulo conjunctos, invenit ileum extremum in colon illapsum, cum hujusque membranis concretum ac contractum adeo ut transitum occluderet *liquamini fetido et semistercoreo*, quo intestina tenuia *mire distenta* et inflammata conspiciebantur. Nec denique omittenda est, quamvis in cane habita, observatio quam cl. Wahrendorffius (2) proposuit. Cum aliquot jam hebdomadas nihil omnino dejecisset, sed assumpta quælibet, vehementer ejulans, vomuisset; tandem mortuus, nullam intestinorum inflammationem, nullumque in his obicem ostendit, nisi quod *circa intestini recti principium mutuus ingressus ad longitudinem duarum unciarum apparebat, omni meatu hinc adeo arcte clauso, ut ne flatum quidem transmitteret.* Ex his omnibus observationibus, quas ego, sicut soleo, ut haberes quas Sepulchreto adderes, commemoravi, facile intelligis, plus ad volvulum inducendum viæ occlusionem, aut magnam perstantemque coarctationem, quam

(1) Commerc. litter. A. 1745, hebd. 24, n. 1 ad 2.
(2) Act. N. C. t. 3, obs. 132.

nflammationem valere; itaque *intussusceptionem*, quæ illam non faciat, qualis solet esse levis, et facillime solvenda, hic a nobis attendi non oportere. Quod ad genus eas refero quas mihi hactenus videre contigit, ex eoque genere ultro fateor, quod rei anatomicæ et chirurgicæ auctor nostro sæculo haud ignobilis ponebat, occurrere in multis sine ullo dolore, naturali morte sublatis. Sed dum hujusmodi observationibus tantum tribuit, ut commentitiam omnino crederet aliorum doctrinam qui inter causas volvuli susceptionem intestinorum proponunt; cum ipso facere non possum, ni tot contrariis aliorum observationibus, atque adeo rationi ipsi velim adversari. Ut enim agnosco, minime necesse esse, gravioris mali quidquam oriri ubi laxior susceptio sit, et quæ viam non valde coarctet; ita si laxa non sit, viamque diutius occludat aut fere occludat; hinc vero volvulum fieri, aut dolores, aut inflammationes, aliave generis hujus, contendo, quemadmodum in historiis vides quæ in sectione hac Sepulchreti sub num. XX, in aliisque, et nominatim in Ruyschianis (1), et quibusdam præterea illarum quæ hic aut supra (2) indicatæ sunt.

35. Cæterum non a susceptione tantum, aut

(1) Obs. anat. chir. 91, et adv. anat. dec. 3, 5 et thes. anat. 10, n. 62 et alibi.

(2) N. 32.

hernia, aut inflammatione intestinorum, verum etiam a causis aliis, hæc aut occludentibus aut stimulantibus volvulum fieri, tum aliorum observationibus, tum nostris quoque, tecum alias communicandis manifestum est : et ab occludentibus quidem causis necessario, modo cum his paulo diutius vita duret, ab stimulantibus autem aliquando. Et occludentes quidem causæ interdum ad ipsas intestini alicujus tunicas spectant, ut puta annulus ille skirrhosus, XXXII epistola (1) indicatus; nam eum denique vomitus stercoracei sunt consecuti : alias autem ad ea pertinent quæ intestinis continentur; nec scybala tantum, ut in exemplo quod refert Hoffmannus (2), cum ad pondus librarum circiter viginti congesta, colon totum adeo distenderant ut demum rumperent in ileoso quodam celsissimo principe, sed et calculosa materia modo circum felleos lapillos, modo circum aureos deglutitos nummos, per diuturnam intra intestina moram sic adaucta, ut via interclusa eumdem attulerint morbum ; quarum rerum, ut aliarum prætercam, exempla in Cæsareæ Academiæ libris(3) invenies. Porro et quæ ad causas stimulantes referre possis, in iisdem (4) reperies, ut cum ju-

(1) N. 5.

(2) C. 4 paulo ante cit. § 13.

(3) Act. t. 7, obs. 100, et cent. 1 et 2, obs. 154.

(4) Cent. 7, obs. 30, et act. tom. 3, obs. 131.

venis, in abdomen cadens sic ut intus rupta vesica effusoque lotio in ventris cavum, insolita acrimonia lacessita intestina, quod eorum inflammatio et hanc consecuta gangræna ostendit, suum peristalticum inverterunt motum, aut cum ex simili matris casu contusum fœtus jam maturi abdomen in causa fuit, ut subsistens putrescensque in vasis intestinorum sanguis pares in his effectus, irritando induxerit, infante nihil omnino per alvum, omnia autem, ipsumque meconium per os reddente, misereque intra octavum ab ortu diem obeunte. Quod si convulsiones stimulus cieat, quid eæ possint, non solum susceptiones, ut supra (1) diximus producendo, verum et sine his, intestinorum motum invertendo, monstrabunt experimenta Brunneri (2); nepotis dico, avo digni; per quæ apparet, excitatis in bestiarum intestinis convulsionibus, recrementa quæ jam per alvum exire non poterant, in ventriculum et gulam ascendisse. Morbum autem proxime ad volvulum accedentem ob tormina vehementissima et continuum vomitum, et intestina crassa præter solitum coarctata, cum tenuia valde essent turgida et rubentia, et insigni copia sanguinis effusi fluidique referta, non sine spasticis contractionibus explicavit cl. Kulbe-

(1) N. 32.
(2) Experim. circa ligat. nerv. § 31.

lius (1). Quarum identidem recurrentium an residuum effectum servarint eadem intestina, partes inæquales habentia, et per intervalla inæqualia præter naturam angustas in anatomico Jo. Wilhelmo Albrechto, ileo hæmatiti, dum viveret, persæpe obnoxio (2) ipse existimabis.

36. Sed inter causas quæ stimulando, iliacam passionem interdum afferunt, vermes recensendi sunt. Aliquando enim, ut supra (3) indicatum est, convulsiones movendo, intussusceptiones et volvulum faciunt : quem et sine his excitare posse non est dubitandum. Alias intestinorum dolores tantum creant. Interdum ne hos quidem. Imo nonnunquam accidit, ut plurimi in iis sint in quibus, dum viverent, vix ullum vermium indicium fuerit : quod relegens nostram mulieris rusticanæ historiam, epistola descriptam XVI (4), aut quæ olim de cane illo venatico scripsimus (5), in quo erant tæniæ ad sexaginta, satis confirmatum videbis. Et contra signa interdum sunt lumbricorum; neque ulli inveniuntur tamen, ut puellus docet quem tibi ex Valsalva descripsi epistola XXXI (6); et ne in re obvia lon-

(1) Commerc. litter. an 1737, hebd. 20, n. 2.
(2) Et an. 1736, hebd. 12, n. 1.
(3) N. 32.
(4) N. 38.
(5) Epist. anat. 14, n. 48.
(6) N. 5.

or sim, alter quoque, cujus hic in Sepulchre- (1) historia est. Sed de vermibus, ventris do- res cientibus, alias incidet fortasse scribendi ccasio quærendique fusius, num ut viventium epe intestina lacessunt, ita in cunctis quæ pro- runtur, historiis ad ostendendum intestina erforasse ante mortem, an post mortem perfo- asse credendi sint, et, si illa ante mortem per- userint, an qua abscessus aut ulcus aliquod ip- is viam ex intestinis aperuerit. Multæ enim et ariæ producuntur observationes : quarum sal- em aliquot hic tibi indicare satis fuerit ex iis quas addere Sepulchreto possis. Videas in actis Cæsareæ Academiæ (2) primum duas. Quarum al- tera quanto magis intestina ab summo ad imum copia lumbricorum incredibili referta proponit, tanto fortasse videatur credibilius reddere, ipsos, præsertim amari elixirii copia instigatos, in vivo perforare intestina cœpisse, et quibus parte jam dimidia extabant. Parem, imo majorem lumbri- corum numerum Molinettus noster (3) depre- hendit; nam præter eos quibus plena et infarcta erant intestina omnia, alii ex his, cribri instar perfossis, exierant, qui ventris spatium undique repleverant. Sed hæc in mortuis conspecta, ut

(1) Obs. 1, § 2.

(2) Tom. 1, obs. 172, et tom. 5, obs. 68 prope fin.

(3) Dissert. anat. pathol. l. 6, n. 4.

quæ a me quoque (1) in gallina. Quid cum in vivis? Extat quidem antiquissima Hippocratis (2) observatio in Dinii puerulo e cujus umbilico *aliquando* exibat *lumbricus magnus*. Sed cum ibi ex vulnere prægresso *fistula* relicta esset, per eumdemque locum et lumbricus et biliosa prodirent; perforatum utique tenue intestinum esse constabat; a vulnere tamen, a lumbrico enim ne suspicabatur quidem gravis interpres Vallesius (3). Extat etiam, ne ab iis quæ cum dissectione cadaveris juncta sunt, præter propositum longius digrediamur; extat, inquam, in actis paulo ante laudatis (4) exemplum quindecim lumbricorum, ex hypochondrio dextero, et respondente huic lumbo egredientium, per tumores tamen utrobique ortos, et suppuratos quorum origo tumorum tribuitur quidem vermibus, colon intestinum rodentibus, at simul congestæ in eodem vitiosæ, corruptæ, erodentique saburræ. Cum leges igitur in centuriis ejusdem Cæsareæ Academiæ I (5) et VII (6) alias istiusmodi observationes; etsi in altera, ob brevitatem fortasse, nullius tumoris aut abscessus mentio fit,

---

(1) Epist. anat. 14, n. 44.
(2) Epid. l. 7, haud ita procul. a fine.
(3) Comment. in eum. l. n. 105.
(4) Tom. 6, obs. 93.
(5) Obs. 39.
(6) Obs. 7.

quid suspicari aliquis possit, considerabis. Mihi enim hic, ut dixi, propositum est exempla indicare, ad varias cruciatuum intestinorum causas spectantia; non quo modo ac ratione ea contigerint quærere. Hoc cum quæremus, illud quoque erit inquirendum quod Plateri, ad volvulum etiam attinens, observatio (1) perquirendi ansam præbet, nimirum an lumbrici sint vivipari. Conspexit ille convoluta, intorta, implexa, mireque distenta pueri, vel potius adolescentuli intestina, non modo recrementis et flatibus, *sed et vermibus vivis, oblongis, quamplurimis repleta, qui rursum aliis minoribus referti erant.* Observationem hanc in Sepulchreto quoque leges tum sectione circa quam versamur XIV (2), tum etiam (3), eoque magis attendes, si in dissertationem incideris qua solers medicus Zamponius describit cl. Planco dejectum ab alio puero lumbricum, mox suis sub oculis parientem minutos vivos vermiculos ad duodetriginta. Sed hæc ad teretes vermes attinent omnia.

37. Nam quod de tæniis et ascaridibus legisse memini, singula illarum internodia multis ascaridibus fuisse repleta non secus ac si pro his ovariorum officio, vel potius uteri fungerentur; aut ego quidem plurimum fallor, aut ejusmodi

(1) L. 3, observ. ubi de extuberantia.

(2) Sub. n. XXI, § 1.

(3) Sub. n. XXII, § 4.

est, ut de eo mihi non putem esse quærendum, ut neque num *tæniæ ascarides sint*, *quæ se mutuo retineant*, præsertim cum qui id docent, *ascarides in solo esse recte intestino* fateantur, itemque num ascarides *vermes sint corporis humani quasi proprii*; *aliæ vermium species rariores sint*, aliaque de hoc genere, quæ aliter, ut puto, deceat interpretari, at quæ a primo significare videntur. Certe Vallisnerius (1) non ascarides, sed *cucurbitinos* quos cum aliis vocabat, vermes se se mutuo retinere, et sic tæniam facere non dubitabat, usus inter cætera similitudine, qua ad aliam rem vel Homerum (2) olim usum esse video, vespertilionum qui in antri magni recessu pendentes a petra, mutuo tenentur. Sed eam quam Vallisnerius tuebatur sententiam, ego sæpenumero sum miratus in tot a me diligenter inspectis examinatisque tum quadrupedum, tum piscium, tum avium quoque tæniis confirmari non potuisse; quod facile agnosces, si attente legeris observationes quas ipse epistola anatomica XIV (3) vulgavi, imo illam etiam quam cum mea ad se scripta epistola edidit olim Vallisnerius (4): quibus ex observationibus potius colligi tibi videbitur, eas singulas tænias singulos prælongos vermes, quam plurium catenas fuisse.

---

(1) Consideraz. int. alla generaz. de' vermi, etc.
(2) Odyss. l. 24 sub initium.
(3) N. 47 usq. ad 55.
(4) In calce modo cit. libri.

Jam vero mirari desii, ex quo cognovi cel. Winslovii industria repertum denique esse ductum, et per fluidissimæ materiæ injectionem confirmatum, qui unus per omnem tæniæ longitudinem pertineret. Qui ductus si quo ego, aut quo Vallisnerius scribebat, tempore notus fuisset, vulgataque essent experimenta per quæ constat, aquatiles vermes, in partes plures divisos, tres circiter menses sine alimento vixisse, et nova observatione in altera quoque tæniarum specie credibilius factum esset, in extremo illo tenuissimo quod cauda videbatur, esse tæniarum caput; cum ipse facilius quæ videbam intellexissem, tum illæ aut argumenta alia pro sua sententia quæsivisset, aut eam potius, ut vir erat veri studiosissimus, abjecisset. Verum hæc quæ dixi, post illud tempus producta sunt, ut ex dissertatione cognosces experientissimi Bonneti super tænia accurate, erudite solerterque scripta, regiæque Parisiensi Academiæ Scientiarum oblata(1). Ea dissertatio quærendi alia nobis fortasse occasionem dabit, alio tempore proferenda. Nunc instituti memores, ab his, in quæ obiter incidimus, illuc revertentes, cum quædam restare videamus, eaque consideratione et scitu digna, ex iis quæ ad dolores attinent intestinorum; hæ autem litteræ ne longiores sint, reliqua in proximas rejiciemus. Vale.

---

(1) Mém. présentés à l'Acad. Roy. des Sc. tom. 1.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXXV.

Absolvitur sermo de Intestinorum Dolore.

Plura quidem Intestinorum Doloris, et hunc consequentium Inflammationis et Gangrænæ exempla novissimis litteris complexus sum. Tamen restant alia tanto digniora quæ a te, cæterisque junioribus medicis attendantur, quanto aut breviore tempore, aut fallaciore remissionis simulatione abreptos ægros conspicies. A primo genere incipiamus, atque adeo ab juvenis, qui nobis, cum Bononiæ essemus notissimus fuerat, casu tam præcipite, ut pene prius mortuum audiverimus quam ægrotantem. Res, ut diligenter a Valsalva non scripta quidem, sed tunc narrata nobis est, ad hunc modum se habuit.

2. Lælius Lælii Forocorneliensis, medicinæ studiosus, solitudinis amans, et natura facile irascens, cum optime, ut solebat, valeret, nulla omnino prævia causa, nisi quod patrem animam agere tunc sciebat, tristemque ejus mortis nuncium ægro animo expectabat, circa medium novembrem anni 1705, hora noctis quarta an quinta, repente acerbo corripitur dolore umbilicalis regionis, modo quidem hic, modo illic magis ur-

gente, sed nunquam extra certum quoddam ejusdem regionis spatium egrediente. Ad ejus clamores excitus hospes, de consilio vicini cujusdam medici philonium exhibet Romanum. Hoc vomitu rejicitur; jam enim vomitus cœperant bilis porraceæ, quæ deinde æruginosa facta est, et demum prope mortem atra sic tamen, ut ad ferrugineum vergeret. Mane, hora ab doloris initio decima, advocatur Valsalva. Qui, facie quæ minime placeret, abdomine tenso, et ad tactum dolente, pulsu humili et quasi ligato, et qui percipi satis non posset, urina ex rubro fusca et maxime turbida, aliisque hujus generis animadversis, cum tantum tam brevi tempore factum detrimentum videret, aliarumque, hujus non ita absimilium, observationum suarum recordaretur, intra horas viginti quatuor moriturum pronunciat. Tamen, ne id æger continuo intelligeret, oleum dari jubet e dulcibus amygdalis recens expressum, oleo autem violarum, addita camphora, abdomen inungi, et seniores duos medicos accersiri. « Cum hi, quatuor post horis, ægro jam satis » expiato, venissent: optimum, inquit, adolescen» tem, civem meum, ea vi morbi prægravatum » videbitis, ut nisi quid in vobis auxilii sit, verear » ut ferre diutius possit; nam quod ad me attinet, » ingenue fateor, quo juvare possim, non videre.» Simul rem narrat, et ad ægrum introducit. Illi vero convulsione opprimi censent, ideoque e pede sanguinem esse mittendum: magnam quo-

que abdomini cucurbitulam esse affigendam. Modeste repugnante Valsalva, vincit de missione sanguinis sententia duorum senum. Bis vena pertunditur : primo ex vulnere nihil exit; ex secundo sanguis quidem prosilit; sed continuo impetum amittit, languideque adeo exit, ut tametsi vena mox clausa sit, pulsus amplius percipi non potuerit. Accessit postea leve delirium : oculi aliquid convulsivi ostendebant; respiratio difficilis facta est : et mors denique ea, quæ proxime secuta est, nocte ingruit, secundum Valsalvæ prædictionem.

Cadaveris abdomen cum attrectaret, sensit is, aliquid effusi humoris subesse, Sanguis erat fluidus, effusus ad sesquilibram: sed et in bronchia aliquid sanguinis effusum fuerat. Cæterum in ventre gravis odor; nec tamen gravissimus. Intestina magnam partem, præsertim quæ superiora tenent, hic illic rubebant; ileum vero jam livere incipiebat. Peritonæum cum alibi, tum præcipue qua diaphragma convestit, nigris erat maculis distinctum. Sed qua ventriculum (hic intus secundum naturam se habentem) exterius amicit, nigris tuberculis potius, quam maculis, erat inæquale. Quæ tubercula etsi a primo glandulas mentiebantur, re tamen vera) nam et ipse ostendente Valsalva, illorum aliquot mox vidi) nihil erant aliud nisi stagnans sanguis, aut, si mavis, gangrænæ initium.

3. Ea cum mihi ostenderet, simulque omnia

quæ tibi descripsi, narraret, quæsivi cur venæ sectionem nec ipse imperasset, nec, cum imperarent alii, probasset? Rationem, inquit, in promptu non habeo qua tibi dilucide satisfaciam: sed habeo tamen observationem. Sic enim animadverti, inflammatis intestinis missionem sanguinis male cedere: quin sæpe etiam observavi, vel per se ægros in eo morbo repente, præterque opinionem in præceps ruere, ut quocumque uti remedio verear ejusmodi in quod ea culpa conferri possit, quæ id morbi naturam est conferenda. Hæc tu legens, quid ergo? aies. Si copia quis boni sanguinis propemodum laboret, si viribus vigeat, acerrimo autem prehendatur dolore intestinorum; huic sanguinem, auctore Valsalva, non mittemus? quid aliud hoc est, nisi inflammationem, quam prohibere posses, permittere? Quid? si dolor is a convulsione sit, non huic per sanguinis missionem occurremus; imo eo periculosius constringi vasa sinemus, quo erunt pleniora? Pedetentim, quæso; nam isti quem describis, homini quis tibi ait Valsalvam sanguinem non continuo fuisse missurum? Longe enim aliud est antequam fiat inflammatio, aut etiam dum fieri incipit in istiusmodi præsertim homine, venam secare; aliud, cum facta est, et vires languent, et omnia in præceps feruntur, subire, ut Celsi (1) verbis rem eloquar, *speciem ejus ut oc-*

(1) De medic. l. 5, c. 26.

cisi, quem sors ipsius interemerit. Scilicet hujus morbi cursus sæpenumero opinione celerior est, ut si horas spectes, incipere tum etiam censeas, cum, summa jam illata noxa, ad finem properat exitialem: itaque siquo in alio, in hoc certe morbo verum est illud Hippocraticum, (1) *occasio præceps.* Fuerat hæc in Lælio iis primis horis cum perperam, nedum frustra, philonium datum est. Præterierat, cum Valsalva, nedum cum seniores medici, accersiti advenerunt.

4. Nam quod illi ex iis signis unde Valsalva victum morbi vi, insuperabili jam facta, juvenem, oppressum ipsi convulsione adhuc solubili existimarunt; nempe venæ sectionis exitus utri verum pervidissent, ostendit.

Negari utique non potest, magnas in hoc morbo sæpe convulsionis esse partes, eo autem majores, quo acrior est dolor, sive hic convulsionem moveat, sive a convulsione moveatur, et quo item citius ad lethalem terminum decurrit. Sic intelligo cur Boerhaavius (2) cum exquisitum intestinorum sensum ab ingenti numero papillarum nervearum deduxit, tum hæc continuo subjiciat: *quare homines celerrime pereunt ab inflammatione, et excoriatione intestinorum, et si summa doloris sit vehementia, intra unicam horam hominem validissimum interimit.* Sed et sæpe in ve-

(1) Sect. 1, aph. 1.

(2) Prælect. ad instit. § 91.

hementi intestinorum dolore manifesta convulsionis indicia vel magis quam in Lælio (1), se produnt. Sic, ne horrendas convulsiones hic memorem, quæ in observatione (2) proponuntur, sive symptomata, sive dissectionem spectes, huc attinente; sic, inquam, memini in patria mea grandem natu, sed viribus firmis virginem, cuidam ventris dolori obnoxiam, quem senior ejus medicus colicum esse non dubitabat, cum sub finem anni 1709, eodem, sed graviore, prehensa esset, nullis tamen, sive pulsus, sive urinas, sive alia spectares, comitantibus febris indiciis, cumque per clysterem qui biliosa eduxerat, valde esset levata, morboque in dies magis magisque remisso, a medico amplius non inviseretur; memini igitur, cum domesticæ mulieres loco enematis quod alternis diebus ad vesperam injiciebatur, suppositorium ex melle indidissent, statim ani dolore tam atroci correptam esse, ut mane inveniri pulsus non possent: fuisse autem eo cum dolore tantam constrictionem ani conjunctam, ut clysma nulla ratione immittere liceret: mox vero cum ei contractioni, et dolori per emollientia anodyna mederi studerent, repente ejusdem partis relaxationem non secus ac sæpe solet in cadaveribus, supervenisse, et circa meridiem ipsam mortem. Igitur fac esse convulsionem. Num

(1) De quo supra, n. 2.

(2) Eph. N. C. dec. 3, A. 7 et 8, obs. 145.

sanguine emisso, facile tolles? Quid, si ea causa nervos convellat quæ perdifficile vinci possit, aut si forte ad tempus brevissimum vinci, mox, ut in convulsivis affectibus persæpe fit, vehementius insurgat? Accipe quid, me degente Bononiæ, acciderit. Monachus erat, senex quidem, sed quam robustissimus. Hunc nulla ex manifesta causa, nisi forte ex frigore, et labore, ventris dolor de improviso invadit tantus, ut hominem nec stare loco sinat, et clamare cogat. Frustra oleum amygdalinum datum est, frustra injecta enemata, frustra sanguis e pede missus. Nullo auxilio quidquam juvante, intra horas haud amplius duodecim, cum dentes bis terve inter se collisisset, mortuus est. Non adversus utilissimum, si tempestive utaris, auxilium sanguinis missionem hæc scribo. Sed quid cito accidere vel post hanc in morbis ejusdemmodi possit, ubi prævaleant convulsiones violentissimæ, admoneo, ut et scias ipse, et ante docere alios queas, non esse temere magnum auxilium culpandum, si forte ejus usum continuo exitus infelix consequatur. Quoniam vero, quidquid præmoneas, turpis semper apud plerosque calamitas est, si cita mors auxilium magnum excipiat, intelligis sane cur Valsalva ejusmodi remediorum usum in his morbis vereretur.

5. Quid vero, si cadaveris dissectio omnem medico excusationem eripiat? Potest enim convulsio, ut non redeat, eam tamen, intercepto in

ɔnstrictis vasculis sanguine, intestinis noxam ιto, et præter opinionem intulisse; qua præsente, ιnguis mitti nequeat sine culpa. Vidisti in Lælio uam cito intestina non modo inflammationem, :d et livorem contraxissent. Pars nulla fortasse .cilius, et citius quam intestina, nihil ejusmodi ιspicante medico, abit in gangrænam, et nigra t. Quod etsi productis alibi historiis, aut in hac pistola (1) producendis vel aptius monstrare ossem; hic tamen placet observationibus duabus stendere, quarum singulas ab singulis præcepribus accepi meis, eodem Valsalva, et Jacobo ndrio. Hanc igitur a Valsalva.

6. Vir erat qui ab aliquot saltem mensibus .otidie hora a cibo quinta aut sexta, ventris doloιus capiebatur, quasi tot dentibus laceraretur. :c accesserant flavæ materiæ fluxus, et mas, cum repente apoplexia invasit, levis quidem, quæ post diem unum aut alterum remitti visa , manibus aliquam movendi facultatem recurantibus, mente autem paulo minus oppressa, nen quinto die læthalis. Cadavere perlustrato, ιa omnia inventa sunt, si cerebrum et ileum :estinum excipias. In illius enim ventriculis sem fuit non paucum, a quo Choroides plexus llebant. In ileo autem septem an octo annuia spatia, eaque nigricantia : quibus in spatiis ndulæ ciceris magnitudine, materia alba ple-

ι) N. 16 et 18.

ræque oppletæ. Hæ glandulæ non collectæ erant in acervos, neque interius locatæ, sed disjectæ, interque intestini tunicas extrorsum potius prominebant.

7. Apoplexiæ causa, quippe huc non attinente, seposita, dolorum causam quotidie certa hora illa recurrentium vides: nimirum glandulas in ileo amplificatas, sive illæ, quod Valsalva, quarumdam aliarum exemplo edoctus, censebat, cibariæ materiæ per ileum devolutæ pressionem ferre sine dolore non poterant; sive ab novo chylo earum in parte obstructarum angustias eluctari nequeunte distendebantur: quod et ipsarum natura, quæ Valsalvæ non ita dissimilis visa est earum quæ in mesenterio sunt, indicabat, et alba illa qua pleræque infarciebantur, materia quadantenus confirmabat. Cæterum hic præsertim attendas velim, quam facile, et quam cito ea spatia omnia in quibus erant illæ, nigredinem traxerint. Sed inertiam, inquis, fibrarum intestini apoplexia auxerat, quo minus per vitiata glandulis ea spatia sanguinem possent promovere. Fateor, sed non propterea vitiatas alias partes occupare grangræna solet tam cito cum accedit apoplexia. Quæ nulla certe præcesserat in observatione altera, quam Sandrius habuit ad hunc modum.

8. N. Cupellinius colica laborans affectione, cum sedens emulsionem biberet, adstanti famulo, cape, inquit repente, cyathum porrigens quem

manu tenebat, et hoc dicens, retrorsum cecidit mortuus. Corpore toto consecto, nihil aliud vitii repertum est, quam intestini coli inflammatio, quæ ad nigredinem vergebat.

9. Ex hac observatione tum quod proposui, intelligis, tum etiam quæ facile noxa in eodem intestino esse posset in virgine quoque Foroliviensi de qua paulo ante (1) dictum est. Nec te moretur quod nulla prævia fuerint febris indicia; quandoquidem in his ipsis litteris (2) visuri sumus, an sine febre inflammatio esse possit, imo an sine inflammatione sphacelus. Verum alia antea expedienda sunt quæ ad celeritatem spectant qua intestina lethalem inflammationem concipiunt.

10. Servus quidam a pedibus, nempe is quem epistola etiam anatomica XV (3) commemoravi, alia de eo scribens, quæ hic minime iterabuntur, statura breviore, habitu pingui, cum famulari amplius non posset, annos jam aliquot mendicabat, vinoque, cum poterat, utebatur paulo uberius. Itaque etiam postremo vitæ die cum domum rediisset ac male habere se diceret, nihil ut se curaret, nisi vinum et panem sumpsit; mox de ventris doloribus questus, cum his circa mediam noctem est mortuus. Cadaver postridie in gymnasium illatum est, ubi sub initium februarii

(1) N. 4.
(2) N. 19 et seq.
(3) N. 70 ad fin.

anni 1736, anatomen docebam. Abdominis musculis, qui laxi erant, incisis, et ventre unde gravis existebat odor, patefacto, vidi tenuium intestinorum non modicam partem altius intra imam pelvim se demittentem, ut ad vesicæ usque cum recto conjunctionem perveniret, quidquid ibi spatii est complens. Sed hæc a primordiis, aut certe non recentia. Illud recens quod et ea et cæteræ intestinorum tenuium partes nonnullis locis valde erant arctæ ibidemque fuscæ, alibi autem rubicundæ, vel minimis vasculis a remorante sanguine ita distentis, ut si rubens cera fuisset injecta. Nec crassa intestina aliter hic illic se habebant, præsertim vero ad coli initium. Jecinoris erat crepido subnigra. Lien æquo major. Arteriæ magnæ truncus non sine quibusdam parvis ossiculis per ventrem ferebatur. Cava autem vena multo nigro, fluidoque sanguine referta erat.

11. Non adeo quidem breve spatium fuit quo intestinorum inflammatio mulierem, de qua proxime scripturus sum, interemit: breve tamen fuit, et fortasse brevius quam videatur, si non tam ægrotationis, quam inflammationis constaret initium. Quod etsi minus certum est, tamen cætera quæ de hac femina nota habeo, non sunt mihi prætermittenda; quippe pollicito, cum de cordis palpitatione (1), et de pulsibus (2), imo et

(1) Epist. 23, n. 21.

(2) Epist. 24, n. 12.

e oculorum affectibus (1) scriberem. Hæc enim nicula illa est cujus oculi duntaxat, quemadmodum se haberent, eo loco proposui; reliqua n alium distuli.

12. Anus paupercula, oculis capta, parvo corore et exili, a tertio jam die ægrotans, in Patainum nosocomium illata est, quasi thoracis nflammatione teneretur. Nam ex ipsa nihil certi lici poterat, utpote quæ viribus erat tam dejecis, pulsibus autem infirmis adeo et exiguis, ut odem illo quo illata est, die mortua efferretur. Cadaver anni tempore opportuno, videlicet sub nitium anni 1742, utilius fuit quam a primo spesem, ad plura studiosis adolescentibus ostenlenda. Quod dum agerem, in hæc quæ adnotabo, norbosa incidi. In ventre intestina erant inflamnata, ut jecur quoque. Eodem attinebat quod tero aperto, fundi interior facies colore esset on minus rubicundo, quam si nuper femina in enstruis fuisset. Qua autem fundus se contrabat in cervicem, facisque internæ, anterior posterior, ad angulum in latere dextero conniebant, ab ipso angulo membranula profecta, on minima, in transversum ducebatur ad faem posteriorem, limbo toto inferiore cum hac hærens, cætera soluta atque extans, ut contra valvulæ cervicis solent, cavum sursum, non

(1) Epist. 13, n. 17.

deorsum, conversum haberet: itaque suspicatus sum, non eam a primordiis, sed fortasse a difficili partu aliquo (peperisse enim mulierem constabat, uterum autem dextrorsum videram inclinatum) originem habuisse. In thorace sani et prorsus illæsi pulmones. Sed pericardium undique annexum cordi perpetua quidem sed non firmissima cohæsione, sic ut nullo negotio digitorum ope, sine ulla ipsius aut membranæ cordis laceratione, disjungi potuerit. Ad magna vasa non adhærebat; facie autem qua cordi adhæserat, albam quamdam ostendit maculam, uno tantum in loco, eamque mediocre ad spatium se extendentem. In cordis ventriculis niger, ut ubique, sanguis; nullæ autem polyposæ concretiones. Sed hæ teretes albæque, et nonnullæ crassæ et firmæ, longæ etiam, ut quæ ab auricula dextera ad internas jugulares venas pertinebant, a cordis orificiis in vasa, arteriosa quoque, productæ passim reperiebantur. In oculis denique quid deprehensum sit, in ea epistola scriptum est, de qua novissime indicavi.

13. Etsi propositæ hactenus historiæ docent, quam cito interdum afferre exitium possint dolores intestinorum sive inflammationis vi, sive etiam convulsionis, et quod consequitur, quam cautum medicum esse deceat et suspiciosum sæviente hoc morbo; tamen ut multo magis suspicari et cavere debeat, ne morbo se remittente, et quasi abeunte, inani spe nonnunquam

fallatur, tibi insequentes observationes ostendent.

14. Adolescentulus vino, et vini, quos vocant, spiritibus deditus, non ita pridem cum febre laboraret intermittente, ventris dolore correptus fuerat, quem flatus, per inferiora emissi, sustulerunt. Verum post dies aliquot rediit dolor: quem cum domi tollere non posset, die tandem a reditu doloris sexta, exceptus est in nosocomium Bononiense S. Mariæ de vita. Erat dolor in hypogastrio assiduus, sed levis, nisi quod subinde increscebat, et tunc sæpe venter ibi magis intumescebat, et si manum admoveres, plures ibi duros quasi globulos percipiebas. Sed cito hæc evanescebant omnia, donec iterum per intervalla redirent. Stomachus quoque condolebat, et jam alimenta vomitu rejiciebat cuncta, non modo medicamenta, in his opium ipsum. Itaque cum alvus nisi per clysmata non responderet, institutum est simul id curare, simul medelæ aliquid, et nutrimenti per clysteres immittere ex jure, et mollientibus herbis paratos, nullo tamen doloris levamine, ut ne antea quidem cum per injectum non semel oleum e lini seminibus expressum recrementa educerentur. Inutiles quoque ex eodem oleo, aliisve, abdominis inunctiones fuerant. Levius æger in lectulo sedens, quam cubans, dolorem ferebat, quamobrem vel cum dormiret, sedebat. Melius quoque habebat, et facilius capiebat somnum inani stomacho, quam si quid

forte retinuisset: quæ res, et quarumdam aliarum quæ sæpius significant vermes, notarum absentia, faciebant ne a lumbricis dolor esse existimaretur, tametsi unum teretem longiorem nudiustertius ore ejecisset. Postremo quædam ex alimentis cœpit retinere; atque adeo prandium quoque. Genæ rubebant, quod ipse ex defluxione in faciem esse aiebat, cui videlicet erat obnoxius, sitiebat. Abdomen universum distentum erat. Quinto jam die ex quo in nosocomio esse cœperat, allocutus sum, ut solebam, circa horam XVI; bruma enim instabat, anno 1703. Meliuscule se habere dixit: idque confirmabat vultus, et sermonis alacritas, et firmior, ut in sedente, corporis vigor; nam pulsus neque unquam habuerant, neque tunc habebant quod displiceret: febris certe nulla tunc erat, neque unquam toto eo tempore quo in nosocomio fuit, a quoquàm, nisi forte semel, potuit animadverti. Cum hæc ita essent, quis tunc crederet quantum monstri aleret? Attamen duæ vix erant horæ ex quo sic ego, et cæteri qui invisebant, studiosi juvenes, et viri observaveramus, cum repente præ doloris acerbitate clamare cœpit, idque assidue ad nonam usque noctis horam. Vomuit interea, et ad vesperam jam pulsus sibi non amplius percipi admonuit; nec revera ab iis qui aderant, percepti sunt. Ubi ea quam dixi, hora fuit, continere se non posse ait, quin e lectulo ad alvum exonerandam descenderet. Dum exonerat, animo linquitur, sicque intra semihoram moritur.

Cadaver postridie dum lavant, magna vis ex ore effluit quasi sanguinis putridi, stercore fluido diluti, *tabacci* colore, et gravissime olentis. Itaque abdomen factum est in hypogastrio nonnihil flaccidum : et quanquam in epigastrio, quod livebat, cæterisque partibus durum esset adhuc, atque distentum ; minus tamen erat quam in vivo. Ubi cultro ventum est ad ventris cavum, illico exsiliens prorupit multus humor, ejus persimilis qui ex ore effluxerat ; sic autem prorupit, ut illi ipsi qui secabat, non modo nobis qui aderamus, dubium fuerit, an ex ventris cavo extiterit in quod antea esset effusus, an ex intestino distento, ideoque simul cum peritonæo facile convulnerato. Mox certe cum abdomen diductum est, eo humore plenus apparuit venter. Tenuia autem intestina omnia tam atra, quam carbo est. Eodemque sphacelo lien quoque, saltem ex parte, vitiatus erat. Ventriculus tamen, quantum extrinsecus judicari potuit, sanus fuit, et quidquid pariter de crassis intestinis ab extremo ileo ad sinistrum usque hypochondrium pertinet : cætera enim inquirere prohibuit incredibilis odoris fœditas, eo etiam major quod per incuriam, et festinationem perforato intestino aucta interea proluvies fuerat, quacum teres mediocris lumbricus prodierat.

15. Vidisti, cum adolescentulus jam melius habere videretur, quantum vitii esset in tenuibus intestinis omnibus. Sed putasne factum prius-

quam in nosocomium veniret, an postquam venit? Si primum, quinque igitur dies tantum mali sine iis notis quæ comitari sphacelum solent, delituit. Si alterum, quomodo sine inflammationis signis, et sine assidua præsertim febre ortum est? Atque eadem fere te a me interrogari posse credito, cum eas quæ insequuntur, observationes producam, aut cum illam Segeri legeris, quæ in hac Sepulchreti XIV sectione (1) extat. Nimirum senex, posteaquam dies jam aliquot de ventris doloribus, quibus erat obnoxius, conquestus fuerat, non tamen adeo gravibus, ut decumberet; tandem circa vesperam ex horto suo domum rediens, tam acerbos passus est, ut nullis remediis proficientibus, obierit postridie circa horam quartam matutinam: et inventa quidem sunt alia in pancreate, jecinore, liene antiquiora vitia; sed illud recens, quod *intestina, præsertim tenuia, cum colo nigerrima* fuere. Num ergo hoc intra paucas horas factum est ex quo Segerus justo celeriorem deprehenderat arteriæ motum? Sed de his videbimus etiam infra (2). Nunc ut ad nostrum adolescentulum redeamus; si constitisset, non ex temere vulnerato, sed ex antea disrupto intestino putidissimam illam proluviem effusam esse in ventris cavum; tunc animi defectionem, et consecutum hanc obitum fortasse accidisse,

(1) Obs. 6.

(2) N. 19 et seq.

conjiceremus cum in alvi exonerandæ conatibus fracidam aliquam distenti intestini partem ipse sibi perrupisset. Sic enim Wepferus quoque, ut pariter in sectione hac Sepulchreti (1) leges, in atrocissimis doloribus *intestina disrupta* commemorat, *ac sordes omnes in cavum effusas cum repentina ægrorum interemptione*. Quam illico tamen non semper necessario sequi, duæ in sectione eadem observationes (2) Fernelii et Riverii commonstrant: nec discrepat una ex nostris epistola superiore (3) descripta. Ad has, an ad illas attinere credas quæ in Commercio litterario (4), et in Actis Cæsareæ Academiæ (5) leguntur, arbitrium tuum facio. At certe ad illas attinet quæ nuper a cl. Galeatio (6) proposita est; adeo subito virum necaverant tormina, cujus venter plenus pariter recrementorum inventus est quæ e rupto irruerant intestino. Jam vero funestam historiam, quamvis dolores non modo remiserant, sed omnio abierant, proferamus.

16. Mulier gracilis, statura brevi, bilioso, ut vocant, temperamento, annos nata ad quadraginta, a tribus circiter vidua, ab octo sine mens-

---

(1) In Additam. obs. 3.
(2) 21 et 23, § 4.
(3) N. 9.
(4) An 1742, hebd. 45, n. 2.
(5) Tom. 8, obs. 47.
(6) Comment. de Bonon. Sc. Acad. tom. 3, inter medica.

truis, et propterea, ut credebat, subinde sanguinem exspuere solita, sic tamen, ut mihi de pharynge potius, quam de pulmone, prodiisse videretur, novissime ex ira et animi ægritudine in dolorem incidit, ob quem in Bononiensi S. Mariæ de morte nosocomio decumbere coacta est sub initium martii anni 1706. Erat is dolor quasi a cultris scindentibus, primum infra sinistram mammam, quam sedem non relinquens, se postea extendit etiam infra dexteram, sed levior, ut in hoc latus cubare sineret. Ad tactum enim crescebat, difficilemque faciebat respirationem. Invaserat cum febrili rigore: qui diebus singulis recurrebat; nec febris tamen intermittebat. Rubebat facies: molesta erat sitis; sed tussis magis, ut quæ exasperabat dolorem. Sputa sæpe cruenta; alias alba, crassa, spumosa. Sensus aliquando quasi rei ad jugulum ascendentis. Dolor denique circa umbilicum non secus ac si canes morderent. Alvus erat laxa. Missus est sanguis e pede: et alia quæ utilia fore credita sunt, administrata. Diebus post paucis, nulla prævia critica evacuatione, adeo remisere omnia, ut medicus feminam jam bene habere pronunciaverit. Surgit ipsa: sed fatiscentibus viribus, mox ad lectulum redire cogitur, ubi in se contracta, ut a frigore solemus, et sine pulsibus invenitur. Quærentibus an thoracis, an ventris dolore conflictaretur, neutrum amplius sentire se ait. Eodem die fetidum dejicere sanguinem cœpit. Deliravit postea:

et tendinum qui ad carpos sunt, convulsivi subsultus se se ostenderunt. Per hæc debilior facta, ut loqui amplius non posset, die ab ineunte morbo XVI, vivere desiit.

Abdomine, quod subsidebat, inciso, et diducto, fetor, qualis ex gangræna solet, cum odore illo mistus, qui ubi lumbrici sunt, quasi ex acida materia videtur emitti. Nec sane lumbrici teretes deerant in tenuibus intestinis, quæ fere omnia ex rubro colore ad lividum nigrescentemque inclinabant. Idem morbosus livor simam lienis faciem inferius occupabat, in ejusque substantiam nonnihil pergebat. Pancreas crassius factum, ex induratis quasi globulis constabat. Durriusculum quoque erat jecur, cujus vesiculam calculi ad centum viginti in bile pallidula distendebant. Horum qui maximi, viginti circiter, avellanæ magnitudinem æquabant. Cætera quæ ad hos attinent, in Adversariis (1) primo loco descripsi. In quibus (2) de situ quoque uteri hujus viduæ indicatum est, ob brevius rotundum vinculum ita in dexterum pelvis latus retracti, ut medium pelvis sine utero esset. Porro qua sinistra tuba ex utero emergebat, prominebat pustula albo pure turgida, lupinum æquans: substantia autem uteri quam pustula excavaverat, hac pertusa, et educto pure, nigrescebat. Tubæ

(1) III, animad. 28.
(2) IV, animad. 25.

non albam, sed ex colore carneo flavescentem continebant materiam. Testes contracti, cum paucis intus vesiculis : et alterius tunica quasi cartilaginea. Thoracem aperiendo, pulmones anteriore facie perpaucis in locis ad pleuram per membranulas alligatos invenimus, cætera solutos : sanos quoque, si dexteri anteriorem excipias partem, cujus compacta, sed non maxime, erat substantia. Nihil in pericardio humoris : in flaccidi autem cordis ventriculo dextero, et ad omnia orificia polyposæ mediocres concretiones. Quibus autem e pharyngis sedibus cruenta sputa provenissent, in Epistolis anatomicis (1) scriptum est. Caput denique cum a cervicibus abscinderetur, per maximum occipitis foramen aquæ non exigua copia prodiit : quæ, cranio reserato, sub tenui quoque meninge, a sinistris præsertim, inventa est. In lateralibus cerebri ventriculis subrubrum serum, et plexus choroides multis hydatidibus inæquales, quæ tactu facile disrumpebantur. E medullaris substantiæ sectionibus qua puncta sanguifera se ostendebant, plus sanguinis quam sæpius soleat, exprimebatur. Ex hoc cerebro, ut etiam ex lingua, pharynge, ipsisque adeo, quos dissecui, oculis idem ille de quo in ventre dixi, vermium odor existebat.

17. Si quæ ad delirium, ad convulsiones, ad

---

(1) IX, n. 34.

cruentum sputum, ad pectoris dolores, ad aliosque affectus, quos hic non attendimus, seponas, et dolores tantum intestinorum respicias; facile intelliges, cum hi, ut cætera, nulla præcedente critica evacuatione, se adeo remiserunt, ut valere mulier crederetur, nec ipsa amplius dolorem ullum sentiret; tunc intestina livere jam et nigrescere cœpisse, quod dejectio fetidi sanguinis illo ipso die orta, ut de asphyxia nihil dicamus, commonstrabat. Omnino nihil suspiciosius est quam repente et præter rationem dolores evanescere. Recentem mihi suam narrare in hanc rem observationem memini sagacissimum et experientissimum medicum, quem in Valsalvæ vita laudavi, Petrum Molinellium. Melancholico temperamento præditus adolescentulus febre acuta cum faucium inflammatione et deliriis corripitur. Circa XIV diem cætera abeunt, febris assidua persistit; et quamvis sudet æger et plurimum mingat, febris tamen, nisi quod uno tandem die abfuisse visa est, ad diem pervenit XXXV. Cum ex tanta febris vel post sudores et urinarum copiam diuturnitate non leve quoddam subesse vitium suspicaretur Molinellius, ecce tibi, nullo prævio assidentium, aut ægri errore, improvisa æruginosa diarrhœa, quam dolor paulo supra vesicæ regionem comitabatur. Quæ ut repente advenerant, sic repente quoque et cito evanuerunt. Tunc enim vero graviora medicus, nec sine causa timere. Universum enim abdomen incredi-

bilem in modum induruit, cum interni caloris sensu, et ubi tangeres, etiam doloris: simul pulsus jam nulli, deliria, tandem difficilis respiratio, et sine convulsionis signis, mors intra tertium ex quo abdomen induruerat diem. Quanquam autem mirabatur ex effoeto, ut post diuturniorem nec levem ægrotationem, sanguine oriri inflammationem potuisse; tamen quin orta esset non dubitabat; ego vero, quin gangræna quoque. Sed quod ob negatam incidendi cadaveris facultatem, pro certo sciri in adolescentulo illo non potuit, potuit in femina principe, cujus mecum ab uno ejus medicorum communicata historia, quippe earum similis quæ superius descriptæ sunt, hic minime prætermittetur.

18. Celsissima princeps annos nata quatuor et quinquaginta, artubus non pinguis, ventre pinguissima, cujus pulsus post duos quosque laudabiles ictus, continuo totidem humiles et disparis celeritatis exhibebat, cum ex gravissimo intestinorum dolore, vesicam in consensum trahente, et lotii reddendi facultatem intercipiente, evasisse videretur; paucis omnino postquam is dolor siluerat, diebus interjectis, nigra dejectione, et post hanc morte correpta est. Ventre adaperto, intestina quædam et ventriculus gangræna affecta deprehensa sunt; fellis autem vesicula exsucca, et in ea calculus parvi pyri magnitudine: in renibus arenulæ potius quam

calculi. In thorace cor et pericardium pinguedine prægravata.

19. Sive hæc prægravans pinguedinis copia, sive etiam hæreditarii aliquid, ut ea indicant quæ de rege, ejus parente, olim memini legisse, illas pulsus inæqualitates faciebat; gangrænam certe intestinorum prægressæ potius, cum dolor urgeret, inflammationi quam atræ bilis, ut vulgo dictum est, dejectioni tribuendam putaverim. Neque enim dejectio etiam ventriculum infecisset, et in vidua de qua paulo supra (1) scriptum est, nigra quidem sed putridi sanguinis, non atræ bilis, egestio obitum antecessit. At enim non verisimile est, inquis, plures et exercitatos in primis medicos, quales ad principum curationem solent advocari, non cognovisse inflammationem, neque hujus in gangrænam degenerationem. Ego vero de aliis, præsertim in morbo quem ipse non viderim, non secus ac de me vellem judicare solitus, consuetudinem hic quoque tuebor meam neminem temere insimulandi, et nisi tu dissentis, hanc, nulla prævia inflammatione, gangrænam aiam accessisse. Magno auctore id faciam, Fernelio (2), qui post dolorem immanissimum, *extremum pedem aliquando repente sphacelatum* vidit, *sine rubore conspicuo*, ut denique *miser extingueretur sine febre, sine*

(1) N. 16.
(2) De addit. rer. caus. l. 2, c. 15.

symptomatis admodum gravibus. Etsi igitur sphacelum *indivulsam magnæ inflammationis pedisequam esse*, *plurima medicorum turma censet*; tamen haud raris, Fernelianæ haud absimilibus, observationibus spectatis, diserte scripsit Fridericus Hoffmannus (1), *quare quin etiam interne in visceribus idem sine prævia inflammatione..... fieri possit*, *non est quod dubitemus*. Quod si forte in ipsis intestinis requiris exempla; Segeri poteris observationem relegere (2): vel potius, quando in illa quam acerbissimus erat dolor et celerior arteriæ motus deprehensus est; si alteram Friderici Ortlobii (3), quæ pariter in Sepulchreto (4) etiam est, leges; intestina a dextris *livida*, *nigricantia*, *sphacelata* fuisse invenies, idque, ut in scholio ipse miratur Ortlobius, *sine præviis doloribus abdominis*, *et sine prævia febre manifesta*.

20. Quoniam tamen in ipso Ortlobii ægro *obscuri* ventris *dolores* præcesserant, neque, ut in illo, de quo ex Fernelio paulo ante dictum est, pede aliisque exterioribus partibus, ita in visceribus quoque *ruborem conspicuum* non esse prægressum, quisquam est qui testificari possit; sphacelum quidem intestinorum accidere inter-

(1) Dissert. de morb. hep. ex anat. deduc. § 19.

(2) Vid. supra, n. 15.

(3) Eph. N. C. dec. 1, obs. 143.

(4) L. 3, s. 1, obs. 11.

im posse nulla præcedente inflammatione non
gabis; sed quæres simul possitne aliquando
ısmodi inflammationi succedere, cujus præci-
ıa et pervulgata signa non extent? Ut a Sepul-
reto non recedamus, vide, quæso, in hac
ıa XIV sectione (1) observationem Riverii.
um intestinum circa finem, cum adjuncta me-
ıterii portione *gangræna*, atque adeo *sphacelo*
ectum reperies in eo qui cum laborasset ex
:estinorum dolore primo die morbi, protracti
que ad XIII; *nullus* autem *dolor adesset, ne-*
e ulla febris secundo die, magnam die tertio
sequentibus dubitationem injecerat medicis,
m *inflammationem testari videretur febris, quæ*
tio illo *die supervenit, sitis et linguæ ariditas*;
i quomodo inflammatio intestinorum adesse
sset citra dolorem, concipere non poterant.
m sphacelum primo jam die factum credes?
ıodecim ergo dies sic homo vixerit? Deinde
omodo sphacelo facto, febris quæ antea non
ıt, accessit cum linguæ ariditate? Certe supe-
re epistola videris, in sene (2) pulsus ex febri-
us factos demum sanorum similes, linguam
tem ex sicca humidam, quo in sene intestino-
m partem adhuc rubram; partem vero livi-
m, nigram, gangræna occupatam deprehen-
nus, indicio non obscuro, novissime hanc ex

1) Obs. 21, § 4.
2) N. 25.

inflammatione in gangrænam transiisse. Sed quod ad dolorem attinet, aliæ nostræ epistolæ sine illo fuisse intestinorum inflammationem commemorant. Namque ut sileam, in XXIX (1) nullo intestina dolore vexata legi, quæ omnia maxime essent inflammata; illud enim propter eorum paralysim accidisse conjeci; certe non erant in aliis ægrotantibus resoluta, ut puta in duobus epistola XXI (2) propositis; et tamen, etsi inflammata reperta sunt, nulla audita fuerat de eorum dolore querela. Atque ut ægram memorem, de qua recordari facilius possis, mulier superioribus litteris (3) descripta est, cujus tenuia intestina maxima ex parte rubebant; eademque doloris ferme expertia visa fuerant. Sed nec signum alterum inflammationis præcipuum febris, toto morbi tempore in ea muliere unquam fuerat: in bajulo autem, paulo post illam proposito (4), febris, sive non valde frequentes pulsus, sive non calentes carnes attenderes, levis erat; inflammatio tamen non levis; ut locus in eo non esset, multoque minus in muliere, laudandæ alioquin Ballonii (5) sententiæ. Qui postquam dixerat, *videri æquum esse ut febris insignis in-*

(1) N. 10 et 11.
(2) N. 9 et 17.
(3) N. 11.
(4) N. 18.
(5) L. 1, consil. med. 112.

ternas *inflammationes consequatur*, tamen continuo Galenum secutus *volentem magnas esse inflammationes in partibus internis, ut acuta febris sequatur*, sic, inquit, si sit *phlogosis mediocris, ad manum mordax febris non insequitur.*

21. Quæ omnia cum ita sint, quando cum aliis inflammatorum intestinorum signis, vehementem dolorem et acutam febrem in ægrotantibus deprehendes; jure quidem meritoque credes rei medicæ auctoribus hæc duo inter præcipuas notas magnæ intestinorum inflammationis ponentibus. Nec tamen si quando alterum vel utrumque horum aut abesse aut vix esse invenies, continuo putabis, aut nullam esse inflammationem, aut levem, neque gangrænam et sphacelum in eorum esse intestinis non posse, in quibus duo illa præcessisse non videris. Optandum sane fuisset ut medici cum signa hujus inflammationis et consequentis ipsam gangrænæ proposuerunt, hoc monitum non omitterent in morbo qui per fallaciam ejusmodi, nec raro præceps ac repentinum affert exitium. Nec raro, inquam; nam memini, cum adolescentuli tibi supra (1) descripti, casum mirabundus narrarem Valsalvæ atque Albertino, continuo utrumque confirmasse, non absimilia occurrisse sibi, nec semel. Quo tempore cum mihi inculcaret Albertinus,

---

(1) N. 14.

vigilandum et cavendum esse in doloribus intestinorum : se enim post leves dolores, aut certe cum minime magnis, nulla manifesta febre, nulla convulsione, nullo vomitu, animo ac corpore satis vigentibus, de improviso vidisse ægros in præceps ruere, et cito eripi ab latente inflammatione et sphacelo nec opinato intestinorum; cum hæc, inquam, mihi inculcaret; quæsivi ex perattento illo medico et diligentissimo observatore, quibus igitur ex signis proximum intelligere periculum, et prænunciare saltem possemus. Ille vero ex pulsu, inquit, abdomine, facie. Pulsus enim humilis et debilis potius, et qui, si bene attendas, sibi subobscure dissimilis sit: abdomen autem tensum et durum, et cum dolore quodam : facies denique insoliti aliquid, sed in aliis aliud ostendens, ut interdum oculos quasi exterrefactos, alias livorem quemdam circum labra, animadverterim; hæc, inquit, fere; nam aliquando linguam etiam adnotavi haud bene se habentem, et quamdam sitim; mihi accidit, ut in ejusmodi casibus se observanda præbuerint. Sic ille ingenue, ut solebat, quæ requirebam, signa indicabat. Quorum mihi veritas cum in aliorum, tum præsertim in Thomæ Aleotii casu perspecta est, probi æque ac nobilis civis mei. Cum enim post dolores quosdam ventris, quibus erat obnoxius, cubaret, nec eadem qua solitus erat, celeritate convalesceret, me autem per eos dies, autumnus erat, si recte memini,

anni 1711, incommoda valetudo domi retineret, missusque sub vesperam ejus medicus qui me consuleret, nonnulla ex iis signis narrasset, quæ modo commemorata sunt, ipse autem interrogando, quædam alia ex iisdem non deesse intelligerem; respondi nihil tale opinanti, ad ægrum rediret, quem si vel tantillo interea pejorem factum animadverteret, continuo admonendum curaret, posse magnum instare periculum; ut sibi et posteris consueta religione prudentiaque prospiceret. Quid quæris? Perpaucis post horis æger manifesto in pejus ruere cum cœpisset, atque ea de quibus tunc demum admonebatur, statim perfecisset, intra illam ipsam noctem vir optimus præcipiti casu ereptus est.

22. Verum cum ea sit natura medicinæ, ut eadem non semper ad eumdem modum respondeant; hæc quæ diximus, ita accipe, ut si quando pleraque eorum indiciorum videas convenire; suspiceris saltem, cauteque deinceps et perattente cætera observes. Interea autem haud prorsus inutile fortasse erit, si cum iis quæ superiore et hac quoque epistola scriptæ sunt, observationibus hinc pleraque Albertini signa conferas, inde vero quæ a medicis tradi solita sunt, ut intestina esse inflammata cognoscamus. Pulsus ille humiles ac debiles potius animadverterat, quales fere epistola superiore agnosces num. 9, 11, 18, 25; hac vero n. 2; ne quid dicam de asphyxia ibidem, et num. 14 et 16 demum adnotata. Ani-

madverterat quoque abdomen tensum et durum, faciem autem oculosve insoliti aliquid ostendentes : quibus de rebus, nisi quod num. 11 et 16, nihil scriptum est; sub cæteris omnibus qui modo memorati sunt, numeris quid observatum sit reperies. Medici autem scriptores in abdominis quidem tensione conveniunt. Sed plura addunt alia quæ intestinorum procul dubio inflammationem significant, illam tamen evidentem, et quam cuncti facile agnoscant, non hanc de qua loquimur obscuram, et de qua vix pauci suspicentur. Inter ea sunt in primis acuta febris et dolor vehemens : sine quibus tamen hanc inflammationem fuisse, supra (1) est a nobis ostensum. Præterea quod ad febrim duntaxat pertinet, legas observationem a cl. Rosa (2) perscriptam: *universum intestinorum systema* fuisse *inflammatione corruptum ac sideratum* reperies; et tamen *in toto morbi decursu ne minimum quidem pulsus intensionem aut motus febriles observari potuisse.* Et hic quidem peculiarem casum describebat anno 1745. Sed ante ipsum, non ante meorum præceptorum meique ipsius observationes, ea ediderat cel. Simsonus, quæ illustri Archiatro Swietenio (3) justam occasionem præbuerunt ejus laudandi et confirmandi verbis illis, quæ etsi

(1) N. 20.
(2) Act. N. C. tom. 8, obs. 47.
(3) Comment. in Boerh. aph. §. 371.

apud non unum ex nostris Italis hisce annis postremis repetita videris, tamen hic quoque juvat exscribere : *saluberrimum in praxi medica monitum posuit Simsonus, ne decipiantur medici, credentes nullam inflammationem adesse, si febris absit. Cum sæpe fixos dolores intestinorum et ventriculi inflammatio producat, licet nulla febris observetur, pulsu explorato.* Viden., ut vir gravissimus hoc contingere *sæpe* dicat; ut *saluberrimum in praxi medica* id *monitum* esse non dubitet. Nempe id erat quod anno ipse 1703 (1) omissum ab iis, quos hic intelligo, medicis fuisse mirabar, qui ut singulorum morborum, sic etiam inflammationis intestinorum signa docuissent. Sic igitur quod ad febrim. Quod vero ad dolorem attinet, hic addendum est, proponi ab iisdem medicis cum pulsationis et non modici caloris sensu conjunctum, qualem in nulla invenies nostrarum observationum; imo aliquam (2) leges in qua cum de pulsationis et caloris sensu nominatim quærerem, diserte utrumque negatum est. In pluribus (3) potius reperies sic ab ægris dolorem descriptum, quasi canes morderent. Ponuntur etiam ab iisdem scriptoribus alvi adstrictio et assidui vomitus, præsertim si inflammata sint tenuia intestina, ut recrementa

(1) N. 14 et 21.
(2) Epist. 34, n. 9.
(3) Ibid. et n. 18 et 25, et in hac. Epist. n. 16.

denique per os reddantur. Sed nihil horum certe invenies relegens quæ supra (1) saltem de servo, de anu, de altera muliere proposita sunt: quin huic ultimæ laxa erat alvus. Sitim quoque, non levem hanc dico quam aliquando animadvertit Albertinus; sed molestam illam, quam aiunt, et acutæ febri convenientem, in pluribus frustra perquires. Mitto cætera; neque enim mihi propositum est scriptores, quos magni facio, redarguere; sed tantummodo quæ præcipua inflammatorum intestinorum signa traduntur, ea non semper adesse, ostendere.

23. Cæterum laudare eosdem pro eo ac merentur, satis non possum, cum admonent, facile, ac sæpius eorum viscerum inflammationem in gangrænam ac sphacelum desinere, ejusque rei indicium esse, si omnis subito evanescat dolor. Nimirum ex eadem illa causa est, quod si hoc accidat in dysenteria, cito ægri pereant, cum minus id ipsi et cæteri timent. Habes in Sepulchreti libro hoc III. Sect. XI. (2) ingenuam et Hippocrate dignam, Drelincurtii confessionem, qui dysenterici cruciatibus continuo silentibus cum *triumphum cecinisset*, tribus post diebus *detriumphavit*, ægro sine doloribus pereunte, ob viscera mirum in modum *siderata*. Nosque

(1) N. 10, 12 et 16.

(2) In addit. obs. 4.

lias (1), ad te scribentes, sphacelo intestinorum ictum conjecimus, ut postremis dysenteriæ et itæ diebus, visa sit aliquando ipsa quoque febris ibiisse, in his autem (2), et superioribus (3) litteris unde esset, et quid portenderet in ventris doloribus, horum aliorumve symptomatum non cessatio modo, sed et remissio quæ præter rationem accidisset, ostendimus. Cave tamen vicissim credas, in quibus sphacelus intestinorum sit, in iis semper dolores cessare, edoctus adolescentuli historia (4), qui cum ultimas quindecim vitæ horas ob immane dolorum tormentum jugiter clamare coactus esset; tamen intestinorum partem multo maximam tam nigram habuit, quam qui nigerrimam. Scilicet reliquam integram hactenus partem interea potest aut dira inflammatio, aut causa alia aliqua torquere, ut puta convulsio, aut, quod in eo adolescentulo, in aliisque (5) ejusmodi morbo laborantibus haud raro observavimus, intestinorum lumbrici. Num vero fortuito acciderit, an quod bilis vitium pravæ irritantesque chyli reliquiæ consequantur, ut in quorumdam ex illis cysti fellea calculos

(1) Epist. 31, n. 26.

(2) N. 14, 16 et 18.

(3) N. 15.

(4) Supra, n. 14.

(5) Supra, n. 16, et Epist. 34, n. 9 et 33.

alii (1), et nos (2) offenderimus, in medio relinquimus. Inter pessima autem signa, et proximam mortem indicantia jure meritoque reponimus nigras dejectiones cum dolorum cessatione conjunctas, quas supra (3) commemoravimus : ad quas illa quoque addenda est quam cum omnium intestinorum non dolore quidem, qui ob paralysim nunquam fuerat, sed magna inflammatione tibi in alia Epistola (4) descripsimus. Proximam de hypochondriorum tumore ac dolore expectabis, et valebis.

(1) Vid. obs. 47 cit. supra, ad n. 22.
(2) Epis. 34, n. 15 et supra n. 16 et 18.
(3) Num. iisd.
(4) 29, n. 10.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXXVI.

Verba fiunt de Tumore, et Dolore hypochondriorum.

OB eas causas quæ XXXII epistola (1) sunt indicatæ, quam brevissimam, quæ sequitur in Sepulchreto, de hæmorrhoidibus sectionem transilientes, ad duas ei proximas XVI et XVII confestim venimus, utriusque argumenta, hypochondriorum tumorem et dolorem, his unis litteris complexuri. Ii enim duo affectus haud raro conjuncti sunt, velut ex illis unde incipiemus, Valsalvæ observationibus proclive erit tibi intelligere.

2. Mulier quadraginta annorum, coloris flavescentis, duritiem in dextera ventris parte diu alerat, ad os usque ilium, et infra descendentem. Dolebat, eam partem si tangeres. Sitiebat. Per mensem circiter ante obitum de ventriculi dolore post cibum assumptum querebatur, et difficile respirabat. Postremis aliquot diebus, vomitus: duobus autem ultimis, acerbissimus dolor accesserat. Venter aqua plenus inventus est flava, amara, et ad ignem concrescente. Ventriculus in medio angustus, ut ibi pylori arctitu-

dinem æquaret, sicque duos quodammodo repræsentaret ventriculos. Hepar in molem ingentem excreverat. Nam lobo dextero quasi ad ventris fundum perveniebat. Hujus lobi substantia tota indurata, multisque in locis distincta corporibus albicantibus, quorum nonnulla majora avellanam adæquabant; cum dissecaretur, alicubi erosionis ostendebat initium, succorumque imminentem putrefactionem. Sinister autem hepatis lobus itidem induratus, ibi ventriculum premebat, ubi hunc arctiorem fuisse diximus. Vesiculæ fellis tunicæ crassæ erant factæ, cavum autem valde angustum, quo atra, crassa, viscida bilis continebatur. Lymphæ ductus nullo modo se prodebant in hoc ventre. In thorace pulmones subalbi, maculis subnigris variegati : quorum sinister nonnihil ad dorsum alligabatur, dexter undique erat solutus. Ventriculi cordis fluidum sanguinem continebant, ut vix in dextero leve esset polyposæ concretionis initium.

3. In aliis etiam epistolis (1), tribus productis observationibus ventriculum quasi duplicatum descripsi, non tamen quanta hic constrictione divisum; quamvis vel hac majorem in viro, nisi quod famelicus erat, cætera sano, ex Blasio commemoravi (2). Nec dubium mihi fuit, quin hujusmodi structuræ ventriculi essent a primor-

(1) Epist. 16, n. 38; Epist. 26, n. 31, et Epist. 30, n. 7.
(2) Ibid. n. 8.

diis (1): itaque in jecinore, quantumvis in duabus primis observationibus sinistrorsum ultra æquum extenso, neque ibi tamen duro, earum constrictionum causam non quæsivi, præsertim cum in tertia jecur esset intra naturales fines: neque in eadem tertia ab ea potissimum ventriculi constrictione vomitus, et ventriculi dolores deduxi, ut qui in prioribus nequaquam fuerant. Hic tamen eosdem a constrictionis illius augustiis repetam, quippe magis postremo tempore, magisque ut videtur, præter consuetudinem auctis a crescente in dies jecinoris duritie eam ipsam ventriculi partem peculiariter comprimentis. Nam et ratio et multiplex observatio confirmant quantum ventriculi munia perturbet ipsius compressio, et depressio ab adaucta jecinoris mole: ut videbis ex Bartholini (2) in sexenni puella, Fantoni autem patris (3) in sacerdote observationibus, quorum hic hepatis molem habebat *totum* implentem *epigastrium*, illa vero *universum* fere occupantem *abdomen*. Jecur quidem vel minime morbosum tenuiorem sui partem nonnunquam ad lienem usque protendit, ut alibi (4), commemoravimus: morbosum autem aliquando nullos propemodum extensionis per ventrem suæ habet

(1) Epist. 26, n. 32.

(2) Sepulchr. l. hoc 3, sect. 1, obs. 4.

(3) Obs. anat. med. 24.

(4) Advers. 2, animad. 2.

terminos. Quorum neutrum ignorare medici, et chirurgi debent, ne ab eo quod plerumque est, nonnullis in casibus decipiantur. Sed ubi sanum jecur fuerit, suspicioni tantum est locus, ut puta si tunc forte inflictum sinistro hypochondrio vulnus cum aliis sit conjunctum symptomatibus quam quæ visceribus solent, quæ ibi omnes locari sciunt, vulneratis. Cum vero ægri jecinoris signa non desunt, ut in proposita muliere flavescens color, et durities ex hypochondrio incipiens dextero, minus difficile tunc est illuc quoque extensum jecur agnoscere, quo se eadem continuata durities extendit. Num vero in muliere altera, cujus historia sequitur, doloris, si manu premeres, continuatio eo usque ascenderet, ut idem doceret, cum Valsalva qui tunc junior observata in vivente pressius scripsit, id reticuerit; a nobis conjici magis potest, quam affirmari.

4. Sexagenaria mulier diu queritur de dolore supra umbilicalem regionem : sitit, tussit, exspuit catarrhalem materiam. Postremo difficile respirat : paucisque ante mortem diebus, repente multum intumescit venter, œdemate pedes occupantur. Tandem, sensim illo deficiente dolore, fit vivendi finis. In ventre magna limpidæ aquæ copia: nullum vasorum lymphaticorum vestigium. Lien naturali duplo major. Hepar durum : cui annexa fellis vesicula plena erat calculis lævigatis. Alia autem in parte vesicularum congeries hepati inhærens cernebatur, quibus laceratis,

serum effluebat. Intra substantiam autem ejusdem visceris eam partem versus qua diaphragma spectabat, cavum abscessus inventum est, plus tertia jecinoris parte occupans. Eruperat, diaphragmate perforato, materia abscessus in dexteram thoracis caveam, quæ tota sanioso pure plena erat. Pulmo tamen sanus fuit.

5. Nunc quando abscessus hepatis in quam partem eruperit, intellexisti; non dubito quin mecum optes, potuisse a Valsalva diligentius perscribi signa omnia, postrema præsertim, ejusmodi casus, qui fortasse ante ipsum occurrerat nemini. Stalpartius (1) enim cum de quodam scriberet, cui pus ex jecoris abscessu non affatim, neque in thoracis caveam sed modice, et in pulmonem per fistulam diaphragma perforantem, utrique visceri connatum, transibat; nullum contra ac pro sua multiplici lectione solitus erat, exemplum addidit rerum ejusmodi quas alius per anatomen conspexisset. Post illum autem, si quidem fidei non incertæ observatores quærimus, ut sane debemus, neminem legisse nunc memini, qui idem, nedum quod Valsalva, deprehenderit. Qui symptomata quidem quæ colligere potuit, scripta reliquit. Sed inter ea vides, quo tumor ventris, et pedum œdema sint referenda. Difficilis autem respiratio sic affecto hepate

---

(1) Obs. rar. 46, cent. 1.

integro autem diaphragmate esse potest, ut tussis etiam, cujus in ista muliere tanto magis ambigua erat significatio, quod materiæ catarrhalis excretionem conjunctam habebat. Extant hic in Sepulchreto (1) abscessuum hepatis historiæ ad viginti. Sed nulla fere est in qua non majorem curam desideres in signorum observatione, si illam (2) excipias Noribergensis viri, quæ a Coitero descripta est. Verum in illo vomica simam hepatis tenuerat partem, ut appareat, in ventris cavum se *aperuisse*. In eademque sima parte juveni fuerat quem secuit Paawius (3); sed hæc pus non effuderat, ut foramen *duos pugnos admittens*, quo diaphragma *exesum* erat *qua parte in sinistro latere jecoris accumbit*, non a puris eruptione factum intelligatur : præterea nihil indicatur eorum quæ obitum antecesserant, ut neque in altero (4) in quo idem Paawius duo in jecoris gibba parte invenit ulcera introrsum penetrantia. Nec peculiaria signa leges in Blasii observatione (5) hepatis ita suppurati, ut sola ejus tunica pus a diaphragmate sejungeret arcte adnexo. Hæc commemoravi, ut magis intelligeres, quanto optabilius esset, id a Valsalva potuisse præstari

(1) Sect. 17, obs. 2.
(2) § 6.
(3) Ibid. § 7 et 8.
(4) § 8.
(5) § 16.

quod cæteri non præstiterant, nimirum quod ad signa attinet jecoris abscessibus fere communia quæ defuerint, aut non ex iis saltem quæ adnotavit Coiterus, præter tussim et sitim, quas Valsalva quoque memoravit: ex signis autem rupti abscessus num ea fuerint quæ a Coitero sunt in hunc modum indicata: qui in dextero hypochondrio, subjectaque regione fuerat, *tumor desiit, durities evanuit; eodem die aliquod animi deliquiis correptus animam dedit.* Nam Valsalva nihil memorat, nisi dolorem qui supra umbilicalem regionem fuerat, *sensim defecisse*, materia videlicet abscessus magis magisque ex hoc in thoracem traducta. Cujus actioni quid tum detrimenti accesserit, ne indicat quidem; nihil videlicet attingens de difficiliori facta respiratione, ut nihil de animi deliquiis.

6. Hæc ultima, si historias illas tot perleges quæ sunt in Sepulchreto paulo ante designatæ, non magis quam citam mortem, adnotari, inveuies in iis quibus se vomica hepatis in ventris cavum exoneraverat (1), si virum excipias, cujus casum a Coitero descriptum (2) commemoravi: et contra, pistorem leges (3) *interdum leipothymia tentatum*, cujus suppurati hepatis *intacta ac integra membrana* erat. Attamen utrumque eorum quæ

(1) § 2 et 5.
(2) § 6.
(3) § 14.

in historiis illis minime scribuntur, sæpe adeo medicis, et in his præceptori meo Albertino occurrit, ut sollicite moneret, ne cum signa essent abscessus in hepate jam perfecti, æger moveretur; non quod ignoraret motum ab egregiis alioquin auctoribus tunc esse præceptum, quod et memoria nostra feliciter cessisse nonnunquam legimus; sed quod hinc censeret, fortuna fieri, si pus sic disrupti abscessus, illæsa hepatis membrana, per bilarii ductus ramos ad intestina derivaretur; inde autem perspiceret, quam facile ea potius perrupta membrana, in ventris cavum effundi posset, ægrumque illata syncope confestim necare. Hoc enim, se adolescente, meminerat Bononiæ accidisse, cum præstans medicus, idemque nobilis chirurgus, illos secutus auctores, motum imperasset virgini cui jecur erat suppuratum; profuso enim in ventrem pure, ægram mox inter mulierum quibus innitebatur, manus interiisse. Postea autem vel sine motu, aut certe ad levem motum, ut fit in lecto, aut dum e lecto surgitur, idem contigisse, animadverterat cum in aliis, tum præsertim in Marchione generosissimo, cujus erat abscessus in sima jecinoris parte. Quibus observationibus adductus, suspicabatur non ita absimile mortis genus in nobili alio viro, cujus morbi signa omnia alias (1) tibi diligenter

(1) Epist. 40, n. 28.

perscribam, ab non adeo absimili causa esse repetendum. Eo autem minus probabat motum, quod abscessus, tantus aliquando, aut ejus generis est, ut tametsi casu per biliarios ductus exitum inveniat; sanari tamen ægri non possint ea felicitate quæ ipsi obtigerat in primaria matrona, itemque in famula, quarum utramque diuturna quidem diligentia, sed non aliis medicamentis, quam resina terebinthina, et sero, deinde succis hederæ terrestris, et consolidæ mediæ, mihi asseverabat se percurasse. Namque ubi jecinoris vomica sibi ipsa exitum aperuit per abdominis musculos, cujus rei exempla duo Bononiæ proferebantur, vel tunc etsi non internis modo, sed et externis, ipsi apostematis cavo adhibitis, remediis data opera est, ut jecur sanaretur; tamen id altero duntaxat id fuerant consecuti: in altero autem, ex quo materia aliquando exibat aquæ similis in qua caro recens lota est, aliquando flavi aliquid, consequi idem non potuerunt; sed æger denique mortuus est: quanquam huic tumorem non tam naturæ vis, quam artis error aperuerat. Medicus enim, quamvis nominis haud obscuri, sociusque chirurgus, minime attendentes, icterum antecessisse, itemque alia hepatis labem indicantia, tactu se decipi, ob eamdem fortasse causam passi fuerant, quæ a Fantono patre (1) in extenuatione impositorum

(1) Obs. anat. med. 13.

musculorum abdominis deprehensa est, ut in his esse tumorem qui in hepate erat, existimarent; itaque mollientibus adhibitis suppurationem importunissima sedulitate concitaverant. Intelligis quid improbem. Neque enim is sum qui ubi natura ipsa suppuratum jecoris tumorem ad abdominis urgeat musculos, pus ibi diutius sinendum censeam quod in dies augeatur, et mora pejus factum, sanguinem inficiat, visceris partes alias aliasque erodat, sibique viam quo minus expedit, aperiat, ut puta in ventriculum; in hunc enim quoque per amplum foramen irrupisse cl. Vogelius (1) deprehendit, aut in thoracem, ut supra ostendimus, aut, quod minus raro accidit, in ventris cavum, unde misera et lenta mors, si periculum effugiatur citissimæ, ut Albertinum vidisse diximus (2), et illustris confirmat Swietenius (3). *Periculum est*, inquit, *ne animi deliquium, et subita mors sequantur illo tempore, dum abscessus* jecinoris *rumpitur; venæ portæ enim rami antea a vomica pressi, nunc pure elapso liberi, a sanguine impetuosius irruente rumpi facile potuerunt, præcipue cum a pure acriori tam diu accumbente macerati fuerint, et quasi semi exesi.* Igitur hunc ipsum, aliosque graves auctores secutus, priusquam hæc accide-

(1) Act. N. C. tom. 5, obs. 90.

(2) N. 4.

(3) Comment. in Boerh. aphor. § 939.

rent, ægram, ejusque necessarios docerem, quanta et quam varia pericula imminerent, si puri exitus quantocyus non daretur: eoque tamen caute, ut par est, dato, salutem non semper, sed interdum sperari posse, idque Hippocratis aphorismis (1) significari: imo, nec semel, eos quoque hepatis abscessus fuisse persanatos, e quibus apertis longe alia fluxerint ac quæ optabat Hippocrates, cujusmodi exemplis etiam illud addes, quantumvis longa et difficilis curatio fuerit, quod a cl. Jo. Petro Albrechto (2) propositum est. Sed jam illuc unde divertimus, redeuntes, ab iis quæ in sexagenariæ mulieris historia Valsalva non attigit, ad ea quæ adnotavit, veniamus.

7. Congeriem hepati inhærentem vesicularum, quas cum laceraret, serum effluebat, noli credere aliud fuisse, quam hydatides, ut ipse diserte adscripsit seorsum, quæ morboso hepati non ita raro solent exterius inhærere. Plurium, et facile majorum, a seri copia dissilientium effectum ex aliqua saltem parte fuisse puta eam limpidæ aquæ copiam quæ in ventre effusa inventa est. Noli igitur hasce ejusdem naturæ censere, cujus erant peculiares illæ vesiculæ, flavoque humore plenæ quas ex Valsalvæ observatione id III epistola anatomica (3) descriptas legeris. Eas autem

(1) 44 et 45, s. 7.
(2) Eph. N. C. dec. 3, A. 5, obs. 22.
(3) N. 8, 9 et 10.

historias, tametsi omnes ad hepatis morbos, quædam autem ad ipsius abscessus pertinent, non hic iterabimus, propositum servantes nostrum longe abhorrens ab ea incuria qua in his Sepulchreti XVI et XVII sectionibus complura invenies repetita. Ut enim in illa omittamus eamdem esse observationem XII ac XVIII, in hac certe eædem sunt quæ in II observatione § 10 et § 20 indicantur, itemque IV ac quæ in XI, § 4, et quæ in proximo § 8, ac quæ in II § 15, et in eadem illa XI, quæ § 2, ac quæ § 6, ne quid de iisdem dicamus quæ totidem iterantur verbis in scholiis ad XVI et ad XVIII observationem. Nos autem nihil ex iis quæ tunc scripsimus, hic repetentes, tria duntaxat ad illas Valsalvæ historias adjiciemus.

8. Et primum ad eam quæ ibi num. 8 proposita est, illud quod eo loco necesse non erat, addere hic decet: serum quo venter redundabat, nidorosum halitum emisisse ejus similem qui sæpe ex febricitantibus, nec raro etiam ex eorum urina percipitur: igni autem impositum, brevi ex limpido ita factum esse turbidum, ut vaccinum serum non recte depuratum referret: tandem vi caloris totum in auras abiisse. Neque hoc omittendum est, circa lumbares glandulas leve se prodidisse indicium vasorum lymphaticorum, quæ multum erant exinanita.

9. Ad eam autem quam proximam illi histo-

riam subjecimus (1), nihil quidem ad ejus complementum ex Valsalvæ observatione addendum superest, postquam hoc tibi in alia epistola(2) satis descripsimus. Illud potius a me fortasse expectas, ut quoniam vesiculæ, in ea historia descriptæ, intra unam maximam, quasi intra marsupium continebantur, Valsalvæ de iis judicium adversus complures tuear, quorum ab annis præsertim aliquot augeri numerum video, censentium vesiculas cysticis tumoribus, qui in jecinore aliisque visceribus interdum occurrunt, comprehensas, nullo modo ad amplificatos glandulosos folliculos attinere. Mihi vero neque placet, neque necesse est in eum relabi sermonem; quando Valsalvæ judicium non ea duntaxat historia, nec qualiumcumque vesicularum observatione nitebatur. Videre etiam potes, ut Vallisnerius, qui pariter diu ante illos vesicas, vesiculis aliis fetas, conspexit, in eo ipso scripto quod tunc indicavi; non vesiculas qualescumque pro glandulosis folliculis dilatatis acceperit. Nec vero in cysticis duntaxat jecoris tumoribus vesiculas Valsalva offendit, namque in ea certe, quam tibi paulo ante complevi, historia hepar totum ex vesiculis compactum deprehenderat, quanquam ne in ipsis quidem cysticis ejusdem visceris tumoribus extra omnem dubitationem positum est, ad glandulosos folli-

(1) N. 9.
(2) XXI, n. 55.

culos nullo modo attinere posse conclusas vesiculas. Quid enim, si harum non dissimiles aliquando externi cystici tumores ostenderunt? Num quia partes externæ sunt, idcirco glandulosis carent folliculis? Sed enim, ut dixi, his nolo iterum disputationibus immorari.

10. Præstat ut in ultima ex illis Valsalvæ historiis (1) id quoque attendamus quod in ea Malpighius diserte laudabat, biliarium videlicet ductum ingenti orificio cum abscessu hepatis communicantem, reliqua autem tota parte dilatatum, ut manifesto appareret quomodo vesiculas ex abscessu potuisset excipere, et in duodenum intestinum traducere. Quo minus dubitandum est quin sæpius per corrosos ramos sanguinem et pus, ex hepatis vomicis exceptum transvehat ad intestina, quemadmodum supra (2) commemoratum est, et biliarii ductus justo ampliores, osculum vero per quod bilis in duodenum influit, minimi digiti facile capax, evidenter confirmarunt in quadam puella (3), quæ cum per alvum plures libras puris per vices excrevisset, pus in pluribus hepatis abscessibus, in iisque ductibus, et in illo intestino multum habuit. Quæ cum ita sint, reique consimilis manifestum, et crebrius in renibus habeatur exemplum, unde ureteres

(1) N. 10.
(2) N. 6.
(3) Eph. N. C. ced. 3, A. 4, obs. 73.

pus, et sanguinem transferunt ad vesicam; mirari subit doctissimos tamen viros interdum usque adeo videri oblitos patentis illius ex hepate viæ, ut alii per venas mesentericas, quasi hæ non ab intestinis ad jecur, sed ab jecore ad intestina humores conveherent, *purulentas diarrhœas sæpe fieri, atque ipsum corruptum hepar egeri* doceant; alii autem intelligere se posse negent, quomodo illæso ventriculo sanguinem vomere, et dejicere potuisset is in cujus singulis longe amplificati jecinoris lobis singula magna apostemata inventa fuisse non ignorent. Verum ad eas quas necdum edidimus, Valsalvæ observationes redeuntes, duabus, quas supra descripsimus, ad hepar attinentibus, totidem ad lienem spectantes addamus.

II. Juvenis annorum circiter viginti, quod, ex nativa corporis salubritate, valetudinarius jam quasi a biennio fieri cœpisset, causam rejiciebat cum in venationem, saltationem aliaque ejusmodi quibus indulserat plurimum, tum in proprium artificium; linum enim carminabat. Pallidus autem factus erat, et, hypochondriacorum more, de levibus ventris thoracisque affectionibus identidem querebatur. Tandem æstate anni 1688, magnus durusque in sinistro hypochondrio se se prodidit tumor, cum ponderis sensu difficilique inter ambulandum respiratione. His repente accessit largus sanguinis vomitus cum magna virium jactura, tumoris incremento et

febre. Remediorum ope primis diebus a vomitu, deinde etiam a febre liberatus, cum per tres menses proximos chalybeatis usus esset, tumoris quoque durities sublata est: ejusdem tamen magnitudo perstitit, cum pallido et quasi citrino faciei colore. Januario autem mense bis terve redeunte sanguinis vomitu, in vehementem incidit febrem cum pulsu celeri, duro ac parvo, utriusque hypochondrii dolore, pondere, tensione, sitique inextinguibili. Placidissimo tamen obitu sublatus est nono an undecimo febris die.

Cadavere dissecto, mirum fuit quam modica in vasis omnibus sanguinis portio superesset. Itaque ventris viscera insueto pallore et quasi candore ad se oculos alliciebant, si splenem exciperes, qui naturalem servabat colorem; sed auctus adeo erat, ut hepar mole superaret penderetque libras quatuor cum semisse. Nec erat æquo durior, nisi quod ad convexam faciem uno aut altero in loco solidiorem alte recondebat substantiam majoris nucis magnitudine. In splenicæ venæ trunco polyposæ concretiones latebant, quæ cum ejus venæ ramis perbelle se vel intra splenem dividebant. Hepar valde pallidum, rubris duntaxat hic illic maculis distinguebatur. Fellis vesicula hepate pallidior atque adeo albicans, bilem continebat paucam coloris maxime diluti, cui similis in ventriculi fundo non deerat. Cætera in ventre sana. In thorace pulmones qua anteriora spectabant, pallidi; qua dorsum ex atro

purpurei et inflammati apparuerunt: dissecti autem multum seri emiserunt spumosi. In dextero cordis ventriculo parva concretio polyposa; in sinistro ejus tantummodo inchoamentum.

12. Permulta quidem ad historiam hanc possent adnotari. Sed brevitatis ratio habenda est, nec multa attingenda. Largus in hoc juvene, nec semel iteratus, sanguinis vomitus faciles explicatus habuisset eo tempore quo per venam, vas breve dictam, ex liene aliquid mitti in ventriculum non dubitabant. Sed posteaquam circumitio sanguinis et experimenta aliter docuere, aliter quoque est res explicanda: ut puta, si dicamus, quanto minus sanguinis in obstructum splenem per cœliacam arteriam inferri potest, tanto plus per alios ejusdem arteriæ ramos ad ventriculum importari, aut sanguinis a ventriculo reditum per vas breve, impediri a tumido splene, vas illud inter se et turgentem sæpe ventriculum valde premente; ut alterutra, aut utraque, aut alia aliqua, harum non absimili ratione intelligi possit, sanguinem sibi ex vasculis nimis distentis exitum in ventriculi, ad id præsertim dispositi, cavum aperire. Nec tibi id forte obstare videatur quod juvenis hujus ventriculum sanum fuisse indicetur; nam sanguinem per oscula plurima quidem, sed tenuissima, intra illum, laxioribus fortasse instructum fibris fuisse effusum putabis. Quod si veteres ipsos, aut qui illos sequi aliquandiu perrexerunt, dissectionesque inspicias

ab ipsis habitas et in Sepulchreto (1) collectas, eorum qui simul lienis vitio et vomitu sanguinis laboraverant; nullam præter unam (2) invenies, quæ in ventriculo vas aliquod manifeste apertum ostendat. Scripsit illam Riolanus libro Anthropogr. 2 ibi indicato, nec tamen *cap.* 15, sed 17 sub finem. Cui quidem rem, sed ut paulo ante explicabam, facile credam, quod ad vas breve attinet ad minimi digiti crassitudinem dilatatum: credam etiam, si vis, deprehendisse in ventriculum idem vas adapertum: quanquam ibi procliviorem esse video ad ea augenda, quæ suam istam confirment sententiam. Mitto enim quod ex V epidemiorum libro ei quem sanguinis vomitus suffocaverat, cum refert *ad splenem et deorsum multum sanguinem prodiisse*, nihil addat de congrua horum verborum interpretatione, quasi mallet, de sanguinis intra ventrem exitu (quem perantiquus ejus libri auctor, quippe tunc insuitata hominum anatome, vidisse non poterat) quasi hæc, inquam, sic mallet intelligi, quam de perrubris in cute maculis, ut Vallesius (3) explicat, ad lienis regionem, et infra apparentibus. Hoc igitur mitto. Sed mittere nequaquam possum quod in Cardinali Cibo, post eumdem vomitum mortuo, *notavisse*, ait, *Valverdum libro*

(1) L. 3, s. 8, obs. 71 et seq.

(2) Obs. 73.

(3) Comment. in eum loc. n. 37.

sexto, *capite quinto*, videlicet *compresso liene ventriculum repleri sanguine*, *qui per vas breve derivabatur*. Neque enim Columbus, qui cadaver secuerat, quidquam de experimento illo attigit, ut qui non plura de ea sectione verba scripsit, quam quæ in Sepulchreto (1) leguntur: et Valverdus, qui attigit, iis verbis usus est, ut compresso liene, ventriculus interius an exterius *sanguine turgesceret*, satis assequi non possis, quin Sanctorius, qui utrumque auctorem inspexerat, sic intellexit, ut quod in scholio videbis, ei Columbi observationi subjecto, scripserit: *dum comprimebatur splenis regio*, *ad orificium ventriculi sanguis restagnabat*. Sed et plures, cum post immanes lethalesque cruenti humoris aut sanguinis ipsius vomitus dissecti essent; nullum quærentibus aperti aut erosi vasis indicium in ventriculo ostenderunt; imo vas breve, etsi lien æquo esset longe major, nimis exile, et cujus radices ad ventriculi exteriores quidem, minus vero interiores tunicas pertinerent: cujusmodi observationes poteris vel in Sepulchreto (2) invenire. Itaque sanguis aut ab intestinis, in quæ erupisset, deductus est, aut per vasa biliaria ex hepate, quod maluit cel. Swietenius (3), cum in sic mortuo lustrans magna

(1) Obs. cit. 73, § 2.
(2) In addit. ad cit. sect. 8, obs. 11 et 13.
(3) Comment. in Boerh. aph. § 950.

cum cura omnia ventris viscera, nec ullum vas ruptum, nec ullam insignem labem usquam potuit deprehendere. Et sane præcl. quoque Budæi (1) extat observatio, a me alias indicata, in femina; quæ materiam plurimam cum vomuisset instar sanguinis congrumati et corrupti, quamvis ejusdemmodi materia vas breve plenum, et crassitudine digitum fere æquans haberet, ventriculi tamen substantiam sine ullis venis conspicuis exhibuit, vesiculam autem fellis magnam, eademque materia turgidam; ut proclive sit intelligere, unde hæc in ventriculum, qui multam etiam tum continebat, venisset. Quæ nolim a me dicta credas, quasi nunquam e vase brevi, mutata ad tempus, præter naturam, sanguinis directione, posset hic in ventriculum irrumpere. Neque enim me fugit, post sanguinis vomitum quid in matrona Georg. Wolffg. Wedelius (2), in puella Jo. Dan. Dolæus (3), Strangio et Hillero sociis, in juvene autem Hoffmannus (4) repertum scripserint: quarum ego observationum ultimam alias tibi commemoravi, duas autem primas esse easdem censeo quas apud Stahlium (5) memini legisse. In singulis iis cadaveribus lien

(1) Eph. N. C. cent. 1 et 2. obs. 105.
(2) Earumd. dec. 1, A. 9, obs. 20.
(3) Earumd. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 257.
(4) Medic. rat. tom. 4, p. 2, s. 1, c. 3, obs. 2.
(5) Dissert. de vena port. porta malor, s. 3.

aut æquo major aut durior fuit : vas quoque breve aut crassius, aut sanguine ex parte turgidum, aut nigro saltem colore in ventriculi interioribus conspicuum, ibique ramis aut disruptis, aut eorum aliquo sic in ventriculum pervio, ut illuc stylum aut flatum, aut etiam sanguinem leviter compresso illo vase, admitteret. Etsi vero aliquis minime ignorans, quam non difficile per laxas in cadaveribus distentorum ramulorum tunicas aut stylus, aut impulsi flatus, humoresve viam quæ antea non pateret, sibi possint aperire, dubius forte hæreat in quapiam harum observationum; tamen per me eas tibi probare licet, dummodo memineris, paucas esse, si cum cæteris comparemus : nec facile cum Wedelio statuendum esse (1), *frequentius vomitum cruentum oriri reserato p. n. vase brevi.* Nec quamvis responderet in omnibus quod in studioso juvene animadvertit, tunc potissimum vomitum sanguinis redire, cum æger in dexterum cubat latus, ideoque decubitum, ut ipse jubebat, in sinistrum esse necessarium, inde sequeretur, prorumpere sanguinem e vase brevi, quasi nulla alia præter ipsum vasa ad sinistram ventriculi attinerent partem. Verum sive istæ, sive aliæ tum manifeste in ventriculo pateant sanguinis viæ, sive quod plerumque accidit, minime pateant;

---

(1) Obs. 20 cit.

nam etiam in Petropolitanæ inclytæ Academiæ Commentariis (1) hominem leges repentina morte sublatum pleno omnino sanguinis concreti ventriculo, et hoc *perfectæ integritatis*, cum *in liene e contra putredinis notæ deprehensæ* fuerint; sive igitur manifestæ sanguinis viæ in ventriculo pateant, sive non pateant; tu semper ad aliquem ex iis qui a me ab aliisve indicati sunt, modum, aut ad consimilem tum quas memoravi observationes, tum illas quoque explicabis quæ in sectione hac Sepulchreti XVI (2) occurrunt, lienis non semel intumescentis, sed post largissimum cruenti seri aut sanguinis vomitum detumescentis, quibus adjungere poteris quam ex paternis scriptis edidit Jo. Mauric. Hoffmannus (3) : quanquam ubi per dissectionem quod viscus ægrum aut quod sanum sit pro certo non constet : ea potest culpa immerito in lienem conferri, quæ in proximam aliam partem ipsumque ventriculum sit rejicienda.

13. Quærere hic potes cur igitur in proposito juvene, cujus lien culpa procul dubio non carebat, non modo hoc viscus a largo sanguinis vomitu haud detumuerit; sed et increverit? Nimirum ad laxi visceris jam nimis infirmatum robur cum accessisset a magna sanguinis profusio-

(1) Tom. I.

(2) In schol. ad obs. 13 et 14.

(3) Eph. N. C. cent. 9 et 10 in append. n. 1, obs. 6.

ne virium universi corporis summa jactura; ægrius potuit per illud traduci et promoveri sanguis, præsertim ab ea profusione inertior factus; itaque magis restitare in eo viscere coactus est, ipsumque magis magisque laxare. Multo autem mirabilius videri potest, quomodo cum rediit novissime bis terve sanguinis vomitus, consequi potuerit febris illa vehemens; iisque signis stipata quæ inflammationem aliquam in hypochondriis (cujus indicia fortasse rubræ eæ maculæ fuerunt, hepar hic illic distinguentes) significare videbantur. Sanguis enim reliquus in vasis omnibus, copia erat adeo modica, inertia autem ejusmodi, ut ex dissectione intelligi licuit. Nam paucitatem, præter rem ipsam, pallor quoque viscerum et quasi candor indicabat, idemque inertiam simul, præsertim cum pauca bile et coloris maxime diluti conjunctus. In cachecticis quidem sæpe cerebri corticem valde pallidum, medullam autem solito candidiorem animadverti, quippe sanguiferis vasculis tum quæ plurima ad illum pertinent, tum quæ rariora per hanc trajiciuntur, aliis inanibus, aliis semipellucidis; eoque nihil ferme officientibus etiam exterius inquirenti sedes unde ex medullæ trunco nervorum radiculæ egrediuntur, ut ad res hasce facilius spectandas aut ostendendas, interdum ejusmodi cerebra præoptaverim. Attamen ipsa bilis paucitas, ipseque adeo dilutus color an acriores particulas in sanguine retineri significarent, exis-

timare tu poteris. Ego interim quæram quid illud esset, vel potius quid non esset quod lien istius juvenis ad convexam faciem uno aut altero in loco alte recondebat solidioris substantiæ, majoris nucis magnitudine.

14. Habes in altera de duabus quas initio nominavi Sepulchreti sectionibus, id est in XVII, observationem (1) lienis *steatoma* recondentis, *adiposa materia constans nucis magnitudine.* Habes in sectione eadem observationes complures lienis ex parte cartilaginei aut ossei facti, aut etiam, ut Pechlinus (2) asseverat, lapidosi, ad quas adjungere alias poteris tum ex præcedente sectione (3) tum ex I superioris libri (4). Sed ego quod in hoc juvene deprehendit Valsalva, neutrius generis fuisse credo; perfacile enim utrumque fuisset cognitu: nec certe ipse cum in anu, de qua ad te scripsi epistola XX (5), intra extimam lienis partem os invenit, affirmare dubitavit se corpus quoddam osseum figura sphærica reperisse. Igitur aut alterius cujusdam generis fuisse putaverim, aut si illorum quæ diximus, alterutrius, secundi potius, id est ossis lapidisve inchoamentum, quam primi. Est enim illud

(1) 17.
(2) In additam. obs. 2.
(3) In addit. obs. 1 et schol.
(4) In addit. obs. 31 et schol.
(5) N. 41.

multo in liene frequentius, ut non solum tot in Sepulchreto indicatæ observationes ostendunt, sed et aliæ passim apud anatomes scriptores facile reperiendæ confirmant. Itaque ex nostris quoque non paucissimas in epistolis, alias aut missis (1) aut mittendis invenies. Non illud quidem negaverim id sæpius in senibus quam in juvenibus animadverti, itemque in tunica potius quam intra hanc. In tunica enim, aut certe exterius post primos illos, Andernacum (2), Vesalium (3), Columbum (4), id plerique adnotare perrexerunt. Tamen et in juvenibus hoc aliquando conspectum est, ut a cl. Fantono (5) et a me ipso (6): neque observationes desunt quæ ostendant intra tunicam quoque. Carolus enim Stephanus (7) olim admonuit lienem ob id etiam esse alte incidendum, ut *si qui sint in ejus substantia calculi* (*ut nonnunquam reperti sunt*) *videamus* : et tu hic leges in Sepulchreto (8) inventum in splene formosæ feminæ et hujus juvenis *lapidem castaneæ magnitudine* : sectione au-

---

(1) Epist. 7, n. 9 et 11. Epist. 10, n. 19. Epist. 24, n. 18.
(2) Apud Bauhin. Theatr. anat. l. 1, c. 43 in adnot.
(3) De fabr. hum. corp. l. 5, c. 9.
(4) De re anat. l. 5.
(5) De obs. med. anat. Epist. 8, n. 10.
(6) Epist. 24, n. 18.
(7) De dissect. part. corp. hum. l. 3, c. 40 ubi de liene.
(8) Sect. 16, obs. 20.

tem XVIII (1), lienem supra modum magnum *lapidibus plenum albissimis*; in alio (2) *multos continentem calculos*; ut cæteros et in his *binos satis grandes pluribusque aliis sociatos*, quos commemorat Lentilius (3), omittam : et ipse alias describam tibi in quo ab ossea lienis tunica osseum corpus introrsum pertinens deprehenderim, quo et illud pertinuisse crediderim quod a Valsalva in anu visum paulo antea dicebam. Quid ? quod non *membranam* solum *exteriorem*, ut quidam scribunt, sed totum senis cujusdam lienem lapideum factum regiæ Scientiarum Academiæ ostendit Littrius (4): nosque hic in gymnasii Musæo alterum habemus, ante hujus initium sæculi ex cadavere depromptum, quod publice in eodem gymnasio dissecabatur.

15. Quem lienem cum hactenus descripserit nemo, haud tibi ingratum fore spero, si id ipse præstem qui, annuente Musæi Præfecto cl. Vallisnerio, filio, diligenter quoad ejus fieri exterius licuit, examinavi. Longus est septem transversos digitos, latus, qua est latissimus, quatuor, ad alterum autem extremum plus duobus; nam altero in angulum desinit : crassus uno in loco ut minimus digitus, alibi dimidio minus, pluribus

---

(1) Obs. 22.
(2) Obs. 25, § 9.
(3) Eph. N. C. dec. 2, A. 7, obs. 136.
(4) Hist. de l'Acad. Roy. des Sc. an. 1700, obs. anat. 7.

autem in locis, ad oras præsertim, multo tenuior. Figura est abnormi, et curvus secundum longitudinem: superficie inæquali et tuberosa, magis tamen in cava facie quam in convexa. Circum oras ferme undique exsiccatæ restant membraneæ tunicæ reliquiæ: hæ illinc in faciem utramque pergunt, sed manifestius in cavam, quæ membrana adhuc evidenter convestita est, ideoque flavo colore apparet, sed valde fusco; at convexa ex flavo albicat, si quædam excipias loca in quibus non secus atque in cava, membrana superest. Veri autem simile est, cum ab diaphragmate ad quod arctius adhæreret, lienem avellerent, ita a convexa hujus facie membranam divulsisse, ut ad illud pene tota affixa restaret, nonnullisque ex locis etiam tota simulque, cum ea ibi cohærentes lamellæ indurati lienis; unde hiatus quidam oblongi et foramina orta sint, quorum in cava facie vix ullum est, ut nullum prorsus eorum per quæ olim subibant vasa, locorum indicium. Per eos hiatus si introspicias, non solidum ubique esse hunc lienem intelligis, imo cavernosum et inanem multis in partibus esse vides; ut mirum non sit, decem haud amplius drachmas pendere: quamvis lapis ille quem paulo ante (1) memorabam in splene inventum castaneæ magnitudine, *pondere* esset

---

(1) N. 14.

unciarum duarum et semis et drachmæ unius. Is enim *laminis, ovorum putaminibus invicem crustatim involutis similibus, concretum* erat, ut inania minime interjicerentur spatia, sicut in liene hoc Patavino, et fortasse etiam in Parisiensi illo, cujus pondus unciæ unius et semis fuisse scimus, dimensiones autem ignoramus. Idem quo in homine repertus sit, nempe morbis qui ad lienem referrentur, non obnoxio, et qua ex substantia constare videretur, lapidea videlicet, notum est. De nostro autem hoc dubium: illud vero, quantum accepi ab eo qui dissectioni interfuerat, decessoris mei filio, longe aliter se habuit. Cadaver enim erat bajuli necdum senis; quem diri atque insanabiles in regione splenis dolores, non solum debilitaverant, sed etiam in hoc, ubi mortuus est, nosocomio cubare coegerant. Quod autem ad lienis hujus substantiam attinet, tametsi Vallisnerius pater, cui novissime donatus fuerat, sua manu hæc inscripsit *Milza osseffatta d'uomo*, et quædam particulæ, in facie cava exstantes, videntur osseæ; tamen ubi alteram faciem inspectes, facile males, ut quo verbo sæpe in bovis cerebro lapideo credito (1) usus est, eodem hic quoque esset usus, et osseo lapideum inscripsisset, facturus, ut opinor, si potuisset quantum in illo operæ et temporis,

(1) Consideraz. int. al creduto cervello di bue impietr.

tantum in hoc quoque collocare. Expeditius autem esse potuit Lanzoni (1) judicium, qui in fabro ferrario annos nato quinquaginta quinque, natura melancholico et prævia quartana febre mortuo, cum inter alia durum adeo lienem offendisset, ut cultro non cederet, sed *malleolo percussus, in tres divisus partes, uti saxum frangeretur*; non dubitavit quin *petrefactum* pronunciaret.

16. Equidem sæpe antea inspectavi, et nunc maxime, hæc ad te scribens, membranam inspecto quatuor transversos digitos longam, duos latam, a convexa humani lienis facie, me præsente jubenteque detractam. Conversa illa pene tota videtur in planas et tenues bracteas, quas sive ab externa, sive ab interna facie contemplerís, osseas omnino et sine ulla dubitatione statim agnosces. Sed inter illas, et in parte ex illis, tubercula excrescunt parvula exterius, interius autem majora incumbunt, superficie inæquali et granosa, quæ intra lienis substantiam ad semidigiti altitudinem se immittebant: hæcque excrescentiæ quædam videntur quasi ex effuso succo, medio inter osseam et calculosam naturam concreto. Cujus ambigui generis magna ex parte ea mihi videtur substantia, unde lien, ex gymnasii Musæo descriptus, induruit. Quem

(1) Eph. N. C. cent. 9, obs. 7.

examinans, didici aliquando fortasse certe non semper id esse verum, quod ex ea quam modo dicebam membrana, ex aliisque conjeceram, videlicet splenis conversionem in osseam lapideamve naturam in tunica incipere, et in hujus quidem ut plurimum illa parte quæ convexam, ideoque alternæ diaphragmatis pressioni obnoxiam investit. In ea enim parte, quotiescumque id mihi videre accidit, vidi, videruntque alii, quicumque fere certam quamdam in qua id deprehenderint, tunicæ ejus partem designarunt; rarum enim est quod in opposita sede Pechlinus (1) invenerit : illucque referendum credebam Boschi monitum, in Sepulchreto quoque(2) productum, de *superiore tunica lienis, versus abdominis musculos vergente, ita dura reddita, ut skirrhus intra lienis substantiam* falso esse *videatur* : ut tu quoque eodem referendum facile credes quod in nobili sene adnotavit præstantis. Plancus (3), videlicet *in membrana lienis* qua ad peritonæum arcte adhærebat ossificationem, aut quod alii (4) in femina trium et triginta annorum, *dimidiam externæ superficiei* ejusdem visceris *portionem penitus in cartilaginem versam.* Nam quod ejusdenmodi conversionis initium,

(1) Obs. cit. supra, ad. n. 14.
(2) Sect. hac 17, obs. 21.
(3) Epist. de monstris.
(4) In Commerc. litter. an. 1734. hebd. 29.

nempe *in dorso lienis ejusque media superficie, oblique transversim, albam, tendinosam et duriusculam substantiam* solertissimus deprehendit Weissius (1), aut quod vetus anonymus apud cl. Targionum (2) *duobus locis, quibus costis adhæserat, tantam duritiem* lienis, *ut ea pars ossea, ad minus cartilaginea, sed durissima videretur*, illuc quo dicebam attinuisse, minus, ut puto, dubitabis. Ex illa igitur parte tunicæ quæ convexam lienis faciem operit, vitium deinde in reliquam tunicam propagari conjiciebam, et sic denique splenem universum complecti, quemadmodum Bauhinus (3) reperit, et si recte intelligo, Columbus (4) pariter, iique præterea qui hic, in Sepulchreti observatione XVI, indicantur. Tum vero magis magisque excrescentem undique introrsum ex tunica duram illam materiam, totam visceris substantiam comprimere, delere, ejusque locum occupare. Quod ut interdum, sicuti dicebam, fortasse accidat, profecto in descripto a me (5) splene non accidit, quando ejus tunicæ quidquid superest; magna autem pars superest : non modo osseum aut lapideum non est, sed ejusmodi etiam nunc est, ut exte-

(1) Et an. 1740, hebd. 35.
(2) Prima raccolta di osservaz. med.
(3) Locis supra indicatis ad n. 14.
(4) Ibid.
(5) N. 15.

rius humectatum; id quod non uno loco expertus sum; non secus ac resiccatæ membranæ solent, ipsum quidem duntaxat non ita multo post remollescat. Sed hactenus hæc. Nunc ad alteram Valsalvæ observationem ex iis quæ ad lienem attinent, transeamus.

17. Mulier duodetriginta annos nata, gracilis, nupta quidem, sed infœcunda, chronica olim febre vexata, quæ splenis molem auctam adeo reliquerat, ut tumor sub tactum manifesto caderet, subpallidum servabat colorem, et febre interdum, cum rigore invadente ad dies aliquot tenebatur. Cum ante biennium sanguis menstruus fluere desiisset, mox cutaneo, sed contumaci, ulcere sinistri cruris laboravit: cujus ad ulceris latus intumescente postea crure, abscessus est factus. Hic etsi abunde expurgatus ad cicatricem accedere videretur, tamen cum tempus instaret quo sanguis ex utero effluere debuisset, exacerbabatur, angebatur, et serosi ichoris multo plus emittebat, ac vicissim quo longius ab eo tempore dies procedebant, eo minus. His igitur ipsis diebus cum pridie non modo paucus, sed et graveolens, ichor prodiisset, neque ulla præterea nova imminentis fati accessissent indicia; ecce diluculo in lecto sedere cogitur, de præcordiorum angustia, et de summa pectoris anxietate, se huc illuc versans, sic queritur, ut aliquando verbum proferre vix possit, multam spumosam, et sanguine tinctam materiam exspuit: atque ita

intra horam moritur. Ventris cavum a sinistris ferme totum lien implebat, mole, in longitudinem præsertim, auctus, ut libras octo cum semisse penderet. Interiora visceris ab naturali constitutione discrepare non videbantur: exterius amplificata vasa tum sanguifera, tum lymphatica apparebant, ut hæc passim per lienis tunicam pulchro spectaculo se proderent. Spermatica vasa violacei coloris sanguinem continebant; ut ibi diutius remoratum esse intelligeres. Testes pene toti skirrhosi erant; ne quis infœcundam fuisse juvenem mulierem miraretur. Nulla inerat vesicula, si unam in sinistro excipias, quæ, dimidiatam avellanam æquabat. Hæc testis substantiæ tenaciter adhærens et sanguiferis distincta vasculis, non limpidum sed subfuscum continebat humorem: quo effuso, corpus in conspectum venit lutei coloris, lentis magnitudine et quasi forma, sed vesiculæ intus adnatum, ut vix promineret: ipsum aggeris instar minimi quidam cingebant globuli. Erant etiam alia in eodem teste, eodemque colore quædam corpora, sed neque ea figura, neque eo aggere prædita. Quod ad thoracem attinet, sana erant omnia, nisi quod pulmones rubore suffusi, multam, cum secarentur, materiam emittebant ejusdemmodi, qualem novissime expuisse mulierem scripsimus.

18. De sterilitate a vitio ovariorum, et de suffocatione a pravis humoribus, repente in pul-

mones incumbentibus, non est hic scribendi locus: ut neque de nuptis, nec prolem edentibus feminis, magno tandem cuidem morbo sæpuis obnoxiis, neque de mulierum quibusdam abscessibus ad cicatricem spectantibus, et ad hanc tamen, nec raro, difficile perducendis propterea quod redeunte eo tempore quo illæ per uterum purgari solent, abscessus jam propemodum percurati, humorum turgentia, et motu in corpus universum, et præsertim in partes infirmiores nitentibus, importune recrudescunt, id quod in crure nobilissimæ in primis matronæ pluribus continenter mensibus accidisse meminimus. Ad alia igitur hujus loci magis propria transeuntibus febres occurrunt diuturnæ, quæ magnos lienes relinquunt, et crurum ulcera, quæ magnos lienes consequuntur. Et cum his sane ulcera illa conjuncta quædam etiam ex nostris ad te missis litteris (1) ostenderunt. Sed ab antiquissimis usque temporibus idem fuisse adnotatum, locus docet libri II Prorrheticorum (2): quem cave legas, ut hic (3) in Sepulchreto productus est in scholio ad observationem XVI, *quibus splenes magnos habentibus sanguis prorumpit, nec os olet, horum tibiæ prava ulcera habent*; in græco enim autographo scriptum est μήτε αἱμοῤῥαγίαι γίνονται

(1) Epist. 4, n. 30. Epist. 12, n. 21.
(2) N. 42.
(3) Sect. 16.

id est *neque sanguinis eruptiones contingunt*, ut fidelius alii converterunt : itaque ad feminam istam cui sanguis per uterum non erumpebat, accommodari quadantenus sententia hæc poterit. In eamdemque, ut gracilem, id quoque conveniret quod in eodem scholio ex Spigelii observatione continuo subjicitur, *macilentos facilius, quam pingues, in tumidos lienes incidere.* Quod vero hi tumores diuturnas febres consequantur, non una ad te nostra ostendit epistola (1), nec una in sectione hac Sepulchreti observatio (2) commonstrat. Quibus addesis Christiani Vateri (3) observationem in studioso qui febribus intermittentibus diutius conflictatus, lienem exhibuit auctum ad humani capitis magnitudinem, et quod adnotatum est ab egregio anatomes professore Weissio (4), *quotiescumque* cadavera secando, in pergrandes lienes incidit, fere semper comperisse, eos homines laborasse aliquando febre graviore, *eaque vel intermittente vel synocha continua* : ut hic omittamus quæ de skirrhis, et quæ de infarctu lienis post intermittentes chronicas febres, et quartanam præsertim, ex viris cl. Hoyero, et Kramero alias (5) memo-

---

(1) Epist. 16, n. 6. Epist. 20, n. 2, 30, 51. Epist. 31, n. 2.
(2) 11, 13, 17.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 165.
(4) Commerc. litter. an. 1745, hebd. 24, n. 1 ad 7.
(5) Epist. 20, n. 52.

ravimus, quorum observata utinam ne apud nos quoque crebris ejusmodi febrium, sed male curatarum, confirmarentur exemplis. Quæ a priscis etiam medicis fuisse animadversa, Hippocratis, vel potius Polybi hæc verba testimonio sunt (1): *Morbus*, id est splenis tumor, *fit*, *cum ex febribus*, *et mala curatione*, *bilis*, *aut pituita*, *aut ambo in splenem incubuerint*. Laxum enim per se viscus, et cellulosum, et ex quo lentus est sanguinis reditus, quippe hepar antea quam venam cavam subeat, trajecturi, maxime opportunum est tumoribus, præsertim si diuturno morbo exiguis ejus viribus infirmatis, sanguine autem inerti facto, quædam in hoc relicta sint quæ aut corrigi, aut extra corpus ejici debuissent. Segnitie enim motus sanguinis ob has causas adaucta, dum is, quasi limosa aqua extra alveum, in lienis cellulas divertit, in iis, si quid habet graviorum quam natura ferat, corpusculorum, deponit, sicque reditum sibi ex parte obstruendo, magis ipsas, magisque distendit. Quarum distentione quanto magis totus lien distenditur, tanto infirmior fit, magisque propterea obnoxius iis quæ deinceps influunt, magna ex parte retinendis. Itaque incredibilem aliquando in modum excrescit, ut vel olim Ætius *inguina contingere* in quibusdam scripserit, sicut in scholio leges paulo ante designato, nisi quod cum id scripsisse dica-

(1) De affection. n. 21.

tur *lib.* 7. ipse vero contractæ ex veteribus medicinæ libros confecerit omnino quatuor, singulos in quaternos sermones divisos, illud tibi inquirendum est Tetrabibl. 3 serm. 2 cap. 16. Hic autem , et gravior ille in Prorrheticorum sententia error, dum verba Diemerbroeckii describuntur, nec laudati ab eo auctores inspiciuntur, in Sepulchretum traductus est. Interjecit is postea (1) ut opinor, exempla maximorum lienum, in eo subsistens qui pendebat libras viginti tres. Verum Boscus (2), si recte ipsum intelligo, a parente suo inventum scripserat, qui *pendebat libras triginta et tres.* Inter recentiores autem quam illæ sunt observationes, etsi legisse non memini quæ lienis pondus proponerent ad illud accedens; tamen haud contemnendæ sunt quæ ex Henrico Alb. Nicolai (3), anteaque ex Mauricio Hoffmanno (4) editæ fuerunt. Hic enim pondere librarum quindecim, ille vero selibra insuper graviorem splenem invenerunt, uterque ita, ut diaphragma in sinistro latere ad costas superiores compelleret, Henricus autem ut simul ad regionem usque iliacam propenderet. Sed in infante Preussius (5) a sinistro hypochondrio per universum illud latus

(1) Anat. l. 1, c. 16, edit. Patav.
(2) De facult. anat. lect. 2.
(3) Comm. litter. an. 1732, hebd. 33, n. 2, ad 5.
(4) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10 in append. n. 1, obs. 5.
(5) Earumd. cent. 3, obs. 11.

ad pubem usque magnitudine sua extensum vidit; vel longius autem Vercellonus (1), ad imum nempe abdomen usque protensum, ut cum ulterius progredi non posset, sursum se reflectere, et pone uterum, in massam pugno æqualem terminaretur. Non eo quidem se extendebat quem reperit Jo. David Mauchartus (2) in coni formam mutatum; magnus erat tamen, ut qui basi diaphragmati annexa virile caput non mediocre æquabat: pondere quoque non superabat libras quatuor cum unciis totidem; sed id continebat quod observationem hanc rarissimam facit, nimirum tantum aquæ intra tunicam quamdam, hydatidis instar, opinor, quæ ejus visceris interiora omnia occupasset, ut Mauchartus *lienis hydropem* vocare hunc affectum non dubitaverit; aquæ enim eruperunt libræ quatuor. Sic empyematis latiorem significationem spectans, poteris lienis empyema dicere ab Antonio de Haen (3) repertum, cum id viscus, quod inflammatione sua pleuritidem antea mentitum fuerat, *pure albo, crasso, copioso plenum* deprehendit.

19. Nunc priusquam a Valsalvæ observationibus ad alias transeam, nolo quamdam ex ipso omittere, unde intelligas, quæ interdum viscera præter ea quæ in hypochondriis sunt, possint ibi

(1) Earumd. cent. 7, obs. 9.

(2) Earumd. cent. 9, obs. 41.

(3) Apud Swieten. comment. in Boerh. aphor. § 958.

summas, atque adeo lethiferas molestias creare, præsertim si ad illorum, quantumvis leves ad speciem, læsiones convulsio accedat, quam in observatione hac non dubito accessisse.

20. Virgo corripitur ingenti vomitu, et febre; ille sedatur; hæc remanet. Vehemens sub nothis sinistris costis accedit dolor, a quo intra biduum interficitur. In ventre serum limpidissimum inventum est. Ventriculus, et intestina ab incluso aere valde turgebant. Ren uterque naturali triplo major: sinister vero inter propriam membranam, et huic subjectam substantiam paululum saniosæ materiæ continebat ab ea præsertim parte qua lienem spectabat. In thoracis cavo aquæ pauxillum. Pulmones sani, nisi quod nigris maculis, sed paucissimis distinguebantur. Pericardium erat sero plenum. E cordis ventriculis fluidior sanguis effluxit: erat tamen in dextero polyposæ concretionis inchoamentum.

21. Renis sinistri aucta moles, et vitium non semel in ejusdem lateris hypochondrio tumorem, doloremve excitarunt. Docent id aliquot historiæ in Sepulchreti has duas Sectiones relatæ, ut in XVI illa quæ § 2 exhibetur observationis XXII et in XVII sectione duæ quæ § 9 leguntur observationis XXX, ubi hæc ait Ballonius: *non credebant dolorem esse nephriticum; et tamen erat. At situs doloris, et partis decipiebat.* A dextris etiam id posse nonnunquam accidere, historia indicat quæ primo loco proponitur in

eadem observatione XXX; sed quæ ultima in hac legitur, idem posse fieri, ostendit, non a subjectis modo, ut renes sunt, sed a superioribus etiam partibus, ut puta a septo transverso, puris copia prægravato, et deorsum compulso, sic enim potius quam per consensum quemdam et cognationem historiam illam explicandam esse conjicio, quemadmodum ab eodem septo, vi aquæ, aut crassioris seri depresso, tibi alias (1) monstravi duritiem, aut dolorem in superioribus ventris regionibus creatum esse. Nunc autem ne ab renibus, aliisve quæ hypochondriis subjectæ sunt, partibus recedamus, huc tibi addendam censemus cl. Bonfiglii (2) observationem, quam si attente legas, facile intelliges inveteratum, qui olim in hypochondrio dextero percipiebatur, tumorem nil aliud fuisse quam renem qui magis magisque augescendo, e sua demum sede in iliacam regionem prociderat, ubi quintuplo naturali major repertus est. Quod vero ad alias attinet partes, cl. Gœkelius (3) ostendet, ab omento skirrhosa pinguedine aucto lienem totum sic involutum fuisse, ut propterea in viventis hypochondrio sinistro is tumor, eaque renitentia fuerit, ut lienis *skirrhum exacte mentiretur*. Schroch-

(1) Epist. 16, n. 26, et Epist. 30, n. 30 et 41.

(2) N. C. cent. 9, obs. 4.

(3) N. C. cent. 6, obs. 94 ad n. 7.

kius autem (1), Hurterus (2), Gerbezius (3) in altero hypochondrio adnotarunt tumorem, et dolorem ab skirrho qui intestinis ileo et colo arctissime adhærebat, aut a colo ipso in eam molem elato, ut vi facta in jecinoris ligamenta, hoc e sua sede sinistrum versus hypochondrium compulerit, vel dolorem duntaxat, qui eidem jecinori falso imputabatur, cum a mesenterio esset, quod erat *mox* sub eo viscere *exesum* ferme ad palmæ latitudinem. Sed ad proprias viscerum quæ in hypochondriis sunt, noxas revertamur.

22. Quoniam vero tibi multo sæpius observationes descripsi tumentis aut hepatis, aut lienis; idcirco ad eas quas hactenus ex Valsalva protuli, hic paucas adscribere satis erit, tumoribus visceris utriusque communes.

23. Lanarius, quadraginta circiter annorum, venerat in nosocomium Patavinum propter hypochondriorum, ut ipse dicebat, obstructiones. Vera dicere, cum malus faciei color, et infirma totum jam annum valetudo, et febricula qua sæpe tentatus fuerat, nec eo ipso carebat tempore, indicabant, tum præsertim admota hypochondrio utrique manus, dextero potissimum, confirmabat. Cum ibi jam remediorum ope aliquid profecisse videretur; ecce acuta prehenditur febre,

---

(1) Et cent. 1 et 2, obs. 186.
(2) Ibid. obs. 184.
(6) Et dec. 3, A. 7 et 8, obs. 186.

signis stipata internæ thoracis inflammationis, eaque intra decem, an duodecim dies conficitur. Cadaver, unde anatomen inchoarem anno 1746, in gymnasium illatum est: quod inspiciens, candidum, neque omnino macilentum, neque tumidis pedibus esse vidi. Abdominis musculi cum vix biduo post mortem secarentur, idque januario mense, laxi erant, imaque parte ad colorem subviridem inclinabant. Tamen quæ ventre continebantur, secundum naturam se habebant; si hæc exciperes. Jecur amplum præter modum; ut ejus nimia magnitudo in omnium oculos statim incurreret, et quamvis non malo exterius colore, interius tamen ex subpallido fuscum, totumque præterea sive intus, sive extra, attentis oculis inspectares, fuscis quibusdam punctis distinctum, et durius, quam soleat, quod et digitis, et cultro, dum multifariam secundum omnes plagas inciderem, animadverti. Id dum facerem, illud quoque adnotavi, nusquam cum ullis venarum sectionibus punctum aliquod flavum apparuisse, quod nimirum indicio esse solet ramulorum, quos simul transversos incideris, hepatici ductus, sive illi ob parciorem in hepate hoc bilis secretionem in se quadantenus concidissent, sive potius quod hæc pallidior, et minus apta ad tingendum esset: et sane in cysti, pro mole hepatis, parva et exili, pauca erat bilis, et colore quasi ad cinereum vergente. Lien duplo major fuit quam solet, secundum omnes dimensiones; cæte-

ra, quantum judicare potui, non improbandus. Splenica arteria ab origine ad finem, contra ac videre consuevimus, nihil usquam tortuosi habens, nihil, ut sic dicam, varicosi, uno haud amplius, excepto loco circa longitudinis medium in quo vix nonnihil inflectebatur. In mesaræo durum corpus increverat mediocris cerasi magnitudine, et pene figura, sed inæquali, et granosa facie, natura inter osseam et lapideam media: cujus alterum latus arteriosus, venosusque ramus arcte in transitu perstringebant; non subibant, inde ad intestina pergentes, quæ duobus circiter ab eo corpore distabant digitis. Ileum appendicem, seu mavis diverticulum illud habuit, quod cum epistola XXXIV (1) descripserim, hic satis fuerit memorasse. Præstat adnotare alia quæ in hujus hominis ventre conspexi. Vena iliaca exterior sinistra prope interioris confluxum dura erat, nec tamen ossea, quippe tunicis ibi ad brevem tractum crassioribus duntaxat factis: quibus apertis, extare vidi in venæ cavo ab uno latere qua nullis osculis erat pertusa, chordulas et quasdam minores quasi valvulas. Sed longe magis attendendum est; quamvis fuit præter consuetudinem potius, quam præter naturam; quod in renibus vidi, et eorum arteriis. Longi illi erant ad novem circiter digitos; sed pro hac tanta longitudine angusti, nisi quod

(1) N. 16.

paulo erant in superiore extremo latiores. Insolita quoque erat sinuum longitudo, vasa excipientium et emittentium, eoque facilius animadvertenda, quod tota ea pars deerat substantiæ renum quæ anteriorem sinuum parietem faceret: itaque majores ex iis ramis qui lotium in pelvim convehunt, toti patebant, patebantque sanguifera vasa omni ea parte quæ intra sinus condi solet. Sed cum ad renes singulos binæ, id est superior et inferior, pertinerent arteriæ, et totidem venæ; hæ quidem e sinibus ita exibant, ut in superiorem transversam venam oblique ascenderet inferior. Arteriæ vero neque jungebantur inter se, et tam inferior, quam superior, sine obliquitate in transversum ferebantur, itaque inferior non sinum petebat, sed infra sinum, infimum propemodum renis latus. Ex his intelligis, inferiorem utramque arteriam multo inferius quam renum arteriæ soleant, oriri debuisse: et sane ex aorta vix pollicis intervallo supra divisionem in iliacas, oriebantur: et quod fortasse multo rarius est, non ex aortæ lateribus, sed ex ipsa media anteriore ejus facie, ita propinquæ inter se, ut earum orificia vix septo tenuissimo separarentur. Inde profectæ, utrinque similes et æquales, in nullosque ante insertionem divisæ ramos, eo quo dixi, inserebantur; cum superiores arteriæ, aliquando, sed non multo, his crassiores, neque origine, neque ramis ab iis discreparent quas ut plurimum videre soliti sumus. Cætera, melius

cadaver interea nacti, pari diligentia persequi non potuimus. Itaque caput non attigimus. In thorace demum pulmonem dexterum annexum pleuræ, durumque deprehendimus : in pericardio cruentam aquam ad aliquot cochlearia : in corde venas duas quæ per faciem ejus posteriorem secundum longitudinem decurrebant, sanguine turgidas, et quasi varicosas.

24. Sepositis quæ ad præsens institutum non attinent, si ea duntaxat, quæ ad tumentem lienem spectant, et ad tumens obstructumque jecur attendamus; lienis arteria, si forte a primordiis sine flexibus non fuit, videri alicui poterit hos amisisse, dum impedito in durum jecur arteriosi sanguinis cursu, major hujus copia in splenicam illam arteriam influere coacta est. Quantum autem, obstructo jecinore, arteriosi intra ipsum ramuli comprimantur, minusque sanguinis admittant, cum ratio indicat, tum evidens observatio nonnunquam ostendit. Confirmavit enim mihi cl. vir Jo. Baptista Vulpius, bis sibi accidisse, ut hepate obstructo, arteriæ hepaticæ truncum dilatatum adeo inveniret, ut in eum posset immittere digitum pollicem. Cæterum sic affecto jecinore, quam facile res ad cachexiam spectet; in proposito homine, præter alia, pauca illa et decolor bilis non obscure commonstravit. Quod si gravius vitium hepar occupet, sæpius non ad cachexiam modo, verum etiam ad hydropem gradum fieri, frequentissimæ

docent observationes. Quas inter vel propter reperta in skirrhoso hepate, vel propter ejus pondus, dignæ sunt lectu a cl. Rostio (1) et Usenbenzio (2) propositæ. His potes eam quoque addere quam continuo subjiciam.

25. Bajulus consistentis, ut videbatur, ætatis, nullo unquam tentatus morbo, dum gravius attollit onus, illico non levem ad lumbos molestiam sentit, quæ tunc biduum cubare cogit, in reliquum autem tempus ita debilitat, ut ne viginti quidem librarum pondus sine lumborum incommodo jam possit tollere. Mense interjecto, sibi visus est, dum in lectulo se converteret, aquæ in ventre agitationem audire, mox quoddam quasi corpus percipere quod ex hypogastrio in scrobiculum, ut appellant, cordis ascendens, ibique subsistens, initium faceret tumoris prædurí nec modici; quo simul et febricula afflictus, quinto jam mense ex quo grave illud onus sustulerat, in nosocomium hoc venit, et ea quæ dixi, narravit omnia. Id erat certum assiduam tunc esse febriculam et noctu exacerbari, tumorem esse in scrobiculo illo, et infra imas costas quoque præsertim dexteras, et in ventre esse aquam effusam. Crevit hæc interea; ut cum mihi forte occasio esset in nosocomium ascendendi, uno exacto circiter mense ex quo ibi decumbe-

---

(1) Act. N. C. tom. 2, obs. 178.

(2) Et cent. 9, obs. 27.

bat, et rogatus, ventrem hominis contrectarem; vix alibi quam in scrobiculo tumorem perciperem, abdomine videlicet aqua distento. Erat is tumor prædurus, nonnihil inæqualis, et, si vel premeres, doloris expers. Quæsivi num pondere molestus esset? num dolore aliquo, ad jugulum usque producto? num tussis aliquando vexaret. Diserte negavit hæc omnia. Cum autem quærerem an tum etiam incresceret tumor? imo, ait, subsedit, minorque est factus; credo, quod crescens aqua obscuraret: et sane qui alias tetigerant, minorem esse factum non agnoscebant. Subpallida erat hominis facies; non flava, non lurida: ne album quidem oculorum, a me perattente inspectum, ullo modo flavescebat. Supinus plerumque cubabat; quanquam poterat in utrum liberet latus. Sitiebat quidem, sed non valde; spiritumque ducebat incommode, nec tamen incommodissime. Quibus eo diligentius adnotatis, quod hominem haud longo post tempore interiturum, et rimandi viscera copiam nobis factum iri prospiciebam, incerto ex parte suspensoque de universa tumoris sede judicio discessi. Ille vero exilescentibus demum pulsibus, sana usque ad extremum mente, et loquens, placide obiit initio aprilis anni 1745, decimo quarto postquam videram die.

Cadaver autem cum postridie secaretur, graviori negotio impeditus, adesse non potui. Pro me tamen dissectioni præfuit Mediavia noster:

tur. Huc lienem adde et mole et constitutione peccantem ; qui tametsi quid agat peculiariter definire non possumus ; in universum tamen quin utrumque tandem aut alterum illorum humorum juvet, non dubitamus. Cur vero in hoc et priore viro, et in tot aliis, in quibus numerare possem tum infantem illum Preussii (1), tum mulierem apud Portium (2), nisi idem sæpe adeo in dissectionibus conspiceretur; cur, inquam, lien simul et hepar tumida reperta sint, te quæsiturum non existimo, probe memorem unde sanguinem utrumque viscus accipiat. Cum enim arteriosum quidem ab eadem cœliaca arteria habeant; utrolibet primum tumente, eoque minus accipiente, plus in alterum influet. Sanguinem autem venosum cum jecur recipiat in parte ex splene, eumque, ut censemus, secretioni bilis profuturum; utique si jecur tumeat, plus sanguinis in splene restitabit: si vero splen, ineptior ad transitum per jecoris angustias sanguis ab ejusmodi mittetur splene, minusque idoneus ad optimæ bilis secretionem ut si crassior ac viscidior secernatur, ex parte in hepate remoretur, ejusque et ipsa adaugeat molem.

27. Cæterum hæc et quædam alia in hac epistola ad non absimilem modum proposita, sic ac-

(1) Obs. cit. supra ad n. 18.

(2) Act. erud. Lips. an 1704, m. septembr. in relat. ejus opusculor.

cipias velim, ut si justum tempus datum sit actioni causarum harum, nihilque sit quod ipsam impediat, effectus quos diximus, consequantur; sæpe enim, ut paulo ante indicatum est, consequuntur, non semper. Exemplis juvat rem illustrare. Latomum secuit Jacobus Sylvius (1), qui hepar habebat magnum, et cocti instar pallens ac tenerum; lienem vero cinerei coloris, et cum skirrhis duobus parvis exterius, intus autem velut excoctum. Cur non magnum quoque? Ne forte credas ob teneritudinem duntaxat, quæ aucto jecoris ponderi æquipollens, facilem per hoc viscus transitum sanguini conservaret; scias, raro exemplo, fuisse in illo homine *ramos tres insignes*, qui *ab* sinistra *vena emulgente ad lienem ferebantur*, id est, ut nunc circumitio sanguinis docet, per quos magna sanguinis pars, quæ per jecur difficile transitura, splenem restitando distendisset, in emulgentem venam diverteret. Num vero iidem tres rami sanguinem citius quam ferat lienis natura, ex ipso asportantes; jecur autem parte ejus auxilii quod illius munus ab liene requirit, orbantes, longo temporis decursu aliquid contulerint ad ea vitia quæ utroque in viscere sunt animadversa, ipse existimabis. Secundum ea quæ paulo ante dicta, aut nunc indicata sunt, proclive erit tibi exem-

---

(1) Observ. adject. Isagogi anat.

pla, alia explicare, ut Riolani (1), ut Fantoni patris (2), quibus in exemplis indurato auctoque jecinore, lien non modo non major quam soleat, sed exiguus, ut vix unciam penderet, aut sola ferme ejus vestigia apparerent, inventus est. Pone enim, quæcumque ejus rei causa fuerit, imminutum splenem : jam intelligis quanto plus arteriosi sanguinis, et quanto minus auxilii ad secernendam probam bilem in jecur pervenerit. Aut pone vicissim ex qualibet causa, mole et pondere auctum jecur, ut totum occupet epigastrium, quemadmodum in exemplo Fantoni, et ventriculum in umbilicalem regionem detrudat : jam conjectura facile assequeris, quam comprimi una possit tum lien molle viscus ac laxum, tum splenica arteria unde sanguinem accipit quo nutritur, et quo justum ad modum extensus explicatusque servatur : quæ arteria cum sub pancreate feratur, huic secundum longitudinem affixa; vides profecto quantum premi in Riolani exemplo debuerit, in quo pancreas totum skirrhosum, amplitudine sua et pondere jecur ipsum æquabat. Nam quod in alio cadavere lienis vestigium unguis latitudine invenerit, fortasse ex majore aut diuturniore splenicæ arteriæ compressione fieri potuit; cum pancreas

(1) Anthropogr. l. 2, c. 16.

(2) Obs. med. anat. 24.

non solum ibi quoque skirrhosum deprehenderit, sed et cartilaginis instar durum.

28. Verum pancreate seposito, ut ad lienem et jecur redeam, sane tanta est inter utrumque hoc viscus commercii vicissitudo, ut si altero vitiato, in altero quoque vitium sit, id nullam habeat admirationem: habeat vero, si vitium in alterutro duntaxat occurrat, velut cum in Sepulchreto (1) legis: *hepar grande et multis in locis durum..... reliquis visceribus ventris naturalis erat constitutio*; aut (2) *hepar fere exsuccum et pallidum..... lien autem et renes naturaliter habebant*. Attamen vel longo in morbo, ubi majus in aliis visceribus quam in jecinore vitium deprehenditur, minime necesse est ut in hoc quoque a longo tempore vitium fuerit: id quod de altera præsertim ex modo indicatis observationibus dictum volo. Cavendum præterea ne quædam interdum quæ a natura sunt, pro morbi effectibus causisve accipiamus: cujusmodi fuisse crediderim, *aliquot* illas splenis *incisuras* quæ in hac Sepulchreti XVII sectione, observ. XIX, videntur inter morbosa connumerari, non secus ac *rimas* istas, *sive fissuras jecoris*, quæ in præcedente sectione observ. XVII, tanquam causæ *doloris* nonnunquam *hypochondrii dextri* proferuntur. Satis ejusmodi hallucinationes convin-

(1) L. 3, s. 14, obs. 36, § 4.

(2) Ibid. obs. 20.

cit crebra atque attenta fissurarum utriusque aut alterutrius visceris observatio, sæpius in cadaveribus cujusquemodi, nec sine aliqua utilitate occurrentium, ut alibi (1) a nobis scriptum est. Sed etsi non omnium reddi posset ratio quæ de alterius visceris integritate cum alterius vitio conjuncta legimus; non essent demum hæc sola quæ præter rationem interdum accidere viderentur. Namque, ut a proposita bajuli historia haud discedamus, certe non satis apparet cur tanti illius ponderis quo jecur erat, molestiam non sentiret: neque cur inter signa quæ abfuisse adnotavi, quædam præsertim, læso adeo jecinore, abesse possent. Nimirum hæc documento sunt, ne præpropere quibusdam in casibus negantes aut affirmantes, quidquam pro certo pronunciemus. Et sane interdum in medicina quædam occurrunt quanto iis quæ modo attigimus rariora et mirabiliora, tanto magis cautum redditura medici judicium in dignoscendo, et quod consequitur, in agendo. Ex illis duo, ut ab aliis accepi, tecum hoc loco, non ab re futura, communicabo; ad tumorem enim læsionemque attinent viscerum duorum, quæ in hypochondrio sinistro sunt, lienis et ventriculi. De liene Mediavia noster in vivente primum, deinde et in mortuo sub finem anni 1735, hoc observavit.

(1) Epist. anat. 1, n. 35.

29. Vir macilentus, inter alios quorum causa in nosocomio hoc cubabat morbos, tumorem etiam habebat in lumbo sinistro, qua hic sub ipsa infima costa vergere incipit ad externum latus. Is tumor inspectantium oculis alias quidem magis, alias minus, nunquam tamen non sic satis patebat; contrectantium autem manibus ita cedebat, quasi humorem contineret. Homo tandem suis morbis succubuit. Venter apertus quid faceret eum tumorem ostendit. Scilicet tumidi splenis, et præmollis pars ima eo quo diximus, perveniens, a ventriculi autem et intestinorum flatibus modo magis, alias minus illuc compulsa, in macilento, ut dictum est, corpore id efficiebat, quod inconsiderato alicui et temerario chirurgo, magno cum ægri detrimento, imponere facile potuisset.

30. Libro prædictionum II (1), postquam alia de habentibus magnos lienes dicta sunt, tum hæc continuo subjiciuntur: *si vero etiam in pedibus tumores accesserint, aquam etiam habere videbuntur. Verum et ventrem et lumbos inspicere oportet.* Apud illos igitur qui sunt oracula Hippocratis interpretati, videas velim num sit aliquis a quo lumborum inspectio ad magnos ipsos lienes, quorum alia proxime præcedunt signa, referatur. De ventriculo autem quod scri-

(1) N. 42.

bam, legit mihi, anno 1730, laudatus alias Petrus de Marchettis ex litteris vicini medici, utrique nostrum spectati, cui probe cognita erant ea omnia quæ nuperrime ibi unde scribebat, accidisse in hunc modum narrabat.

31. Mulieri ad ventriculi regionem tumor increverat, quem contrectans chirurgus cum ad suppurationem perducendum censuisset, quantumvis iis quæ ad id sunt idonea impositis, ad illam perducere tamen non potuerat. Denique eum tum res finem habuit, ut tumor evanesceret, cute, ubi is fuerat qui nihil quidquam humoris emiserat, quasi in cicatricis modum se contrahente. Post hæc mulier concipit, uterique gestatione, et partu, et puerperio feliciter exactis, cum recte valeret, lactantique optime lac proveniret, tertio jam præterito ex quo pepererat mense, repente sibi ex ea cicatricula aliquid humoris stillare sentit. Inspicit, vinumque esse videt, quod modo biberat. Aliquid etiam ex sumpta pulte illac, si conaretur, extrudere poterat. Is rei tamen exitus fuit, ut mulier persanaretur, integraque esse pergeret valetudine, sicut aliis quoque litteris, a Marchetto, ut mihi pro sua humanitate gratum faceret, interrogatus medicus confirmavit.

32. Exempla quidem perforati ventriculi foramine sive intra ventris cavum latente, sive extrorsum aperto, non ita pauca legere poteris in historia virginis per viginti septem annos hoc

morbo laborantis, edita a cl. Christiano Wenckero (1), eademque Sepulchreto adjungere; ut enim eorum ægrotantium neminem sanare licuit, sic omnes licuit post obitum dissecare. Felicem tamen, nec ejus absimilem quem modo tibi describam, casum reperies in programmate quod Ettmüllerus filius ad dissertationem adjecit suam, *de prægrandi pedis inflammatione* inscriptam. Quo in programmate cum ea simul videre possis quæ ad perfectam attinent sic læsi ventriculi sanationem ita ut nihil ex eo in ventris cavum exciderit; huic ego epistolæ jam satis longæ nihil addam, nisi ut me, quod facis, ames, et bene valeas.

---

(1) Argentorati, an. 1743.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXXVII.

De Ictero sermo est, et de Calculis biliosis.

Sæpe adeo cum hepatis vitiis, de quibus potissimum proximam ad te epistolam scripsi, conjungitur morbus regius, ut recte in Sepulchreto duabus de illis vitiis sectionibus continuo subjecta sit XVIII sectio quæ de hoc morbo inscripta est. Ad eum spectat hæc Valsalvæ nostri observatio.

2. Sacerdos juvenis, paulo post quamdam animi perturbationem, regio correptus morbo decubuit, cum dolore ad regionem stomachi et vomitu quo cibum sæpe et medicamenta rejecit. Interim alvo dejecta albescebant. Uno aut altero exacto die, inquietus æger et quodammodo hebes animadvertitur, ut narratorum oblivisceretur. Medici febrem, nisi tertio exeunte die, non adnotarunt: quo tempore se prodidit magno impetu cum delirio et convulsionibus ejusmodi, ut æger dentibus omnia rodere cogeretur, et ingenti nisu propemodum superaret adstantium vires: cum his vomitus urgebat subobscuræ materiæ. Mane vena secatur, unde sanguis cum impetu exsilit: cujus serum, ubi a concreta secessit parte, immersum linteolum flavo inficiebat co-

lore. Cessat convulsio : sed æger quasi soporosus jacet, vix se movet, admotasque cucurbitulas sentire vix ostendit. Respiratione, nisi quod interdum suspiriosa, quasi naturali utebatur. Quarto transacto die, obiit. Ventre aperto, jecur inventum est flaccidum et ad subpallidum vergens: in ejus vesicula bilis subobscura. In ventriculo materia ejusdemmodi ac novissimis diebus, ut dictum est, evomuerat: in tunica ejus interiore circa orificium sinistrum disjecta quasi puncta rubentia. Multæ autem hic illic per ventrem minimæ glandulæ a stagnante sanguine inflammatæ. Thorace recluso, pulmones aere tumentes, a pleura soluti, si quosdam per sejunctas membranulas nexus excipias, quæ sinistrum ad pleuram alligabant. In pericardio parum aquæ. In cordis ventriculis sanguis concretus. Cranio circumsecto, incisaque dura meninge, seri nonnihil prodiit: in vasorum sanguiferorum quæ per tenuem meningem repunt, interstitiis, *gelatinosa* quædam, sed levis concretio adnotata est: cerebrum autem valde laxum, neque omnino naturali colore, quem fortasse bilis tinctura vitiaverat. Dum ad cerebrum eximendum, intra summum vertebrarum tubum spinalis medulla secabatur, ab externo hujus medullæ pariete, quasi ex dissecto lymphæ ductu, serosa materia, nec brevissimum ad tempus, emanavit.

3. Quid possint animi perturbationes in regio morbo inferendo, cum crebræ in medicina exer-

cenda observationes ostendunt, tum proposita evidenter confirmat. Neque id mirum attendentibus, quantum cum animi perturbationibus nervi consentiant, et quantum iidem valeant nervi in afficiendis sanguiferis, et excretoriis vasis, et in secretorio ipso intimo, quale idcumque sit organo, et quod consequitur, in humorum secretionibus et excretionibus vitiandis et impediendis. Cogita in quibusdam magis consentire nervos hepaticos, aut si alii etiam nervi consentiant, facilius tamen in certis corporibus hepatis vasa, et secretorium organum nervorum actioni cedere; et cur in iis oriatur icterus ab animi affectibus, continuo intelliges. Sic apud Hoffmannum (1) de femina leges, cui *quoties ob prægressam animi commotionem.... novi accedebant insultus febriles, protinus icterus cum omnibus revertebatur symptomatibus*. Quod si addas certas sanguinis aut materiæ bilis ab eo secernendæ, aut viscerum cæterorum dispositiones, tanto magis et rem intelliges, et originem symptomatum gravissimorum, quæ interdum ad icterum accedunt, et mortem afferunt opinione celeriorem. Hæc ferme omnia ut in proposita sacerdotis observatione agnoscimus, ita exemplis magna ex parte non absimilibus illustremus. Quorum primum nobis Bononiæ degentibus; ibi enim,

(1) Medic. rat. tom. 4, p. 4, c. 12, obs. 5.

nec multis ante annis id contigerat; ab doctis gravibusque viris narratum est, et a Valsalva ipso qui sectioni affuerat, confirmatum.

4. Juveni peringenioso, sacris et litteris addicto, truculentus et minax vir *sclopetum* nec opinanti ad pectus intentat. Magno ille terrore perculsus, postridie ictericus fit, mox delirus, ut notorum agnosceret neminem, sed indentidem clamaret, *oh facinus indignum!* tum convulsivis agitationibus tantis correptus, vix ut retineri posset multorum manibus, intra horas a delirii initio viginti quatuor extinctus est. Cadaveris sectio nihil ostendit quod videretur magnopere adnotatione dignum, si vasa excipias sanguifera per tenuem meningem repentia, quæ nigro sanguine plurimum distenta reperta sunt.

5. Poterat a nobis hoc exemplum inter ea referri quæ ad deliria attinent, aut etiam ad convulsiones. Sed quoniam a terrore primum omnium malorum apparuit icterus, hic maluimus recensere. Hunc contractio fecisse videtur hepaticorum nervorum: bilis autem materia, magna ex parte in sanguine retenta, acrior, ut in juvene, et cerebrum, ut in litterato, maxime afficiens, cætera attulisse.

6. Exempla apud medicos auctores alia, cum Valsalvæ exemplo (1) in multis comparanda, non

(1) Supra, n. 2.

quæremus, cum duo hic in Sepulchreto (1) habeamus, Ballonii unum in adolescentulo, comitis Chaulnei filio, Guarinonii alterum in cardinali Sfortia. Huic icterico cum febris esset primum latens, ut medici, nisi postquam acrior est facta, non agnoscerent, levi desipientia correptus, postea febre acriori facta, jactatione summa corporis, dein subita epilepsia bis exagitatus, denique tribus ante mortem diebus convulsiones varias sustinens, tamen leniter consumptus est, jecinore, et reliquis prope omnibus corporis partibus, luteo colore majorem in modum infectis; pulmonibus autem quales in iis offendi solent qui diu inter moriendum spiritus difficultate cruciati sunt. Adolescentulus vero ex facili et lepidulo morosus factus et subtristis, repente ictero occupatus, post dies quindecim, cum nil tale cogitaretur, stridebat dentibus, convellebatur nocte, velut ecstaticus erat, et post ejulatus magnos et convulsiones mortuus est, cerebro ejusmodi ut in eo non fuisse mortis causa videretur, pulmone valde vitiato, sed hepate vitiosiore quod erat velut ὑπόχλωρον; sic enim scribendum est, et scribitur a Ballonio, ut videbis, librum ejus inspiciens, qui citatur, Epidemicorum II (2) pagina, non quæ indicatur 244, sed 258: quæ vox cum significet subviride, aut subpallidum, sane pers-

(1) Obs. 6 et in additam. obs. 5.

(2) Edition. quæ una tunc erat, et diu fuit, Parisien.

picis, in hoc quoque hepatis colore adolescentulum cum Valsalvæ sacerdote convenisse. Convenerunt autem omnes in illa mentis hebetudine, quam Ballonius quasi exstasim, Guarinonius levem desipientiam, Hippocrates autem, vel certe prædictionum (1), et coacarum prænotionum (2) auctores μώρωσιν vocarunt, *malamque* esse *ex morbo regio* docuerunt; *fatuitatem* reddunt interpretes, et hos secutus Zacchias in observatione id confirmante, huc in Sepulchretum (3) relata. Quod si ut in cunctis illis convulsiones, ita non in cunctis furiosum delirium fuit; nempe alia in aliis ætas, temperatura, et dispositio sanguinis, bilis, et viscerum fuit. Sic in Cardinali sanguis liquidus, et nihil usquam habens concreti inventus est, qualem in ictericis esse affirmat Boerhaavius (4), ut *ex vena missus minime cogatur*: in Valsalvæ autem sacerdote et missus concreverat, et concretus in cordis ventriculis fuit, quamobrem circa stomachum rubentium punctorum forma, et hic illic per ventrem stagnans, multarum exilium glandularum instar quæ inflammatæ essent, apparuit: cujusmodi sanguinem aliquando in aliorum ictericorum corde esse ab anatomicis deprehensum, indicata Zacchiæ observatio, item-

(1) L. 2, n. 4.
(2) N. 2.
(3) Obs. 7.
(4) Prælect. in instit. § 773.

que altera Bartholini, hic quoque in Sepulchreto (1) producta, satis ostendunt; ne meam in figulo, magna ex parte icterico, aliasque (2) tibi descripto, hic memorem, aut Valsalvæ in puella illa icterica (3) alteram, hoc magis attentione dignam, quod præter mucosam in corde concretionem, cum sanguis reliquus esset fluidus, aeri tamen expositus concrescebat. Sed ad illam sanguinis ad concrescendum dispositionem, alia tum in ipso, tum in cerebro accedant oportet, ut grave delirium fiat. Nec tamen refert, si cerebrum ne tum quidem, neque cum immanes convulsiones fuerunt, magnopere læsum appareat. Fugere enim oculos potest id quod in illo erat delirii causa: irritatis autem vel extra cerebrum nervis, aut, quod in sacerdote illo ex dissectione conjiciendum est, spinali medulla, horribiles possunt convulsiones existere.

7. Non inventum est tamen in eo cerebrum omnino illæsum, sive id quod in meningum sectione animadversum est, sive colorem ipsum cerebri attendas, qui non prorsus erat secundum naturam, et tinctura bilis facile inductus a Valsalva credebatur. Cerebri enim substantiæ, quamvis ipsa quoque aliquando in hoc morbo flava inventa sit; non multos tamen sic inventæ ob-

(1) Obs. 24.
(2) Epist. 7, n. 11.
(3) Epist. 10, n. 7.

servationes legisse memini, fortasse propter vasorum, intime cerebrum pervadentium, exilitatem primum, deinde raritatem. Et certe non ita pridem cum ad tradendam cerebri anatomen plura, ut soleo, in theatro capita haberem, cumque in uno faciei, et reliquæ cutis, et conjunctivæ oculorum membranæ flavedine animadversa, cujus esset hominis quæsivissem, et asthmatici regio morbo affecti, et pridie mortui esse audivissem, per exteriorem quidem tenuis meningis faciem cellulosa hic illic non modica spatia vidi ex subviridi flaventia; mox tamen cerebro dissecto, non alium ac natura fert in hoc colorem deprehendi. Et rursus cum postea similis oblata esset occasio, etsi in lateralibus ventriculis paucam quæ inerat, aquam subflavam conspexi, plexusque choroides ad eum colorem nonnihil vergentes, et pinealem ipsam glandulam, breviorem alioquin, minusque mollem, et cui ad basim anterius pauxillum adhærebat, non arenosæ, nec flavæ, sed albæ substantiæ, versus summum autem quidpiam, intus inerat quasi sanguinis, vasisve sanguiferi, etsi, inquam, eam glandulam vidi ex suo cinereo colore inclinantem ad subflavum obsoletum; reliqua tamen (nam persecui) omnia nativum servabant, ut quidquid medullare esset, offenderim candidissimum. Sic etiam hic in Sepulchreto (1) post diuturnum

(1) Obs. 3.

icterum, cerebri substantiam videbis satis albam fuisse, quamvis non meninges modo, crassa præsertim, sed et cranium extra, et ex parte intus quoque esset flavum. Nam et ossa ipsa interdum hic morbus inficit, flavedine, ut quidam monent, nunquam e sceletis eluenda. Ut flava essent ossa in fœtu icterico, Kerckringii ostendit observatio, hic quoque in Sepulchreto (1) legenda : nec mirum, cum pro sanguine humorem, fellis instar, flavum invenerit, qualem a Vesalio pariter in Patricio Florentino Martello fuisse repertum, ex sectione hac eadem Sepulchreti cognósceres, si ejus dissectio, ut bis (2) proponitur, ita semel tota, ut alibi (3), exhiberetur. Tu vero in iis omnibus locis, non Marcellum, sed Martellum legito : et Helmontium (4) ipsum credito in observationes haud absimiles incidisse, cum in mesentericis duorum ictericorum venis id vidit, unde *virus excrementosum*, *seu cruorem flavum et stercoreum*, *sive stercus liquidum flavum*, *secundæ digestionis prolem*, *sursum p. n. raptum in venas*, *et totum corpus dispersum*, icteri auctorem esse commentus est, cum bilis sit quæ non proportione, aut propter copiam, aut propter jecoris, ut in Martello, vitium, a sanguine

(1) Obs. 34.
(2) Obs. 8, § 4, et obs. 20.
(3) L. 2, s. 11, obs. 36, § 1.
(4) Vid. in hac Sepulchr. 18, sect. obs. 26.

secreta; sic denique in hoc abundat aliquando, ut missus sanguis, et urina quæ tunc redditur, simillima appareant (1), idque non in morituris solum, sed et in iis interdum qui sunt evasuri (2). Quod et illis, aut certe illi icterico accidit, *cui*, ut Baglivus (3) refert, *loco sanguinis e naribus et e cucurbitulis scarificatis aqua flava solummodo prodibat*, non secus atque, ut habemus apud Lowerum (4), is evasit adolescens, cui sanguine per magnum et diuturnum profluvium e naribus emanante, et jusculis interim large refecto, humor jam effluebat, jusculis quam sanguini, similior.

8. Ex partibus autem quæ a flavo sanguine sæpius, ac facilius infectæ animadvertuntur, membranæ præsertim sunt adiposæ, et quæ in oculis conjunctivæ appellantur. Pinguedinem Valsalva aptissimam omnium credebat ad croceum colorem trahendum, ubi serum sanguinis paululum modo flavescat. Croceam enim in multis regio morbo non affectis deprehenderat, et præsertim in tribus quos eodem ferme dissecuit tempore, nimirum in hydrocephalo, in vulnerato, et in alio quem ardens febris consumpserat. In oculi autem albo flavedo in hoc morbo tam obvia est,

(1) Vid. apud Hoffman. supra ad n. 3 cit. cap. 12, § 4.
(2) Ibid.
(3) De experim. circa bilem.
(4) Tract. de corde, c. 2.

ut inde veteres permoti videantur ad credendum, arquatis lutea omnia apparere. Quod vocatum esse in dubium a Mercuriali meo *in prælect. Bononiensibus*, scribit Hoffmannus (1), qui *in Patavinis* (2) fortasse vel potius *in variis lectionibus* (3) voluit scribere. In his enim cum Varronis, Lucretii, Sexti Empirici, Cassii medici, Galeni ipsius testimonia id affirmantium protulisset, cæterorum qui de medicina scripserunt, silentium, suique ipsius in ictericis innumeris contrariam observationem opposuit. Poterat autem et aliorum frequentissimas observationes cum sua conjungere, nec dubitare quin etiam posteros habiturus esset multo maxima ex parte astipulatores. Certe vel nuper cum post Sydenhamium (4), Boerhaavius quoque (5) idem quod veteres illi, scripsisset; diserte fassus est vir eruditissimus Hallerus (6), se *non evidentia* ejus rei *experimenta invenire*, nec legisse *Corneam* in ictericis *flavam fuisse* inventam : in humoribus autem oculi non levem, sed magnam omnino coloris mutationem requiri, ut puta cum ab effuso in aqueum sanguine, ex Yvesii observatione, rubrum apparuit

(1) § 4 modo cit.

(2) L. 1, c. 32.

(3) L. 6, c. 12.

(4) Process. in morb. curand. ubi de ictero.

(5) Prælect. ad instit. § 544.

(6) Adnot. ad eum locum.

lumen. Et sane videtur mihi Boerhaavius cum illud iterum (1) scripsit, et observationem alteram suam, Yvesianæ satis similem, produxit, existimasse *aliquid bilis se humori aqueo admiscentis*, cum sanguine in hunc effuso comparari posse. Verum ob vasorum, oculi humoribus inservientium, exilitatem fortasse, ut de cerebro quoque intimo dictum est (2), non sæpius accidit, ut bilis tinctura ad hos perveniat. Mihi saltem, ictericæ mulieris oculos diligenter olim dissecanti, nihil prorsus flavedinis in ullo de tribus humoribus inventum est: nec vero magis in cornea tunica: quam unam, ut in ictericis aliis, et nominatim in eo quoque figulo de quo supra (3) commemoratum est, cum accuratius inspicerem in magna proxime Adnatæ flavedine, nunquam flavam videre potui. Aliquando tamen, sed rarissime, fieri potest ut flava in hoc morbo objecta appareant, nimirum si cornea tunica bile tota saturata sit, neque *tum solum*, quod et Mercurialis concedit, verum etiam siquando oculorum humores summa flavedine infecti sint: quorum alterutrum, aut si mavis, utrumque in binis exemplis fuisse credito, quæ pro veterum sententia se vidisse testatur Hoffmannus (4),

---

(1) Prælect. modo cit. § 840.
(2) N. 7.
(3) N. 6.
(4) § 4 cit.

itemque in tertio; neque enim plura legisse memini; quod a cl. Scardona (1) additum est.

9. Esse autem potest in nonnullorum oculis major aut numerus, aut diameter vasculorum ad corneam tunicam, et ad humores pertinentium, simulque in eorumdem hominum sanguine materia bilis aptior ad ea vascula pervadenda, et ad tingendum, sive hoc pendeat ab ejus materiæ natura, sive a copia. Videmus enim, posteaquam secreta est, et in vesicula sua deposita, in aliis magis, in aliis minus facile per hujus membranas transire, itemque saturatiore in aliis flavedine, in aliis levissima, aut nulla contiguas partes inficere. Scilicet sanguis unde provenit, in aliis est, si cum Willisio loqui malis, cujus verba hic vides in Sepulchreto (2) producta, *ad dyscrasiam sulphureo-salinam nimis evectus*, in aliis autem *sulphur* habet *nimis depressum* : quam etiam ob rem ut illi sunt ad icterum maxime proni, ita hi, inquit, *morbi istius* gaudent *immunitate*, ut vidit in pluribus cachecticis et phlegmaticis, quantumvis *hepatis, quoad plurimos ejus ductus, obstructione et induratione laborantibus*. Quæ tamen caute oportet accipere, aut tempora distinguere, et mutationes quas icterus ipse inducit, attendere; ne postea cum ibidem legeris Hildani (3),

(1) Aphor. de cognosc. et cur. morb. l. 3, c. 10, comm. ad n. 8.
(2) Schol. ad obs. 1.
(3) Obs. 8, § 13.

aut Graafii (1) observationes mireris. Ille enim *pituitosum et cacochymicum* scribit, *interdum etiam icteritia annis aliquot laboravisse*; Graafius autem icterici bilem fuisse *plane serosam et tam levi flavedine imbutam*, *ut immissa in eam lintea vix ulla flavedine tingerentur.* Quod vero ad ejus materiæ, cujus de natura dixi, copiam attinet; mirum quanta hæc esse in quibusdam potest, si ad eam quam nativa corporis constitutio, anni tempus, cibi potiones, aliaque ejusdemmodi in unum forte conveniendo, accumulaverint, alia insuper accedat, ut si febris, si immoderatus sub sole motus, si venenum, etiam a mordente bestia immissum, si denique ejusmodi aliud eas quoque sulphuris particulas quæ magis in sanguine constrictæ et depressæ erant, solvat repente atque evehat, ut tot jam sint, quot secernendis jecur par esse non possit. Est alius præterea vel notior modus quo bilis materia in sanguine augeatur, ut si ex ea quæ inest, parum vel nihil separetur, sive ob aliquod ipsius sanguinis, aut intimi secernentis organi vitium, sive ob complurium hepatici ductus ramorum, aut ejus ipsius trunci, aut communis impeditam viam. Hac enim impedita, etiamsi bilis, jam secreta, in sanguinem, ut plures existimare pergunt, non redeat; nova immitti in plenos distentosque ductus non poterit, ideoque

(1) Obs. 10.

cum quantum jugiter ab alimentis materia bilis in sanguine augetur, tantum ex ea non dematur, crescat ipsa in dies abundetque necesse est.

10. Ea autem quam diximus via impediri potest a rarioribus aut frequentioribus causis. Ex rarioribus sunt quæ hic in Sepulchreto leguntur, communis ductus ad capillarem angustiam redactus (1) aut instar chordæ solidæ in se contractus (2) induratusque (3), aut plane ac solide osseus (4), aut a circumjectis aliquot glandulis compressus (5). Ad frequentiores autem causas primum convulsiones attinent, et hinc ortæ *crispaturæ*, ad initia usque ramusculorum ductus hepatici propagatæ, eosque utpote angustissimos, constringentes atque occludentes. Quarum hic effectus etsi propterea sub sensum cadere non potest, tamen rationi est adeo consonus, ut a nobis facile ad icteros illos explicandos ponatur qui aut a vehementibus animi affectibus, aut a doloribus originem habeant. Sunt quoque doctissimi viri qui sic eum explicant icterum quem viperæ venenum fecerit, non dissentientibus nobis, si modo tunc alvi recrementa albescant, ut valida quam ex convulsione ponunt, orificii

(1) Obs. 14.
(2) Obs. 17.
(3) Obs. 25, § 7.
(4) Obs. 16.
(5) Obs. 11.

communis ductus constrictio omnino requirit: quod si magis flava esse pergant, et nos ea ratione rem intelligere pergemus, quæ paulo ante(1), priusquam ullum memoraretur viarum impedimentum, exposita est. Porro inter causas frequentiores, sunt obstructiones recensendæ cum in aliis, tum in bilariis quæ præsertim hic attendere placet, vasis accidentes, sive horum obstructionem faciant secretæ cum bile particulæ quædam æquo crassiores et viscidiores, sive geniti ex his, et bile calculi, unde hepatici ductus rami, aut truncus ipse, aut ductus communis infarciantur. Cysticum non dixi propterea quod hujus obstructio per se non potest bilis iter ab hepate ad intestina impedire; quamvis multi superiori tempore, et nonnulli hoc nostro fuerint qui, frustra monente Wepfero (2), *obturato collo vesiculæ bilariæ non sequi icterum, nisi ductus communis quoque obstruatur*, ipsi quidem a calculo in cysti, non modo in cystico ductu, hærente arquatos homines fieri existimaverint. Qua de opinione ut præclare intelligas quid censendum sit, quidquid ex hac epistola restat, (restant autem quam plurima) circa bilarios versabitur calculos, quando ea quæ hactenus attigi, satis esse tibi possunt simul ad cæteras morbi regii plerasque causas persequendas, simul ad aperiendum ad ea adi-

(1) N. 9.
(2) In additam. ad hanc 18 Sepulchr. sect. obs. 4.

tum quæ de bilariis sive in hepate, sive extra hepar calculis sunt proferenda.

11. Qui calculi in hepate gignuntur, *sæpenumero* in dissectionibus reperiri auctor est in Sepulchreto (1) Platerus, Henenius autem (2), *sæpe tantos ut vix credatur.* Quorum utrique sic accidisse non negavero. Quod vero Matthiolus (3) rationibus quibusdam subnixus credidit, lapides *in jecore, ut in renibus frequentissime* gigni; sane si innumeras propemodum Valsalvæ, et meas humani jecinoris dissectiones attendam, non facile ejus opinioni possum assentiri. Cum enim calculos pluribus in renibus uterque invenerimus; vix uno in jecinore mihi olim accidit ut invenirem, Valsalvæ autem in nullo quod sciam.

Quæ cum dico, nihil aliud nisi istam inter hepatis et renum calculos comparationem specto, minime ignarus vel ex Sepulchreto ipso, a quot præclaris viris sint in jecinore inventi aut commemorati. Nam præter tres illos quos nominavi, Fallopium etiam nostrum (4), Scaligerum (5), Trincavellium (6), Dodonæum (7), Ca-

(1) Sect. 17, l. hujus 3, schol. ad § 1, obs. 13.
(2) Obs. cit. § 2.
(3) Sect. hac. 18, schol. ad § 12, obs. 8.
(4) Obs. 13 cit. § 6.
(5) § 4.
(6) § 7.
(7) Sect. 18 cit. obs. 4.

menicenum (1), Peucerum (2), Blasium (3), Heerium (4), Dobrzenskyum (5); sic enim hujus nomen scribendum fuerat, produci video: quibus addere alios possim, in his Columbum (6), Forestum (7), Reverhorstium (8) : quorum tamen nemo pro frequentibus istiusmodi observationes proponit. Hos si inspicias singulos, fortasse miraberis, præter Dodonæum, Camenicenum et Dobrzenskyum, neminem esse qui icteri in iis ægris mentionem faciat, eos autem qui faciunt, aut communem insuper ductum calculo occlusum, aut jecur lapillis plenum describere. Sed mirari desines, ubi animadverteris, ad omnem bili viam intercludendam non satis esse paucos et parvos in hepate calculos increvisse, nec vero etiam magnos, nisi ibi hæreant ubi majores hepatici ductus ramos obsideant, et omnino aut comprimendo aut obstruendo occludant, id quod parvi, sed innumeri, et totum jecur *undequaque*, ut loquitur Dodonæus, *implentes*, non *sparsim*, ut Forestus vidit, per illud disjecti,

---

(1) Ibid. obs. 8, § 12.
(2) Cit. obs. 13, § 3 et 8.
(3) 9.
(4) 10.
(5) Sect. 16, obs. 5.
(6) De re anat. l. ult.
(7) L. 19, obs. med. 14.
(8) Dissert. de mot. bilis, § 52.

cum in minoribus quibusque ejus ductus ramis faciant, idem nempe efficiunt, ac si ipsum obturarent truncum.

12. Dixi autem comprimendo aut obstruendo, bili viam a calculis intercludi. Neque enim si quis calculos aliquando aiat in ipsis glandulosis hepatis acinis concrescere, eoque facile attinuisse *minores* illos quos *in externa hepatis superficie* vidit Riedlinus (1), adversari velim: quanquam sæpius credo in ipsis gigni hepatici ductus ramis, ut qui diligentius persecuti sunt, invenere. Ruyschio (2) certe ut nihil frequentius, in bobus quidem et ovibus acciderat, quam calculos in poris bilariis deprehendere, sic nihil *rarius* contigit quam eosdem *in ipso hepatis parenchymate* reperire; ut quamvis jecinora plus centum perquam attente *excarnaverit*, in uno duntaxat calculum offenderit *in parenchymate absconditum, poro bilario nullo modo affixum*. Nec alio quam ad eosdem bilarios ramos antiquas referre possum Plateri (3) observationes calculorum hepaticorum, *tophum coralloidem ramosum..... cavum intrinsecus* repræsentantium, præsertim cum Glissonium (4) lego persimiles in bovinis jecinoribus observationes *tubulorum tantæ longitudi-*

(1) Eph. N. C. cent. 3, obs. 45.
(2) Obs. edit. cum dilucid. valvular. in lymphat. 24.
(3) Schol. cit. ad obs. 13.
(4) Anat. hep. c. 7.

nis, ut si modo integri eximi potuissent, plurimas pori bilarii ramificationes continuata lapidea serie, coralli instar, retulissent, diserte ab se habitas fuisse intra eumdem porum sive ductum docere. Cujus ramos Reverhorstius quoque (1) in hominis cadavere calculosa crusta intus obsessos deprehendit. Nec ipse alibi quam in iis ramis calculos in jecinore humano (2) inveni. Sed neque alibi eos quoque fuisse lapides, opinor, qui a Columbo (3) et Cameniceno (4) in portarum vena credebantur inventi: cujus opinionis meæ rationes, quamvis non satis a gravibus quibusdam auctoribus animadversas; cum alias (5) proposuerim, hic minime iterabo. Hi igitur calculi cum denique ex canaliculatis, accrescente usque et usque simili materia, ut contingit in aquæductibus, solidi facti, eas quas dixi, vias omnino occupaverint, nihil dubii est quin bili iter intercludant.

13. Illud etiam dixi, jecoris calculos, quamvis magnos, nisi ibi sint ubi eas vias possint occludere, mirum non fore, si morbum regium non inducant. Quem fuisse equidem credo; nam pro certo nunc scire non possum; in quodam ho-

(1) § 52, cit. supra, ad n. 11.
(2) Epist. anat. 1, n. 43.
(3) Locis cit. ad n. 11.
(4) Ibid.
(5) Epist. 1 cit. n. 49.

mine cujus hepar in faciei cavæ centro lapidem habuit forma et magnitudine ovi columbini, quemadmodum ante multos annos amicus ad me anatomicus qui cadaver dissecuerat, scripsit. Minime autem miror quod is morbus non fuerit in mulieribus tribus, quæ etsi multo majorem lapidem, aut plures gravioresque intra hepatis membranam habebant, ibi tamen habebant, ut potius extra id viscus quam in eo esse viderentur; quæ causa fuit cur supra non memoraverim. Ea enim membrana, incluso pondere distracta et deorsum extensa, sacculum in duabus effecerat palmi longitudine; nam in tertia non nisi pendulus deorsum folliculus descriptus est. Observatio hæc ultima est Benivenii (1) omnino alia, ut conferendo intelliges, ac secunda, quæ ex tertio capite ejus libri in Sepulchreto (2) proponitur. Ejus autem similis, nisi quod in sacculo non plures, sed magnus unus calculus cum multo glutinoso humore conclusus erat, nec mulier unquam, nisi de calore hepatis conquesta est; observatio subjicitur Georgii Greiselii (3). Quorum ego exemplorum memor, cum animadverterem, pendere igitur infra jecur posse præter cystim, ipsam fellis amplificatam, aliam interdum quasi cystim, humore etiam distentam, quæ etsi omnino præ-

(1) De abdit. nonnull. etc. c. 94.

(2) Sect. 17, obs. 13, § 1.

(3) Ibid. § 11.

ter naturam esset, illam mentiretur tamen; idcirco in icterico Laurentio Bacchetto, medico olim Patavino, cujus morbi et dissectionis historiam post cl. Dominicum Militiam (1) duo alii docti viri ediderunt, ita me gessi, ut opinionem quidem indicarem meam; sed nihil pro certo affirmarem. Pendebat illi infra jecur tumor, quem manu abdomini admota statim perciperes, globosus, mobilis, ut manu qua comprehendebas, facile posses dextrorsum aut sinistrorsum compellere. Cum aliis aliud, quemadmodum apud Militiam leges, singulorum opiniones indicantem esse videretur; mihi semel, post alios invisenti, esse cystis fellea visus est, ab humore præter modum distendente amplificata, deorsumque producta; quod medico ægri amico, qui me domum humaniter reducebat, Dominico Stephanellio sollicite sciscitanti ita dixi, ut tamen pro certo non affirmarem. Quod sic designaveram, evidenter adeo confirmavit dissectio, ut rei designatio prætermitti a quibusdam, res vero ipsa ab nemine reticeri potuerit. Videram id alias, et nominatim in sene, ex quo in epistola I anatomica (2) jam descripseram. Memineram autem multo sæpius legisse, nec modo apud veteres, ut cum Vesalius (3) in Martello eamdem cystim inve-

(1) De morb. exitial. nob. Virgin.

(2) N. 43.

(3) Epist. de rad. chin.

nit *duorum pugnorum magnitudine*, aut cum Fernelius (1) a bile exuperante *in ingentem* nonnunquam *distendi magnitudinem*, scripsit; sed apud recentiores quoque, ut puta Zwingerum(2), qui *sextuplo circiter majorem* vidit, præsertim vero juniorem Verneyum (3) et Yungium, cujus vel monstrosioris amplitudinis observationem commemorat Abr. Vaterus (4); ut post illam non credam esse operæ pretium alias quæ deinceps productæ sunt, indicare nec quærere amplius, quanta cystis reperta ab Lancisio fuerit, quam propter insignem longitudinem describere Pacchionus in animo habebat, sicuti est in hujus litteris anno 1710 ad me datis: quanquam minime negligendæ sunt observationes duæ quas nuper apud amplissimum Swietenium (5) legebam; illustr. Edimburgensium altera, qui cystim octo libras bilis continentem, idque in duodecenni puero deprehenderunt; ipsius alteram, qui in muliere cystim eamdem comperit distentam adeo ut ad os usque ilium dexterum perveniret, quod inter os et costas imas vel antequam macilentissimum cadaver incideretur, sua ipsa mole pro-

(1) Pathol. l. 6, c. 5.

(2) Act. N. C. tom. I, obs. 78.

(3) Mém. de l'Acad. Roy. des Sc., an. 1701.

(4) Dissert. qua calcul. in vers. fell. etc. thes. 5.

(5) Comment. in Boerh. aph. § 935 et 950.

tuberaverat. Sed et in Polono senatore (1) *mirum in modum* extensam invenere, ut in vivo *manibus palpari posset.* Verum ut ad illa redeam quæ eo tempore, id est anno 1732, jam edita fuerant, etsi eorum probe memineram; non oblitus tamen trium illarum quas primo loco indicavi, propendentis ab jecinore sacculi observationum, neque moniti quod in extremo est libro VI de morbis popularibus vel *bonis medicis*, nedum aliis, *similitudines parere errores*, imitari Baglivum nolui, quem, si viveret, ac quæ sunt apud Vallisnerium nostrum (2) et Scheffelium (3) legeret, pœniteret sane, dum quasdam, non omnes quas poterat, observationes attendit, præpropere scripsisse (4), *cum icteros videris pertinaces vel sanatos, sed recidivantes: pro certo habeas eos a calculo vesicæ felleæ progigni, ac proinde insanabiles prædicito.*

14. Cujus de vesicæ calculis, quippe extra hepatis substantiam positis, ut, quemadmodum promisimus, verba faciamus, ipsorum quidem in hominibus tam crebræ observationes habentur, nullo ut modo possit harum numerus cum illarum quæ ad calculos jecinoris spectant comparari. Hujus si discriminis causam quæras, non

(1) Commerc. litter. A. 1733, hebd. 11, n. 2.
(2) Opere, t. 3, p. 6, lett. 37, annot. 1.
(3) Dissert. de lithiesi fell. § 28.
(4) De experim. circa bilem.

unam invenies ubi causas attenderis quæ tam frequentis calculorum in cysti generationis reddduntur. Veslingius noster (1) cysticæ bilis crassitiem et diuturniorem in cysti moram, et hanc augentes cystici meatus angustias et valvulas indicavit. Quas causas ita peculiares cystis invenies ut pleræque ad hepaticos ductus transferre non possis, mirandumque sit gravissimum inter recentiores medicum, has ipsas propositi discriminis causas agnoscentem, minus animadvertisse bovino quoque generi esse communes, in quo ut ibi fatetur hepaticos calculos esse frequentiores, ita causam aliquam indicare simul debebat hujus alterius inter humanum et bovinum genus discriminis. Sed quæ Veslingius præmonstraverat, ab aliis interea illustrata atque aucta fuerant, sive majorem crassitiem bilis in quibusdam hominibus, et dispositionem ad concrescendum adnotando, sive æquo diuturniorem moram ob cystici ductus spasmodicas crispaturas et constrictiones, aut ob infirmatam in laxatis vesiculæ tunicis se contrahendi vim agnoscendo. Quæ tunicarum infirmatio tanto deinceps major fit, quanto plus bilis retinetur, non secus atque in urinaria vesica accidit, cum ab lotii retenta copia ejus resolvuntur vires : qua similitudine et Galenus (2) olim et Verneyus ju-

(1) Sint. anat. c. 4.

(2) De loc. aff. l. 5, c. 7 haud ita procul a fine.

nior (1) hac nostra ætate usus est: unde causam intelligis fere præcipuam cur immanes illæ fiant cystis amplificationes dè quibus paulo ante dictum est. Huc alia insuper addidit in primis Abrahamus Vaterus (2), cujus nomen haud erat ab iis qui eadem postea scripserunt, reticendum. Is enim ob fundi cystis declivitatem cum difficilem bilis ascensum; ob ductus autem obliquitatem non expeditum transitum animadvertisset; utraque hac causa spectata, censuit, compressa a ventriculo cysti, non nisi tenuiorem et maxime fluxilem bilis partem extrudi, spissiorem autem semper in sanis quidem relinqui, quæ facile concresceret, nisi mox novo hepaticæ bilis affluxu instaurata dilueretur. Hæc autem instauratio ubi æquo paucior, aut etiam viscidior bilis secernitur, cum rite fieri non possit, hinc tanto facilius spissiorem illam in calculos abire. Vatero autem, quin etiam Veslingio quadantenus Fernelius (3) præluxerat, cum *originem* his calculis *esse* scripsit, *e flava bile, quæ proprio conceptaculo diutius coercita, nec tempestive vacuata, nec novæ influxu renovata, mirum in modum obdurescit.*

15. Cum igitur tot et tam faciles in tanta humanæ vitæ infirmitate, et intemperantia præsto sint causæ ob quas cystici calculi producantur,

---

(1) Cit. supra, ad n. 13.

(2) Obs. rariss. calcul. 3, § 1.

(3) C. cit. ad n. 13.

mirari non oportet, quod sæpe adeo a veteribus et recentioribus inventi sint. Nam postquam Gentilis (1), et Nicolus (2) lapidem hic in vesica fellis, ille autem in hujus meatu se vidisse testati sunt, Benivenius (3), Vesalius (4), Curtius (5), Falloppius (6), Fernelius (7), Stephanus (8), Columbus (9), Coiterus (10); ut minus clari nominis auctores prætercam, observationes protulerunt suas: ex quo autem humana cadavera multo sæpius incidi cœpta sunt ad hunc usque diem, nemo fere de re anatomica, aut medica scribens, de ea vesicula paulo fusius loquendi occasionem habuit, quin calculos ibi ab se visos commemoraverit; ut jure aiat cl. professor Fabricius (11), fere sæpius felleæ, quam urinariæ vesicæ, calculos esse adnotatos: quibusdam autem in regionibus vel longe frequentius occurrere, ab ill. Hallero (12) ostensum sit. Quamobrem noli mirari, si dixero, cum

(1) Apud donat. de med. hist. mir. l. 4, c. 30.
(2) Ibid.
(3) Cit. supra, ad n. 13.
(4) Ibid.
(5) Comment. in mundin. anat. ubi de hepate in fin.
(6) Obs. anat.
(7) Cit. ad n. 14.
(8) De dissect. part. corp. hum. l. 3, c. 42.
(9) De re anat. l. ult.
(10) Obs. anat.
(11) Propempt. ad dissert. Jo. Barth. Hoffman.
(12) Opuscul. pathol. obs. 33.

hæc scriberem, ante oculos habuisse observationes, minimum, ducentas, ex quibus undeviginti meæ sunt: mireris potius, quod non legerim, aut non meminerim multo plures. Nec tamen quas dixi, tam paucæ sunt, ut secundum illas si quærenti tibi respondeam, quid frequentius aut rarius in cysticis calculis occurrat, temere videar respondere. Potes autem illud in primis quærere, in quibus crebrius reperiantur? Scripsit enim olim Carolus Stephanus (1), esse *potissimum in mulieribus provectioribus* a se conspectos; hoc autem sæculo Fridericus Hoffmannus (2), *rarius in hominibus ætatis florentis, frequentius vero in senibus*, itemque *in feminis crebrius quam in viris, reperiri.* Multo igitur verius est Hoffmanni pronunciatum primum, quam ultimum. In memoratis enim observationibus video, marium ferme parem, ac feminarum esse numerum. Senes autem, quantum ab observatoribus indicatum est, cum promiscue utriusque sexus inveniam unum et sexaginta; juniores amplius octo non invenio; ex his autem nullum infantem, unum puerum; minorque in his octo, ætas est annorum duodecim, major undetriginta. Nimirum tenuiores vividioresque, florente ætate, sunt succi, quam inclinata et celerius quoque in gyrum acti, id quod vidit Hoffmannus, quam in minus ope-

(1) C. 42, modo cit.

(2) Medic. rat. t. 4, p. 2, s. 2, c. 3, § 12.

rosa præsertim , seniorum , et mulierum vita. Quapropter a musculorum otio repetit laudatus Hallerus (1) *frequentes calculos vesicæ felleæ*; *quos in reis diu carceri inclusis reperit.* Eodemque referes quod in minime agitata bile contingere vidit ill. Swietenius (2). Eam enim *cum in vase vitreo puro reliquisset, ut putresceret, in fundo vasis grumos calculosos invenit.* Media tamen ætas, licet actuosa sit, non habet succos cum florente comparandos, quo fit, ut non æque possit intemperantiæ et animi affectionum injuriis resistere, quarum utrisque vel magis, quam senilis, obnoxia est. Huc si addas plebeiarum mulierum magnam partem non ita desidem vitam agere: et si hæc omnia cum iis conferas quæ supra (3) de causis, cystis calculos gignentibus, scripta sunt; nempe observationes cum ratione convenire facile intelliges.

16. Quod si jam quæras, verumne scripserit Reverhorstius (4), cum adnotandum esse monuit, hos calculos *quo sint e corpore juniore, eo quoque esse remissioris, id est, pallidioris coloris, et in media ætate esse coloris flavi, in provectiore autem obscurioris coloris, imo nigricantis*, multo facilior responsio erit. Neque enim quid

(1) Experim. anat. de sangu. mot. c. 6.
(2) Comment. in Boerh. aph. § 950.
(3) N. 14.
(4) Dissert. de motu bilis, §. 57.

frequentius sit hic quæritur, sed quid perpetuum; ut vel meis duntaxat inspectis observationibus, affirmare possim, præpropere id scriptum fuisse. Nigerrimos enim calculos, non modo nigricantes, in pluribus etiam mediæ ætatis deprehendi; in juvene autem annorum viginti quinque et in anu septuaginta quinque (quorum ille junior, hæc senior fuit inter eos omnes e quorum cysti hactenus exsecui calculos) fuerunt hi non ita dissimili inter se colore, ut neque nigricarent in anu, nec valde pallerent in juvene, præsertim si cum cineraceo conferam, quem reperi in muliere annos nata undesexaginta. Sed ne mei unius stes observationibus, juniorem certe non legi feminam, in qua cystici calculi inventi sint, quam virginem illam annorum undeviginti, quæ superiore libro a Boneto (1) descripta est. In ea tamen lapilli omnes *flavi* fuerunt, *et bilem colore referentes.* Contra, provectioris ætatis erat mulier illa annorum trium et sexaginta, cujus historiam accurate proposuit Cajetanus Tacconus (2), et nigro insuper ictero affecta. Attamen cuncti hujus calculi non modo *ad albidum, sive dilute croceum colorem accedebant;* sed et corticibus, cum intus crocei essent, instructi erant *albicantibus, lucidis, argenteam matris perlarum interiorem faciem simulantibus.* Scilicet non tam ætas, quam

(1) Sepulchr. l. 2, s. 4, obs. 35.
(2) De raris quibusd. hepat. affect. obs.

materia spectanda est, ex qua fiant, aut facti fuerint; neque enim semper ejus in qua reperiuntur bilis colorem imitantur; hæc autem pro vario aut sanguinis, aut organorum vitio, in pari etiam ætate dispar interdum esse potest, vel fuisse, aut sub eodem etiam colore non ejusdem generis illas particulas ex quibus potissimum calculus fieret, abscondisse. Sic Abr. Vaterus (1), sic cl. Trewius (2); ut alias et nostras, et aliorum observationes prætereamus; in bile *crassissima et nigricante calculum* ille *candicantem* invenit, alter in bile *vitellina* calculum exterius *maxima ex parte albidum*, *reliqua brunnum*, qui *levissima frictione candidissimus* reddebatur; intus autem, si *rufescentem quamdam maculam* exciperes, *pallidum*, et in viro quidem ille, hic in sene, non in aliquo adolescentulo.

17. Nec magis Reverhorstio favent qui *ordinario* hos calculos *atros*, *subnigros*, *aut fuscos deprehendi* generatim scripserunt: quanquam ut sæpe coloris ejusmodi calculos a Majoribus, ab aliisque inventos scio, et ipse fateor, sæpius annis posterioribus mearum observationum, quam prioribus, invenisse; ita non paucæ aliæ meæ, et multo plures aliorum observationes memoria excidant necesse est, antequam *ordinario* oc-

(1) Dissert. qua calcul. etc. thes. 4 et 5.

(2) Commerc. litter. an 1743, hebd. 32, n. 3, et hebd. 36, n. 4.

currere isto colore, facile credam. Kentmannus, ut est apud Schenckium(1), cum de iisdem calculis universe scriberet, *omnes* sunt, ait, *colore ad flavum accedente, qui cum ipsis augescentibus paulatim in croceum mutatur*, sane exempla mox profert *quasi subluteorum*, et *lutei*, a Falloppio nostro hic deprehensi. At enim multo plura apud eumdem Schenckium subjiciuntur alterius coloris. Utique, sed his alia opponenda sunt, ut Joannis Franci (2), qui lapillos *crocei coloris* vidit; ut Cæsalpini (3) qui colore eodem conspexit; ut Boschi (4) qui *citrino*, ut Panaroli (5), et Dobrzenskyi (6) qui *flavo* repererunt. Nec vero prætermittendi sunt Hoechstetterus (7), Schelhammerus (8), Steinius (9), Bierlingius (10), a quibus *lutei*, *flavescentes*, *crocei*; neque Horstius (11), neque Helwigius (12), a quorum utroque cum inventi essent immani numero, ab illo ex parte, ab hoc omnes *subflavi* conspecti sunt. Huc addes

(1) Obs. med. l. 3 ubi de vesic. fell. lapid. obs. 1.
(2) Ibid.
(3) Quæst. med. l. 2 in ipso fine.
(4) De facult. anat. lect. 2.
(5) Iatrol. pent. 5, obs. 22.
(6) Eph. N. C. A. 1, obs. 129.
(7) Obs. med. dec. 10, cas. 9.
(8) Apud Scheffel. diss. de lith. fell. § 10.
(9) Ibid.
(10) Sepulchr. l. 4, s. 1 in addit. obs. 12.
(11) Ibid. l. 2, s. 7, obs. 125.
(12) Ibid. l. 3, s. 7 in addit. obs. 1.

Platnerum (1) et Bezoldum (2), quorum alter *fulvos*, alter *ex luteo albicantes* deprehendit, tum alios complures, et in his laudatos Edimburgenses (3), qui in duodecenni illo puero *flavescentes*, cl. Trewium (4) qui vel post exactum annum quartum et septuagesimum *extrinsecus leviter flaventes* viderunt; multo autem magis cel. Hallerum (5), ut qui vel in femina *centum annos*, ut aiebant, *nata* calculos fortasse omnes, quemdam certe *flavum* est conspicatus. Idem in altera vetula (6) cum sexdecim invenisset, tredecim *flavos* fuisse scribit: *albo* autem *luteos* in suspenso (7). Sed et Weitbrechtus (8) in sene *flavos* offendit. Observationes, præter has, alias aut paulo ante memoravi, aut memorabo postea: alias vero, nec ita paucas, sciens præteribo; neque enim in animo est omnes, sed tot duntaxat indicare, quot satis sint ad ostendendum, non *ordinario* igitur atros, fuscosve cystis lapillos inveniri. Imo Vaterus (9), Hoffmannus (10), Be-

(1) Progr. edit. 17 mart. an. 1746.
(2) Dissert. de cholelitho c. 1.
(3) Cit. supra, ad n. 13.
(4) Commerc. litter. A. 1734, hebd. 6, n. 5 in fine.
(5) Opusc. pathol. obs. 33, hist. 4.
(6) Ibid. hist. 11.
(7) Ibid. hist. 13.
(8) Commerc. litter. A. modo cit. hebd. 9, n. 2.
(9) Dissert. supra ad n. 13 cit. thes. 3.
(10) C. 3, supra ad n. 15 cit. § 2.

zoldus (1) cum de horum calculorum coloribus generatim verba facerent, inter eos qui *communiter*, aut *frequentius* observantur, duo primi *flavescentes* posuerunt, Bezoldus autem *sæpissime ad flavedinem inclinare* diserte scripsit.

18. Quanquam autem ex iis qui lapillos cysticos memorarunt, bene multi quo essent colore siluerunt; tamen qui non siluerunt tot sunt, ut satis appareat plerumque aut flavos aut nigros occurrere. Plerumque diximus, quia cærulei quoque conspecti sunt, ut a Coitero (2), Nerenio (3) et Goritzio (4), qui et *punctula rubra* adnotavit, an ex adhærentibus laceratæ hic illic cystis particulis ? ea enim calculus arcte adeo includebatur, ut vi debuerit extrahi. Rubri, ut a Cameniceno (5) et Bartholino (6): Ciner acei, ut a Fabricio nostro (7) et Bosco (8) : albicantes, ut ac Reverhoerstio (9), Vatero (10), Hallero (11), Swietenio (12), atque adeo colore argenteo, ut

(1) Dissert. modo. cit. § 5.
(2) Obs. anat.
(3) Apud Schenck. obs. cit. supra ad. n. 17.
(4) Eph. N. C. cent. 8, obs. 20.
(5) Epist. ad. Matthiol.
(6) Cent. 3, Epist. med. 86.
(7) Apud Schenck. obs. cit.
(8) De facult. anat. lect. 2.
(9) § cit. supra ad n. 16.
(10) Diss. ibid. cit. thes. 4.
(11) Obs. cit. ad n. 17, hist. 1 et 6.
(12) Comment. in supra ad n. 15, § 935 ad. 2.

a Platero (1) : colore aureo, ut ab eodem (2) ab aliisque in parte; neque enim omnes hic nominandos suscepimus; denique colore viridi aut subviridi; qui multo quam novissime dicti aut alii brevitatis causa omissi frequentior est, ut eumdem sæpius, cineraceum aliquando, aureum ex parte nonnunquam; cæteros necdum viderimus. Vidimus tamen et variegatos ita uti epistola ad Schrockium data (3) descripsimus; Gerbezius (4) autem ex fusco et albo, Baeumlinus (5) ex albo luteo alios viridescentes, alios, eosque in eadem illa cysti plurimos, puniceis et luridis maculis distinctos conspexerunt. Ex quibus quidem et ex aliis coloribus modo commemoratis nullum proprie nigrum dixeris. Huc insuper calculos addito, qui omnis aut omnis propemodum coloris expertes sunt; qualis erat magnus ille, ut cystim non modo repleret, sed etiam distenderet, a Sculteto (6) repertus, *instar crystalli pellucidus*, aut quos regius olim chirurgus Tamponettius (7) et Manchius (8) deprehenderunt, hic *pellucidum utcumque friabilem, avellanæ mag-*

(1) Obs. l. 3 ubi de terrestr. excret.
(2) Ibid.
(3) In Act. N. C. tom. 2, obs. 147.
(4) Eph. N. C. cent. 1, obs. 57.
(5) Commerc. litter. an. 1743, hebd. 28, n. 2.
(6) Armam. chir. obs. 61.
(7) Zodiac. med. gall. A. 1 april., obs. 7.
(8) Ibid. maj. obs. 8.

itudine, ille autem *magnitudine ovi columbini*, *ummi instar concreti lucidum et mollem* (ut ad aemoriam reducat a cel. Heistero (1) descripum, qui sub rugosa superficie *substantiam et olorem fere habebat gummi arabico paulo soliioris haud absimilem*) aut qui a Bezoldo (2) ingitur, *crystalliformis plane pellucidus* ab Henico Alberto Nicolai inventus, et observatione V(3) ndicatus. Sed et candicans ille atque albicans, quem semel atque iterum memoravimus ex Vaero (4) *pellucidus et transparens* fuit : cui, si olorem minus attendas, adjungere ex Sepulhreto (5) triginta illos poteris a Scharpio reperos, *carbunculi instar pellucidos*, et fortasse ocoginta quoque ab Sanctorio nostro (6) invenos, *similes lapidibus chrysolithis*, credo, ut Pliius (7) chrysolithos dixit *aureo colore translucentes*. Quod si nihil, nisi splendorem in cysti alculis spectare vellemus, commemorandi hic essent alii, ut ex Griselio (8) ille qui ovo gallinæ paulo minor, confractus *resplendescebat ac si nitro plenus fuisset*, aut ex Jo. Theodoro Schen-

(1) Act. N. C. tom. 1, obs. 181.
(2) Diss. de cholelitho, § 5, fig. 4.
(3) Dec. obs. illustr.
(4) Thes. 4 hic cit. et 5.
(5) L. 3, s. 17 in addit. append. ad obs. 2, § 1.
(6) Comment. in 1, fen. 1, can. avic. qu. 76.
(7) Nat. hist. l. 37, c. 9.
(8) Vid. in modo cit. sect. 17, obs. 13, § 11.

ckio (1) et Jo. Rhodio (2) multis partibus minores, qui effracti pariter, *instar crystallorum tartari*, aut talci *modo* splendebant, ut *talci* quoque instar quem primum ex Trewio memoravi (3) : quin et mihi (4) quorumdam nucleus splendentibus hic illic distinctus quasi punctis apparuit. *Cæruleos* autem illos *splendidos* Neretii (5) aut Plateri (6) illos *nunc argenteo*, *nunc aureo colore splendentes*, exterius videlicet duntaxat; diffractos enim non lego; minus ad eos attinuisse existimo, de quibus modo dicebam. Ad quos attinere magis potuisse illos credo quos descripsit Baglivius (7) *scintillas veluti emittentes*, *quasi essent congeries nigri salis crystallizati*. Certe autem et præcipue attinent duo quos proposuit non ita pridem cl. Morandus (8), alterum ex præcl. viri Geoffroyi, alterum ex sua observatione, illum intus ex parte, hunc vero exterius intusque etiam maxima ex parte splendentem, et propemodum omnino pellucidum: attinentque alii ab aliis, et nominatim a præstan-

(1) Vid. ad Sachsii, Gammarolog. Epist. addit. 7 ad c. 14.
(2) Cent. 3, obs. med. 45.
(3) Supra, n. 16.
(4) Obs. cit. 147.
(5) Locis paulo ante cit.
(6) Ibid.
(7) De experim. circa bilem.
(8) Mém. de l'Acad. Roy. des Sciences, an. 1741.

tissimo Hallero (1) descripti, quos non sine illo *crystallino*, si interea apud Hildanum usquam reperire potuero, infra cum de structura lapillorum cystis scribetur (2), opportunius memorabo.

19. Nunc enim pauca antea de varia eorum magnitudine, numero, figura, sede attingenda sunt. Fuit igitur aliquando cum unus cystim non implens modo, sed et distendens repertus est, ut paulo ante dicebamus, imo distendens etiam *admodum*, ut videbis in Sepulchreto (3). Fuit cum illam æquans, cujus ibidem (4) non unum habebis exemplum. Alias *semiovum gallinaceum*, sicut invenit Falloppius (5), alias ovum columbinum (interjectos enim ut primo et secundo, ita secundo et tertio magnitudinis modos transilio) æquasse compertum est, quomodo post Coiterum (6) viderunt plures, et in his Vallisnerius noster (7) in ultimo ex gente Gonzaga Mantuanorum duce, ratus hunc etiam morbum hæreditarium esse, propterea quod Bartoletus (8) quoque calculum ad cystis orificium offenderat in

(1) Opusc. pathol. obs. 33.
(2) N. 23 et 24.
(3) L. 3, s. 10, in addit. obs. 1.
(4) Ibid. s. 13, obs. 12, § 7 et s. 18, obs. 8, § 14.
(5) Apud Schenck. obs. 1 cit. supra ad n. 17.
(6) Obs. anat.
(7) Epist. supra cit. ad n. 13, adnot. 2.
(8) Vid. Rhod. Cent. 3, obs. med. 2.

Ferdinando Gonzaga, Mantuanorum item domino, argumento non improbabili, si ab hoc Ferdinando qui nullos reliquit filios, dux ille ultimus provenisset. Multo autem infra eam magnitudinem plerumque inveniuntur: quin sunt nonnunquam adeo exigui, ut Vesalius (1) in Martello cum *milii seminibus* comparaverit. Cujus cystis, duorum pugnorum magnitudinem, ut supra (2) etiam dixi, facile adæquans, cum esset ejusmodi lapillis *quodammodo plena;* hinc quantus sit interdum eorum numerus, potes æstimare. Qui reapse numerarunt post Falloppium (3) qui *centum viginti tres* cum grandiore illo invenit, non modo *trecentos*, ut Bartoletus (4), aut *sex et trecentos*, ut Plateri (5) frater, quibus vel ipse plures deprehendi, sed ultra *septingentos*, ut Mentzelius (6), imo *ultra mille*, ut Graseccius (7) olim repererunt; ut mirum sit quosdam de numero cysticorum calculorum in universum loquentes, in Joach. Camerarii (8) numero, id est 143, substitisse. Quid? quod exemplum jam

(1) Epist. de rad. chin.
(2) N. 13.
(3) Obs. 1 modo cit. apud Schenck.
(4) Obs. 2 Rhod. modo cit.
(5) L. 3, cit. supra ad n. 17.
(6) Eph. N. C. dec. 1, A. 9, obs. 181.
(7) Apud Schenck. in fine obs. 1 modo cit.
(8) In ead. 1 obs.

prostat ex cl. Storchio (1) nobilis senis in quo eorum *ultra duo millia numerabantur*, itemque alterum ex Faschio (2), qui in cysti ingenti cujusdam gladiarii 3646 *granula bilis concretæ reperiit, quæ curiosis etiam ostendere solebat.* Quanquam vero aliquando, ut paulo ante indicatum est, uno plures non sunt; multo sæpius tamen uno plures inveniuntur. Quod ad figuram porro attinet; sunt quidem aliqui ad sphæricam, ad ovalem, ad aliamve minime angulosam accedentes, ut vel similitudines monstrant quibus tunc observatores ad describendum utuntur, nucis alicujus, aut oleæ, aut ovi, aut aliis ejuscemodi: sed plerumque sunt angulosi. Illos vesiculæ ipsius figura aut vitio contracta, magisque globata, aut naturalis, cum eam implent, ita conformat, sive uno plures non sint, seu plures quidem sint, sed ita adhuc molles (nam vel majusculi interdum (3) casei recentis mollitiem servant) ut in ejusmodi formam compingi possint universi, quemadmodum in Sepulchreto (4) vides loco bilis *orbicularem unum ex novem aliis figuræ triangularis, sibi invicem incumbentibus, facilique manu separabilibus, lapillis constantem lapidem*, cui similis, nisi quod ob ponderis

---

(1) Commerc. litter. an. 1735, hebd. 59, n. 4.
(2) Vid. in obs. 68, tom. 5, act. N. C.
(3) Eorumd. tom. 3 append. n. VIII, app. 1 ad obs. 10.
(4) L. 3, s. 17, obs. 14, § 5.

exacte æqualem, eoque propemodum incredibilem, partitionem multo admirabilior, observatio extat (1) *globi calculosi uncias duas et semis ponderantis*, qui ex cysti, nihil aliud includente, detractus, *in sexaginta minores calculos obscure flavos, friabiles, singulos pentaedros, et scrupulum unum ponderis æquantes, discessit.* Sed et alia prostant cysticorum calculorum exempla, qui ovum columbinum referentes (2), *ex minoribus concreti videbantur*, aut etiam *ex meris granulis compacti* (3), sive *compositi* (4) erant. Num vero ejusmodi granula prima esse dicemus initia calculorum cystis omnium? Haud raro certe in vesicula reperta sunt; nam ad eas potès quas hic produximus, alias atque alias eorumdem observationes adjungere, ut in virgine de qua Verneyus junior (5), ut in viro de quo cl. Jo. Sebast. Albrechtus (6), cum in illa bilis esset in tot parvos grumulos concreta, in hoc autem *instar sacchari granulati, seu seminis milii excorticati formata;* et ne longior sim, ut in tot aliis (7) in qui-

(1) Act. modo cit. tom. 5, obs. 129.
(2) Commerc. litter. an. 1745, hebd. 24, n. 1.
(3) Eph. N. C. cent. 8, obs. 20.
(4) Halleri opusc. pathol. obs. 33, hist. 13.
(5) Cit. supra ad n. 13.
(6) Act. N. C. tom. 4, obs. 49.
(7) Eorumd. aet. tom. 1, obs. 20, cum tab. 3, fig. 3 et 4, et Eph. cent. 5, tab. 1, fig. 3, 4, 5 et 6, et Halleri obs. cit. hist. 5.

bus calculi cum essent *superficie granosa*, sive *mori forma undique tuberculosi*, videntur granula ad superficiem adhæsisse, cum eaque concrevisse. Qui igitur calculi ex concretæ bilis granulis constant, illorum hæc esse initia non est dubitandum. Atqui in cysti simul cum calculis multa quoque *arenosa mucosaque materia* (1) *et larga quantitas sabuli* non semel reperta est, ut *tanquam matricem calculorum procul dubio considerandam esse* censuerit idem qui reperit, cl. Bergenius (2). Itaque si sabuli grano, tanquam nucleo, bilis accrescat, vides aliud initium horum quidem calculorum esse dicendum. Huc adde alia, a me alias animadversa, et commodius infra (3) commemoranda: facile intelliges non omnium esse initium posse granulum concretæ bilis. Sed quoniam calculos plerumque angulosos esse diximus; unde angulorum originem repetemus? si molles adhuc plurimi iique rotundi, in unum sive ovalem, sive sphæricum, ut in duobus paulo ante productis exemplis, ita compingantur, ut ex cujusque ad alium appressione novas illas acquirant formas, dein vero ex causa aliqua secedant; unde orti sint anguli, proclive est assequi. Verum quia perraro ejusmodi occurrunt exempla, plerumque angulos

(1) Commerc. litter. an. 1733, hebd. 45, post n. 6.

(2) Et an. 1739, hebd. 39, n. 1.

(3) N. 22.

ab rotundorum inter se affrictu repetemus. Affrictum enim quis neget ubi facierum lævorem animadvertat, aut magnos duos illos cysticos calculos, qui apud Hildanum (1) extant delineati, aspiciat? Eorum alter *tantum excavatus est*, *ut tertiam fere partem* alterius *excipere possit*, quod *a continua frictione unius contra alterum* factum esse *certum est*, inquit ille, qui in vesicæ quoque urinariæ calculis videre interdum a simili causa haud absimilia potuerat. Magnum quoque illum aspice, qui ex tribus constans partibus cystim extenderat, a cl. Bechmanno (2) descriptum et delineatum. Cum videris quantum media præsertim pars inferiorem subiret, exactamque superficierum inter se contiguarum polituram attenderis; affrictui certe id deberi confirmabis.

20. Quot autem angulis cystici calculi, et qualibus, et quemadmodum positis, seu qua figura ut plurimum præditi sint, haud facile est ex aliorum observationibus constituere, non solum ob magnam sæpe in iis etiam qui una eademque vesicula concluduntur, varietatem, verum insuper ob neglectam sæpius vel ab iis qui minus debebant, in designandis figuris propriam vocum significationem, aut eam quæ ad intelligendum

(1) Cent. 4, obs. 44.

(2) Commerc. litter. an. 1742, hebd. 32, n. 1, cum tab. 2, fig. 10.

satis esset, illarum descriptionem. Vesalium (1) quidem cum lego in Senensi J. C. duodeviginti calculos describentem *trianguli imagine æquis undique costis ac superficiebus formatos*; tetraedrum proprie dictum mihi videor intelligere. Sed cum plures alii *triquetros*, aut *triangulos*, aut *triangulares* dicunt, neque scio prismatis an pyramidis forma viderint, neque, utralibet viderint, æqualibus an inæqualibus planis comprehensos. Contra ubi Greiselius (2) repertos scribit lapillos quatuor majores *cubicos*, una cum innumerabilibus pene aliis minimis, etiam, quantum videre licuit, *cubum referentibus*; non dubito quid sibi velit; dubito autem, cum alii, nec pauci, *quadratos* aiunt, aut *quadrangulos*, aut *quadrangulares*; vides enim quam varia parallelipipeda his possint vocibus significari. Attamen cum eos omnes calculos qui apud me sunt, sunt autem quam plurimi, diligenter inspicio; primum perdifficile esse intelligo, ut *regularis* omnino figura in angulosis calculis reperiatur, et Vesalium ipsum ac Greiselium credo, formam illum quæ ad tetraedrum, hunc quæ ad cubum accederet, designare voluisse: deinde existimo, qui triangulares aut quadrangulares dixerunt, figuram indicasse ad tetraedrum aut ad cubum quomodolibet accedentem : denique arbitror,

(1) Epist. de rad. chin.
(2) Eph. N. C. dec. 1, A. 3, obs. 45.

cum utraque hæc forma, quippe, si ita intelligas, imperfecta facies quasdam plerumque offerat, quæ a primo hujus aut illius similiores videantur, multos ad illam et multos quoque ad hanc retulisse; at si lapilli in omnem partem diligentius versentur, eam ut plurimum figuram agnosci, quæ a me olim in epistola I anatomica (1) indicata est. Esse autem persæpe plurium quam utraque illa figura postulat, angulorum, satis illa quam ibi, ut dicebam, indicavi, commonstrat: multo autem plurium, et eo plurium, quo plures in una cysti sunt calculi, Kentmannus (2) quidem olim docuit; ego vero ut illud primum interdum sic esse fateor, ita num et alterum haud satis scio; imo si Greiselii et meas quasdam observationes attendo, verum esse non semper scio. Sed quotcumque anguli sint, ubi aliqui sunt valde acuti, aut superficies calculorum asperior, possunt hi, si majus simul pondus accedat, cystim non modo irritare, sed nonnunquam etiam perrumpere. Cujus ruptionis rarissimum quidem in Sepulchreto (3) exemplum habes. Irritatio autem phlogoses potest, et ulcera et excrescentias, a me quoque visas (4), et si cum Wepfero (5)

(1) N. 44 in fin.
(2) Apud Schenck. obs. 1 cit. supra ad n. 17.
(3) L. 3, s. 14, obs. 5, § 4.
(4) Epist. anat. 1, n. 43.
(5) In auctar. ad obs. de apopl. hist. 13, in schol. n. 5.

urinæ et fellis vesicam inter se conferamus, tunicarum saltem crassitudinem facere. Urinaria enim vesica *a calculis ob continuum attritum sæpe quadruplo crassior evadit*, quod ait ille, et nos in loco (1) videbimus. Deprehendit ipse ab eadem, ut putat, causa *crassiores debito* cystis tunicas, ut alii interdum, in his non solum discipuli quidam nostri (2), sed et doctissimus Trewius (3), qui non sine purulenta materia invenit, præsertim autem cl. Bezoldus (4), qui tunicas illas *duriores crassioresque et quasi cartilagineas* describit, licet aliunde, quam ab iis quos in suo et modo indicatis exemplis continebant, calculis causam quærat, et certe alias aliunde esse potest (5). Cæterum sæpe est eorum superficies lævis, ut Vesalius in jurisconsulto illo vidit, præsertim si ex flavescentibus sint, quos præterea vel siccos cum tangimus, non secus ac si sapone obliti essent percipimus, cujusmodi quasi unguinosum lævorem in quibusdam etiam subviridibus vel magis adnotavimus (6).

21. Quod vero de irritatione diximus, tunc quoque cum inter cystis increscunt tunicas, modo

---

(1) Epist. 42.
(2) Epist. ad Schrock. de qua supra, n. 18.
(3) Act. N. C. tom. 4, obs. 140.
(4) Disp. de cholelitho, § 6.
(5) Vid. Sepulchr. l. 3, s. 21, obs. 4, § 11.
(6) Epist. modo cit. ad Schrock.

asperi, aut majores sint, locum habere non dubitamus. Sic autem explicari posse credimus, Gendrotsii (1) observationem dysenteriæ ortæ ex jugi bilis in duodenum intestinum eructatione, cum duo majusculi, et inæquales calculi in cysti essent, membrana singulari obvoluti. Genitos autem existimabis in cystis glandulis, in iisdemque auctos, sedem sibi inter eas tunicas, quas inter eæ quoque glandulæ sunt, extendisse. Memineris enim parvos bilarios calculos a me (2) fuisse iis in glandulis manifesto orificio patentibus, eoque minus in dubium vocandis, repertos olim et demonstratos. Quos etiam a cl. Galeatio in meæ persimili, nisi quod orificia illa non apparebant, observatione solerter fuisse inventos, et agnitos, perlibenter postea cognovi, cum volumen editum est primum Commentariorum de Bononiensi Scientiarum Academia (3). Sed et alium sic a me inter cystis tunicas animadversum exiguum calculum infra (4) indicabo. Tuum nunc erit dispicere, num in ea quam supra (5) memoravi, Greiselii observatione, illa cysti *in fundo adnata alia tunica, quæ alium aliis omnibus majorem talem cubicum lapidem continebat*, ad

---

(1) Zodiac. med. gall. A. 1 maj. obs. 6.
(2) Epist. anat. 1, n. 56.
(3) Vid. in opusc.
(4) N. 29 in fin.
(5) N. 19 et 20.

eumdem sit modum intelligenda. Mihi certe minus dubium est, quin explicari sic possit cl. Elleri observatio, quam, si recte memini, legi ante aliquot annos in IV Miscell. Berolinensium volumine. Parvum enim calculum rotundum, et subflavum quem in cystis fundo concretum, et membrana, ex pelliculis vesicæ illius producta, circumdatum deprehendit; facile crediderim, in aliqua ex ejus glandulis concrevisse. Quin eo quoque inclinat animus, ut fieri posse existimem, ne alibi concreverit calculus, ut indicia omnia ostendunt, bilarius, cujus pars crassior in sacculo quodam latebat inter cystis tunicas comprehenso, pars autem altera cervicem cystis obturabat (1): tantum abest ut observatione illa pervinci credam nullas cysti glandulas obtigisse. Et sane ab duro ejusmodi crassoque corpore non potest cervix illa obturari, quin alia facile premantur cystis actionibus necessaria, aut universa ipsa ab irritatione se se contrahat et crispet; ut mirari postea non oporteat, si ejus glandularum secretio aut prohibeatur, aut vitietur. Atque eadem ferme a nobis dici putato de illorum quoque experimentis, qui in vivente bestia cystis meatum injecto vinculo constrinxerunt. Hujus igitur glandulas non comminiscuntur anatomici, sed ex certis agnoscunt observationibus, cujus-

---

(1) Hist. de l'Acad. Roy. des Sc., an. 1735, obs. anat. 1.

modi plures sunt a nobis in I epistola anatomica (1) memoratæ. In qua tamen non tantum *aliquas cervici proximas* glandulas commemoravimus; nisi forte vir doctus, quæ ibi de vesica urinaria diximus num. non 96, sed 63, ea, ut fit, memoria lapsus, ad fellis vesiculam attinere, inter scribendum existimavit.

22. Nunc quando de cysticorum calculorum magnitudine, numero, figura, sede plura attigimus quam in animo habebamus, etsi non pauca inter ea scripsimus quæ ad illos internoscendos, cum per alvum egeruntur, esse possunt haud inutilia; jam de cæteris quæ ad id multo utiliora censentur, structura, levitate, et ad flammam concipiendam proclivitate verba faciamus. Quod ad structuram attinet, ex quo Kentmannus (2) docuit hos calculos, si frangas, intus apparere *plenos angustis circulis se invicem ambientibus, ita ut videre sit cuivis saltem obiter advertenti, quomodo lenta et viscosa bilis a centro ad usque superficiem sensim adhærescens accreverit*, nemo fere extitit qui de eorum structura, et crescendi modo sermonem habens, non Kentmanno astipularetur. Erant tamen aliqua, sæpius et in variis calculis repetitæ observationis ope partim corrigenda, partim addenda. Nam quod in sectionibus circuli concentrici appareant, verum esse

(1) N. eod. 56.

(2) Apud Schenck. obs. 1 sæpius cit.

id potest in rotundis calculis, sive ii sint sphærici, sive etiam aut cylindrici, aut ovales, modo in his utrisque sectio ad axis perpendiculum fiat, ut in partibus quoque calculi quæ hemisphærii, coni, aut cylindri sint forma, quemadmodum, exempli gratia, in majori illo vides de duobus quos pinxit Hildanus (1). Angulosos autem calculos si bifariam seces, strata ex quibus compinguntur exteriora a circulorum forma longe abeant necesse est, quæ interiora pariter, quantum hactenus vidi, imitabuntur : nec tibi aliter icon ostendet; ab sæpius laudato Trewio (2) proposita. Itaque rectius locutos existimo qui, figura omissa, strata stratis tantummodo imposita designarunt, ut Boscus (3), qui *cordices concretos unicuique* ex novem calculis, *quemadmodum sunt cæpæ* fuisse dixit; ut Hildanus (4), qui suos *per laminas concretos;* et ne longior sim, ut Malpighius (5), qui *tot involucris se se amplexantibus conflari* scripsit : locutos, inquam, rectius, quam qui de angulosis verba facientes, circulos nobis memorarunt; quod fecisse Ottonem Heurnium, ex Sepulchreto (6) cognosces, ubi calculum des-

(1) Obs. 44 cit. supra, ad. n. 19.
(2) Commerc. litter. an. 1734, tab. 4, fig. 5.
(3) De facutl. anat. lect. 2.
(4) Obs. modo cit.
(5) Op. posth.
(6) L. 2, s. 1, obs. 74.

cribens *figura triquetra in pyramidale fastigium extensa*, in eo *apparuisse*, *ait*, *circulos corticales*, *sibi insidentes*. Neque hac in Kentmanno corrigere satis est. Ex nigris enim calculis tum sphæricis, tum angulosis, qui apud me sunt, nunc plerique strata nulla prorsus ostendunt : vix aliqui, ex angulosis firmiores, habent extimum, idque subobscurum; reliqua substantia ejusmodi est, ut veteribus quicumque in hos forte inciderunt et nominatim Picolhomino (1) indulgendum sit, quod *in cysti bilem exustam*, *carbonis instar*, *in calculos subnigros* (imo nigerrimos, si hos vidisset meos, vere dicere potuisset) *converti* scripserit. Quam veniam in tanta sæculi hujus luce pervellem dari iis posse doctissimis alioquin viris qui obliti, post tot morbos, immani cum calore conjunctos, nullos ut plurimum in cysti lapillos deprehendi, arbitrati sunt quosdam horum, sine ulla bile forte inventos, magnæ progressæ febri imputandos, quæ omni bilis parte aquea absumpta, reliquum in lapides convertisset. Sed nec satis est excipere hos nigros calculos, ut cætera quæ Kentmannus docuit, vera sint, videlicet saltem reliquos *plenos* esse aut *circulis*, aut aliusmodi stratis *a centro ad usque superficiem*, seu, quod alii generatim dicunt de omnibus hactenus cognitis, ex stratis concentricis

(1) L. 2, anat. prælect. 20.

fieri, ad minimum nucleum applicitis. Tu enim quæ in Adversariis (1), quæ in epistola I anatomica (2) et quæ in epistola ad Schrockium missa (3), a me de nuclei natura, mollitie, magnitudine præsertim, in tot et tam variis calculis observata sint, vide; nolo enim hic iterare. Intelliges certe, non parvum pro horum mole meditullium, et eo majus, quo aucti erant magis, idque molli, humidaque bile plenum, offendisse; et quod consequitur, non modicam interius singulorum partem ex stratis illis adeo non constare, ut quærendum sit, quomodo per illa jam firma strata permeare bilis introrsum queat. Alia quoque intelliges, quæ hic consulto prætermittuntur, ut puta cuboideos quos nos quidem secuimus, calculos non ex minimis aliis fieri ejusdem figuræ, sed, ut cæteri de quibus loquimur, ex bile stratis circumvestita hæc sæpe vario esse inter se colore, et interdum alterne vario: nec raro denique facta conspici ex confertissimis lineolis centrum versus contendentibus.

23. Qui lineolarum ductus quamdam horum calculorum structuram nunc mihi ad memoriam revocat, ab ea quam Kentmannus proposuit, discrepantem. Neque enim solum confertissimæ istæ quas modo dicebam in singulis stratis lineolæ,

(1) III, animad. 28.
(2) N. 47.
(3) Vid. supra ad n. 20.

ab aliis quoque ante me, ut puta a Mauricio Hoffmanno (1) cum *ex laminis striatis quasi concretos* calculos descripsit, facile animadversæ, verum etiam multo evidentiores lineæ, aut a centro ipso ad ambitum perpetuo ductu pertinentes, interdum conspectæ sunt, ut a Beaumlino (2), qui in calculis, quod ad colorum ordinem spectat, cum quibusdam a me descriptis maximam, ut ait, partem convenientibus, *spiculas quasi salinas* a centro ad peripheriam *striatim* decurrentes perspexit, *ut minus ex lamellis*, quam ex striis facti viderentur. Sic etiam Trewius (3) in alio calculo *nullam deprehendi potuisse* testatur *structuram lamellatam*, cum *radii potius a centro quasi ad peripheriam, sed confuse excurrentes cernerentur;* quod addita delineatio (4) confirmat. Sed Mauritius Reverhorstius (5), ne illos qui antea scripserunt, omittam, ubi ex plurimis calculis quos e senis vesicula extraxerat, sectiones unius, an duorum delineat, in altera quidem corticem ad circuli modum adumbrat, in utraque autem non tenues lineas a centro ad peripheriam radiatim contendentes. Joannes autem Baptista Contulus (6) cum Icones, qualescumque ut cætera

(1) Eph. N. C. cent. 9 et 10, append. 1, obs. 35.
(2) Commerc. litter. an. 1743, hebd. 28, n. 2.
(3) Ibid. hebd. 36, n. 4.
(4) Tab. 1, fig. 26.
(5) Diss. de mot. bil. tab. 2, fig. 3.
(6) De lapidid. etc. c. 11.

exhibeat lapidum in eadem cysti repertorum, in iisque unius, ab se inventi, *in extremitatibus diaphani*, sectionem quoque, ut videtur, alterius exhibet nescio unde sumptam; in qua plura quidem circularia strata, sed multo plures lineæ conspiciuntur a centro ad ambitum pertinentes. Porro a Malpighio (1) descriptam memini peculiarem speciem calculorum, quos credebat *e mucosa quadam* concrevisse *substantia*, *quæ saponem æmuletur, vel magis camphoram.* Eos igitur *mira* ait *esse compage; lapidem namque judaicum figura æmulari, et interius elegantibus lamellis a peripheria ad centrum deductis compaginari, quæ de facili ab invicem separantur.* Quanquam autem arbitrabatur *in hepate* gigni, *et in ejus poro,* credo quia ejusmodi lapidem, quem amicus Bonfiliolus servabat, repertum audiverat apud Germanos *in jecore* viri nobilis; tamen ejuscemodi alterum, quem vidisse se scribit, a matrona sibi nota *post ingentes dolores et longam icteritiam per alvum excretum*, ibidem genitum fuisse pro certo scire non poterat. Namque et ex fellis vesicula procul dubio fuisse quosdam calculos per sedem ejectos, infra (2) ostendetur, et in ipsa quoque concrescere nonnunquam aliquos structura haut absimili, cum ex dictis non obscurum est, tum continuo aliis observationi-

(1) Op. posth.
(2) N. 46.

bus comprobabitur. Ille enim Vateri pellucidus calculus, qui supra (1) a nobis est memoratus, non modo in superficie strias salinas tenuissimas micantes habebat, sed et *striatim concretus* erat: aut si quid in hoc forte dubii est, nihil certe erit in descriptione et imaginibus illorum duorum quos ex Morando indicavimus (2). Eorum enim uterque splendidas, pellucidasve lamellas habet, alter quidem cum stratis circumjectis, alter vero sine his; radiatim a centro ad ambitum contendentes. Et nuper ill. Hallerus (3) alios proposuit *crystalli modo micantes et semipellucidos*, quorum unius, sponte rupti, substantia interna *selenitica quasi, micans, ex centro flavo radiatim extrorsum porrecta ad corticem, in crustas et laminulas facta erat*. Reliqui minores *similiter intus selenitæ modo laminosi, splendidi.*

24. Hæ observationes omnes cum aliis junctæ, quas de splendidis, pellucidisque cystis lapillis antea (4) commemoravimus, te ad suspicandum facile inducent, calculos plures ex iis qui alvo dejecti sunt, non cystis, sed ventriculi, et intestinorum fuisse præpropere existimatos, propterea quia a magis vulgata cysticorum natura, structuraque nimis abesse viderentur. Occurrit in primis

---

(1) N. 18.
(2) Ibid.
(3) Opusc. pathol. obs. 33, hist. 7.
(4) N. 18.

quem ex Cornelio Gemma descripsit Donatus (1) *intus substantiam* ostendentem *instar vitri purioris, aut crystalli pellucidam, multis striis atque radiis in unum centrum confluentibus*. Illud suspicioni videtur obstare quod esset *prægrandis*. Sed præterquam quod infra (2) indicabitur, quantum possint bilarii ductus dilatari, imo quantum inventi sint dilatati; tu cum Gemma credito ex diuturni doloris et tensionis sede in dextero ilio sub costis spuriis, in cœco intestino, non concretum quidem, ut ipse arbitratur, sed mora auctum substantia illa alia exteriore partim fusca, partim atra, in eam molem excrevisse. Ita et magnum alterum quem describit pingitque Bezoldus(3), stratis auctum in via putato, quæ multo pauciora essent ubi concreverat *nucleus quasi crystallinus*, quem videntur Icones non sine quibusdam striis, ad ejus ambitum a centro ductis sic satis adumbrare. Hujus autem calculi dejectionem multo longiores dexteri hypochondrii dolores præcesserant: nec Bezoldus (4) fieri posse non censet, quin a vesicula fellis provenerit. De duabus, quas subjicit, observationibus dejectorum lapidum alterius magni, alterius minoris, ipse quod malueris, statues. Prima enim certam

(1) Cap. 30 cit. supra, ad n. 15.
(2) N. 46.
(3) Disp. de cholelitho, cas. 2, fig. 2 et 3.
(4) Ibid. n. 7.

nullam antiqui in ventre doloris sedem, secunda nullum dolorem indicat. Cum tamen proponi in illa calculum legeris, cujus *rutilans interna substantia meros ostendebat circulos striis intersectos*, et observatoris Scroeckii patris delineationes (1), ab descriptione hac non abhorrentes, inspexeris; fortasse ne hunc quidem calculum a suspicione rejicies tua. Minorem autem, de quo apud auctorem Brechtfeldium (2) non plura quam apud Bezoldum invenies, quærens forsitan, num quando is, ut tres priores, et ille insuper a Malpighio (3) visus, a femina dejectus fuit, esset illa, ut de tribus istis novimus, vetula; hunc, inquam, minorem satisne erit tibi fuisse *interius instar crystalli albicantem et rutilantem*, arbitranti in nimis pressa descriptione, potuisse facile structuram omitti, quæ ut in pellucidis etiam aliis supra (4) a me commemoratis, si diffracti fuissent, apparuisset fortasse qualis in postremis descripta est. Verum ne forte suspicionibus liberius indulgeas, fac tibi vicissim cl. Chomelii observationis (5) veniat in mentem : qui in decrepita matrona sacculum deprehendit, in quem se tunicæ intestini duodeni laxaverant, bene multos cal-

(1) Eph. N. C. dec. 1, A. 9, obs. 90, fig. 3 et 4.
(2) In act. med. Hafn. vol. 1, obs. 100.
(3) Supra, n. 23.
(4) N. 18.
(5) Hist. de l'Acad. Roy. des Sc., an. 1710, obs. anat. 3.

culos continentem, quorum si exterius inspectorum descriptionem legas, simulque scias interius ex circumjectis stratis compactos, et propius centrum ex striis radiatim pergentibus, quas inter disjectæ erant albæ splendentesque particulæ, facile pro bilariis habeas. Et tamen genitos in eodem intestino cum Chomelio agnoscas necesse est, nisi forte de duobus quæ dicam, alterutrum malis. Scilicet aut eum sacculum cum bilis communi meatu, qua inter ejus intestini membranas oblique fertur, communicasse, ab illoque calculum primo unum, deinceps alios qui membranas aucto suo pondere laxaverint, accepisse; aut primum illum calculum statim atque e meatu intestinum subierat; in hoc quacumque de causa substitisse, et tunicas gravando, urgendoque extrorsum deorsumque, sibi et insequentibus aliis calculis sacculum parasse. Sed, etsi utramque explicationem confirmare fortasse posses; illam quidem exemplo sacculi in quo ejusdemmodi lapilli erant ac in cysti, qui sacculus solertissimo Galeatio (1) ibi esse visus est ubi communis bilis meatus jam prope finem pervenerat suum: alteram autem explicationem non alio auctore, quam Chomelio ipso, quippe sacculi efformationem haud aliter repetente a calculo in duodeno intestino genito, quam tu a calculo in hoc illapso:

(1) Comment. de Bonon. sc. inst. t. 3, inter medica.

etsi, inquam, hæc posses fortasse dicere; nolim tamen, te nimis videri suspicacem.

25. Atque utinam ad cysticos ab intestinorum calculis internoscendos, ut sane utilia sunt, ita satis omnino essent quæ censuit Reverhorstius(1). *Proba horum calculorum*, inquit, *id est, an revera calculi ex vesica fellea sint, necne, est quod hi calculi igni admoti flammam non tantum concipiant, sed et in aquam projecti minime fundum petant, sed eidem supernatent propter bilis particulas oleosas, hos lapillos componentes.* Verum ut de cæteris bilariis calculis hic non quæram an sic a cysticis distinguantur; certe Bidlous (2) cum paucis post annis scriberet, *calculos ex bile oriundos aquis innatare, atque igne, cujuscumque sint coloris, figuræ et magnitudinis, comburendos existere*, continuo hæc addidit, *ut plurimum autem*: quam additionem an quisquam de multis illa ejus verba producentibus aut indicantibus animadverterit, haud satis scio; me quidem fateor non ante hoc tempus animadvertisse. Præterea, ut de levitate prius dicam, de *inflammabilitate* postea dicturus; Scheffelius (3) admonet, Reverhorstium a Valentino *refutari tum calculo simili aquæ non innatante, tum ægagropilis aquæ innatantibus, licet non in cystide*

---

(1) Diss. de mot. bil. § 57.

(2) Vindic. contra Ruysch.

(3) Dist. de Lithiasi fell. § 14.

generentur. Sed et plurimis ante hos omnes annis Ottonem Heurnium (1) tradentem lego, tres in cysti fellea inventos ab se calculos *aquæ injectos non natasse, ut multi scribunt, sed subsedisse.* Scilicet alias (2) a me nominatos designabat Fernelium, Riolanum, aliosque, in quibus etiam fuit Hollerius (3). Quos et Reverhorstium nihilominus sequi homines vel præstantissimi diu perrexerunt, quos inter satis est Ruyschium (4) et Bergerum (5) nominasse: nec desunt adhuc qui sequantur, hos calculos sine ulla exceptione, innatare in aqua scribentes. Et sane experimenta illis sic respondebant: quemadmodum et aliis vel tunc vel postea, ut Cunrado (6), Tremelio (7), Trewio (8), Edemburgensibus (9), aliis. Quibusdam vero minime responderunt, ut Jo. Conrado Fabricio (10), aut partim non responderunt, partim responderunt, ut Lancisio (11), qui decem *aqua et vino subsidentes* vidit, eosdemque *aceto*

(1) Obs. cit. supra ad n. 22.
(2) Animadv. ibid. indicata.
(3) De morb. int. l. 1, schol. ad. c. 48.
(4) Thesaur. anat. 5, n. 32.
(5) Physiol. med. l. 1, c. 14.
(6) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 171 ad n. 7.
(7) Act. N. C. tom. 8, obs. 10 ad d.
(8) Loco indic. supra ad n. 23.
(9) Cit. supra ad n. 13.
(10) Propemtic. cit. supra ad n. 15.
(11) De subit. mort. l. 1, c. 20, n. 4.

innatantes, ut Weitbrechto (1), qui totidem e cysti *exemptos, statimque aquæ injectos, aqua specifice graviores, siccatos autem leviores* deprehendit. Ego vero cum primum nonnullos (2), deinde plures in aqua descendere animadvertissem; quærere institui num ad certa quædam capita exceptiones possent revocari. Sed cito intellexi (3) exceptionem a colore non posse repeti. Quæsivi igitur num aliunde. Verum ex illis observationibus quas cum Schroeckio communicavi (4), proclive tibi erit perspicere quam difficile id sit in tanta non solum inter diversos, sed inter eosdem calculos, si modo tempus aut aliud aliquod mutes, varietate. Tamen cum ea quæ semel atque iterum hac de re scripsi, perlegeris; quædam non inutilia cognosces ad præpropera de sede in qua oblati calculi concreverint, judicia coercenda; nonnulla quoque invenies quæ postea ab illustri etiam medico, sive is mea legerit, sive non legerit, ad eumdem fere modum sunt adnotata. Quærenti autem tibi, unde sit ut alii ex his calculis innatent, alii subsidant, num quia plus illis, his minus insit oleosarum particularum, quæ sive ob certam figuram plura inter se spatia relinquendo, sive aliam quamlibet

(1) Cit. supra ad n. 17.
(2) Epist. anat. 1, n. 43.
(3) Ibid. n. 45 et 46.
(4) Obs. indic. supra ad n. 20.

ob causam solent, ut olea passim resinasque videmus supernatare, an quia primi, quacumque ex materia fiant, plura quam alteri, interspersa habeant ejusmodi intervalla, aere videlicet plena, cujus immanem sane copiam cysticis lapillis contineri cel. Hallerus (1) credit ex Halesii observatione; id tibi igitur quærenti non displicebunt fortasse quæ de emissis, aut ad eos adhærentibus in aqua bullulis observavi, si quid forte ad illorum præsertim reditum explicandum facerent qui primum delapsi, mox se in supremum locum restituunt aut restituere nituntur. Observationes autem meas cum iis conferre juvabit quæ de bullis ad immersa alia corpora adhærentibus, earumque ad attollendum vi attigit olim Stancarius meus (2), multo autem copiosius Petitus medicus (3) est persecutus. Quem dum leges, illud etiam disces, quid calor additus aquæ possit ad efficiendum, ut quæ alioquin supernatarent, descendant: quæ res, ad felleos calculos translata ostendit aliam insuper causam, unde experimenta variare possint, faceretque adeo ut suspecta mihi essent illa quæ frigidis anni temporibus fere habui post editam epistolam anatomicam I, nisi in tepida habuissem, non in fervente.

26. Cur vero inflammabiles sint, manifestius

---

(1) Ad Boerh. prælect. § 250, not. *r*.

(2) Vid. Vallisner. oper. t. 1, p. 6.

(3) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1731.

est, quam ut inquiri nunc debeat. Qua de eorum proprietate mentionem factam esse non memini ante Cortesii (1) tempora, qui *experientia*, inquit, *compertum est*, *lapillos in folliculo bilis enatos*, *pinguedinis instar cremari*. Quis deinde id commune esse illis omnibus affirmaverit, quod nonnulli etiamnum credere videntur; quis *ut plurimum* duntaxat verum esse admonuerit, indicatum est paulo ante (2). Quæ autem mihi varia sint in variorum combustione observata, et quos concipere, alere et servare flammam; quos secus viderim, cum in Adversariis (3), et epistola illa anatomica (4) tum in extrema altera quam ad Schroeckium dedi (5), perscriptum est. Ex quibus cum alia, tum illud præsertim intelliges, quæ circa *omnes*, certæ etiam ad speciem naturæ, a celeberrimo quodam medicinæ scriptore tradita sunt, de omnibus in quibus is fecit periculum, non de omnibus in quibus ego, aliique fecimus, esse accipienda. Scilicet sub eadem externa specie alia in aliis calculis particularum ex quibus constant, natura et numerus latere potest: imo aliquando ne latet quidem, si dili-

(1) Miscell. med. dec. 2, c. 9.
(2) N. 25.
(3) III, animad. 28.
(4) N. 49.
(5) Obs. indicata supra ad n. 20.

gentius inspicias. Viro illustri Hallero (1), cui tot et tam varios exemptos e cysti calculos non in aquam conjicere, sed flammæ placuit admovere, accidit ut præter eos quos calcarios vocat, reliqui omnes flammam conciperent, in his nigri quoque. Sed num etiam intus nigri? Certe nigros historia II, X, XI describens, in hac, itemque in X non nisi *exteriorem crustam*, non nisi *corticem* memorat quæ *nigra* fuerint; in II autem *decusso cortice extremo, tenui, nigro, successisse*, ait, *biliosam flavedinem*. Aliam igitur ex accurata descriptione fuisse intelligis, naturam eorum qui, experiente ipso, flammam conceperunt, aliam illorum quos non modo exterius, sed interius quoque, aut præsertim interius nigerrimos, flammam scripsi aut non concepisse, aut non servasse, per quæ potissimum experimenta vulgo notum factum est, esse cysticos quosdam calculos non inflammabiles. Hisque alios quamvis non nigros, postea adjeci, quos hic non est opus commemorare.

27. Post longum adeo sermonem de his calculis factum præsertim ut quando e corpore ejecti sunt, dignoscantur, jam verba de iisdem habenda sunt cum intra suam latent vesiculam, si fieri potest, cognoscendis; ne forte oblitum me credas, unde nobis in hanc tractationem ingres-

(1) Opucs. pathol. obs. 33.

sus fuerit. Scilicet fuit ab ejus reprehensione qui pertinacem icterum aut recidivum, *certum* esse illorum signum pronunciaverat. Quanto cautius Fernelius (1), qui nihil aliud ait, nisi tunc *suspectos esse debere*, et ponebat tamen illud in primis, si ductus uterque cystis, id est hepaticus, et communis (2) fuisset obstructus. Quod si ne ejusmodi quidem icterus certum lapillorum cysticorum est signum; dici non potest, quantum decepti sint ii qui sine ictero esse illos non posse, existimaverunt. Quam opinationem, in quorumdam medicorum animis adhuc superstitem, ut penitus convellamus, confirmare pro certo possumus, cum omnes quorum in cysti calculos ipsi deprehendimus, undeviginti fuerint, quatuor autem in quibus Valsalva, ne unum quidem ex his omnibus regio morbo fuisse infectum. Quoniam autem tres Valsalvæ et totidem nostræ observationes ad epistolas postea scribendas (3) attinent; interea poteris quatuordecim illas quarum alias aliis in litteris (4) ad te antea misimus,

(1) Patholog. l. 6, c. 5.

(2) Vid. ejusd. physiolog. l. 1, c. 7. Vid. etiam infra n. 33.

(3) Vid. Epist. 38. n. 20. Epist. 49, n. 2. Epist. 56, n. 7, 9 et 31. Epist. 57, n. 10.

(4) Vid. Epist. 3, n. 4. Epist. 4, n. 13. Epist. 5, n. 6 et 19. Epist. 21, n. 2, 30 et 36. Epist. 24, n. 16. Ep. 26, n. 21. Epist. 27, n. 2. Epist. 30, n. 14. Epist. 34, n. 15. Epist. 35, n. 16. Epist. 36, n. 4.

rursus videre, et cum iis tribus conjungere quas continuo subjiciemus.

28. Anus paupercula cadendo graviter percusserat caput. De quo uno ejus omnes querelæ erant quoad vixit; vixit autem non paucos dies donec sensim deficeret. Nulla huic pulsuum inæqualitas, nullum icteri vestigium fuit. Quæ duo cur adnotem, indicabunt illa quæ in corde et fellis vesicula, cum aliud agerem, animadverti. Neque enim ut detrimenta ab ictu illata cognoscerem, cadaver incidi.

Corpus erat pingue, et cutis tamen prædura. In thorace nihil mihi quidem occurrit animadversione dignum; nam eorum qui forte aderant, nonnullis secus visum est de concretione polyposa quam in cordis auricula dextera offendimus albidam, et si dissolvere manu tentares, non leviter resistentem, quasi non ejusmodi crustam sæpenumero spectaremus insidentem misso concretoque sanguini, aut huic feminæ inæquales, quos ex polypis repetere illi consueverant, fuissent pulsus. In ventre geminus propemodum apparebat ventriculus; adeo priusquam ad pylori antrum perveniret, se ventriculus repente contrahebat. Cystis fellea semiplena bile, non secus ac auripigmentum, vivide flava; hoc colore tinxerat vicina quæque. In ea bile decem erant calculi dispari quidem magnitudine, sed nullus parva. Cætera quæ ad eos attinent, leges in epistola ad Schroec-

kium (1); hæc enim ea mulier est de qua ibi tertio loco verba fecimus, ubi, et quando eam secuerimus indicantes. Indidem cognoscere similiter poteris de femina altera, cujus protinus huc adscribemus historiam reliquam: est enim illa de qua primo loco iisdem in litteris scriptum est.

29. Mulier superiore paulo minor, annos tamen nata ferme sexaginta, colore non modo non icterico, sed optimo prædita, bibosa, et septies nupta, non alio de morbo, nisi de eo quo confecta est, thoracis inflammatione questa, cum a nobis non ob morbum, sed ut ventris rimaremur viscera, consecaretur, nonnulla in genitalibus, sed magis in bilis vesicula ostendit non indigna quæ huc transcribantur. Uterus exterius in summo fundo tuberculum habuit figura, et magnitudine minoris avellanæ, ex parte prominens, ex parte intra uteri substantiam latens, skirrhosa duritie, colore intus extraque albo, ex particulis constans multiplicibus quæ contractas in se cellulas quodammodo referebant. Intra uteri autem cavum ex media fundi anteriore parte quædam extabat mollis et pene *gelatinosa* excrescentia. Etsi vero testes, sicut ætas ferebat, strigosi erant et perangusti; cervix tamen uteri, et vagina aliter apparuere; quam in septem viro-

(1) Vid. in act. N. C. tom. 2, obs. 167.

rum uxore expectasses. Nam multæ in hac etiam tum rugæ et extantes vel ad ipsius longitudinis medium; in cervice autem figura ad virgineam accedens, et valvulæ in altero latere conservatæ, ut perpaucorum liberorum parentem fuisse crediderim, quod exiles ad imum abdomen rugæ confirmabant. Quod vero ad fellis vesiculam attinet, etsi multo hæc erat brevior quam pro jecinoris, sani alioquin, magnitudine (neque enim ad hujus limbum illius fundus perveniebat, imo duos ferme distabat digitos), tamen cum bile pauca et flava continebat calculos saltem trecentos triginta, quos multo maxima ex parte fuisse exiguos, proposita cystis brevitas satis per se ipsa indicat. Reliqua de his calculis observata qua in epistola scripserim, paulo supra (1) dictum est: quanquam cum plura nec levia in ea describenda peccaverint operæ typographorum, tum in ea potissimum parte plus versu integro omiserunt. Præter tot quot diximus calculos, cystis cavum occupantes, unum inter tunicas latentem scalpello retexi, nigro colore, et parvitate eorum simillimum quos in cystis glandulis alias a me inventos supra (2) commemoravi; hic tamen glandulæ osculum non ita evidenter patebat.

30. Sutoris persenis, eoque jam propemodum

---

(1) N. 28.
(2) N. 21.

omnino edentuli, ætate, et catarrho intra biduum an triduum, sine febre, ut aiebant, confecti, sine ictero certe, ut ex cute candida manifestum erat, cadaver illatum est in gymnasium sub januarii finem, me anatomen docente anno 1744. Cum igitur ibi totum fuerit diligenter consectum, quidquid præter naturam vidi, hic referam, ab iis orsus quæ novissime observata sunt. Cranii fornice difficulter avulso, ob crassæ meningis arctissimam adhæsionem sic ut lamina hujus exterior affixa ad os frontis remaneret, cerebrum inventum est, ut cerebellum quoque, mollius, et in substantia medullari subfuscum: ejus tres ventriculi aqua pleni pellucida et pura: choroïdes plexus pallidi : pinealis glandula in mediocris uvæ acini formam et magnitudinem ab aqueo, ut videbatur, humore, a quo mollissima erat, distenta : pituitariam autem, si desuper inspiceres, contractam et subsidentem videres. Arteriarum quæ per cerebri basim feruntur, et trunci et rami, quanquam non ut sanguifera intra ventriculos, vasa, distenti sanguine, imo inanes erant; tamen æquo latiores conspiciebantur. In thoracis cavo aquæ turbidæ, et fuscæ copia modica. Pulmones ad dorsum concidentes, quippe omnino fere a pleura sejuncti. Ut cor æquo amplius, sic et truncus aortæ latior. Huic autem præfixæ valvulæ ad aggeres, ut Valsalva appellabat, osseæ factæ; quin unius ipsum alterum latus ex ossea constabat squama. Cum vero inte-

rius per universum aortæ truncum, ramosque ipsius iliacos albedo multo sæpius hic illic quam osseæ bracteæ propagaretur, harum unam vidi in curvatura, alteram prope lumbarium par tertium, utramque non parvulam, et membrana hinc arteriæ intima, inde carneis annularibus fibris interceptam: quin verum os etiam fuit ad iliacæ alterius in externam internamque divisionem. Præterea cum ipse aortæ truncus infra emulgentes inciperet sinistrorsum se flectere, prius autem quam iliacas promeret, dextrorsum iterum redire; idem vitium in iliacas adeo pergebat, ut crebris flexionibus splenicam propemodum arteriam referrent. Sed et carotides et vertebrales eodem hoc vitio non omnino erant immunes. Quæ ramorum quoque flexiones fecerunt, ne descriptam modo trunci incurvationem prorsus imputarem contiguis lumbarium vertebrarum exostosibus, quæ se ad hunc modum habebant. Crassa illa ligamenta quæ inter earum vertebrarum corpora se interponunt, omnia, si infimum excipias, anteriore facie, ad utrumque præsertim latus, aereæ instar bullæ ita prominebant, ut transversum minimum digitum eæ dexteræ sinistræque prominentiæ ferme æquarent. Sinistræ omnes prominentiæ (an quod prius quam dexteræ cœpissent?) erant osseæ. Dexterarum autem ea tantum quæ intervallo respondebat inter vertebram tertiam et quartam, ossea esse videbatur; nec erat tamen; sed lamina ossea quæ

superficiem faciebat corporis vertebræ quartæ, exstabat, seque ita exstans, sursum producebat; eamque prominentiam crusta ossea operiebat: sub qua crusta servabatur prominentis ligamenti natura. Sinistrarum prominentiarum cum unam scalpro, continuatum autem ligamentum cultro in transversum dissecuissem; lineæ quidem illæ concentricæ ubi solent; sed lurido et quasi cinereo colore infecta omnia apparuerunt. Ad ventrem tandem quæ pertinent reliqua, nobis hæc observanda præbuerunt. Omentum annexum erat a dextris tum ei parti intestini coli quæ proxima hujus initio est, tum vicinis ei parti intestinis tenuibus, et peritonæo. Ventriculus non solum angustior, sed minus bona figura præditus. Pylori autem annulus duobus in locis nonnihil tumebat. Prope alterum orificium intus in ventriculo subrotunda quædam, et parva quasi glandula exstabat, quæ dissecta pro tumore cystico agnita est; utpote qui ex substantia fiebat quidem alba, firma, et in unum corpus ejusdem figuræ compacta; sed id corpus a continente membranula facillime sejungi potuit. Proximum autem tumori illi orificium ventriculi, id est stomachus, erat amplissimum, ut continuata quoque gula ad quatuor saltem supra ventriculum digitorum altitudinem, quo toto spatio intus erat, quam reliquo rubicundior. Quin etiam foramen in septo transverso ad eam transmittendam, apertum, multo quam soleat, in latitudi-

nem præsertim, amplius vidi, et superiore extremo recta in transversum linea, non angulo, terminatum. Cum eam omenti partem quæ ventriculo adnata est, diligenter inspectarem, animadverti a sinistris haud procul ab hujus fundo, glandulæ instar, exiguum quemdam lienem, ab omento, in quo erat, sanguifera vascula accipientem, colore, tunica, substantiæ modo, nisi quod hæc erat paulo humidior, lienis simillimum, ea autem figura et magnitudine, ut cum medioeris gallinæ splene posset comparari. Præter hunc non deerat alter lien sanus, et sani pariter hepatis magnitudini respondens, quæ justa erat, vel potius paulo minor. In fellea cysti cum pauca et viscida bile calculi inerant sex septemve non exigui, quorum maximus mediocris uvæ acino haud minor fuit, fere subrotundi, inæquali tamen quasi ab adhærentibus minimis aliis superficie. Si tenuissima quædam puncta excipias subflavi coloris per hanc disjecta, omnes intus extraque pernigri, nec colore modo, sed ipsa quoque substantia carbonem referentes. Hi postquam siccati sunt, per se plerique in fragmina abierunt. Antea autem etsi leves esse videbantur, qui in aquam conjecti sunt, fundum continuo petierunt: qui vero ad flammam admoti, neque hanc ullo modo conceperunt, neque ulla ex parte liquari potuerunt. Minorum unus illic fuerat ubi se vesicula in ductum jam contrahit; neque tamen bilis egressui obstiterat,

ut vesicula, priusquam incideremus, compressa, animadvertimus. Denique cum in renibus nil esset adnotatione dignum, aperta vesica urinaria, in posteriore ejus facie supra orificium alba quædam apparuit, exigui instar inversi pyri, protuberantia aliquanto major quam erat caruncula seminalis, ad quam usque se producebat, in exilem tamen humilemque lineam contracta, ima illius protuberantiæ pars, quæ intra urethræ initium prominens, cum prostata glandula continuabatur; ut cum ex eadem, ex qua hæc esset, substantia, quin prostatæ excrescentia esset, nemini ex illis qui in earum partium dissectionibus magis exercitati aderant, esse dubitandum videretur.

31. Utinam, sicuti quæ in toto erant hujus senis corpore præter naturam ob id saltem ne quædam te fugerent quæ nonnunquam occultæ esse possunt non levium fortasse morborum causæ; sicuti, inquam illa adnotavimus, ita quinam in vivo plerorumque eorum effectus præcessissent, nos minime lateret. Sed illud in præsentia scire satis est, cum eos calculos in cysti haberet, ictericum tamen non secus ac descriptæ mulieres, et tot alii supra (1) indicati non fuisse. Quod si uni mihi sic observare contigisset, facile sinerem, qui contrariam adhuc fovent opinationem,

(1) N. 27.

illud negligere aut dissimulare. At præter similes quas alias (1) produxi, hominum gravissimorum observationes, et Valsalvæ illas quas indicavi(2), tot supersunt aliæ, ut omnes me enumerare posse diffidam. Quasdam igitur satis sit ad priores illas addidisse. Lælius a Fonte (3) senis episcopi *vesicam felleam repertam fuisse levibus lapidibus repletam* scribit, *et tamen illum nunquam icteritia fuisse detentum.* Eadem prorsus de vetula quadam testatur Pechlinus (4), et de muliere quæ Lipsiæ capite mulctata est, Ettmüllerus (5), cum *in folliculo fellis copiosos* gereret *lapides majores et minores*; Vallisnerius autem noster(6) se nunc plurimos felleos calculos, nunc unum magnum in plurium cadaveribus deprehendisse qui *nunquam* fuerant arquati. Baeumlinus (7) quot cystis calculos in ea repererit in qua *icterici quid* non apparuerat; quot Fabricius (8) in ea quæ *ad sensum* erat *sana*; quot denique Hallerus (9) in alia quæ *sanissima videbatur*, itemque in vetula in qua *icteri nulla signa* videre

(1) Epist. anat. 1, n. 50 et 51.
(2) Supra, n. 27.
(3) Consult. med. 139 in fin.
(4) Apud Scheffel. diss. supra ad n. 13 cit § 16.
(5) Prax. l. 1, s. 17, c. 3, art. 4.
(6) Adnot. cit. supra ad n. 13.
(7) Loc. indic. supra ad n. 23.
(8) Ibid.
(9) Opusc. pathol. obs. 33, hist. 7 et 11.

per te poteris : nec vero suspicaberis, in tot aliis ipsius historiis in quibus nulla icteri mentio est, hunc fortasse non defuisse, quando animadverteris, ubi illarum summam colligit (1), scribere, hos calculos *plerumque absque* ictero *esse*, *per experimenta sua constare*. Cæteros, et in his Vaterum (2) sciens omitto, cum ad eos quos nominavi, non illos tantum addere oporteat quos infra (3) adducam testantes, se cum iis calculis nullam prorsum noxam conjunctam vidisse, sed illos etiam qui cum incommoda reliqua describant, aut memorent eorum in quibus cystici fuerunt lapilli, icterum, quod vitium in oculos ultro incurrisset, omnino prætermiserunt, in quibus noli credere, tantummodo esse Reverhorstium (4), Contulum (5), Riedlinum (6), Hoffmannum (7), Bassium (8), aliosque ex magis recentibus. Sepulchretum duntaxat versa. Invenies Bonetum (9), Mortonum (10), Greiselium (11),

(1) Ibid. hist. 10.
(2) Diss. supra ad. n. 16 cit. thes. 9.
(3) N. 38 et seq.
(4) Diss. supra cit. ad n. 16.
(5) Loc. supra ad n. 23 cit. c. 25.
(6) Eph. N. C. cent. 3. obs. 45.
(7) Cap. supra ad n. 15 cit. obs. 1.
(8) Dec. 4, obs. anat. 9.
(9) L. 2, s. 4, obs. 35.
(10) S. 7, obs. 43.
(11) S. 11, obs. 46.

Kentmannum (1), Huldedreichium (2), Cnoffelium (3), alios; neque enim tempus mihi est ad omnes singillatim indicandos, quos cum legerem, non potui existimare, morbum regium, si suos infecisset ægros, fuisse facile præterituros.

32. Quid ergo est, inquis, quod plurimi vicissim testes vel in Sepulchreto ipso producuntur, qui cum cysticis lapillis hunc conjunctum morbum viderunt? Non ideo certe quod his positis, hic quoque necessario poni debeat. Sic enim vidissent omnes. Igitur ob causam aliam aliquam. Exempli enim gratia, ne a Sepulchreto recedamus, habes in Helwigii observatione (4) icterum cum iis calculis; sed etiam cum hepate marcido, et putrescente: habes illos quoque in Vesalii (5), et Verzsachæ (6) observationibus; at simul jecur magnum, durum et viride, aut skirrhosum, flavum, exsangue. Est alias pro hoc vitiorum genere aliud vitium, ut cum Beckerus (7) calculos non modo in vesica fellea, sed pariter in poris choledochis repertos proponit. Alias vero utrum-

(1) L. 3, s. 7, obs. 33.

(2) S. 14, obs. 36.

(3) S. 17, obs. 14, § 5,

(4) Ibid. s. 7 in additam obs. 1.

(5) S. 18, obs. 8, § 4, cum obs. 20.

(6) Ibid. in addit. obs. 6.

(7) Sect. ead. obs. 8, § 1.

que est. Sic Deodatus (1) et Dobrzenskius (2) tum durum jecur, tum calculos simul in cysti, simul in iis ductibus fuisse, referunt. Mirum autem non est, materiam bilis ad regium morbum faciendum in sanguine remanere, cum illam jecur aut secernere, aut secretam ne reliquæ secretionem prohibeat, extra se mittere non potest. Huc autem referendam esse illam quoque veterem observationem (3) in matre habitam professoris Bononiensis, facile intelligeres, si integra proferretur. Tu vero hanc, ut illam Vesalii quam paulo ante indicabamus, bis in una eademque sectione legas oportet; est enim (quis a primo crederet?) ista ipsa quæ infra (4) etiam ponitur: quod facile cognosces, utramque inter se, et cum ea conferendo quæ in sectione alia (5) proposita fuerat, vel potius cum illo a quo habita est Coitero (6); etsi enim toties repetita est in Sepulchreto; semper tamen neglecta fuit auctoris dubitatio, minime alioquin prætermittenda; neque enim scripsit *regio morbo laborarat*: sed *regio, ni fallor, morbo laborarat.* Vides igitur producta testimonia infirmari, si quis recte

(1) Ibid. § 10.
(2) S. 16, obs. 5.
(3) S. 18, ob. 8, § 5.
(4) Ibid. obs. 25, § 6.
(5) S. 8, obs. 36.
(6) Obs. anat.

ttendat, eorumque simul numerum minui, um quæ erant singula, bis, quasi gemina essent, n medium allata esse ostenditur. Sic et Timæi teratam observationem (1) deprehendes; non secus ac Guarinonii (2) et aliorum fortasse: verum in nulla magis mireris, quam in ea Fontani (3), quæ cum modo esset prolata sub numero XXII; continuo una eademque, vix aliquot mutatis verbis, sub XXIII proponitur. Sed tamen ultimæ duæ observationes alio, non ad lapillos cysticos, spectant cum ictero quidem, sed cum gravi simul aut jecoris vitio, aut bilariorum canalium obstructione conjunctos, quo attinent priores illæ, atque aliæ quædam multo recentius vulgatæ. Quarum aliqua si proferatur, facile alia etiam ratione infirmari possit, ut cum Vaterus (4) matronam scribit, cujus in cysti triginta calculos invenit, ictero laborasse. Hoc enim fatemur; sed illud quod continuo subjicit, simul attendimus ab ictero liberatam annos tres circiter et viginti integra usam esse valetudine, et tandem apoplexia interemptam. Nam si ob id tantum quod calculi jam tum in cysti laterent, ictero illo prehensa esset; tam longum postea trium et viginti annorum spatium, quo non modo latebant illi, verum etiam auge-

(1) S. 18, ob. 8, § 11, et obs. 25, § 4.
(2) Ibid. obs. 33, et in Additam. obs. 6.
(3) Sect. ead.
(4) Thes. 9 cit. supra ad n. 31.

bantur, sine ictero non exegisset. Ejuscemodi et illis responsum dabis qui objicerent Weitbrechti (1), et Galeatii (2) observationes. Uterque enim post regium morbum, olim prægressum, calculos in cysti deprehenderunt: quanquam illud quoque respondere potes, a primo simul jecur subdurum esse deprehensum; ab altero durius multisque tuberculis refertum; ut ea sileam quæ supra (3) attigi, unde intelligas alios lapillos alio olim fuisse loco, ut bilem tunc subire intestinum facile prohiberent. Ad illa autem exempla in quibus non modo prægressus, verum etiamtum præsens icterus cum cysticis calculis erat conjunctus, ut Lanzoni (4), Verneyi (5), Swietenii (6), Halleri (7), aliorumque cel. virorum, siquis forte opponat; satis ex iis quæ paulo ante dicta sunt, habes quod referas. Primus enim simul *multis hydatidibus obsitum* conspexit jecur; alter dimidia ex parte adeo exsiccatum, ut pollicis crassitudinem non æquaret; tertius *luridum, durum, exsuccum,.... skirrhosis tuberculis asperum*; quartus denique cum in tot historiis duas tan-

---

(1) Cit. supra ad n. 17.
(2) Cit. supra ad n. 24.
(3) Ibid.
(4) Eph. N. C. dec. 3, A. 3, obs. 36.
(5) Cit. supra ad n. 13.
(6) Ad § 950 cit. supra ad n. 15.
(7) Opuscul. pathol. obs. 33.

tum exhibeat ictericorum, secundam et nonam, in illa idem viscus proponit *morbidum* et *ulcerosum*, in hac *magna* ex *parte putridum* cum *vesicula fellea* tota *consumpta*, ut *in media putrilagine calculus repertus sit.* Suspicor autem, si quorumdam aliæ, quæ proferuntur, observationes non obiter scriptæ, sed pari diligentia et habitæ, et traditæ essent, futurum fuisse ut præter cystis calculos, sæpe alias simul in vicinia, et præsertim in hepate, intra quod, nisi perquiras, latere etiam possunt, læsiones compertas legeremus. Producuntur etiam aliquando observationes minus recentes, sed vel minus, ut verum fatear, ad rem facientes, ut puta Dominici nostri de Marchettis (1), quasi icterum a cystis calculis vidisse se diceret. Ille vero cum ait, *obstructa vesicula ab aliqua materia aut lapide (aliquando enim inveni in ipsa vesicula tres aut quatuor lapides magnitudine ciceris) icteritia flava excitatur*; lapides quidem ab se ibi inventos dicit, sic autem ut tunc vesiculam obstruerent, et icterum propterea facerent, profecto non dicit.

33. Verum sepositis ob animadversiones illas quas hactenus indicavi, his omnibus observationibus, aliisque earum similibus, cum quædam restent, ad quas nihil fortasse possit istorum dici; quæres ex me, qua ratione aliquando calculi ve-

---

(1) Anat. c. 4.

sicæ felleæ arquatos facere homines queant, et num illa qua Marchettus, aliique existimarunt, si vesicam, aut potius ejus proprium, id est cysticum ductum obstruant. Nam sine ictero obstructam ipsam fuisse constat vel ex iis observationibus quas supra (1) commemoravimus, cum videlicet plena erat lapillorum. Quanquam autem cum plena his est, nihil bilis possit emittere, et quod consequitur, res eodem redeat ac si ejus meatus esset occlusus; tamen ut tibi satisfaciam, occlusi illius meatus observationes sine ictero infra (2) proferam; hic autem illud duntaxat quod supra (3) indicatum est, ad memoriam revocabo, non cysticum, sed hepaticum et communem ductum illas esse vias per quas bilis ab ipso jecinore ad intestina amandatur; ut nisi hæ viæ aut excrescentia, aut constrictione aliqua, aut viscida crassaque materia, aut calculis sive in ipsis viis, sive in hepate, sive etiam in cysti genitis, sed in eas vias extrusis, impediatur, non possit bilariorum quidem meatuum causa bilis in hepate, ideoque ejus materia in vasis sanguiferis ad regium morbum efficiendum retineri. Cavendum autem est, nequando in veterum observatorum vocibus, quibus ad hepaticum, aut communem ductum significandum utebantur, erremus, non hunc, sed

(1) N. 31.
(2) N. 39.
(3) N. 10.

cysticum intelligentes. Ipsi enim utrumlibet illorum ductuum pro cystis meatu, ut antea (1) quoque indicavimus, Fernelii locum explicantes, quemadmodum ferebant dogmata eorum temporum accipiebant, cysticum autem ductum, quantum apud Mundinum (2) videre est, *colli* vesiculæ, non pori, aut meatus, aut ductus vocabulo designabant. Itaque cum apud Donatum (3) leges, Albucasim docuisse, et confirmasse Nicolum, *in meatu vesicæ fellis oriri carneam excrescentiam, quæ illam obturando insanabilis ictericiæ est causa,* tametsi a me quoque olim fuisse dixi (4) in ipsa vesicula deprehensam; noli tamen facile credere, in hac, aut in cystico ductu ortam ab illis eam intelligi de qua loquuntur, quippe quæ aliud quam vesiculam, si reapse erat icteri causa, obturabat. Sic cum Gentilis, quemadmodum supra (5) indicatum est, se lapidem scripsit, *in poro vesicæ fellis, seu meatu adinvenisse;* quid hoc nomine accipias, vide. Te cautum reddet Sepulchreti ipsius lectio, ubi (6) Camenicenus sic ad Matthiolum scribit, *meatus ille qui ex folliculo fellis in hepar est, liberrimus erat,* id

(1) N. 27.
(2) Anat. ubi de Kysti fell.
(3) De med. hist. mirab. l. 5, c. 3.
(4) Supra, n. 20.
(5) N. 15.
(6) L. 3, s. 18, obs. 8, § 12.

est hepaticus ductus. Dixerat autem paulo ante, *ille meatus qui ex folliculo fellis*, *in intestinum desinebat*, *lapide obstructus erat :* quem non cysticum fuisse, sed communem, præter ea quæ dicta sunt, illud quoque tibi indicabit, quod *folliculus fellis* in illo icterico *plenissimus erat bile.* Neque aliter accipies in Coiteri observatione (1) verba illa, *in meatu a vesica bilis ad duodenum ictericæ magnus* calculus, *qui eum meatum undequaque obstruxerat*, præsertim cum ab ipso (2) folliculum felleum alibi ita descriptum animadverteris, ut nulla cystici mentione facta, *duos* dicat *obtinuisse poros*, *alterum per quem ex hepate bilem trahit*, *alterum per quem ex se se bilem in duodenum intestinum transmittit.* Scilicet præceptoris Fallopii (3) dogmata in eo quidem secutus est, ut cysticum ductum non secus ac veteres illi, pro vesiculæ cervice haberet; non in eo tamen ut ab hepate ad intestinum uno, eoque recto, meatu deferri, bilem, agnosceret, cui *meatui medio in ductu* natura *vesicam cervice implantaverit.*

34. Non cysticum igitur, sed hepaticum ductum, quem unum agnoscentes, clarioris duntaxat doctrinæ, et consuetudinis gratia in hepaticum et communem dividimus, sive excrescen-

(1) L. 3, s. 8, obs. 36.

(2) Tab. intern. hum. corp. part.

(3) Obs. anat.

tia, sive calculo, a Falloppio (1) quoque ibi sæpius observato, sive crassa viscidaque materia; sive alia ratione impeditum requirimus, ut viarum bilis majorum vitio ortum icterum fateamur. Nam et crassa obstrui materia, et bile ipsa posse, non dubitamus, qui olim in cane male affecto non pancreatici solum, sed et communis ductus finem concreta materia quasi gypsea et subflava occlusum invenimus; Ettmüllerum (2) autem legimus in Lipsiense icterico describentem *infimum porum viscida pituita penitus obstructum adeo ut post abscissionem hujus meatus biliarii ne gutta quidem bilis proflueret, quia bilis ibi contenta crassissima atque tenacissima erat.* Sed me hoc loco a te interpellari posse scio, quærente cur igitur nobilis Gallus; quem Scultetus (3) dissecuit, cum *porum bilarium ea parte qua duodeno inseritur, lapillo, pisum magnum adæquante, adeo obstructum* haberet, *ut ne tantillum bilis per eum expurgari potuerit,* regio tamen morbo infectus non esset? Ego vero in singulari adeo casu, nisi ad eas confugere velim sanguinis constitutiones(4) in quibus materia bilis, atque adeo bilis ipsa vix ulla flavedine potest inficere; singularem quamdam bilariarum viarum dispositionem subfuisse,

---

(1) Obs. anat.
(2) Art. supra cit. ad n. 31.
(3) Obs. cit. supra, ad. n. 31.
(4) Vid. supra n. 9.

dicam, necesse est: qualem videlicet Falloppius (1) bis terve a se visam testatur, communi videlicet ductu paulo supra intestinum duodenum *in geminum canalem diviso*: quam divisionem, sed inter ejusdem intestini tunicas, *in duos ramos insignes, separatis osculis intra intestinum hiantes* semel quoque vidit Abrahamus Vaterus (2). Sic enim osculo altero obstructo, via bili aperta restat per alterum ad intestina. Esse etiam potuit alius aliquis præter consuetudinem ductus, ut quem in muliere *bene habita et pingui, et sic satis valida*, cum cystis infarta esset calculis et occlusa, Bartholino (3) inspectante, offendit Veslingius *ab hepate prodeuntem, poro bilario, a calculis quoque constipato, vicinum, qui in jejunum intestinum terminabatur*, aut quem Bezoldus (4) ab se visum describit, et pingit Veslingiano similem, modo non ad communem, sed ad intestina perveniret, aut quos semel atque iterum idem a Diemerbroeckio ostensos commemorat (5) seorsum a communi inter vesiculam et intestina porrectos, ut magna pars bilis vel recta, vel per illum ferri ad hæc posset. Quas vero continuo subjicit Andreæ a Lacuna observationes,

(1) Obs. cit.
(2) Dissert. qua nonum bilis diverticulum, etc. th. 7.
(3) Cent. 2, hist. anat. 54.
(4) Diss. de cholelitho, § 6 et fig. 1, litt. *f*.
(5) § cit.

ad eas ex parte attinentes quæ supra (1) a nobis indicatæ sunt, lapidum sine ictero in cysti concretorum, eoque nomine productas in epistola I Anatomica (2), si apud auctorem ipsum potius, quam apud Riolanum legere potuisset; illius maluisset verbis, quam hujus, uti, qui memoria lapsus, tribus in versibus tria retulit cum iis quæ Andreas tradiderat, non congruentia. Sed his missis, ad alia pergamus.

35. Cum supra (3) genera quatuor proposuerim causarum, communem, aut hepaticum bilis canales impedientium, trium autem solummodo exempla protulerim; miraris fortasse cur quarti, id est constrictionis illorum nullam produxerim observationem. Sed mirari desines ubi has litteras adeo prolixas relegendo, id, quantum licuit, antea (4) factum per exempla quidem ex Sepulchreto indicata, animadverteris. Quod si alia forte aliunde quæris, minime desunt. Illustre est ob ægri personam quod de Andrea Mauroceno, senatore, et historico veneto nobilissimo, doctus ejus medicus tradidit Aurelius Palazzolus (5); icteri enim quo Maurocenus confectus est, in-

(1) N. 31.
(2) N. 50.
(3) N. 33.
(4) N. 10.
(5) Vide in Adnot. a cathar. Zeno additis ad vitam hujus Mauroceni ab Nic. Crasso scriptam.

superabilis causa fuit viarum constrictio; quippe *occaluerat ductus qua bilis in primis ad intestina fertur*. Meadius autem (1) post icterum pertinacem, eumdem meatum vidit qua cum cystico in unum coit, quasi injecto vinculo ita contractum, ut *stylum non caperet*, neque ulla bilis portio qua cystis et jecur distendebantur, posset ad intestina pervenire: ea autem contractio ab skirrhoso atque adeo cancroso proximi pancreatis tumore inducta esse videbatur. In Actis quoque(2) Cæsareæ Academiæ icterici extat observatio, cui propter skirrhosum pancreas, erat communis ejusdem canalis exitus non sine *firma concretione* præclusus. Rariorum igitur causarum, quæ sive ex tubo solidum corpus efficiendo, sive extrinsecus premendo communem bilis ductum constringunt, exempla neque supra, neque hoc loco reticui, idem facturus in constrictionis causis frequentioribus, si harum effectus ut rationi sunt maxime consoni, sic post mortem facile caderent sub sensum. *Crispaturas* dico spasmodicas, ob quas orificium saltem ductus communis, aut tenuiorum hepatici ramusculorum pars maxima constringantur: nisi forte huc credimus cl. Jo. Georgii Maureri (3) observationem spectare. Vir illustris post vulnus, minime penetrans, in re-

(1) Manit. med. c. 6, s. 1.
(2) Tom. 8, obs. 30.
(3) Ibid. obs. 70.

gione hepatis acceptum, biliosa tertiana febre et regio morbo, aliisque deinceps correptus, cum evadendi spem præbuisset, et quod ad icterum attinet, ferme jam bene se haberet, mox vehementi, iterata et longa animi commotione accedente, quam cito repentina faucium, et pulmonum inflammatio excepit, non sine *metu et anxietatibus ob mortem imminentem*, hanc intra triduum obiit. Habuit autem, ut cætera omittam, intra cystim quidem calculos tres, eosque non parvos, sed et *orificium ductus choledochi, totumque hunc canalem ita obliteratum vel constrictum, ut ne minimo cuidam stylo, multo minus bilis guttulæ amplius concederet transitum.* Fuerit sane ejus ductus cavum ita constrictum quando cutis flavebat, alvi autem recrementa *albicabant*, et *tarde* ac *difficile* detrudebantur. At certe non erat amplius eo tempore quo cuti erat *prorsus naturalis floridusque color* restitutus, fæcesque *in magna copia et naturaliter tinctæ* prodibant. Veri igitur simile videri potest, spasmodicam constrictionem, quam animi quies, et curatio nuper laxássent, per novas animi ejuscemodi commotiones, et lethalia symptomata intra illud triduum rediisse. Utcumque id fuerit, si tu interea quæ de *crispaturis* dixi, quas spasmus faciat aut certos animi affectus consequens, aut (1) ab irritamen-

(1) Supra, n. 10.

tis et doloribus cum aliarum tum proximiorum præsertim jecinori partium excitatus; si hæc, inquam, cum viri similitudine congruere agnoveris: et quod ad irritamenta potissimum spectat, paulisper attenderis; facile rationem illam invenies quam ex me quærebas (1), cur positis in vesicula calculis, regius morbus aliquando nascatur, etiamsi nulla alia simul causa sit de tot illis quas supra indicavimus, a qua repeti is morbus queat. Agnitum id olim est a nobis cum scripsimus (2), *sive calculi, a me reperti nondum ea fuerint magnitudine, aut pondere, aut figura qua satis lædi cystis posset, sive eo nunquam compulsi fuerant, ut bilis exitum prohiberent*, fieri ob has rationes potuisse, ut in quibus illos inveneram, *nullam peculiarem, quæ quidem manifesta esset, noxam, sed ne ictericum quidem colorem inducerent.* Irritata videlicet cysti aut magnitudine, aut pondere, aut figura præsertim calculorum tunc maxime cum in cervicis angustias coacti, a bile quam sic in cysti retineant, dum hæc a ventriculo, aut intestinis comprimitur, usque et usque magis urgentur, spasmum inde oriri et contractiones ac *crispaturas*, quæ per continuatos bilis majores ductus hinc ad intestinum duodenum, inde vero ad jecur propagentur, viisque sic contractis icterum posse fieri,

(1) N. 33.
(2) Epist. anat. 1, n. 50.

non dubitabamus, ut diserte postea ab Hoffmanno (1) expositum est. Itaque icterus cum tunc solum possit, consequi lapillos cysticos, et quod hi tunc irritando faciunt, id facere aliæ, alibique positæ causæ, ipsique animi affectus queant; non erit igitur ille perpetuum neque proprium horum lapillorum indicium.

36. Verum si icterus non est, num est eorum aliud aliquod peculiare et perpetuum signum? Perquam vereor, ne quod Fernelii (2) tempore, id nostro, et posterorum futurum sit, id est, ne *manifestæ* inveniantur *notæ quibus* illi *certo ac facile detegi possint*; sed, ut de ictero vidimus, in *suspicionibus* hæreamus. Non me quidem fugit cl. viros fuisse et veteres et recentes, qui has notas laudabili industria animadvertere, cunctisque approbare conati sint. Coiterum (3) namque in primis video suas aliquot horum calculorum observationes edidisse, ut *ex* iis *addiscerentur symptomata, hoc malum sequentia*. Verum hæc ad diuturnum icterum, et in una in qua communis etiam canalis obstructus erat, ad continuum ciborum vomitum reducuntur. Quorum de primo satis superque dictum est. De altero autem, ab aliis quoque commemorato, quam sæpe absit, et a quot præterea causis et quam

(1) C. 3 supra ad n. 15, cit. § 19, et p. 4, s. 12, c. 12, § 10.
(2) C. 5 supra ad n. 13 et 27 cit.
(3) Obs. anat.

variis effici possit, est certe omnibus manifestum. Alii alia addiderunt postea, quæ non sum singula persecuturus, quando id quod de vomitu dixi, de colico dolore, aliisque ejusmodi facile apparet esse dicendum. Quid? quod opposita signa proferri, video, ut puta alvi, et adstrictæ, et fusæ. Nec me quidem id movet quod in Sepulchreto(1) hoc alterum *vix concipi* tunc *posse* dicitur: bilem enim, lapide totam vesicam implente, omnem ab hepate jugiter ad intestina defluere intelligo, eaque, si acrior forte sit, vehementius stimulare. Sed illud duntaxat noto, si modo unum, modo alterum; id quod non diffiteor, verum est, neutrum igitur perpetuum, et peculiare horum calculorum signum esse posse.

37. Sed communibus his missis, si quæ per se calculus facere possit quæramus, ad ea ferme redibimus quæ scripta esse a nobis in I epistola anatomica paulo ante (2) memoravimus. *Calculus ex se ipso*, ut ait Boerhaavius quoque (3), *dum quiescit, nihil mali facit, nisi ponderis sensum, sed irritat mole, pondere, asperitate.* Hæc quæ ipse de urinario dicit, si ad felleum transferamus; credisne ponderis sensu se proditurum qui levior urinario sit et sensim augeatur? Diu igitur expectandum erit, dum majus denique

(1) L. 3, s. 10 additam. in schol. ad obs. 1.
(2) N. 35.
(3) Prælect. ad instit. § 790.

pondus acquirat. At signum quo tamdiu, et plerisque in casibus semper carebimus; eritne tandem tunc saltem sensibile, et extra dubitationem positum? Sensibile profecto erat in Comite de quo Hildanus (1), quippe *a multis annis, quotiescumque in lecto se se ex una in alteram partem circumvolveret, pondus magnum, molestum, et ex una in alteram partem delubens, e regione hepatis percipere poterat.* At calculi ejus ingentes pendebant duodeviginti drachmas cum semisse, idque exsiccati; nam recentes multo erant graviores. Num tamen graviores fuisse putas, quam tot illos simul inventos a Greiselio (2), qui universi drachmas pendebant triginta? Virum autem illum, in quo invenit, id pondus unquam percepisse non adnotavit. At enim eum sensum obscurabat fortasse immanis in illius ventre pinguedinis copia. Num ergo omnes fuerunt pinguissimi in quibus grave calculorum pondus repertum est? Præpinguis sane haud fuisse videtur mulier (3) in qua calculorum pondus æquabat drachmas viginti quatuor, ut neque sacerdos (4) in quo viginti, nec vir illustris (5) in quo pendebant ferme tantumdem. De horum tamen nemi-

(1) Obs. supra cit. ad n. 22.
(2) Obs. supra cit. ad n. 19.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 7 et 8, obs. 123.
(4) Act. N. C. tom. 5, obs. 129.
(5) Commerc. litter. an. 1742, hebd. 28, n. 1.

ne legitur; imo de nemine eorum quibus vesicula calculis prægravata esset, quod de illo Comite legisse memini, dum se in lecto circumvolveret. Ad quem respexisse, temporum spectata ratione Stieberum (1) crediderim, cum ejusmodi observationi alteram objecit *lapillorum plusquam ducentorum* in viri ejus cysti *qui de dolore gravativo dextri lateris nihil unquam conquestus fuerat.* Sed fac plures de eodem illo sensu, de quo Hildani Comes, fuisse conquestos. At fac simul illorum tibi sacculorum veniat in mentem, qui calculis graves a jecinore pendebant (2), aut ipsius etiam felleæ vesiculæ quæ ingenti copia bilis crassissimæ non semel reperta est mirum in modum distenta. Intelliges sane ad eumdem locum eumdem sensum non a calculis solum, et, si a calculis non ab iis tantum quos fellis vesicula includat, aliquando esse posse. Iisdem autem aliisque exemplis etiam distentionem, quam non æger modo sed et medicus, admota ad eum locum manu percipiat, et quod consequitur, molis calculorum effectum, horum notam ambiguam præbere manifestum est. Asperitas restat. Quam primum dico, ut de pondere jam dixi et dicere poteram de mole, non eam semper esse quæ irritare possit, et irritando, se prodere. Deinde dico, vel cum ejusmodi est, alias copia,

(1) Sepulchr. l. 3, s. 17, obs. 14, § 3 cum schol.
(2) Vid. supra, n. 13.

alias crassitie interjectæ bilis, vesiculam ab irritatione defendi; multo enim rarius hic accidit quod semper fere in urinaria vesica, ut omni humore ejecto, nihil nisi calculus restet a quo vesicula compungatur, præsertim cum hæc non ad eumdem modum atque illa se possit contrahere, et circa lapidem constringere: quod etiamsi posset, non videtur tamen vesicæ utriusque sensus pariter exquisitus; ne forte ad turgentiam, quæ tamen non semper est, ventriculi aut intestinorum confugias qua cystis ad calculum apprimatur. Denique dico, in istis ipsis visceribus qua parte contiguam premere vesiculam queunt, esse ab alia causa eumdem punctionum sensum posse, qui a calculo esset in vesicula; imo esse in hac posse aut ab retentæ bilis acerrima vi, aut a spasmo aliquo: ut irritamenta aut credi in vesicula possint quæ in ea non sint, aut si forte sint aliunde sint quam a calculis.

38. Quæ hactenus disputavi, eo redeunt, ut intelligas, nullum signum horum calculorum esse perpetuum, nullum peculiare. Sed ne forte suspiceris errorem aliquem, ut sæpe fit, subesse rationibus, experientia stemus. Sepono meas omnes et Valsalvæ observationes (1), in quarum nulla signum ullum fuit eorum calculorum, quos tamen in vesicula invenimus. Sepono quæ alias(2)

---

(1) Vid. supra, n. 27.

(2) Epist. anat. 1, n. 51.

ex Gerbesio et Lospichlero produxi, asseverantibus, cum cystis calculis homines *citra querelam diu sanos vixisse, et incolumes valuisse.* At si alii præterea idem testantur, æquum est ut eorum quoque omnium recorderis quæ nunc seponimus. Rolfincius (1) igitur, medicus sua tempestate gravissimus, ubi quales in cysti calculos invenerit ipse, describit, generatim ait, lapides *in vesicula fellis sæpius per aliquot annos sine noxa latere, nonnunquam sine dolore, nonnunquam dolorem inferentes.* Lemeryus pater (2) notum esse confirmat, eos lapides non solum non mortem, imo « sæpe vel nullum incommodum afferre. » Vaterum in ea quæ triginta illorum gerebat, diuturnam et *integram* usque ad finem *valetudinem* observasse, jam supra (3) dictum est. Galeatius (4) pariter affirmat dissectæ a se mulieri *nihil accidisse aut in eo ex quo mortua est morbo* (hydrope) *aut antea, quantum quidem novit, quod* fellis vesiculam *affectam esse indicaret,* cui tamen quatuor inerant calculi, quorum major *et angulosior cystici canalis orificium obstruxerat.* Themelius (5) quoque cum *quosdam* felleos *notatu dignos lapillos,* in mere-

(1) Dissert. de gutta ser. Corollar. 4.

(2) Hist. de l'Acad. Roy. des Sc. an. 1703, obs. anat. 1.

(3) N. 32.

(4) Cit. supra ad n. 21.

(5) Act. N. C. tom. 5, obs. 10 propius fin.

trice ab se repertos commemorat, gestatos *absque ulla sanitatis læsione* fuisse indicat. Roncallus (1) denique; nolo enim alios, quam qui scribenti occurrunt, hic nominare; septem refert parvæ nucis juglandis magnitudine in ejus cysti quæ octavo jam mense uterum ferens, et toto eo temporis spatio, et jam pridem *bonum habitum bonamque nutritionem et colorem præ se tulerat*; ut manifestum esset, nisi puncto temporis, id quod credibile non est, illi concrevissent, *sanitatem* vel iis præsentibus *perdurare posse*. Satis igitur, nisi quid me fallit, ostensum est, nullum cysticorum lapidum perpetuum esse signum, et, quod consequitur, nullum plane proprium et peculiare.

39. Quid ergo est, inquis, quod medicus experientissimus Wepferus (2) hæc ad Verzascham scripsit: *nec collum vesiculæ biliariæ obturatum existimo, quia de cardialgia, seu dolore tensivo, qui asse tegeretur, juxta cartilaginem ensiformem, altum est silentium?* nonne saltem hoc signum, ubi calculus obturasset collum vesiculæ, inseparabile existimabat? Tu vero attendas hic velim, neque de calculo nominatim verba fecisse, et præter calculum esse alia (3), quæ ut cæteros, ita etiam cysticum bilis ductum possint obstruere. Deinde, etiamsi calculus hunc obs-

(1) In Epist. addit, ad hist. morbor.

(2) Sepulchr. l. 3, s. 18 in schol. ad obs. 6 in additam.

(3) Vid. supra n. 33 et 34.

truxerit, non modo non icterum, quem unum tunc abfuisse, videre potuit Bezoldus (1), exemplisque evicerat Pechlinus (2); sed nihil quod affectam cystim ostenderet, esse consecutum adnotavit, ut paulo ante dictum est, Galeatius: neque aliter fere observavit Reverhorstius (3): nec in duobus Phil. Jac. Hartmannus (4): nec in tribus quidquam contra ac diximus, habet Hallerus (5): nec denique is qui accurate symptomata ægri omnia recensere potuit, Trewius (6). Et quanquam Tacconus (7) adjunctos quartanæ febri immanissimos dolores in hypogastrica regione fuisse scribit; tamen non modo non simul regium morbum, sed ne dolores quidem illos fuisse ait, ad ensiformem cartilaginem pertinentes, ut paulo ante in alia muliere, calculis in communi ductu positis, diserte significaverat. Vides igitur, ne tum quidem cum meatus cysticus, ut erat in cunctis cadaveribus indicatis, a calculo obstructus est, constans et perpetuum ejus signum esse illum dolorem, qui a Wepfero descriptus fuit.

---

(1) Diss. de cholelitho, cas. 1, n. 6.

(2) Vid. act. erud. Lips. an. 1691, M. maj. in recens. l. ejus. 1, obs. 58.

(3) Diss. de mot. bil. § 57.

(4) Eph. N. C. dec. 2, A. 5, obs. 72 et 77.

(5) Opusc. pathol. obs. 33, hist. 4, 13 et 14.

(6) Commerc. litter. an. 1743, hebd. 32, n. 3.

(7) Cit. supra ad n. 16.

40. Etsi vero hic a nobis indicia quærebantur calculi, non in eum duntaxat meatum intrusi, sed in universum in fellea vesicula existentis; non tamen inquirere pigebit an Wepferi signum calculi proprium sit in communem ductum illapsi, quando ipsius in vesicula subsistentis esse non potest, ut supra (1) cum de distentionis sensu aliquid attingeremus, satis indicatum est. Nam quod in Sepulchreto (2) observatio occurrit cui hic præfigitur titulus, *dolor circa cartilaginem xiphoidem, a calculis in ventriculo et vesica fellea;* cave credas titulo observationem respondere : quam si perlegas, ventriculi quidem fundo, ac substantiæ pertinacissime adhærentes plurimos calculos invenies; in vesica autem fellea, aut alibi ullum fuisse non invenies. Ex hac potius observatione disces, non esse igitur proprium calculorum in communi ductu existentium indicium illud quod calculos ventriculo infixos significabat. Quin etiamsi præter hos, alii in communi extitissent ductu; esset tamen dubitationi locus, utris eum adscribere dolorem oporteret, non secus ac cum in aliqua doloris ejusdem historia, simul in eo ductu calculi, simul in jecinore pene tota prava materia, et vitia gravissima proponuntur; in altera autem multi per hepar tumores, et ab horum uno meatus ille valde com-

(1) N. 37.
(2) L. 3, s. 7, obs. 32.

pressus : quanquam si compressio aut obstructio communis canalis ipsa afferre credatur causam ejus, de quo loquimur, doloris; non erit hic igitur peculiaris nota lapillorum in illo hærentium, cum sine calculis posse et comprimi et obstrui, supra (1) satis ostensum sit, nihilque prohibeat existimare, interclusam in eo bilem adeo et multam et acrem interdum esse, aut mora fieri, ut æque ac calculi, et distendere canalem possit et lacessere. Noli credere industriam solertiamque verum quærentium, et rem medicam juvare nitentium minoris a me duci quam a cl. viro, qui propositi doloris explicationem probat per suspensorii hepatis ligamenti firmam ad peritonæum qua ensiformem cartilaginem obducit alligationem : sed mox eodem quo et ego, veri studio et amore permotus, hæc subjicit : « non » in calculosis jecinoris affectibus tantum, ve- » rum et in phlegmonibus aliisve ejusdem visce- » ris tumoribus, qui non procul ab hujusce li- » gamenti radicibus consistunt, opportuna hæc » sunt ad varia hujuscemodi inde suborta symp- » tomata explicanda, et præcipue dictum cartila- » ginis mucronatæ dolorem, qui in similibus » circumstantiis hepatis inflammationes non raro » comitari consuescit. »

41. Non modo autem hoc signum commune

---

(1) N. 10 et 34.

est morbis aliis sive extra jecur, sive in jecinore, sive in communi ipso ductu commemoratis; sed ne tum quidem occurrit semper cum in eo ductu lapilli sunt. Quicumque enim bilarii calculi per alvum ejecti sunt, per illius meatus angustias ad intestina pervenerint, necesse est : et tamen cum dejectorum ejusmodi lapidum tot extent observationes; in quot tandem harum præcessisse dolorem legimus ad cartilaginem ensiformem? Non me præterit haud omnes dejectos lapides a jecore esse repetendos. Quin ultro fateor ex quo ante Galenum (1) cœpti sunt adnotari, cum prope innumeræ ad hoc usque tempus collectæ sint a Donato (2), a Schenckio (3), a Rhodio (4), a Schrockio patre (5), ab aliisque eorum observationes, magna ex parte videri mihi in ipsis intestinis aut in ventriculo genitos. Nam in ventriculo quoque gigni antiqua indicant exempla, quorum primum recenset Donatus (6) cum civis meus « magister Jo. Juliani de Furlivio misit Gentili lapidem in quantitate unius nucis vomitu » expulsum post dolorem stomachi, cujus lapi-

---

(1) Vid. apud Schenck. obs. med. l. 3, ubi de intestin. lapid. obs. 1.

(2) Cap. supra ad n. 15 cit.

(3) Obs. 1 modo cit.

(4) Cent. 2, obs. med. 74.

(5) Obs. supra ad n. 24 cit.

(6) Cap. modo cit.

» dis durities erat supra duritiem gypsi, figura» que ejus erat sicuti figura ovi? » cui similem nisi quod jujubæ magnitudinem non superabat, colore autem subalbo, nec stratis evidentibus præditum, in patria olim vidi, quem femina pariter post diuturnos ventriculi dolores vomuerat. In ipsis autem intestinis concretos cum alii nuper, nec satis fortasse idoneis exemplis se probasse crediderint; mihi illud præ cæteris huc aptum videtur quod ex Ballonio (1) petes, *lapidis in* Peronii *intestinis perforati, ut liquidiori materiæ via pateret;* ex terreis enim viscidisque particulis intestino circum adhærentibus videtur paulatim crevisse, cæteris per medium transeuntibus, viamque apertam servantibus. Sed et lapides omnium maximos, et totos ex ejusmodi una eademque materia factos, ut certe in intestinis augmentum sic et initium cœpisse, quis neget? Quin etiamsi quosdam fuisse legam, aut magnitudine, aut colore, aut figura ejuscemodi, ut ad cysticos facile aliquis referre posset, ut puta (2) qui *alias majores, alias minores pisis* erant, aut *avellanis, qui coloris fulvi* aut *majori ex parte flavi,* qui *triangulares,* aut aliter *angulosi,* qui denique, ut uno exemplo plura complectar, *et colore, et magnitudine, et forma mespilorum seminibus assimilabantur;* hos tamen

(1) L. 2 consil. medic. 24.

(2) Vid. apud Schenck. obs. 1 modo cit.

omnes libenter omittam, præsertim cum quæ præcesserint, aut non satis diligenter, aut nullo modo adscripta sint. Ad illos veniam, quos qui describunt, aut viri alii graves pro cysticis aut certe pro bilariis, nec sine causa habuerunt. Sed Fernelius quem ipse alias (1) nominavi, haud plura habet, quam *post diuturnum icterum, aborto alvi profluvio, hujus naturæ innumeros calculos instar pisi aut hordei in plerisque exturbari* se deprehendisse. Coiterus (2) pariter sibi notam feminam scribit *molestissima ac admodum diuturna icteritia per calculi cum alvi recrementis excretionem liberatam.* Salomonem Alberti *sæpe ab ictero diuturniori calculos per alvum dejici, observasse,* ex præcl. Hallero (3) scio; an plura autem dixerit, nescio; quippe ejus *oratione*, quam hic citat H, careo, non illa quidem quæ in tribus est editis, anno 1585, sed quæ est in quatuor vulgatis, anno 1590; hanc enim designari non dubito, quam inscriptam esse video apud Lindenium (4) *de felle ad intestina restagnante, etc.* Malpighium, lapidem a matrona dejectum *post ingentes dolores et longam icteritiam* scripsisse, dictum est supra (5). Ruyschium (6) asservasse

(1) Advers. 3, animad. 28.
(2) Obs. anat.
(3) Ad Boerh. prælect. § 348, nota *m**.
(4) Renovat. de script. med. l. 1.
(5) N. 23.
(6) Præf. ad thes. animad. I.

calculum e vesica fellea per anum ejectum, legi; non quæ dejectionem antecessissent. Alios autem sciens omitto, qui aut non plura quam Ruyschius, aut ne tot quidem quot Malpighius, de prægressis indicarunt.

42. Præstat igitur ad eos transire qui doloris sedem tunc præcedentis memorarunt. Hoffmannus pater, ut filius (1) refert, *acutissimos* fuisse scripsit *dextri hypochondrii dolores*. Dillenius(2) post dolores idem hypochondrium *bene diu* occupantes, successisse *colico-nephriticos*. Bartholinus (3) ex Tinctorii observatione *multas querelas de dextri lateris dolore protenso ad intestina*. Lentilius (4) *circa regionem hepatis dolorem summum, cum tumore de quo tamen dolore jam per decennium conquestus* æger *fuerat*. Wolfstrigelius (5), qui fusius quam cæteri, descripsit, prægressos *sæpius dolores*, *colico-nephriticos æmulantes*, *sævissime* demum *recruduisse*: recidivo, ut sæpe solet, hoc morbo *dolorem lumborum*, *et lancinationem circa hypochondrium dextrum*, *ubi locus insertionis cholidochi ductus in duodenum est*: iterum recidivo *dolorem*, *qui quidem colicum potius æmulabatur*, *cum non*

(1) Medic. rat. t. 4, p. 2, s. 2, c. 3 in fin.
(2) Eph. N. C. dec. 3, A. 9, obs. 246.
(3) Cent. 4, hist. anat. 49.
(4) Eph. N. C. dec. 2, A. 7, obs. 136.
(5) Earumd. dec. 1, A. 2, obs. 89.

circa lumbos et hypochondrium dextrum, sed potissimum versus umbilicum persentiretur. Vallisnerius tandem noster (1), qui omnia ipse quoque diligenter est persecutus, cum in patria sua primum, deinde hic etiam Patavii consimiles casus observasset; quod ad dolores attinet, nihil aliud scripsit, nisi « sævissimos in regione hepatis fuisse, et se umbilicum versus extendisse. » A Vatero (2), et tanto magis a Bezoldo (3) propositi casus a me consulto sunt præteriti ob calculorum magnitudinem, qui ut facile in vesica fellea initium habuerint, cum incrementum tamen accepisse in intestinis videri possint, ab his potius quam a communi bilis canali tunc provenisse dicerentur. Et Vaterus quidem *vehementissima ventris tormina* fuisse scribit, *quæ primum regionem umbilici occuparunt, tandemque in regione lumborum substiterunt.* Bezòldus autem postquam *per sex et ultra annos doloribus hypochondrii dextri* ægra *mirum quantum* fuerat *defatigata,* lapidem tandem fuisse dejectum *non absque torminibus.* Nullum igitur in his cunctis observationibus indicari dolorem vides qui ad cartilaginem ensiformem pertineat. Sed neque indicatus a duobus Hoffmannis Jo. Mauricio, et Friderico.

(1) Epist. supra ad n. 13 cit.

(2) Dissert. qua obs. rariss. calcul. obs. 3.

(3) Diss. de cholelitho, cas. 2.

Ille enim (1) *anteriora* quidem memorat; sed ita memorat, ut *diuturnum dolorem tensivum et vellicantem* fuisse dicat, *sub hypochondrio dextro anteriora versus molestum.* Hic vero (2) præter *intolerabilem in dextro latere et sub costis spuriis dolorem* etsi hæc addit; *circa scrobiculum cordis persistebat dolor vehemens pressorius, qui etiam ad umbilicalem usque se extendebat regionem;* tamen neque scrobiculus cordis cartilaginem ensiformem comprehendit, aut si hic velis comprehendere, meminisse oportet, in ea observatione non de *lapide* verba fieri, sed de *amurca biliosa, ductum choledochum obturante;* ut sic potius confirmari possent illa quæ supra (3) disputavimus de ambiguitate hoc signum consecutura, quæ certe alia quoque consequitur signa in proxima Hoffmanni observatione (4). Cæterum in ultima (5) ubi de calculis ipsis agitur, ductum illum obstruentibus, *acutus* proponitur, *et vix tolerabilis hepatis regioni firmius insistens dolor, intercurrentibus intestinorum doloribus, qui per intervalla remittebant.* Denique scripta a peritissimo Archiatro Swietenio (6) inspice, ubi quæ

(1) Eph. N. C. dec. 2, A. 7, obs. 244.
(2) Paulo ante cit. capite 3, obs. 4.
(3) N. 40.
(4) C. eod. 3, obs. 5.
(5) Ibid. obs. 6.
(6) Comment. supra ad n. 15 cit. § 950.

tunc accidant, a se observata proponit; de dolore ad ensiformem cartilaginem reperies nihil. Cum autem omnibus quas protulimus observationibus pensitatis, extensum dolorem ad cartilaginem illam nunquam, ad umbilicum autem sive ad umbilicalem regionem haud semel animadverteris; si forte velis explicationem petere non ab jejuno intestino, in quod duodenum se producit, sed ab suspensorii hepatis ligamenti illa parte quæ Eustachio (1) melius quam Reverhorstio (2) nota, comitatur umbilicale vinculum, aut etiam ab hoc vinculo; per me non minus licebit, quam ab suspensorii parte reliqua, cum se nonnunquam, ut ab aliis observatum est, ad ensiformem cartilaginem extendet dolor.

43. Si ergo bilarii calculi, ut hactenus ostensum est, et mox (3) confirmabitur, ne tum quidem cum molientes exitum, usque adeo molesti sunt, peculiari, constanti, perpetuo quopiam signo se se indicant; quanto minus id poterunt in sua vesicula quiescentes? At enim calculorum quoque in renibus, et urinaria vesica inhærentium signa, inquis, persæpe ambigua sunt, nec tamen a medicis in tanta rei obscuritate contemnuntur. Ego vero neque illa quæ de cysticis proferuntur contemno; sed ad suspicandum potius,

(1) Tab. anat. II, fig. 3 et 4.
(2) Diss. de mot. bil. fig. 1.
(3) N. 44 et seq.

quam ad eos pro certo cognoscendos apta esse conqueror (1). Quod si in suspicionibus subsistendum est; non solum commendo qui his pondus aliquod addere nituntur, augentes numerum indiciorum: sed inter illos nomen ipse quoque profiteor meum. Itaque etsi cystis lapillos non semper cum bile conjungi, scio, quæ amurcam imitetur, nec semper cum urinariis calculis; tamen neque Sylvii suspicionem, quam in Sepulchreto (2) etiam habes, omnino spernendam esse credo, verentis ne qui ejuscemodi bilem vomunt, in eorum cysti lapilli concrescant, neque meam alteram tibi suspicionem reticendam. Ipse enim cum præter illos quos simul felleis, simul urinariis calculis obnoxios alias (3) a me visos memoravi, alios quoque viderim, alios legerim, inter versandum autem eas, quarum parte in his litteris subinde usus sum, observationes, quamplurimos pariter invenerim; non fortuito hæc accidere facile intellexi. Ex iis quos sic affectos legi, unum haud omittam, dignum præ cæteris qui ob sua in medicam Facultatem merita commemoretur, Michaelem Mercatum (4). Hic nephriticis cruciatibus confectus, cum lapides duos, nec parvulos,

(1) Vid. n. 36.

(2) L. 3, s. 18, obs. 9.

(3) Epist. anat. 1, n. 48.

(4) Vid. ejus vitam, et testimonia Metallothecæ ejusd. Vaticanæ præfixa.

n ureteribus, in renibus autem sexaginta tres aut minores omnes, aut quosdam saltem, ut præceptor ejus scripsit Cæsalpinus, *ingentes* haberet; in cysti etiam fellea, quamvis ictero, quod memorent, nunquam tentatus habuit sex et triginta, obscuri coloris et angulares, ciceris magnitudine. Quis autem cum hæc de Mercato, tum in illis insuper tot observationibus legens, Episcopum illum Lælii a Fonte (1) ex renum quoque lithiasi laborare consuevisse, Hoechstetteri (2) comitem arenulas et lapillum in renibus habuisse, Wepferi (3) Victorem in papillari caruncula alterius renis lapilli frustulum, Borrichii (4) feminam ex vesica utraque calculos effudisse, Mortoni (5) aliam renem alterum iisdem refertum gessisse, Reverhorstii (6) senem eosdem in renibus et vesica urinaria; et ne forte hæc non nisi in senibus animadversa fuisse credas, Boneti (7) virgini duodeviginti annos natæ a lithotomo exemptum esse lapidem ovi anserini magnitudine: ad hæc Bergerum (8) in Jurisconsulti

(1) Cons. cit. supra ad n. 31.
(2) Cas. cit. supra ad n. 17.
(3) Hist. cit. supra ad n. 20.
(4) Vid. Bartholin. act. Hafn. vol. 5, obs. 65.
(5) Phthisiolog. l. 3, c. 14, hist. 5.
(6) Diss. supra ad n. 42 cit. § 56.
(7) Sepulchr. l. 2, s. 4, obs. 35.
(8) Physiolog. l. 1, c. 14.

utraque vesica invenisse, Lancisium (1) in rene quoque viri exc. Horatii Albani et magnum lapidem et pusillos; Hoffmannum (2) denique in viri generosi rene non parvum, in vesica urinaria multo majorem; omittam enim sciens alios quampluri-mos et in his Jo. Bapt. Contulum (3), Christoph. Cunradum (4), Vitum Riedlinum (5), Tob. Ferd. Pauli (6), Jo. Casparum Grimmium (7), Jo. Sebast. Albrechtum (8), Jo. Jacobum Treylingium (9), Christoph. Jac. Trewium (10), qui in duobus adnotavit, Jo. Storchium (11) et Isr. Cregutum (12); hos, inquam, aliosque (13) omittam, quando præter Baglivum (14), hoc adeo inter consueta ponentem, ut rationem quæsiverit, *cur existentibus calculis in vesica fellea, germinent quoque*

---

(1) Oper. tom. 2, diss. 10.

(2) Cap. 3, supra ad n. 42 cit. obs. 1.

(3) De Lapidid. c. 25.

(4) Eph. N. C. dec. 3, A 9 et 10 in obs. 171.

(5) Earumd. cent. 3, obs. 45.

(6) Earumd. cent. 9, obs. 76.

(7) Act. N. C. tom. 1, obs. 20.

(8) Eorumd. tom. 4, obs. 49.

(9) Eorumd. t. 5, obs. 129.

(10) Commerc. litter. an. 1734, hebd. 6, n. 5, et an. 1743, hebd. 32, n. 3.

(11) Commerc. litt. an. 1735, hebd. 52, n. 4.

(12) Dissert. de calc. in corp. hum. generat., etc., § 31, in fin.

(13) Vid. Epist. 37, n. 12.

(14) De experimen. circa bilem.

in urinaria, et contra, unus pro multis esse potest Abrahamus Vaterus (1) diserte confirmans, *sæpissime certe in vesica fellea* calculos *observatos esse in iis qui calculo simul viarum urinariarum laborarunt.* Quis igitur talia legens, et tot consimiles attendens casus, non continuo intelligat id quod Vaterus, *manifestum esse causas* utrorumque calculorum magna ex parte *esse communes*? Quod cum posueris, mecum facile arbitrari incipies, ubi ad cæteras felleorum calculorum notas hæc quoque accesserit, ut homo urinariis calculis obnoxius sit, aliquid ponderis esse ad reliquas suspiciones accessurum, præsertim si juxta ea quæ supra (2) adnotata sunt, is homo neque infans, neque puer sit, imo ætate sit jam media aut senili: quæ animadversio ab ætate desumpta, si cum aliis jungatur, juvare etiam poterit ad dejectos intestinales calculos ab iis qui in cysti geniti essent, distinguendos. Sic cl Carlius (3) cum quemdam calculum qui inter cysticos referebatur, ab adolescente dejectum annorum XVIII, ob id *præsertim* ad hos pertinere non credidisset, quod *illa ætas non ferat istiusmodi morbosam dispositionem* (nec certe nisi quam rarissime; in eoque minime inter se conveniunt fellei calculi et urinarii); cognovit postea

(1) Diss. supra ad n. 16 cit. thes. 8.

(2) N. 15.

(3) Commerc. litt. an. 1731, specim. 51, n. 1.

ejusdem juvenis ex dysenteria mortui, jecur inventum esse *tam sanum, quam vituli sanissimi esse potest*: calculus autem, ut ille fuerat, *duarum unciarum et dimidiæ*, si vel multum incrementi cepisset in intestinis aliquod suæ pristinæ moræ, transitusque saltem vestigium in affixis jecori vesicula et ductibus reliquisset.

44. Etsi vero, quascumque commemoravi, felleorum calculorum notæ sunt, ut ex iis apparet quæ hactenus dixi, et Hoffmannus (1) admonet, *collective sumendæ et considerandæ*, et quoniam omnes in omnibus esse non possunt, pleræque saltem et in his præcipuæ, attendendæ; (præcipuas autem voco quæ crebrius solent animadverti, ut puta cum lapides in communem ductum descendunt certa a dextris doloris sedes, icterus, vomitus, anxietas, recidiva; sic enim fere animadverti in pluribus earum observationum quæ supra (2) sunt indicatæ); etsi, inquam, ita ut dicimus, faciendum est; tamen oblivisci nunquam decet, quam facile subesse possit deceptio. Confer enim cum plerisque ex his vel præcipuis notis observationes illas duas, quas etiam antea (3) indicavi, ejusdem Hoffmanni; vera intelliges a me dici. Idemque intelliges, cum postquam scrip-

(1) Cap. 3, supra ad n. 43 cit. § 15.

(2) N. 42.

(3) N. eod. id est. obs. 4 et 5.

sit (1), *esse quædam signa haud fallacia*, *quæ calculorum in ductibus biliariis indicant præsentiam*, et præcipua ex illis enumeravit; paulo post (2) signa profert maximi calculi in cysti fellea inhærentis, præsertim autem cum symptomata describit (3) icteri non ab ullo calculo, sed a spasmodica duntaxat *strictura* illati. Accidit tamen haud raro ut quemadmodum in urinariis calculis, sic in bilariis quoque habeamus signum longe omnibus anteferendum, videlicet cum eorum aliquis, aut fragmentum saltem quodpiam ejicitur. Quod quidem signum, ab naturali ipso rationis lumine præmonstratum, cum alii antea, et in his Vaterus (4), præcipue autem, et fusius Vallisnerius (5) memorassent: mirari qui possit, cur inter signa ista *haud fallacia* sit ab Hoffmanno prætermissum, præsertim cum ante quinquennium hæc ipse quoque (6) docuisset: « inter hæc vero omnia, quæ jam monuimus, signa, » nihil datur certius vehementes a calculo felleo » prognatas dijudicandi passiones, ac si ipsi cum » excrementis per alvum secedant; et tum non » secus ac in calculis renalibus, quando hi ex

(1) Ejusd. tom. 4, p. 4, c. 12, § 11.
(2) § 17.
(3) Obs. 1.
(4) Diss. supra ad n. 16 cit. thes. 12.
(5) Epist. suprà ad n. 13 cit. adnot. 1.
(6) Tom. 4, paulo ante cit. p. 2, c. 3, § 18.

» ureteribus in vesicam fuerunt delati, omnes » simul et semel dolores cum reliquis gravibus » afflictionibus cessant atque expirant, ictero » saltim excepto, qui non simul sed sensim tan- » dem evanescit. » Præcedentibus igitur indiciis calculorum qui in bilarios ductus intrusi, exitum sibi in duodenum intestinum moliantur, si inter alvi recrementa, quæ tum diligenter sunt a ministris eluenda, et per cribrum aliquod, sicuti Vallisnerius monebat, trajicienda, bilarius aliquis calculus inveniatur; non est dubium quin hoc signum eam lucem afferat, quæ non nisi incerta et subobscura a tot aliis notis sperari poterat.

45. Sed cautione opus est nequando intestinalem forte calculum pro bilario, sive ut vocabuli ambiguitas omnis hic declinetur, pro hepatico, id est in hepatis canalibus, aut cysti ejus genito accipiamus. Est quædam Hoffmanni observatio(1) viginti lapidum vomitu ejectorum, quos etsi non plane incredibile existimabat ex bilariis ductibus provenisse, conjiciebat tamen, *in ipsius* potius *duodeni flexura a bile crassiori et terrestriori successive concrescere, et progigni potuisse*; erant enim angulosi quidem, et colore ex flavo viridi; sed ea magnitudine ut sine ventris in dextera parte torminibus, quæ nulla præcesserant, com-

(1) Ibid. Obs. 2.

munem ductum permeare potuisse non videntur. Icterus tamen horum antecesserat ejectionem, et *statim* ab hac, quod permirum videri debuit attendentibus Hoffmanni exceptionem, paulo ante (1) memoratam, *sublatus* est. Si ergo ut bili exitum, in duodeno obstantes præcludebant, ita bilis aut per se aut mora acrior facta esset, aut ipsi acutioribus fuissent angulis; facile vides, non modo icterum, sed et dolores a dextris et quæ hos alia consequuntur, prævia habere, et sua ejectione etiam tollere potuisse. Verum illa simul conjungi possibile magis quam frequens est : et nulli in proposita observatione prægressi a dextris dolores satis cautum medicum facere potuissent. Quorum aut icteri, et magis utrorumque absentia cautum pariter facere debet, ubi calculi qui cystici alioquin videri possent, ex alvo dejiciuntur, velut in iis quæ protinus indicabuntur exemplis. Et primum calculi tres (2) (3) (4) dejecti occurrunt, quorum sive globosam aut ovalem figuram, sive colorem exteriorem aut interiorem, et alia quædam attendas; non facile perneges cysticos esse potuisse, præsertim si nonnullos in vesicula aliquando repertos esse non ita dissimiles, recor-

(1) N. 44.
(2) Commerc. litt. an. 1740, hebd. 19, n. 2.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 3, obs. 21.
(4) Act. N. C. tom. 7, obs. 100.

deris; sed tormina quidem et ventris dolores fuisse legens, nec tamen in dextero hypochondrio, imo iliacam regionem in uno exemplo gravantes, lapides intestinales fuisse credes, idque eo facilius quod non icterum, sed volvulum in his singulis tribus casibus videbis commemorari. Succedunt exempla alia tria. Quorum primum (1) si ullam de regio morbo mentionem haberet, neque dejectos *absque ullis doloribus* lapillos proponeret; horum descriptio tanto magis faceret, ut pro cysticis agnosceremus, quod magnitudine cum iis minime comparandi erant qui tribus superioribus et totidem insequentibus exemplis memorantur. Horum alterum (2) dolores quidem colicos, sed non ad dexterum hypochondrium, neque cum ictero conjunctos exhibet. Quamobrem calculum, quamvis concentricis, ut Icon ostendit, corticibus præditum, et intus extraque flavum, libentius cum ejus observatore crediderim in aliquo intestino genitum bilis ingressui propiore. Sic in tertio exemplo (3) assentior cl. Albrechto, in colo intestino ortos existimanti calculos, quos alioquin describit figura triquetra, in aqua natantes, flammamque concipientes; assentior, inquam, non tam quia sub obscura exteriore flavedine albissimam, quæ tamen

(1) Eorumd. tom. 3. obs. 82.
(2) Eorumd. t. 8, obs. 121.
(3) Eorumd. t. 3, obs. 57.

instar. durioris saponis solida erat, materiam continebant, quam quia in dextero quidem hypochondrio vehemens dolor non defuerat; sed, ut *sebi impurioris* ex combustis *odorem*, aliaque prætercam, nihil usquam ad icterum pertinens video adnotatum. De quatuor denique exemplis quæ juvat adjicere, si calculum quem cl. God. Guil. Mullerus (1) sic in transitu memorat, ut *felleum* vocat, et ex stratis aliis alia complectentibus conformatum pingit, sic plenius potuisset describere, et quibus præviis aut comitantibus symptomatibus ejectus fuisset adjungere; fortasse absque ulla dubitatione acciperem: ut certe accipio quos præcl. Jo. Phil. Burggravius (2) post atroces eosque recidivos dexteri hypochondrii dolores, nec sine icterico tum in facie, tum in lotio colore proponit dejectos. Sed et quosdam a cl. Brunnero (3) visos, quantumvis sine ictero fuerint, accipiamus necesse est propterea quia jam in jecinore inchoatos per anatomen deprehendit. Nempe vir annos ferme decem perpetuo ventris dextrique potissimum hypochondrii dolore vexatus, premente primum, tendente et obtuso, postea vero interdum lancinante, dein acerbissimo, neque dexteri hypochondrii sedem mutante, novissime intolerabili, calculos dejecit

(1) Eorumd. t. 6, obs. 69 circa medium.
(2) Eorumd. t. 5, obs. 78.
(3) Commerc. litt. an. 1738, hebd. 18, n. 1.

leves, flavos, lamellata compage, angulosos. Is post triduum mortuus, habuit in cysti, quæ magna erat, massam ex fulvo obscuro cæruleam et virescentem, eamque mollem, in medio autem ductus cystici; et in communi ubi oblique hiat in duodenum intestinum, hærentem materiam paulo quidem minus mollem, sic tamen ut ab iis ductibus in globulos conformata esset duos *oblongo-rotundos*; in colo denique calculos quindecim in unum globum compactos, sed facile separandos, nondum adeo duros, ut qui fuerant dejecti. Itaque negari non poterat hos fuisse in bilariis ductibus inchoatos, et per gradus minus molles factos, mora demum in intestinis duratos. Quod si *per totum morbum nullum signum icteri se se manifestavit*, aut credito materiam in vivente facile molliorem quam altero post mortem die cum in ductibus reperta est, non omnino bilis exitui obstitisse, et dolores sua fortasse acrimonia magis quam obstaculo creasse; aut reminiscere eorum quæ in singulari aliquo ejusmodi casu indicavimus supra (1) ut vel obstructo communi ductu, posse nonnunquam abesse icterum intelligeres. Quod cum spectarem, paulo ante dixi, icteri quidem, sed magis et icteri et dolorum a dextris absentia cautum medicum fieri oportere; ut magis reliqua simul omnia

(1) N. 34.

prius quam pronunciet quidquam, attendat. Quamobrem, ut exemplum quartum subjciam, non ita facile ab hepaticorum numero eos calculos excludam quos olim Fr. Slare (1) ab nobili femina *valde cruciata doloribus hepaticis* vix aliquot post hos horis, bis vidit excretos; etsi enim presse, ut fit, rescribens, forte omisit quæ ad arquatum morbum attinebant, lapillorum tamen odorem, combustorum videlicet, colorem, saporem felleis convenientem, præterea in aqua levitatem, et *combustibilitatem* non omisit. Quæ utinam duæ ultimæ notæ aut nunquam prorsus in intestinalibus, aut saltem semper in hepaticis calculis adnotarentur; certe esset medicis multo proclivius cavere, ne hos temere, ut olim verebatur Matthiolus (2), pro illis acciperent. Verum duo illa signa, quibus cum Reverhorstio (3) plerique utebantur, haud raro fallere ostensum est. Quod si Vallisnerius (4) cavendum admonuit, ne calculi quidam propterea quia neque arderent neque innatarent, præpropere ex hepaticorum numero rejicerentur eo tempore quo perpaucis duntaxat experimentis illa cœperamus signa infirmare; quanto id nunc magis cavendum est, cum ea nobis adeo creverint experimenta, ut ex-

(1) Vid. commerc. litt. an. 1735, hebd. 5, in adnot ad 2.

(2) L. 5, Epist. medic. 3.

(3) Vid. supra n. 25 et 26.

(4) Adnot. 1 cit. supra ad n. 44.

ceptiones ad certa capita reduci posse non videantur (1). Sed et quantum cystici calculi variare possint non colore tantum et forma, verum et structura ipsa externa internaque, et substantiæ etiam modo, ut vel pellucidi nonnunquam sint, ideo supra (2) diligenter est adnotatum, ne si forte aliqui interdum occurrant ab iis qui plerumque solent, vel plurimum discrepantes, continuo hepaticos non esse pronuncies; sed proprietates antea cæteras singillatim, et quæ præcesserint, quæ sint comitata, quæ subsecuta signa, perpendas.

46. Nec vero ipsa, ne de immani numero quidquam dicam, lapidum magnitudo absterrere te semper debet, ne propterea hepaticos esse censeas. *Insignis* certe illum fuisse *magnitudinis* quem femina quædam per sedem excreverat, testatur Vaterus (3) : et tamen femina, paulo post ejus excretionem mortua, in vesica fellea quinque alii minores inventi sunt *ita figurati, ut videri posset, quomodo majori* illi, corculum referenti, *adhæsissent.* Cum iis igitur ipsum quoque in cysti fuisse intelligis, neque magnitudine prohibitum sua quo minus inde exiret, atque in cavum intestinorum perveniret. Magnus quoque erat his, quippe *pollicis articulum æquans*, quem

(1) N. 25 et 26.

(2) N. 16 et seq.

(3) Diss. supra ad n. 16 cit. thes. 3.

cel. Swietenii (1) socrus, periodicis icteri paroxysmis obnoxia, post acerbiores in ipsa duodeni intestini sede cruciatus, biduo interjecto dejecit: foveis duabus in superficie excavatum, binos restare significantibus, qui ipsi quoque postea prodiere non multo priori illo minores. Cui tamen sua non obstiterat moles ne ductuum eluctaretur angustias. Nec mirum; nam etsi angustus sit choledochos ductus, etsi angustior, et valvulis impeditus cysticus; membranei sunt tamen, eoque ferre possunt prope incredibilem dilatationem. Itaque cysticum *ordinario octuplo majorem, ut pollicis crassitiem adæquaret*, invenit Besoldus (2) in *ejusque tractu medio calculum notabilis magnitudinis*. Et ipse, ut alibi (3) scriptum est, *communem, cysticum et hepaticum intra hepar usque dilatatos adeo* conspexi, ut *perimetrum duobus transversis digitis æqualem haberent* in sene, cujus in cysti, præsertim vero in hepatici ductus ramis calculos deprehendi. In muliere autem, cujus fellea vesicula magnum calculum, quamvis necdum induratum illum quidem continebat, communis canalis qua in duodenum influit, perangustum alias, orificium dilatatum adeo conspexit Heisterus (4), *ut par-*

(1) Comment. supra ad n. 15 cit. § 950.
(2) Diss. de cholelitho, cas. 1, n. 5.
(3) Epist. anat. 1, n. 43.
(4) Act. N. C. tom. 1, obs. 181.

vum digitum facile immittere in illud potuerit. Et Henr. Albertus Nicolai (1) cum *insigniter* ad vesiculam usque expansus esset idem canalis, ejus orificium non minus quam Heisterus patens invenit. Sed vel amplius viderat junior Verneyus(2). Laxius autem Trewius (3) cum bilariis ductibus pariter dilatatis. Quorum diametrum triplo quam solet, majorem deprehendit Kniphofius (4). Aliis hujus generis, quæ in promptu essent, observationibus supersedeo; nam et hæ satis sunt, et mox (5) quasdam, in quibus una erit multo maximæ dilatationis, sum producturus. Cum igitur adeo canales isti et dilatari possint, et dilatati inveniantur; non est cur lapides vel grandiusculos per eos transire potuisse dubitemus, nisi cum in hypochondrio dextero non ii præcesserint dolores qui dilatationem illam significarent. Itaque ut Hoffmannum laudo, quod de viginti illis magnitudinis insignis lapidibus (6) verba faciens, non plane incredibile censuerit, in ductibus de quibus loquimur, *minimos felleos calculos primum posse hærere, sensim a præterlabente bile augmentum capere, et successive horum ductuum in-*

---

(1) Commerc. litter. an. 1732, hebd. 33, n. 11, sub 4.
(2) Loco indicato supra ad n. 13.
(3) Act. N. C. t. 4, obs. 140.
(4) Eorumd. t. 8, obs. 30.
(5) N. 47.
(6) Obs. supra ad n. 46 cit.

genti dilatatione facta ibi diutius subsistere : sic eumdem iterum vel magis laudo, quod dubium se, imo in alteram sententiam proniorem ostenderit, propterea quia *sine præcedentibus lateris dextri torminibus* lapides illi ejecti fuerint. Bezoldo (1) quoque id in laude pono, quod vel præviis per sexennium, et eo amplius hypochondrii dextri doloribus, cum denique lapis dejectus esset, licet ipse, nec sine rationibus, e bilariis ductibus extitisse arbitraretur, professus est tamen se nolle *mordicus* isti *inhærere sententiæ*; credo quia pro tanta lapidis mole non ibi tunc demum fuisset insolita quædam, et maxima omnium doloris atrocitas cum pervictis tandem orificii communis ductus angustiis, se repente lapis in duodenum intestinum effudit : quibus in angustiis si diutius substitisset, non poterat certe, nisi rara quædam ponatur bilariorum ductuum dispositio, non regium morbum, de quo altum silentium, intulisse. Pervellem æque commendare posse Abrahamum Vaterum (2), doctum alioquin et sagacem medicum, qui dejectos duos *insignis magnitudinis* calculos e cysti usque fellea venisse non dubitat, quamvis *nec dolor*, *nec aliud incommodum ab ipsis antea perceptum esset*, et vel tunc ventris cruciatus non dexterum hypochondrium : sed *primum regionem umbi-*

(1) Diss. modo cit. cas. § 7.
(2) Obs. 3, supra ad n. 42, cit. § 2 et seq.

lici occupassent, tandemque in regione lumborum substitissent. Nec tamen suis ipse caret rationum momentis. Sed dum inter has exempla profert maximæ osculi uteri arctissimi in partu dilatationis, tantæque exilium ureterum distentionis in calculosis, mirum est non illi occurrisse, neque illud tamen, neque hos acerbis carere doloribus, cum dilatantur.

47. Verumtamen quid pro Vatero dici possit, videamus. Extat apud Schenckium (1) Traffelmanni observatio in qua viri Principis *meatum bilis duodeno insertum* nobis, ut ipse invenerat, *latum et ventriculi instar inflatum*, ac *calculis undequaque refertum* majoribus minoribusque describit. Si forte quæris proximam mortis caussam, vigil coma fuit in lethargum degenerans. Si quæ antea molesta fuerint, præter incredibilem sitim, qua perpetuo, dum viveret, ille torquebatur; nihil quidquam invenies. Num medicum, ut apparet, diligentem, qui hoc adnotaverit, si forte icterus, si quis ad dexterum hypochondrium dolor, si aliud quod ad meatum calculis adeo distentum attineret, Principem proprium male habuisset aut ignoraturum, aut in non brevissima observatione præteriturum fuisse, credis? At si non credis, præter ductum alterum qui bilem ad intestina deferendo, icterum prohiberet,

(1) Obs. med. l. 3 ubi de cholidoche meatu, obs. 3.

agnoscas necesse est, posse aliquando choledochum meatum increscentibus intra eum sensim et numero, et magnitudine perpaucis antea calculis et perminutis, præter modum quidem, sed paulatim adeo, lenteque distendi, nihil ut de ipso homo conqueratur. Verum ut ut credas, illud semper mecum existimabis, perrara hæc esse; simulque animadvertes, aliud de quiescentibus calculis, aliud de cystici totius, et de communis ductus ad finem angustias vi superantibus ferendum esse judicium. Equidem id non requiro, ut quemadmodum in Tinctorii (1) observatione post dextri lateris dolorem protensum ad intestina, cum calculis excernatur *materia cruenta et purulenta;* satis mihi est ut Bartholino (2), *sola ductus cholidochi*, ab ipso alias visa, *dilatatio*; quæ sicuti nonnunquam calculis ad extremas angustias hærentibus, easque ubi dimoveri incipiunt, suis angulis lædentibus non sine sic inducti abscessus disruptione demum fit, et puris ac sanguinis dejectione, ita plerumque cum multo minori violentia fit; sed fere nunquam sine dolore. Descripta est a me alibi (3), et superioribus etiam litteris (4) commemorata Valsalvæ observatio, in qua cum ingenti hepatici abscessus cavo

---

(1) Vid. supra n. 42.
(2) In ead. obs.
(3) Epist. 3 anat. n. 10.
(4) N. 10.

superior pars ductus ejusdem communicabat, pars autem reliqua ita erat amplificata, ut digitum admitteret, sicque ostenderet quomodo, vivente homine, vesiculas plures quam ducentas, qualibus etiam tum ille scatebat abscessus, ad intestinum transmitteret. De multis qui olim per eum meatum ejecti fuerant, sanguinis grumis nonnullos ad angustias substitisse, easque urgente desuper coercita bile, ipsoque sanguine dilatasse verisimile est. Illud certum et morbum regium, et vomitiones, et dolores præsertim, antecessisse, qui hypochondrium dexterum adeo lacessebant, ut sævissimas excitarent sæpenumero nervorum distentiones Quæ, atque alia, ibidem proposita, ut magna ex parte in tantum hepatis morbum rejicias; aliquam tamen partem si quis referat ad choledochi meatus dilatationem, facile pernegare non possis. Quam si in ductu non ab angulosis, asperis magnis lapidibus lacessito, imo a perfluentibus sæpius sanguine, et ichoribus laxato, sine doloribus factam esse, non negas; vide; non sine doloribus tunc fieri dicturus sis; ubi infimæ illæ angustiæ non ante laxatæ essent, imo a calculorum irritamentis contractæ?

48. Noli expectare, ut has nimis jam longas litteras, multa de curatione hujus morbi addendo, longiores faciam. De qua satis erit perpauca attingere. Diximus (1), id mali sæpius esse reci-

(1) L. 42, n. 44.

divum, nec certius cognosci, nisi cum aliquis dejectus fuerit calculus, quem ex hepate provenisse, dolores ad hujus regionem prævii commonstraverint. Igitur curationis pars una erit dare operam, cum ejusmodi acerbissimi dolores redierint, ut calculus ex angustiis illis se expediat. Altera postquam se inde expedierit, ut si quis alius restat calculus, si fieri possit, dissolvatur. Tertia, ne procreetur novus. Sunt autem hæ singulæ curationis partes ita, ut posuimus, distinguendæ, nec tempora cuique debita, ut quidam facere videntur, qui remedia promiscue congerunt temere confundenda, sed rei natura, et analoga urinarii calculi similiter distincta curatio, præ oculis habenda est.

49. Cum igitur sævissimi urgent dolores, satagendum est, ut hi consopiantur, non solum ne æger torqueatur, et in periculum inflammationis aut nervorum distentionis conjiciatur, verum etiam ut calculus angustias superet. Quo enim hic magis ductus irritat, eo magis ad calculum se contrahunt ductus, itaque et suos augent cruciatus, et illi transitum intercludunt. Ergo etiam atque etiam laxandum est : et ad ea quæ per se laxant atque emolliunt, sunt eumdem ad finem adjicienda diluentia, demulcentia, anodyna, et temperatissima antispasmodica, et, si intolerabilis dolor cogat, etiam opiata. Nec solum interius datis, sed etiam exterius adhibitis, quantum per hæc licet, laxandum est, clysteri-

bus dico, inunctionibus, fotibus, balneis. Quibus omnibus, ubi plenitudo sanguinis sit, non video cur non hujus missio proponatur, non modo ne forte inflammatio fiat, verum etiam ne vasculorum turgentia angustiæ viarum augeantur. Porro ut quæ laxant, commendo omnia, ita quæ irritant, vehementer suspecta habeo. Detrimentum enim quod inferunt, ductus ad coarctationem adigendo, certum est; utilitas autem quam ab impulsione et extrusione calculi plures expectant, incerta. At enim exempla, inquis, calculorum circumferuntur, quos valida pellentia, aut fortiora emetica et purgantia eduxerunt. Fateor. Sed felicem casus temeritatem quis consulto imitari audeat, qui non sciat (quis autem pro certo sciat?) vias satis jam esse laxatas, ut nihil nisi ultima impulsio et agitatio desideretur; non vero adhuc rem contra se habere, et in eas angustias conjectum præpropere iri calculum, unde nihil possit expedire, quo magis et cruciatus crescant et pericula augeantur. Et sane video Hoffmannum (1) docentem, emetica *sæpe deprehendi summe perniciosa,.... si ductui cystico inhærescens calculus graviores circa præcordia efficit anxietates*; Reverhorstium (2) autem, quemcumque ductum calculus obstruat, vomitoria *anceps esse remedii genus*, *libenter faten-*

(1) C. 12 supra ad n. 44 cit. in cautel. § 1.

(2) Dissert. supra ad n. 16 cit. § 66.

tem; Scheffelium (1) denique, ut alios brevitatis studio sciens omittam, quod ad purgantia remedia attinet, diserte scribentem: *nollem id facile imitari, metuens ne simul calculi sic constituti, ut expelli non possint, moveantur, sicque dolores exasperentur*, quos vel ira duntaxat, sicuti continuo ostendit, in ejusmodi ægris, non modo purgantium stimulus, facile concitat.

50. Intelligis ipsum de purgantibus medicamentis etiam tum loqui, cum dolores, ejecto calculo, conquieverunt; quæ pars altera est curationis. Vel tunc igitur ob eas quæ modo indicatæ sunt causas, a purgantibus abstinerem, et lenioribus potius remediis intestina abstergerem, ne forte ejectus in ipsa calculus aliqua in eorum sede subsistens, ea incrementa caperet quæ ægro essent aliquando nocitura. Cave autem ne me propterea timidiorem voces, aut si forte vis, etiam voca; id enim minus vereor quam si audaciorem vocares, in eo videlicet morbi genere in quo supra (2) ostensum est, quiescentibus calculis nihil sæpenumero molestiæ percipi. Quapropter in hac quoque altera curationis parte noli mirari, quod missis pellentibus, id solum faciendum proposuerim, ut si quis forte restet calculus, dissolvatur, dummodo hoc possit fieri.

---

(1) Dissert. supra ad n. 13 cit. § 30.
(2) N. 37 et 38.

Neque enim me fugit quam parum spei et promissionibus respondere soleant quæ ad id laudantur, sive innoxia sint; quæ libenter acciperem, seu nimis acria aut quocumque modo irritantia; quæ vitarem. Nec illud mirum; quando vel extra ipsum corpus diu servatos in iis humoribus calculos, quibus dissolvi intra corpus creduntur, minime solutos conspicimus nisi ex mollioribus forte sint, quales Borrichius (1) vidit *in aqua calida pene totos colliquescere*, et post illum Hoffmannus (2), nosque etiam in non calida, ductis fissuris, ut ad Schroeckium scripsimus (3), in fragmenta abire. Quin et per se interdum in frustula abeunt quidem, ut in nigris nonnullis animadvertimus, aut etiam in humorem: ut quem Lanzonus (4) *in viridem liquorem sponte esse dissolutum* adnotavit. Nam etsi ut istum calculum designet, *totum succum felleum saxeum reperisse* se dicit; aut *saxei* vocabulo, ut conversum in calculum diceret, abusus est, aut crusta magna ex parte saxea visa est, cum substantia interior mollissima esset. Contra potest junctura esse mollior; substantia autem valde compacta. Sic Platnerus (5) calculi qui *parum*

(1) Apud Bartholin. cent. 3, Epist. med. 85.

(2) Cap. 3 supra ad n. 44 cit. § 6.

(3) Obs. supra indic. ad n. 20.

(4) Eph. N. C. cent. 3, obs. 62.

(5) Progr. supra ad n. 17 cit.

pressus, *mox dilapsus est*, *fragmenta* vidit *nec calida*, *nec vini spiritu*, *quamvis loco calido per plures dies ea contegerent*, *solvi potuisse.* Sic etiam Bezoldus (1) cum frustula, tum in illa, tum in vini spiritu etiam *rectificato per tempus* reliquisset, *plane dissoluta* fuisse non vidit. Nec vidit Hoffmannus (2) eos quidem *lapides cysticos*, qui *solidioris fuerant texturæ et saturatioris coloris.* Vallisnerius (3) contra nullo humore melius dissolvi expertus est, quam calefactis spiritibus vini rectificato et resinæ terebinthinæ. Et de vini quidem spiritu consentientem habuit auctorem quem laudat Hallerus (4); de spiritu autem altero dissentientes alios, et in his Tacconum (5) qui de utroque spiritu plane discrepat. Idem, ne nimius sim, cum possis apud eos quos nominavi, et alios quoque, hæc in aliisque humoribus facta pericula per te videre; idem, inquam, cum ex iis de quibus primum locutus est, calculis unum quem in spiritum nitri injecerat, *tenerrimum* viderit *evasisse; e*os de quibus novissime verba facit, ab eo spiritu *nihil mutatos esse* affirmat, quod et Vallisnerius (6) et Bezol-

(1) Diss. de cholelitho, § 5.
(2) § 1 paulo ante 6.
(3) Epist. supra ad n. 13 cit.
(4) Nota *r*, supra ad n. 25 cit.
(5) Supra ad n. 16 cit.
(6) Epist. cit.

dus (1) pariter animadverterant. Ex his varietatibus illud insuper addisces, ignorari a nobis quo potissimum lithontriptico in hoc aut illo casu uti deberemus, si constaret hos calculos, ut plerumque minus duri sunt magisque friabiles quam urinarii, ita per sua lithontriptica facilius dissolvi: quanquam in utrorumque comparatione non substantia solum et junctura spectanda sunt, verum etiam quanto citius et quanto plus dissolventis humoris ad urinarias vias quam ad bilarias feratur. Quam ob animadversionem factum est, ut in prima hujus curationis parte cum largissimus calidæ potus a pluribus proponatur, siluerim, non pariter taciturus, si hærente in renibus aut ureteribus calculo idem proponeretur. Si tamen quæras ex tot et tam variis quæ in hac altera curationis parte a pluribus promiscue laudantur, remediis quænam præcipue seligerem; non alia magis respondebo quam quæ magis mihi videntur innoxia, ut puta aut taraxaci succum, quando hoc Boerhaavius ab discipulo Scheffelio (2) dicitur *sæpe calculum hepatis feliciter curavisse*, aut recentis graminis, nemini post Glissonium (3) et Sylvium (4) ad hunc usum non celebrati. Certe autem hæc una herba quid ad id

(1) Diss. cit. § 6.
(2) Dissert. supra, n. 13 cit. § 31.
(3) Anat. hepat. c. 7.
(4) Prax. med. l. 1, c. 45, n. 13.

possit, ostendit in quodam paupere ill. Swietenius (1). Qui cum morbum hunc in aliis quoque per graminis et taraxaci decoctiones, perque alia diuturno et constanti usu ingesta averruncarit, *semper in fæcibus tunc invenisse se* scribit, *calculos vel grumos saltem calculosos magna satis copia.* Quamvis autem non propterea se certum habere fateatur, fuisse illos *calculorum comminutorum partes* potius quam exigua novorum calculorum inchoamenta, qualia in cysti nec semel reperta esse jam supra (2) demonstratum est; tamen Glissonii observata quæ et ipse agnoscit, satis ostendunt calculosos illos tubulos(3) in bilariis boum meatibus hyeme innatos, recentis graminis pastu dissolvi; neque enim *tempore circiter quadragesimæ, aut paschatis, imo antea eos sæpe* tubulos, sed et postea reperisset.

51. Denique curationis pars tertia novos gigni calculos prohibebit, primum si quæ vitia sint in jecinore, itemque in sanguine emendare poterit unde calculorum productio pendeat : deinde si ea removeat, a quibus vitia illa induci consueverunt. Sunt ea vitia in jecinore quidem infirmum robur, obstructio, alia hujus generis, in sanguine autem viscidarum terrearumque particularum copia, et æquo lentior, per jecur præser-

(1) § cit. upra ad n. 46.
(2) N. 19
(3) Vid supra, n. 12.

tim, motus. Porro inducuntur hæc vitia ciborum potionumque in salubrium crebriore usu, prava eorumdem digestione, non respondente ciborum copiæ in diluentibus, parcimonia, nimio somno, vita sedentaria inclinato præsertim antrorsum corpore, graves animi affectiones, et quæ alia per te vides a medico esse removenda. Sed nimirum hæc pars curationis satis est a pluribus pertractata. Quoniam tamen aut ægri non diuturna obedientia, aut jecinoris in integrum restituendi difficultate, persæpe accidit non secus atque in urinariis videmus calculis, ut novi nihilominus progignantur; utile saltem erit dare operam, ut quoad fieri possit, molles et laxi bilis canales conserventur, ne novis transituris calculis valde resistant; sed facilius obsequantur, id quod per assiduam, moderatam tamen diluentium consuetudinem erit curandum.

52. De lithotomia quæ in vesica quoque fellis nuper excogitata est, noli mirari quod supra non fecerim mentionem. Nam primum dolores qui ab lapillis exitum molientibus excitantur, non ab iis duntaxat moventur qui a cysti, sed etiam ab iis qui ab hepatico proveniunt ductu. Deinde qui maximi in cysti lapides sunt, quorum præcipue causa lithotomia hæc quibusdam videtur optanda, illi nec exitum moliuntur, nec magnopere, sæpius saltem, molestiam creant. Huc illud accedit, quod nisi vesiculam causa aliqua arcte cum peritonæo connectat, ejus est sectio perniciosa;

ea autem connexio ut vi morbi in nonnullis fuerit, in quibus casus, velut sæpe alia, sic et novam hanc lithotomiam excogitandi occasionem præbuit; tamen quam raro vel in morbida harum partium constitutione occurrat, norunt anatomici; et cum est, quam non facile sit pro certo internoscere, sciunt chirurgi. Novissime etsi in secando nihil esset periculi; num in persanando nihil erit difficultatis? Sunt ante oculos exempla feminarum trium, Bononiensis (1), Francofurtensis (2), Gottingensis (3), quibus tumore in epigastrio oborto, eoque arte aut sponte aperto, illac cystici calculi prodierunt. Primam persanatam lego, alteri fistulam relictam, per quam tenuis et chymosus quidem, sed *flavus* humor destillat: tertiæ ulcus, quod cum sanie *calculos subinde felleos* emittit. Quæ ultima historia chirurgos potest in dubitationem adducere, claudendumne postea vulnus sit, an propter novorum lapidum metum non omnino claudendum. Non me quidem fugit, antequam tumor omnes antepositos occupet musculos, et suppurationem late moveat, et cuniculos sibi pus faciat, tanta diligentia industriaque, ut in Francofurtensi muliere, curandos; non me, inquam, fugit rem tunc cedere felicius debere vesiculam ferro

(1) Vid. Taccon supra ad n. 16 cit.
(2) Act. N. C. tom. 6, obs. 69.
(3) Haller. opusc. pathol. obs. 33, hist. 8.

aperientibus quæ jam arcte cum peritonæo concreverit, hujusque concretionis signa ab solerti chirurgo fuisse indicata. Verumtamen ut in re nova licet magnam interdum possit utilitatem habere, mihi expectandum potius dum tempus pluribus iteratis exemplis dubitationes, pericula, difficultates tollendo confirmet, quam festinandum in ea perinde ac si jam undique perfecta esset, proponenda existimavi.

53. Habes de bilariis calculis non eam tractationem quam cupiebat Vallisnerius (1); sed quantum mihi cursim licuit ad illa addere de quibus minus fuse antea semel, iterum ac tertium scripseram. Quod si Sosigenes, ut est apud Plinium (2), *trinis commentationibus, quanquam diligentior esset cæteris, non cessavit tamen addubitare, ipse semet corrigendo*; noli mirari me hominem quidem non negligentem, sed tamen cum plerisque eorum qui hactenus de iisdem calculis scripserunt minime comparandum, tribus illis prioribus quartam hanc commentationem adjecisse. Vale.

---

(1) Epist. supra ad n. 13 cit. adnot. 2.
(2) Nat. hist. l. 18, c. 25.

EPISTOLA ANATOMICO-MEDICA XXXVIII.

Agitur de Hydrope Ascite, Tympanite, Peritonæi, et de aliis quos Saccatos vocitant.

Longissimis quæ ad te nuper a me datæ sunt, litteris vereor ne multo longiores succedant, cum prolixam adeo in Sepulchreto esse video sectionem XXI, cujus nunc sequi argumentum debeo, *de ventris Tumore, Hydrope.* Nam in XIX quæ *de Scorbuto*, aut in XX quæ *de Cachexia, Anasarca, Leucophlegmatia* inscripta est, non est cur morer; quando iis in civitatibus ubi vitam duxi, perraro, si unquam a scorbuto aliquis confectus est, alibi autem confectorum dissectiones passim reperies, et singulares quasdam apud Poupartium (1) et Meadium (2), tres autem isti alii morbi ejusmodi sunt, ut longe melius aut certe commodius alio referantur. Itaque ista quæ ipsis tribuitur sectio, ubi scholia detrahas, et observationes quæ, ut diserte admonemur, ad febres, phthisim, ventris dolores tumoresve, melancholiam, paralysim, dyspnœam, syncopem aliove attinent, et quarum aliqua interdum repe-

(1) Mém. de l'Acad. Roy. des Sciences, an. 1699.
(2) Monit. med. c. 16.

titur (1); ad non ita multas reducitur, quarum plures alio pariter et nominatim ad ventrium hydropes spectant. Quorum qui nobis tractandi sunt, ascites et tympanites si soli materia essent XXI sectionis; fortasse non longior superiore hæc esset epistola. Verum cum præter illos plerique insuper ex reliquis tumoribus ventris in ea sectione proponantur; hos constituimus in litteras proximas rejicere; has autem non de aliis ferme quam de utroque illo hydrope et peritonæi, et aliis quos saccatos vocitant, exarare. Nec tamen observationes illas huc quoque attinentes, quæ alibi et præsertim cum de thoracis hydrope scriberemus, traditæ sunt, hic iterum expectabis; sed alias sive ex Valsalva, sive ex nobis. Ejus sunt igitur quæ continuo consequuntur.

2. Vir annorum sexaginta, herniosus, difficultate spirandi sitique corripitur. Venter pedesque intumescunt. Siti tandem remissa, moritur. Abdominis adiposa membrana et musculi cum secarentur, serosa in interstitiis materia apparuit: quæ in ventris etiam cavo occurrit. Cum hujus ima sinistra parte sacculus ex peritonæo factus communicabat, intestinorum portionem continens. In thorace pericardium sero scatebat. Fluidus in ventriculis cordis sanguis fuit.

3. Quæcumque hydropis in hoc viro causa fue-

(1) Vid. obs. II, § 6 et 9.

rit; nam etsi irruentibus in herniam intestinis, aliquem interdum disrumpi in distracto mesenterio lymphæ ductum posse non est negandum; tamen id quam rarissime accidere, et cum accidit, simul cum lympha chylum effluere non ignoramus; quæcumque igitur causa fuerit, ad ascitem duos alios hydropes accessisse vides, anasarcam et pericardii. Rarum enim est, ut simplex sit: quod et insequentes fere omnes comprobabunt historiæ.

4. Julia Bonetti, annos nata quinquaginta quinque, gracilis, et utrinque gibba, cum paucis antea mensibus de minus facili respiratione queri cœpisset; denique III kal. decembres anni 1688, in Bononiense S. Mariæ de morte nosocomium ægra illata est. Laboriose respirabat, idque magis in sinistrum latus cubans quam in dexterum. Quod si in lecto sederet, tum vero spirandi difficultas adeo ingravescebat ut quasi suffocaret. Omnibus irritis auxiliis, augescente in dies spirandi labore, debili et languido pulsu, leviusculis sed crebris animi defectionibus tentata, facie tumida et quodammodo livescente, obiit idibus decembris. Ventris caveam aqua limpida opplebat. Omentum sine pinguedine quibusdam vesiculis refertum erat. Thoracis cavum dexterum quatuor circiter aquæ uncias, sinistrum autem quantum poterat continebat, ut in sterni exsectione efflueret. In hoc cavo pulmo nonnihil tumefactus et purpureus, ut si inflammatione correptus esset;

in altero parum aut nihil ab naturali constitutione recedebat. Cordis ventriculus dexter cum multo concreto sanguine concretionem quoque habuit polyposam digiti crassitudine, quæ tum in venam cavam, tum in arteriam pulmonarem producebatur. In sinistro ejuscemodi concretionis tantummodo inchoamentum apparuit.

5. Uter præcesserit hydrops thoracis an ventris, non est facile in ejusmodi historiis pronunciare. In hac tamen, si propter illius depravatam adeo structuram, ipsum quoque velis primum aquam collegisse, non repugnabo. Cæterum ob eamdem structuram illa accidisse crediderim, quæ contra ac fieri solet, in hac femina observata sunt, ut difficilius spiraret in id latus cubans in quo pulmo tumens, et plurima aqua erat, utque in lecto considens, propemodum suffocaretur.

6. Vetulæ cœpit autumno intumescere corpus universum, respiratio fieri difficilis et sitis molesta. Ad hæc, nisi quod sitis sub finem desiit, accessit tussis cum sputis catarrhalis materiæ, et difficilis in sinistrum latus decubitus, ut propterea in dexterum fere semper cubaret : in quo decubitu et mortua est, cum pulsus jam se se adeo contraxissent, vix ut amplius perciperentur.

Cadaveris cutis et musculi dum inciderentur, serum manabat multum. Serum etiam ventrem implebat, qui ingenti, sed tamen molli tumore

protuberaverat. Hoc serum vitreo vase exceptum lotii referebat colorem, unoque aut altero circiter interjecto die, concrementum innatans ostendit adeo firmum, ut ne agitato quidem vase, in partes divelleretur. Reliquus humor, igni impositus, paulo post turbidus et crassior factus, mox levem concretionem in lateribus vasis exhibere cœpit : progrediente autem evaporatione, pelliculam in summo efformavit : sed, postquam sic infra dimidium decreverat, similis omnino evasit cremoris hordeacei. Hepar maculis subalbis hic illic distinctum majoribus exterius, minoribus intus pallebat. Lien prædurus. Lymphæ vasa circa lumbos infraque per interiora ventris, satis manifesta per se occurrebant.

In thoracis sinistra cavea undique solutus erat pulmo; at in dextera toto ambitu ad pleuram multis, iisque implicitis, membranarum nexibus alligabatur : quas si membranas contrectares, multum seri in earum interstitiis conclusi prodibat. Cordis sinibus magna copia sanguinis continebatur fluidi diluteque rubentis, ut in vasis omnibus : eratque cor intra serum, quo pericardium non oppletum modo, sed et valde fuerat dilatatum. Hoc pericardii serum, etsi colore et firmo per se producto concremento seri simile visum est quod ventre continebatur; ad ignem tamen non concrevit, sed perpetuo liquidum, sensim avolans, levem duntaxat in fundo vasis crustam reliquit. Utriusque seri salinæ particulæ

inspectæ, nec certæ figuræ inventæ sunt: particularum tamen illius seri figuræ ab hujus figuris nonnihil discrepabant. Concrementum autem illud, quod in pericardii sero innatavit, forma erat propemodum sphærica; et ex parvis quasi vesiculis in unum congestis effici videbatur.

7. Solebat Valsalva, cum aquam in corporis caveas effusam inveniebat, qualis ipsa esset non modo attendere, sed et per varii generis experimenta quærere, sæpe igne utens, nonnunquam certarum rerum admistione. Solebat quoque lymphæductuum sedes inspicere, et sive ii turgerent, sive nullo modo se proderent adnotare. Utramque hanc ejus consuetudinem cum in plerisque aliis quas reliquit hujus generis observationibus, tum in ea præsertim animadverteris quam modo proposuimus. Quærebat, ut credo, ratione utraque, unde aqua extitisset, an a disruptis iis vasculis, an aliunde; si forte post longam observationum seriem eo perveniret, ut ex aquæ portione e vivente hydropico eductæ hanc ex iis vasculis effluxisse dignoscens, morbum insanabilem pronunciaret. Posita enim illa diagnosi, ut puta in exemplo alias (1) tibi commemorato, hæc prognosis consequitur, priscis æque incognita ac vasa illa: quorum inventione *non mutatam* esse in hoc morbo *prognosim*, in-

(1) Epist. 16, n. 5.

consulto quidam contendebant diligentioris anatomes reprehensores; illa autem sic mutata, medendi quoque rationem mutari, quod iidem negabant, manifestum est; cur enim medicus fortioribus eos vexet remediis, quos debet duntaxat qua ratione diutius in vivis servet, non qua sanet, cogitare? Sed Valsalvæ longa opus fuisse ejusmodi observationum serie idcirco dicebam, quia lympha ipsa in variis et vario tempore varia est. Quin Reverhorstius (1) addebat insuper loci unde provenit varietatem, a læsis hepatis vasis lymphaticis eum ascitem esse scribens, in quo aqua extrahitur flava et amara. Quem ut sequi auctorem minime necesse est, ita haud satis tutum arbitror iis adstipulari qui cum Boneto (2) docent a lymphæ ductibus esse eam aquam hydropicorum, quæ *limpida* sit, *coloris expers aut levicule tincta*; a venis autem, quæ *seri* instar sit *modo sinceri*, *modo aliis humoribus commisti urinæ colorem referentis*. Etsi enim in ægro de quo ipse loquitur, cujus urinæ lixivium nigrum potius quam nigricans esse videbantur, non nisi ex lymphæ ductibus effluere in ventrem potuisset aqua limpida illa quam describit; at in aliis quorum aliter urinæ se habeant, aliunde potest provenisse.

8. Deinde quæ prius lympha erat limpida, si

---

(1) Diss. de mot. bilis, § 21.

(2) Sect. hac 21, schol ad obs. 18.

mora et viscerum quæ vel ipsa denique corrumpat, putrilagine admista mutetur, num propterea a lymphæ ductibus non exiisse credenda est? Huc fallacias adde quæ sæpe, nisi quis diligenti attentione caveat, imponere possunt in cadaverum dissectione. Nam quæ aqua primum effluit, erit aliquando limpida, non quod in ægro sic esset, sed quod in mortuo subsidentibus crassioribus particulis, quæ in summo est, aqua purior est facta. Contra aliquando pura cum esset, ab ipsa fit dissectione impura. Sic olim animadverti, cum in hydropica quadam a sterno costas dividere cœpissem, limpidam prorupisse: cum omnes divisissem, sterno sublato vidisse subrubentem: denique cum viscera contrectassem et incidere vix inciperem, quidquid restabat aquæ colorem rubrum contraxisse. Quæ tanto magis attendenda sunt, quanto minus aquæ inest aut superest, ut vel pauco sensim et quasi clam admisto sanguine possit infici. Sunt et quæ ab læso viscere aliquo, vel ante sectionem ut indicabam, admiscentur, minus deceptura ubi et visceris læsio magna est et major eorum copia. Sic apud Schacherum (1) cum esset conjunctum asciti ovarium plurimum auctum et vitiatum, mirum non fuit aquam satis alioquin, ut videbatur, limpidam, per evaporationem *mox in substantiam*

---

(1) Diss. de virgine ascit.

pinguem coaluisse ita, ut partem unam aqua evaporatione abacta, tres vero partes residua portio sebacea efficeret. Sic etiam Albertinum memini audivisse cum diceret, quorumdam hydropicorum aquas, evaporatione adhibita, ex minima parte avolasse, ex maxima (credo ob aliquam ejuscemodi causam) concrevisse, cum aliorum eodem adhibito ignis gradu ex maxima avolassent, ex minima concrevissent. Tunc vero maxime cavendum est, cum visceris læsio est adeo parva, ut facile possit oculos secantis effugere; ne si quidpiam vi ignis concrescat, non veram ad originem id referatur. Ex his atque aliis quæ consulto prætereo, intelligas velim, cur istiusmodi observationum quas non contemno, sed cautissima diligentia habitas requiro, magno numero Valsalvæ opus fuisse dixerim, ut in quibus fallacia aliqua subesse posset, iis neglectis, cæteras comparatas cum similibus in lympha et in sero sanguinis experimentis, ad eos fines quicumque illi essent quos sibi proposuerat, utiliter adhiberet. Ad ejusmodi comparationem hortatur cl. Phil. Frid. Gmelinus (1), ubi sua in tenaci asciticæ cujusdam aqua proponit experimenta. Alia leges in humore quem *saccati* hydropis vesiculæ continebant, habita a cl. Jo. Christoph. Pohlio (2). Minus multiplicia, quippe evapora-

(1) Commerc. litter. an. 1745, hebd. 52, n. 3.
(2) Act. N. C. tom. 8, ob. 3.

tione duntaxat adhibita, habet ill. Senacius (1). Peculiaria reperies quædam nimirum ad lacteum hydropem attinentia, ortum quidem, ut videtur non ex chylo tantum e disruptis chyliferis vasculis effuso, quemadmodum in Littrii (2) observatione, sed ex illo cum multa communi asciticis aqua misto reperies, inquam, in historia regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis (3). Quales autem plerumque sint eductæ ex hydropicis aquæ et quam variæ alias in ejusdem Academiæ commentariis (4) docuit junior Verneyus simplicius certe, quippe nulla addita externa ope, sensibus duntaxat fretus, sed multo commodius et ad prognosim utilitate latius patente.

9. Verum ne vetulæ, cujus proposita historia est (5), obliti esse videamur; si hanc cum illa quæ proxime præcedit, gibberæ historia (6), et cum prima viri (7) comparaveris, intelliges vetulæ decubitum haud alium fuisse ac quem thoracis latus magis laborans requirebat. De siti autem ante mortem remissa in viro, sublata in vetula, sic fortasse poteris existimare, quod aut

---

(1) Traité du cœur, l. 4, ch. 3, n. 4, et ch. 9, n. 2.

(2) Histoire de l'Académie royale des Sciences, an. 1710, obs. anat. 7.

(3) An. 1700.

(4) An. 1703.

(5) N. 6.

(6) N. 4.

(7) N. 2.

sentiendi vis prope obitum jam hebesceret, aut distento jam ventre, quod humoris in sanguine supererat, ejus pars ad fauces madefaciendas tunc iret, catarrhali materia, quam vetula exspuebat, id indicante. Neque enim necesse est ut in hydropicis omnibus serum sanguinis ad sitim tollendam ineptum sit, id est muriæ sit, ut interdum ab nonnullis gustando perceptum est, multo similius quam aquæ.

10. Viri quinquaginta annos nati, qui universali hydrope laboraverat, venter, etsi nulla exterius apparebat tensio, aqua erat plenus. Hepar coloris atri, lien aliquantum auctus, reliqua ventris viscera sana erant. Lymphæ ductus valde turgebant: et cum multæ essent glandulæ infra emulgentia vasa juxta venam cavam et arteriam magnam circumjectæ, ii ductus ex mesenterio ad has glandulas, ex his in thoracicum ductum ferebantur. In thorace aqueus humor: pulmonesque nigris maculis variegati. Pericardium hydrope proprio usque adeo erat expansum, ut aere distentam urinariam bovis vesicam magnitudine æmularetur. Ut omnia hujus corporis vasa proportione magna erant, sic et cor magnum; sinistra autem ejus auricula ita erat dilatata, ut dimidiatum cor quasi æquaret. Cor vero exteriorem membranam a sinistris erosam, vasa intorsionibus varicosis spectanda habebat: in ventriculis autem sanguinem continebat fluidum sine ullo concretionis indicio.

incipiebat. In cordis ventriculis concretus sanguis et in auricula quoque dextera, in qua primo aspectu placentæ uterinæ portionem referebat. In sinistro ventriculo polyposa concretio, ab omni parte separata.

14. Vides igitur utraque hac collata observatione, cum supinus decubitus utrobique esset necessarius, non utrobique pericardium sero plenum fuisse, imo in sene humoris nihil habuisse. Quod si viscerum inter se compares vitia, gravia quidem reperies in utroque, sed non eadem. Nec sanguinis utrique eadem constitutio; imo, quod in superioribus etiam hydropicis animadvertere potuisti, alii prorsus alia. Anui enim fluidus fuit; seni concretus : et quod polyposi habuit, in illa flaccidum laxumque, in hoc compactius, et quod raro a Valsalva adnotatum est, in sinistro ventriculo, non in dextero. Ejusdem igitur decubitus variæ sunt causæ, nec raro difficiles habent explicatus, ut alias (1) ostensum est, et duabus quæ sequuntur observationibus inter se, et cum proxima superiore collatis ostendetur.

15. Femina gracilis, annum agens circiter duodetrigesimum, quæ jam ante menses quatuor vulnus acceperat ad umbilicum, difficile spirabat, valde sitiebat, nonnihil exspuebat, de do-

(1) Epist. 20, n. 26 et alibi.

lore querebatur in sinistra thoracis parte, in quam ut neque in dorsum cubare non poterat. His omnibus ingravescentibus, moritur. In ventre sana erant viscera omnia; ut vel in ipsis intestinis qua umbilico respondebant, nihil vitii animadvertere licuerit, præter colorem quasi nigricantem. Ventris tamen cavea subflavæ aquæ libras tres quatuorve continebat. Thoracis quoque sinistrum cavum aqua erat plenum omnino simili, nisi quod in hac concretiones quædam innatabant, pellicularum instar. Hac in aqua pulmo erat sanissimus et ab omni adhæsione liber. Pulmo autem dexter cavum suum exacte implebat, quippe ad pleuram undique adhærens arcte adeo ut separari vix posset: eratque aliquantum induratus, ut phelgmone quodammodo tentari videretur. Uterque cordis ventriculus laxam concretionem polyposam continebat; dexter tamen majorem quam sinister. Cæterum lymphæ ductus in hoc cadavere nullo modo turgebant.

16. Adolescens annorum circiter septemdecim, corripitur difficili respiratione, sicca tussi, maxima siti. Parum mingit. Latere dextero nonnihil dolet, in hoc assidue cubat. Tandem interit. Venter aqua plenus: intestina et ventriculus albida: totum hepar durum: lien, nisi quod paulò major erat, cætera sanus. Lymphæ ductus non turgebant, ut aliquoties in quibusdam hydropicis, sanis visceribus, est observatum.

Thoracis cavum dexterum aqua redundabat. In eodem pulmo induruerat: et tota ea facie qua diaphragma et qua mediastinum spectabat, his adhærebat. In pericardio parum aut nihil seri. In omnibus vasis, etiam quæ sunt in visceribus, sanguis fluidus.

17. Cur in latus dexterum hic assidue decumberet, statim intelligis, simul ac cogitas aquæ copiam quæ in eodem erat latere, nisi in hoc cubaret, fuisse alterum, quod sanum erat, prægravaturam. Sed mulier (1) cum a sinistris aquæ copiam haberet, cur in sinistrum decumbere latus non poterat? Nempe etiam pulmonum rationem habeas, necesse est, quorum sinister sanus erat mulieri dexter non sanus adolescenti. Verumtamen cur mulier cubare in dorsum non poterat? Sic enim neutrum latus alteri aut aquæ pondere aut mole pulmonis, phlegmone tentati offecisset. Senex (2) certe cum utrumque pulmonem sic undique simul alligatum, simul aqua in circumjectis interstitiis collecta circumpressum haberet; in dorsum non modo cubare poterat, sed debebat. Vides igitur cur decubitus dixerim non facile interdum posse explicari. Præstat autem hac de re non plura iterum hic verba facere, sed Valsalvæ reliquas observationes subjicere, in quibus cum hydrope conjunctam lymphæ

(1) N. 15.
(2) N. 13.

ductuum turgentiam non vidit, id quod in duabus quoque descriptis modo historiis animadvertere potuisti : etsi facile neque tu, ut puto, neque ego certe satis perceperim, cur in postrema dixerit turgentiam illam aliquoties in quibusdam hydropicis sanis visceribus esse observatam : quod profecto haud potuit ad vetulam (1), ad virum(2), ad anum (3), ad senem (4) referre, in quibus ut illa turgentia fuerit, sana tamen viscera non fuerunt. Alias igitur suas observationes respexerit necesse est, exempli gratia illam tibi alias (5) a me descriptam, in qua cum hydropicæ cuncta ventris viscera bene se haberent, simul turgebant vasa lymphatica : nec fortasse aliud hic voluit, nisi in illis etiam hydropicis quorum sana sint ventris viscera, turgentia interdum ea vascula reperiri.

18. Juvenis annos natus circiter duodetriginta, magnopere edax et potulentus, cum aliquot jam annos aliqua respirationis difficultate laborasset, tandem in hydropem incidit universalem. Huic septem ferme ante mortem diebus accessit major spirandi difficultas cum tussi, sputo et dolore in thorace. In cadavere venter et thorax subfusco

(1) N. 6.
(2) N. 10.
(3) N. 12.
(4) N. 13.
(5) Epist. 16, n. 4.

sero pleni inveniuntur, eodemque colore infecta viscera omnia, si intestina excipias et ventriculum. Hic naturalis magnitudinis modum valde superabat. Lien quoque triplo quam par esset major. Bilis erat pallida. Lymphæ ductus nulli in conspectum venere. Sinister pulmo erat multum inflammatus, ex quo accelerata mors jure credita est, et ad pleuram per membranas annexus, quarum interstitiis descriptum serum concludebatur.

19. Hypothesis vi potius quam Hippocratis auctoritate aut hydropicorum dissectione, adductos olim plerosque fuisse medicos, ut jecur primum, deinde et splenem hydropis auctores facerent, vel ex Sepulchreto cognosces sive ubi (1) in Hippocraticis libris non unum aut alterum; sed plura hic culpari viscera ostenditur, sive ubi (2) bene multis productis hydropicorum extispiciis, insons fuisse utrumque illud viscus, demonstratur. Et certe quæcumque pars, imo quæcumque causa diutius potest sanguinis aut lymphæ cursum morari, aut humoris quo caveæ corporis madent præter modum aut secretionem augere, aut exitum deinde imminuere, morbo huic potest originem præbere. Venter autem præter hæc peculiares habet partes, e quibus humor in ejus cavum effunditur aliquando. Fuit, inquit Piccol-

(1) Sect. hac 21, schol. ad § 4, obs. 7.

(2) Sect. ead. obs. 1 et seq.

hominus (1), qui plurimum bibens, et nihil, vel cathetere immisso, urinæ reddens, ventre sensim mirum in modum intumescente, denique mortuus, calculis penitus dilaceratos renes ostendit, ut manifestum esset ex his lotium in ventrem defluxisse eumque distendisse. In Sepulchreto, ubi hanc Piccolhomini observationem frustra quæsivi, habes alias Plateri (2) et Dodonæi (3) ascitis, salvo hepate et liene, ab urina facti effluente ex rene aut ex vesica, quæ exulceratio perforaverat. Quod autem præterea indicat Dodonæus (4), minime dubium est idem eventurum, si forte ureteres perrumpantur aut erodantur, præmonstrante Galeno (5), et confirmante inter alios Eustachio (6), præcisis illis in viva bestia; et, abdomine consuto, inventum iri ventris caveam *totam lotio plenam, veluti si aqua intercute laboraret animal:* idque ruptis iis canalibus in viris duobus accidisse, Abr. Vateri (7) et Winharti (8) docent historiæ. Quod ad genus observationum referenda illa est cl. Berneri (9) in

(1) L. 2, anat. præl. 23.
(2) Sect. cit. obs. 8, § 2.
(3) Ibid. obs. 25, § 23.
(4) Ibid.
(5) De natural. facul. l. 1, c. 13.
(6) Tract. de ren. c. ult.
(7) In progr. edito Wittemberg. januar. an 1720.
(8) In append. tom. 2, act. N. C. sub n. III.
(9) Eorumd. actor. tom. 1, obs. 219.

sexenni puero, cujus urina cum e renibus egredi non posset, hos ita distenderat, ut per ipsorum superficiem via sibi aperta, in ventris cavum destillaret, intestinaque circumfunderet. Quin etiam huc pertinent ulcera, ventriculum eo loco perforantia, ut potionibus magis quam cibis, exitum præbendo, ascitem vel facere possint vel augere. Sic accidit in observationibus doctorum virorum Samuelis Gratsii (1), Ad. Christ. Thebesii (2), Rud. Jac. Camerarii (3), et Jo. Georg. Hoyeri (4).

Porro ad illa quæ ex Sepulchreto indicata sunt hepatis et lienis in hydropicis insontium exempla, nova minime desunt quæ addantur. Videsis, ut alia, in iisque illud quod paulo ante memorabam, Vateri; nam huc quoque, imo præcipue attinet; ea, inquam, vide quæ a Cæsarea suppeditantur Academia (5), inter quæ est quoddam (6) ubi jecur pessime affectum eo facilius omnes credidissent, quod ægra nulla de re magis quam de ejus visceris dolore conquesta erat. In eo tamen ejusque cysti labes nulla; sed in proxima mesenterii parte deprehensa est

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. obs. 40.
(2) Et cent. 3 et 4, obs. 120.
(3) Et cent. 5, obs. 43.
(4) Et actor. t. 4, obs. 124.
(5) Dec. 3, A. 5 et 6, obs. 13 et 168, et A. 6 et 8, obs. 186.
(6) Obs. ead. 186.

erosio tanta, ut palmæ latitudinem ferme æquaret. Quæ omnia, ut vera sint, non erat tamen a quibusdam in contraria adeo decurrendum, ut jecur aut splenem contenderent perraro, si unquam, esse culpandum. Leges, exempli gratia, in aliqua ex superioribus proximis Sepulchreti sectionibus (1), *medicorum vulgo quidem nil solemnius esse quam lienem contumeliis afficere, quasi omnium prope malorum esset pancrene*. Certe illos in hoc errasse fatendum est. Verum cum id continuo subjicitur, *exta autem a fato consulentibus rarius nihil quam vitii quicquam in eo detexisse*; si hoc ab aliquo generatim aut ut in ascite præsertim accipiatur, quantum a vero absit, cum ingens in Sepulchreto ipso (2) observationum ostendit numerus; tum de novem quas ex Valsalva produxi, quinque (3) confirmant, in quibus aut prædurus inventus est, aut æquo major, imo, ut in novissima, unde hæc scribendi data nobis occasio est, triplo major. Quod si de jecinore sermo sit, videbis in illarum quatuor aut pallens, et maculosum, aut atrum, aut omnino durum, aut cum bile pallida fuisse. Nec mirum si morbus quem in primis a retardato motu sanguinis oriri diximus, a vitio haud raro proveniat viscerum per quæ tarde

(1) Sect. 18, obs. 3.

(2) Vid. quot. sub obs. 6 et 7, et alibi congerantur.

(3) N. 6, 10, 13, 16 et 18.

lenteque ex instituto naturæ sanguis traducitur, ut siqua nova accedat remorans causa, non nisi tardissime moveri queat. Itaque ad Valsalvæ observationes, et ad eas quæ in Sepulchreto exstant, passim occurrunt quas adjungas, ut cum haud paucas ubi quæras indicavero, nullus dubitem, plures alibi superesse. Vide, exempli causa, quæ in asciticis duabus virginibus per dissectionem conspexerit junior Verneyus (1), itemque in plurimis eodem morbo affectis naturæ curiosi (2): nec omitte quæ in viro illustri cl. Bechmannus (3). Ex his omnibus asciticorum dissectionibus ne unam quidem perleges, quin jecur male se habuisse cognoscas. Simul autem in earum aliquot diserte adnotatum animadvertes, ut male se quoque lien habuerit. Nec aliæ desunt ex quibus intelligas, cum in eodem morbo *hepar non admodum a naturali statu discessisset*, *lienem magnum* fuisse *et duriusculum*, aut cum hepar *prorsus naturaliter* esset *constitutum*, lienem *solito majorem et totum quantum skirrhosum tamque durum* fuisse, ut *non sine difficultate scindi et dividi novacula potuerit*. Quo-

(1) Mém. de l'Acad. Roy. des Sciences, an. 1701 et 1703.

(2) Dec. 3, A. 5 et 6, obs. 276; et A. 7 et 8, obs. 153, et A. 9 et 10, obs. 239, 241, 248, et cent. 1, obs. 3 in coroll. 3, et cent. 3, obs. 12, et cent. 8, obs. 27, et cent. 9, obs. 64, et cent. 10, obs. 86, et act. tom. 6, obs. 15.

(3) Commerc. litter. A. 1742, hebd. 32, n. 1.

rum exemplorum alterum est Lentilii (1), alterum cl. Cohausenii (2). Non tamen diffiteor quæ vitia his visceribus aut pancreati, mesenterio aliisve partibus ventre conclusis initio non essent, ea posse, hydrope diutius protracto, aliquando induci. Sed indicia sæpe sunt ea vitia antecessisse, sive omnia spectentur quæ ægrum ante hydropem male habuerint, sive quædam attendantur quæ occurrunt in mortui dissectione, velut proxima indicabit historia.

20. Mulier hydrope ascite laboraverat. Cadaver incidendo, nulla nisi ventris cavea inventa est quæ esset aquæ plena. Intestina aere non erant distenta. Hepar autem erat durum, ejusque vesicula lapidem, omne ejus cavum occupantem continebat. Lymphæ ductus nullo modo apparebant.

21. Hæc una est ex reliquis illis Valsalvæ observationibus quas tibi epistola superiore (3) pollicitus sum, ut plane intelligeres non magis ab illo quam a me, regium morbum simul cum cystis felleæ calculis fuisse adnotatum. Porro minus verisimile est tantum lapidem non a longissimo antea tempore fuisse inchoatum, ut demum ad totam cystim opplendam perveniret: nec, quod consequitur, sine antiquo vitio fuisse

(1) Eph. N. C. cent. 1 et 2, obs. 168.

(2) Commerc. litter. an. 1743, hebd. 25, n. 2, cas. 3.

(3) N. 25.

id jecur, in quo tamdiu bilis secreta esset idonea ad ejusmodi lapidem perficiendum. Quod vero diserte interjectum est intestina aere non fuisse distenta, eo attinet, ut intelligatur, etsi possint ascites et tympanites conjungi; non semper tamen, ut videntur quidam credere, id fieri. Quin ut rarius accidit ascitem, quemadmodum in proposita femina, nullum alibi hydropem conjunctum habere, sic minus sæpe fit, ut in asciticis conclusa ventriculo et intestinis magna vis flatuum, in tympaniticis autem aqua multa præsertim, et necdum inveterato morbo effusa in ventrem occurrat. Et sane pauca fuit in muliere de qua protinus dicetur.

22. Femina annum agens circiter trigesimum, post diuturnos artuum dolores, multa scabie, eaque humida, correpta est. Quam ut abigeret, de consilio empirici unguento quodam est usa. Sic brevi quidem siccata est scabies : sed acuta febris oborta est, ingenti calore et siti, ac sævissimis capitis doloribus stipata. His postmodum accesserunt delirium, spirandi non modica difficultas, totius corporis levis tumor, ventris tamen non levis, magna inquietudo, mors denique sexto ex quo febris lecto affixerat die. In cadaveris dissectione animadversum est, scalpello cuti et carni impresso, nihil aquosi humoris prodire, ut manifestum esset, universalem illum de quo dictum est, tumorem non œdematis instar, sive anasarcæ fuisse : quod et di-

gito pressi pedes ostendebant, nullum pressionis vestigium servantes. Venter quoque tumidus et valde tensus, cum aperiretur; non aqua sed intestina et ventriculus erupere, nihil nisi aerem continentia, quo usque adeo distendebantur, ut ventriculus plus quam dimidium caveæ ventris impleret. In hanc tamen caveam effusa inventa est libra una aut altera limpidi seri : quod ignis vi primum quidem leviter concrescere visum est; sed postea ferme instar aquæ pericardii totum in auras abiit, nisi quod in fundo vasis flavam quasi pelliculam reliquit. In thorace pulmones reperti sunt ad pleuram annexi per quasdam quasi membranas, *gelatinosum* corpus referentes, quæ tot erant, ut appareret minus libere se dilatare potuisse pulmones. Eas, si secares, pellucidus humor prodibat. Cor ad dexteram cum pericardio connectebatur per fibras nonnullas membraneas : ejus ventriculis sanguis inerat fluidus; sed tamen in dextero tenuis polyposæ concretionis inchoamentum est animadversum. Caput secare non licuit.

23. Multa atque humida scabies, quæ mulierem a diuturnis artuum doloribus liberaverat, importune retropulsa, mortem attulit. Scilicet acres particulæ quæ artuum membranas antea compungere solebant, jam per ulcuscula in cute producta, salubriter ejiciebantur. His autem ulcusculis siccatis, in sanguine restitantes internasque partes irritantes, et acutam febrim et mala

cætera, quæ hanc comitabantur, gravissima invexere, in iisque tympanitem. Quæ hydropis, sic enim majores vocarunt, species etsi diuturnis morbis, ut ait Littrius (1), ordinario succedit; nonnunquam tamen fit in acutis, velut hic; imo etiam in multo acutioribus, ut ipse vidi, et alias perscribam. Et post diuturnos quidem magnosque morbos proclive est, cum ipso intelligere, ex effœto sanguine tot talesque spiritus non posse existere, quot qualesque intestinorum et ventriculi requirunt fibræ, ut aeri qui in utrorumque cavo est, satis renitantur, si præsertim ille multus sit, multumque rarefactus; ne viscerum eorum parietes incredibilem in modum distendat. Sed in acuto hoc morbo erat aer utique ad rarefactionem pronus; ut vel in vasculis quæ sub cute sunt, et per quæ fortasse minus meabat libere, se quadantenus expandere videretur, et leve quasi emphysema inducere. Effœtum tamen sanguinem, et hinc debiles eorum viscerum tunicas num credemus fieri potuisse, si non ab longitudine, a vehementia saltem morbi? quanquam ut erat hic acerbissimis capitis doloribus et inquietudine ac delirio stipatus, non tam spirituum inopiam et languorem quam copiam abnormesque motus indicabat. Nec tamen propterea in Willisii sententiam transibimus, fuse etiam

(1) Mém. de l'Acad. roy. des Sc. an. 1713.

in Sepulchreto (1) relatam, qui contra ac postea Littrio placuit, a copioso inordinatoque spirituum influxu in fibras viscerum illorum, tympaniticam ipsorum distentionem repetebat; quasi vero fibræ circa membraneos tubos dispositæ, cum ipsæ inflantur, non horum cavum potius constringerent distentionique resisterent. Equidem præstare credidero, ut hic ex utraque sententia tertiam quamdam conflatam sequamur, existimantes, abnormi spirituum influxu contractas hic illic, et convulsione adstrictas fibras, naturales horum tuborum motus, et, quod consequitur, multi et multum rarefacti aeris expulsionem intercepisse, qui propterea fibras cæteras in iis in quibus concludebatur, tractibus tanto magis urgens, quanto magis et copia et vi augebatur, harum quidem primum deinde et illarum quarum prægressa convulsio robur infractum reliquerat, pervicisse renixum, sicque infirmatis denique, laxatisque omnibus, universos hosce tubos dilatasse. Adeo autem convelli posse carneas intestinorum fibras, ut omnem intercepto aeri exitum intercludant, repertæ haud raro in dissectionibus arctissimæ hic illic intestinorum constrictiones ostendunt. *Observatores non pauci enarrant,* inquit cl. Corn. Hen. Velse (2) *et ipsi in cadaveribus sæpissime vidimus : quum*

---

(1) Sect. hac. 21, in schol. ad obs. 22.

(2) Disp. de mutuo intest. ingress. p. 1, § 14.

intestinum hic laxum, molle, distensile, flaccidum; illic durum, contractum, rugosum, non ulterius digitis coarctandum, nec liquidis esset patulum, sed massam fere referret solidam. Hæc autem postquam dixit *per totam intestinorum longitudinem interdum alternari*, ut in cadavere infantis vidit : quid interclusus elasticus aer ob calorem loci magis magisque expansus efficiat, ac sua comprobat observatione (1). *In puella bienni vidi*, inquit, *portionem intestini coli adeo violenter* ab incluso aere *amplificatam, ut referret vesicam constantem tunicis ob summam elongationem quam pellucentissimis, reliquo ejusdem intestini tractu et supra et infra hunc tumorem, per summam contractionem extrinsecus sulcato et prorsus impervio.* Huc addas velim pariter imperviam contractionem quam inter superiorem et inferiorem virilis coli partes, aere maxime distentas, vidit præcl. Bassius (2). Laxatis autem, ut in iis qui victuri sunt, necesse est; istiusmodi constrictionibus jam infirmissimas sub tanta pressione factas esse fibras, a me tibi non opus est inculcari, ut neque tractus illos certos in quibus aut pressio aut aer fuerant, totis hujus viribus expansum iri, idque eo magis quo fuerint hæ, aut esse perrexerint validiores. Itaque non

(1) Ibid. § 15.

(2) Dec. 3, obs. anat. 9.

miraberis in Laubii (1) observatione, si ventriculus esset corrugatus. Colon vero adeo distentum, *ut vir robustissimus facile totum brachium intrudere potuisset*, aut quod Littrius (2) sæpe viderit cæcum, et colon femoris virilis crassitudine, imo quod Platerus (3) vel in puero intestina conspexerit, quæ eamdem crassitudinem *certis in locis adæquare* videbantur. Vicissim est alias (4) immanis adeo præ cæteris ventriculi distentio, ut contiguam jecinoris partem et diaphragma non modo altius compulisse, sed et descendere prohibuisse, ægrumque in id periculum propterea conjecisse interdum credita sit, ut præsentaneum, intentatum adhuc, auxilium exposceret quo aeri confestim exitus pararetur ope acus oblongæ per sinistrum hypochondrium in ventriculum demittendæ. Sed de hoc infra (5). Cæterum quam distentus esset ventriculus in proposita (6) quoque Valsalvæ femina, animadvertere potuisti. Unde nacti occasionem sumus tympanitis, certis in casibus non sine præviis convulsivis adstrictionibus, explicandi. Quod si in omnibus forte malueris Littrii explicatione uti; eo minus

(1) Act. N. C. tom. 2, obs. 20.
(2) Mém. cit.
(3) Sect. hac Sepulchr. 21, obs. 22, § 4.
(4) Act. cit. tom. 1, obs. 49 cum schol.
(5) N. 25.
(6) N. 22.

pertinaciter repugnabo, quod in omnium progressu ad ipsam nihilominus, si vera sunt quæ paulo ante dicebam, est redeundum.

24. Et sic quidem tympanitis causæ tum post diuturnum morbum, tum in acuto intelligentur, cum rarefacti aeris copia, et vis intestina, et ventriculum, et quod consequitur, his appositum abdomen distendet. Sed est alia tympanitis species, cum idem aer, extra eorum viscerum cavum rarefactus, ipsum duntaxat extendit abdomen. Hujus musculi, ob id etiam creati, ne rebus secundum naturam se habentibus, ea viscera præter modum distendantur, ubi justo, quæcumque sit causa, laxiores fuerint non modo eorum distentioni non obstant; sed inter causas, cur hæc facilius majorque contingat, videntur esse reponendi. Ubi vero aer extra illa viscera laxius abdomen urgebit; tanto hoc citius magisque extendetur, quod aeris viribus non intestinorum etiam ac ventriculi parietes, sed nihil tunc nisi unum distendendum objicietur abdomen. Nec tamen hæc species frequens est, seu sola, sive cum priore conjuncta; imo adeo rara est, ut nec Willisius (1), nec Littrius (2) viderint, atque adeo alter scripserit, non posse ab se intelligi, alter per sua experimenta omnino refutari. Ego vero neque ideo aliquid negaverim, quod satis intel-

(1) Locis indicatis, n. 23.

(2) Ibid.

ligi non possit, neque crediderim, quod in plurimis non sit, id in quibusdam non esse; nec fortasse alia egregiis illis viris mens fuerit; sed tantum haud satis aperte indicata. Alii autem minime dubitant, quin ex humoribus in ventrem effusis, ibique corruptis possit aer, præsertim in iis corporibus, in quibus vi morbi non fuerit bene, *intimeque commixtus*, se se explicare, aut pariter ex quopiam corrupto viscere, aut denique (id quod facillimum est) ex intestinis parte aliqua pertusis prodire. Id autem facillimum esse dixi, propterea quia cel. Hallerus (1) in maxime distentis hujus morbi vi intestinis aerem animadvertit sibi viam fecisse per eorum parietes in cellulas usque sub extima tunica sitas: quin memini cl. Spoeringium in reg. Sc. Suec. Academiæ Commentariis ad annum, opinor, 1742 (neque enim, cum hæc scriberem, in manibus erat liber) tradidisse, in viro cujus intestinum colon duris stercoribus erat plenum, aerem supra hoc obstaculum intestinum adeo expandisse, ut ejus membranis vi illata, non amplius, nisi extima ipsarum contineretur; ut proclive sit intelligere, quantillum tandem restaret, ut ex intestini cavo in ventris cavum erumperet. Sed non aer modo, verum etiam exesio aut gangræna intestina perforando, flatibus exitum dare possunt, ut ex ventriculo non semel fe-

(1) Opusc. pathol. obs. 26.

cerunt. Sic in duabus quæ supra (1) memoratæ sunt, Camerarii et Hoyeri observationibus cum ille esset perforatus, non mirum fuit quod vix leviter inciso tumente abdomine, primum omnium, non sine sono et fetore, flatus proruperint. Idem tamen accidere etiam cum intestina non sunt pertusa, aliæ ostendunt observationes, sive ea sint gangræna affecta, ut apud Meadium (2), sive simul ad gangrænam inclinent, simul exterius pravo sint humore perfusa, intus autem flatibus turgida, ut apud cl. Gullmannum (3), sive nihil sit ejusmodi rerum, nisi quod et ipsa et ventriculus immanem sint in modum inflata, ut apud Mercklinum (4); sive demum ne hoc quidem, sed intestina *prout alias in sanis, se habeant*, ut apud cel. Heisterum (5). Sed in his duobus, in aliisque, siqui forte occurrant, ejusmodi casibus, quibus viis aerem in ventris cavum pervenisse dicemus? Esse quasdam posse, aliasque alias quas mente non assequamur, fatendum est. Sed tamen cum flatulentos quosdam tumores interdum certis in visceribus conspiciamus; cur non possit aer, ut alibi, sic in ventris cavo interdum coire? Fellis vesiculam, exempli causa, aere, sub exteriore tu-

(1) N. 19.
(2) Monit. medic. c. 8.
(3) Eph. N. C. cent. 7, obs. 89.
(4) Earumd. dec. 3, A. 3, obs. 142.
(5) Earumd. cent. 5, obs. 84.

nica conclusos, turgidissimam invenit Jo. Bapt. Fantonus (1); cl. autem ejus filius (2) non semel vidit; quod et alii, sub extimis hepatis, lienis, et mesenterii præsertim, membranis innumeras variæque amplitudinis quasi vesiculas aere distentas: conjecitque, ut ex hydatidibus disruptis aqua destillare pergens in ventrem, ascitem facit, sic ex dissilientibus his bullis erumpentem aerem, si secedens a sanguine in ventris cavum irruere non desinat, tympanitem esse facturum. Verum etsi rei causas intelligere non liceret: certe res ipsa negari non posset. Nam se plane simile adolescentula vidisse confirmat, ac in puella conspexit Ballonius (3), id est tumefactum ventrem, cum post mortem denique pungeretur, magno edito sono, totum subsedisse. Idem autem quod Ballonio aliis quoque accidisse, et in his Vallesio, ex Sepulchreto ipso (4) cognosces, et simul qui, cum distenta aere essent intestina (5), aut etiam aqua effusa esset in ventre (6), in hujus cavo offenderint aerem: his autem quos possis adjungere, ex paulo ante commemoratis recentioribus observationibus satis intelligis.

---

(1) Obs. medic. 18.
(2) In schol. ad eam, ult. edit.
(3) Hic in Sepulchr. obs. 23, § 2.
(4) Ibid. § 1.
(5) Ibid. obs. 22, § 4 et in additam. obs. 75.
(6) Ibid. obs. 24 et in addit. obs. 26.

25. Quæ ne forte ideo contigisse suspiceris, quod simul cum peritonæo intestinum aliquod compunctum sit, quippe huic ob distentionem omnino attiguum, et pertenue factum in suo pariete; animadverte, ubi simul ascites fuit, aquam inter peritonæum, et intestina fuisse interjectam; ubi vero ascites non fuit, difficile factu fuisse ne tunc aut postea indicia se prodiderint pertusi intestini, quorum nullum, cum illud idem mihi aliquando observare contigisset, diligenter attendendo perspicere potui. Huc adde quod plures Sepulchreti observationes (1) docebunt, et ratio confirmabit, leviter perforato intestino, aerem quidem foramini proximum erumpere; eum autem qui procul, cætera intestina distendit, aut non protinus exsilire, aut si exsiliat cito, non ea tamen celeritate effugere, ut totius ventris subsidentia ad eumdem modum sequi, atque in displosa vesica, uno puncto temporis videatur, quemadmodum magnis illis quos laudavimus (2), viris visum esse, eorum bene perpensis verbis, facile agnosces. Vel si id non concedis, et plane vis, eodem temporis vestigio quo leviter aliquod compunctum sit intestinum, ex intestinis omnibus aerem prorumpere; dic igitur, quomodo Gullmannus (3) ea mox viderit flatibus *turgentia*; vel

(1) Obs. 75 cit. et obs. 22, § 2 et cæt.

(2) N. 24 ad fin.

(3) N. eod.

quomodo Mercklinus (1), postquam aer magno cum sono ex leviter inciso abdomine eruperat, et hoc *confestim totum conciderat, instituto extispicio* conspexerit *ventriculum una cum omnibus omnino intestinis immane quantum inflatissimi utriculi adinstar distentum.* Huc adde observationem ad hanc dirimendam controversiam ab Heistero (2) propositam. In muliere quæ *ventrem habebat valde distentum,* cum subito esset mortua, idem accidit quod vidisse Mercklinum diximus, *simul ac exiguum vulnus peritonæum perforaverat;* sed non intestina ab aere occurrerunt expansa; imo hoc fuit illud cadaver in quo *intestina prout alias in sanis se habebant.* Hic non dicam, si antea ab inclusis flatibus adeo fuissent distenta, eorum aliqua indicium hujus distentionis servatura fuisse, sive crassitudinem, sive sedem spectares. Hoc unum dicam, cum tot rogati et medici et chirurgi Amstelodamenses adessent, in iisque anatomicus eximius Ruyschius, præter ipsum, juvenem quidem, sed jam tum præstantem in eadem facultate, Heisterum; non posse me adduci ut credam, si quidpiam ultra peritonæum fuisset incisum, non continuo eorum aliquem fuisse agniturum. Hic autem a te expectari non puto, ut in hac, aliisque hujus generis clarissimorum auctorum observationibus suspicio altera

(1) Ibid.
(2) Ibid.

tollatur, id est aerem quo abdomen erat distentum, post mortem denique in ventris caveam se effudisse; ventris enim tumor in iis, dum viverent, jam ante fuerat, de quibus loquuntur. Vesiculas autem illas aeris plenas quas cum Fantono (1) commemoravimus, vel in viventibus esse posse, flatulenti externi tumores docent qui in ægrotantium scroto, aliisque partibus a chirurgorum plerisque agnoscuntur, et a Gorgia olim inter umbilici hernias, ut apud Celsum (2) leges, propositi sunt. Non me fugit quid novissime dubitatum sit. Verum ex pauco inter tunicas stagnante humore multum aliquando rarefacti aeris se posse extricare non dubito, et cum Venetiis degerem, aut omnia non modo me, sed experientissimos chirurgos, et medicos fefellerunt, aut qui in tonsore quodam sub communibus abdominis tegumentis non angustus circulari ambitu increverat tumor, quem postea persanatum vidi, ab incluso aere efficiebatur. Nec facile video, quomodo sine aere tumores illos explicarem quos vir cl. Daniel Hoffmannus (3) in puerpera adnotavit interdiu sub ipsa abdominis superficie varia magnitudine discurrentes, nec sine strepitu se dilatantes, sub vesperam autem evanescentes, idque per hebdomadas aliquot. Certo autem scio, inflatio-

(1) Ibid.
(2) De medic. l. 7, c. 14.
(3) Commerc. litter. an. 1737, hebd. 11.

nem quam in extremo puellæ morbo junior Verneyus (1) conspexit undatim crescentem donec omnem corporis truncum occuparet, et sicubi premeres, sensum præbentem velut aeris sub digitis non sine crepitu diffugientis, hanc, inquam, certo scio ab aere sub cutem se expandente extitisse; cute enim abdominis vix incisa, intolerabilis fetor erupit, sicque tumor ille universus evanuit. Tu vero quod ad ventosos tumores attinet, perlegas velim quæ de eorum productione ab Littrio edita sunt in Historia Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis (2). In Commentariis autem ejusdem Academiæ(3) ab eodem Verneyo quædam proposita invenies ad tympanitis secundam speciem, cum ascite interdum conjunctam; internoscendam, tum ad cavendum, nequando aut propter similitudinem fluctuationis aliquam, ascitem potius quam primam tympanitis speciem esse pronuncies, aut contra, propter nullum fluctuationis sensum ascitem neges : quod ut caveas quædam etiam ex nostris facere potest observationibus (4). Quibus de rebus utilia quædam attigit medicus quoque præstantissimus Werlhofius (5) indicans, quomodo tympanites, præser-

(1) Mém. de l'Acad. Roy. des Sc., an. 1704.

(2) An. 1714.

(3) An. 1703.

(4) N. 30.

(5) Commerc. litter. an. 1735, hebd. 36, n. 4.

tim ubi inveteraverit, sensum ponderis non excludat. Quod vero ad curationem attinet, cum tympaniticam abdominis inflationem octo jam annos perstantem, larga duntaxat sanguinis e pede missione sublatam leges a cl. Christiano Michaele Adolpho (1), fatente, *a flatibus non fuisse;* unde igitur fuerit, cogitabis. Flatulentam autem tympanitis utramvis speciem quam sit difficile curare, nil magis ostendit, quam remedium quod præclari viri coacti sunt excogitare, paracentesim. Sed quis acum illuc immittere voluerit quo non videret? Nemo adhuc, quod sciam, ex cautioribus chirurgis inventus est. Qualis certe is olim non fuit qui tympanitici, pro ascitico habiti, cum abdomen, spectante Helmontio (2) tum juvene, perforasset, frustra expectavit aquarum exitum. *Extracto* enim *phlebotomo, repente sidit abdomen, et quamprimum* æger *periit; editus autem flatus immense putidus, et cadaver olens.* Etsi vero mortui corpus non est dissectum; nihil tamen fieri facilius potest, quam ut acu educta, aer prodiens breve quidem levamen afferat aliquando; sed mox alia quoque exeant quæ in ventrem defluentia, non multo post visceribus lethiferam invehant labem. Quid? quod in eam intestini partem defigi acus posset in qua cum aeris plurimum ob immanem ibi distentionem esse cre-

(1) Act. N. C. tom. 1, obs. 244.

(2) Ignot. hydrop. n. 44.

deretur, revera minimum esset; neque enim ut Littrio (1) observare contigit, multum aeris inest semper tympaniticorum intestinis; parum autem materiæ, hujusque fere viscidæ. Nam contra, hac plena ex dimidia parte intestina reperiebat junior Verneyus (2): cl. autem Leonhardus Hurterus (3) in tympanitico puero cum miraretur crassa præcipue intestina distenta adeo, ut colon sua mole jecinori vim attulisset, et sinistrorsum compulisset; materiam intus invenit tanta copia quanta id facere potuerat, pultiformem, spumescentem, et ex albo flavescentem; quæ res in morbo quem adstricta alvus comitatur, tunc, opinor, maxime conjicienda est cum aut paulo ante quam morbus évidenter inciperet; multa ægri ingesserunt, aut non perpauca postquam incepit, porro ingerere perrexerunt. In abdominis autem perforatione ad alteram tympanitis speciem solvendam, quid periculi esse possit, si forte prima species cum ea jungatur, aut pro secunda prima imponat; internoscere autem perdifficile est; ex iis intelligis quæ paulo ante dicta sunt. Sed de hoc et de universo curationis genere in tympanite, et de un' ab altera specie per conjecturas, quoad ejus licet, internoscenda, et de morbi hujus natura, et causis fac legas quæ erudite, ingeniose, peri-

(1) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1713.
(2) An. 1703.
(3) Eph. N. C. cent. 1 et 2, obs. 184.

teque scripsit cl. Zevianus (1), qui si, ut pro suo erga me singulari amore scripta illa in meo, quale idcumque est, nomine apparere voluit, sic ante quam hanc ad te epistolam darem, mittere potuisset; nonnulla quæ me fugerunt, in hac minime desiderares. Apud illum igitur reperies. Ego enim illuc jam transeo, ut ad multas quas tibi ex Valsalva descripsi, hydropis observationes non multas, ne hæ nimium excrescant litteræ, ex meis attexam.

26. Vir quidam cum ascite, tum præsertim anasarca ingenti laborabat, quæ eo videbatur major quod cum emaciatam faciem et reliquum caput non occuparet, membra cætera si cum hoc conferrentur, et præcipue inferiora, speciem monstrosissimæ crassitudinis præ se ferebant. Mortuum anno, si recte hoc memini, 1704, in Bononiensi incurabilium nosocomio dissecui, magis ut anasarcæ, quam ut ascitis naturam inquirerem. Inquisivi autem, nam crura jam corrumpi incipiebant, in femoribus et in scroto. Femorum cuticula hic illic a subjecta aqua in vesicas attollebatur, quarum aliqua erat pugni magnitudine. Adacto usque ad os cultro, cum sectiones inspicerem, adiposam membranam crassiorem factam, ejus autem Malpighianas cellulas aquosa pinguedine refertas deprehendi,

(1) Del Flato, etc., l. 2, c. 28, et l. 1, c. 27, 28.

vel potius aqua maxima ex parte, quæ propter creberrimas interjectas cellularum membranulas, *gelatinam*, ut in Adversariis (1) scripsi, mentiebatur. Atque ut adiposa membrana se se propagat non modo inter musculos, sed inter fasciculos quoque fibrarum ex quibus musculi compinguntur; ita in locis hisce omnibus eamdem *gelatinæ* speciem referebat. Nec alia mihi se obtulit species prætumidum scrotum incidenti. Cellulas enim in primis quæ darton efficiunt, quippe adiposæ membranæ continuatas, aqua distenderat. Aqua igitur ex his illisque cunctis sectionibus prodibat, et si, velles, facile exprimi etiam poterat; sed non tota; plurima enim inter cellularum membranulas restitabat. Itaque cum scalpellum ad abdomen transtuli, etsi inter ejus tegumenta nullam fere aquam offendi, non tamen defluxisse tam cito per femorum, et scroti sectiones credidi; sed potius ab ingenti, quæ ventrem implebat et abdomen distendebat, aquarum copia ex hujus integumentis detrusam, dum homo viveret, ad inferiores artus fuisse existimavi aut, si mavis, cum ab his porro ascensura esset, ob eamdem quæ modo indicata est, integumentorum abdominis a subjectis aquis pressionem inter ipsa non esse admissam. Ventris autem viscera quemadmodum se haberent,

(1) II, animad 16.

neque enim id mihi, ut paulo ante dixi, tunc proposueram, diligenter non adnotavi.

27. Vides igitur tumoris, quem anasarca facit, sedem et causam non sub cute duntaxat in adiposa membrana esse; verum etiam, ubi tumor præsertim non modicus est, in omnibus ejusdem membranæ appendicibus, ut cum præter ipsam hæ quoque tum inter exteriores musculos et his subjectos, tum inter musculorum fasciculos distendantur, magnus tumor efficiatur. Vides simul, quid sit quod *gelatinæ* specie non raro imponat; nam et pinguedinis oleum eædem interjectæ membranulæ ipsæ etiam faciunt, ut in sanorum cadaveribus minus quam in viventibus revera est, appareat fluidum. Nec tamen negaverim, sive ob ejus reliquias olei plures interpositas, sive quod viscidior, sit aqua inclusa, sive quod mora et anni tempore crassior fiat, esse præter membranas aliquid interdum quod eam nobis speciem objiciat. Glasero hoc ultimum unice placuisse, ex Sepulchreto (1) cognosces; cum idem quod ego, alii, et in his Peyerus (2) et Wepferus (3) maluisse videantur.

28. Vetulam quæ ex hydrope ascite, sed non ita magno, decesserat, cum in nosocomio Patavino secaremus sub finem anni 1716, hæc obser-

(1) Sect. hac 21, obs. 21 et schol.
(2) Ibid. obs. 3, § 1 et schol.
(3) Ibid. obs. 17, § 5.

vavimus. Venter, ubi exhausta fuit effusa aqua, jecur ostendit multis albis, nec tamen præduris, tumoribus intus extraque obsessum; in pancreate autem similem unum, sed duriorem multoque majorem, ut quod totam illam hujus visceris occupabat partem qua ad duodenum intestinum se annectit. Renis alterius, nam alterum non inspexi, membrana propria crassior facta, trahentem facillime sequebatur: canaliculi quoque crassiores quam solent, eoque multo evidentiores. Uterus interius non male habebat. Sed exterius altero in latere conspicuam, quasi ex vulnere cicatricem ostendebat, cum in ventris cute nulla esset: in latere autem opposito haud procul a cervice in subrotundum tumorem protuberabat, qui cum subjecto fundi pariete ipsum magna ex parte concludente, discissus substantiam exhibuit ex rubro lividam, neque tamen reliqua uteri duriorem. In testibus vesicæ crassæ, albæ, quarum in cavea nihil erat: multo major una aquosum continebat humorem. Thorax sanus, nisi quod effusam, sed non multam, habebat aquam. Cerebrum egregie constitutum et firmum ne hanc quidem habuit.

29. Satis erat causarum, ut cætera nunc omittamus, in pancreate et jecinore, tum ut chylus et sanguis minime ex naturæ instituto conficerentur, tum ut lymphæ, et sanguinis motus in ventre tardaretur. Forte accidit, ut cum aliquando animi et studiorum causa adolescens rusticarer,

in ovium gregem inciderem, ex quo laniones alias justo, alias vili pretio mercabantur. Sciscitanti mihi discriminis causam: illæ enim, dixerunt, sanæ sunt, hæ vero durum habent jecur et in ventre aquam. Cum venter non his magis, quam illis tumeret, neque aliud morbi appareret indicium, vana eos dicere credidissem, nisi fidem fecissent ipsæ mox, inspectante me, occisæ et apertæ. Signo autem hoc usi fuerant. Superiorem ovium palpebram attollentes, et eorum quæ sunt oculo circumjecta, colorem animadvertentes, ex rubro sanas, ex albido morbidas internoverant; sic quoniam corpus reliquum pili operiebant, nuda ab his loca non secus ac medici faciem solent, contemplabantur, idque eo utilius, quo plura ibi et conspectiora vascula luculentius sanguinis naturam ostendunt. Non hæc ego narrarem tibi, nisi Boerhaavium (1) nuper vidissem, idem, ut opinor, signum indicantem et diserte a veterinaria medicina ad humanam traducentem, sic ut tunicæ adnatæ, et caruncula oculi pallido colore *significari* doceat *aquosam cacochymiam*, et cum *sanguinem rubrum deficere;* ex illo signo cognoscimus *adesse vitia omnia quæ hunc defectum sequuntur.* Certe plura horum adesse possunt, aut non multo post consequi. Sic inter eas oves quas a me eo tem-

---

(1) Prælect. ad instit. § 868.

pore inspectas dixi, una fuit, quæ etsi non meliori jecinore, quam cæteræ, nec minus hydropica; præpinguis erat tamen, alboque et solido adipe omentoque pulcherrimo. Scilicet recentior huic erat morbus: quod si cum illo tamdiu vixisset, quam cæteræ; minus pulchro omento, atque adipe fuisset prædita. Ad prima enim vitia subinde alia atque alia accedunt; ut in hominum, ad quos redeo, cadaveribus videre est, quæ viscera tanto vitiosiora plerumque ostendunt, quanto illos diutius aut hydrops, aut morbi hydropem præcedentes maceraverint. Utriusque casus exemplum afferam, et primum secundi.

30. Casparus Lombria Patricius Venetus, bilioso, ut vocant, temperamento, amplo corpore atque robusto, eoque magis in omni vivendi genere præceptionum medicarum securus, postquam annum excessit quadragesimum, longo et vario morbo correptus, in eoque refrigerantibus potionibus præter modum usus, e morbo quidem evasit, sed ventre aliquanto tumidiore. Qui cum remediorum ope detumuisset, nihil magnopere habuit animadvertendum, donec alvi quidam fluxus recurrere per intervalla, nec sine violentia aliquando cœperunt. Ab his sitis, quæ alioquin ipsi quasi innata erat, augebatur, urinæ autem, quæ magna copia reddi solebant, tunc saturatissimæ factæ minuebantur. Vires tamen nihil detrimenti capiebant, donec circa extremam hyemem anni 1722, qui erat ætatis ejus quadragesi-

mus septimus, diarrhœa qua antea multa flava et fluida egerere octo aut decem diebus consueverat, mensem pene totum detinuit, prodeunte variorum colorum materia, plerumque autem cruda et serosa, nec sine spuma. Quæ diarrhœa cum aptæ curationis ope desiisset, mox, neglecta vivendi norma, vel gravior reversa est. Conquieverat iterum, cum tremor jam ab ineunte usque ætate levissimus, deinde post primam illam ægrotationem toto corpore manifestior, subinde autem ab alvi fluxibus gravior factus, socias sibi novas quasdam capitis affectiones adscivit. Cum propter illum tremorem jam olim medici, quibus diligentius parendum fuerat, generosis vinis interdixissent, ob has autem novas affectiones parcam sanguinis missionem permisissent; in summo hujus concremento crustam, et hanc ex dimidia parte colore viridi conspexerunt. Curatione tamen opportuna adhibita, jam vires, color, cibi appetitus, urinarum copia sic satis restitui videbantur, cum pertædere ægrum cœpit, neque ultra diem trigesimum uti non inutilibus remediis voluit. Ad horum omissionem mox accesserunt violenti corporis et animi motus. Quos, intra quindecim ab omissione remediorum dies, initium repente excepit funesti morbi. Abdomen, quod sæpe antea a multis flatibus tumescere, sed mox detumescere consueverat, assiduo molestissimoque tumore tendi cœpit, et manu percussum tympani instar resonare: tumere etiam nonnihil

pedes: urinæ flammeo colore fieri, multumque imminui: sitis urgere. Cum hæc animadversa essent extremo jam maïo, et Michelottus, qui adversus hunc tympanitem incassum pugnare cœperat, ante medium junium in Galliam cum viris amplissimis Venetis legatis esset profecturus, mihi ægrum, eodem tempore Patavium transeuntem, maximopere commendasset, ut nisi assidue cum ejus medico invisere possem, at sæpius saltem cum per alias liceret occupationes, consilio juvarem meo; ego, necdum ægro viso, ex attenta duntaxat eorum, quæ summatim nunc ad te perscripsi, lectione, aliorum viscerum labem, aliorum infirmitatem conjiciens, de ægro sanando desperavi: neque id affinibus reticui probe consciis, toto illo septennio nunquam propemodum morbo aliquo vacasse, et interroganti mihi illud confirmantibus quod in calce est librorum de morbis, *ex alio morbo corpus liquefactum ad hunc devenisse.* Igitur quæ ibi continuo subjiciuntur, diserte iisdem enunciavi: *si quidem igitur subito occupaverit* hic *morbus hominem, moritur nempe alio morbo diutissime jam affligente.* Neque alia mihi postquam ægrum vidi, sententia fuit: in quam deinceps venerunt ad unum omnes quotquot ea tempestate Patavii magis florebant medici. Nam etsi flatibus supra infraque interdum prodeuntibus, abdomen amplius, si manu percuteres, non resonabat; tamen hujus tumor et cætera quæ dicta sunt, non modo non decres-

cebant, sed quamcumque iniret aliquis medendi viam, in dies augebantur, ut non jam tympanitem æger huc attulisse, sed præcipitem ascitem videretur; cui mox thoracis et denique cerebri hydrops se adjunxit, quemadmodum ex iis quæ adscribam, signis cognosces. Principio, si abdominis latus sinistra complectens, latus alterum repetitis dexteræ modicis ictibus impelleres; allisæ ad sinistram aquæ fluctuationem percipiebas. Sed haud multis interjectis diebus, venter non modo aqua plenus, sed præter modum tumidus, ac distentus, impellenti manui resistebat: et simul œdemate non pedes solum aut crura, sed femora quoque valde turgebant, facie et artubus superioribus macescentibus. Inter initia tussis quædam, deinde nulla; sed cum primum æger posset in utrum liberet latus cubare, non potuit postea, nisi in dexterum: et licet toto morbi tempore decumbere potuerit; bis tamen ante postremas hebdomadas e lecto exsilire ab imminentis suffocationis sensu coactus est, qui sensus ut repente venerat, sic illico abibat. Tandem ultimis ferme decem diebus quodam quasi sopore tenebatur, et sæpe aliquo, sed levissimo, delirio. Tunc etiam cordis vires, quæ fuerant diu validæ, subinde infirmiores fiebant: cæterorum autem musculorum vires prope usque ad ultimum non defecerunt. Si febres excipias duas, quæ multis ante mortem diebus ingruerant, altera non sine longis horroribus et tremoribus intra biduum tamen fi-

nita, altera autem et levior et brevior; si harum, inquam, tempus excipias, pulsus nihil vitii habuerant, nisi quod sæpe, sub vesperam præsertim, frequentiores ipsi et carnes calidiores deprehendebantur. Initio molestior ad epigastrium sensus, imo dolor inter ensiformem cartilaginem et umbilicum: qui postea non ibi, sed hic illicque per ventrem percipiebatur; punctionis autem sensus ad hepatis regionem manebat. Somnus, et cibi appetitus, qui principio mediocres fuerant, sæpius procedente morbo deficiebant: sitis autem magis magisque torquebat. Alvus per se multa, liquida plerumque et flava: alia nonnunquam, et hæc viscida, dejiciebat. Contra, urina semper quam paucissima fuit, eaque flammea et saturata. Cum æger, affines, medici nihil magis optarent, quam ut uberius hæc proveniret, dicere non possum, quot et quæ ad eam promovendam sumpserit. Nullum esse credo levius, validius, simplex, compositum medicamentum, quod ullo ex regno, ut loquuntur, ad id pertinere existimetur, quod a tot medicis propositum, aut ab ægro captum non fuerit. Verum, ut solet reluctante natura, incassum omnia; nunquam urina vel minima ex parte aut increvit, aut mutata est, nisi quod diebus ante mortem circiter quindecim, et novissimis iterum diebus pauxillum quid tabacci colore in imo deposuit; quod cum diligentius examinarem, sanguinem esse cum ichore mistum deprehendi, et iis quorum intererat, ut

diureticorum finem tandem aliquem facerent, ostendi. Eorum aliqua, sed minus importuno tempore minusque suspecta, non sanandi spe, sed ne æger intelligeret me desperasse, ipse quoque laudaveram, in his levia quædam ex resina terebinthina. Sed cum animadvertissem ne odorem quidem illum, quem solent, violarum martiarum ab his urinas traxisse, iisdem, atque adeo renum viæ vel magis quam antea, diffisus, ad intestinorum potius viam esse redeundum censui, præsertim cum tartarus, ut vocant, purificatus, quo per intervalla utebamur, nullo cum incommodo multa, et sæpe aquosa per alvum deturbaret, et aliquot horarum levamen semper afferret adversus molestum quemdam sensum qui ad ventriculi regionem percipiebatur. Verum nec via hæc proficua fuit. Audiverat æger ex Michelotto, juvencæ urinam sibi feliciter, nec semel adversus anasarcam cessisse. Itaque experiendi cupido, etsi neque anni tempus, neque alia aliqua ejusmodi erant ac malebat Lemeryus (1); indulsi tamen in remedio ejusdem generis ac *urina ovium, aut urina asinorum*, quas apud Avicennam (2) legeram a quibusdam olim adversus hunc morbum fuisse laudatas, et quod denique non per renes tantum, sed et per alvum movet asciticorum aquas, ut Lemeryi observa-

(1) Mém. de l'Acad. roy. des Sc., an. 1707.

(2) Canon l. 3, fen. 14, tr. 4, c. 13.

tiones docent; sed ea lege indulsi, ut ne plus unciis septem primo die biberet, singulis deinceps diebus binas additurus. Et primo quidem die quidpiam passus est, quod Lemeryus, cum alia recenseat, non adnotavit. Nam paulo postquam biberat, caput quasi ebrietate quadam tentatum est, sed quæ non multo post evanuit, nec diebus insequentibus rediit, quamvis plus biberetur. Cum esset quinto die perventum ad uncias tredecim, neque æger plus mingeret, sed plus dejiceret sic ut eo die aquam ad quatuor aut quinque libras alvo redderet, nullo virium detrimento; non aliud tamen hinc levaminis, quam quod a tartaro observatum est, ventre nihil prorsus detumescente, imo artubus inferioribus magis tumentibus. Quamobrem tunc id remedii intermissum est. Aliquo post tempore ad idem voluit redire æger. Bibit quinque continenter diebus octonas singulis uncias. Nihilo plus profecit. Quin altera de qua supra indicatum est, ingruente febre, prorsus omittere est coactus. Frustra quoque, utinam innoxie in morbo quem augere facilius esset, quam minuere; frustra, inquam, remediis aliis est usus de eodem genere sive deglutitis, sive in alvum injectis, sive etiam abdomini impositis. Nam cum senior quidam medicus ebuli, et absinthii succos imponere jussisset, nihil inde nisi inanis egerendi cupiditas accidit, et pruritus cutis ad hepatis regionem, ubi lividæ venulæ apparuerunt. Itaque succos illos abjecit: neque aliud abdomi-

ni, siquando mulcendi essent ventris dolores, cum utilitate adhibuit, nisi vervecis omentum oleis delibutum violarum, absinthii et amygdalarum dulcium. Verum hæc antea. Nunc ad morbi finem et ad dissectionem veniamus. Suffocati instar mortuus est prælivida facie, et humeris, aqua autem et sanguine ex mortui ore, et naribus prodeunte. Cadaver postridie, qui dies fuit III nonas sextiles anni quem supra memoravi, ut condiretur, dissectum est. Artus superiores quibusdam nigris quasi peticulis distincti erant. Ab inferioribus autem œdema per dorsum ad scapulas usque se producebat. Venter aquæ fetidæ ex viridi flavæ copiam habuit quantam maximam præter omnem modum distentus habere potuit. In ea frustra quædam, omenti opinor, natabant quasi ex mucilagine purulenta. Ventriculus, et intestina, nil fere turgida, nigricabant, ut mesenterium quoque. Jecur durum, intus, extraque totum constans ex tuberculis, id est glandulosis lobulis evidentissimis et evidentissime distinctis: nec tamen naturali majus. At lien magnus, substantia compacta, ex qua incisa nihil sanguinis effluebat. Renum alter ichorem in pelvi habuit.

In thorace, a dextris præsertim, aquæ plurimum ejusdemmodi atque in ventre. Sic etiam in pericardio, in quo tamen non multa. Pulmones turgidi et nigricantes. Cor sine sanguine, nedum sine concretionibus polyposis. Caput, quoniam cadaver condiebatur, ut non longius quam Ve-

netias in paternum sepulchrum inferretur, nobis attingere nec necesse fuit, nec licuit.

31. Ex quo Joannes Posthius, ut hic habes in Sepulchreto (1), substantiam hepatis in ascite *interius totam granulosam* offendit, *granis nimirum quantitate pisorum ubique apparentibus*, plures aliæ similes observationes in eodem morbo habitæ sunt. Exstant ibidem aliæ quatuor, Wepferi una (2), cui hepar *ceu corpus ex plurimis glandulis conglomeratum apparuit*, Ruyschii altera (3), Brownii tertia (4), Hartmanni quarta (5), quibus idem viscus *totum e meris glandulis magnis*, aut *e glandulis*, aut *ex lobulis* constare visum est. Non possunt autem minimæ jecinoris partes adeo amplificari, quin aut interjectas alias aut vascula saltem sanguifera comprimendo, hepatis muneri et sanguinis per ventrem motui plurimum officiant. Itaque Posthius et Brownius frustra aquam eduxerunt, quæ *vitiato jecinore subinde renata esset*, ut Erasistratus apud Celsum (6) monebat. Nam quod hic respondet, *emisso humore medicinæ locum fieri* ad jecur sanandum; profecto ejusmodi non est hoc hepatis vitium, ut medici-

(1) S. 21, obs. 4, § 21.
(2) Obs. 32.
(3) In additam. obs. 34.
(4) Obs. 49.
(5) Obs. 50.
(6) De medic. l. 3, c. 21.

nam admittat. Quod etsi non nisi per dissectionem apparet; tot tamen alii sunt illius et aliorum viscerum morbi qui curationem non recipiunt, ut cum læsorum viscerum indicia sunt, non sit temere ad aquarum emissionem decurrendum. Quamobrem hanc nobili, de quo dictum est, ægro nemo tot medicorum proposuit. Cæterum quod plures cum Ballonio (1) et Sanctorio nostro (2) verentur, ne peritonæi et intestinorum inflammatio ac gangrena aquæ eductionem consequantur, non injuria facere videri possunt perlegentibus exempla eorum quibus educta aqua fuerat, quorum multa sunt in Sepulchretum (3) relata. Quibus celebre illud in primis addes quod cl. Scherbius (4) descripsit viri, cui calculus in receptaculo chyli concretus, hujus et lymphæ expedito in thoracicum ductum ascensui se opponens, ejusmodi ascitem attulerat, ut septies aquæ a chirurgis fuerint eductæ, quippe novis semper succrescentibus donec sexdecim post ultimam eductionem horis vivere desiit. Etsi vero non a viscerum labe, ut præclare vides, hydrops hic originem habuit; tamen *omentum totum fere consumptum inven-*

(1) In schol. ad § 1, obs. 5 hujus sect. Sepulchr.

(2) Ibid.

(3) Obs. cit. et 2 et 4, § 1, 6 et 11, et in additam. obs. 49, 64, 76 et 86.

(4) De calculo receptac. chyl. hydr. causa.

tum fuit, reliquaque viscera gangræna obsessa; nec mirum inquit Scherbius *dum tractu temporis id in omnibus hydropicis sit conspicuum.* Sed me veri studium non sinit reticere quæ pro paracentesi dici possunt, verbis istis ultimis ne ipsis quidem omnino repugnantibus, imo ex parte aliqua, si recte attenderis, adjuvantibus. Igitur, ne quæram num semper id aquæ emissionis, quocumque hæc instrumento modoque, aut quotquot vicibus peragatur, et intrudentis se aeris effectus sit, quod haud raro morbi ipsius esse, cadavera ostendunt hydropicorum quibus, licet aqua emissa non sit, tamen intestina ut in nostro nigricant; certe non paucæ feliciter ratione hac absolutæ curationes eamdem tuentur, tuenturque ipsæ dissectiones, quæ ægris ob aliam causam intereuntibus, patefecerunt *bene satis constituta* intestina, *nullum* autem in abdomine, nedum in peritonæo qua pertusum fuerat, *vestigium inflammationis, nedum sphacelosæ corruptionis,* ut verbis utar Polycarpi Scacheri (1), virginis jam diu asciticæ sectionem, mortuæ *octavo post operationem die*, multaque per vices educta aqua proponentis.

32. Sed rara adeo apud nos sunt aut certe erant felicis hujus curationis exempla, ut Bononiæ diu moratus neminem unum audiverim medicum

---

(1) Diss. supra ad n. 8 cit.

qui ea se vidisse affirmaret, cum infelicia externis chirurgis nec vulgaribus eam instituentibus, et ipse ibi viderim et ab omnibus acceperim. Quin memini Albertinum phthisim et ascitem inter se comparantem, illam ter ab se, quantumvis confirmata esset, persanatam fuisse dicere; ventris autem hydropem, qui confirmatus esset, etiamtum nullum. Aqua enim, aiebat, si a chirurgo emittatur, ægros mori video : si a medico ad renum aut intestinorum vias validius urgeatur; quæ remedia ad has compellunt, non tam illam quæ in ventrem effusa est, quam quod seri in sanguine adhuc restat, non magis in illas vias quam in ventrem qua jam data porta est ejiciunt. Sic nuper accidisse narrabat generoso in primis viro, cui data ab empirico ejusmodi remedia urinarum quidem copiam, sed ventris simul tumorem auxissent ita, uti in mortui sanguiferis vasis nihil ferme potuerit inveniri. Neque tamen quas audiverat aut legerat admirabiles asciticorum curationes dissimulabat, quarum Bononiæ vel quinque per scroti punctionem perfectæ esse ferebantur. Sed cum alios crederet anasarca potius laborasse quam ascite, alios ascite, sed nondum confirmato, alios hydrope peritonæi; non multos sane relinquebat, quorum sanatio naturæ potius, ut putabat, quam arti deberetur. Et magnæ sunt certe cum in aliis sæpe, tum in hoc morbo nonnunquam sanando naturæ vires. Accidit in mea patria, ut cum puer

nobilis semel atque iterum ardenti febre correptus, aquæ plurimum, tum in prima, tum in secunda ægrotatione bibisset, utramque exciperet ascites ingens, uterque autem ascites solveretur, magna vi aquæ sponte dejecta, sponte, inquam; nam et vulgo id notum erat, et ejus mihi confirmavit medicus, non sibi facile earum curationum honorem detracturus. Easdem nimirum vias satis sibi reseraverat natura, per quas humorem in ventre stagnantem resorberet, alioque amandaret, quibus in mercatore illo Meadii (1) usa est, cum aquas omnes, postridie per abdominis perforationem educendas, nocte ipsa una in vasa iterum recepit, in iisque retinuit. Verum cum eadem natura neque per se, neque blandis invitamentis, neque paulo acrioribus stimulis excitata quidquam molitur, num, ipsa adversante, acerrime et periculose agendum est? an potius, ubi omnia permittant, aquæ emissione utendum est, auxilio primum, ut existimare licet, ab eadem natura indicato?

33. Quod enim umbilico immani aquæ vi aperto, egrediens hæc ascitem solverit, non id primo, opinor, Benivenius et alii quos Donatus (2) et Gabelchoverus (3) laudant, viderunt; sed prisci olim homines iidemque adnotarunt,

---

(1) Monit. med. c. 8 in fin.

(2) De med. hist. mirab. l. 4, c. 21.

(3) Sect. hac Sepulchr. in schol. ad § 1, obs. 6.

quibus simul omnis prorumperet, eos mori; quibus vero paulatim partiteque exiret, eorum aliquos convalescere. Itaque naturam recte operantem medici, ut solent, imitari potuerunt, et Hippocrates (1) deinde ac Celsus (2) monere, ne omnis simul aqua emittatur; mortiferum enim id esse: cujus rei causas viri docti nostra hac ætate complures exposuerunt, et in iis Verneyus junior (3), Werlhofius (4), Meadius (5), copiosius autem ill. Senacius (6). Quorum explicationes ea quoque confirmare videtur observatio (7) omnis, sine animi defectu, eductæ materiæ, sed ob hujus tenacitatem lente adeo, ut tres ferme horæ sint impensæ: quod minus tibi mirum accidet, ubi ex cl. Targionio (8) noveris fuisse hydropicum, cui tam densa *gelatina* ventrem implebat, nulla ut arte ab experientissimo chirurgo educi potuerit. Sed nulla res magis illas confirmavit explicationes, quam secundum ipsas feliciter excogitata ratio omnis simul aquæ innoxie emittendæ, nimirum abdomen non modo postquam emissa

(1) Sect. 6, aph. 27.
(2) De medic. l. 2, c. 8.
(3) Mémoir. de l'Acad. royale des Sc. an. 1703.
(4) Commerc. litter. an. 1735, hebd. 37, n. 2.
(5) C. cit. supra ad n. 32 cit.
(6) Traité du cœur, l. 4, ch. 12, n. 3.
(7) Commerc. litter. an. 1745, hebd. 52, n. 3.
(8) Prima raccolta di osserv. med.

est, quod et laudatus Verneyus (1) post uberiorem eductionem jubebat, fasciis adstringendo, verum etiam idque præsertim magis magisque dum educitur. Qua ratione is qui primus et excogitavit et adhibuit medicus eximius Meadius(2) cum alios, tum præcipue mulierem a se persanatam memorat, cui *simul et semel* aqua omnis emissa est pondo librarum *sexaginta*, alteram autem annos sex et septem menses servatam, ex qua toto illo temporis spatio incredibili, nisi res inter omnes Londini constaret, copia educta est, *libræ* nimirum *mille nongentæ et viginti.* Sed quam caute hæc sint et suscipienda et facienda, nobiles, quos nominat, inter Anglos chirurgi proposuerunt : quanquam et ipsi nota esset hydropica quæ, disrupto per se abdomine, et plurima aqua effusa, superstes fuit, cui similem alteram leges a Nebelio (3) descriptam. Utrique nimis distentum abdomen prope umbilicum crepuerat. Porro extant aliæ per ipsum umbilicum sponte erumpentium aquarum, sed fere nunquam simul omnium felices observationes, non ab illis modo quos supra diximus, sed et ab aliis (4) productæ. Nec tamen medici, ut ascitem solverent, aperire umbilicum perrexerunt, con-

(1) Mém. cit.
(2) C. 8 cit.
(3) Eph. N. C. dec. 3, A. 9 et 10, obs. 122.
(4) Act. N. C. tom. 8, obs. 79.

trariis alii observationibus permoti, experientia autem plerique edocti, quanto ibi facilius abdomen, distendente aqua, extenuatur, tanto difficilius et vulnus postea nec raro consanescere et minus commode in præsentia obturari, ne plus aquæ prodiret quam ferre ægri vires valerent, neque eam demum totam, nisi perincommode ægro in ventrem cubante posse detrahi. Nam quod emitti per umbilicum præstaret, quia sic reclusa vena umbilicali aquosus ex hepate humor per illam non in ventrem effunderetur, sed e corpore ejiceretur, opinio fuit quæ serius nata ex hypothesibus et ex sententia quorumdam, cujus meminit Avicenna (1), nonnullis demum observationibus confirmari visa est. Extitèrunt enim, ut in Sepulchreto (2) hic vides, qui venam illam jam olim in ligamentum contractam, assidua dixerunt aquarum alluvione emollitam, recludi iterum, et tum serum ab hepate exsuperans per umbilicum excernere, seque dilatatam adeo tunc invenisse, ut catheterem et pennam anseris admitteret, essetque aqua satis copiosa plena. Ego vero ut in nonnullis apertam, ut est a primordiis, servari potius quam rursus facile reserari concederem, neque post ortum in omnibus, quemadmodum Schultzius (3) tradidit, ab umbi-

(1) Tract. supra ad n. 30 cit. c. 5.
(2) Obs. 13 cum. schol. et obs. 14.
(3) Dissert. de vasis umbilic. nator. et adultor.

lico sursum retrahi ad jecur, ut ad illum amplius non perveniat; non viderem tamen quomodo ex sinu venæ portarum serum duntaxat acciperet, sanguinem relinqueret. Quæ non tam propter Platerum et Hildanum dico quam propter Rolfincium, utroque recentiorem. Nec tamen observationes eorum nego; sed tantum suspicor non venam ipsos umbilicalem, sed thecam solum reperisse patentem et aqua plenam, qua theca a duplicato peritonæo illa vena augetur. Laxantur enim facile in hydropicis membranæ, earumque intercapedo redundante aqua impletur. Adjuvat hanc meam suspicionem observatio, quæ non Riolani est, ut Rolfincius putabat; sed tamen apud Riolanum (1) extat. *In quadam muliere hydropica* vena umbilicalis, inquit, *inventa fuit fistulosa, et per eam aqua inter peritonæum et abdominis musculos effundebatur.* Sed diuturnioris hydropis casum, ut sumus polliciti (2), subjiciamus.

34. Virgini annos viginti natæ, cum sanguis per uterum respondere desiisset ante annos duos, dolores ad hypochondria primum orti sunt, tum deinde venter intumuit. Hunc tumorem, variis incassum remediis usa, annum circiter jam tulerat, cum in nosocomium hoc Patavinum excepta est. Ingens ventris erat moles: ægra tamen hæc quoque,

---

(1) Anthropogr. l. 2, c. 12.

(2) N. 29 in fin.

totum mensem quo ibi fuit, cubare potuit usque ad extremum; cubabat autem plerumque in sinistrum latus. Sitiebat, sed non multum, nisi cum febricula qua tenebatur assidue, interdum augescebat. Paucas quidem reddebat urinas, nec tamen valde rubentes. Subinde querebatur de iis de quibus indicatum est, ad hypochondria doloribus, qui convulsivi, non tamen acerrimi, esse videbantur. Non unis adhibitis auxiliis, nihil profectum est: lotium auctum est nunquam. In illis quædam erant quæ molestiam crearent, ut gummi ammoniacum cum resina terebinthina: quamobrem et omissa sunt. Novissime cum alvus ex dura facta esset laxior; fetida liquamina cœperunt effluere, sed non purulenta. Horum persistente fluxu cum venter non decresceret, vires in dies frangerentur; nimirum id accidit quod in extremo libro IV de *morbis* prænunciatum de hydropico est: *at ubi etiam alvus valde fluida fuerit, citissime moritur et sentiens et loquens.* Itaque constante usque ad ultimum mente, vivendi finis est factus circa medium decembrem anni 1744. Postridie, cum hæc accepissem, et frequentissimis auditoribus exposuissem, nonnulla ex iis prædicens, quæ mox sub eorum oculis inventa sunt; dissectio ibi statim incepta est.

Cadaver macilentum erat, superioribus præsertim artubus; nec tamen plurimum. Inferiores artus levi adeo affecti erant œdemate, ut vix, nisi digito appresso, dignosceres, idque ne ad summa

quidem femora perveniebat. Venter amplissimus sed non tensus, ut neque umbilicus, quamvis promineret. Pertuso ad alterum latus abdomine, paulatim vis aquæ ingens emissa est, in manibus relinquentis eumdem sensum quem lixivium in quod eas immisisses. Quæ prima effluxit, subflava, fuit et tenuis; reliqua minus tenuis et quasi albida, Utramque in maximo quodam vase relictam cum post horas viginti quatuor inspicerem, visa universa est albida; sed cum paulatim de vase in vas effunderetur, subflava potius apparuit: neque multum pro aquæ copia in fundo subsederat humoris subalbi, crassiorisque ab admistis etiam omenti frustulis, ab aliisque de quibus postea indicabitur. Cæterum neque aqua, neque cadaver fetebat, etsi tenuia intestina tribus in locis nigricare inceperant, non ultra latitudinem tamen transversi digiti. Eorum intestinorum pleraque tumebant aere, sed non ita multum. Crassa, ut ventriculus, prorsus inania connivebant. Si omenti partem exciperes modicam quæ ventriculo adhærens, reliqua erat, partes ejus cæteræ quasi in frusta discerptæ erant, ab illa, et inter se omnino sejuncta, quorum unum se conformaverat in teres, rubicundum, et molle corpus ulnæ propemodum longitudine. Jecur tota convexa facie, ipsoque imo anteriore limbo cum diaphragmate cohærebat: a quo ubi divisum fuit, magis extuberantem illam faciem habere conspectum est; quam ipsi et virginis staturæ, ad parvam ver-

genti conveniret. Persectum, paulo ubique, præterquam in Spigelii lobulo, et pallidius et durius inveni: bilem autem in ejus vesicula paucam, ex flavo subfuscam, turbidam, viscidam. Lien, nisi quod æquo major, intus sanus fuit: ut sanus erat lien alter; multis partibus minor, quippe diametro digiti transversi, qui subrotundus inter vasa hærebat, membranasque ad majorem alligatas, huic vicinus, sed omnino sejunctus, interna structura eadem prorsus, eodemque colore. Sed in majoris lienis tunica, præter aliquot hydatides, corpuscula passim prominebant subrotunda, alba, et dura, magnitudine varia, pleraque tamen milii granis aliquanto majora. Extabant eadem hic illic in facie interiore peritonæi, et in exteriore intestinorum, tenuium præsertim, in qua erant pariter hydatides. Harum maxima parvum pomum rotundum æquabat, diametro digitorum duorum, vasis ex intestino sanguiferis per illius membranam se producentibus, et in ramos dividentibus. Aquam continebat nullo ferme colore præditam, ex parte autem mucosam. Pancreas subdurum fuit. Glandulæ autem quibus ultra naturalem modum auctis quasi plenum erat mesaræum, duritie et albedine fuerunt omnino skirrhosa. Præcipuum tamen, et peculiare vitium in testibus, tubis, ipsoque utero, deprehendi: quod in utero non nisi per sectionem se prodidit; in testibus autem et tubis ultro in conspectum venit. Hæ enim partes utroque pariter in

latere una cum alis vespertilionum inter se ita coaluerant, et crassefactæ in unam quamdam tuberosam, informem, non modicam massam concreverant, ut nullo prorsus morbo alteram ab altera internoscere liceret, nedum sejungere. Utriusque massæ superficies non parvo spatio lacera, ac per se aperta inventa est non secus ac si magnum quoddam steatoma se disrupisset. Quocum propterea comparavi, quia ex materia fiebat nihil magis, quam semisiccatum sebum referente; ita erat alba, et, si contrectares, unguinosa et specillo immisso facile cedens. Eam si discerperes, quasi ex tot frustulis constare perspiciebas. Erat autem omnino inodora. Ut partes quas nominavi, in sebum conversæ videbantur; sic ubi uteri fundum, qui sanus exterius et parietum quoque majori portione fuit, altius incidissem, reliquam totam interiorem eorumdem parietum substantiam in materiam conversam vidi ejus similem quæ modo descripta est nisi quod colore nonnihil ad cinereum inclinabat. Eademque materia fundi cavum refertum erat, ex eaque quod minus solidum esset, per cervicem, quæ a materiæ ipsius reliquiis, facile abstergendis, albicabat, excidere in vaginam consuevisse videbatur. Cæterum cervix intus extraque integerrima erat, ejusque, ut fundi etiam, magnitudo haud amplior, quam ejus ætatis virginem deceat, nisi quod osculum internum uteri paulo amplius visum est. Ventris partes reliquæ,

et renes in primis erant sanæ. Magnæ tamen arteriæ truncus minori quam par esset, latitudine apparuit. Diaphragma autem altius in thoracem ascendens, multoque id magis a dextris, qua a protuberantia, ut diximus, hepatis urgebatur. Quod cum venam cavam incidendo, a diaphragmate detraheremus, non plurimus ex ea sanguis, et is niger, nec concretus, effluxit. Thoracis parietibus omnibus, id est inferioribus quoque, pulmones ubique erant arctissime annexi. Sinistri pars superior quodam loco erat aliquanto durior, nec tamen evidenter vitiata. In pericardio aqua multa ejusdemmodi ac in ventre. Cor laxum, in eoque et vasis magnis non multum sanguinis, nigri quidem, sed minus fluidi quam in cava inferiore vena, quamvis sine ulla polyposa concretione.

Caput dum a cervicibus abscinderetur, aliquantum aquæ tum e vertebrarum, tum e cranii cavo defluxit. Sed et laterales cerebri ventriculi aquam non omnino paucum habuerunt subfuscam et turbidam, plexus autem choroides pallidos maxima ex parte. Cerebrum tamen fuit sic satis firmum; cerebellum permolle.

35. Multa sunt in proposita observatione, quæ si persequerer singula, epistola hæc longe quam superior, prolixior esset. Intelliges id ex iis quæ de hydatidibus tantum scribam. Nam etsi rarum illud uteri vitium per quam dignum est de quo scribatur; erit tamen in aliis, et fortasse proximis

litteris (1) id faciendi opportunior locus; hydropis enim de quo in his sermo est, proxima certæ causa non illud fuit, ut fuerunt quantum existimo, disruptæ hydatides. Nempe ut in exteriore intestinorum, et lienis facie aliquot extabant quæ [illegible]dum dissilierant, sic prope innumeras tum [illegible] tum in aliis partibus fuisse arbitror, quæ [illegible]ea perruptæ, suum in ventris caveam humorem effudissent. Et ne multis te detineam, meæ me in albuginea, et vaginali testiculorum tunicis persæpe habitæ observationes (2) illuc adducunt, ut credam hydatidum, sive tunicarum in quibus increscunt ipsæ, membraneas laminas earum humorem complectentes, postquam disruptæ hunc effuderunt, se suaque vascula in carunculæ formam primum contrahere, et nisi novus illac humor effluere pergat, indurari et exsiccari denique sic, ut alba illa et dura subrotunda tubercula repræsentent alia aliis, ut hydatides fuerant, majora aut minora, qualibus in descripta virgine intima peritonæi facies, ejusque productio per extimam lienis et intestinorum exasperabatur. Legesis in Sepulchreto (3) observationem Jacobi Wolffii, ubi asciticæ *intestinis adhæsisse sparsim*, ait, *carunculas quæ apertæ fundebant ichorem.* Lege quæ de altera ascitica

---

(1) Epist. 39, n. 36.

(2) Vid. Epist. 43, n. 16 et seq.

(3) In additam. ad hanc sect. 21, obs. 65.

ex Bilgero (1) producuntur, *universa intestina quaquaversum, et ambo latera circa diaphragma multis millibus granulorum, instar suum grandinosarum, referta*. Cum his junge editas postea in hydropicis observationes, ut puta cl. Anhornii (2), qui peritonæum vidit in adolesce[illegible] *dulis glandulosis, limpidam, si pressi* [illegible] *plorantibus consitum*, in muliere autem *h*[illegible] habens *plura tubercula glandulosa, fabæ adinstar majora et minora, extuberantia; quæ pressa limpidam lympham plorabant*, itemque clarissimorum Stegmanni (3) et Goetzii (4), quorum ille in viro pancreas animadvertit *veluti semine milii conspersum*, hic vero in virgine, sacco qui humorem continuerat, *sparsim adnata* intus *varia tubercula diversæ magnitudinis, a pisi majoris ad minoris seminis cannabis magnitudinem accedentia, nunc solitaria, nunc racemosa, skirrhosa, dura, discissa, nihil liquoris aut gelatinæ plorantia.* Relege demum quæ de duris granulis aut tuberculis in peritonæi, aut pleuræ interiore facie exstantibus, alias (5) ad te a nobis scripta sunt, cum effusa aqua in magnis caveis quas illæ comprenhendunt membranæ, etiam tum esset: facile

---

(1) Sect. ead. obs. 20, § 16.

(2) Eph. N. C. cent. 9, obs. 100, n. 2 et 7.

(3) Earumd. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 168.

(4) Act. N. C. tom. 2, obs. 208.

(5) Epist. 16, n. 30, et Epist. 22, n. 18.

propositam succedentium mutationum seriem agnosces. Annis superioribus accidit, ut in femina quam ascites sustulerat, tunica exterior intestinorum omnium inveniretur creberrimis tuberculis subrotundis distincta. Pars ad me tenuium allata est, ut quid illa essent tubercula, judicarem. Lenticulares turgidulas glandulas, cum primum aspicerem, referebant: at sine osculo erant et solidæ, neque ex glandulosa, neque ex carnea substantia factæ, sed inter utramque mediæ quadamtenus videbantur. Censui nihil veri similius a me posse statui, quam si disruptarum hydatidum reliquias esse conjicerem, in se contractas, sed necdum satis, ut siccæ esse possent et duræ. Nec me deterruit tantus quantum sic fuisse oportebat, hydatidum numerus, probe memorem innumerarum quas in professore Bononiensi Peregrino olim Coiterus (1) deprehendit. *Ubique*, inquit, *mesenterio, peritonæo, intestinis, lieni, hepati, denique omnibus visceribus vesiculæ inæquali magnitudine, eæque aqua limpida plenæ, adhærebant.* Et ne ab aliorum veterum observationibus, imo ne ab Sepulchreto, in quo et ista Coiteri non prorsus omittitur (2), te longius abducam; vide, ut Philippus Persius (3) in femina, quæ, ut nostra virgo, ex suppressis

---

(1) Obs. anat.

(2) Sect. hac 21, obs. 21, § 8.

(3) Ibid. § 6.

mensibus inciderat in hydropem, ejusmodi vesicis pendulis (*numerus excessisset nongentas*) *scatentes* invenerit *renes*, *uterum*, *ventriculum*, *intestina*, *cor*, *pericardium*, *hepar*, *et lienem*: itemque ut in altera Mauritius Cordæus (1) istas omnes, aliasque partes, mitto intus, *tectas hisce oppressasque foris* cystibus *pendulis* variæ magnitudinis et formæ, *aqua citrina oppletis*, quæ *octingentarum numero facile* superesset; ne tertiam memorem, quippe necdum effuso in ventrem humore, quæ cum uterùm ferre putaretur, *totum corpus internum* habuit, *epiploum*, *mesaræum*, *hepar*, *lienem*, *pulmones*, *cor quoque ipsum*, *et peritonæum obsita vesiculis aqua purissima plenis*, ex Ballonii (2) observatione.

36. Vides igitur quæ passim in nostra virgine tuberculis asperæ erant partes, in aliis, hydropicis hydatidibus confertissimis fuisse obsitas, intestina, lienem, peritonæum. Quin hoc aliquando tot obducitur, ut ipsum *vix in conspectum veniat*, sicuti reperit, pinxitque Ruyschius (3), aut in filamenta et vesiculas resolvatur aquæ plenas, quemadmodum in ventris cavo resolutum agnovit Paawius (4) simul cum omento, cum utrumque suis in sedibus desideraretur. Sed omen-

(1) Ibid. §. 14.

(2) Sepulchr. l. 3, s. 37, obs. 3, § 12.

(3) Thes. 7, n. 37, et tab. 2, fig. 3.

(4) Sepulchr. s. hac 21, obs. 3, § 8.

tum, quamvis peritonæi productio sit haud secus ac lienis, et intestinorum tunica extima et hydatides in ipso quoque, nec raro, innascantur, ut plures ostendunt observationes, et in his Boschii (1), Malpighii (2), Valsalvæ (3), et Goekelii (4); tamen adeo tenui structura est, ut illas sæpius coercere inter suas laminas diu non possit: quamobrem crescendo citius plerumque dissiliunt; ipsumque simul discerpunt, et vitiant; hancque ego unam ex præcipuis causis existimo, cur asciticis plerumque, id quod nostræ quoque acciderat virgini, minime integrum omentum maneat. Indeque Hippocrati (5) occasionem datam puto scribendi: *quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, iis ventrem aqua impleri.* Qui enim in brutis animantibus hydatides, ut ad te alias scribentes commemoravimus (6), pulmonum vidit, idem in iis illa animadverterit quæ modo dicebamus, videlicet omenti nonnunquam hydatides, sæpius vero illam quam Galenus (7) requirebat, *exesionem;* aquam autem a vicino hepate in omentum deduxerit, ut a viscere *aptis-*

---

(1) Ibid. Obs. 21, § 2.
(2) Exerc. de omento.
(3) Supra, n. 4.
(4) Eph. N. C. cent. 6, obs. 94.
(5) S. 7, aph. 55.
(6) Epist. 16, n. 33.
(7) Comment. in aphor. cit.

simo ad hydatides, sicuti Galenus ait, *in ea, quæ ipsum ambit exterius, membrana generandas;* quippe cum *videatur et in jugulatis animalibus hepar his aliquando plenum.* Priscorum autem præceptorum in bestiis habitas observationes, postquam humana incidendi cadavera facta copia est, medici ut horum inspectione confirmarunt, sic illorum cogitata retinuerunt de hydropis causa sæpius ex aqua effusa e disruptis vesiculis, in quocumque tamen hæc sint viscere, deducenda: quanquam vel postea identidem ad brutas animantes redierint, si forte nonnulla quæ ad hydatidum examen attinent, luculentius conspicerent: quod nec me, quoad licuit, prætermisisse, ex his quæ subjiciam, intelliges.

37. Ex maximis certe hydatidibus illa fuit quam in bubulo jecinore vidit Caldesius (1); novem enim libras pendebat tota; tunicæ autem solæ uncias sexdecim. Quæ tunicæ cum essent tres, singulæ ferme et ex aliis pluribus constabant laminis, et robustæ erant atque carnosæ, exterior præsertim magis quam cæteræ, firma et musculosa, ex fibris constans inter se maxime implicitis; cum interior esset infirmissima et tenuis: media autem colore aureo et rugosa, affixa habebat frusta quædam ex gypsea vel potius ossea materia. Aqua, his tunicis comprehensa, limpi-

(1) Osservaz. int. alle Tartarughe.

da et subsalsa, variis admistis liquoribus nihil prorsus mutata est, ut neque bulliendo magis concreverat, qua cæterarum in quibus frustra id tentavit hydatidum. Si cum structura descripta eam conferas quam in suis illis tot vesicis animadvertit Cordæus (1), (nam Persius (2) nil habet de structura, ut neque Ballonius (3), nisi quod *triplicem* singularum *tunicam* adnotavit) intelliges facile quantum Caldesio profuerit suæ hydatidis magnitudo. Cordæus enim hæc tantum vidit, *ut binæ* illas *membranæ conficerent, valde candicans interior, altera tunicæ ventriculi simillima, tenuior aliquanto tamen, sed ei quidem concolor.* Mihi vero, quanquam dubium esse non potest, quin eorum quæ conspexit Caldesius, quædam fuerint illius hydatidis peculiaria; necdum contigit ut in tam magnas inciderem quam voluissem, et cum incidi, ut liceret aliter quam exterius spectare. Vel sic tamen nonnulla adnotavi non indigna fortasse quæ in aliis ejusmodi sedulo inquirantur. Unam enim vidi olim in vitulo dierum quindecim, rotundam, diametro sex septemve digitorum, pendentem a sima supremaque jecinoris parte, in quam se aliquantum inserebat, arcte affixa ad duorum aut trium digitorum tractum; ab eaque parte sanguifera

(1) Supra ad n. 35.
(2) Ibid.
(3) Ibid.

accipiebat vasa, sed pleraque ea ratione, quam ut firmiter memoria teneo, sic tibi significabo: namque ut per ejus vesicæ membranam, alioquin, ut inter digitos arripiendo percipiebam, non tenuissimam, licebat transpicere non aquam modo, quam continebat, ex subviridi levissime flavescentem; sed etiam quoniam aqua illa erat pellucida, quidquid in ipsa innatabat; ita ex hepate per medium vesicæ cavum ferri videbantur quidam vasorum trunculi, qui oppositam assecuti vesicæ partem, se in hujus exteriorem faciem reflecterent, per eamque in ramos ramulosque divisi, rete quasi quoddam efficerent. Verum ut hoc rete, eosque sanguiferos ramos certe quidem conspiciebam, et tenuissimas quasi pinguedinis strias, eosdem stipantes, ita inclusos illos natantesque trunculos, quos striæ ejusdemmodi comitari videbantur, cum tantummodo transpicerem; frustra ab illis petii qui eam mihi vesicam ostenderant, ut incidere liceret, cum aliis porro ostendere se velle dicerent, quibus paulo ante polliciti essent. Ab iis vero aut inclusos trunculos non satis attendentibus, aut quid ex illa eorum per vesicæ cavum traductione consequeretur, non bene animadvertentibus, nihil rescire aliud potui, nisi aquam subsalsam fuisse, et minime ad ignem concrevisse. Non multo post vitulinam, hydatidem alteram vidi, ea quidem minorem; neque enim ovum gallinaceum superabat; sed pro animalculo in quo deprehendi,

multo maximam. Erat id columba vetula, ova tamen etiam tum edens, quæ cum sanissima videretur, de improviso in nido mortua inventa fuerat. Repentinæ mortis causam, cum exterius nulla appareret, interius quærens, cerebrum, pulmones, cor sana offenderam, nisi quod hujusce ventriculi omnino erant vacui et ipsum exangue; cum denique ad jecur perveniens, et hujus rei et mortis causam perspexi. Jecur enim erat lividulum et in summo nigricans, et æquo mollius, ruptoque ibi magno vase sanguifero, plurimum sanguinem profuderat, circa illud ipsum viscus, interque intestina concretum. Acceleratam eam vasis disruptionem credidi, a pressione ingentis hydatidis de qua dicere jam cœperam. Extremum alterum hæc intimæ ovarii substantiæ infixum habebat, ut minores aliæ de quibus mox dicetur: per superficiem autem discurrentia sanguifera vasa, intus vero subflavam aquam, non una, quantum exterius judicari poterat, cavea comprehensam, sed in multas, quæ transpiciebantur, cellulas divisam. Membranæ ipsi, hydatidem efficienti, ad illud de quo dixi, extremum vitelli aliquot minuti inhærebant, cæterorum quibus ovarium scatebat, persimiles: his tamen duriores aliquanto erant, magisque ad albedinem inclinabant. Ex ovario præter vitellum unum majorem et jamjam casurum, nonnullæ aliæ pendebant hydatides, omnino consimiles descriptæ, nisi quod triplo circiter mino-

res erant, nec per se ovario, sed per longum petiolum annectebantur. Erant denique nonnullæ aliæ, minima faba non majores, inter ipsos vitellos consitæ, sed hæ cæteris multo magis albæ, et aqua limpida plenæ. Coctione tamen neque hæc neque subflava cæterarum aqua concrevit: vitelli autem, qui maximæ illius extremo inhærebant, ut minus molles antea fuerant, sic magis quam reliqui induruerunt. Cum cellulas quas intra majores hydatides transpexeram, mox recognoscere intus vellem; paulisper forte avocatus sum : famuli autem intempestiva sedulitas, qui me satis omnia perspexisse credebat, interea, ægre me ferente, illuc abjecerat, unde recipi non poterant.

38. Noli mirari ægre me tulisse quod ea quæ in vitulo et columba transpexeram, perspiciendi copiam non habuerim. Quæ enim hydatides aut sanguifera vasa per medium cavum traducta, aut hoc in cellulas multipliciter distinctum ostendant, earum originem haud ita facile repetes, aut a simplici glandulosa vesicula, cujus sit osculum obturatum, aut ab uno aliquo vasis lymphatici utrinque demum occluso interstitio quod inter binas et binas valvulas intercedit. Ex quo Warthonus his lymphæ ductuum interstitiis ad hydatidum efformationem explicandam usus est ea ratione quæ in sectionem hanc (1) Sepulchreti

(1) Schol ad § 8, obs. 10, et ad § 2, obs. 21.

fuit non semel tantum sed bis relata, non pauciores fortasse quam qui simplici glandula usi sunt, asseclas habuit, et nonnullos etiam qui ad eam explicationem quædam addendo, probabiliorem ut redderent, elaborarunt. Quorum ego omnium industriam laudo: imo pro Warthoni sententia tot illas facere vesicas credidero, quas Persius (1) viderat *duplicatas, velut in carpionibus eximuntur*, quippe bina necdum sejuncta, interstitia repræsentantes, ut *funiculos* quoque illos *pellucidos, ex tenuibus vesiculis quasi concatenatis constantes*, quorum multos in aquis asciticorum interdum conspexit Meadius (2). Verum ut hydatides alias ex simplici glandula, alias ex ejusmodi interstitiis certa quadam ratione posse repeti non diffiteor; omnes quomodo repeti possint non video. Diu enim est ex quo Ruyschius (3) admonuit, plurimas interdum hydatides in uteri placenta, ut nos quoque conspeximus, deprehendi, aliisque item in partibus in quibus lymphæductus nulli inveniuntur. Itaque censuit *hydatidas esse extremitates vasorum sanguiferorum, quæ priorem suam mutaverint naturam, atque in vitiosam degeneraverint fabricam.* Sunt et qui, si aquosus humor non modo ex lymphæductuum parietibus nonnihil læsis,

(1) Ibid. § 6.
(2) Monit. med. c. 8.
(3) Advers. dec. 1, c. 2. Vid. et thes. 6, tab. 5, f. 3 et seq.

verum undecumque effluat intra circumjectas membranulas, attollere has et in hydatides conformare existiment. Quorum sententiam si quis paulo studiosius illustret, aptam reddet fortasse ad plerasque hydatides explicandas, nec difficile intelliget ob interjectam membranis cellulosam fabricam et vasa sanguifera per hanc traducta, unde sit cur hydatides aliquæ (1) appareant in cellulas divisæ, et cur (2) per medium aliarum cavum vasa trajiciantur : ad quæ *exiles* illas *duas fibras* si forte referat, quas in tot hydatidibus animadvertit Tysonius (3) ab altero harum extremo *procedentes ac fluctuantes intra* ipsarum *liquorem;* veri paulo similiora dicere videri poterit, quam cum ille ejusmodi hydatides insecta esse conjiciebat, quæ alimentum sibi exsugentia per duos illos quasi tubulos in ventrem demitterent. Quod si pendentes ex tenui longoque petiolo hydatides incidant explicandæ, quales Ruyschius (4), qui etiam pinxit (5), aliique, et nos sæpe vidimus ab ovariis potissimum, proximisve mulierum partibus, non modo ex columbæ illius ovario pendulas; suspicari eidem licebit, abruptis a sanguifero trunculo cæteris hydatidis

(1) N. 37.
(2) Ibid.
(3) In additam. ad hanc Sepulchr. sect. append. ad obs. 49.
(4) C. 2 cit.
(5) Obs. anat. chir. fig. 68.

cujuspiam cellulis, aut effuso quem continebant humore concidentibus, extremam aliquam annexam restare, quæ humorem adhuc retineat suum. Et sane cum filamento per quod aliqua ejusmodi pendebat, manifesto interdum sanguiferum simul vasculum ferri vidimus (1).

39. At sunt aliæ, et majoris quidem momenti cum ob viscerum quibus innascuntur, læsionem, tum ob faciliorem ejus quo de hic agitur, morbi productionem attendendæ. Hactenus de iis fere diximus quæ in superficie exstant viscerum, aut ab ea propendent. Latent autem sub ipsa aliæ aut plerumque non multum prominent, veluti præsertim in renibus. Grandiorum cellularum nomine descripsi olim in Adversariis (2), et sæpe ad te scribens (3), ut in variis cadaveribus non ego modo, sed et Valsalva conspexerit, significavi. Sed et alias vidi, nec tantum in sue unam, quæ nucis ferme capax fuisset, verum in corporibus item humanis satis magnas. Harum tamen nulla, si quam ex stabulario quodam (4) indicavi, unam excipias, ultra renis superficiem se attollebat, ut ne illa quidem in sene (5) a Valsalva conspecta,

---

(1) Vid. Epist. 43, n. 19.

(2) III, animad. 33.

(3) Epist. 4, n. 19. Epist. 10, n. 19. Epist. 17, n. 14. Epist. 21, n. 15. Epist. 24, n. 6, et Epist. 25, n. 4.

(4) Epist. 4, n. cit.

(5) Epist. 17, n. cit.

quæ renis dimidium occupabat. Et alias tamen prominentes vidi, præsertim in vetulis duabus, quarum alterius ob hanc unam duntaxat causam, brevem hic tibi observationem adscribam.

40. Anus gibbera et clauda, obierat in nosocomio Patavino post medium martium anni 1747, illuc nuper illata ob affectum de genere apoplectico, nihil manifeste lædentem, nisi linguam. Quamobrem, cum cætera mulieris mala satis sciri non potuissent, ipse vero aliis partium secundum naturam se habentium observationibus tunc distinerer, quæ ad eas spectabant, in ejusdem quoque cadavere cum inquirerem; vix hæc quæ præter naturam essent animadverti. In ventre arteriæ magnæ truncus ab emulgentibus ferme incipiebat paulatim quo magis descenderet eo magis se dilatare, donec paulo supra divisionem se totum expanderet in aneurysma diametro quoquoversus digitorum duorum. Inde sensim rursus contrahebatur, sic tamen, ut iliacæ ipsæ ad magnum tractum multo quam par sit apparerent latiores. Inæqualis harum sed magis aneurysmatis erat interior facies, ubi concretiones haud deerant non modo polyposæ, sed et in tunicarum parte aliqua osseæ. Horum aortæ vitiorum magna ex parte causam fuisse crediderim in distorta spinæ figura, quæ convexitatem cum in thorace haberet ad partem dexteram, in lumbis habebat ad sinistram, eoque secum rapiebat aortam. Quo minus miratus sum in sinistro fuisse

rene vitia illa quorum gratia hanc tibi observationem describo. Nam ex ejus renis inferiore extremo hydatis protuberabat, mediocris pomi magnitudine. Aquæ erat plena rubellæ, etsi per tunicas transpecta nigricare videbatur. Eæ tunicæ exterius erant duæ, quarum extima nihil erat aliud, nisi renis membrana adiposa, hic ob summam maciem carens omni pinguedine, altera erat membrana renis propria, quam non copia tantum sed et pondus distraxerat aquæ inclusæ, quippe in ea sede et situ illam desuper urgentis. Itaque cum essent alibi in eodem rene minores hydatides aliæ duæ; membranam illam ultra superficiem renis non extulerant, sub ea videlicet conclusæ, ut cæteræ frequentiores cellulæ, et suam sibi sedem in renis substantia excavantes. In qua major quoque hydatis superiori suæ parti sedem in hemisphærii pene modum excavaverat; ut non alterius ac illæ generis esse intelligeres: ejus hemisphærii diameter unius erat digiti pollicis.

41. Alterius vetulæ dissectionem alias (1) habebis, in qua ren itidem sinister, extremo tamen superiore, in hydatidem sibi innatam valde extendebatur, ut quæ aquam leviter subflavam continebat ad uncias quatuor.

Ad majores hujusmodi hydatides *magnum* il-

---

(1) Epist. 60, n. 6.

lum facile referes *aqueum*, ut Harveius (1) vocabat, *abscessum instar ovi gallinacei flavescente aqua repletum, quæ orbicularem cavitatem* in rene altero *impresserat*, cum minores alii essent pariter in facie anteriore utriusque renis hominis maxime grandævi, non sine urinæ suppressione demortui. At certe referes *vesicam instar nucis juglandis grandioris aqua limpidissima distentam et dimidia parte renis substantiæ inhærentem*, quam Doringius (2) in Bucretio invenit, cujus idem ren multum sabuli, alter autem calculum habebat. Vesicæ illi æquales duas, humore quodam aqueo oppletas colorem lotii referente, memini olim reperisse in virili cadavere quod Bononiæ, absentis Valsalvæ loco, in theatro anatomico dissecui, ejusdemque renis in quo ipsæ et calculi erant tres albidi granorum viciæ magnitudine, dilatatam pelvim: hominem autem mortuum cum urinæ quidem in sua vesica suppressione; sed non ex hac tamen, cum aliæ essent multo graviores causæ, quas hic memorare necesse non est (3). Verum hæ duæ hydatides sub propria renis membrana, ut pleræque, coercebantur. Nec aliter se habuisse videntur quas *in hydropicis sæpenumero a se compertas* scribit

(1) Sepulchr. l. 2, s. 1, obs. 17.

(2) Ibid. l. 3, s. 14, obs. 48.

(3) Vid. Epist. 41, n. 10.

Willisius (1) ubi in viro illustri fuisse, ait, *in medio dextri renis cavitatem ingentem a pelvi distinctam, eaque multo ampliorem, aqua limpida impletam*, renem autem sinistrum *plures hydatidas et cavitates aqua limpida repletas continuisse.* A sero autem in substantia renum alicubi remorato conjicit exiguas primum cavitates fuisse efformatas, quas deinde paulatim auctum, magis magisque dilataverit : et vides profecto aquam *limpidam*, *limpidissimam*, *rubellam* in illis caveis esse inventam. Nec vero mihi (2), quamvis ex colore atque odore sæpius urina esse visa sit; dubium tamen sæpius quoque defuit, quin potius *humor* esset *urinæ simillimus*, non ignoranti, serum sanguinis persæpe aut esse per se subflavum, aut mora in visceribus fieri; certe haud raro humorem, undecumque is sit, in hydatidibus sic inveniri (3); ex renibus autem, ubi diutius retineatur, posse trahere lotii odorem, simulque animadvertenti, hujus quidem generis caveas sua intima, undique uniformi, tunica esse conclusas, ut nullam unquam aut mihi aut aliis quod sciam, cum renis pelvi aut tubulis manifestam communicationem reperire licuerit. Igitur quod longe aliter se res haberet in observa-

(1) Sepulchr. l. 1, s. 13, obs. 1.

(2) Vid. animad. supra ad n. 39 indicat.

(3) Vid. supra n. 35 et 37.

tione Plateri (1), ubi dissectis quæ renum corpori adnatæ erant, vesicis aqua plenis, *aqua profluebat*, *foraminaque patebant*, ut non iis vesicis hoc est tribuendum, sed ulceribus multis, quæ ut renes ab interioribus ad exteriora usque perforasse dicit; sic nihil vetat quin ad vesicarum usque cavum quædam sibi foramina aperuissent. Qua ex observatioue modus quidem alius et ratio apparet, qua possint hæ renum hydatides multo citius ac certius ascitem facere, ubi sint ulcera cum pelvi communicantia; citius enim hæc ad magnas illarum caveas, quam ad renum superficiem pervenient, illasque invecto acri ichore multoque lotio perrumpent, et hoc jugiter in ventrem effundent, non secus ac per se effundere debuerunt in alia Plateri observatione (2), effuderantque in ea quam ex Piccolhomino cum priore illa Plateri supra (3) indicavimus. Cæterum vel absentibus ulceribus, si hæ hydatides eo sint numero aut magnitudine, ut renis utriusque substantiam multam deleverint aut constipaverint; minime dubium est quin valde imminuta lotii secretione, hydrops facile contingat. Quod si insuper dissiliant, effusoque humore, excernere assidue alium pergant, hinc ascitem fore manifestum est.

(1) Sepulchr. s. hac 21, obs. 8, § 2.
(2) Ibid. obs. 11, § 4.
(3) N. 19.

42. At si id facere non pergant, sed nova circum exinanitas succrescente renis substantia coalescant; hydrops quidem non oritur, pauco, quem effuderant, humore, haud secus atque is quo interiora ventris madent, per absorbentium vasorum oscula absumpto; in rene tamen cicatrix restat varia magnitudine et profunditate, ut disrupta hydatis plus minusve de renis substantia excavaverat. Relegesis quam epistola XXIX (1) in muliebri descripsimus rene longam et subalbam quasi ex tendine lineam, non per superficiem modo, sed etiam alte intra corpus ipsum renis perductam; antiqui vulneris cicatrici adeo similem ut vestigia inflicti vulneris, sed frustra, in proximo ventris pariete quæsiverimus. In aliis autem epistolis describemus tibi alias renum cicatrices minus profundas, sed depressas tamen, easque circuli ambitu comprehensas, qualis ea fuisset quæ coalitum majoris illius hydatidis secuta esset, quam in vetula paulo supra (2) proposita observavimus. Ex his intelligis quomodo ex hydatidum observatione, cicatrices in renum superficie haud raro obvias explicemus. Ad idem autem exemplum aliorum quoque viscerum cicatrices explicari posse credito; cum exteriores sunt, neque eas vulnera aut ulcerum signa præcesserunt, velut erat quæ in uteri latere

(1) N. 12.
(2) N. 40 in fin.

asciticæ anus his ipsis litteris (1) memorata est. Habet enim etiam uterus hydatides suas eo interdum numero quem satis indicant observationes Adolphi Occonis (2), et cl. Adami Christiani Thebesii (3), ea autem magnitudine, ut unam, sicut alias (4) tibi indicavi, viderit Coiterus (5), *ex matricis colli dextero latere prognatam, naturali vesica duplo quasi majorem, lotio*, sive ut verius infra loquitur, *aqua tenui lucidaque plenissimam, et duabus tunicis ut naturalis vesica præditam, sed nullo meatu aquam vel immittente, vel emittente.* Sed et jecinoris et lienis hujuscemodi cicatrices, ut puta quam in nob. virgine descripsit Hoechstetterus (6) (cavendum enim est ne fissuræ quædam nos decipiant, quæ sæpe a primordiis exstant) tales, inquam, cicatrices consimili modo explicari poterunt. Nam utriusque visceris hydatides vel frequentiores occurrunt, sive omnino exterius adsitæ, qualem in suspenso Coiterus (7) *sub liene* deprehendit *duorum pugnorum magnitudine aqua plenissimam*, et *a vicinis partibus absque læsione sepa-*

---

(1) N. 28.
(2) Sepulchr. s. hac 21, obs. 55, § 9.
(3) Eph. N. C. cent. 3 et 4, obs. 117.
(4) Epist. 16, n. 33.
(5) Obs. anat.
(6) Sepulchr. s. cit obs. 12, § 2.
(7) Obs. anat. cit.

ravit, sive prorsus in profundo abditæ, quæ in hepate a Glasero (1), Diemerbroeckio (2), aliisque memorantur. Quo facile referes Lyseri (3) observationem *aquæ citrinæ, quæ ad tres et plures libras proruit* ex alte pertuso Hebrææ viventis jecinore, et Maucharti alias (4) tibi descriptum, ut ipse vocabat, *lienis hydropem*, sicque animadvertes, ubi forte viscera ab intus collecta humoris copia demum perrumpantur, quantum augere eum possint, qui antea faciebat hydropem, et quantum videri possint ab eo corrupta qui circum stagnabat, cum ab illo fuerint quem continebant. Sive igitur hujus secundi generis, sive primi hydatides fuerint, sive denique inter utrasque has mediæ, quales hic potissimum attendimus, id est ita in viscere innatæ, ut in ejus tamen superficie quoque ex parte se ostendant; sunt, ut dicebamus, in jecinore, aut liene vel frequentiores. Sic ultimi hujus generis duas nuper vidi in cujusdam vetulæ jecinore, alioquin sano, quod oram anteriorem, figura nunquam antea a me conspecta, circa medium falcatam habebat, lobumque sinistrum non minus propemodum, quam dexterum, se se deorsum producentem. Sub membrana, faciem convexam operiente,

(1) Sepulch. s. cit. obs. 4, § 11.
(2) Ibid. obs. 19.
(3) Apud Barthol. cent. 2, Epist. med. 73.
(4) Epist. 36, n. 18.

ambæ hydatides ex parte aliqua apparebant, reliqua intra hepar conditæ, parva una haud modica altera (1). Sic plures in suis liene animadverti, insipidæ, aut leviter subdulcis aquæ plenas. Sic in alterius jecinore haud procul a crepidine, unam cerasi magnitudine. Sed in alio magnitudine varia, numero ingenti, nec tantum, ut in prioribus, semisepultas, sed et plures omnino intus conditas: omnium aqua crassiore, alboque folliculo comprehendebatur. Valde amplificatum erat id jecur, crassiusque habebat, eoque multo quam soleat, magis in oculos vel minus attentos incurrens albidum rete quo lobuli intercipiuntur, sive extra, sive intus spectares. Hi sani, ut cætera viscera, esse videbantur: sed cystis, contracta plurimum, pro felle non multas continebat guttas muci cujusdam nullo fere colore præditi, ut illum bilis *albicantem propemodum colorem* in memoriam redigeret quem Vesalius (2) se vidisse testatus est, antequam Diemerbroeckius, et post ipsum alii qui pariter in Sepulchreto laudantur, aliique deinceps *candidum*, *lactescentem*, *lacteum* pro bile humorem conspicerent. Verum ne ab iis de quibus loquimur, lienis et hepatis hydatidibus recedamus; ad ipsarum genus spectare fortasse credes, quas in hominibus Hunerwolffius (3) descri-

(1) Vid. Epist. 65, n. 8 in fin.
(2) Exam. obs. Fallop.
(3) Sepulchr. obs. 4, cit. § 14.

bit præter *adnatas*, *hepati et lieni etiam innatas*, aut quæ Horstio (1) *in* puelli *hepate et liene foveæ aqua plenæ apparebant.* Quod si quæ in vivo præcesserant, scire cupis; in altera Sepulchreti observatione (2) leges, in qua dissectio eadem repetita est: quod in longa adeo sectione hac XXI minus, quam in plerisque aliis, mirandum est, nec semel (3) accidisse: eamdemque ob causam, et simul ob fucosas Blancardi descriptiones venia danda esset, quod in Additamentis, tanquam novæ hujus observationes (4), eæ reponantur, quas Bonetus antea in sectione hac ipsa (5) produxerat, verisque auctoribus Jodono, et Pareo attribuerat (6); nisi, quod ne Blancardus (7) quidem fecerat, una Jodoni observatio discerpta esset in duas XXIX et XXX, vel potius et Blancardi scholio in primam, altera facta esset observatio. Sed et Eggerdesi observationi (8) quæ ad thoracem attinet tota, nullus hic esse debebat locus, ubi agitur duntaxat de ventre; aut certe quod in dua-

(1) In additam ad eamd. 21 sep. sect. obs. 82.

(2) Sect. ead. obs. 3, § 12.

(3) Ibid. obs. 6, § 7.

(4) Confer. obs. 4, § 8, cum obs. 6, § 12; obs. 20, § 12, cum § 17; obs. 21, § 2, cum § 7; obs. 55, § 2, cum § 17, et § 13, cum § 16 et cæt.

(5) Obs. 29, 32 et fortasse aliæ.

(6) Obs. 38 et 48.

(7) Anat. pract. rat. obs. 84.

(8) In addit. ad hanc sect. 21, obs. 61.

bus (1) huc pariter haud spectantibus factum est, minime omittendum, ut esse *extra proprium locum* significaretur.

43. Mihi vero longe alia ratio est, cur hic tibi de thoracis visceribus perpauca verba interjiciam. Neque enim sola ventris viscera illiusmodi hydatidibus, et quod consequi mihi videtur, cicatricibus obnoxia sunt : pulmonibus, atque adeo cordi hydatides illas increscere, ex veterum, recentiorum, et meis quoque observationibus tibi alias (2) ostensum est. Si ergo aliquando aliqua earum quæ a nobis definitæ sunt, cicatricum in alterutro occurrat viscere, ut certe mihi in exteriore cordis facie cujusdam leporis occurrit, quod animantium genus quam crebro hydatidibus tentetur, vel ex unius Redii (3) lectione satis constat; quid vetat, ne qua in parte semiconditam hydatidem viderim, in eadem ex hydatidis inanitione et coalitu cicatricem deducam? Igitur ut in ventris, sic etiam in thoracis visceribus earum quas dixi, cicatricum originem ab hydatidibus deduces. Quarum secundum quoque genus (4) esse in pulmonibus fortasse agnoscendum, conjicies ex aqua intra ipsos in quibusdam quasi saccis col-

(1) Ibid. obs. 76 et 79.

(2) Epist. 16, n. 33 et 44.

(3) Vid. Osservaz. int. agli anim. vivent, etc.

(4) N. 43.

lecta, ut bis quoque conspexit amplissimus Senacius (1).

44. Sed aliam hic a me facile expectas originis, non cicatricum sed hydatidum quarumdam explicationem, quales videlicet in leporibus conspexit Redius (2) non modo intra jecur acervatim conditas, et inter se colligatas, sed et sub ejus, et totius alimentorum canalis extima tunica, interque mesenterii membranas sine ulla cum his cohæsione, imo et liberas plures, ac omnino solutas in ventris cavo animalculorum instar quæ se huc illucque conferre possent, degentes; ut in mentem ipsi venerit, quod et Tysonio postea, ut supra (3) dixi, perquirere; an insecta quædam, vel potius embryones eorum essent: quarum conjecturarum hanc jure a Tysonio rejectam video; primam autem, ut cætera omittam, haud satis cum experimentis congruere, quæ limpidissimam qua plenæ erant, aquam ignis vi nunquam concrevisse ostenderunt. Tysonius vero, quamvis primæ isti conjecturæ addictus cum propter alia, tum quia suarum hydatidum, quæ ex aliis sumptæ erant bestiis, intima tunica nullam cum extima qua undique cingebatur, cohæsionem habebat; fassus est tamen, hanc extimam *vasis sanguineis instructam esse*, neque hydatides cunctas esse

(1) Traité du cœur, l. 4. ch. 3, n. 4.
(2) Osservaz. cit.
(3) N. 38.

hujus generis, speciatim quæ in ovariis hydropicarum mulierum sæpe inveniuntur, factæ videlicet ex amplificatis vesiculis, sive ut ipse credebat ovulis, quæ secundum naturam in iis sunt, itemque eas quas ex aperto latere dextero paulo infra costas spurias feminæ tunc ægrotantis, postea autem persanatæ, erumpere vidit cum multa aqua limpida ad quingentas, ejusmodi pariter aqua turgidas. Repertæ deinde sunt ab Hunerwolffio (1) et Hartmanno (2), ab illo in muliere hydatides quæ *præter liquamen gummosum album, in se continebant alias tenuiores vesicas, lymphæ plenas*; ab hoc autem in cane intra unam, eamdemque membranam, quæ omenti erat, plurimæ simul comprehensæ, ut illa membrana divulsa, ad *levem pressuram* hydatides *prosilirent*, quarum liquor coctione non concrescebat, *coagulum* tamen *quoddam* secum habebat, tunica autem singularum propria ex pluribus aliis membranis compacta, densa erat adeo, ut discissa non collaberetur; eademque lævem pinguedinem tangenti offerebat, cujus *multum* hydatides *coctæ exudaverant*. Minime quoque connexæ erant inter se quas vir cl. Alexander Camerarius (3) bene multas deprehendit, aquam continentes limpidam, comprehensas autem membraneo sacco,

(1) In additam. ad hanc Sepulchr. sect. obs. 82.
(2) Ibid. obs. 83.
(3) Act. N. C. tom. 3, obs. 120.

quo simul steatoma virilis jecinoris concludebatur. Cum mihi necdum contigerit, ut in ejusmodi inciderim hydatides, aliorum tibi observationes quas facile conferre posses, indicare hic malui, quam eorum quæ perscrutari ipse non potui, explicationem afferre. Tentavit id Hartmannus in suis, eo adscripto scholio (1) quod ut tibi placeat, plurimum vereor. Quæres potius, an sint quæ magis probes apud viros alios doctissimos, præsertim vero apud illos qui de inorganica tumorum cysticorum efformatione scripserunt, aut qui natantes vesiculas in tumorum eorumdem humore sæpe his temporibus memorarunt. Ego vero etsi in quibusdam hydatidibus ea transpexi quæ supra (2) indicavi, imo in femina, tibi alias (3) descripta, tenuem intimam hydatidum tunicam instructam vidi albicantibus vasculis, in sue autem in quasdam quasi cellulas conformatam; vesiculas tamen, quæ anatomicis occurrunt, aquæ plenas haud omnes unius generis esse existimo, ideoque aliarum originem esse alia ratione, aliquarum vero non una, sed pluribus in unum junctis rationibus fortasse explicandam. Speciatim autem de iis vesiculis, quæ plures sub una tunica aut inter se colligatæ, aut solutæ, et in humores ejus quem continent, simili natantes,

(1) Ad cit. obs. 83.
(2) N. 37.
(3) Epist. 21, n. 47.

aut in ventris cavum effusæ inveniuntur, quæ viderit, et quæ conjecerit cl. Morandus (1) perlege.

45. Et hujus præsertim generis eas vesiculas fuisse crede, ex quibus singularem quemdam hydropem fieri scripsit Aretæus (2). Scilicet *vesiculas quasdam pusillas, crebras, humoris plenas, ex loco ubi ascites fieri solet* prodeuntes vel in homine videri potuit, cum ventris parietes ad aquam educendam pertusi essent, non secus ac Tysonium aliunde prodeuntes ingenti numero vidisse diximus (3), et Morando (4) ex parte aliqua accidisse leges. Nam quod Aretæus addit fuisse qui *affirmarent hujusmodi ampullas per intestina* in ventris cavum *transiisse*; nimirum hoc illud est, nisi quid me fallit, quod negat se *unquam vidisse*, non hunc cujus signum profert hydropem, quemadmodum cum aliis credidit Petrus Petitus (5), qui ut ipse non conspexerat, sic neque Aretæum conspexisse putavit. Qui vero ex intestinis in ventris caveam eas vesiculas transiisse dicebant, ea fortasse quæ Redium vidisse retuli (6), in bruto aliquo animante offende-

(1) Mém. de l'Acad. Roy. des Sc. an. 1722, et hist. an. 1723.

(2) De caus. et sign. morb. diut. l. 2, c. 1 in fin.

(3) N. 44.

(4) Mém. cit.

(5) Comment. in cit. locum.

(6) N. 44.

rant: quorum narratione paulo aliter, ut fit, ab iis qui audiissent accepta, quasi ex intestinorum cavo eæ vesiculæ provenissent, impelli potuit Aretæus ad ea continuo subjungenda, quibus narrationem illam sic acceptam, improbabilem esse ostenderet. Cæterum signum quod protulit hydropis hujus, sic videlicet scribens, *si abdomen perforaveris, parum admodum humoris effundes; ab interiori namque parte vesica occlusit : at si in vesicam instrumentum impuleris, iterum succus emanabit;* insuperabilem monstrat tollendi ejuscemodi morbi difficultatem, nisi si forte uno in loco positæ, atque ita dispositæ essent vesiculæ, ut in illa Tysonii femina (1) itemque in rustico hydropico apud Riverium (2): quanquam in universum ubi ex hydatidibus aut cum hydatidibus hydrops est, cujusquemodi hæ generis sint, modo multæ sint aut magnæ, frustra abdomen perforatur. Nam præterquam quod quæ jam dissilierunt, pergere possunt humorem effundere; *aperta una vesica*, ut Tulpio (3) præeunte, recte admonuit Thomas Bartholinus (4), *reliquas non evacuat, quanquam cohæreant racemorum uvæ in morem;* non modo si aliæ ab aliis disjunctæ sint. Itaque ad alias causas cur ea

(1) Ibid.
(2) Obs. hinc. ind. decerpt. 15.
(3) L. 2, obs. med. c. 34.
(4) Act. Hafn. vol. 1, obs. 8.

chirurgia, vel tunc etiam cum cætera omnia viderentur favere, sæpenumero non responderit, hanc quoque addito, quod, ut Ruyschii (1) utamur verbis, *cum hydatides sæpissime esse contingat in hydropicis, raro; si unquam, evadunt paracentesi in abdomine instituta.* Hoc autem dixit occasionem præbente hydropica, cujus tum peritonæum, tum mesenterium hydatidibus referta erant. Quod asciticorum mesenterio persæpe accidere, cum tot aliæ veteres tum recentiores quoque in voluminibus Cæsareæ Academiæ observationes (2) ostendunt. De cæterarum autem partium quæ in ventre sunt, hydatidibus cum satis superque exemplorum hactenus produxerim; unum de ventriculo addam ex Jacobo Yongio (3) in ea muliere, cujus mirabilem casum explicare nequeas, nisi ad eam causam ad quam in diabete solent, forte respicias. Cum enim per totum morbi decursum tantum fere urinæ redderet quantum potulenti ingerebat, non facile apparet unde aqua existeret, cujus ducentos et quatuordecim sextarios, undetrigesies intra octo menses instituta paracentesi emisit. Huic igitur mulieri hydatides plurimæ in ventriculo erant ac intestinis.

---

(1) Thes. anat. 7, n. 37.

(2) Dec. 3, A. 9 et 10, obs. 139, cent. 3 et 4, ob. 117, et act. tom. 2, obs. 34 et cæt.

(3) Vid. in act. erud. Lips. an. 1713, m. jul.

46. Quæ mihi observationes sunt ad tympanitem spectantes, cum propter complicatos morbos alibi locum vel commodiorem sint habituræ; pro iis duas præstabit subnectere, ad peritonæi hydropem attinentes, morbum, ut de eo quædam præfemur, a vetustissimis quidem non descriptum, nec tamen primum a Tulpio (1) aut Bogdano (2), ut credere ipsi videbantur et plerique crediderunt, propositum. Id non eo dico quod Stratenus simillimum a se conspectum, Tulpio, ultro hoc fatenti narraverat, nec quod Stalpartius (3) aliquid ejusmodi a Marcello Donato scriptum affirmat. Marcellus (4) enim ut adversus Fernelium ostendat hydropicorum aquas per invisibiles meatus in ventris cavum traduci, etsi, inquit, hoc cavum proprius est earum aquarum locus; *nihilominus et intra peritonæum ac reliquas partes inferiorem ventrem constituentes, aquæ portionem pluries reperiri ex sectione comprobatum est.* Ne dubites quæ sint eæ partes reliquæ; illud continuo addit quod male a Stalpartio omissum est : *ita ut nonnulli Arabum sectatores locum aquæ proprium in ascite inter siphac et mirach* (id est inter peritonæum et quæ huic exterius apponuntur) *esse contendant; nec non*

(1) L. 4, obs. med. c. 44.
(2) Obs. anat. chir. 11.
(3) Part. 1, cent. 2, obs. rar. 28 in schol.
(4) De medic. hist. mirab. l. 4, c. 21.

etiam videmus in hoc morbo detentis aquam ad coxas tibiasque pervenire, etc. Ex hoc igitur exemplo vides quam portionem aquæ ipse intelligat illis etiam in partibus fuisse inventam, qualis videlicet ubi anasarca conjungitur cum ascite. Nam quod ad eam attinet opinationem nonnullorum longe ab suis Haly (1) et Avicenna (2) discrepantium, neque ad eam comprobandam illa idonea est observatio, neque alia ulla a Donato profertur, quamvis Stalpartius aiat, Donatum postquam scripsit hydropem nonnunquam fieri a copioso frigidæ potu, si *humidum in peritonæum delatum sit.* Donatum, inquam, *ita pergere : Jacobus Camenicenus, epistola ad Andr. Matthiolum, lib. 5 epistolar. scripta, refert de quodam, cui aqua inter tunicas peritonæi nec non intestinorum adinventa fuerit.* Donatus (3) enim postquam ex Aretæo (4) diserte laudato ea descripsit, verba de humore tunc in peritonæum deducto non ut ibi colligatur, sed ut inde *in ilia guttæ effluant* ascitem facturæ, *quæ prius in aerem versæ per transpirationem digerebantur*; postquam igitur hæc quoque descripsit, et alia atque alia addidit minime ad peritonæum attinentia, sed ad viscerum in asciticis imbecillita-

(1) Theor. medic. l. 9, c. 31.
(2) C. 5 supra ad n. 33 cit.
(3) C. 21 cit.
(4) C. 1 ad n. 45 supra cit.

tem et ad venarum hepatis obstructionem; ut hanc probet, tum denique illa Cameniceni observatione utitur lapillorum eas venas impedientium in hydropico, *cui aqua inter peritonæum et intestina adinventa fuit*. Sic enim ipse scribit Donatus, recte, ut Matthiolus quoque in responsione ad Camenicenum, illa hujus interpretans verba, *cum transiissemus musculos abdominis, invenimus aquam illam citrinam vocatam intra peritonæum et intestina : de quo ab aliquibus dubitatum tamen fuisse video;* id est ab iis de quibus paulo ante dictum est, Arabum sectatoribus, non inter peritonæum et intestina, sed inter peritonæum et exteriores partes aquam asciticorum esse opinantium. Quæ eo fusius persecutus sum, quo plures vidi Cameniceno et Donato, minime inspectis, observationem hydropis peritonæi cum Stalpartio, quem innominatum secuti sunt, tribuisse, in quibus Nuckius (1) fuit, et is qui cum Donati observatione quæ, nulla est, se suàm hujus morbi comparasse scripsit.

47. Quis igitur, inquis, hunc ante Nicolaum Tulpium deprehendit? Joannes Acholzius, medicus et professor Viennensis primarius. Hic enim anno 1581, coram Cæsareis medicis ac chirurgis, cum dissectioni præesset mulieris hydropicæ, aquæ instar lixivii obscuræ ingentem copiam non

---

(1) Ade. cur. c. 9.

in ventris cavo reperit, sed inter peritonæum et ventris integumenta, quippe musculis usque adeo a subtus distendente aqua extenuatis, ut quod non raro solent, *quasi nulli conspicerentur*, aut ex parte etiam mutatis in corpus quoddam continuum ex vesiculis, aqua, mucore, glandulosa materia refertis, quod amplissimi illius sacci anteriorem parietem faciebat, cum interiorem membrana faceret, qua viscera omnia sic operiebantur, ut antequam hæc incideretur, nulla esse viderentur. Lege, quæso, observationem fusius in Sepulchreti hac sectione (1) descriptam, quamvis cum alio attinentibus confusam; et præclare intelliges fuisse illum peritonæi hydropem ex aqua de glandulosis illis tumoribus effluente, quorum et ejus vitio miserandi illi dolores facile sunt adscribendi, qui aucto jam morbo feminam assidue torserant. Nec vero hæc historia primum in Sepulchreto edita est; sed jam ab anno 1598 extitit inter *Consilia medic.* (2) a Scholzio vulgata, in libro videlicet non semel typis impresso, et omnium manibus, superiore præsertim sæculo, subinde versato. Sed et alias in Sepulchreto observationes animadverti ante illam Tulpii habitas, quæ ad hunc morbum referri aut possint aut debeant: quanquam nemo

(1) Sect. 21 et obs. 21, § 16.
(2) Cons. 339.

adhuc quod sciam, cum cæteras commemoraret, harum fecerit mentionem. Potest fortasse illa Spigelii nostri, qui cum in Moravia esset, *hydropem spurium* in femina adnotavit, *inter abdomen proprie dictum et musculos qui introrsum quasi incurvantur* (an incurvabantur? an res se habuit, ut in Acholzii observatione?) Inde (quod in Sepulchreto (1) deest) *humoris nigri libri decem promanarunt.* Id factum anno 1614, tametsi ab Rhodio (2) tertio et quadragesimo post anno editum est. Sed, nisi prorsus fallor, huc spectat quod Hoechstetterus (3) in nob. virgine observaverat anno 1628; quamvis paulo pluribus interjectis annis ab nepote vulgatum, et quamvis auctor, sacci in quo ingens vis crassi fetidique humoris inclusa fuerat, anteriorem partem peritonæo, alteram autem in qua plures glandulosos, et in his majores quatuor invenit tumores purulentos, omentum credidit. Cum autem partem hanc sacci interiorem aiat *membranosum corpus* fuisse *expansum*, *quo omnia viscera et intestina tegebantur;* omentum quidem habere potuit agglutinatum, ipsum vero, ut credo, peritonæum fuit. Sed hoc tu melius dispicies; habes enim et observationem et scho-

---

(1) Sect. cit. obs. 12, § 6.
(2) Cent. 3, obs. med. 6.
(3) Obs. med. dec. 10, cas. 7 cum schol.

lium, in quo aliquæ ipsius historiæ partes sunt, in Sepulchreto (1).

48. In eodem velim insuper attente perlegas observationes Paawii duas (2), Dodonæi unam (3), et cum perlegeris, animadvertas ullane tibi suboriri incipiat suspicio, earum aliquam ex aliqua parte ad hæc attinere de quibus loquimur. Scilicet Paawius in duabus hydropicis, altera anno 1601, altera insequente dissectis, lienis, renum, jecoris ipsius *ne vestigia quidem* invenit, nisi quod hujus ultimi visceris in altera *venosi solummodo ductus*, *iique perpauci*, erant *superstites.* Quanto minus mirum, si peritonæum suspicemur magna aquarum copia distentum, introrsum quibus locis forte erat magis attenuatum, minusque visceribus quibusdam adnatum, crepuisse; quibus contra erat, substitisse; itaque nonnulla viscera ex parte aliqua se ostendisse, alia autem delituisse, paucasque illas venas pertinuisse ad ipsum peritonæum (4): nec vero Paawium *in approperata*, quippe in pessimæ notæ cadaveribus, *ventris*, ut ait, *apertione* diligentius rem quæsivisse. Dodonæus autem in ea quæ duos jam annos ventrem prætumidum gesserat, cum haud aqua ex hoc aperto, sed intestinales sordes nigræ, qua-

(1) Obs. cit. 12, § 2.
(2) Sect. cit. obs. 70 et 71.
(3) Ibid. obs. 20, § 10.
(4) Vid. infra n. 56 in fin.

les in cloacis sunt, effluxissent ad libras amplius sexaginta, ultro fatetur, in tantis sordibus non licuisse inquirere ex quonam læso intestino provenissent; viscera tamen omnia, si omentum excipias, quod in putrida abierat frusta, prorsus integra fuisse; at peritonæum aliquot locis a superioribus partibus ad inferiores usque fissum. Hic, fateor, ex læso demum intestino fæces profluxisse et hydropicæ jam diu collectas aquas coinquinasse, nihil habet admirationis. Sed plurimum habent hæc, ventris tumorem tantum *cum facie optime colorata, et nullis morbi notis in urina apparentibus*, et nullo pedum tumore tamdiu mulierem tulisse. Indicia hæc sunt, ut infra(1) videbimus, hydropis peritonæi, quocum illud quoque multo facilius congruit, quod viscera tam longo tempore integritatem servarint suam. Porro introrsum compulsum peritonæum posse ad aliquod intestinum adhærere, et læsionem ita communicare, ut fæces in humorem demum quo peritonæum distenditur, transeant, indicat cl. Chomelii (2) observatio, pariter in muliere habita, cui non secus ac illi de qua sermo est, a partu venter tumere cœperat. Facile igitur suspicari te posse crediderim, diffisso tandem, ut viderunt, peritonæo, ex diuturno hujus hydrope ascitem re-

---

(1) N. 58.

(2) Mém. de l'Acad. roy. des Sc. an. 1728.

pente esse factum (1), auctaque dum illud dissiliret, annexi intestini læsione, fæces plurimas diebus illis ultimis in ventris cavum profluxisse. Hæc autem Dodonæi observatio edita cum aliis ab ipso est anno eodem quo suam habuit Acholzius 1581; evidens enim erratum est operarum, ubi in *Lindenio renovato* prodiisse illius observationes scribuntur anno 1518, cum auctor natus agnoscatur anno 1517, quod minime hic adnotassem, nisi eumdem animadvertissem errorem in *Bibliothecam* quoque *scriptorum medicorum* transiisse. Observatio etiam apud Riolanum (2) extabat, neque in ultimis duntaxat anthropographiæ editionibus, *aquæ inter peritonæum, et abdominis musculos effusæ*. Verum ne forte diceres sic explicandam, ut verba illa Donati explicavi (3); hoc loco malui prætermittere.

49. Anno denique 1651, a Tulpio morbus de quo loquimur conspectus est, et mox sub novo *hydropis peritonæi* nomine promulgatus (4); diserteque affirmatum est *omnem aquarum congeriem delituisse inter duas peritonæi tunicas, quæ induerant crassitiem digiti annularis*. Eamdem historiam, ne forte aliam, ut quidam, credas, edidit postea is qui cadaver inciderat, Jobus Meek-

(1) Vid. infra n. 52.

(2) Vid. supra n. 33 in fin.

(3) Supra, n. 46.

(4) Obs. supra ad n. 46 cit.

renius (1), sed fusius edidit nec reticuit unum ex tot medicis Walæum veram illius hydropis sedem, vivente adhuc ægra, conjecisse. Habet tamen et Tulpius aliquid, in fusiore ea descriptione non reperiendum: quamobrem hujus quoque poterat descriptio in Sepulchretum referri, et seorsum quidem potius, quam ut ex utraque una fieret, quod apud Stalpartium (2) factum videbis sic, ut sæpe ignores, quæ Tulpius scripserit, et quæ Meekrenius. Bogdanus (3) quoque in muliere ab se dissecta, peritonæum adnotavit *pollicaris digiti crassitie, rugosum et rigens*; id quod, et quæ de visceribus continuo subduntur, perperam in Sepulchreto (4) sunt prætermissa. Sed humorem, amureæ similem, non inter tunicas peritonæi, sed *intra abdominis musculorum tunicam et peritonæum contentum* fuisse scripsit. Nimirum quod Tulpius, et plerique deinceps alii pro exteriore peritonæi lamina acceperunt, ipse pro musculorum tunica accepit cum Berengario (5) sic olim docente: *veritas est, quod ad sensum apparet una pellicula subtilis valde inter verum siphac* (peritonæum) *et musculos latos* (transversos) *ventris, maxime in parte carnosa musculorum,*

(1) Obs. med. chir. c. 52.
(2) In schol. supra ad n. 46 cit.
(3) Obs. ibid. cit.
(4) Sect. hæc 21, obs. 12, § 4.
(5) Comment. 5, in mundin. anat.

quæ pellicula est panniculus circumvolvens musculos, etc. Ex hac etiam pellicula a multis conflari ex parte nunc video contextum cellulosum peritonæi, quibus cellulis ab distendente aqua disruptis, cavum fiat *inter peritonæum, et tendines musculorum transversorum*, sive, ut melius alii, *et musculos transversos*. Sed num peritonæum præter istum contextum, exteriorem laminam habeat nullam, numve contextus ipse lamina vocari non possit, haud opportunus hic est ad quærendum locus. Satis est indicasse, ante hæc ultima tempora non defuisse qui hujus hydropis sedem inter peritonæum, et musculos collocaverit. Equidem Bogdanus quo anno illa scripserit, nescio; at certe an. 1665, ipsa edidit Bartholinus (1). Sed et duodecim ante annis Olaus Rudbeckius (2) non dubitaverat quin *inter musculos abdominis et peritonæum* posset *tumor hydropicus procreari*. Anno autem 1677, in virgine aquam deprehendit Gerardus Blasius (3) *intra musculos abdominis et peritonæum*. Hic tamen inter duas quoque peritonæi laminas idem contingere posse censuit. Quod et contigisse dicendum esset in plerisque observationibus, nisi qui contextum cellulosum disrumpi aiunt, respondere possent exteriorem hujus partem, ad musculos adhærentem, tunc

(1) In 2 edit. cultri anat. lyser.
(2) Exerc. anat. exhib. duct. hep. aquos. c. 9.
(3) P. 1, obs. med. 18.

sæpe crassam adeo ac densam fieri, ut pro altera peritonæi lamina imponat, imo nonnunquam pro toto peritonæo : quod Hoechstettero (1) aliisque videtur accidisse, in his Paulo Mothio, cujus in matrona observatio sic proposita est a Bartholino (2), quasi aqua plurima congesta fuisset inter peritonæum et membranam densiorem, viscera omnia operientem, venis copiosis et amplis refertam, cui ad hepatis regionem magnus abscessus erat adnatus, cum tres minores inferiorem membranæ partem prope inguina occuparent. Quæ observatio edita est anno 1657. Annum autem indicavi quo est quæque memoratarum observationum vulgata, et plerasque intelligeres in omnium fuisse manibus ante annum 1668, quo Drelincurtius publicus professor ibi est creatus, ubi aliquis ejus discipulorum, cum illam fuse historiam scriberet hydropis peritonæi, a Drelincurtio acceptam, quæ in additamentis ad hanc Sepulchreti sectionem adjecta est (3), illud sane haud dignum eruditissimo præceptore interjecit, *parilis eventus nec volam, nec vestigium exstare vel apud Veteres, vel apud Neotericos, uno excepto cl. Tulpio.*

50. Jam vero cæteras indicare satis erit observationes ejusdem hydropis, quæ post annum il-

---

(1) Vid. supra n. 47.
(2) Cent. 4, hist. anat. 25.
(3) Obs. 41.

lum 1668, ad annum usque sunt editæ, 1692 quo Drelincurtii successor Nuckius (1) suam ipse vulgavit, communicatam antea cum Stalpartio et ab hoc editam (2). Fuerunt autem præter eas Hoechstetteri et Blasii, de quibus supra (3) dictum est, tres illæ quas, ut plerasque alias, videbis in Sepulchretum (4) relatas ex Sculteto, Helwigio et Sponio: quibus addes Kriselii (5) unam, quam in Sepulchreto deesse non miraberis, cum animadverteris deesse Nuckianam! Ex quo autem Nuckius (6) solertia ac industria sua hunc morbum illustravit, extiterunt primum observationes tres in Sepulchreto descriptæ, Gahrliepii una (7), Drelincurtii altera, quam paulo ante (8) commemoravi, et Simonis Zylii tertia, quæ cum eadem conjuncta est Non potuerunt autem in Sepulchreto locum habere, quippe post secundam ejus editionem vulgatæ, observationes reliquæ omnes, quas singuli singulas proposuere, Littrius (9) primum, qui morbi explicationem,

(1) Cit. supra ad n. 46.
(2) Ibid.
(3) N. 47 et 49.
(4) Sect. hac 21, obs. 12, § 1, et in addit. obs. 25 et 48.
(5) Apud Zeller. diss. de vas. lymph. admin. c. 1, n. 13.
(6) C. supra ad n. 46 cit.
(7) In cit. addit. obs. 81.
(8) N. 49 in fin.
(9) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1707.

signa, prognosim, curationem diligentius quam alii ad id tempus adjecit, deinceps vero Hieronymus Laubius (1), Lucas Schrockius (2), Joannes Palfinius (3) ex Faveletii communicatione, tum cl. alii viri, Jo. Georg. Hoyerus (4), Jo. Hermannus, Furstenavius (5), Jo. Christoph. Pohlius (6), denique Jo. Henr. Respingerus (7). Horum igitur et eorum omnium qui supra nominati sunt, mihi erant in manibus observationes, ad te scribenti, nec dubitanti quin aliæ prætetrea extare possent cum veterum tum præsertim recentiorum. Quas inter noli creder eoblitum me esse recensere hic quam non sine solertiæ et dexteritatis laude Chomelius (8) proposuit, addens et alteram, sed utramque in viventibus duntaxat habitam. Ego vero in hac quidem secundum temporum ordinem recensione, cum aliis adnumerare consulto omisi, non secus ac duas quarum alteram ex Bartholino, quasi hujus non Brechtfeldii esset, alteram ex amico medico produxerat Nuckius (9), non quod de hoc morbo

(1) Eph. N. C. cent. 4, obs. 162.
(2) Earumd. cent. 5, obs. 23.
(3) Anatom. du corps hum. p. 1, tr. 2, ch. 4.
(4) Act. N. C. tom. 4, obs. 32, et tom. 5 in obs. 68.
(5) Eorumd. tom. 8, in obs. 78.
(6) Ibid. obs. 111.
(7) Act. Helvet. vol. 1.
(8) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1728.
(9) C. cit.

agentibus non perutiles censeam; nam et ipse earum aliqua tum supra quoad licuit usus sum, tum infra fortasse utar; sed quia nulla ipsarum est anatomica inspectione comprobata. Cæterum et hæ quatuor et ejusdemmodi aliæ infra proferendæ, in feminis habitæ sunt, ut reliquæ etiam non modo quæ indicatæ sunt ab Rudolpho Jacobo Camerario (1), qui id ipsum animadverterat, sed et omnes insuper aliæ quæ a me hactenus memoratæ fuerunt, aut post memorabuntur; ut necdum, ubi vix unum exceperis (2), nisi in sequiore sexu peritonæi hydrops sit observatus. Qua de re ac de aliis quas, tot historias inter se conferens, peculiariter adnotavi, mox aliquid scribam posteaquam primus, quod sciam, Italorum, duas quas pollicitus sum adjecero; ne forte credas, cum de tot illis mulieribus nulla fuerit ex Italia, nostrates feminas huic morbo obnoxias non esse, rariori quidem, ut nec Valsalva, nec ipse adhuc in eum dissecando inciderim, non sic tamen raro, ut Mediavia noster in nosocomio hoc bis non viderit, qui mecum utramque observationem suam in hunc modum communicavit.

51. Mulieri necdum inclinata ætate, colore laudabili, venter universus tumebat. Narrabat, priusquam id sibi accideret, tumorem quemdam per-

(1) Biga obs. med. c. 1.
(2) Vid. n. 59.

cipi potuisse ad sinistrum umbilici latus, inæqualem, eaque magnitudine, ut impositam manum ferme æquaret. Cum alii vel ob id asciticam crederent, alii ob naturalem faciei colorem assensum sustinerent, mortua est. Abdominis musculis transversis incisis, aqua erupit plurima putidissima, quam a ventris cavo peritonæum separabat. Ea exhausta, tumor de quo mulier dixerat, in conspectum venit, innatus peritonæo, factusque ex magnis duabus tribusve quasi vesicis, quarum parietes, crassi erant adeo, ut aqua educta quam continebant, minime ipsi subsederint.

52. Mulier altera, duodecim circiter post priorem annis, id est, anno 1725, in nosocomium venit, ipsa quoque morbo non minus, imo vel magis inveterato. Aiebat enim, sibi quadragesimum annum agenti (tunc autem agebat quinquagesimum) tumores quosdam in superiore ventris parte obortos, dispertitos, nec dolore, si quis tangeret, carentes: hos, multis et variis cum interius tum exterius incassum adhibitis, increvisse et se pejus semper habuisse. Etiamtum, quamvis totum esset abdomen distentum, licebat oculis, non modo manu tumorem internoscere; in unum enim, disjuncti antea, tumores coaluerant inæqualem, dolorem, cum tangeres, afferentem, positum inter cartilaginem ensiformem, et umbilicum, sic tamen ut neutrum attingeret. Non alius quam alibi, erat ibi cutis color: eamque, si digitis arripere et attollere velles, non po-

teras; ut propterea in ipsis abdominis musculis quidam tumorem esse crederent. Alii vero faciei colore spectato, qui ad flavum inclinabat et maximo, de quo mulier præcipue querebatur, respirationis incommodo, ad viscerum aliquod attinere tumorem censebant. Nullum tamen erat læsi ventriculi, aut intestinorum indicium. Interea cum ad levem, qua tenebatur, febrem nigræ vomitiones accessissent, mors vitæ miseræ finem imposuit. Ventris, qui minus quam in vivente fuisset, tumidus animadvertebatur, integumentis et musculis diligenter separatis, et cum his tendine ipso transversorum, subjecta apparuit horum musculorum et tendini, et carni membrana tenuis, quam inter et alteram, cujus crassitudo unam æquabat lineam unciæ Bononiensis, cavum comprehendebatur non modo tumorem continens lunatum membranæ exteriori, verum etiam deorsum et ad latus utrumque se extendens, ut plurimam concluderet aquam, colore ei similem in qua caro recens lota est, odore teterrimo, crassitie autem qua parte subsederat, purulenta: cujus aquæ copia æstimari potuit ad libras triginta non tam ex ea quæ in illo cavo reperta est, quam ex illa quæ, erosa ferme e regione ventriculi, inferiore cavi membrana, in ventrem se effuderat, idque circa extremum, opinor, tempus, indeque minus tumidum abdomen apparuisse. Cæterum peculiaris ille epigastrii tumor e firma compactus erat, duraque subs-

tantia, ex albo flava, in qua paucæ alicubi cellulæ adnotatæ sunt. Membranæ autem cavum complectentes, non uno loco erodi jam cœperant et nigrescere ea quidem facie qua inter se respiciebant, eademque erant inæquales. Sed qua facie membrana inferior spectabat ventrem, lævis erat, nisi qua pars aliqua omenti et crassi intestini ad illam, nec firmius tamen se annectebant. Erat quoque hinc cum eadem membrana, inde cum infirma lumborum vertebra connexus quidam quasi funiculus : qui dissectus, sanguinem fudit. Porro intestina quasi inflammata; omentum vero et ventris cætera erant sana, si jecur excipias pallens, et aliqua ex parte sub cultro stridens, ut si arenosæ particulæ inter ejus substantiam admistæ essent.

53. Nunc quando hydropis peritonæi observationes, ut seponantur quæ dubitatione aliqua non carent, satis multas habemus quas inter se conferamus; aliquanto minus difficile est de illius causis, natura, signis, curatione quædam subjicere. Quod igitur ad causas attinet, ubi Nuckius (1) lymphæductuum ramos inter musculos abdominis et peritonæum repere, quod et Rudbeckius (2) dixerat; imo inter duplicem peritonæi laminam luculentius demonstravit, illiusque cogitatum secutus est, quod iis ramis obstaculo

(1) C. 9 supra ad n. 46 cit.
(2) C. 9 supra ad n. 49 cit.

aliquo interclusis hydatides, his autem ruptis, hydrops peritonæi oboriatur; continuo illud quoque adjecit, esse illius interclusionis periculo helluones speciatim obnoxios, et mulieres uterum ferentes. Utrisque enim hinc musculos abdominis præter modum extensos reniti, inde vero aut ventriculum et intestina, aut uterum sua plenitudine extrorsum urgere, ut interceptis inter hanc pressionem et illum renixum lymphaticis vasculis, proclive sit nobis intelligere proximos aliquos ipsorum surculos retardata lympha distendi aliquando adeo posse, ut dissiliant. Et sane in pluribus ex laudatis observationibus legimus accidisse eum hydropem complurium liberorum matribus, imo nonnullis paulo post abortum, vel partum difficilem, ut in observatione Kniselii (1), quin etiam statim aut fere statim a partu, ut in observationibus, si plane attinere huc credas, Dodonæi (2) et Chomelii (3). Verum ut gestationem uteri inter hujus hydropis causas facile admittimus; sic tamen intelligere haud possumus, cur hic morbus vix semel in aliis quam in feminis sit observatus. Neque enim eæ omnes gravidæ fuerant, et sterilis certe illa erat de qua Furstenavius (4); imo non paucæ

---

(1) Cit. supra ad n. 50.

(2) C. ad n. 48

(3) Ibid.

(4) Ad n. 50.

virgines, ut historiæ monstrant Hoechstetteri (1), Strateni (2), Drelincurtii (3), Schrockii (4), Palfinii (5), Hoyeri (6), imo etiam Tulpii (7); descripta enim ab hoc mulier vel antequam nuberet, *a primis* usque *annis* semper vixerat *cum* ventris *intumescentia magna*, ut narrat Meekrenius (8). Num igitur ad causam illam alteram redeuntes, has omnes virgines voracissimas fuisse comminiscemur? Sed neque hoc vitium nisi raro in feminas cadit, neque marium in quorum complures cadit, vix unus adhuc quod sciamus, inventus est qui hoc hydrope correptus sit.

54. Conjicies fortasse causam esse addendam aliam, mulierum peculiarem, præsertim quam Camerarius (9) indicat, cum *in plerisque omnibus* hujus morbi historiis legisse se ait, utrem quo aqua continebatur, cum uteri potissimum latere ejusve appendicibus fuisse connexum; itaque se in ea quam describit femina inde utris originem deduxisse, qui non alibi æque nexus esset quam in sede alterius ovarii et tubæ, quæ

(1) Ad n. 47.
(2) Ad n. 46.
(3) Ad n. 49.
(4) Ad n. 50.
(5) Ibid.
(8) Ibid.
(7) Ad n. 46.
(8) Ibid.
(9) Ad n. 50.

duo videlicet desiderabantur. Sic etiam postea ejus filius (1) alterius utris descripsit initium cum dexteris ligamentis uteri dexteroque ovario obliteratis, id est cum eorum sede reliquiisve connexum. Antea autem Meeckrenium (2) video idem ovarium deficiens adnotasse, imo ejus tubam in peritonæum utrem faciens; se producentem in illudque degenerantem pinxisse: eodemque hoc verbo usum fuisse Gabrliepium (3), cum easdem particulas interjectumque tubæ ligamentum absumpta in continuatum peritonæum; quod plures complectebatur utres, significaret. Omitto alios, in his Laubium (4) a quo descriptus peritonæi saccus, aliunde vel solis digitis separabilis, firmissimam habuit circa fundum uteri connexionem: imo etiam Littrium (5) cujus sacci membrana interior nullo alio fuit cum viscere connexa, nisi cum extremo sinistræ tubæ, quam sibi firmius affixam ita distraxerat, ut longiorem duplo reddidisset. Sed prætermittere Sponium (6) nequeo, a quo communicata observatio saccum exhibet, non modo ab omnibus visceribus sine laceratione separandum, præterquam ab eadem tuba quacum erat continuatus, verum etiam ita cum uteri cavo communicantem, ut ex ægræ na-

(1) Act. N. C. tom. 1, obs. 160.
(2) Cit. ad n. 46.
(3) Ad n. 50.
(4) (5) (6) Ibid.

turalibus aliquid assidue destillaverit seri ejusdemmodi ac saccus ipse ad libras centum et quadraginta continebat; itaque communicatione per specillum quoque confirmata, verisimile visum est tubam suos in sacci parietes produxisse. Et Camerarius quidem pater, qui plerosque horum nominaverat, modum quoque attigit post aliquem ex nostratibus, quo modo si reditus sanguinis ex ovario in vena spermatica præpediatur, possit ex hac, quippe inter duas peritonæi laminas repente, serum inter ipsas secedere juxta Loweri (1) experimentum, atque ita eas sejungendo, saccum inchoare. Quas observationes etsi veras agnoscamus, causam autem, si paulo quam nunc fecimus, accuratius exponatur, et probabilem fateamur, et ad alias etiam aliquando venas per eamdem sedem discurrentes transferri posse videamus; tamen ovaria, tubas, uterum in hoc hydrope sine labe fuisse aut intelligimus aut scimus in Helwigii (2), Kniselii (3), Pohlii (4) et Mediaviæ (5) observationibus: et quod magis ad susceptum sermonem attinet, in nulla ex memoratis virginibus, si unam excipias, vitium habuisse constat; imo in plerisque non habuisse, cum sana ventris omnia fuisse dicantur viscera, satis apparet. Cum igitur hæ nec gravidæ fuerint,

(1) Tract. de corde, c. 2.
(2) (3) (4) Cit. ad n. 50.
(5) Supra n. 52 in fin.

neque in utero ejusve appendicibus quidquam gesserint quod huic morbo originem, quæ peculiaris mulierum esset, præbere potuerit; manifestum est ad duas quas protulimus, causas alias aliquas addi oportere aut sequioris sexus proprias, aut in eum magis quam in nostrum cadentes.

55. Interea dum tu cæteras quæres, nonnullas ipse annumerabo, sanguinis videlicet in ventris inferiores partes singulis mensibus confluxum, vitam sedentariam, ad ejus reditum promovendum minus idoneam, debiliorem muliebris corporis adversus internas externasve insalubres causas renixum, et cum hoc tamen conjunctum pessimum morem, et nunquam satis improbatum, ventrem thoracibus, præsertim durioribus ac rigidioribus, adstringendi. Namque ut ad cætera ab his illata detrimenta, a cel. Winslowio (1) animadversa, hoc insuper adjungamus; dum inferior illorum pars assidue atque arctius premit quidquid abdominis inter pectoris fines et summa ilium ossa interjicitur, proclive est intelligere quid obstaculi tum lymphæ tum sanguinis motui in iis quoque vasis quæ inter musculos sunt et peritonæum, objiciatur, præsertim ubi ventriculus et intestina, si non cibis potionibusque, at certe flatibus distenta, ab interiore parte

(1) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1741.

urgeant, et ad thoraces illos apprimant. Quod si non propterea lympha aut serum ea quam indicavimus (1) ratione in eam intercapedinem effundatur in iis potissimum quarum fluidæ aut firmæ partes ad id præ cæteris sint dispositæ; at accidere iisdem potest ut retardatæ lymphæ aut sanguinis pars aliqua initia ibi efformet tumorum, qui longo post tempore aucti, sic peritonæum a musculis diducant, ut avulsæ disruptæque vasorum lymphæ propagines eum hydropem faciant quem per se constrictio non effecerat, iidemque ad suppurationem demum perducti, purulentis ichoribus hydropem augeant. Eos ego tumores parvos adhuc atque disjectos in matrona generosissima, quam a puellari usque ætate eo arctioribus et rigidioribus thoracibus uti coegerant, quo magis ne distorta fieret, metuebant, manu epigastrium explorando, percepi, atque ut thoracibus aliis aliterque uteretur, continuo suasi.

Iidem autem tumores, jam grandes facti, qua in abdominis regione essent duarum mulierum quarum novissime proposui historias (2), videre potuisti. Nec vero in alia regione tumores erant, sive abscessus omnino sex quos Laubius (3), nec major de quatuor illis, quos Mothius, ut supe-

---

(1) N. 54.

(2) N. 51 et 52.

(3) Cit. n. 50.

rius dictum est (1), sacco adnatos invenere. Sed et qui inferiora sacci occupabant in eadem Mothii, aut in Nuckii (2) et Littrii (3) observationibus quomodo ab iis thoracibus fortasse potuerint originem trahere, non difficulter intelliges; ubi infimæ thoracum partes et ejus præterea quæ anterius secundum longitudinem, in medio ipsarum adjicitur, assulæ, quam urgeant; sedente muliere, abdominis regionem et quæ huic subsint tum lymphæ, tum sanguinis vasa, in memoriam revocabis.

56. Cum inter hydropis hujus causas tumores peritonæo innatos acceperimus, qui non solum divellendo, ut post alios modo dicebamus, aut lymphæ et sanguini obicem ponendo; facere illum possunt, sed et ubi suppurati sunt, pravis ichoribus augere; hinc facile illud etiam sequi intelligitur, ut ad explicanda quæ in collecta aqua sæpe sunt, putredinem, fetorem, erodendi vim et dolores creandi, haud semper necesse sit diuturnam aquæ ipsius moram incusare, ob quam denique salinæ ejus ac sulphureæ particulæ ab aliis se expediant, eaque efficiant. Quod si mora semper id posset, certe post annos quatuor, post decem, post multo plures, ut in Camerarii patris (4), in Schrockii (5), in Meeckrenii (6) observationibus

(1) N. 49.
(2) (3) (4) (5) Cit. n. 50.
(6) N 49.

ea omnia ut maxime attulisset, quorum aut nihil fuit, aut fere nihil. Sed neque tumor, sive abscessus fuerat. Cæterum tumores sæpius apparent aut ex glandulosa materia, aut in cellularum, vesicarum, globulorum formam disposita, uti ab Acholzio (1), Hoechstettero (2), Bogdano (3), Kniselio (4), Mothio (5), Littrio (6), Respingero (7), Mediavia (8) adnotatum videbis, iique aut creberrimi, ut a primis quatuor, aut etiam alicubi in unum adeo coacervati, ut Acholzio observante, *latam manum crassitie æquaverint*. Et Malpighius quidem (9) ubi Littrianæ explicationi quadantenus præivit, ibi insuper ex natura glandulosa membranæ peritonæi illud deducebat, quod in hoc morbo *non obstante dilatatione*, *naturali crassius fiat*; eam enim esse *proprietatem folliculorum glandulosorum morbo affectorum* : et sane si Schrockium (10), Laubium (11), Sponium (12), Drelincurtium (13), Nuckium (14), Littrium (15) leges, quanto crassius sit inventum, cognosces; at multo magis, si Kniselium (16) qui

(1) N. 47.
(2) Ibid.
(3) N. 49.
(4) N. 50.
(5) N. 49.
(6) (7) N. 50.
(8) N. 51 et 52.
(9) Resp. ad Epist. de recent. medic. st.
(10) (11) (12) (13) (14) (15) (16) Cit. ad n. 56.

alicubi *dimidii digiti crassitie* vidit, multoque adhuc magis, si eorum quæ ex Tulpio (1) retuli et Bogdano (2), recordaberis. Igitur si crassitudinem hanc cum Malpighio explicare malueris; ex adauctis secretoriis organis quantum ibi augeatur conclusi humoris secretio intelliges, præsertim cum magnam vasorum ad ipsa spectantium dilatationem attenderis. Præclare enim hic vidit Bogdanus venas epigastricas internas, earumque *extremitates*, *tubercula similia nuci avellanæ habentes*, *ac si papillæ forent*, *etiam scissa*, Kniselius (3) autem *venas extensas admodum*, *ad globulos terminantes*. Eamdemque dilatationem, præter Mothii historiam superius (4) propositam, indicant venæ mammariæ et hypogastricæ (an epigastricæ?) ad auricularis digiti crassitudinem amplificatæ apud Palfinium (5). Quantum vero inter ipsum peritonæum et abdominis musculos dilatare se possint vasa sanguifera, nihil magis ostendit, quam inter hos, illudque inventæ sanguinis nigerrimi libræ octoginta ab Antonio de Pozzis (6) in plethorica, eademque hydropica virgine.

57. His ita additis, atque explicatis, humoris

(1) (2) Ad n. 49.
(3) Ad n. 50.
(4) Ad n. 49.
(5) Ad n. 50.
(6) Eph. N. C. dec. 1, A. 4, obs. 41.

fontibus, minus admiranda accidet immanis aquæ copia quæ in peritonæi hydrope a pluribus reperta est : cujus hic maximam summam non indicamus, veriti ne aliæ apud alias gentes mensuræ, in errorem aliquem nos adducant.

Organorum autem secernentium variæ, quippe affectorum præter naturam, dispositiones, cum varia sanguinis constitutione conjunctæ, admirationem minuent, si pro limpido et fluido sero alium in aliis humorem sæpe hic deprehensum legemus, imo in nonnullis, ut a Gahrliepio (1) et Camerario filio (2), *gelatinæ* instar, aut glutinis : aut si in aliis minus pravum, in aliis autem pessimæ naturæ humorem, ichoresve ad exulcerandum, atque adeo ad partes ipsas absumendas, idoneum, si quidem revera in Acholzii (3) fœmina nulli ferme erant amplius abdominis musculi, nec potius in aliam quasi formam conversi, aut macie, ut apud Nuckium (4), aut nimia ipsa distentione, ut apud Gahrliepium (5) et ex parte apud Littrium (6) videtur, extenuati.

58. Ad hæc quæ circa hujus morbi causas et naturam cursim attigimus, præstat quædam de signis addere. Ab ascite per hæc internosces: primum quia multo lentius quam illa, primis

---

(1) Cit. ad n. 50.
(2) Ad n. 54.
(3) Ad n. 47.
(4) (5) (6) Ad n. 50.

præsertim temporibus, plerumque increscit, ut ferme omnia ostendunt exempla, quæ inter nescio cur hic spectaverint aliqui Blasii (1) observationem, de tempore nihil habentem: plerumque autem dixi, ne errare tibi videar, si forte huc attinere non dubites amici Nuckii (2) et Chomelii (3) historias, quorum illa *menstruo spatio*, hic vel breviore jam nimium auctum ventris tumorem viderunt. Deinde naturalis hic persistit faciei color, ut Drelincurtii (4) et Littrii (5) observationes docent, Chomelii (6) autem altera indicat; quin Nuckius (7) diserte hoc primus inter signa proposuit, quanquam ab Dodonæo (8) olim video fuisse descriptam virginem, cui *toto quo* ventris tumorem gessit, *tempore*, *facies perpetuo elegantis et vividi*, *ut in sanitate*, *perstitit coloris*: tumor tamen a lotio erat, quod pertusa ulceribus vesica in ventris cavum effuderat. Tertio vires et actiones cum colore consentiunt, eodem testante Nuckio, et comprobantibus exemplis, non illis duntaxat tribus quæ modo dicebam, sed et aliis pluribus, Meekrenii (9) in primis, agilitatem cum eo pondere prope incredibilem adnotantis, imo etiam uteri gestationem et partum,

(1) Ad n. 49.
(2) (3) Ad n. 50.
(4) (5) (6) (7) Ibid.
(8) Medicinal. obs. c. 34.
(9) Cit. ad n. 49.

quem et Laubius (1) sic ut viveret infans, retulit, tres autem partus Scultetus (2) *cum decenti semper evacuatione*. Vel crebrior observatio fuit servatæ purgationis in singulos menses, ut apud tres illos quos de colore laudavi primo loco: quibus addes Camerarium patrem (3) et Schroeckium (4); sed aliæ post illam purgationem aut ab ætate jam cessantem, aut, quod sæpius suppressam, riteve non respondentem, in hunc hydropem inciderunt sic ut nuptæ se gravidas esse existimarent, virgines male audirent. De siti et urinis tametsi Nuckii (5) mulierem lego, *quamvis urgente siti, ut plurimum multum biberet, non nisi parum urinæ excrevisse;* in aliis tamen aut altum de his silentium animadverto, aut generatim scriptum, recte ac certe sine insigni molestia, tanto illo excepto ventris onere, vixisse, aut diserte etiam, ut ex Drelincurtio (6), *urinam immutatam perstitisse excretionis tempore, consistentia, colore et hypostasi;* et ex altera Chomelii observatione, matronam sine siti, naturalibus autem urinis fuisse: et has præterea in illa Nuckii muliere *pallidiusculas*, non, ut in asciticis, saturatas fuisse video; earum autem paucitatem et sitim multum progresso jam morbo; et cum aliis, calculis præsertim renum implicito, adnotari. Nam diutius progresso morbo; hunc enim ad annos fere,

---

(1) (2) (3) (4) (5) (6) Ad n. 50.

imo (quæ res ipsa faciet ut tunc saltem ab ascite internoscas) imo, inquam, non solum ad annos quatuor, ut Littrius (1), aliique, ad sex septemve, ut Laubius (2), ad octo, ut Bogdanus (3) et Kniselius (4), ad novem, ut Scultetus (5), ad decem, ut Nuckius (6) et alii viderunt, atque ad his plures, ut supra (7) indicatum est, perferri posse constat; diutius igitur progresso morbo, rarum est pleraque de indicatis bonis subsistere. At satis est ad internoscendum pleraque diutius fuisse: quod et de aliis, quæ addenda sunt protinus, verum est. Nam quarto, nullus initio, si Gahrliepii (8) casum excipias, nullus nisi prope extremum tempus, nec tamen in omnibus, pedum tumor: nulla cæterarum partium et corporis macies, nulla spirandi difficultas, nulla febricula, nullus dolor. Sed morbo progrediente accedere plerumque solent hæc omnia, præsertim si cum aqua tumores insint qui ad suppurationem veniant, et saccus exulceretur: quanquam summæ, vel sine his adjectæ, maciei descriptionem ex Drelincurtio (9), assidui autem et intolerabilis, noctu præcipue, doloris ex Achol-

(1) (2) Ibid.
(3) Ad n. 49.
(4) (5) (6) Ad n. 50.
(7) N. 56.
(8) Cit. ad n. 50.
(9) Ad n. 49.

zio (1) habemus. Quinto, medicamenta nihil proficiunt, nec sive per alvum, sive per vesicam deducere coneris, ventris tumor imminuitur; sed ægræ potius vires, si præsertim quis acrius urgeat, decrescunt, ærumnæ augentur; ut nullius exemplum legisse meminerim, quæ datis remediis in hoc hydrope non modo sanata sit, sed, quod in ascite haud raro contingit, sit breve saltem ad tempus nonnihil levata.

59. Verum hæc signa ut ad utrumque hunc hydropem internoscendum adjuvent; ita haud scio quantum eadem valeant ad discernendum hunc de quo agimus, a peculiari quodam alio hydropum genere. Scilicet animadverti eumdem Nuckium, cum pleraque enumeratorum signorum proponit, ut si bona adhuc sint, a chirurgo aqua e peritonæo eliciatur, non videri satis meminisse quid asseverasset capite proximo superiore (2). Ego, inquit, *experientia didici, illas, quarum facies colore grato est rosea, quæ satis bene comedunt, bibunt, alvum deponunt, urinamque sine notabili molestia excernunt, quarum corpora nec purgantibus, nec diureticis, nec diaphoreticis multum auscultant; illas, inquam, ordinario affectu uteri, tubarum vel ovariorum laborare hydropico, lymphamque peculiari sacculo inclusam, nulla arte* (chirurgica etiam in-

(1) Ad n. 47.

(2) 8 Adenogr.

telligit) *curari posse.* Cætera autem quæ non attigit signa, ratione ipsa duce facile perspicis, ea quoque et harum partium et peritonæi hydropis esse posse communia. Videamus igitur hydropis peritonæi signa reliqua. Sunt enim quæ ex inspecto et contrectato abdomine desumuntur. Facillimum sane illud esset quod memini legere a clarissimo quodam viro propositum, videlicet hoc in hydrope minimam semper esse abdominis circum umbilicum prominentiam, quia ibi peritonæum non potest a musculorum tendinibus separari. Verum se res aliter videtur obtulisse Hoechstettero (1), Drelincurtio (2), Nuckio (3), quorum primus umbilicum vidit in hoc morbo *expansum et plane dilatatum*, alter *projectum*, tertius ita *prominentem*, *ut pugni magnitudinem facile superaret.* Quid? quod rusticæ mulieri, a cl. Brehmio (4) descriptæ, umbilicus non modo ad ovi anserini magnitudinem prominebat, verum etiam sponte disruptus eam seri limpidi inodori per exiguum hiatum alternis semper diebus copiam effudit, ut ingenti ventris tumore penitus sublato, ægra convaluerit. Sed quoniam auctori hunc hydropem fuisse peritonæi, *magis verisimile* videtur; æquum hic est ut

(1) Cit. ad n. 47.
(2) Ad n. 50.
(3) Ibid.
(4) Act. N. C. tom. 8, obs. 79.

certius, et per anatomen, quemadmodum fere soleo, confirmatum exemplum proferam, idque ex præcl. Anhornio (1). Adolescenti, qui eo facilius asciticus credebatur, quod non semel antea ex anasarca laboraverat, cum ad pugni altitudinem excrevisset umbilicus, eoque per se ruptus seri plurimum profudisset, ut jam sanitas rediisse videretur, rursus autem post duos menses collecto humore exstaret umbilicus, eumque effunderet; tertium deinde tumor, qui bis evanuerat, abdomen distendit; sed jam tabescenti profusus similiter latex adversus mortem auxilio non fuit. Dissectio nihil seri in ventris cavea, sed quidquid ex illo reliquum erat, *inter duplicaturam peritonæi* deprehendit, ubi et illius fontes, *plures* videlicet *tubulos lymphaticos*, *ceu nodulos glandulosos*, *qui limpidam pressi plorabant*, ostendit. Quæ fusius retuli propterea quia hoc illud unum hydropis peritonæi exemplum est quod hactenus mihi quidem licuit in virili sexu reperire. Nam quod tibi in mentem venire fortasse posset casum legenti eximii viri (2) cui post febrem cum colica gravi, his declinantibus, intumuerat venter, detumuit autem cum sponte ruptus, jam antea prominens, umbilicus *triginta et multo amplius libras puris veri et fetidissimi*, et deinceps quoque non paucum effudit, superstite

(1) Eph. N. C. cent. 9, obs. 100, n. 2.
(2) Commerc. litter. an. 1735, hebd. 37, n. 2.

fistula umbilici cum duobus ad hujus latus skirrhis quasi glandulosis; quod igitur suspicari fortasse posses referendum esse casum hunc ad hydropem peritonæi; primum consideres velim, quam a tua suspicione discrepans opinio fuerit medici longe peritissimi, quanquam *problematis* loco rem proposuit; tum deinde etsi in eamdem sedem in qua ille hydrops fit, morbosa materia translata esset, aut, si mavis, ibi collecta: non hanc serum ulla ex parte, sed pus omnino verum fuisse. Ego vero ne Gabriellii quidem (1) singularem in muliere observationem ausus sum inter peritonæi hydropes supra connumerare; quamvis aquæ copiam prope incredibilem non in ventris cavo, sed *inter peritonæum et musculos* fuisse deprehenderit. Neque enim mihi ibi secreta videbatur, quæ nonnullis adhibitis medicamentis hydragogis tanta copia tridui spatio dejici potuerit, ut ventris tumor immanis prorsus subsederit; quod in hac quidem hydropis specie non accidere, supra (2) dictum est. Et sane ei mulieri, cum hydrops ortus esset post lienis inflammationem, id viscus unum ex omnibus male affectum inventum est, *sinibus* in eo *nonnullis ulcerosis* per interjectas membranulas *canaliculum quemdam constituentibus*, *per quem a liene serositas transmittebatur inter peritonæum et*

---

(1) Eph. N. C. dec. 3, A. 5 et 6, obs. 279.

(2) N. 58 in fin.

musculos abdominis. Verum, ut ad signum redeam a subsidente umbilico circumjectave proxime parte deductum, malim cum laudato Respingero (1), cujus quoque observatio ei signo adversatur, malim, inquam, credere, cum propositum est, casus quosdam fuisse spectatos in quibus aut necdum progressus esset morbus, aut certe aqua pauca esset. Unde intelligas licet, tametsi huic signo ea quæ paulo ante objecta sunt, objici non possent, inutile tamen ipsum fore, cum hydrops peritonæi ad umbilici regionem non se extenderet, itemque eo tempore ad illos alios conclusos hydropes, quippe inter musculos et peritonæum minime sitos ab hoc de quo loquimur internoscendos. Quod et de aliis ejusdem signis vereor, quæ a viris cæteroquin doctissimis proponuntur. Sunt hæc. Si venter eamdem fere conservat figuram, tametsi corporis situs mutetur. Si tumor peculiarem habet circumscriptionem. Si ventris est locus aliquis in quo, si ab altero latere percutiatur, nullus in opposito ictus, nulla fluctuatio percipitur. Verum, ut ab hoc ultimo incipiam, et omittam Nuckium (2) inter signa aut certe inter bona signa morbi hujus id posuisse, *si fluctuationem fere nullam persentiat ægrotans;* Hoechstetterus (3) de ægra sua

(1) Cit. ad n. 50.
(2) Ibid.
(3) Ad n. 47.

in extremo scholio adnotavit, magnam ventris molem sonitum quidem dedisse pulsam, tympani instar; *fluctuationem* autem *aquæ nunquam* fuisse perceptam, et Camerarius pater (1) ne in mortua quidem, cum ventrem nimirum et liberius licet contrectare et validius percutere, visum esse quid potius humidi quam solidi continere scripsit, *nulla* videlicet *percipienda fluctuatione*. Non proderit igitur hoc tertium signum, nisi ubi liceat fluctuationem animadvertere. Alterum autem, a peculiari tumoris circumscriptione petitum, juvare non poterit, cum hic hydrops abdomen totum distendet sic, ut *venter satis æqualiter tumidus* sit, ut idem Camerarius loquitur, sive, ut Drelincurtius (2) vidit, *æqualis* sit, *non acuminatus*, *nullisque hinc inde monticulis extuberans*. Cum vero certa regione tumorem circumscriptum ostenderit; neque an ex hydrope is sit, et si ex hydrope an peritonæi, an earum de quibus Nuckius aiebat partium, satis propterea apparebit ubi tumor inferiora teneat: quanquam vel tubæ unius hydrops quam alte nonnunquam possit, lateque se extendere, plus satis ostendit illa Munnickii observatio quæ in *Bibliotheca Anatomica* (3) edita est. Postremo quod ad primum illud signum attinet, utile erit fortasse cum aquæ peritonæo coercitæ minor ad-

(1) (2) Ad n. 50.

(3) Tom. 1 in adnot. ad Graaf. de mulier. or. ub de oviduc.

huc erit copia. Sed cum hæc adeo increverit, ut venter, quemadmodum in Meekrenii (1) pictura vides, ad media femora aut ad genua fere, sicut Helwigius (2) describit, propendeat, imo hinc crura, inde totum pectus, ut Palfinius (3) refert, operiat; tunc certe non est credibile, si mutetur corporis situs, ventris figuram non mutari. Cætera autem quæ adduntur signa postquam aqua educta a chirurgo est, per specillum, per contrectationem, per injectionem quærenda, præterquam sera sunt, ejusmodi etiam sunt, ut morbum hunc ab ascite quidem, sed non ab aliis illis hydropis generibus secernant.

60. Cave putes quæ hactenus examinata sunt a me signa improbari. Casus enim duntaxat excepi in quibus pleraque inutilia esse possint. Difficile autem accidet ut plerisque in casibus inutilia sint omnia, præsertim si prima morbi tempora diligentius attendamus, et quæ tum rerum facies fuerit accurate spectemus, ut puta si ab epigastrio tumor inceperit, aut si ab epigastrio immobilis tamen fuerit, dum cubans femina in alterum se converteret latus, neque stanti interni ad pubem ponderis sensum, aut mingendi difficultatem attulerit; quanquam progrediente etiam morbo, indicia esse possint unde certas

(1) Cit. ad n. 49.
(2) An. n. 50.
(3) Ibid.

partes, exempli gratia uterum, insontes existimemus, ut si rite pergant menstrua respondere, aut ipsum et tubas et ovaria hydropico aliove tumore non gravari conjiciamus, ut si mulier nihil eorum sentiat quæ modo diximus. In summa laudandum eorum propositum, et ingenium est qui primi nobis tradiderunt morborum signa. Nostrarum tamen partium est, ut collatis pluribus quam ipsi potuerint, et morborum et dissectionum historiis, dispiciamus quo signo tutius, et quando, quo autem secus, nec sine erroris periculo uti possimus.

61. Sic etiam in hujus hydropis, id est peritonæi curatione, ut de hac quoque, uti promisimus, aliquid attingamus, quid melius a Tulpio(1) et Meekrenio (2) fieri potuit, quam ut paracentesim, a Walæo et Costero, vivente muliere commendatam, hujus inspecta per anatomen morbi natura et sede, adversus peritonæi hydropem unice laudarent? Scilicet hinc inutilia remedia cætera, inde autem illam videbant et expeditius et tutius institui posse, quippe visceribus ab aqua penitus seclusis eoque integris, unde in hoc hydrope diutius servatus, ut diximus (3), corporis vigor cum actionum incolumitate procul dubio est repetendus. Iisdem rationibus permoti cæteri

(1) Cit. ad n. 49.
(2) Ibid.
(3) N. 58.

et medici et chirurgi in eamdem sententiam iverunt, Nuckio (1) præsertim non dubitante quin lymphæductus disrupti, iterum claudantur postquam educta aqua, inter se contrahentes abdominis musculos et peritonæi laminas comprimuntur, quod in ascite, si ab ruptis vasis lymphaticis ortus sit, minime habeat locum, et absolutas hac ratione duas hydropis peritonæi curationes producente, amici unam, alteram, quam attinere huc censuit, ex Thoma Bartholino; ad quas alias porro addidisset, si tunc extitissent, ut quam cl. Degnerus (2) in dextera inferiore abdominis parte, et vel magis quam in abdomine universo, laudato Brehmio (3) referente, ipsa per se natura perfecit clara in illo casu aqua, in hoc autem sero limpido et inodoro profuso. Sed posteaquam animadversum est non ita semper habere se peritonæi saccum, ut fuit a Tulpio et Meekrenio conspectus, sed tumoribus, abscessibus, ulceribus ita affici aliquando, ut detrahi quidem aqua possit, at non propterea ejus et puris scaturigines siccari, et hanc ob causam matronam de qua Littrius (4), et mulierculam de qua scribit Laubius (5) servari non potuisse,

(1) Cit. ad n. 50.
(2) Act. N. C. tom. 5, obs. 2.
(3) Vid. supra, n. 59.
(4) Cit. ad n. 50.
(5) Ibid.

licet illi intra biennium tredecies, huic intra decem menses sexdecies aqua educta sit, ut summa in hac fuerit librarum ultra septingentas viginti, tum vero non ita expedita semper et secura ut a primo hæc curandi ratio jure meritoque visa est. Quod tanto magis tibi visum iri non dubito, quanto plures ex superioribus etiam temporibus a me observationes productæ sunt, in quibus illa peritonæi vitia non defuere. Itaque præter eas feminas, quas duntaxat exceperat Tulpius, quarum vires jam fractæ sint, et quas postea ob causas varias quidem excluserat Nuckius, sed fere omnes ad idem caput referendas bene sapienterque alias insuper addidit Littrius, admonens, quanto cum metu infelicis exitus curandas suscipiamus eas in quibus non modo inveteratus valde sit morbus et valde extensus, verum etiam in quibus detracta aqua crassa et graveolens sit et pravi coloris, et in quibus tumor aliquis aut durities, emissa videlicet aqua, in parte aliqua percipiatur sacci peritonæi. Quod signum postea in Laubii femina manifestum fuit, nec non aliud huc adjiciendum, scilicet puncto dextro latere; nihil nisi pus effluxisse, dum ex altero, compuncto eodem tempore, aqua profluebat. Verum signa hæc ultima ad præcognoscendum exitum spectant, non suscipiendæ sed susceptæ jam curationis.

62. At priusquam a te suscipiatur, exquiras diligenter velim, num durities, aut tumor ali-

quis antea fuerit, quem nunc magna distentio abdominis occultet; præterea num dolor , non eum dico quem illa ipsa distentio parit, sed ulcerosus , testis erosionis, ægram torqueat, aut certe aliqua in parte arctius a te contrectati abdominis excitetur. Non me fugit, quam feliciter in magna etiam suppuratione et certa erosione, utraque tamen recenti, Chomelio (1) res successerit, nec quid Littrius (2) adversus hæc ulcera primum injiciendo; deinde cite comprimendo, vinciendoque, imo etiam adversus tumores, desuper incidendo et curando proponat. Scio quoque levandi, non sanandi causa, ubi tumores et pus essent, a Laubio (3) aquam fuisse eductam. Verum hic mihi tecum sermo est non de inchoatis ab natura, aut ab arte curationibus persequendis, sed de libere, nec sine justa persanandi spe suscipiendis. Igitur has etiam quas modo addebam, ægras, cum poteris, vitabis. At sunt præterea in quibus tumores a distento abdomine haud prorsus occulantur, sive quod minor adhuc aquæ copia sit, ut in altera ex iis quas ipse produxi (4), observationibus, sive etiam quod humor, aut materia quævis alia, crassior non perpetuo quodam sacco; sed in plures caveas dispertito, contineatur sic ut aliæ illa magis turgeant, aliæ minus, quales in mortuæ obstetricis dissectione of-

(1) (2) (3) Ad n. 50.
(4) N. 52.

fendit Camerarius filius (1), qui prudenter paracentesim, ab alio commendatam, instituere noluerat propterea quia *inæqualem abdominis molem, et diversum diversarum regionum renisum* animadverterat. Quid enim in hoc casu aut in illo etiam quem Gahrliepius (2) descripserat, paracentesis facere potuisset? Materia enim sive glutinis, sive spermatis ranarum similis per amplius inflictum vulnus, non modo per consuetum foramen, haud effluit; et si tenuis, imo tenuissima etiam sit, ubi multis, ut in utraque illa observatione, interceptis discluditur, tametsi ex una quam perforaveris, cavea exeat, non propterea ex reliquis prodit, ideoque hic accidat necesse est, quod in ascite contingere diximus (3) quando is ex hydatidibus fit, etiam connexis inter se. Quem casum cum inter varia ascitis genera videam referri; nolui *saccatum* hunc, ut observatores appellarunt, *hydropem* hoc loco prætermittere. Nam etsi materia, et interceptis discrepat ab hydrope frequentiori peritonæi, huic tamen innascitur: nec quod rarior sit, idcirco a nobis omitti, imo vel propterea commemorari debuit, ne siquando forte occurrat, temere iterum cum ascite, aut cum altero magis noto peritonæi hydrope confundatur.

(1) Act. N. C. tom. 1, obs. 160.
(2) Cit. ad n. 50.
(3) N. 45.

63. Quin juvat alios quoque, saccatos pariter dictos, hydropas, antequam finem scribendi faciam, commemorare. Quidam sunt ab iis qui proponunt, sic vocati, qui tamen ad frequentiorem attinent hydropem peritonæi, velut is de quo dissertationem edidit cl. Schefflerus (1), idem quod ego, censens (2); quippe ingenti illa seri copia *intra duplicaturam peritonæi* collecta, saccumque sic efformante, cui magnum adnatum erat steatoma. Alii vero differunt, ut quem describit cl. Anhornius (3) incredibili propemodum humoris vi inter peritonæum, et crassius durumque factum omentum conclusa in ea cui *facies pro corpore emaciatissimo coloratior* et *pedes tumoris expertes*: cujusmodi signa, ut alia quoque, subinde non omittam, ut possis cum meis superioribus dubitationibus (4) conferre. Sic quoque junior Verneyus (5) feminam annos ad triginta natam, cui venter ante septem jam annos tumere cœperat, bono colore, appetitu, somno, et satis adhuc ad agendum expeditam fuisse refert, cujus post seri alias alius naturæ eductionem mortuæ aperto ventre, magnum saccum vidit, plures cellulas continentem, inter se minime com-

---

(1) Hist. hydr. saccati.
(2) § 4.
(3) Eph. N. C. cent. 9, obs. 100, n. 7.
(4) N. 57.
(5) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1703.

municantes, quarum singulæ materiam peculiarem, ab aliisque diversam concludebant. Idemque asciticam secuit, cujus in ventre ingentem præterea cystim deprehendit, sero subrubro plenam. Sunt et hydropes saccati qui ad hos alteros, an ad primos illos attineant, ex anatomica descriptione haud satis liquet, ut perlectis quæ de sacco scribuntur, in virgine quadam (1) inspecto citissima post emissam aquam morte abrepta, facile existimabis.

64. Et quamvis epistola proxima quæpiam de ovariorum hydrope scripturus sim, tamen quoniam et ipse inter saccatos hydropes refertur, hic potius, ibi forte sim aut rursus æquo longior, aut minus perspicuus; attingam illa quæ facile cum iis conjungas quæ antea (2) de eodem morbo interjicere opus fuit. Sunt et hujus aliæ observationes certæ, aliæ dubiæ. Proferamus utriusque generis exempla, quæ addere possis ad Sepulchretum. Inter certas igitur incipientis, aut parum progressi hujusce hydropis observationes exstant habitæ a Camerario filio (3) a Goetzio (4) et a Maggio, ac Dodio (5). Primus humorem inesse ovario comperit ad uncias quatuor, alter ad libras tres, ultimi

(1) Eph. N. C. cent. 7, obs. 17.

(2) N. 58 et 59.

(3) In obs. 160 cit. supra ad n. 62.

(4) Act. N. C. tom. 2, obs. 207.

(5) Apud Vallisner. Istor. della generazione, p. 3. c. 5 et tab. 12.

ad libras tres et semis; iidemque (nam duo primi nihil signorum huc pertinentium quod adnotarent, acceperant) sciscitando compererunt, sæpe feminam de pondere questam esse quod in imo ventre sic percipiebat, ut quod in latus cubaret, ei lateri pondus incumberet; si in alterum se converteret, in hoc pondus transferretur. Sed et illæ de quibus Riedlinus (1), Vacherius (2), Schacherus (3) scripserunt, postquam singulis ovarium et venter jam mirum in modum excreverant, narrabant tamen prima quidem abdomen sinistro latere tumere cœpisse, quo tempore nihilominus et conceperat, et feliciter pepererat, alacris vel extremo in morbo et robusta, quippe quæ præter ventris tumorem, quod sibi molestum esset, haberet omnino nihil: secunda, sibi primum omnium ante sex septemve annos hypogastrium a sinistris doluisse: tertia ante annos aliquot initium sibi malorum dolorem ventris fuisse quem verbis explicare nesciret; deinde paulatim increscente tumore, hujus pondus in id latus in quod corporis situs requirebat, labi consuevisse. Hæ duæ, sicut et prima, nihil levaminis senserant a cujusquemodi medicamentis; sed non ut prima, parum tulerant molestiarum, postremo præsertim

(1) Eph. N. C. cent. 7, obs. 56.

(2) Histoire de l'Académie royale des Sciences, an. 1739, obs. anat. 3.

(3) Dissert. de virgine ascitica, § 10, 13 et cæt.

tempore, cum requiem capere in lecto nequirent, nisi genibus flexis innixæ et corpore antrorsum inclinato, caput substratæ culcitræ imponerent: cujusmodi quadantenus positum in sua quoque femina ad requiem capiendam necessarium adnotavit Schefflerus (1): ea autem peritonæi, tres vero de quibus loquimur, sinistri ovarii hydrope laborabant, quod in tertia hic illic dehiscens, ascitem insuper sibi adjunxerat non secus ac in vidua illa accidit, quæ a cl. Bassio (2), et in femina alia quæ a cl. Gutermanno (3) descripta est. Feliciores in hoc ovarii tumore, quamvis ad summum aucto, fuerunt aliæ, ut virgo quam cl. Gullmannus (4) refert quindecim nihilominus annos *gavisam esse sanitate integra; nam menstrua erant regularia; appetitus, somnus, etc. vigebant;* nisi quod ultimis duobus annis sæpius lipothymiis corripiebatur, itemque ut feminæ duæ quas dissecuit Jo. David Mauchartus (5). Hæ quomodo se habuerint ultra septennium quo, si postremas fere excipias hebdomadas, nunquam decumbere coactæ sunt, ex verbis, quæ præmittit observationi licet conjicere: Quæ hydropicæ « nec pallent, sed ro-» seum potius genarum servant decorem, nec pe-» des habent tumidos, ut potius, aucto licet in dies

(1) Cit. n. 63.
(2) Dec. 4, obs. anat. 8.
(3) Act. N. C. tom. 3, obs. 105.
(4) Eorumd. tom. 2. obs. 80.
(5) Eph. N. C. cent. 8, obs. 14.

» abdomine, gracilescant cum reliquis artubus
» et corpore; hæ, si diu absque notabili actionum
» læsione, sarcinam hanc circumferant, appeti-
» tum habeant bonum, non admodum sitiant,
» nec tussiant, alvus autem faciat officium, urina
» naturalis sit, et moles abdominis nec purganti-
» bus, nec diureticis obediat, et præcipue malum
» a partu difficili, puerperio infelici, molæ gesta-
» tione, aut abortu ducat originem, nec signa ca-
» chexiæ concurrant, hydrope ovarii seu saccato
» vel cystico dicto, semper tenentur. » Sed his verbis præstantissimi viri, si ita accipiantur, quasi de nullo alio, nisi ovarii, hydrope scripta existimemus, adversari intelligis quæ de nonnullis aliis tum supra (1) ostensa sunt, tum infra ostendentur. Porro quod ad signa attinet illius hydropis, præcl. Trewius (2) ubi suam ejus observationem proponit, fuisse, ait, inter illos qui viventis feminæ abdomen examinarunt, alios qui *hydropem saccatum subesse pronunciarent;* alios vero qui *ex eo quod facta percussione, fluctuatio haud satis manifeste percipi potuerat; illum in dubium vocarent*: tum ipse quærit, *quando abdomen in molem præternaturalem expanditur, simul ponderosum et grave est, fluctuatio vero, ventre percusso, satis accurate percipi nequit;* quærit, inquam, *an inde concludere liceat, ovari hydropem præ asci-*

(1) N. 58 et 59.
(2) Commerc. litter. an. 1734, hebd. 44.

tide morbum esse appellandum? Verum cl. Targionius (1), qui, siquis alius, et immanem ovarii hydropem conspexit, et diligenter, atque erudite de hoc morbo scripsit, cum matronam proponat, quæ annos a primo initio ad finem triginta quatuor ipsum pertulit, nimio quidem, donec ætas sivit, menstruorum fluxu, et crebris denique vomitionibus, et aliqua in ascendendo spirandi difficultate vexata, et superiore parte corporis extenuata, cæterum et bene comedens, et ad ultimam usque vitæ hebdomadam stare potens, seque, ut vellet, movere, et, quod mirabilius est, in utrum liberet latus, aut supina, humilique capite non incommode cubare; eamdem, refert, et dum viveret, et mortuam, ventrem habuisse quem aqua esse plenum, tactu dignoscebatur, quippe quo vel leviter manu percusso manu altera opposito lateri admota, non secus atque in asciticis fluctuatio persentiretur. Et saccus tamen omne ventris cavum, saccum aqua, ad libras centum quinquaginta æstimata, adeo implebat, ut ipso vix leviter inciso, eruperit maximo impetu. An discrimen hoc inde repetendum, quod in Trewii femina aqua erat plures in cellulas dispertita; in Targionii autem matrona cavo uno, ut nihil obstaret fluctuationis propagationi, comprehensa? Fortasse hoc dicerem, neque sine aliqua, ut pos-

(1) Prima raccolt. d'osserv. med.

tea (1) indicabitur, ad curationem utilitate, si Camerarius pater cum fluctuationem, velut supra (2) dictum est, nullam potuit percipere, cellularum aliquam suo in magno sacco injecisset mentionem. Tu diligentius de his quæres tum apud illos quos nominavimus, tum etiam apud eos quos facile omisimus (3), ex quibus cl. Benevolus (4) tibi esset in primis consulendus, si qua diligentia magnum illum in quem se ovarium expanderat, saccum descripsit, eadem et cætera describere potuisset.

65. Hactenus eas commemoravimus observationes quæ procul dubio ad ovarii hydropem sunt referendæ. Nunc, ut promisimus, et quasdam addemus, in quibus dubites, an idem liceat. Duas leges cl. Jo. Mart. Brehmii (5), in quibus magnus saccus aquæ plenus alter annos quatuordecim, alter bienninm gestatus, hic cum vesica urinaria *arctissime* erat *adnexus*, ille *in fundo* uteri *versus latus sinistrum adcretus*, *ibidem variorum ductuum et canalium ope originem sumpsisse videbatur*. Cum ovarium, tubarumve nulla fiat mentio, non secus atque in historia quadam ante hos quinque et triginta annos in urbibus duabus huic

---

(1) N. 70.
(2) N. 59.
(3) Vid. Epist. 65, n. 17.
(4) Osservaz. 9.
(5) Act. N. C. tom. 6, obs. 94.

proximis, edita, tanquam hydropis utero inclusi, cum tamen aquam uterus non contineret, ut debuisset, tuque in observatione præsertim Henrici Alb. Nicolai (1) videre potes, ingens cystis, aqua distenta, ab ipso uterini fundi sinistro latere ad diaphragma usque se extolleret. Nempe hic quoque hæream necesse est, etsi non ignorem, haud immerito Riedlinum (2) censuisse, *hydropem, quem uterinum nominant, plerumque in testiculis et originem, et sedem suam invenire, unde et sacci illi sæpe tam magni, tam insignem aquæ copiam continentes, et intestina contegentes..... derivantur.* Cæterum et junior Verneyus (3) duas magnas ejusmodi cystes ortas ex latere sinistro uteri, et ovarium quidem complectentes, sed in altera femina non dilatatum, quod aiat, intraque aliam minorem cystim conclusum, in altera dilatatum quidem, sed nihil ad cystis qua comprehendebatur, magnitudinem. Conjecissem fortasse, extimam ovariorum tunicam, ab aqua expansam, magnas illas cystes fecisse, nisi has ex uteri latere natas dixisset.

66. Sunt etiam exempla hydropis ad Falloppii tubam attinentis, certa alia pariter, alia dubia. Certis accenseo quod a Munnickio missum, *Bi-*

---

(1) Dec. obs. illustr. anat. obs. 9.

(2) Obs. 56 cit. ad n. 64.

(3) Mém. de l'Acad. roy. des Sciences, an. 1703.

bliothecæ anatomicæ collectores ediderunt (1). Satis enim est iconem inspicias, ut tubam dexteram se ipsam dilatasse intelligas, ad aquæ libras centum et duodecim continendas, quo modo infelix virgo duodeviginti annos laboravit. Par ferme quem proposuit Siboldus; sed major quem Cyprianus, tubæ hydrops fuit, quantum ex Actis eruditorum Lipsiensibus (2) video; neuter enim illorum, cum hæc scriberem, erat in manibus. Nec dubito quin hydrops cornuum uteri in tubis revera fuerit, cum Tulpii (3) ipsum describentis, figuram inspicio, quæ, ut illa Munnickii quoque, et cæteræ, in Sepulchreto desideratur. Atque utinam Sponius, cujus observationem supra (4) laudavi, delineationem cum ea junxisset; illum mihi exemisset scrupulum, quem descriptio non potest. Suum ipse saccum pro tubæ habet dilatatione, tubam autem ovarium amplexatam, inde *per semipedis spatium altius* provectam describit, *quam situs ipsius naturalis postulabat*, cum saccus ad cartilaginem usque ensiformem perveniret. Verum tuba æquo longius produci per sacci faciem tunc solet, non cum ipsa, sed cum aliud in proximo, ut puta ovarium, hydropicum est,

(1) Cit. supra ad n. 59.
(2) An. 1685 m. april., et an. 1701 m. februar.
(3) Obs. med. l. 4, c. 45.
(4) N. 50.

quemadmodum Verneyus (1), et sic satis Targionius (2) viderunt. Schacherus (3) autem, et Maggius ac Dodius (4) etiam delinearunt. Itaque cum Sponius ovarium minimæ hydropicum proponat, incautum autem chirurgum præcipiti sectione simul cum musculis peritonæum incidisse, queratur; hunc hydropem inter alia hydropis peritonæi exempla recenseri posse credidi (5). Quod si tibi secus videtur, ut illud, aliudque aliquod, me non adversante, inde eximas, satis ibi exemplorum restabit. Sed quo tandem referemus observationem Rolfinckii (6), qui sinistrum uteri ligamentum *superius* aqua adeo distentum invenit, ut *totam* ventris *occuparet cavitatem*? Num credemus, exercitatum, ut ille erat, anatomicum, si annexi ovarii, aut tubæ dilatationem vidisset, non agniturum fuisse? An præter cæteros, ei ligamento proximos, hydropes, peculiarem præterea ab aqua inter duas ejus membranas congestæ illius hydropem ligamenti ponemus? Id vidit in femina, quæ, licet abdomen ingentem in molem excrevisset, nec menstrua jam toto trienni spatio responderent, appetitu tamen erat integro, et munia familiaria, quamvis ægre, obibat, donec subito extincta est, quemadmodum altera Breh-

(1) (2) (3) (4) Cit. supra ad n. 64.
(2) N. 50.
(3) Sepulchr. sect. hac 21 obs. 55 et 61, § 24.

mii (1) mulier, cui tamen erat cor prægrande, et Targionii matrona; neque enim ex tot quæ commemoravi, hujusmodi morborum exemplis, alias præter tres hasce nunc memini, quæ inopinato decesserint.

67. Nunc si quæ inter recensendum singulorum fere horum hydropum observationes, subinde signa memoravi, attento animo colligas; quantum inter se, et quantum cum peritonæi hydrope conveniant, facile animadvertes, intelligesque, si gravis ventris moles jam longum tempus (Verneyus junior (2) plus biennio a primo initio requirebat) perduraverit: si tumor, ut in gravidis, paulatim increverit sine multo incommodo, et sine ulla, aut saltem sine magna coloris cutis mutatione: si purgantia, et diuretica medicamenta nihil levaminis attulerint: si artus inferiores non nisi ultimis temporibus intumuerint: si hæc, inquam, fuerint; non ascite feminam, sed concluso aliquo hydrope fere laborare: nec tamen necesse esse, siqua ex istis nota defuerit, tunc eo non laborare. Fuerunt enim et quæ de ventris, exempli gratia, intimis doloribus quererentur, pressis videlicet visceribus, et præsertim intestinis, sacci, certo in loco magis affixi aut prominentis, proximo pondere et distentione, quod in ovarii, aut similis alicujus partis

---

(1) (2) Cit. supra n. 65.

magis quam in peritonæi, hydropem cadere intelligis. Esse possunt, at longe rarius, etiam nonnullæ quibus levaminis quidpiam afferant data medicamenta, si aquam forte educant, non quæ cysti inclusa, sed quæ in ventris cavum effusa sit; esse enim et hanc aliquando, sed fere paucam, laudatus adnotavit Verneyus, tuncque id contingere cum plus aquæ capere cystis non potest, et hinc esse quod artus inferiores non nisi serius, ut dictum est, intumescant. De signis autem per quæ propositos hydropes unum ab altero internoscas, ipse intelligis, nihil esse posse quod a me expectes; ea enim inter ovaria, et tubas, et ligamenta quibus committuntur, propinquitas est, et ea necessitas officii eorum omnium ad opus generationis, ut neque a tumoris sede, neque ab intercepta in muliere gignendi facultate quodnam eorum hydropicum sit, liceat deducere. Quin etsi concipiat interea mulier; insontes esse illas partes, qui credes? quippe cum scias, satis ad id esse, si ab altero latere sanæ sint. Earum tamen aliquam, ovarium præsertim, ut quod sæpius solet, tumere posse conjicies, cum se tumoris initium ad illarum sedem prodiderit. Posse, inquam, conjicies : nam vel ibi tumor, nec in illis tamen, esse potest. Videndum quoque tunc est, ne tumor sit forte alterius generis, ut puta cum Gandolphius (1) ovarium utrumque invenit capitis

(1) Hist. de l'Acad. roy. des Sc. an. 1707, obs. anat. 4.

æquans magnitudinem, et pondus superans librarum quinque, sed ex una eademque compacta ubique substantia, aut cum alia in femina idem morbi genus in ovario altero conspexit pondo librarum circiter quatuordecim : sed et alius modi tumores ibidem haud rarissime occurrunt, steatoma in primis (cujusmodi et mihi (1) se obtulit) quod nonnunquam ovarii hydropem mentiri, admonuit Schacherus (2). Tu vero quæ antecesserint, et quæ comitentur, solerter omnia perpendens, tunc facilius hydropicum esse tumorem suspicaberis, cum temperatura corporis, victus, morbi fuerint aut sint quibus, mulieres ad hydropem disponantur. Qua autem ratione, conjicere potius debeas aquam inter musculos et peritonæum, quam intra hoc esse congestam, supra (3), quantum in ejusmodi morbis licet, indicare conati sumus, et si quid ad hydropes alios per levem saltem conjecturam internoscendos nobis interea aut legentibus occurret, aut cogitantibus in mentem veniet, proximis litteris (4) non omittemus.

68. Quod si difficile est hydropes, quos memoravimus, internoscere, multo est difficilius persanare. Nec vero dicas ipsam ostendisse naturam;

---

(1) Supra n. 34.
(2) Diss. supra ad n. 64 cit. § 13.
(3) N. 60.
(4) N. 40.

qua id ratione faciamus, cum mulieri de qua Brehmius (1) scribit, emisso, ut antea diximus, per exiguum foramen alternis diebus humore, sanitatem restituit. Nam hydrops ille videtur fuisse peritonæi non secus atque revera fuit, cum ter eamdem viam, referente Anhornio (2), utiliter quidem primum, sed postea infeliciter natura tentavit. Nos vero qui de hydropis peritonæi curatione supra diximus, hic de eorum quærimus curatione qui sacco inclusi, ventris cavo continentur. Certe autem junior Verneyus (3), chirurgus, si quis alius in paracentesi exercitatissimus, diserte negat se ullam quæ saccato hydrope teneretur, vidisse sanatam; quin plures, quæ satis bene valentes nullaque alia nisi onerosi ventris molestia pressæ, cum ab hac per eductam aquam liberare se vellent, brevi, ait, periisse, diu cæteroquin, imo interdum diutissime, ut sæpe indicata exempla ostendunt, victuras. Sed et alii passim viderunt, paracentesim in his morbis citam mortem esse consecutam. Nec mirum: nihil enim crebrius accidit quam ut ad aquam non bonæ jam per se naturæ, sicut ejus color plerumque fuscus ostendit; aut ad sacci partes jam laxas, vitiatas, ulcerosas accedens aer funestas cito mutationes inducat. Hinc enim po-

(1) Cit. supra ad n. 59.
(2) Ibid.
(3) Cit. ad n. 65.

tissimum est quod etsi a primo plurimum allevatæ et sibi et aliis ægræ videantur; tamen pro aqua primum educta non ita pravæ naturæ, ea quæ secundo aut tertio educitur, aut deinceps effluit, viridis, aut nigra aut turbida et fæculenta sit, aut subcruenta aut gravissime olens, denique non sine pure, ut laudati chirurgi observationes relegens in muliere ad triginta, et in virgine ad sexaginta annos natis, et Riedlini (1) unam, et Anhornii (2) unam et alteram in feminis tribus, facile cognosces. Quid futurum putas, cum aqua jam per se purulenta aut fetida est? In tubis vidit Tulpius (3) novem aquæ purisque libras. In ovario humorem fetentem Maggius ac Dodius (4) invenere. Quid? cum sacci interior facies abscessibus plena est, sicuti deprehendit Verneyus. Porro ut aqua nec puru enta sit nec fetida, et sine abscessibus saccus; certe sæpius aut intus affixas habet hydatides, aut aquam materiamve aliam in plures minores saccos dispertitam: qua ex re fit ut educta aqua ab uno latere, ab altero abdomen non detumescat, aut ejus effluxus cito desinat, et si tunc chirurgus canulam urgeat, obicem sentiat: quid tunc, quæso, agendum est? num sacci singuli sunt aperiendi; Trewio (5)

(1) Eph. N. C. cent. 5, obs. 67.

(2) Eorumd. cent. 9, obs. 100, n. 3 et 4.

(3) Cit. ad n. 66.

(4) Ad n. 64.

(5) Ibid.

plus quam decies membranea minorum saccorum intersepta aperienda fuerunt, ut aquam omnem ex majori qui universos continebat, educeret. Num quod in mortua ad perscrutandum, idem in viva licet ad curandum? aut si liceret, num intra abditum ventris cavum videre quis posset minores sacculos et hos singulos pertundere, nullum autem intestinum partemve aliam proximam convulnerare? Præterea quid, si innumeræ, ut sæpe esse dicebamus, essent hydatides; quid? si cellulæ non omnes aquam, sed aliæ materiam casei vel pultis similem, ut in Miegii (1) observatione continerent: quid? si magnus insuper skirrhus inesset, qualem conspexit Verneyus. Mitto cætera; nam vel ex hisce jam satis superque intelligis, cur hic paracentesis non modo inutilis sed et noxia miseræ mulieri contingat.

69. Fac etiam saccum esse unum nullisque interseptis divisum, ut præter Maggium ac Dodium (2), Vacherius (3), Benevolus (4), Targionius (5) invenere, neque abscessibus, neque cellulis variam materiam continentibus, neque tumoribus vitiatum (nam Benevolus quosdam intus prominentes globos, quorum aliqui vel ovis majores, Targionius autem sarcoma, renis magnitudine, parvos abscessus in se condens, adnotarunt), fac denique non pessimæ naturæ aquam

(1) Act. N. C. tom. 1, obs. 85.
(2) (3) (4) (5) Cit. ad n. 64.

inesse. Quid tum postea? Credisne rem sic fore expeditam? Negat Targionius. Qui cum illa timet ne interjectum forte omentum aut intestinum aut viscus aliud aliquod vulneretur, et ne aquæ pars ex perforato sacco in ventris cavum effundatur, quorum hoc tamen vitari posse ait, si mulier prona cubet, tum hæc maxime quæ Schorkopffius (1) olim, veretur ne sacci evacuati membrana gangrænam aut saltem suppurationem ob aeris præsertim accessum contrahat, aut si non contrahat rursus, ut cæteri *folliculati* tumores solent, humore suo, id est aqua, repleatur. Et mihi certe accidit, ut, dum hæc ipsa recenserem, ab sterili femina consulerer, quæ cum distentum abdomen superiore anno gestasset, non sine majori in ejus sinistro latere renixu, et frustra medicis usa esset auxiliis, repente circa ver anni hujus cum forte inter ridendum paulo vehementius concuteret ventrem, ecce non sine crepitu quodam sentit disrumpi aliquid in eo, ipsumque continuo molliorem factum, insolitum autem in imo pondus, cum sensu qui antea nunquam fuerat fluctuationis, et delabentis cujusdam ponderis in id latus in quod se converteret. Quæ cum remediorum ope multum seri per renes et intestina educentium abiissent; quindecim haud amplius dies mulier sibi visa est op-

(1) Dissert. de hydr. ovar. th. 25.

time valere. Nam post illos iterum priorem ad molem tensionemque abdomen rediit, bono ut semper antea faciei colore, pedibus nihil tumentibus, et præter ventris dolores quosdam per intervalla molestos, gravemque ejus molem et menstruorum imminutionem, quæ cuncta etiam antea fuerant, corpore agili, robusto, egregieque se habente. Ne igitur cystis vetere emisso humore, novo distenderetur, opus esset, quemadmodum in exterioribus folliculis fit, totam ipsam posse aut absumere aut extirpare. Quorum primum in magno et inter viscera abdito sacco quis proponat aut ferat? Alterum autem propositum quidem scio, animos addente notissima, sed æque rarissima, illa Abr. Cypriani curatione; an vero aliquis intra hos triginta, eoque amplius ex quo propositum est, annos tentaverit, nescio. Quæ prohibere potuerint non difficile intelligis: quorum pleraque ut mittam, si radice una cui vinculum facile posset injici, cystis semper niteretur, ut in Maucharti (1) aut in Schrockii (2) observatione; aures fortasse præbere inciperes. Sed quid? si radix multiplex aut si una latissima, non ut apud illos *angustior* aut *pollicis crassitie* : quid ? si cystis alio atque alio arctius alligata, et procul etiam ab ea abdominis sede, quam Cyprianum imitatus, incideris. Hic

(1) Cit. ad n. 64.
(2) Eph. N. C. dec. 2, A. 8, obs. 233.

tamen ab ulcere per quod sentire licuit fœtus duodecimestre cadaver, quo loco incidendum esset, didicerat, non secus ac Degnerus (1), si hydropicus inter peritonæum et musculos ingens tumor dissiliendo, non amplum, sed angustum aditum reliquisset, pariter immisso specillo satis scire poterat qua ferro esset patefaciendus, ut cystis, bubula vesica major, quæ per se excidit a chirurgo extirparetur.

70. Nulla igitur, inquis, in saccato interno hydrope curationis spes erit, quoniam cystim neque absumere licet neque extirpare ? Sperabat tamen aut sanationem aut magnum levamen junior Verneyus (2), si quando educta aqua, accideret ut se contrahentis cystis parietes inter se coalescerent, sicque extrema vasorum clauderent aquam importantium : id quod accidisse conjiciebat in virgine annos nata ad viginti, cui venter jam ferme a biennio tumere cœperat, cutis colore non mutato, itemque in vidua matrona, quæ profecta jam ætate sex septemve annos ventrem tulerat mirandæ molis, quarum utrique detracta aqua alteram ita persanaverat, ut nupserit filiosque ediderit, alteri levamen longum attulerat, ut quæ plus biennio nihil mali perceperit, donec paulatim venter ad priorem illam rediit magnitudinem. Requirebat autem ut cystis

(1) Cit. supra, ad n. 61.

(2) Cit. ad n. 69.

soluta etiam tum esset : sicut est uterus in prægnantibus, nimirum ne si huc illuc esset alligata, eo parietes alter ad alterum accedere et coalescere prohiberentur. Requirebat etiam, ut opinor, ne uno plura cystis essent cava, alioquin coalitum prohibitura. Quod utinam diserte quæsivisset : nam fortasse, ut solutam esse cystim, ex ejus sedis mutatione corporis situs mutationes quaslibet sequente intelligi ab omnibus posse facile credidit, sic unde cystim uno esse cavo conjiceremus, indicasset. Id unde conjici posset mihi quidem, ut supra (1) dixi, venerat in mentem; sed de eo amplius quærendum est, ut de hoc insuper quomodo cystis parietes non esse tumoribus aut abscessibus vitiatos, dignoscamus. Requisiverat autem in primis ne tanta esset aquæ copia, ut viscera altius compulsa nimiæ inter cystim et diaphragma compressioni fuissent obnoxia : quod tamen in vidua illa sua mirum est non accidisse. Verum difficile est mulieres invenire, quæ priusquam aqua graventur plurima, se paracentesi subjiciant : quin fere cum vires amplius non constant, et vitiata aut certe affecta sunt viscera, tunc demum quodcumque auxilii genus efflagitant. Est tamen, inquis, exemplum feminæ (2), quæ re eo perducta, ut *vix cutis ossibus hæreret*, tandem aquæ eductione admissa,

(1) N. 64 in fin.

(2) Eph. N. C. cent. 9, obs. 100, n. 5.

quamvis mala signa primis et insequentibus diebus se proderent, sic tamen sanata est, nisi quod ventris fistula superstes fuit, ut filium conceperit et pepererit, et corpulenta ac vegeta aliquot annos vixerit, donec febre epidemica sublata est. Hic non dicam juvenem fuisse mulierem, neque dicam, dum venter tumeret, gravem spirandi difficultatem, tussim, pedum tumorem abfuisse: hoc unum animadvertam signa hæc et saccato interno hydropi, et hydropi peritonæi esse communia, neque ex historia constare, illo potius quam hoc laborasse mulierem præsertim cum altera (1) ex iisdem signis tubæ pariter hydrope laborare credita, postquam aqua effusa bene se primis diebus habuisset, mox autem pravis symptomatibus ingruentibus, septima ab aquæ effusione die mortua esset, aquam illam, quod candore omni laude digno minime reticetur, inter peritonæum et induratum omentum congestam fuisse, dissecantibus ostendit. Quin, ut pro eodem veri studio nihil ipse quoque reticeam tibi, sic habeto, si quis forte contendat duas illas Verneyi curationes potius ad peritonæi hydropem attinuisse, nil mihi suppetere quod respondeam, præsertim cum illam, quæ persanata est, virginem per anamen inspectare non potuerit, viduam autem quam fortasse poterat non inspectarit: imo ubi utramque illam curationem primum proposuit,

(1) Ibid. n. 7.

ibi, ut supra (1) dixi, ex iis quæ saccato interno hydrope tenerentur, nullam se vidisse sanatam, diserte scripserit.

71. Interea dum alii certiora doceant, præstare crediderò, si cautum medicum Targionium (2) imiteris, et in *palliativa*, quam Schorkopffius (3) quoque *potissimum* commendaverat, saccati interni hydropis curatione subsistas. Plura habet Targionius ad id monita quæ seligas et prudenter sequaris, ne ultimo quidem illo neglecto, cum ejusmodi hydropes jam magni sunt, vitandos esse eos corporis positus, motus, conatus unde nimium cystis viscera premat, aut ipsa ab his prematur. Quam facile enim interdum vel non ita magnæ cystes rumpantur, historia monstrat quæ a me tibi supra (4) narrata est. Vehementior enim risus in ea muliere idem fecit quod in viro fecerat, de quo nobis observationem reliquit Hoffmannus (5). Ab nimio enim risu bene arguit saccum in thorace esse ruptum, plurimum aquæ continentem, quia statim spirandi angustia quæ antea fuerat cum fixo lateris sinistri dolore, in suffocationem mutata est; hæc vero cum ægrum brevi sustulisset, in sinistro thoracis cavo et multa

(1) N. 68.

(2) Cit. supra ad n. 64.

(3) Thes. 25, supra ad n. 69 cit.

(4) N. 69.

(5) Medic. rat. t. 4, p. 4, c. 14, obs. 7.

aqua inventa est, et plures ibidem *membranæ, et vesiculæ dilaceratæ, a vertebris et costis separatæ, quæ non obscure* sacci disruptionem *indicabant*, et repentinam acrioris fortasse aquæ effusionem. Nec vero semper ita facile est effusam eliminare per vias urinæ, ut in illa muliere tunc fuit; in viro enim vel tempus defuit. Unde etiam facilius intelliges, quanto in errore versentur qui adversus ejusmodi præsertim hydropes violentioribus utuntur remediis, vomitus, aut dejectiones moventibus. Et sane Wepferus (1) in muliere, post vomitum enormem ascitica facta, cum ovarium mole majus, mireque lacerum invenisset, ex hoc aquam in ventrem effluxisse arbitrabatur. Quod et ipse de feminis illis duabus existimabis quas a Schachero et Gutermanno simul asciticas, simul hydropico ovario hiante aut disrupto inventas commemoravi (2), si utriusque historias (7) perlegens, cujusmodi pharmaca sumpsissent, et quæ ab eorum sumptione pertulissent, animadverteris. Sed dum tibi gratificari cupio, eo me profectum vix tandem sentio quo certe a primo non putabam. Finem igitur scribendi facio. Vale.

---

(1) Apud Schorkopffium modo cit. th. 23.

(2) N. 64.

(3) Schacheri vid. §. 16 in fin.

FINIS TOMI QUARTI.

INDEX

EPISTOLARUM TOMI QUARTI.

LIBER TERTIUS. DE MORBIS VENTRIS.

EPISTOLA XXVIII. *De fame præter naturam. De morte ex inedia, et de læsa deglutitione* .... Pag. 9

EPIST. XXIX. *De singultu. De hominum ruminatione, et de ventriculi dolore*.. 45

EPIST. XXX. *De vomitu* 86

EPIST. XXXI. *De alvi profluviis incruentis, et cruentis*......................... 124

EPIST. XXXII. *De alvi adstrictione, et de hæmorrhoidibus* 184

EPIST. XXXIII. *De recti intestini prolapsu*. 215

EPIST. XXXIV. *De intestinorum dolore*.... 243

EPIST. XXXV. *De eodem* 320

EPIST. XXXVI. *De tumore et dolore hypochondriorum* 355

EPIST. XXXVII. *De ictero, et de calculis biliosis* 412

EPIST. XXXVIII. *De hydrope ascite, tympanite, peritonæi, et de aliis quos saccatos vocitant* 547